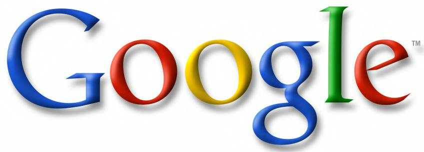

Google

.

,'

n

S;

tens.

r Filios,

JOAN. BAPTISTÆ
BIANCHI

Med. Doct. & in Taurinensi Universitate Anatomiæ Professoris;

HISTORIA HEPATICA,

In hâc tertiâ Editione, numeris tandem omnibus absoluta.

seu

THEORIA ac PRAXIS omnium Morborum HEPATIS, & BILIS, cum ejusdem Visceris ANATOME pluribus in partibus novâ:

Adjectis DISSERTATIONIBUS aliquot; ÆNEIS TABULIS; accuratis earum Explicationibus, & ANIMADVERSIONIBUS ad hocce explendum Opus facientibus; Amplisque omnium rerum INDICIBUS.

TOMUS PRIMUS.

THEORIAM, PRAXIM, & ANATOMEN complectens.

GENEVÆ.

Apud GABRIELEM DE TOURNES ET FILIOS.

M. DCC. XXV.

AMPLISSIMO REI LITERARIÆ

CONSESSUI;

EXCELLENTISSIMO DOMINO

D. NICOLAO PENSABENE,

PRÆSIDI, ATQUE STUDIORUM CONSERVATORI;

ILLVSTRISSIMIS DD. REFORMATORIBVS;

D. ABBATI F. MARIA FERRERIO,

A LABRIANO;

D. COMITI NICOLAO COARDIO,

A QUARTO;

D. COMITI IOS. IOH. PROVANA,

A COLLEGIO;

D. FRANCISCO DE AGVIRRE,

REGIO ADVOCATO ET CENSORI;

D. ABBATI ALEXIO DE RVBEIS,

REFORMATORI SUPRA NUMERUM;

D. AMEDEO PHIL. DE MELLAREDE,

STUDIORUM RECTORI;

JOANNES BAPTISTA BIANCHI

felicitatem.

cinio Magistram adhibet. Quid enim dicendæ fortè essent *Paracelsicæ* illæ, Helmontianæ, Sylvianæ, Willisianæ, aliæque nuperæ Hypotheses, nisi tot diffidentium sectarum præjudicia, quibus quidem non morborum leges perpenduntur, ut firmior indè Theoria eruatur; sed priùs in animo effingitur Theoria, ut indè quæ per praxim contingunt, eadem plurimô ingenii lusû ad eandem quomodolibet revocentur? Porrò quid aliud est celebre illud, nostrâque hâc ætate acceptissimum Mechanicorum Systema, nisi vetustissimum Thessali Methodicorum Principis placitum *stricti*, *laxique*?

Ante Hippocratis ætatem nihil medicis in rebus invaluit, quod scientiam reverà saperet. Remedia casu inventa, atque indiscriminatim usurpata: Nullum in caussis ac successionibus morborum ratiocinium aderat. Divinus verò Senex medicæ scientiæ fundamenta jacuit, eamque rationalem effecit. Atque cùm talis tantusque Vir ex anatomicis disquisitionibus, pro temporum superstitione & incuriâ, vix quidpiam sibi comparasset, in practicâ stetit observatione; in quâ tam altè excelluit, ut nemo vel priscis illis ætatibus inficias iverit, medicam Disciplinam ab Hippocraticâ industriâ ad suæ perfectionis vicinitatem jam propè fuisse redactam. Et sanè si Coæ observandi scribendique solertiæ suam indè omnes adjecissent operam, miniméque aberrantes, insignia lumina ab humani corporis fabricâ improbis deinde laboribus elicita, cum illius ratione sedulò, candidéque conjunxissent, an nostris his diebus tam adhuc imperfecta jaceret hæc scientia, quæ cùm nihil ab Hippocratis ævo ad nos usque profecerit; imò non modicum detrimentum sit passa, confusaque, & jactata maneat; nihil forsan à semet ipsâ depressius in orbe terrarum recognoscit? Quippe si successores Hippocratis super illa tam firmè jacta fundamenta solidum extulissent ædificium, atque ab his per similes observationum aditus Theoreticis quidem facibus illustratos, itum fuisset; quid jam superesset infectum?

Verùm enim verò fatalis quædam propriæ æstimationis cupiditas Scriptorum animos plerumque adorta, atque ad famosiora venditanda commenta etiam atque etiam accendens, id fermè molita est,

est, ut Theoricæ invalescentes doctrinæ, ad abstrusiora procreanda, erigendaque systemata abreptæ certatim fuerint: Ad quæ indè phænomenis omnibus ac singulis observationibus summâ vi quâdam contortis, atque devinctis, plerique Scriptorum, rationali deletâ scientiâ, methodicos inaniter se præstant, in nova duntaxat, ac veluti cardinalia extruenda morborum genera; eorum qui rem expenderant diligentiùs, interversis commentariis, studiisque pessumdatis, velis remisque nitentes. Ita non pauci singulos, aut potissimos morbos ad Hypochondriacæ passionis, aut Scorbuti familiam conantur redigere: Alii ad Convulsionem: Plurimi ad solas ventriculi cruditates, aut indignatum Archeum, aut torpidum, palantemve animalem spiritum, liquidumve nerveum, aut glandularum peccata: Nonnulli demùm quidquid præter naturam censendum est, id sanè à salivæ, bilis, succique pancreatici præliis, atque erroribus nancisci originem dictitarunt. Quid dicam de *Hypothetistis*, adaucti solidorum momenti, qui sanguini, aliisque animalibus liquidis actionem quamlibet adimunt, denegantque; de acidi, & alcalici semper depræliantium Patronis, aliisque similis farinæ Methodicis? Neque insuper in tam portentosa medicarum Hæresium multitudine defuêre qui status omnes morbosos & salubres occultis quibusdam in quolibet animali latice nidulantibus vermiculis tribuerint. Sed pudeat innumera alia vigilantium insomnia recensere.

Quòd si procul ab his fucis atque illusionibus, Ars nostra post auream illam Hippocraticam ætatem, quôquô indè sæculô per assiduas, nitidasque constantium Naturæ motuum Observationes, atque ab ipsis duntaxat diagnoseos, & prognoseos argumentis, & incrementis alita, solidè luculenterque adoluisset, an non à suâ illa felici infantiâ, in florentem postea juventutem traducta, jam propè maturitatis splendorem attingeret? Non ergo jurè transactorum Medicinæ, atque præsentium in primis temporum tenebras & infortunia non dolebimus; quibus nempe tam paucos Hippocraticæ Observationis sectatores deprehendimus, atque suspicimus; ut tota simul Europa vix aliquot hujusce ingenii Viros, rarisque non

nisi intervallis annorum obtulerit: Italia Mercurialem, Martianum, atque Baglivium; Anglia Sydenhamium; Gallia Duretum; Hispania Mercatum; Germania Cratonem?

Quam ob rem cùm hæc assiduè ad ægrotum lectulos volutarem animo; diúque à morborum eventibus edocerer, necdum in scribentium codicibus genuinum illud prodiisse Systema, quod quidem universæ rei Practicæ commodam facem præferre queat, (quum morbus quilibet sub unâ specie comprehensus, atque recognitus dissimilibus semper, juxta varios ægrotantium status, antecedentibus, comitantibus, ac insequentibus circumstantiis stipetur, disparemque idcircò observandi rationem inducat;) mecumque sollicitè reputarem, non solùm Medico summopere conducere, in Theoreticâ parte, exemplô Hippocratis systematum præjudiciis expertem esse; ac leges mechanices, circuitus sanguinis, virium percussionis, elaterii aëris, & solidorum, tum reliquam medicæ cogitationis suppellectilem nudæ simplicique clinicæ observationi post habendas esse (quandoquidem absque hisce meditationibus Hippocrates, eique addictiores Discipuli in adjuvanda ægrorum valetudine tam strenuè valuere) verùm etiam ad rectè enucleanda, discernendaque, Divini Senis more, morborum genera, ac retegenda, adhibendaque opportunè remedia, ad manifestas humorum classes, per morbos in humano corpore delinquentium, confugiendum esse.

Ad præcipuum igitur morborum eruendum fontem, seu ad Hepatis & Bilis morbos tam altè diligenterque ab Antiquis perpensos, atque descriptos, per accuratam diagnosim investigandos, à reliquarum partium, humorumque affectionibus discriminandos, saniori prognosi, ac remediorum administratione excipiendos, moderandosque, præsertim etiam à Nuperorum commentis vindicandos, improbo satis, diuturnôque labore me converti. Porrò cùm ejusmodi Praxim hujus voluminis caput, ac princeps institutum fecerim, theoreticas atque anatomicas disquisitiones, vel licciori pede transegi, vel disjunctis, divulsisque veluti partibus subrogavi, ut fermè jam mihi plurimus sperandi locus sit, *Amice Lector*, fore ut

ut in variis hujus Operis partibus à memet ipso diversus tibi videar. In primâ videlicet, & alterâ Historię parte notabis forsitan juvenem Professorem, animique fervore abreptum; in tertiâ verò maturiorem solidiorique usû rerum cogitantem, atque scribentem. Cùm enim illæ partes ante hos quindecim annos cursim scriptæ, rapidéque compilatæ fuerint, consentaneum fuit, scribendi modum vividioris ætatis indoli, atque impatientiæ respondere. Hinc vitio mihi nequaquam vertendum duco, si, quòd à te nonnunquam argui possim inconstantię, facilem veniam deprecer.

Quâ verò fortunâ Hepaticorum hoc atque Biliarium morborum Opus expleverim tu ipse etiam videris, candidumque judicium proferes. Atque si me mihi blandiri datum sit, instauratam hanc biliariorum præcipuè morborum Doctrinam, atque constabilita Hippocratica de hujus principalis humoris erroribus fundamenta, inani illo Chimicorum superducto olim ædificio feliciter, si superis placet, demolito, cordatis Practicis nequaquam improbandum confido. Præcipuè cùm viderim, restitutam à cl. Musgravio Anglo lib. *de Arthritide symptomatica* Antiquorum Pituitæ ingenitam in creberrimis morbis potestatem placuisse, plurimùm, plurimúmque sanctiorem Praxim adjuvasse. Sed & illud spero fore, ut Atræ bilis genuinę affectiones in bonum lumen aliquando reddantur, accuratioribusque Recentiorum placitis aptè congruant: ad hæc sanguinis morborum pertractatio à Veterum scriptis minimè dissentiat: quo quidem pacto sanioris, feliciorisque Medicinæ prospectum Posteri tandem nostri revisant.

Totius Operis ordinem in apposito Elencho perspicies. Cur verò Prodromum Practicæ parti prætulerim, deinde ab ejusdem instituto desciverim, in Pręfatione, quæ quidem eidem Parti præponitur, omniumque practicarum rerum ordinem aperit, facilè animadvertes. Initio ejusdem proloquii leges Hæc; *Ante hos tres annos, & quod excurrit, primas me Hepaticæ Historiæ ampliatas partes typis fuisse largitum*: Quæ quidem antea docearis velim; ea nimirum ante hos quatuor postremos annos à me conscripta fuisse typisque consignata. Fusam accuratamque Præclarissimi Guideti Dissertationem, Tertiæ

hujus Partis caput esse perspicies, quam sanè Commentariis nostris per universam eandem partem perductis prosequi utile simul ac volupe fuit. Guidetus is est mei amantissimus, qui non tantùm ornatissimo hoc Opere nostram ditabat Historiam, verum etiam in nostris *annotinis* biliosis Constitutionibus ordinandis, quum superiori anno propter Anatomici Cursus labores per nos haud assiduè liceret, comem operam insumpsit; locupletem adhæc totius Operis indicem, quæ humanitas est, ac singularis in nos benevolentia, collegit, summôque studiô digessit.

De cætero ad edendas, ac ferè singulis nostrarum Iconum explicationibus interserendas, multiplicandas insuper, ac longiùs protrahendas Animadversiones, non eò solùm, Amice Lector, adductus sum, ut jacta in meam priorum editionum Hepaticam Historiam acerrima Censorum jacula, veluti ex objectis veritatis clypeis repellerem, atque retunderem; sed maximè ut aliquibus locis pressè quidem nimiùm in prima Parte propositis supplementa aliquot adjicerem, iisque etiam planiora facerem. Cùm autem mihi ut jam indicavi, è vestigio instituerim practicum opus complecti, & in hôc mihi publicæ utilitatis honestum propositum facere, idcircò non verbis, sed rebus studens, conatus sum genuinam illam simplicemque rationem Medici scriptoris attingere, tempore utens in colligendis illis, depromendisque observationibus, quibus Tirones nostri doctiores, ac peritiores evadant, non verò inutiliter projiciens in radendâ ab optimis Latinæ Linguæ cultoribus sermonis illâ elegantiâ, quâ quidem disertior, atque eloquentior evaderem, aut saltem evasisse viderer. Quid enim hoc studium in medicis rebus præstare posset? An verbis curantur ægritudines? An medici plerique Scriptores, qui seligendis vocibus tam avidè incumbunt, ut neque literulam scribere latinè audeant, quam in Calepinis, & Nizoliis (quos semper in manibus versant) non consuluerint, utiliora Posterorum memoriæ committunt? Cùm enim Latinam linguam, quæ mortua jam dudum jacet, neminem funditùs callere putandum sit, delibare autem ex ea quidpiam nemo valeat, nisi per diuturnas vigilias, & acerrimas antiquorum codicum pervestigationes,

gationes, ut longâ tandem ac senescente patientiâ in locutionem Ciceronis, Cæsaris, Terentii, Livii, aut cujuslibet priscorum aurei sæculi eleganter loquentium inquirere, eamque imitari videatur; Quorsum nobis tantum istud ligandi verba artificium, tantique laboris longævitas? Quid mihi aut medicis Tironibus proficere posse censuissem, si quod studium Medicis disquisitionibus vertendum esse statueram, idem totum aut plurimum elimandæ, volutandæque diutiùs elocutioni, ac seligendis voculis impendissem? Scripsi igitur Hepaticam Historiam calamo non quidem à Dictionariis libris, sed ab accurata mentis contentione perducto: Hinc Barbarismos, aliosque latini sermonis errores, quibus fortè quilibet in Philosophicis curriculis imbui facilè solet, in hanc ubertim irrepsisse non diffiteor. Atque cùm ante hos septem annos plurima Genevensium Bibliopolarum in primis hujus Historiæ recudendis partibus festinatio orta sit; Vix ad quędam earum amplianda solemniora loca me contuli: Nihil verò de perpoliendo sermone cogitavi: Fortè etiam invalescentem nostræ hujus ætatis pro latina elegantia pruriginem non adhuc satis adverteram. Hinc binæ istæ Partes, quæ quidem cum Tertia publici nunc juris evadunt, demissiùs adhuc, barbaréque loquuntur. Hujusce tamen meæ me modò non pœnitet negligentiæ. Quippe cùm nobis in præsens incumbat pensum easdem has partes à Censoribus aliquot ante annos eruptis tueri, gavisus valde sum, easdem vel in ipsis ortographiæ mendis fuisse sibi religiosè relictas; ut hoc pacto loca ab Adversariis impugnata, neque immutatâ literulâ, recognosci undequaque possint; atque obtrudendi locus non sit, me voculas Historiæ mutando, sensa etiam quoquomodo immutasse. Sed demum luculentum animi solamen est, me quidem non fugere, Doctos, Cordatosque Viros, Medicorum Auctorum significationes, & ratiocinia, non verò stylum, atque grammaticas tricas attendere. Quamquam verò tertiam digerens Partem conferendis dictionibus nonnihil plus dederim; tanto interea inanique mancipio nunquam me adeò submittere valui, ut plurimi in adverbiis, aliisque locutionis membris errores, præcipuè in hujus partis principium, non adhuc effugerint. Verumtamen est

errata aliqua, fortè etiam non pauca, per singulas hujus Historiæ partes dispersa referenda esse nostræ à Typorum loco absentiæ, atque distantiæ, ut eorum correctionibus commodus vacandi locus non fuerit. Ita de hujus generis erratis ad calcem operis monitum haberi curavimus. Sed alterius generis errores, quorum quidem uberiorem inesse copiam fatemur, tu ipse, si lubeat, operæque sit pretium, emendato. In hoc interea prolixo Opere ingenuum meum tibi totique medicæ juvandi Reipublicæ complectere animum, meisque in laboribus profice. Neque, deprecor, prehendat te amarulentia, atque vulgaris illa cacoëtes lacerandi ea, quæ in publicum commodum lucubrata, sunt & conscripta. Irrue, si lubet, in locutionem, quam imperfectam, imò ob varia scribendi tempora deformem iterum sanè condemno. (quandoque enim prudentiæ est, leve quidpiam & ferè inane detractioni, & invidiæ concedere, ut ab earum morsibus solidiora serventur,) Neque certè de hac tam dulci literatorum Hominum mentis ægritudine laborabo. Sed caveas ratiocinia nostra, Practicas, imò & Anatomicas observationes, aliaque ad Medicæ scientiæ illustrationem spectantia, adorfaris, & rodas. Vererer enim fædum illum tuum adversùs artis nostræ Reipublicæque utilitatem pervicacem æstum latè nimiùm patere posse. Jamque in æternum vale, atque pro certo habeas, me eorum omnium, quæ in prima hujus Historiæ editione præfatus fueram, simulque pollicitus, memorem esse, & sollicitum. Dabimus enim aliquando, si me diligant Superi, universalem Humani corporis Historiam. Stationales Taurinensis cœli promissos morbos; in biliosis nostris plurium annorum Constitutionibus indicasse nunc satis existimo; quanquam in his biliares affectus consultò persequar, cursimque & obiter cæteros. Desponsas præterea cùm theoreticas alias, tùm practicas disquisitiones digerere tandem luculenter posse, & absolvere non diffido. Quandoquidem literaria Opera, quò plurimus provectis annis rerum usus invaluit, eò meliora fiunt, ac selectiora: Atque dictante Tulpio *Nihil consiliis medicis tam inimicum est, quàm Celeritas.*

ELENCHUS

ELENCHUS TOTIUS OPERIS.

HISTORIÆ HEPATICÆ

PARS PRIMA

Colligens quæ ad Hepatis Theoriam spectant.

HISTORIÆ HEPATICÆ PARS SECUNDA

Complectens quæ ad Hepatis morbos pertinent.

HISTO-

HISTORIÆ HEPATICÆ

PARS TERTIA

Aperiens ea, quæ morborum Hepatis, præcipuè biliariorum Therapeiam, seu curationem adimplent.

Ani-

INDEX

INDEX AUCTORUM

Quibus Historia Hepatica illustratur, sive, qui ad Operis institutum suis locis citantur.

Char-

HISTORIÆ HEPATICÆ

PARS PRIMA.

Colligens quæ ad Hepatis Theoriam ſpectant.

CAPUT PRIMUM.

Neceſſitas naturalis in Animali Secretionis humorum.

§. I.

NIMAL eſt fabrica ſe ipſam movens, liquidis, mollibus, & duris partibus conſtructa. Liquidæ, & molles movent invicem, & moventur; Duræ, motus ſuſtinent, & fulciunt. Motuum perennitas, vita eſt. Moventium, & motarum partium reciproca attritio abſque mutua etiam deperditione non venit. Quoniam itaque per motuum vitalium neceſſitates continua fit per totum animal ſubſtantiæ integrantis jactura, continua etiam in animali reparatio depoſcitur. Reparari in animali, quod naturaliter deperditur, nutritio eſt: Reparans, alimentum dicitur. Cùm ideo introduci in nutriendum animal alimentum debeat, hinc variè, ut variæ in eodem ſunt nutriendæ partes, diſtribui patet jam naturalis in animali neceſſitas ſecretionis alibilium.

§. II.

Quoniam autem alimenta, quæ, ut ultimos adeant partium

 nutrien-

nutriendarum sinus, reducuntur ad humoris naturam in organis animalis chilificantibus; indè per commune vehiculum, seu sanguinem, ad easdem omnes tranata, particulas non omnes suas deferunt in eundem sanguinem ad nutritionem conformes; tum quia earum plures reduci non possunt ad parvitatem, nutritionis operi idoneam; seu (quod idem est) in tantam exilitatem non veniunt, quanta exilitas fuerat in deperditis particulis; Tum quia earum plurimæ conformis naturæ non sunt cum partium animalis natura: sic jam constat ulteriùs naturalis in animali necessitas secretionis, non tantùm alibilium humorum, sed & aliorum insuper; quos ideò ab hac nutriendi incongruitate, non alibiles vocamus, sed recrementitios, aut excrementitios: Primos adhuc utiles, alteros omnino inutiles.

§. III.

Rursus: Licet omnes alimenti chilificati particulæ congruæ forent nutritionis officio, extra dubium tamen est, earum non paucas sanguinis fluento innatantes variisque, per ejusdem cursus, solidorum, & liquidorum motibus impetitas, solutas, attritas, eis sensim exui figurâ, magnitudine, locatione, quas exigit nutritionis negotium. Cùmque in horum motuum vigore vitæ jura serventur; patet jam, formari naturaliter debere in sanguine ex nutritiis corpusculis, corpuscula ad nutritionem inepta: Ea idcirco ex humoris nutritii, ejusque vehiculi, seu sanguinis gremio naturaliter repudianda. Et ecce nova necessitas secretionis fluidorum à sanguine.

§. IV.

Insuper, posthabitis hisce secretionis naturalis exigentiis, adhuc tamen alimentares massulæ congeri in sanguine possunt copiâ revera majori, quàm poscat hæmatoseos penus, & nutritionis; sicque ex renovatis perenniter congestionibus plus, magisque redundantes, & inutiles fieri: Hoc ideo vel solo de nomine foras à massa abigendæ. Addite, concretas jam solidorum compaginem, exutâ liquoris formâ, per multas alimentarias partes; abradi in dies, eliquari, abripique à sanguine, earumdem partium aditus omnes trajiciente, & in ejus mixturam noviter

viter reaffundi: Quæ tamen, tamquam supervacaneæ, vel nocuæ, ab ejus mixturâ removendæ sunt. Et jam confirmata necessitas naturalis in animali secretionis fluidorum à sanguine.

CAP. II.

Diversitas fluidorum, quæ secernuntur in animali.

§. I.

REi nostræ institutum recrementitiorum potiùs, quàm alibilium humorum mentionem postulat. Duplicis familiæ sunt hujus generis fluida, quæ dictis de causis separantur à sanguine: Palpabilia prima, seu sensibilia, proprio humorum nomine insignita: Impalpabilia altera, seu insensibilia, quæ adhuc, à variis acquisitæ tenuitatis gradibus, effluvia, fuligines, aut flatus nuncupantur. Prima compararem cum cineribus à deflagrante corpore residuis; aut fecibus à variis liquoribus naturaliter subsidentibus: Assimilarem altera cum halitibus à liquore aliquo ebulliente, aut fuliginibus ab igne accenso, aut vaporibus à simplici fluido, exhalantibus.

§. II.

Quià sanguis per vasa densis parietibus circumtexta pererrat in animali; Primi generis fluida ab ejus complexu secedere nequeunt ordinariò, nisi illis in partibus, ubi idem appellens cruor, ampliora, quàm sint per vasorum hactenùs peragratorum parietes, ostia reperit, molibus scilicèt partium secernendarum transcolandis conformia. Hasce partes parenchimata vocarunt antiqui; eodem indè ab eisdem extenso nomine ad alias omnes corporis animalis, quæ substantiâ molli, & non fibrosâ, seu in se ipsam non contractili componuntur: Recentiores autèm inverso solùm vocabulo, non magis elucidatâ structurâ, glandulas, easque ordinariò conglomeratas appellant. Alterius generis fluida secretorio hoc in partibus artificio non indigent: Et reverà, quoniàm corporaturâ dotantur ultrà conceptum omnem exi-

A 2 lissima,

lissima, facilè per insensibilia etiàm tunicarum vasa cingentium spiracula fugiunt à massa communi; indéque per porosam undiqué partium omnium substantiam transmeando, breviores propriis excursibus comparant vias usquè ad secessum è corpore. Sic *in sect.* 3. *anatomiæ nostræ generalis* ostendam transpirationis insensilis materiem, glandularum cutanearum ministerio non fungi ad sui fugam è corpore; prò ut hæc glandularum hujusmodi eludens occursus, per quamcunque partium soliditatem exhalare potest. Nèc asserto deneganda fides; Dum certissima est, & decantata hujus etiàm materiæ per pulmonis telas trajectio; ubi tamén nullis assidentibus glandulis, transmissionem per solidam ejusdem visceris substantiam celebrari, quisque fatebitur. Sic eodem privilegio flatus per omnes corporis tractus expatiantur, nullo secernentium glandularum commercio.

§. III.

Dixi, fluida sensibilia in glandulis, seu colatoriis, *ut aiunt*, à massa generali ordinariò ablegari, ac per diversas vias ferri. Assertio hæc non excludit, liquida alia etiam palpabilia sequestrari à sanguine, absque glandulari interventu. Succi nutritii ad alimoniam partium secedunt à sanguine per lateralem transudationem. Siquidem in animali quidquid est, liquidorum, & canalium complexus est: Quidquid ideò nutritur, paries canalis est. Sanguis igitur ad principem hanc viventium functionem aspirans fistulas omnes, molles, aut duras perfluit. In ultimis harum finibus patula sunt lateralia millena foraminula, succis alibilibus admittendis conformia. Ex hisce ad replendos loculos recta via est. Hinc in canalibus gracilescentibus investientes tunicæ paulatim deponuntur. In ultimis tractibus tenuissima solùm tunica, & tamquam aranearum tela, rara, & porosa circumvenit. Limpha etiam ab humorum volumine ubique in animali sejungitur absque organorum secernentium munere. Non loquor de aliis ulteriùs secretionibus, tum in statu naturali, tum in præternaturali; in quo ultimo varii secernuntur latices per simplices vasorum aperturas insensiles, absque glanduloso concursu; ut in seri depluviis per partes, seu fluxionibus, *ut aiunt communiter:*

Insuper

Insuper in orgasmo, in metastasi &c. sed de rebus morbosis non fuit hic sermo.

§. IV.

Fluida in glandulis secerni solita, duplicis classis occurrunt; Alia scilicèt, quæ tenuioris ordinariò sunt consistentiæ, quàm sit in vasis massa ipsa communis; Alia, quæ crassioris. Et equidém, quoniàm universus cruor non tantùm elementis componitur quamplurimis diversissimè figuratis, & quantis; sed insupèr & totâ naturâ disparibus, ità ut ex eis quædam congruis ab agentibus comminuta, & divisa, si à dictis removeantur agentibus, insito nisu vel intèr se se, vel cum attiguis aliis corporibus in mutuos amplexus redeant, & coalescant; non secùs ac impuræ naturalibus olei, aut mercurii particulæ; Alia autém in fragmentulis attrita, & dissociata, facilè maneant in tali dissolutione; non minùs ac in rebus ordinariis lapidum in pollinem attritorum portiunculæ: Quod patet in sanguine ab animali extracto, & in aqua soluto, cujus particulæ aliquæ invicem in filamentula nectuntur, aliis in totali liquamine disgregatis; Hínc sequitur, fluida post varias motuum sanguinis actiones, ut suprà, collisa, & immutata, ideòque ab ejusdem sinu in colatoriis sejuncta, spissiorem, ultrà sanguinem totum, consistentiam *induere* posse, quotiescunque eorundem integrantia nisum ad mutuam inter se se, aut cum aliis corporibus adherentiam conservent; non minùs ac sub tenuioris texturæ specie repræsentari, si componentia trahant contraria indole prædita.

§. V.

Adnumerantur inter liquida tenuia à sanguinis alveo sejuncta, Urina, Saliva, Succus pancreaticus, Sudor, Lacrimæ &c. quæ *ex* particulis coagmentantur tùm ex cibariis sanguificationi, & *nutritioni* incongruis, tùm congruis quidem, sed copiosioribus quàm deceat, tùm præcipuè jam pridem omni calculo sanguinis massæ idoneis, & utilibus, sed à variis sensím machinæ motionibus, immutatis, & ineptis redditis, ut suprá; præcipué tamen mutuæ implicationi, & concretioni non facilibus. Veniunt inter crassiora Bilis, Semen, Mucus intestinalis, nasa-

lis, faucialis &c. quæ componentibus extruuntur prædicto charactere præditis, sed præsertím intricabilibus invicèm facillimè; quæque ideò ramosa communitèr, seù viscida vocitantur.

§. VI.

Intèr secreta à sanguine crassiora fluida, alia sunt, quæ à causæ extinsecæ actione fortiùs indè crassescunt, prætèr intimam suam ad crassescendum dispositionem; ut mucus narium, materia excreatûs &c. quæ licèt in secretione mediocritèr tenuia, concrescunt indè notabilitèr ab aëris respiratorii contactu; vel quòd aër subtiliores rapiendo, mobilioresque particulas, in strictiori cæteras attiguitate relinquat; vel quòd nitrositate sua utrasque figat, & vinciat: quod modò non est ad rem determinare. Alia autèm, quæ ob intimam habitudinem suam absquè causæ extrinsecæ concursu incrassantur; ut bilis, de qua impræsèns, quæ jàm crassiusculam notabilitèr corporaturam ducit in vasis suis; quæque ideò implicabilibus, seù ramosis invicèm partibus coadunari apùd omnes decantatur. Sic Neoterici Chimicis vocabulis sanguinis principia indicantes, omnemque ramositatem plicabilem soli tribuentes sulphuri, bilem deprædicant: *Contextum quoddam ex duobus sulphureis, seu oleosis principiis, uno à sanguine, altero immediatè ab alimento; Quibus salia lixiviosa, acidaque mediocria implicantur; & serum in massa veterascens pro vehiculo concurrit.* Quibus Principiis addit famigeratissimus inter modernos Professor, *Franciscus De le Boe Silvius, & spiritûs volatilis, & terræ portionem.*

§. VII.

Colligimus ex dictis liquida per varia corporis colatoria è sanguine in diem secreta, essentialia non esse ejusdem massæ constitutiva, seù ad cruoris substantiam propriâ naturâ, intimaque præsentia non adeò concurrere, ut sanguis non nisi mera congregatio sit ex eisdem particulis biliosis v. g., urinosis, salivalibus, pancreaticis &c. quæ indé specialibus in incerniculis ab eodem succesivè transcolentur. Et equidém ea ideò secerni vidimus, quia sanguini aùt illicò, aùt post moras in eo contractas informia; aùt quia nimia, & redundantia, ideòque nec ad intimam ejus compositionem facientia. Loquor de partibus

humorum

humorum ſecretorum eſſentialibus ; per quas videlicèt differunt inter ſe ſe, non de communi eorum vehiculo, ſeù ſero, quod maſſæ ſanguineæ naturale, & neceſſarium componens, ſicque cribrationi in eadem jam forma prævium, illis indiſpenſabilitèr impertitur à ſanguine ad debitam fluiditatem concinnandam. Obſcuriſſimus autèm omnium hùcuſque ætatum, & ſcholarum ſcopulus, modus eſt ſecretionis fluidorum hujuſmodi à ſanguine; qui tamen, quantùm noſtra dictitet tenuitas, dilucidè explicandus veniat ſupér ſecretionis hepaticæ exemplum : Quod ut fælicitèr aſſequatur, perpendantur primò ſupèr hac re authorum placita.

CAP. III.

Variæ ſecretionis Animalis Hypotheſes :

§. I.

OBſoletis jàm, ſuprà rectrices partium ſecernentium intelligentias, ſeù facultates inanibus veterum commentis, duas hodiè in ſententias generales dirimitur moderniorum popellus circà cauſam ſecretionis fluidorum in glandulis. Primi Chimicis phaſibus auſcultantes, humanoque accommodantes corpori, liquida quædam tenuiſſima, ſummèque energetica in incerniculis corporis omnibus ſtabiliunt à vitæ primordiis inſita ; fermentaque vocant, quæ innata indè vi fluida quædam ſpecifica à ſanguine ibidèm præterfluente ſecernere poſſint continuò, & debeant. Sed in modo explicando diſſentiunt inter ſe ſe.

§. II.

Quidam per excentrationem fermentum agere autumant ; latentes ſcilicèt, confuſaſque cum aliis particulas ſpeciales è maſſa laxata extricando, & colligendo ; non minùs ac ignis humidas extrahat partes à ligno ; aùt coagulum vitulinum lacti immerſum caſeoſa præcipitet principia : hoc ritu aſſerunt Fautores bilioſas v. g. particulas cum humoribus cruoris cæteris ſtrictè implicatas,

intimèque

intimèque demersas, à fermentitiis substantiis hepati inquilinis electivè impeti; à quibus ideò tanquàm textura difformibus in motum vindicatæ, tali expansivo cieantur nixu, ut à massa communi divelli debeant, & extrudi, in se se invicem aglomeratæ.

§. III.

Sylvius De le Boë. Alii per generationem, & assimilationem; partes scilicèt propriè sanguineas in diversæ naturæ alias convertendo, similes videlicet sibi; non secùs ac vini cantharum infusum in dolio aceti, convertitur in acetum. Et hoc de nomine volunt, Bilem jàm in exemplum vsurpatam conflari ex sanguineis propriè partibus, quæ ad hepar delatæ, ibidèmque cum bile indigena commixtæ, facilè in ejusdem naturæ fluidum transformentur.

§. IV.

Glissonius. Cokburn. & alii. Plures tandèm per naturæ familiaritatem, & identitatem; partes scilicèt solùm eas electivè alliciendo, seque ipsis consociando; quæ totali simboleitate congruunt; eisque affines sunt in pondere, figura, consistentia &c. cæteras diversæ dotis abigendo. Sic bilem transcolari in hepate, quià simillima bile à primordiis intincto; non in renibus v. g. urinæ solùm secretioni destinatis, quià sola vrina omni tempore imbibitis; non secùs ac, facto experimento, paginæ chartaceæ dimidia, urina priùs imbuta, urinam tantùm transmittit, non bilem; altera verò pars bile priùs madefacta, bili tantùm trajectionem permittit, non urinæ. Hosce omnes Fermentistas appello.

§. V.

Alteri autèm mechanicis in re vivente quaquaversùm affectatis, varias corporis glandulas, vt totidem cribriformes machinulas respiciunt: Et sicuti commune cribri instrumentum corpora apposita varia inter se se sciungit, quia quibusdam determinatæ figuræ, & magnitudinis foraminulis pertusum, per eadem trajicit illa solùm corpora ex traditis in sinu suo quamplurimis, quæ magnitudine sua, & figura cum dictis foraminulis concernunt; cætera dictis de titulis improportionata, à transitu prohibet: Sic cùm ex particulis copiosissimis mole, & figura

bus consarcinetur & sanguis, eandem & proportionaliter varietatem stabiliunt in insensibilibus glandularum meatibus; qua de re appellens ad eos cruor, varias in eisdem instituat fluidorum secretiones; prò ut scilicet diversè in meatuum suorum textura excavata est glandula, aut congeries glandularum una, quàm sit alia; adeò ut magnitudo v. g. & figura meatuum in glandulis hepaticis, correspondens solùm sit biliosis moleculis trajiciendis, quæ sunt in ratione dictarum dispositionum conformi, non autem percolandis partibus v. g. urinosis, quæ sunt in ratione difformi. Sic vicissim dicendum de glandulis renalibus non ad biliosas, sed urinosas solùm partes quadrantibus. Et quia cribrorum communium operationem promovet admotum agens, ea, aut receptas secernendas substantias, aut utràque commovens; Eâdem analogiâ suffulti asserunt, in cribris animalibus liquorum secretiones urgeri à circuitûs impulsu, fluida quatiente, dictasque impellente ad partes, concussas pariter. Nec hanc reciprocam magnitudinis, & figuræ consonantiam stabiliunt solùm inter fluidum secernendum, & solidum glandulosum secernens; sed insuper & inter massam sanguinis communem, & idem solidum; adeò ut qui residuus est in glandula à succi peculiaris secretione sanguis, ibidemque ab arteriæ termino eructatus, per eandem figuræ & magnitudinis proportionem inter particulas suas, & solidi porulos, venæ orificio accommodari debeat, eamque ad circulum perennandum subire. Hos poristas nuncupor. Cæteræ aliæ de secretione animali hucusque strepitantes hypotheses, ad binas hasce reducuntur omnes, licèt apparentes ducant diversitates.

CAP. IV.

Rejicitur opinio Fermentistarum.

§. I.

SI leviter titillas fermentistarum sententiam, fugacem illicò sentis, aut fatuam. Et equidem solutio sanguinis, seu in

ejusdem partibus cohæsionum mutatio, fermento glanduloso imputata, abundantiùs exequitur à motibus ordinariis ejusdem fluidi, & solidorum præcipuè; à cordis impulsu validissimo; á vegeto arteriarum elatere, à vi partium omnium oscillatoria; ab aëre pulmonico, à textura canalium, variisque tandem potentiis eisdem circumpositis. Datâ cæterum in glandulis insiti fermenti operatione in obvium sanguinem, solutione scilicet, ejusdemque particularum secretione, adhuc petitur in pororum conformatione varietas; per quos scilicet aliquos secretus à reliquis derivetur succus, per alios residuus cruor; quæ tamen pororum proportio in glandulis ad secretiones ineundas, confutabitur inferiùs.

§. I I.

Si specifica glandularum fermenta riganti eas sanguini non immiscentur, jam non exercetur secretio; Si autem miscentur, vi statim circuitûs ad omnes corporis partes eis tranari continget; Sicque non erunt ampliùs glandularum peculiarium indigena; eorumque sic actio secretoria instituetur per omnes indifferenter partes, ad quas promiscuè rapientur.

§. I I I.

Absurdissima est, quia legibus circuitûs ex diametro opposita stabilis mora, & immota in organis inhærentia, quam tribuunt fautores fermentis glandularum incolis. In fluidorum omnium motu locali, recto, curvo, circulari, aliove, vita animalis est: Hæc interim succorum fermentantium quies in partibus, & à circuitu divortium, necessariò admittenda veniunt á fermentistis, à quibus immò & stabiliendum est, sanguinem ipsum circumeuntem in glandulis omninò morari, & stagnare, quousque ab insito alteretur fermento: Quæ omnia animalem ideò veritatem ingravant magnopere.

§. I V.

Insuper glandularum substantia, ut solidarum partium omnium in animali, canalicularis est, per quam intimè, continuò, & rapidè trajiciens cruor, brevi abstergeret, & verreret liquidum ibidem fermentitium totum; cujus inde nova à sangu

secretu

secretio, & ad eandem sedem restitutio secretionem jam fieri posse convinceret absque prævio fermento.

§. V.

Et ecquidem, cùm fermenta non sint glandularum partes solidæ, sed & fluida nascente sanguine ab eodem secreta, ac in peculiaribus glandulosis substantiis tanquam congruentibus domiciliis locata, ecce jam secretionem succorum à sanguine absque iis præviis esse semel factam, & semper idcircò fieri posse, nullâ iis habitâ gratiâ. Quod si ad hanc fermenti secretionem aliud concurrere fermentum asserunt propugnatores, ecce jam decernendum fermenti fermentum ad usque infinitudinem fermentorum. Sed hæc, & consimilia quamplurima apertissimam fermentorum fallaciam exhibentia, apud recentiores non paucos videnda linquo: Tanta nos hîc attulimus, quæ demonstrare sufficerent fermentum in glandulis peculiare liquido secernendo simile, aut dissimile tanquam in promptuariis stabulari omnino non posse, multoque minus ad secretionis ibidem perpetrandum negotium appellentem in sanguinem agere. Abundè satis, ut fermentorum idola à sanctiori medicina exulent.

Pitcarnius dissert. de circul. sang.

Laur. Bellini oper. de ferment.

CAP. V.

Confutatur Poristarum sententia.

§. I.

NEc firmiori stant talo, quæ de varietate pororum in glandulis decantantur, ad varias secretionum regulas explicandas. Hæc hypothesis licèt communiùs accepta, quia fermentorum commento simplicior, naturalique ideò rerum ordini conformior, multiplici tamen involvitur, eaque indissolubili difficultate; quam variis in punctis divisam breviter exhibeo.

§. II.

Et ecquidem primò, cribrationis ratio stare solùm potest re-

ſpectu ad corpora cribro adpoſita jam diſiuncta inter ſe ſe, & ſolùm liberè attigua, ut eſt ex. gr. tritici granorum, aliarumque ſimul rerum acervus, non autem ad partes intimè unitas, & implicatas, quales occurrunt in animali particulæ ſanguinis; quo in ſtatu adhuc reſtat inquirendum agens à cribro diſtinctum, haſce partes ab intima cohæſione ſejungens. Sic v. g. humor quiſcunque morboſus ſanguini immixtus ſecerni à maſſa non poteſt in colatorium aliquod, licèt pluries per diem varia in colatoria pertranſeat, niſi prius vel ſponte, vel per remediorum actionem ſolutus fuerit à maſſa [quod concoqui dicitur] quo ſtatu unà cum ſanguine per varia indè hæc colatoria trajiciens, in uno exinde eorum aut pluribus, corpulentiæ ſuæ omnino, aut aliqualiter proportionatis, derivatur à ſanguine.

§ III.

Ex ſtabilita etiam in glandularum poris amplitudinis, & figuræ proportione cum ſecernendorum corporum mole, & figura; non exinde plus lucis effulget medicis rebus, quàm ex implantata per antiquos in colatoriis ſingulis ignotæ virtutis præſentia, aut ex fermentorum peculiarium excubiis mox expoſitis, ad dictas partes, per modernos locatis. Latet omnibus adhuc poſt acceptam hujuſmodi ſententiam, ſpecifica componentium cujuſque fluidi configuratio; per conſequens & peculiaris partium cujuſvis colatorii ſtructura; adeò ut toto hoc ſyſtemate, nec bilioſarum v. g. particularum figuras genuinas & moles attingere unquam poſſimus, nec colatorii ſui ſtructuram intimam, ejuſque meatuum habitudinem.

§ IV.

Prætereà, ſanguis, donec in animalis canalibus naturaliter oberrat, veram fluidi naturam ſervat in omnibus elementis ſuis: Et porrò cùm per minutiſſima, ſenſumque omnem longè effugientia vaſculorum capillamenta liberè ſecundùm ſe totum derivetur, cogita jam quàm incredibilis in ſingulis ejus partibus tenuitas ſit; quænam ſuper alia fluida naturalia excedens in ſe toto fluiditas? nulla igitur ejus, minutiſſima licèt, pars, & quacunque partium poroſitate minor excogitanda venit, quæ non ſit fluida

fluida; pro ut fluidum omne legitimum tanquam infinita partium parvitate pollens censeri debet, ita ut, licèt partes sanguinis plurimæ naturalem trahant implicationis indolem, quousque tamen per orbitam animalem tranantur, summe expeditæ sint inter se se, & solutæ. Atqui perspicuum est (ut benè adnotat Clar. * modernus) fluida non deposcere figuram ullam propriam, & constantem, cùm ea cuivis figuræ accomodent se se, & in quodcunque orificium penetrent, modò vires impellentes eæ sint, quæ cohæsionem partium fluentium ad occursum orificii superent (& hæ auspicantur facilè in animali à magno cordis impulsu) sequitur idcircò quod, si fluida omnia ab animalis sanguine in statu fluido secernuntur, ut venit de facto, necessaria non est peculiaris figura in orificio excipiente, seu poro secretorio.

* *Citatus Pitcarn. eodem loco.*

§. V.

Sed datâ etiam in minimis sanguinis insitâ habitudine specificæ configurationis & magnitudinis, à quarum diversitate, detur & in eisdem varietas: licèt facilimè concipiamus proportionem inter particulas succi alicujus secernendi sphæricâ circumscriptas figurâ, ac sphæricos itidem secernentis partis, seu colatorii meatus, facilemque indè secretionem; difficilimam tamen, immò penè impossibilem percipimus congruentiam eandem in datis diversæ figuræ aliis fluidorum particulis. Et siquidem suppositâ v. g. moleculâ cubicâ in quadratum meatûs glandulosi orificium intromittendâ, non tantùm requiritur, ut particulæ diameter æqualis sit diametro orificii, ejusdemque trajiciendi corpusculi sectio in axe per planum orificio paralellum facta, æqualis sit & similis figuræ orificii; sed insuper exigitur precipuè, ut quo ad latera & angulos sint similiter & unitissimè posita orificium & particula: Sic si quadrato orificio cubica occurrat particula, latus non obvertens orificio simile & paralellum, similiterque positum, adeò ut eorum latus lateri, angulusque angulo exactè non congruant, sed latus angulo diversè impingat, angulus lateri; aditu per dictum orificium non donabitur. Unico itaque tantùm modo, unicoque tantùm

Ex citato Authore eodem loco.

quæ intima omnia viſcerum occupant, præcingunt, & preſſuris alternis alterant. Ex tanta, & tam varia principiorum immutantium actione inceſſanti deducite jam, quàm ſæpiùs per vitæ ſtadia cedentes colatoriorum configurationes intimæ mutari debeant; quam ideo frequenter in figuris ſuis naturaliter novitatem inducent pori ſecretorii ſuppoſiti, ut nullam unquam ſervare poſſint conſtantem formam: Quàm vana in conſequens, & inſtabilis fundatio ſtabilis officii ſecretorii ſuper figuras pororum internorum viſcerum, qui omni certè vitæ momento naturaliter mutabiles ſunt.

§. IX.

Hæc omnia falſitatis ream arguunt poriſtarum ſententiam, eorumque placita in miſeris contradictionum abſurdis projiciunt abſque reffugio. Sed exſurgendo jam ex hac impugnationum divagatione, quam, ut penitùs exuerem ſuper hac re recentiorum præjudicia, ſat extenſe protrahere operæ pretium duxi; Undè-nam hoc ſecretionis principium? Evidens, mirabile, & ſimplex vobis ſtatim ſub oculis objiciendum deſpondeo, ſi priùs animalis colatorii compoſitionem aliquantiſper perluſtremus. Et quia in præſentanei laboris ſcopum hepar deſtinavimus; id ipſum in ſcenam prodeat: Cujus textura, ut exactiùs reluceat nobis, præfixo quoddam ordine exponenda. Primò itaque hepatis partes externas conſiderabimus; ſecundò, vaſa ejuſdem limphatica, & nervos; tertiò, vaſa cætera; quartò, ſtructuram ejus internam enucleabimus, ſeu propriè parenchima, ſit igitur.

CAP. VI.

Conſideratur Hepar ſecundùm partes externas.

§. I.

HEpar igitur; quod tanquam colatorium in animali, facilè princeps, in ſecretionis explicandæ prototypon hic meritò præponitur; ab omnium ætatum authoribus ſedulè, varieque exaratum

exaratum venit. Venerantur hoc viſcus antiqui, ut reipublicæ animalis præſidem ſupremum, tradito ei aimathoſeos miniſterio, pro ut ex meſeraïcis liquidum nutritium per portam indè ad eum immediatè deferri, in cruorem ibidem concoquendum, autumant. (quem hepatis uſum Nuperus adhùc quidam * fruſtraneis licèt auſpiciis patrocinatur) ſed licèt circa functionem decepti, quod pertinet ad ejus exteriora ſat tamen exactè delinearunt. Et equidem ipſorum deſcriptionibus debemus duas regiones hujus viſceris in dextro hypocondrio locati, gibbam ſcilicet ſeù convexam, & cavam ſeù concavam; Primam ſuperiorem, & diaphragmati contiguam, alteram inferiorem, quæ ventriculo, aliiſque abdominis viſceribus obvertitur; membranoſum indumentum à contermino peritoneo propagatum; quadruplicem connexionem cum attiguis partibus; ſuperiùs ſcilicet cum ſepto tranſverſo per validiſſimum ſuſpenſorium ligamentoſo-membranaceum ejuſdem viſceris ſubſtantiam profundè penetrans; inferiùs cum umbilico per venam umbilicalem in fœtibus pulmonalis venæ, & canalis inſuper alimentarii vices ſupplentem; ideoque immediatè portæ truncum, & medio canali venoſo ad portas hepatis producto cavam inoſculantem; natis autem in ligamentum induratam. Dextrorſum cum ampla peritonei area per plura, ac brevia ſtamina, in unum coadunata, ab ipſamet viſceris ſuccingente tunica producta: Nos connexionem hujuſmodi, dextrum hepatis ligamentum vocamus, quod aliis brevius quidem eſt, ſed latius; ac poſt tria alia hepatis ligamenta jam nota, quartum nominare ligamentum hujuſmodi conſultum duximus: Hoc cæterum ligamentum, in omnibus animalibus obvium, & neceſſarium, à nemine hucuſque adnotatum legimus. Siniſtrorſum cum xiphoide cartilagine medio robuſto quodam ligamento. Adeo ut æqualibus, & ſibi invicem oppoſitis circumquaque libratum retinaculis, ſuperiori, inferiori, dextero, & ſiniſtro, viſcus tam grande, & ponderoſum, ut ſuper alia omnia viſcera hepar eſt, de ſede ſua non deturbetur in variis corporis motionibus, poſituris, & violentis plurium animalium curſibus, ſed propriis in ...tibus immobiliter ſedeat.

* *Swvam-merdam.*

§. II.

Fissuram insuper eius, in quam vena umbilicalis admittitur portam inosculatura, aliasque minoris momenti fissuras & sinulos; varias ejusdem extantias, totidem tanquam lobos repræsentantes, quas à contracta similitudine mensam nominabant, gladium, unguem, portas; hasque ultimas in dexteram & sinistram à prædicta figura distinctas; vel apud * aliquos mutato nomine focum, mensam, cultrum, & aurigam; Lobulum insuper * eminentiorem ab aliis disjunctum, laudatæ fissuræ, & juxta portas adjacentem; Venas ulteriùs, cavam & portam eidem implantatas: Primam asserebant ex convexa ejus parte pullulantem, subtiliorem ex eo sanguinem ad cor deferre; alteram ex concava exortam, crassiorem sanguinem ad viscera abdominis deorsum vehere, eodemque alveo receptum ab intestinis nutritium laticem sursum ad hepar ferre. Hæc aliaq, hepati propria exactè satis pro temporum caligine descripserunt; nosque hîc in levem solum acervulum conglobavimus, pro ut ab instituto nostro non nimis expetita. Castigatissima commentaria circa hepatis locationem, molem, figuram, connexionem, extensionem, partes, aliaque omnia ad organicam ejus constitutionem extrinsecam facientia, eorumque causas, & habitudines, relucent apud Virum inter saniores Modernos * celeberrimum; quæ ideò rursus, pro ut in aureo illius opere facilè obvia, libenter hîc omittuntur.

* *Protospatharius.*
* *Lobulus Spigelii.*
* *Glissonius.*

CAP. VII.

Describuntur vasa Hepatis *limphatica, & Nervi.*

§. I.

SEd præclariores de rebus jecorariis notitias debemus recentiorum indagini. Quippe circa medietatem elapsi seculi, eodem anno, eodem laborum prætio, eodemque quasi superûm afflatu,

afflatu, quatuor meritiſſimi * Viri diſſitarum regionum incolæ, ad eadem in hepate nobilia collimarunt inventa. In Brutis viventibus vel recenter ſtrangulatis, ſimplici ligaturæ artificio, rudimenta obſervarunt vaſculorum quorundam, num. 5. 7. aliquoties 10. immò, & interdum 20. ex hepatis cavo pullulantium; indeque eorundem ad portæ, & ductus biliarii latera prorepentium, eoſdemque canales tanquam annulatim amplexantium progreſſus; tandem & inſertionem per peritonei & meſenterii duplicaturam & anfractus in chili ciſternam, variè ſtipatis in itinere ramis portæ, variiſque ſuperatis glandulis. In homine conſpicua etiam reddiderunt hæc vaſa injectione aquæ per portam, & cæliacam dextram, ope ſiphonis copioſiùs peracta; eaque à pellucido devecto naturaliter liquido, vaſa hepatis limphatica, ſeu aquoſa noncuparunt. Dum autem majora clariſſimi homines in hujus viſcetis ſtructura ruſpantur, minora determinant in ejus uſu; adeò ut explorată tandem hepatis ſervili proſapiâ, proſcriptoque roris chiloſi commercio, eum è corporis principatu deturbant, abolitâ ejuſdem ſanguificandi poteſtate; cujus extinctæ functionis funera lepidâ ſatis inſcriptione celebrat inter eos principalior. *

** Th. Bartholinus Danus. Rudbechk. Suecus. Bilſius Belga. Iolikvius. Anglus.*

** Th. Bartholinus Hiſtor. nova limphaticor.*

§. II.

Clariora inſuper hiſce novitatibus ſuperſtruxit dexterrimus * inter Anatomicos Hollandos: Cultri ſiquidem ſui diligentiâ prætulit nobis vtramque hepatis faciem convexam, & concavam numeroſiſſimis coronatam limphaticis, ita ut ad convexam ſolùm partem 300. ad minimum adnumeraverit: Ex hac autem regione exurgentia proſequens hæc vaſa, propè ligamentum ſuſpenſorium unita percipit, eumque decem, vel duodecim ramificationibus perreptantia, limphis hinc ſuis ad chili reſervatorium translatis. Præcipuè autem animadvertit limphæ-ductus cyſtifelleæ à laudatis Authoribus adſcriptos, ex hepatis ſubſtantia verè egredi, ipſius tamen folliculi oram extimam ſuperſcandere, glandulæque ad ejus collum locatæ in trajectione omnes incumbere tanquam fulcro. De intimiori inſuper quam darent prædicti novatores, in hepatis corpore limphaticorum origine effari

** Nuck. lib. de inventis novis.*

cæpit hic author; eandemque conjecturam jam antea allegaverant alii; Quod nuperrimè ampla obſervatione elucidatum fuit à Gallo quodam * Anatomico, qui vaſa limphatica in capſula Gliſſoniana contenta ad tres digitos intra hepatis ſubſtantiam ipſam inſectatur; quorum inde ductuum in hepar penetrantium originem deducit à glandulis conglobatis ad tunicam internam pori biliarii per hepar diramati intertextis, ac microſcopio patentibus in animali grandiori. Si accuratis ſuper hac re tantorum hominum perquiſitionibus ſuperaddere licet aliquid noſtrum, dicam in canibus majoribus poſt amplas comeſtiones ſtrangulatis, ac in mactatis ſuibus vaſorum horumce habitudines circa viſcera ſæpius, & hepar præcipuè, attentiſſimè inquiſiviſſe. Hinc.

** Courtial. Toloſanus lib. Obſervations ſur les os & autres maladies.*

§. III.

Obſervabam primò profundas ſatis in hepatis ſubſtantia origines agere aquæductus hujuſmodi, pro ut ſcilicet non in capſula communi, ſed ſupra ejus dorſum repentes per quinque aut ſex digitos nec ulterius, inſequebar; cultri ſcilicet & viſûs aciem eis indè omnino effugientibus: Qua de re jam elucebat mihi, nullimodè ex glandulis hepatis conglobatis ad ejus cavam ſitis, muccoſis per aliquos dictis, oriri ſeriflua hæc vaſa, ut plurimorum * eſt aſſertio: Et revera præter diverſum perſpectum principium, patet de facto non in omnibus animalibus, immò nec in omnibus ejuſdem ſpeciei individuis ad hepatis concavum glandulas ſemper inſterni conglobatas: Cùm tamen in omnibus animalibus præſentia ſint hepatis limphatica: In quibus autem obſervabiles ſunt hæ glandulæ, eaſdem ſolùm ſuperſcandi á limphaticis, non intimè penetrari, manifeſté adnotavimus

** Steno Malpighius, aliique.*

§. IV.

Conſtabat inſuper nobis ex glandulis ipſis gracilibus in cavitate capſulæ à * quibuſdam ſuppoſitis ortum non ducere hæc vaſa; hocque tum autopſiâ, pro ut extimam ſolum ejuſdem capſulæ ſuperficiem perambulant, ut ſuprà; tum ratione, eo quod ſcilicet nullum vas limphaticum naſcatur à glandula, ſed ab ipſiſmet fibrillarum intervallis in Partibus animalis omnibus, (ut fuſius

** Courtial, & ante eum alii.*

fuſius demonſtrabimus in *Anatome noſtra generali ſect.* 15.) ideoque aſſerendum eſt ſeriflua vaſcula hepatis ſubſtantiam ſubeuntia, ex capſula declinando commiſſuris glandularum hepaticarum inoſculari, ibidemque liquidum ſuum exugere, foras indè à viſcere derivandum. Et equidem.

§. V.

Obſervabam tertiò vaſa hujuſmodi omnia denſiſſimè ab hepatis cava illa parte prodire, in qua aperitur capſula ad portæ ingreſſum, exitumque ductûs biliferi; indeque tanquam viminum ramuli ex conſtricto faſciculo quaquaverſum erumpentes, in amplius ſpatium expandi, ac tanquam in duplex diſtinctum agmen collecta, chili in receptaculum excurrere per duplicem calcatam viam; unam ſcilicet per apicem quendam pancreatis verſus hepatis cavam inclinatum*, eique mediâ membranulâ connexum; & ab hac pancreatis portione per attiguum meſenterium uſque ad dictam ciſternam; alteram, per membranam quandam peritonei ſobolem, ab inteſtino duodeno uſque ad hepar inſtar iſthmi aut pontis protenſam, vaſaque hepatis majora tum devehentia tum revehentia fulcientem; & ab hâc etiam per dorſum inteſtinorum & meſenterii uſque ad reſervatorium prædictum. Quæ autem numeroſa limphatica ſuper convexam hepatis partem ſerpunt, ex ſola extimæ ejuſdem membranæ ſubſtantia ortum trahunt, non minus ac copioſa ſunt in aliis omnibus corporis tunicis; eaque vere nuckianum iter ſuperius allatum per ſuſpenſorium nempe ligamentum attingunt uſque ad glandulas lumbares. Quorum inſuper aliqua per latera ligamenti lati ſuſpenſorii aſcendentia, liquidum ſuum immediatè in cavam eructare etiam poſſunt; ut arridet Cl. *Reverhoſtio*, limphæductus cyſtis felleæ prædicti huic etiam categoriæ adnumerandi veniunt. Germanos cæterum hepatis limphaticorum aliarumque partium icones exponam in *Curſu meo anatomico*; ubi etiam *Sect.* 15. limphaticorum omnium in animali, ſicque & hepaticorum, eorumque liquoris uſum elucidabo.

§. VI.

Quod nervoſarum in hepate diramationum hiſtoriam pertinet, tam etiam duorum celebrium * Modernorum laboribus debemus. * *Vuillis Vieuſens.*

 mus.

mus. Sex ab eiſdem graphicè deſcribuntur fibræ nerveæ à plexûs intercoſtalis ſemilunari, ad diaphragmatis perforationem diramatæ; quarum tres veſiculæ felleæ ramiſque ductûs biliarii impertiuntur, fiſtuliſque eiſdem concutiendis inſervire aſſerunt; cæteræ arteriam hepaticam ad inſtar reticuli circumligant, motum laticis per eam excurrentis regentes tanquam habenæ. Ex harum indè ac fibrillarum octavi paris dextri concurſu plexus efformatur hepaticus, ad totum indè jecur diſtributus, qui fibrarum faſciculis quaquaverſum expanſis, cum plexu lineari, meſenterico, aliiſque abdominis communicat; præcipuè autem cum ſtomachico ſurſum circa pilorum, & orificium ſuperius ventriculi, denſis elatis propaginum turmis; ex quo invicem nervoſo hepatis, & ventriculi comercio mutuum & horum viſcerum conſenſum reſpectu ad affluxum bilis ex vomitu, & vomitum ex affluxu bilis, trahunt laudati authores. Sed de uſu nervorum hepatis, non minus ac partium animalis aliarum omnium, fuſius & rectius quàm hucuſque decantatum fuit, forſan differemus in *Curſu noſtro anatomico. ſect.* 22.

CAP. VIII.

Deſcribuntur cætera Hepatis vaſa.

§. I.

* *Gliſſonius. Malpiglius. Kerkringius.*

ALii * ad ſuæ quoque venatum gloriolæ, ulteriora hujus viſceris excutientes, in intima ejus ſtructura ſub oculum exponenda inſudarunt; cujus rei elucidationes aſſumpto noſtro plus faciunt, quàm expoſita prædicta. Dupliciter conſideranda venit intima hepatis figura, ſeù compoſitio; vel ſcilicet reſpectu ad diſtributiones & complicationes vaſorum, quibus abundanter refertum eſt totum ejus corpus; vel reſpectu ad genuinam ejus ſubſtantiam, per quam hepar eſt; aliiſque à viſceribus diſtinguitur. Primam ſuper alios omnes dexterrimus * Anglus ſpartam exornavit; qui ſcilicet, jecoris complexu variis excarnandi modis, miroque

* *Gliſſonius.*

roque dexteritatis exemplo, in minutissimas ductuum diramationes deruncinato, habitudines ultimò sensibiles, & itinera exporrigit vasorum ejusdem visceris specialium portæ, arteriæ, ductûs excretorii, & cavæ, Nonnulla post doctissimum virum adducenda incumbunt, circa hæc vasa.

§. II.

Venam Portæ ad arborem conferre, legitimè placuit antiquis. * Et equidem conspicuam perhibet hoc vas radicum formam, in principiis suis per abdominis viscera longe, lateque dispersis; trunci notabilis structuram, amplo eo in sinu, quem ex coëuntibus invicem radicibus omnibus compositum ducit ad jecoris ingressum; ramorum tandem habitudinem, in quinque propaginibus à dicto stipite ad varias hepatis regiones pullulantibus, surculisque innumeris ab eisdem indè per substantiam visceris, quaquaversum dimissis. Retrogradam tamen distributionem portæ, descripsere majores nostri; positis scilicet in hepate radicibus; trunco indè ex eis coalito in duos ramos insignes, disparilesque diffisso, ad instar primæ arborum divisionis, in venam scilicet meseraicam & splenicam; ex quibus indè rami per viscera densissime distribuantur: Et hanc revera dispositionem asserere in porta tenebantur, qui ab hepate per eam ad alias abdominis partes sanguineum existimabant tranari profluens. Nos conscii, portam per capillamenta sua sanguinem totum viscerum naturalium residuum haurire, caudiceque indè collectum suo, superato hepatis cavo, per ejus penetralia deferre, bilioso ibidem immixto inquinamento spoliandum; præter expositam distributionis suæ translationem, eandem omni jure de officio atque dignitate arteriæ participantem decantare debemus; tanquam videlicet, ob vectionem sanguinis ad hoc viscus, venæ ordinariæ conditiones excellentem; sed à venarum numero prorsus adimenda tamen non est porta, quæ sanguinem ab arteriis in partes depositum ebibit aliarum venarum ritu; & ad circuitum revehit: Decernamus itaque inter venas & arterias mediam seu, medietatem portæ proprio arteriæ munere fungi, medietatem aliam solum venæ officium exequi; inferiùs scilicet venam esse, superiùs arteriam. Porta siquidem à princi-

* *Galeno, & asseclis.*

principiis suis usque ad truncum refert, & abducit sanguinem à partibus, à pancreate, ventriculo, epiploo, mesenterio, & intestinis, ut cava in aliis partibus; per radices suas in trunculos sensim majores colligit, & tandem in truncum refert: Postea ex trunco suo receptum sanguinem adducit, & defert ad partes per propagines ex trunco sensim gracilescentes, instar aortæ, aut pulmonalis arteriæ: Tum aliquid indè separatur à sanguine, per propagines suas ad partes devecto, qui postea ab vase venoso, seu vena cava excipitur; ut in aliis omnibus animalis partibus venit, respectu ad arteriosum sanguinem. Porta ulteriùs, qua ejus regione vices arteriæ adimplet, tunicas in arteriæ modum crassiores, & tanquam tendineas assumit. An etiam arteriarum in modum pulset, ut nonnullorum sententia est, nequaquam agnoscitur. Ligatâ etenim arteriâ hepaticâ, nullum ampliùs per hepar, aut portam vigere pulsum, in vivis canibus experti sumus. Insuper sanguis venæ portæ, colore, & consistentiâ valde discrepat à sanguine arterioso, & motu præsertim progressivo; ut levissima esse debeat portæ cum arteria comparatio. Sed melius de hisce omnibus inferiùs.

§. III.

Nec solùm resonarunt apud antiquos vena portæ ejusq; propagines, pro plastro sanguinis ab hepate ad viscera cætera in eorum alimoniam delati; Sed ulterius & pro communi dissimilium humorum emporio. Posuêre nempe; quod ab intestinis ad hepar per hæc vicissim vasa deportaretur chilus, hæmathosim obeundus; succus gastricus per ejusdem venæ appendicem, seù vas breve, à liene in stomachum veheretur ad excitandam famem, melancholicus autem liquor per hæmorrhoidalem internam, ejusdem paritèr sobolem, ac ordinario á ramo splenico pullulantem ab eodem liene ad anum in execretionem divergeret. Sed confusas hasce omnes succorum ambulationes in porta circulationis authoritas delevit; edocens unanimitèr ramos portæ collectum in cespite sanguinem ad hepar ducere; Sicque [rore jam chiloso per vias alias ad sanguinem translato] nec melancolici humoris florem à liene ad stomachum ferri per vas breve;

nec fæculentius ab eodem viſcere per venam hæmorrhoidalem ad podicem; ſed è converſo ſanguinem per vas breve à ventriculi tunicis in ſplenicam tranari, non minùs ac ex hæmorrhoidali in eandem fiſtulam; totum inde corrivandum in hepar. Utriuſque autem vaſis in ſplenicam inſertio ſuum habet neceſſitatis pretium. Quoniam etenim totus ſanguis ab arteriis in ventriculi corpus diſperſus derivandus erat in portam, qui ad oram ventriculi dextram diſtributus fuit facilè in proximum portæ truncum exonerari poteſt per gaſtricam. Difficiliùs autem qui partes ventriculi ſiniſtras aluit; ut truncum etenim portæ appelleret, per longum iter expatiari deberet, per totam nempe dorſi ventriculi longitudinem; quo in progreſſu à digeſtoria per vices ſtomachi intumeſcentia, & gibboſitate in vaſis devehentibus ſuis comprimi poſſet, ſicque ab itineris complemento per vices obſtari & intercipi; Itaque deflexa ventriculi inhærentia ſiniſtræ regionis hic cruor, per vaſa brevia in truncum ſplenicum deſcendit, à quo inde eſt ſitu & amplitudine extra ſtomachi preſſuram poſito, tu defertur ad truncum portæ & ad hepar. Et ſic elucidata vaſis brevis utilitas in animali. Quod hæmorroidalem internam ſpectat: Quia ramuli meſenterii venoſi omnes ſenſim coaleſcunt in trunculos, hacque facie trunco portæ repreſentant ſe ſe; ideò non minùs meſenterii inferioris ſeú meſocoli venoſæ propagines in grandiorem ſenſim ramum concurrunt, hæmorrhoidalem dictum, quàm ejuſdem familiæ vaſa in meſenterio ſuperiori ſeù meſereo, quæ ramum portæ dexterum conſtituunt. Cùm autem ob naturale divortium meſerei à meſocolo, hujus ultimi vena nullum habere queat commercium cum vena meſerei, ſeu ramo portæ dextro, ſed ſolum cum ſiniſtro ſeu ſplenico, aut immediaté cum trunco; prout aſcenſum ad lævum hypocondrium meſocolum, ibidem firmè nectitur cum pancreate & omento; Hinc fulcita ab eo hæmorrhoidalis vena, vel ſplenicam inoſculabitur, vel truncum portæ immediatum; qua indè via ſuum etiam ſanguinem ad hepar diriget.

§. IV.

Nec tamen, licèt arteriæ vices adminiſtret in hepate vena Por-

D tæ,

tæ, legitima huic visceri denegatur arteria, Et si quidem dexter cæliacæ ramus, pergrandis satis, & notabilis, jecoris cavum subit, ejusque ambitum omnem diramationibus perambulat suis: Hasce universas in vasa solùm hepatis, seù potiùs in eorum involucra unicè impendi, ibidemqne terminari, pluries ostendi in anatomicis administrationibus meis; insequutus per profundos hepatis tractus cæliacæ propagines, easque per solas grandiorum minutiorumque vasorum omnium tunicas, repentes observatus: Falsum est per consequens quod in vasis solùm biliariis inserantur arteriosæ hæ soboles in jecore; ut arrisit * aliquibus. Per hæc igitur vasa devehitur competenter sanguis ad omnes hepatis partes, congruus nutritioni, aliisque muniis, quibus aptus natus non est venosus cruor portæ; Et sufficientem totius hepatis alimoniam ex sola arteriarum propagatione per ejusdem vasorum tunicas, concipies facilè, si concipis nil alio donari jecoris corpus, præter vascularem texturam; quod inferiùs ostendemus.

* *Vanhorne.*

§. V.

Ductus hepatis excretorius, seù porus biliarius, fluidum in hepate à sanguine secretum excipiens forasque à viscere derivans, non dissimili, ac porta gaudet divaricatione ramorum, qui ex omnibus hepatis partibus reducentes se se ad hepatis cavum, in ampliores jam sensim trunculos coaliti, unicum tandem ibidem conformant stipitem, ad duodeni indè finem, seù principium jejuni productum, ibidemque liquidum eructantem devectum suum. Si glandulis disgregatis, aut congregatis scateat, aut non scateat, intima hujus canalis excretorii facies, aut media substantia, perito * cuidam anatomico inquirendum relinquo. Principaliora intereà hìc non affero, circa hujus vasis habitudinem, eadem in sequentibus satis expositurus.

* *Courtial.*

§. V I.

Sanguis tandem per totum viscus effusus, & à biliosa secretione residuus, per numerosissima venarum à portæ propaginibus distinctarum capillamenta devehitur usque ad aliquot ejusdem genii trunculos, plures aut pauciores, secundùm diversa animalium genera, è quibus indè asportatur in truncum cavæ, trajicientis

cientis per hepatis foveam, ad hoc ideò opus in regione ejus ima, & postica, expreſsè excavatam. Vaſa hæc omnia prædictaque limphatica, & nervoſa [exceptis venoſis ductibus ab hepate ad cavam ſanguinem deportantibus] non tantùm pari paſſu, paribuſque diramationibus excurrunt; ſtrictâque invicem contiguitatis adhærentiâ perfruuntur per totum ramorum ac ramuſculorum tractum uſque ad ultima ſtamina; ſed inſuper communi tegmine, tanquam vaginâ quaquaverſum involutâ, in dicta invicem connexione firmantur. Indumentum hoc commune, ex tunica hepatis à peritoneo oriunda prognatum, primus detexit laudatus * Vir; Capſulamque ideò communem hepatis vocavit; quam rete muſculari compoſitam volunt Moderniores aliqui. Imò legitimum muſculum, ad omnes portæ, & ductûs fellei diramationes, itinera, & concurſus elongatum, & advolutum; ut non tantùm momentis ſiſtalticis ſuis, ſed & contractilibus muſcularibus ſuppleret defectui pulſationis in porta; truſiones ideò promovendo in concurſibus, & canali excretorio, reſpectu ad liquida contenta, ſecreta, & per diverſas hinc vias promovenda.

* *Gliſſonius.*

§. VII.

Quoniam autem introitus in hepar ramorum cavæ ad poſticam, & ſuperiorem ejuſdem viſceris faciem conſpicitur; Ingreſſus autem portæ, ejuſque propaginum ad ejus ſiniſtrum latus, ſeù concavæ regionis centrum, eademque inde directionum proportione in minutiſſima per totum organon diramationum ſtamina ſoboleſcunt hæc vaſa; Sequitur neceſſariò, quod Cavæ radices in quacunque hepatici parenchimatis portione, cum ramis portæ ea habitudine concurrere debeant, vt ſe ſe invicem tranſverſim, ſeu ad rectos Angulos, aut ſaltem in decuſſim quamdam interſecent: Quod pluries deglubatis exactè hujus viſceris Canalibus obſervavimus; ac diſcipulorum litavimus curioſitati: Quodque luculenter etiam habemus à commemorati * Authoris paginis, & præcipuè ab ejuſdem iconibus, nitidam horumce Canalium diſtributionem in hepate excarnato repræſentantibus: Quibus, & alias apparenter diligentiores ad eandem demonſtrationem noſtram collimantes addidit recentior * Anatomicus; ultimo

* *Gliſſonius.*

* *Kerkringius.*

timò nempe ſenſibiles hepaticarum diramationum minutias præ ſe ferens. Hæc diſpoſitio, in hepate, ramorum Cavæ cum porta multum res noſtras elucidabit; vt mox videbimus.

CAP. IX.

Deſcribitur Hepatis *ſtructura interna, ſeu ejus parenchima.*

§. I.

PERGO Jam ad alteram partem ſtructuræ hepatis internæ, ſeu propriam hepatis, & principalem ſubſtantiam. Citatus
* *Gliſſonius.* rerum hepaticarum * indagator ab ultimis Cavæ, Portæ, Pori biliarii, aliorumque vaſorum in Hepate diramationibus mutuas inoſculationes ſeu anaſtomoſes abſolutè rejicit; indeque medians inter horum Canalium terminos, parenchima collocat, ſeu propriam hepatis ſubſtantiam, in quâ ideò immediatum ſtabilit biliaris ſecretionis organum, pro ut in eadem, à ſanguine ramorum portæ attracta bilis, ductuum indè excernentium principia ſubeat ibidem contermina; reſidua interim ac defæcata Sanguinis portione, per illic etiam correſpondentem radicem Cavæ, ad ejuſdem truncum derivata; Ab intima hinc hepatica compoſitione, dictæque functionis modô exponendis ſe ſe ſuaviter eximit. Nec in hunc ſcopulum allidens, meliùs expediit ſe ſe Famigeratiſſi-
Malpighius. mus apud Nationes omnes Doctor * Bononienſis, qui ab alio prætermiſſa prædicta nec majori elucidationis face donavit; lobulis licèt ſuis in medium adductis, totumque hepatis corpus complentibus, qui in acinos indè diſpertiantur exagonos, conflatos tandem ex ſubovalibus glandulis, quas intrent omnis generis capillamenta vaſorum. Et certè ſi mente præjudiciis libera res attentè perpenditur, jure omni judicabimus virum cæteroquin præclariſſimum, nil in hepate innovaſſe præter novi vocabuli introductionem, glandulam ſcilicet appellando Colatorium bilis, quod hactenus ſub parenchimatis nomine acceſſerat; ut alibi annuimus.

§. II.

§. II.

Datâ solidorum omnium corporis animalis Canaliculari texturâ, adeò vt nulla assignari in eodem possit pars propriè (ut aiunt) continens, & durior, quæ ex tenuissimis, varieque productis vasculis aggregata non sit; ut acceptum est apud recentiores omnes; Sequitur, & partes omnes, quas glandulas vocitant, ex variè implicatis Canalibus Germanè consarcinari; Sicque, & hepatis parenchima glandulæ conglomeratæ nomine donatum nuper, non nisi ex vasorum Capillamentis glomeramen esse. Hæc vasculorum stamina glandulæ hepaticæ corpus intimum conglobantia, à tribus solùm vasorum speciebus propagari possunt, Cavâ scilicet, portâ, & ductu excretorio. Et revera limphatica in hepate, non à glandularum substantia, sed ab earum interstitiis enasci, superiùs exhibuimus: Nervi nullam trahunt propriè Canalicularem structuram: Dextræque cæliacæ Soboles solas vasorum tunicas lambunt in hoc organo; Nec ulteriora in hepate vasorum genera.

§. III.

Quoniam autem, ut vidimus superiùs, Cavæ, & Portæ ramos, majores, mediocres, minores, & minimos in quocumque hepatis lobo, & lobulo transversè ordinariò concurrere, seù rectè interscecari, aut saltem decussari observabamus; eandemque, ut plurimum, habitudinem servari, quousque cultri indaginem visûs acies insequitur; ideò est quod in primis editionibus Historiæ hujusmodi hepaticæ similem etiam concursum vascularem conjectabamus in insensilibus earumdem venarum propaginibus & in ultimis quoque capillamentis; adeò ut deventa jam mens ad illam compositionem glandulæ, ubi sunt vasorum termini, suadere sibi non inutiliter potuerit, osculum principii Cavæ lateraliter concurrere cum fine ultimæ propaginis portæ; concipere in consequens cruorem à porta derivatum non fluere directè in Cavam, seu per duos meatus rectilineariter communicantes; sed per duas lineas angulo recto, aut saltem affini ad se se invicem productas; seù per duos hiatus aut transversè, aut quasi transversè oppositos.

D 3 §. IV.

§. IV.

Cùm autem per partes animalis distributiones vasorum exactè unquam regulares non sint, seù certum ordinem castigatè servantes; In Hepate præcipuè, ubi diramationum multitudo earum etiam confusionibus manum præbere potest; ideò laudati concursus per ultima vasorum stamina variari etiam possunt. Revera, licèt per Hepatis partes trunci, & majores rami venarum portæ, & Cavæ in angulos, aut decussationes plerumque conveniant; minores tamen surculi, & insensiles præcipuè, variè forsan lusitant in tractibus suis irregulariter inflexi aut modis millenis incurvati, ut indè sit, quod eorum sat plurimi in oppositum non veniant reciprocè, aut decussentur, ut alii; sed curvè, aut rectè incumbere, aut etiam in parallelismos quosdam componi, apti nati sint. Quas ideò promiscuas dispositiones si ad ultimas usque diramationes producamus, fines canalium sanguiducorum Hepatis per varias etiam indiscriminatim habitudines concurrere posse, directè, transversè, ad angulos acutissimos, ad variè figuratas indifferenter flexuras, quis inficiabitur.

§. V.

Rami omnes pori biliarii, non minùs majores, quàm minores, & ultimò gracilescentes, variant habitudinem cum portæ ramis, nec ramorum Cavæ tractus æmulantur: Hi nempè portæ surculis inalterabiliter paralleli, communem directionem prosequuntur; pari passu, paribus divisionibus excurrunt; immediatè ubicumque accumbentes, communique cum eadem amictu per totum hepar arctè, & inseparabiliter devincti. Ideò eorumdem principia ad acutissimos angulos, seù ultimas plicaturas ubique cum portæ finibus convenire verosimile est, nisi conjecturis in prima hujus historiæ editione productis suffulti asserere velimus, radicem ductûs excretorii hepatici per eandem lineam directam cum fine surculi portæ continuari posse, non obstante hoc eorum parallelismo; ut ideò succus à porta in excretorium derivatus, fluat per viam rectilineam, seù per meatus directè obvios; dummodo concipiatur, ramum quemcumque hujusmodi excretorium non cum socia sua, eumque indè insensibiliter comitante, portæ

propa-

propagine inosculari, sed cum aliâ oppositæ directionis, seù ad oppositam hepatis partem excurrente, & cum alio canali excretorio sensibiliter sociatâ.

§. VI.

Sed quid in nugis hujusmodi insistemus, diramationes, & concursus adducentium, & abducentium vasorum hepatis inaniter perquirentes? Præstat solùm, reconditum illum concursum inferentium vasorum & referentium per viscera animalis, colatoria dicta, mente convenire, & supponere; seu locum illum communem, & trivium inferentis vasis, & duorum referentium. Quomodocumque jam loci hujusmodi figura, commensuratio aut capacitas stabiliantur, perindè est. Concurrant jam directè respectivè, & transversè vasa hujusmodi in glandulari recessu, ut spatium concursûs instar quadrati concipiatur; aut ad latera æquidistantia vasis hisce concurrentibus, interjectum commune spatium tanquam spheroideum supponi debeat; aut fistulæ hujusmodi glandulares in parallelismum positæ, acutissimè coëant inter se se, seu ad ultimam possibilem flexuram, adeò ut unionum communis locus formam oblongam retineat cum latere ad vasorum ostia opposito, incurvato. Concurrant mille aliis modis, mentis quacumque acie effingendis, glandulæ immissaria, & emissaria: Advocentur ad censum Ingeniosissimæ concursuum hujusmodi configurationes variæ a *Cl. Verheienio* excogitatæ, & depictæ; Repræsententur hinc animo possibiles omnes loculorum glandularium varietates, quibus directiones variæ, aut flexuræ ad cursus liquidorum segregabilium offerantur; Hæc omnia nihil prorsus ad secretionis negotium conducere, & absque tanta instumentorum secernentium multiplicitate, imò absque hoc glandulari interventu, simpliciori quodam ordine, & modulo secretiones omnes viventium fieri, demonstraturus jam sum; seù præviam jam esse ad quoscumque incerniculorum apparatus organicos, liquidi specialis secernendi secretionem; nec ideò liquidorum secretorum differentias à dissimilibus glandularum structuris auspicandas.

§. VII.

§. VII.

Quamobrem, ficuti, quæcumque fupponatur in glandulis intimæ configurationis, aut commenfurationis proprietas, hanc fpeciales ex fe fola elicere liquidorum fecretiones non poffe, fic etiam, quicumque fupponantur in glandulis diverfi vaforum concurfus, hos non ad fecretionem, fed ad meram fecretorum jam laticum ulteriorem diftributionem effe pofitos, inferendum venit. Accedamus ideò jam ad tantum opus, feù modum fecretionis liquidorum animalium ejufque locum aperiendum; ut indè defcendamus ad hepaticam enodandam fecretionem; cui certè hujufmodi inveftigationes omnes collimant: Talo idcircò firmiori in imperviam huc-ufque provinciam peragraturo, liceat primò fecretionem liquidorum à liquidis in inanimatis nonnihil perpendere; poftmodum in vegetabilibus; hinc genericè in animali; tandem fpeciatim in hepate, & obiter in aliis etiam vifceribus.

CAP. X.

Exponitur fecretio liquidi à liquido in inanimatis

§. I.

DUplex eft in inanimatis fecretio liquidi à liquido: Alia, quæ fponte venit in mixto, & ex interna poteftate, abfque interventu fecernentis inftrumenti extrinfeci: Alia, quæ fponte non venit, feu per merum principium, mixtis fecernendis intrinfecum, non fit; fed per vim extrinfecam, feu applicitum inftrumentum fecernens.

§. II.

Quæ fponte in mixto inanimato, & à momento eidem infito procuratur fecretio, vel venit in liquidis jam pridem fejunctis in diverfas moles, & diffimilibus, poftea ab agente extrinfeco fimul confufis, & immixtis, quæ nec congeneres minimorum fuorum fuperficies, nec fimilem cohæfionum nifum gerentia,

gerentia, ablatâ confundente, & immiſcente causâ, adeò ſegregantur per ſe ſe, ut in eodem recipienti liquida una alteris diſtinctè ſupernatent, & in diverſo contactu locentur; ut venit in mixtura olei & aquæ communis: vel eſt in fluidis poſt longum tempus ſociatis, & amicè ad unum individualiter mixtum intrinſecè compoſitis, ſed ob mutatas in toto compoſito cohæſiones, aut per motus quoſdam novos introductos, aut alicujus turbantis intromiſſionem alteratis, & in degeneres contactus diſpoſitis; Qua de re ſponte etiam disjungantur; ut in muſto, aliiſque liquoribus fermentantibus.

§. III.

Quæ autem in liquoribus inanimatis per principium extrinſecum ſecretio principaliter venit, ſeu per interventum inſtrumenti ſecernentis, vel eſt in mixtis, quorum principia jam à prima compoſitione intimè inter ſe ſe unita, licèt diverſæ naturæ ſint, una tamen juxta alia, cognatis inter ſe ſe ſuperficiebus locata, tacitè, tanquam in centrum commune cohæſionis, quieſcunt, niſibus diſſimilibus non exercitis: Hinc non niſi activiori ſecretorio inſtrumento disjungi invicem poſſunt: Ut mixta, quæ per ignem chimicum in liquida componentia ſua ſequeſtrantur: Vel eſt in ſuccis, qui priùs disjuncti, poſtea immixti, licèt adhuc in particulis ſuis naturalem diviſionem ſervent, communi tamen mixturæ accomodantur, nec diverſarum cohæſionum inſtinctus integros ſuſcipiunt, Ideo à leviori admoto ſecernente artificio, facilè denuo ſeparantur: Ut aqua vino commixta, quæ per vaſorum ex lignis quibuſdam ſpecialibus conſtructorum poroſitate ab eodem ſecernitur; & oleum chimicum, & phlegma, poſt diſtillationem adhuc commixta, facilè invicem ſecernuntur per philtrationem in charta emporetica, aut alio ſimili incerniculo.

§. IV.

Frequentes hujuſmodi, & oculo quotidie manifeſti in liquidis inanimatis ſecretionum modi, ſpecies omnes ſecretionum poſſibiles continent, illas etiam, quæ in viventibus occultè celebrantur. Quamobrem, ut percipere poſſimus, quamnam hujus-

E modi

modi secretionum speciem imitetur secretio liquidorum in animali; aut forsan si plures species comprehendat; accedamus jam primò ad liquidorum secretionem in viventibus minoribus, seu plantis; ad secretionem indè liquidorum in viventibus majoribus perrecturi.

CAP. XI.

Secretio liquidi à liquido in vegetabilibus

§. I.

Phisicorum ejus ævi facilè Princeps Marcellus Malpighius, in accuratissima & per sæcula universa inimitabili plantarum Anatome, postquam ad unguem demonstraverit, structuram vegetabilium quamcumque integrè vascularem esse; addit insuper, vasa omnia in eis alimentaria ad anastomoses, plexus, reticula concurrere, undè obliquatæ reddantur succorum nutritiorum trajectiones, nec per rectum eundem tubulum ligneum perpetuò ferantur: Latices idcirco nutritios per fistulas proprias in orbiculos dispositas indifferenter ascendere, descendere, transversaliter agi, proportionaliter ad canales lactiferos, seu succiferos, angulis variis, curvaturis, & contorsionibus, per totam plantam conformatos: utriculos transversales, seu horisontales inter se se communicantes, non minùs in foliis, quàm ligno, medulla, cortice, & radice aggertimè, & seriatim distributos, fibris, seu canalibus lactiferis curvatis appendi: In hosce utres reduci, concoqui, fermentari, exaltari, & reservari nutritios succos, præcipuè in foliis, cortice, & seriebus ligni transversis: ob hanc præcipuè succi alibilis custodiam, utriculorum hujusmodi summitates nodis implicari: seriebus utriculorum horisontalibus elegantes rectarum fistularum implicationes incruciari: Fistulas aëreas quaquaversùm hiantes, variè sitas, per plantam universam, obliquitatibus variis ac curiosissimis lignearum fistularum interventibus distributas; plerasque earum circa

cen-

centrum ſerpentes, conflatas longâ faſciâ in ſpiram complicatâ, & tenuiſſimis ſquammis veluti argenteis compoſita, undè tracheæ ſpirales reſpiratoriæ dicantur, analogæ tracheis animalium reſpiratoriis: Quin imo & aërem reſpiratorium, in plantis invenit & cor, & vaſa quaſi ſanguinea, & circuitum, & naturales officinas, uteros, fœtus, placentas, cotiledones, umbilicum, amnion, chorion; & ſimiles cum animalibus analogas mirabiliter partes ſummâ ſedulitate deſcribens.

§. II.

Poſt has liquorum vias in plantis exaratas, & delineatas, quod eorundem liquorum diſtributiones ſpectat, in fine pronunciat: *Alimentitius itaque humor in radicibus percolatus, fiſtulas ligneas ingreſſus orbiculos hiantes invicem ſubit, ambientis aëris pondere ſurſum propulſus: Minima enim guttula probabiliter urgente non ſolùm aëre externo, ſed etiam concluſo intra tracheas, ſurſum pellitur; & ex plano inclinato orbiculorum facilè ſuſpenditur, donec advenien te novo motu, & compreſſione in ſuperiorem orbiculum protrudatur; vel in horiſontales utriculorum ordines derivetur... Hujuſmodi ſuccus ab exaratis utriculis in peculiare vas reticulariter productum exprimitur, ita ut ſingulis partibus affundi poſſit.*

§. III.

Nullum autem ulteriùs ſuccorum alibilium in plantas introductorum incerniculum exponit, Author præclariſſimus, præter ſpeciem quamdam cribri univerſalis, ad imos hiatus radicularum ſuppoſiti; cujus tamen poteſtati pro ſpecialibus alimentorum diſtributionibus ad tot plantarum genera, & partes non nimis acquieſcit: *Quâ autem ratione* (ait) *alimentum radices ſubingrediatur*, meos adhuc ſenſus fallit. *Vt probabiliter tamen conjectari licet*; Aquæ *particulæ ſolutos ſales, & reliqua mineralia per terram diſperſa ſibi aſſociant, ac fluida reddunt; Appellenſque hujuſmodi heterogeneum corpus ad plantarum radiculas, veluti per cribrum trajectum in ligneas fiſtulas exprimitur.... Quænam ſint portæ, ſeu hiantia orificia, quæ propulſum fluidum cribrent, & determinatè admittant, adhuc dubium; circa tenellas radices pili copiosè luxuriant hinc, inde. Sunt autem pili candidæ fiſtulæ, & gracillimæ, minimis orbiculis invicem*

hiantibus coagmentata; *undè horum orificiis determinatæ figuræ analogam fluidi partem ambientium vi expreßam admittunt, & ligneis fistulis reddunt*. In bulbosis autem aliisque simplicibus, ubi diversa radicum structura est, percolationem subingredientis liquoris in exteriore etiam ambiente cuticula immediatè ponit: undè ex hac in contiguos utriculos transitus succedat. Hucusque immortalis memoriæ *Marcellus Malpighius*; Cui etiam accedit Nehemias Grewius Anglus, rerum Botanicarum scriptor acerrimus.

§. IV.

Sed dubia primis aleis redditur cribri hujusmodi generalis ad plantæ radicem existentia, per observationem ramorum ex arboribus variis evulsorum, qui terræ inversè inditi, seu eorum parte radices priùs spectante superiùs positâ, aliâque ejus altiori ad solum infixâ, adhuc legitimè vegetant, succos hauriunt e sinu terræ, germinant, & in arbores adolescunt: Nec terram transit, aut respicit rami inversi locus, cribro correspondens, per quod secernendus esset succus nutritius.

§. V.

Quin imo ex frequenti insitione plantarum diversi generis patet, succum terræ nutritium communem non secerni per radiculas, sed per easdem integrum totum, ut venit è terræ gremio, & intactum transgredi; Ejus autem speciales secretiones fieri per totam plantæ structuram, independenter à radicibus. Arbos etenim una super aliam diversi generis insita, nux Ex. Gr. aut cerasus super cotoneum, è liquido jam per cotoneum traducto peculiarem elicit, & secernit succum, coalescendum indè in fructus, dissimiles à fructibus cotonei: Nec tamen secretiones has suas per cribra radicum instituit arbos insita, utpote radicibus suis expers, cotonei solùm trunco, & radicibus perfruens.

§. VI.

Supponamus interim cribrum hujusmodi, plantarum radiculis positum: Demus etiam poris, & earum figuris potestatem aliquam in secretionibus vitalibus, quod tamen apertè superiùs refutavimus; verosimile tamen non est, quòd per tam simplices porositates fiant solemnes illæ, & spectabiles secretiones

nes, per quas tot plantarum naturæ, & proprietates, mirabiliter variantur: Ut ideo per leve, & superficiale hujusmodi artificium arbor una ab eodem liquore generali, seu succo terræ nutritio succum oleagineum segreget, alia aqueum, illa amarum, hæc dulcem; Quædam rubescentem, altera viridem; ut indè ex variis hisce succis elicitis, Nux v. g. in ramorum suorum extremitatibus oleosum construat fructum, Pepo aqueum, Olea amarum, ficus dulcem, limonia acidum, quercus acerbum, Cerasus rubrum, Anguria virescentem; Citrus majusculum & fragrantem, Berberis inodorum & pusillum.

§. VII.

Demus insuper, insidere posse competens secretionis officium in peculiari conformatione oscillorum ad radiculas plantæ, tamquam per cribrum generale; non per hoc tamen fieri poterunt tot secretiones speciales, quæ in unaquaque planta momentis omnibus celebrantur. Cogita jam quot partes diversæ naturæ, & habitudinis planta in se se comprehendat, gemmas, frondes, flores, folia, fructus, semina, & lignum; tot etiam diversas laticum nutritiorum species expetere pro certo habeas, quibus nempe serventur partes in naturis dissimilibus suis, dissimiliter insuper augescant, & vivant, ut patet. Revera, diversa in genere nutrimenti portio tenellis partibus, & mollioribus convenit, solutior scilicet, & fluidior; & harum singulis ulterius varia; diversa trunco, Caulici, ramis, Cortici, medullæ, radicibus, solidior nempe, & magis, minusve concrescibilis. Ex fluido ideo generali in plantam per radices derivato tot fluida ulterius specialia segreganda veniunt: Hæque certò segregationes singulares non in radicibus fiunt, nec per positam ibidem pororum structuram, sed per omnes ejusdem plantæ regiones, ubi certè nova cribra non assident. Igitur cribratio in plantis, & introductio succi nutritii per oscula radicularum, analoga cribrationi, & introductioni chili per lactea in animalibus, linquit adhuc investigandum organum, tot variorum alibilium succorum multipliciter in eisdem plantis secretorium, analogum etiam operi multiplici secretorio in animalibus ad succorum nutritiorum c..purationes

varias. Nec in cribrorum censum advocandi jam veniunt in plantis laudati horisontales utriculi, qui mera reservatoria sunt.

§. VIII.

Organum itaque in plantis secretorium hujusmodi in totius plantæ structura investigandum est: Cùm autem ex placitis Malpighianis, & aliis omnibus, totius plantæ structura ad diversos canalium ordines, eorum longitudines varias, plexus multiplices, & anastomoses creberrimas integrè reducatur, nec, præter vasorum hujusmodi congeries, communia recipientia, & prementia momenta, ulla alia occurrant specialia incernicula, succos particulares ex communi latice separantia; inferendum jam venit, secretiones in plantis per varias Canalium devehentium habitudines, & concursus simpliciter fieri; adeò ut, secundùm varias eorum extensiones, curvitates, flexuras, & inosculationes liquida alibilia, ab aëris plantarii, elateribus variè impulsa, impingentia, & laxata, in minimis suis, antea per terræ sinus disjunctis, mox in commune mixtum per eundem apparenter cohæsionis nisum quietè compositis, denuo dissocientur: Hæc indè minima modis millenis soluta, per plurimas fistularum communicantium classes ad partes nutriendas transcolentur.

§. IX.

Diversam in plantis structuram intimam, undè diversæ in singulis veniunt succorum specialium secretiones, & cursus, seu intimam diramationem vasorum sua etiam structura externa, & visibilis diramatio specialis comitatur; adeò ut genera omnia plantarum diversam objiciant ramorum suorum cum truncis, & trunculis suis habitudinem; Quæ in diversæ familiæ arboribus est adeò essentialis, ut dum in ejusdem generis plantis eosdem semper perlustres diramationum visibilium modos, duas non invenias disparis fructicationis arbores, quæ ordinem sensibilis suæ distributionis ramosæ eundem præ se ferant. Sic absque ulla fructuum, aut frondium, aut foliorum circumspectione (ut in hieme, quo tempore his ómnibus plantæ exuuntur) per solam ramorum diversitatem, seu varias eorum divisiones, longitudines, flexuras, & angulos, statim in eodem campo noscis, & distinguis arbo-

rum genera confusè invicem dispersa, Castaneam illico à quercu discriminas, persicam ab armeniaco.

§. X.

Luculenter itaque firmatur, succorum omnium in plantis ex succo communi secretiones & distributiones innumeras, extimè per visibiles ramorum, & ramusculorum divisiones varias, intimè per fistularum tractus insensiles, exequi; ut ideo per dispares hujusmodi sigillatim conformationes non solùm plantæ variæ eodem etiam in horto, eademque in area consitæ, absque ulterioribus secretionis organis, seu colatoriis diversas ex eadem materia terrestri secretiones cieant. Sed ulterius; dum in eadem planta succi speciales secreti per directum quorundam canalium extensionem, ad extremitates ramorum excurrunt, in gemmas, folia, flores, fructus impendendi; alii per laterales fistulas ad arboris penitiora torqueantur ineundæ nutritionis negotio; reliqua communis succorum massa usibus hisce omnibus inepta ad terræ gremium reflectatur; Quod plantariæ circulationis modulus est, & institutum.

§. XI.

Restat, ut æquiparemus secretionem succorum in vegetabilibus cum primo genere secretionis fluidi à fluido in inanimatis, quæ etiam sine admoto secernente instrumento obtinetur. Revera liquida in plantarum compagem intrantia implent genus eorum, quæ priùs divisa, & in diverso cohæsionum momento posita, postea coadunantur simul, suaque minima ad regularem attiguitatem, & seriem unanimem collocant, profundiùs tamen servatis instinctibus nisuum diversis; causa siquidem uniens in unum corpus valida est, & diu repetita; Hinc liquida hujusmodi in unum posita, nec non ad plantas introducta, non tam citò in nisus naturarum suarum dispares insurgunt, nec ideo tam facilè separantur, ac oleum v. g. commune aquæ recenter immixtum facilè, citòque ab eadem separatur; sed aliqua in eorum complexum novi motus introductio requiritur, quà dissociationes disponat; ut venit in musto, aliisque liquoribus fermentantibus, positis superiùs ad secundum exemplum in

secre-

ſecretione liquidorum inanimatorum, abſque interventu ſecernentis inſtrumenti. Per hoc ſapientiſſimè effatur Malpighius: *ſuccum plantarum nutritium in utriculis concoqui, & fermenteſcere, hinc ad partes nutriendas deferri.* Analogia ad ſuccos plantarum ſecernendos, elicita ex muſtaceis liquoribus, quorum ſecretionibus præcedere debet nova quædam in minimis arctè attiguis, & conſociatis introductio motûs, eò plaudentior eſt, quô ſucci hujuſmodi ipſamet liquida plantarum ſunt, à toto, & communi ſucco in eiſdem jam ſecreta, indeque ad novas ſpeciales cohæſiones in earum fructibus collecta.

CAP. XII.

Secretio liquidi à liquido in animalibus in genere.

§. I.

VIdimus hucuſque ſecretiones plurimas liquidorum à liquidis in inanimatis perfici, abſque machina extrinſeca ſecernente, ſeu colatorio, ut dicitur: Vidimus ſecretiones omnes in vegetabilibus per ſolas vaſornm diſpoſitiones in actum duci, abſque ullo advocato colatorio. Sed cùm in animalibus quædam partes occurrant, in quas introducta communis liquidorum maſſa, poſtmodum egreditur in varios liquores disjuncta; Omnibus ideo inconcuſſum fuit, hiſce partibus verè tradita fuiſſe ſecretionum miniſteria, & colatorii privilegia. Quid, ſi demonſtrare jam poſſem, ſecretiones liquidorum à liquidis etiam in animali eundem prorſus ordinem ſequi, ac in inanimatis plurimæ, in vegetabilibus omnes; fieri ſiquidem, aut abſque colatorio, aut ante adventum in illas partes, quæ colatoria dicuntur?

§. II.

Revera, ſicuti ipſæmet liquidorum ſecretiones, quæ in inanimatis per adhibitum ſecernens extrinſecus fiunt, certè non fierent, etiamſi tentandis hujuſmodi ſecretionibus fortiſſima

adhi-

adhiberentur, aut artificiosissima instrumenta; si in junctis liquidorum segregabilium minimis inchoata non foret ex insito impulsu secretio quædam interna, quæ in mixtis chimicis, & aqua vino commixta, superiùs in exemplum positis, prævie suscipitur, aut conservatur; & prorsus deest v. g. in mercurio, qui ideo, ut ut liquidissimum corpus, in principia sua essentialia dissolvi numquam potest, etiamsi sub validissimis secernentibus potestatibus torqueatur; Ita etiam, quoties massa liquidorum generalis in animali, appellens in colatorium quodcunque, susceptam jam sponte in componentibus suis secretionem secum non duceret; nullimode in eodem facesseret in partes, etiamsi pluries per diem per idem colatorium trajiceret, plenaque sederet, & tota in colatorio, secretionis machina specialis. Nullum siquidem momentum comperens in quocunque excogitabili incerniculi artificio assignari posset, quod intimam, uniformem, & in minimis omnibus trajicientis celeriter sanguinis resistentem æqualiter cohæsionem superare statim posset, & succos intimè adnexos ac in nexum nitentes extrahere, colligere, & sequestrare.

§. III.

Facilè Ille concipit, insidere in sanguine nisus ad cohæsiones varias multiplices in quibus liquidorum à liquidis secretionis principium fundatur, qui in mentem revocat; sanguinem aggeriem esse corporum, mole, figurâ, & cohæsione dissimilium, quæ, per alimentorum diversitates in eum introducuntur; eique disjuncta inter se se, & per solam attiguitatem quamplurima insident, plurima autem nonnihil cohærent, sed cum diversis specialis gravitatis momentis, seu viribus centripetis variis, undè nisus in contactum dissimiles. Ex his facilè etiam concipit, nisus hujusmodi ad cohæsiones varias perduci in actum non posse per illum cruoris gurgitem, ubi totius massæ motus progressivus celerrimus in eamdem uniformiter directionem rapit cunctas promiscuè diversorum nisuum substantias. Ideo non difficilè ulteriùs infert, per vasa grandiora sanguiduca, per arterias majores, pulmones, præcordia, ubi celeriùs devolvitur cruor, nisus

F hujus-

hujusmodi componentium liquidorum insitos exerceri non multùm posse; exerceri magis, minusve jam posse, ubi sanguis à violenta illa per cordis, & majorum arteriarum embolo impressa celeritate uniformi plus, aut minùs remittitur; scilicet in minoribus vasorum devehentium propagationibus, versùs viscera, & partes, quas colatoria noncupamur. Itaque compertum jam venit; per vias productas ad loca secretionum supposita varios jam in sanguine speciales humorum coalitus, seu secretiones in animalibus, inchoari.

§. IV.

Facilè insuper percipere quisque potest coalitus hujusmodi, qui callet; succos quamplurimos, sanguini per galaxiam traductos eâ mole, & figurâ non esse præditos, per quas cohærere intimè possint cum propriè cruorosis partibus, seu cum eis unum constituere; succos alios jampridem eisdem adnexos, sensim per varias causas liberari posse; alios insuper de novo emergere à variè perfractis, & solutis, per momenta naturalia, ramentis cruorosis, & globulis; succorum indè singularium horumce minima homogenea eâ superficierum, & molium cognatione donari, ut in nisum uniformem accedant, mutuosque in amplexus conveniant; hosce autem amplexus aut veteres esse repetitos, quos nempe jam habuerant ante solutiones stomachales, & intestinales; aut recentes, & novos à propria natura advocatos. Qui hæc omnia percipit, percipiet etiam, coalitus hujusmodi aptiùs fieri, ubi succi prædicti minùs distracti fuerint à nisibus suis, ad ea videlicet proportionaliter loca, ubi cursûs communis directio, & rapiditas cedent, ut suprà; seu in vasis minoribus, & adhuc minoribus; ut patet.

§. V.

Liquida igitur homogenea, quæ in communi massa cum particulis sanguinis, aliisque attiguis humoribus conformitatem non ducunt, facilemque ideo solutionem admittunt, si tenuiora sint, & subtilia, faciliùs venient in cohæsiones suas; hinc longo nimis per vias sanguineas tractu conducenda non erunt, ut suas à sanguine secretiones ineant. Quæ autem lentiora, & fixiora sunt,

sunt, non tam facilè à dissimilibus liquoribus aliis, per eundem alveum commixtis, expediri poterunt, & in univocos amplexus ruere: Hoc ideo longiùs à corde, tardiùsque in suas secretiones insurgent, seu vias longiores habebunt excurrendas, antequam integrè sequestrentur à sanguine: Et proportionaliter ad lentiorem eorum consistentiam circularis cursûs majorem adhuc retardationem postulabunt, quâ nempe placidiùs, & commodius in lentas cohæsiones suas incurrant. Hinc non tantùm longiùs protractas à corde viarum suarum extensiones deposcent, sed insuper alias in eisdem viis habitudines, quæ augendæ summopere liquidi devecti retardationi opitulentur; angustias videlicet, flexuras, curvitates, aliasque obicum appositiones, multiplices secundùm exigentiam, aut paucas. Indè est, quod liquidorum à sanguine segregabilium receptacula, seu colatoria, *ut dicunt*, alia longiùs distant à corde, & præcordiis; alia viciniora locantur. Quæ nempe liquidis tardioribus recipiendis destinata sunt, remotissima: Quæ tenuioribus, & subtilioribus, notabiliter proxima: Quæ mediocribus, proportionaliter distantia. Viæ insuper, seu vasculares productiones ad prima concurrentes non tantùm longissimæ sunt, sed etiam multipliciter angustæ, & deflexæ; ad altera productæ, breves non solùm, sed latæ ulteriùs, & directæ; Ad media, in omnibus mediocres.

§. VI.

Quod si firmiter constat, liquida à Cruoris compage per vias ad receptacula productas sensim excentrari, & novas consequenter cohæsiones amplecti, constat etiam, liquida hujusmodi in eisdem viis per vires eorum centripetas varias à sanguinis gremio magis, magisque removeri, & in proprios amplexus affigi, quod certè idem est: Constat ideo ulteriùs, liquida hujusmodi per easdem vias, ante adventum in intima reservatorii, non minùs ablegari à directione motûs totius massæ, quàm ab eadem secerni. Siquidem humor, qui venit in novam cohæsionem, venit etiam in diversam integrè gravitatem specificam, quæ idem est cum nisu cohæsionis. Quamobrem, datis in sanguine, & humore ab eodem se se extricante diversis gravitatibus, & diversis

earum centris, tanta jam veniet in ambobus mutua necessariò secessio; ut in eodem vase unus humor simpliciter juxta alium sit positus; seu unus ad alterius superficiem innatet, & in sejunctam molem superemineat, absque alia unione; seu quod idem est, massa liquidorum communis confletur jam ex liquido universali, & particulari, invicem disgregatis. Et jam in hoc statu plenè habitam perspicimus determinatorum laticum à communi complexu secretionem in mera à corde ad reservatorium via, antequam liquida hujusmodi reservatorii intimiora perlustrent: Veniamus nunc ad completæ secretorum laticum secessionis causam, quæ certè in diversa cursûs suscepta ab ambobus directione consistit.

§. VII.

Humor, qui à massæ generalis cohæsione gradatim detrahitur, sensim etiam à centro ejusdem motûs recedit. Cùm autem motus ab embolicis animalis machinis impressus sanguini, in cursûs non interruptam directionem collimet; liquida, quæ sensim removentur ab unione sanguinis, removebuntur etiam ab directione cursûs sui; nec certè removeri poterunt, nisi susceptâ directione aliâ oppositâ, seu laterali. Itaque, quò magis liquida determinata removebuntur à cohæsione sanguinis, eò magis gressûs sanguinis directionem amittent, & ad lateralem subsidentiam disponentur. Quo itaque momento sanguis, & liquidum secedendum, jam secreta inter se se, & diversè nitentia in colatorium accedent; cum appositâ pariter gressûs habitudine accedent. Sanguis reservatorium attingens, imminuto quidem cursûs gradu, sed intactâ, & servatâ directione, nisuque per totum uniformi, trajiciet ulteriùs & in circulum perenniter devolvetur: Liquidum per viam secretum, in ultimos reservatorii recessus adveniet cum penitus amissa progressiva directione; Ideo toto jam ad cursum impulsu fraudatum ad visceris loculamenta eodem adventûs sui momento necessariò subsistet, quo sanguis ulteriùs delabitur. En ultimus secretionis animalis actus, seu ultima liquidi à liquido secessio.

§. VIII.

Revera viarum longitudines, & divaricationes ad quæcunque

que ſuccorum ſpecialium reſervatoria, ſunt in ratione reciproca ad habitudinem liquidi, quod per eas ſecerni debet, & remorari; ſeu illam proportionaliter menſuram ſervant, & rectitudinis conditionem, quæ pares ſint ad integram liquidi determinati procurandam dimotionem ab adhæſione ſanguinis, & impulſu. Deſinunt itaque vaſa devehentia, & in ſpeciale reſervatorium affiguntur in illo opportunè loci puncto, ubi deveƈta liquida integrè ſejuncta jam ſunt, & oppoſitis greſſûs directionibus percita; ubi nempe prorſus jam deſinit in liquido ſpeciali ſecreto progreſſiva directio, perſiſtens adhuc in ſanguine; ut ideo organum ibidem apponi debeat, ſecretos latices diverſè colligens, aut diſtribuens: liquidis tenuioribus in ſeceſſionis actum faciliùs incidentibus breviores & directiores vias dari, craſſioribus ob oppoſitam rationem longiores, & magis implicatas, ſuperiùs vidimus. Quantùm autem valeat viarum hujusmodi longitudo, anguſtia, aut divaricatio ad contentorum laticum lentores fovendos, & promovendas lentiorum ſecretiones diffuſiùs ſequenti capite exponetur.

§. IX.

Secretionis principium hucuſque expoſitum annuere videtur Perſpicax ſæpe *Baglivius*, cùm dixit: *ſeparationem, ac derivationem inæqualiter liquidorum per canales corporis mixtim fluentium fieri per compoſitionem duorum motuum, quorum alter moveat per longitudinem canalis, alter eodem tempore quaquaverſus ad latera.* Indicatum dumtaxat à Baglivio ſecretionis animalis artificium, elucidavimus jam, & explicavimus.

§. X.

Secretionem ſpontaneam liquidorum à ſanguine in vaſis interaneis animalis per imminutos, ad gradum conſiſtentiæ ſucci ſecernendi, gradus celeritatis circuitûs luculenter exhibet, & ad vivum delineat ipſamet ſpontanea extracti ſanguinis, & vaſe externo collecti, ſecretio in componentia ſua. Cruor abſtractus ab agitatione, & tritu vaſorum animalis, & otioſè effuſus in patinam, minima ſua omnia heterogenea in niſuum ſpecialium momenta dimittit. Hæc ideo in disjunctas illico cohæſiones ac-

cedunt: Ramosæ, reticulares particulæ primæ sunt, quæ se se invicem prehendant, in centrum specialis gravitatis corrugentur, & ad mensuram naturalis contractionis liquidiores intermixtas ab propriis adhæsionibus excutiant, exprimant, & segregent: Istæ reciprocè coadunantur, & cohærent: Sic consistentes plus, minùs aliæ, sic omnes; quæ ideo diversas locationes ineunt: Hinc aliæ aliis supernatant, aut præcipitantur, aut alio quocunque modo secedunt. Si sanguinem hujusmodi extractum agitamus, motum ideo conciliantes, analogum progressivo in vasis animali interaneis majoribus habito, proportionaliter secretiones hujusmodi impedimus, aut retardamus. Quod in sanguine extracto exponimus, confer jam respectivè cum sanguine, per animalis canales devecto; & totam habes, ac simplicem secretionis animalis naturam.

§. XI.

Confirmatur ex generali animalis structura, quòd in cursu sanguinis, magis, aut minùs per vasa tardigrado, secretiones omnes, & variæ proportionaliter fundentur. Equidem, vasa sanguinea in animalis continenti, seu ambitu corporis locata, directa sunt, & sub potentiis muscularibus assiduè prementibus quaquaversum posita; gressum ideo devecti liquidi celerem, & liberum servantia, adeò ut confusæ cum toto, humorum segregabilium moleculæ, confusè rapi per cursûs impetum debeant, nec ideo extricari possint, & ad se se invicem prehendendum exire. Hinc ad ambitum corporis colatoria non adsunt: Adsunt autem dumtaxat ad illa animalis loca, ubi vasa eadem sanguiduca prolixiùs elongantur, contorta insuper notabiliter, sunt & divaricata, ac à prementibus momentis muscularibus majoribus, ut plurimùm, dissita; tardiorem ideo in liquidis contentis progressionem necessariò constituentia; seu per intimas animalis partes; per viscera siquidem, ad totum corporis continens, vasorum, & membranarum interventu, pendulæ tamquam peninsulæ, alligata. Quod si ad externas partes, seu ambitum corporis, colatoria aliqua implantantur; ut salivales glandulæ superiores, aliæque; vasa ad eas appellentia variis adeò divisionibus,

bus ante introductionem suam, divaricantur; ut tarditas indè deducti liquidi ab hisce divaricationibus producta, correspondeat tarditati sanguinis, factæ per vasorum ad viscera conducentium divaricationes.

§. XII.

Confirmatur ulteriùs ex praxi, secretiones in animali liquidorum à liquidis per susceptas proportionaliter in vasis retardationes sanguinis, produci. Remedia siquidem, sanguinis cursum aliqualiter retardantia, movent alacriùs secretiones varias liquorum tenuiorum, ut urinæ, sudoris &c. sic hipnotica omnia, & opiata, sudorifera sunt, & facilè etiam diuretica. Flores papaveris rheados, ad unicum exemplum, impetum sanguinis eodem tempore retardant, ac urinas, & sudores movent &c.

§. XIII.

Ecquid ideo in colatorio vanè configurationes inquiremus, si in eum appellit secreta jam sine incerniculo, specialis liquoris particula? Jam ibidem necessariò restitat, & remoratur? secretorium liquidorum animalium organum, vascularis via est; ut abundè vidimus; quæ ideo diversè conformatur, secundùm diversas succorum secernendorum consistentias, & nisus insitos: Nec secretionis ratio ab hujusmodi viarum habitudine distinguitur. Partes, quas colatoria dicunt, succos jam secretos admittunt; Hasce ideo non colatoria, sed merè reservatoria noncupari visum est. Supponantur jam in hujusmodi reservatoriis concursuum vascularium determinatæ quomodocunque figuræ: Quomodocunque dispositi loculi intimiores concipiantur, res eadem perinde erit, idemque secretionem specialem quamcunque explicandi modus. Concipiamus solùm, in receptaculo quocunque animali adesse loca determinata pro subsidentia secreti humoris; adesse vias *liberas* ad cursum ulteriorem sanguinis; adesse tandem vas, seu emissarium, liquida ex se se ibidem subsidentia ad alias longinquas Partes deflectens, & adsportans pro usibus variis animalis; totum jam habemus secretionis terminum, & complementum. Concipiantur jam, quocunque multiplici modo disposita inter se se, loca hujusmodi & Canales; secretiones ibidem cujuscun-

cujuscunque generis speciales absolvendæ sunt, quia jam in via ad receptaculum susceptæ. Detur ad hæc omnia communia loca, quomodocunque velis configurata, id tandem, quod liquida jam secreta, & vias diversas affectantia, per hasce vias impellat, & urgeat.

§. XIV.

Adesse autem in reservatorio quocunque animalis, potentiam prementem hujusmodi, seu instrumentum liquidorum secretorum moles ad vias varias impellens; quinimo evidens, esse & multiplex, nemini ex Anatomicis latet. Primum est, ejusdem sanguinis directus, & uniformis adhuc impulsus, ut supra, in unico nempe nisu, unicâque cohæsione determinatus; Undè non tantùm productio sui ad directionem itineris per venas ad circulum, sed & propulsio attiguorum subsidentium liquorum ad laterales per excretoria distributiones; ut clarius videbimus sequenti capite. Secundum, & præcipuum est, vis perpetua musculi, locis quibuscunque receptaculorum communibus, circumducti, undè competentes pressuræ, & trusiones. In colatoriis, seu reservatoriis, ubi tenacius est secretum liquidum ulteriùs derivandum, notabiles sunt potentiæ hujusmodi musculares intimæ, ad loca communia, seu vasorum omnium concursus quatiendos: sic in hepate ad bilem movendam conspicuè insterni tegmen musculare, ad concursus omnes, & vasa excretoria distributum, capsam scilicet celebrem Glissonianam, variis locis effati sumus. Forsan etiam instrumenti prementis hujusmodi non infimam partem constituit allisio necessaria succorum in solida locorum communium latera; Ex qua ideo reflexiones quamplurimæ, & acquisita momenta veniunt ad liquidorum impingentium introductionem in canales novos. Addite specialibus hisce potentiis generales alias, & majores, per totum corpus extensas, ad liquorum omnium pressuras, & impulsus incessanter vigentes. Et totam habemus rationem ulterioris effluxus secretorum laticum ex reservatoriis quibuscunque.

§. XV.

Inquirenti ideo jam, quid sit in genere colatorium, seu reservatorium

vatorium organicum, per animalis regiones multiplex, diversis molibus, & figuris comprehensum: Respondeo, corpus esse, ex innumeris distributionibus, & propaginibus vasis deferentis, variè elongatis, & contortis, secundùm exigentiam devectos latices magis, aut minùs retardandi capax, omnibus sub eadem superficie collectis, compositum: devecta liquida in hisce distributionibus variè secerni secundùm varios tarditatis, & allisionum susceptos gradus: Hasce autem distributiones vasis deferentis concurrere per totum reservatorii corpus in duo vasa referentia, seu emissaria sanguinis residui, & humoris secreti: Hosce omnes concursus musculis peculiaribus obtegi; & totam reservatorii fabricam tegmine communi, secundùm exigentiam, musculari, aut membranoso circumduci: Figuras, & magnitudines diversas in colatoriis variis præ se ferri, secundùm diversas aggregatorum canalium in eorum propaginibus mensuras, tractus, & numerum. Nec aliud est animale colatorium.

§. XVI.

Cùm ideo secretio animalis quorumcunque liquidorum à liquidis aliis, indifferenter absque colatorii artificio celebretur, patet jam, animalem secretionem à secretione vegetabili, nec imo ab inanimata essentialiter discriminari: Distingui autem inter se secretiones hujusmodi per respectus solùm extrinsecos. Et siquidem, secretio non minùs vegetabilis, quàm animalis ab inanimata distinguuntur; quòd primæ, in vasis continentibus producantur, ulteriùs à loco secretionis elongatis, & variè efformatis; ultima autem in vasis, quæ nec in necessariam conformationis varietatem ponuntur, nec in ulteriorem productionem. Equidem, secreta in vegetabilibus, & animalibus fluida varia, à secretione ulteriùs moveri debent de loco in locum, ad plantæ, aut animalis necessarios usus quamplurimos; qui certè in inanimatis *non* veniunt, in quibus nempe secreta liquida nec nutritionibus, nec officiis aliis destinantur; nec cursibus ideo ulterioribus ab expleta secretione. Distinguitur autem per merum etiam respectum extrinsecum secretio animalis à secretione vegetabili: mores nempe in animalis sanguine secreti, & inutiles ad nu-

 tritionem,

tritionem, ad utilitates adhuc non paucas in animali obeundas retineri debent in corpore; hinc constituta, & erecta eisdem succis notabilia reservatoria sunt; undè ulteriùs ad loca utilitatum deriventur: In vegetabilibus, qui succi inutiles ad unicam horum viventium functionem, seu nutritionem (Generatio species nutritionis est) reperiuntur, nullum aliud in planta utile officium præstare possunt; hinc, liquidis hujusmodi ab alibilium consortio, & aptitudine ejectis nulla offeruntur reservatoria peculiaria, analoga visceribus animalis, colatoria noncupatis; sed prompta è vegetabili per truncum, & radices, aut transpirationem ablegatio intimatur. Succis dumtaxat nutritiis reservatoria collocantur in plantis, seu utres laterales laudati; qui ideo ad proportionem tot partium nutriendarum minores multò sunt, & copiosiores receptaculis humorum non alibilium in animali; Quamobrem, exceptis quibusdam accidentalibus circumstantiis, eadem est in inanimatis, vegetabilibus, & animalibus, naturâ, modo, & simplicitate secretio in genere: Quod probandum assumpsimus. Veniamus jam ad particularem in animali secretionem, seu liquidi specialiter biliosi; cui prolixa hæc omnia instituta fuerant.

CAP. XIII.

Secretio in Animali liquidi biliosi in specie; & obiter de aliorum liquidorum secretionibus.

§. I.

Hisce autem in genere de animali secretione prælibatis reliquum est, ut Bilis naturam, tum viam ejusdem specialem à corde ad receptaculum suum, seu hepar, repetendo, modum secretionis suæ fœliciter noscamus. Bilis præcipuum, & essentiale principium ramosum est rigidiusculum, seu sulphureum, *ut dicitur*, & oleosum. Hoc certè conflant duplicis generis substantiæ: Primæ sunt, particulæ recentes cibariæ plurimæ, in

in massam liquidorum generalem quotidie adventantes, impares ad se se assimilandum in componentia propriè cruorosa; quæ ideo purpureis sanguinis globulis non cohærentes, non junctæ, solùm attiguæ, & juxtà positæ, seu simpliciter immixtæ, per motum circularem devolvuntur: Tanta est molendrini stomachalis efficacia; ut oleosas, pingues alimentitias partes terendo, & subigendo, intimè misceat, & confundat cum aliis quibuscunque particulis cibariis, cujuscunque fuerint texturæ, & generis; adeò ut particulæ subactæ hujusmodi, quietè per aliquod tempus jacere cum aliis possint, nisibus suis non habitis; Hinc liquor communis sanguineus ex immixtis omnibus promiscuè conflatus, per aliquod etiam temporis homogeneus, seu naturâ univocâ præditus compareat. Id itaque solutionis suscipiunt in ventriculo hominis oleosæ alimentitiæ partes, quod aut jam suscepêre in ventriculis brutorum aut in ventriculo plantarum, seu terræ fermentantis gremio; ex quibus deductæ, in hominis alimoniam facessunt. Alteræ sunt, partes variæ in sanguineos laudatos globulos, amissis pristinis cohæsionibus suis, jam pridem conversæ, & intimè cohærentes; postmodum, post circuitus varios, aliosque motus, coctionis, aut deflagrationis communitèr dictos, seu per attritiones varias, in figuris suis, & nexibus susceptis immutatæ, incalescentiis repetitis tanquam sicciores factæ, ex molli, & levi consistentia in rigidiorem conversæ; ut ideo novas inter se se cohæsiones possint successivè affectare.

§. II.

Ex oleoso elemento partem bilis præcipuam constitui, nemo jam ambigit. Denotat amplissimè unctuositas, consistentia, deflagrabilitas bilis. Bili integrandæ salia aliqua alcalica, & acida intermisceri, seu potiùs oleosis bilis ramositatibus fortuitò irretita lentiorem eidem, & rigidiorem consistentiam, aculeatum insuper saporem, & forsan etiam colorem procurare, compertissimum habeo. Refert mihi amicissimus æquè, ac omni titulo præclarissimus & colendus D. *Iacobus Cicognini* nunc ad regiæ sanitatis custodiam in Matre Regis nostri omni merito,

plausuque advocatus innotuisse præceptori quondam suo Bononiensi Bilem artificialem naturali simillimam fabricare ex multo oleo communi cum quadam portione cineris cujusdam, & quodam acido. Hujus compositionis modo depromendo hic locus non vacat. Sapo communis fit ex oleo, tamquam fundamentali principio, & ex stricto lixivio herbæ kali, aut cujuscunque alterius fortioris alcalici, invicem coctis, & aquoso principio per ignem absumpto, in strictiorem compaginem condensatis. Nos saponariam facultatem in bile animadvertimus, quam noscunt etiam pictores, pro solvendis coloribus, & mulierculæ pro vestium abstergendis sordibus, bilem usurpando. Hanc ideo tamquam smegma animale per usus varios decernimus. Bili interim diluendæ, & in debitam liquiditatem servandæ quantitas phlegmatis veterascentis sanguinei proportionaliter conceditur; cujus nempe vehiculo, & interventu commodè per vias suas vehatur, & à concretionibus saponariis, aliisque similibus, per morbos interim varios creberrimis, impediatur. Forsan ideo traduntur bili salia lixiviosa, & diversi generis alia, ut eorum interpositione vehiculum aqueum cum oleosa bilis substantia intermisceri possit, eamque liquescere: Quippe aqua in oleum introduci, ejusque partes solvere, & dilatare non potest sine interventu salis proportionati. Deductam bilis ex hisce adnotatis definitionem vide superiùs *cap.* 2.

§. III.

Cùm itaque principale bilis constitutivum oleosum sit, facillimè explicari posset ejusdem secretio à sanguine per aptissimam analogiam secretionis, superiùs expositæ, olei immixti cum aqua, aut liquido alio quocunque degeneri, in inanimatis; quotiescunque oleum biliosum principia solùm alimentitia conflarent, in sanguinem introducta, ejusque intimis partibus non cohærentia, sed solùm attigua, & juxta posita; Quæ ideo, ablatâ causâ immiscente, & confundente, seu impulsu circuitus, sponte à massa secederent, se se invicem coacervantia; ut oleum aquæ confusum, ablatâ causâ confundente, quassante, aut impellente, sponte ablegatur ab aqua, in se se coactum, & accumulatum

tum. Sed cùm viderimus, varia etiam principia in bilem facessere, quæ pristinam, & diuturnam cum cruorosis partibus unionem servaverant; quæ ideo emergere ex se se, & secerni tam facilè non queunt, nisi prævia quædam concurrat, & paulatina ad secretionem præparatio; adducta jam analogia non sufficit. Alia itaque ex secretionibus aliis, per inanimata superiùs expositis, deducenda: ex secretione v. g. oleorum in vegetabilibus, mineralibus, aut eisdem animalibus; quæ nempe olea, oleoso animali bilioso principio analoga, licèt nisum in solas cohæsiones suas perpetuum conservent, eum tamen, uti aliis in mixto vegetabili diversis principiis interpositis compressa, & disjuncta, exercere non possunt, & quasi exercere dediscunt; cohæsionem ideo cum principiis aliis dissimilibus communem post longum tempus tranquillè servantia, prævias quasdam, longasque præparationes exigunt ad secretiones suas.

§. IV.

Veniamus primò ad oleum vegetabile. Et siquidem oleorum vegetabilium secretionem quod spectat; cuicunque ignis gradui subjiciatur, aut torqueatur vegetabile quodlibet, nec guttam olei sui dimittet à se se. Cremabitur potiùs, incinerabitur. Ut *oleum* hujusmodi vegetabile à principiorum aliorum compedibus expediri possit, extrahi, & secerni, prævia in vegetabile ad locum aliquem fixè subsidens introduci debet præparatio, seu fermentatio quædam, non violenta, non subita, non præceps, sed lenis, longa, & insensilis; per quam scilicet particulæ oleosæ lensim, suaviter, & tamquam per gradus eleventur ab aliarum pessundatione; à terreis, & salinis rigidioribus, ac gravioribus expediantur; volatilioribus & aqueis aliquot, subtilioribus oleo quoquomodo analogis, associentur, soluto communi nexu, & novo specialiter suscepto. Hæc lenis in vegetantibus, & fossilis præparatio adeò efficax est; ut oleum eorumdem priùs macissimum, fixissimum, insolubile, ponderosum, & crudum, in oleum liberrimum, subtile, agillimum, & leve evehatur;

ſeu ſpiritum plantarum ardentem, per leviorem ignis actionem à cæteris mixti-ſubſtantiis ſegregabilem.

§. V.

Fermentatio apud plurimos ſub antiquo adhuc conceptu reconditur; multa in conſequens, etiam apud modernos, involvit figmenta. Qui dixit, *fermentationem motum eſſe inteſtinum particularum inſenſilium, in mixtum concurrentium, cum ſpontanea tendentia ad recedendum à centro communis motûs*, meliorem expoſuit in genere fermentationis naturam; accedendo ſcilicet ad rerum naturalium omnium motum illum inteſtinum, admirabilem, qui, ultra tot effictos, ſimplex eſt, validus, & univocus, partibus omnibus materiæ proportionaliter inditus, & actum totum materiæ, nec non concentum ſtabiliens. Motus equidem liquidi, aut ſolidi cujuſcunque internus, inſitus, & perennis, ſeu niſus ſpontaneus duplex eſt. Primi generis niſus hujuſmodi corporibus omnibus univocè & generaliter inſidet, ac ad unicum centrum gravitatis communis determinatur: Alterius generis niſus, in variis corporum componentibus varius eſt, & ad centra quædam determinata, & diſtincta gravitatum quibuſcunque ſpecialium dirigitur; ſeu niſus eſt minimorum cujuſcunque corporis in cohæſiones homogeneas; qui cæterùm in liquidis luculentiùs emicat, ob dividuas magis, & leviores in eorum componentibus ſuperficies. Quibus in corporibus niſus hujuſmodi primi, & ſecundi generis æquales ſint, aut in quibus alteruter prævaleat, hîc inquirendum non venit. In minimis communis maſſæ diſſimilibus veniunt niſus ſecundi generis diſſimiles; per quos videlicet minima congeneres ſuperficies habentia, ſeu, *ut dicitur communiter*, homogenea, urgent per ſe ſe in mutuam cohærentiam, & in idem centrum gravitatis ſpecificæ; ſeu vi eadem cientur centripeta ſpeciali, cum tentata excluſione diſſimilis, ſeu heterogenei, eorum ſuperficiebus intermedii, plus, aut minùs exercitâ, ſecundùm majorem, aut minorem dictorum intermediantium reſiſtentiam. Aliqui niſuum hujuſmodi poteſtatem in minimis quibuſcunque materiæ, explicant per vim in ſe ſe ſpontaneè contractilem, eiſdem ſingulis inditam, & tanquam corrugativam niſus hujuſmodi in cohæ-

cohæſiones, & contactus, partibus materiæ ab ortu mundi proportionaliter impreſſus, à cauſis reſiſtentibus innumeris impediri quidem violenter poteſt in dies; auferri, aut minui non poteſt: In actum ideo ſuum indeficienter reſtituitur, ablatis, aut imminutis cauſis obſtantibus. Ex variis hiſce niſibus ſpontaneis, & perpetuis non minùs accedunt, per rerum naturalium univerſalitatem, intimæ variæ motiones in ſolidis, quàm mutationes etiam innumeræ, & præcipuè ſecretiones in liquidis cujuſcunque generis, viventibus, & non viventibus. Eorum inſuper transformationes in corpora firmiora, & ſolida, non tantùm in inanimatis, ut in mineralibus, & lapidibus; ſed & in vegetabilibus, in folia, frutices, lignum &c. & in animalibus in fibras, membranas, oſſa, & ſimilia. Defer jam ex his paucis legitimam fermentationis ideam.

§. VI.

In mixto quocunque liquido, ubi ſedeat arcta nimis componentium minimorum diſſimilium interpoſitio, ſeu tanquam incruciatio, & veluti æquipondium reſiſtentiarum, & niſuum; ut niſus, & minima proportionaliter extricentur, mixto, tamquam tonicè quieſcenti, movens momentum aliquod ſuperaddendum eſt; incitamentum ſcilicet quodpiam, & concuſſivum, ſopitos elateres ſingulos partium, ſeu vires omnes urgentiæ ſpeciales centripetas ſuſcitans, & expediens. Excitabulum hujusmodi non tantùm ab introducto in mixtum motore novo procurari poteſt; ſed etiam ab agente extrinſecè poſito, allidente, & in ſpeciales mixti moleculas impellente; præcipuè autem à gradu quodam tarditatis, & moræ, fluentibus liquidis heterogeneis oblato. Revera, ſicuti motus liquidi totius, ſeu progreſſivus intimos inſenſiles motus, ſeu niſus ſpontaneos laudatos interturbat, diſtrahit, & impedit; ſic externa quies, & ſtatio anſam omnem motionum inſenſilium porrigit. Muſtum, aut liquida vegetabilia alia, quæcunque ſint, nunquam fermentant, ſi motu progreſſivo, eoque præſertim celeri, cieantur: fermentant ſolùm quiete poſita. Externæ liquidorum alliſiones quantùm eorum nexibus ſolvendis valeant, cuicunque non latet.

§. VII.

§. VII.

Sanguis igitur, per vitæ leges, liquidis non tantùm tenuioribus, & leviter in se se, & cum principiis aliis, cohærentibus, sed & notabiliter intricatis è plexu suo segregandis, institutus, intimas etiam, & competentes difficiliorum secretionum præparationes habere debet in se se; per quas videlicet non solùm minima homogenea secernendi liquoris ad nisus determinatos suos, & univocas cohæsiones vividiùs disponantur; sed alia etiam conjuncta heterogenea, seu dissimilium superficierum elementa, in naturas exercendas suas excitentur; seu in nisus specialium cohæsionum vegetiùs conspirent; ut ideo segregabilia succi determinati principia faciliùs expediantur ab eorum intertextu, et tamquam emoventur à centro communis mixturæ. Quamobrem, cùm massa cruoris, ad vitæ usus præcipuos, perpetuâ per animal rotatione rapiatur, patet jam, cursum hujusmodi præparationibus, & nisibus secretionum obstare omnimode, ut diximus superiùs; Ideoque feriationes quasdam ab hoc cursu suo, aut notabiles saltem retardationes exigi in sanguine, majores, aut minores, secundùm majorem, aut minorem exigitam præparationem, respectu ad majorem, aut minorem implicationem humoris segregandi, cum reliquis ad datum tempus non segregandis principiis. Dantur revera retardationes hujusmodi generaliter per orbitam sanguinis, & specialiùs ubi instituendæ sunt secretiones. Producuntur retardationes exigitæ ex tot vasorum majorum, & minorum sanguinem per totum animal devehentium divisionibus, flexuris, curvaturis, angulositatibus, angustiis, & distantiis ab impulsûs principio: Per has omnes variè in progressionibus suis retusæ, remoratæ, aut infirmatæ moleculæ sanguineæ, nisibus insitis suis vacare liberiùs possunt. Dantur insuper per eamdem orbitam innumeræ ad tot vasorum latera, & angulos, aliosque obices impingentiæ earumdem molecularum, & allisiones; quo jure solutio ulteriùs, & mutua earum omnium excentratio abundè procuretur. Dantur tandem, ante quamcunque specialem humoris secretionem, suæ etiam speciales cursus sanguinis proportionaliter retardationes.

Canalis

Canalis ad determinatum reſervatorium aliquod ſanguinem totum unà cum humore ſegregabili conducens, ante adventum in intimiora reſervatorii, per mille flexuoſas anguſtias, diverſas tamen ſecundùm exigentiam ſecretionis, peculiariter diſtribuitur; ut ideo ad proportionem novæ retardationis circuitus, & novarum alliſionum in conicis hujuſmodi anguſtiis, & flexuris ſpecialibus augeantur etiam, aut penitus excitentur in devectis confusè liquidis niſuum ſuorum momenta, & ſolutiones; ut conſequenter, poſt præparationes ſecretionum generales per totum circuitum ſuſceptas, cuicunque etiam ſecretioni ſua præſidens determinata præparatio, integram præberet manum ad plenam ex aliorum complexu humoris determinati ſequeſtrationem. Humor itaque plenariè præparatus, & ſecretus adveniens in reſervatorium ſuum, omnimode ibidem ſejungitur à maſſa præterlabente. Quæ autem ejuſdem humoris portio præparata adhuc non fuit, nec indè ſecreta ante adventum in reſervatorium ſuum, reſtat adhuc in ſanguine, principiorum aliorum intertextu illaqueata, uſque ad novas, poſt novos circuitus, integraſque præparationes generales, & ſpeciales ſuas, plenamque ideo ſecretionem tandem ineundam.

§. VIII.

Sed bilis humor eſt, ſuper alios omnes animales, tenax, intricabilis, lentus, viſcidus, uno verbo ſanguineus; difficillimè in conſequens, ſuper alios omnes, admittens ſolutionem ſui à ſodalibus principiis in ſanguine: Ideo, præter præparatorium commune, exquiſitiorem, ſuper alias omnes, præparationem ſpecialem ſuam oleum hujuſmodi animale depoſcebat. Nec certè augeri poterat præparatio ſpecialis hæc ſua, niſi viis à corde ad ejus reſervatorium, ſuper alias omnes, à curſûs impulſu recedentibus, & divaricatis ſeu in majores longitudines, anguſtias, diſtributiones, & tortuoſitates diſpoſitis, quo niſu ad debitum ſecretionis apparatum promovendum, tarditas fluxûs devectis ſuccis quàm maxima, & maxima etiam alliſio procurarentur.

§. IX.

Non ideo per arteriam ſanguis ad hepar devolvitur, qui

bile ibidem ſpoliandus eſt; ut per ſolam arteriam ad alia omnia animalis colatoria tranatur. Exigitæ ſanguinis, ad hepar in ſecretionis officium confluentis, tarditati notabili non congrueret arteriæ ejusque diramationum habitudo; quarum directio, quæcunque ſit, ſemper nimia, & momentum impulsûs vel mediocre, celeri ſuccorum interfluentium trajectioni manum præbent. Quæ ideo præparatio ſecretionum per arterias celebratur, bili præparandæ non ſufficiebat; tenuiorum dumtaxat laticum ſolutionibus, & ſecretionibus ſufficiens. Vena hac de re nova extruitur, quæ ſanguinem ex arteriis in viſcera plurima deciduum, tardum ideo jam factum, fractumque in ſuſceptis impulſibus reſumat in ſe ſe, & in ſe ſe retardet ulteriùs multiplicatis, & elongatis divaricationibus; tardiſſimum tandem, & vix mobilem versùs hepar diſponat, & deferat; ex quo tandem bile exutus contubernali, revehatur per cavam ad cordis impulsus. Cavæ ideo, aortæ ſuperaddita hæc vena intermediat, vaſaque hujusmodi communiter ſocia interventu ſuo disjungit, & longè diſtrahit; Quod certè alibi in animali non venit. Perpende jam ex venæ hujuſmodi, rectioribus circuitûs viis interpoſitæ, ſeu portæ, longitudine, divaricatione, & diſtributione quàm maxima, quàm longiſſimum, & quàm tortuoſum iter metiatur ſanguis à corde ad hepar: Per arteriæ magnæ flexuras; hinc per flexuoſiſſima meſeraica; poſtmodum per ſolidorum inteſtinalium, aliorumque viſcerum ambages; indè per tot arcus portæ, longoſque meandros uſque ad ejus truncum; rurſus ab ejus trunco per novas, & longiſſimè protractas in ipſo viſcere ramorum divaricationes innumeras uſque ad concurſus communes. Quanta vaſcularis extenſio: Quot ulnarum milliariis, vaſa à corde ad hepar concurrentia longitudine æquiparanda? Non ne dices, excurrentem hoc tramite ad hepar cruorem ibidemque tandem adventantem, remotiſſimè, ſuper quamcunque aliam corporis partem, receſſiſſe, & diſtare à circulationis motore?

§. X.

Perpende ulteriùs, quænam ſit amplitudo venarum per interna repentium, ſeu radicum portæ, reſpectu ad gracilitatem, & anguſtiam

angustiam diametri arteriarum meseraicarum, ex quibus devectus sanguis per hasce venas traducitur; & solo hoc de titulo percipis, quanta jam concilietur tarditas fluento sanguinis, ex hisce arteriis in hasce venas mediâ intestinorum substantiâ corrivato: nemini siquidem latet, quantùm motûs sui progressivi deperdat liquidum illud, quod ex spatio angustiori in multò amplius derivatur. Nonne ideo tot de titulis illa erit à sanguine, ex corde ad hepar progrediente gressûs tarditas proportionaliter contrahenda, quæ bili ab aliorum componentium contextu lentiùs enodandæ, & commodiùs excentrandæ sufficiat? non-ne inferes, secundò, ad tantos angulorum laterum vascularium, curvitatum, angustiarum occursus, in tanto itineris gyro, abundanter, & quantùm ferat exigentia, illidi in radice liquidorum massam, & in componentibus etiam intricatioribus expediri; Bilis ideo discerptionem admitti, exsolutionem, & liberatos nisus in cohæsionem univocam suam, & gravitatem specialem; Totum, uno verbo, præparatorium apponi biliosi crassaminis, seu olei animalis, analogum præparationi secretionis olei vegetabilis? siquidem proposita viæ longitudo & flexura, disponens sanguinem, per intimas concussiones expansivas, & collisiones externas, ad lentam eructationem, & solutionem olei sui, æquiparanda venit paulatinæ fermentationi vegetabilis, positi vel in fimo, vel in digestione, vel liquore fermentante irrorati, & in se se accumulati, ad olei sui secretionem parandam. Portam interim, quæ per truncum suum, binis diramationibus interpositum, arboris structuram radicibus, trunco, & ramis compositam apprimè imitatur, animalem arborem vocari etiam posse, existimamus: Eô præsertim, quòd, sicuti in arbore communi per solam structuram trunci, & duplicatæ diramationis laudatam, secretiones succorum vegetabilium celebrantur, absque alio colatorii adminiculo; ut superiùs demonstravimus; Ita etiam, in arbore animali, seu portâ per eamdem trunci, & diramationum solam habitudinem secretiones liquidorum animalium, absque alio interventu, speciales fiunt.

§. XI.

Cætera ad bilis preparationem hujusmodi, & secretionem fa-

cientia abundè deduci possunt ex allatis generalibus præcedentis capitis. *V. Gr.* quòd idem sit, oleosas bilis homogeneas particulas, è gremio profundiori sanguinis sensim emergentes, solvi ab aliarum plexu, ac nisus statim reciprocæ cohæsionis edere, & confluere in se se, instar guttularum aquæ, aut olei cujuscunque, quæ ex quadam distantia confluunt sponte in mutuas cohæsiones, hinc in se ipsis necessariò prehendi, & ex minoribus guttulis in guttas statim majores coalescere consuescunt. Idem nempe inferendum in paulatinè excentratis à sanguine ejectamentis biliosis quæ in univocos inter se se coalitus, novaque centra gravitatis concurrentia, novum jam corpus efformant, distinctum à toto sanguine, ab eodem jam prorsus secretum ejusque superficiei dumtaxat attiguum, & innatans. Ad id solùm postulato reservatorio speciali, ut in eum tandem appulsâ liquidorum massâ, conflatâ ex liquido universali, & particulari, seu sanguine, & succo amandabili diversè positis in ejus bivium deventæ substantiæ dissimiles hujusmodi, integrè à se se ablegentur, per dispares vias corrivatæ. Expletam bilis secretionem à sanguine, etiam ante adventum suum in hepar, luculenter confirmat observatio Cl. *Gladbachii* celebratissimi Professoris Germani, *notabilem in sanguine venæ portæ præ alio venoso degustantis amaritiem lividumque magis deprehendentis colorem in præcipitato ejus sero:* Idem observavit, & exposuit Cl. *Reverosthius* Professor Batavus: Idem celebratissimus *Thomas Cornelius* Professor Neapolitanus; ut in eorum codicibus videre est: Idem alii plurimi, & nos ipsi. Ejusdem insuper sanguinis portæ flavedo ab aliquibus distinctè perspecta fuit.

§. XII.

Patet insuper à præcedenter expositis, Hepar esse ad illum portæ terminum oportunè appositum, ubi deventæ biliosæ particulæ, jam pridem à centro directionis motûs totius massæ disjunctæ, gradum omnem progressivi motûs deposuère, plenariam ad latera subsidentiam solummodo affectantes; adeò ut in communibus visceris concursibus secedere prorsus debeant ex se se, & integrè emancipari à communi massa præterlabente, & gressûs sui directionem servante; cujus nempe principia

unitè

unitè omnia posita adhuc sunt sub impulsu emboli circularis. Fieri autem secessionem hujusmodi, etiam quâcunque suppositâ configuratione intimiori, amplitudine, commensuratione seu axe quolibet in dictis concursibus.

§. XIII.

Quòd si biliares hujusmodi secretæ substantiæ, non minùs à massæ impulsu progressivo, quàm ab ejusdem cohæsione sejunctæ, lateraliter in loculis hepaticis dimittuntur à sanguine, directè per reductoria sua præterfluente: Petis jam, quonam impulsu quiescentia ex se se biliaria corpuscula expediri possint à visceris promptuariis hujusmodi, & per vias alias dissitas à sanguineis, & dissimiles amandari?

Respondeo, ejectamenta hæc bilaria in hepaticis concursibus deperdidisse quidem massæ communis impulsum totum directum; nec indè lateralem ex se ipsis servasse; sed tantum hujus ultimi incessanter assumere ab eodem fluento sanguinis, directè percurrente, ut satis removeri possint, ab eodem recedere, & in vias peculiares introduci. Hoc per commune exemplum elucido. Sint jam tres globuli, in lineam, & contactum positi, & quiescentes. Tunc quarto globo medium ex tribus linearitcr positis directè impelle. Videbis, ex indito ad medium hunc globum directo impulsu, laterales binos globos, favore contactûs sui, tantùm etiam suscipere deflexi, seu lateralis impulsûs, ut ambo ad latera quoquomodo diducantur. Cogita jam, per hepaticos concursus, lineam directam in componentibus sanguinis adhuc cohærentibus in se se. Cogita lineam transversam habitam ex unita hujusmodi tota cruoris substantia, & biliaris molibus, utrinque jam à tota massa sejunctis, sed in contactu adhuc positis; impulsum ideo embolicum circuitûs per lineam directam ab una ad aliam cohærentem particulam sanguinis successivè productum; reflexum autem super biliosa contigua corpuscula impressum ex hisce particulis massæ; seu momentum ejusdem impulsûs, in directionem contrariam, sive per lineam transversalem bili jam secretæ pertraditum: & totam habebis analogiam. Concludes siquidem, eam lateralis progressivi ni-

ſus quantitatem bili jam ſejunctæ, per hepatis intimiora loculamenta venire inceſſanter diſtributam per quam idem humor intrare ſat poſſit in emiſſaria ſua; ubi præſto etiam perennes ſunt potentiæ aliæ ad remotiora trudentes : De his alio loco verba facimus.

§. XIV.

Conſtat tandem de intimo hepatis contextu, ſeu de parenchimatis, aut glandulæ hepaticæ natura. Concipe jam, in unum innumerabiliter multiplicatas, & ſtrictè poſitas productiones venæ devehentis, & alterius revehentis, & ductus ſpecialis excretorii, cum multiplicatis proportionaliter eorum concurſibus; Concurſus inſuper varios aliorum vaſorum, arterioſorum, limphaticorum, & nerveorum, ad alios uſus facientium : Hoſce ſingulos circumductos muſculari periſtaltico, & circumpulſivo tegmine, ad omnes ulteriùs ductûs excretorii diſtributiones, in menſuram bilioſi lentoris, validè propagato. Tractus omnes, & coalitus vaſorum hujusmodi à communi præcingente tunica in ſedibus ſuis collectos, & conſtrictos. Et eluceſcit jam tibi quid tota ſit hepatis compoſitio. Quod dicimus de glandulæ hepaticæ ſtructura, afferre proportionaliter poteris cæteris animalis glandulis, conglomeratis dictis, quæ omnes ex prædictis trium vaſorum concurſibus conflantur; ſpeciali tamen arteriâ, per viſcera alia omnia, portæ hepaticæ munia obeunte. In omnibus hiſce glandulis ſolus etiam viæ ſanguinem devehentis apparatus varius ſecretiones diſſimiles facit, non intima glandulæ configuratio, quam, ut in hepate, quomodocunque concipias perinde eſt. Maximum cæterùm viſcerum omnium & glandularum hepar eſt, proportionaliter ad copioſiores, & longiores in eo, ſuper viſcera alia, vaſorum diramationes, propter exigentias prædictas. Quod autem non tantùm hepar, ſed & organa alia omnia animalis, quæ communiter colatoria vocantur, reſervatoria ſolùm noncupari lubeat; hoc ex eo deductum habeas, quòd in eis omnibus liquida propriè non ſecernantur, ſed deponantur ſimpliciter, jam per viam ſecreta; ut toties repetendum incubuit.

Venio

§. XV.

Venio nunc ad illam præparationem, quæ oleis per mixta mineralia, aut animalia adhuc illaqueatis inditur, ut per distillatorium instrumentum solvi possint, & segregari; descendendo in consequens ad alteram olei biliosi analogam præparationem in sanguine. Cùm etenim oleosæ substantiolæ in minerali corpore, aut animali nisus quidem suos in cohæsiones individuas conservent, sed ab eisdem in actum edendis impediantur per interpositionem aliorum principiorum dissimilium in nisus diversos nitentium, quæ, tanquam cunei, inter partes solidi introducti, easdem violenter diducentes, & mutuam impedientes aproximationem, prohibent à naturali complexu; sic ars didicit, priùs abstrahere à mixto liquida hujusmodi diducentia intermixta, ut indè sponte inter se se aproximatas, & coëuntes oleosas moleculas, ut restituuntur ad se se partes in solidis per ablationem cunei, facilè extrahat, & segreget. Ideo, ante oleorum secretiones, & elevationes; in distillationibus chimicis mineralium, & vegetabilium, phlegmata priùs extrahi debent à mixto; quæ, utpote in eisdem mixtis copiosiora principia, & insuper in principiis aliis elongandis satis efficacia, olea interspersa peffundando, in laudatas disjunctiones cogebant. Nec nisi post totam priùs abreptam, & sequestratam portionem phlegmaticam ex minerali, aut animali corpore, ignis torturæ subjecto, colliguntur simul oleosæ substantiæ, liberantur, secernuntur, & ascendunt.

§. XVI.

Eamdem in oleo bilioso sanguinis violentam elongationis, & distractionis affectionem celebrari à copiosissimo, super alia omnia phlegmatico, principio, luce clarius est. Ut ideo bilis ad secretionem præparetur, debet è sanguine pars major extrahi cunctorum phlegmaticorum hujusmodi. Revera serosa sanguinis multitudo ab eodem extrahitur, ante ejusdem introductionem in vias hepaticas. Respice, quàm magna phlegmatis quantitas per tot partes exhauritur a sanguine ante ejusdem adventum in portam: Quanta ejusdem secretio, & distillatio in renibus, in

reser-

reſervatoriis ſalivariis, in articularibus, & cutaneis regionibus ex maſſa generali; Quanta inſuper ex maſſa particulari verſùs hepar tendente, in pancreate, meſenterio, ventriculo, meandris inteſtinalibus, aliisque viſceribus naturalibus; quæ omnia non tantùm refertiſſimis ſuccorum liquidiorum ſanguinis promptuariis glanduloſis ditantur; ſed tamquam unicam glandulam, uniformem, magnam componunt, in varias glandularum claſſes, ſeu reſervatoriorum miriades diſtributam. Adnota præcipuè limphatica innumera, ex hiſce viſceribus & ambitu ſpeciatim hepatico, copias ſeri ſanguinei aggerrimas corrivantia: & facilè concipies, ſanguinem, ante adventum in truncum portæ, & poſt adventum in ultimas diramationes ejusdem portæ ad hepar, per appenſos aquoſos ductus innumeros, & grandiores, notabiliter adeo dephlegmari; ut comparari ſat poſſit cum mixtis vegetabilium, & mineralium dephlegmatis: comparari etiam in conſequens debeat diſtillatio hæc ſua naturalis cum artificiali illorum diſtillatione; ut indè olea in illis facilè ſecernantur in alembico; oleum & ſuum in iſto facilè dimittatur per viam ad hepar.

§. XVII.

Bilis itaque illud eſt ejectamentum, ſeu recrementum ſanguinis, quod poſt aliorum omnium humorum tenuiorum ſecretiones, in dato ſpatio temporis, unius v. g. integri circuitus ſanguinis, poſtremò ſeparatur ab eodem ſanguine. Hoc venit ob indolem tenaciſſimam ejusdem liquidi, difficillimè idcirco ab aliorum ſuccorum complexu ſolubilis. Patet autem, liquidiores cruoris latices, v. g. urinarios, multo priùs tranſcolari in organis ſuis, quàm bilem in hepate, ut ſuperiùs annuimus, ex longè celeriori, & directiori trajectu totius ſanguinis per renes, undâque ejusdem ampliori; itu ideo, & reditu ejusdem maſſæ vigeſies, trigeſies, & ampliùs per hoc viſcus repetito, ante unicum per hepar habitum dumtaxat circuitum: Hinc non tantùm uberior in animali ſuper alias omnes viſibiles, ſecretio in renibus eſt, ſed aliis omnibus titulo ſemper quocunque præcedens. Sic liquida epota, ante aliam quamcunque ſecretionem, primò

per renes reddimus, copiosissime insuper, & liberrimè. Quod dicimus de secretione urinaria respectu ad ejus prioritatem ad bilis secretiones in dato circuitus spatio, id etiam proportionaliter intelligendum venit de alia quacunque serosa secretione tenuiori, ut salivali, pancreatica, diaphoretica &c. quæ certè etiam eodem de titulo biliosam semper, ad datum tempus, præcedunt.

§. XVIII.

Itaque ad datum tempus, integri v. g. unius generalis circuitus (quomodocunque eum concipias ex variis diversis partialibus circuitibus compositum) una cùm visco bilioso, qui, ut vidimus, ultimum in secretionum animalium serie segregabile purgam entum est, id simul omne secernitur à sanguine, quod restitat in massa, Æterogenei rationem assequutum, & solvi ab eadem potest. Intimior reverà, & radicalior secretio à sanguine lentiorum laticum illo tandem loco celebranda fuerat, ubi tantæ ad secretionem dispositiones præcessêre. Cæterùm expletis in sanguine tot successivis secretionibus, expletâ hâc postremâ hepaticâ; liquidioribus ideo, ac tenacioribus solutis sensim partibus exutus cruor, hepar transgreditur; cætera principia sua, sub una adhuc cohæsione per illud momentum posita, unite ducens ad corda, & ad circulos. Circulis postea renovatis, partes denuo in eodem aliæ ad solutiones parantur, & realiter solvuntur, & novas affectant cohæsiones speciales: & renovantur in consequens secretiones per gradus suos; inchoantes scilicet ab humoribus tenuioribus ad mediocres, usque ad lentos, & lentiores; seu per vias breviores, directiores, & amplas, usque ad longas, longiores & magis divaricatas; ad ultimam tandem secretionem, seu hepaticam, terminantes.

§. XIX.

Confirmari cæterùm potest præparatio ad olei biliosi intricati secretionem, quinimo & ipsamet ultima secretio, per re[...]ationes Cursus sanguinis, & tanquam ejusdem stationem, & [...]dentiam ad longos portæ recessus exemplis quamplurimis, [...]s à rerum naturalium universalitate: ex quibus duo solùm [...]mus, nimiam disquisitionis prolixitatem declinaturi. Primum

fit in eifdem liquidis à vafis animalis extractis, alterum in fluminum phænomeno. Quô ad ipfamet liquida animalia: fuperiùs jam vidimus, fanguinem animalis extractum à greffu circuitûs confufivo abreptum, & in recipientis cujufcunque moram, ac fubfidentiam depofitum, fpontè in partes omnes diffimiles fecedere, & ablegari; liquidioribus, & confiftentibus nifus fuos in contactus diffimiles concedere; hinc illas ulteriùs liquefcere, iftas in tomentum conftringi. Homogenea cuncta fociari, heterogenea disjungi: Alia ideò ad fundum vafis collecta, alia ad fummitatem, alia ad latera. &c. Quinimò in variis hoc ritu eductis ab animali, & fubfidentibus cruorum portionibus ipfemet biliofæ fubftantiæ, fpontaneæ fecretæ, maffæ fuperftiti innatantes, & in diftinctum agmen aglomeratæ, cum propria flavedine, & propria interdum amaritie, obfervantur. Alterum exemplum ex liquidis-met ipfis animalibus defumptum lac porrigit, quod extra animalis vafa quiefcens, fponte in ferofam, & butyrofam partem fecedit. Butyrum pars lactis oleofa eft, & ramofior; eòque magis cum bilis principio comparandum.

§. XX.

Flumen, ubi præceps, & rapidius decurrit, immixta omnia extranea, arbores, herbas, ligna, frutices, paleas, lapides, cadavera, arenas, feftucas &c. confufim abripit per fluentum fuum & directè devehit: Ubi remiffiori jam greffu fluit, tenuiora, leviora, aut liberiora feponere videtur, arenas, feftucas, paleas; graviora, & intricatiora fecum adhuc conducit. Ubi à curfu fuo ulteriùs remittit, craffiora, & ponderofiora dimittit ad latera, aut ad imum alvei relinquit, ligna, arbores, cadavera &c. cùm autem ad minimam omnium velocitatem pervenerit, intricatiora tandem projicit è finu fuo: Ibi ideo luteæ lentiores partes concrefcunt; ibi herbacea ramofa varia, aut alia ejufdem naturæ corpora invicem concurrunt, & in diftinctas moles, aut innatantes aquæ, aut ad fundum deciduas, aut lateraliter ad ripas depofitas, colligantur. Hæc, & fuperiora cum fanguine, priùs per vias majores generales fuas motu celeri rotato, mox per vias fpeciales ad hepar, & præcipuè in fecundis

propa-

propaginibus portæ lentescente, & integram quasi feriationem suscipiente proportionaliter compara. Immersa flumini extranea corpora, sicuti à flumine cursum mutuant, ita celeriùs deperdunt, quàm flumen; & totum amittunt, cùm ad ejus latera subsident; quo tempore flumen tantùm adhuc cursus conservat, ut fluat ulteriùs: Bilis ab sanguineo fluento impulsum assumens, mox magis, magisque ab eodem deflectens, totum tandem deperdit, quo momento modicus adhuc superest sanguini in hepaticos concursus admisto: Hinc bilis in eodem viscere subsidet; sanguis ulterius devolvitur.

§. XXI.

Comprobatur luculentiùs productio secretionis liquidi biliosi per vias ad reservatorium suum protensas ex eodem artificio in aliis liquidorum animalis secretionibus. Liquida, quæ solvi facilè possunt à complexu sanguinis, seu in nisus suos facillimè accedere propter insitam tenuitatem, & levitatem, hæc per viam brevissimam ad reservatoria sua, seu speciales glandulas conducuntur. Brevissima v. g. via est à corde ad renales glandulas, ac nullis penè flexuositatibus, angulisve, præter majusculum unum, emulgenti, & aortæ interpositum, externè divaricata: Internè autem, seu in visceris corpore compendiosa venit, & directa usque ad loca concursuum; ac vix in aliquot ramulos dispertita: Quod bene demonstrat ipsiusmet renis dissectio; & præcipuè parva ejusdem visceris moles respectu ad subeuntem arteriam. Idem proportionaliter video in viis sanguineis, salivares secernendas copias ad varia earumdem reservatoria, pancreaticas, intestinales, aliasque inferiores, aut superiores glandulas salivarias devehentibus. In renibus autem deponendum venit subtile quodpiam, facilè ex se se solubile, leviterque cum sanguine cohærens (ut vidimus cap. 2.) veterascens nempe, id eoque incongruum massæ totius serum, salibus attritis quamplurimis maritatum: In glandulis salivaribus omnibus ablegatur liquidum etiam subtile, leviter cohærens, & recens adhuc in massa, salibus minutioribus, & activioribus copulatum. Quamobrem, sicuti liquida hujusmodi urinosa, aut multipliciter salivafacillimè à toto cruore secedentia, breviorem longè secretio-

cretionis morbosæ; obstructiones insuper, exundationes, abceſſus, aliæque congestiones & sequestrationes vitiosæ; quæ omnes, ut patet, à mera laticum retardatione præternaturali producuntur, absque glandularis cribrationis interventu. Fiunt insuper frequentiùs in illis internis partibus morbosæ hujusmodi secretiones, ubi majores lentoris succorum occasiones vigere possunt: crebriores ideo in pulmonibus, ubi causa etiam exterior promovendis lentoribus concurrit: crebriores in cerebro, ubi solidorum sistasis languidior est. Quæ itaque medicos in acutis, aliisque morbis deterrent magis, aut exercent, orgasmi sunt, aut methastases aut secretiones aliæ morbosæ ad pectus, & ad caput.

§. XXV.

Porrò, secretio in telis pulmonicis præposterà, per simplicem ad vasa pneumonica appellentium succorum retardationem morbosam, absque ulla cribratione glandulosa, firmiter ulteriùs elucescit in variis morbis pectoris, præsertim in pleuri-pneumonicis quamplurimis; in quibus non tantùm copiæ seri secernuntur ubertimæ, in cattarrhi formam expuendæ, aut insensiliter per respirationem transpirabiles; sed insuper bilis-met ipsa, seris hujusmodi involuta sequestratur, sapore suo, & colore conspicua; ut alio loco exposuimus. Nil interim in animali, præter bilem, amarescere, & flavescere, demonstratum jam fuit: Tum pleuritides, peripneumonias, aliosque pulmonis morbos, calidos, aut frigidos ex liquidorum interfluentium congestionibus, aut torpiditatibus auspicari, nemini jam latet. Ideo in pulmonicis hujusmodi infarctibus, quô lentior unda sanguinis est, eô copiosior adigitur seri morbosa secretio. In gravioribus hisce morbis, & in morientibus, stertor, qui certà à secretione, & exundatione limpharum per vesiculas respiratorias ortum ducit, proportionaliter augescit, secundùm gradus lentoris, aut feriationis circuitus.

§. XXVI.

Stet jàm titulis omnibus demonstrata, secretionis liquidorum à liquidis analogia, non solùm inter inanimata, & viventia, sed præcipuè inter vegetabilia, & animalia: Hæcque non solùm ratione insitorum nisuum in cohæsiones, seu in centra varia specia-

lia, qui liquidis omnibus, animatis, & inanimatis communes sunt; sed etiam ratione viarum, quas liquida secernenda perambulant in plantis, & animalibus; quæ scilicet in utrisque viventibus in varias diramationes, & capacitates conformantur respectu ad fluida, dissimilia, quæ per varias eorumdem partes ad usus varios secerni debent, & distribui. Compara itaque jam diversas in arboreis generibus distributiones Canalium, alio capite expositas, cum diversis vasorum convehentium distributionibus ad animalium colatoria quæcunque, seu potiùs reservatoria; variosque in illis succos terrestres secretos, cum variis in hisce liquidis separatis vitalibus; & amplè tandem deduces, quòd, sicuti in primis per meram ramorum, & ramusculorum habitudinem prædictam, diversitas secretionum emergit in ramorum progressu, aut extremitatibus, absque ulteriori incerniculo; sic in alteris per solam hujusmodi Canalium, & Canaliculorum disseminationem variam, diversæ etiam resultent liquorum separationes; etiamsi ejusdem supponerentur dispositionis, seu figuræ, & amplitudinis meatus in reservatoriis, secretorii suppositi.

CAP. XIV.

Quid ideo bilis sit: Quomodo fiat in animali: An in solo Hepate generetur: An prævie in sanguine generata jam sit, & confecta?

§. I.

Bilis igitur, in cujus secretione explicanda, tantus prosiluit strepitus per Capita antecedentia: *Recrementum est massæ sanguineæ lentum, & viscidum, in ejusdem sinu paulatim genitum, congestum & secretum.* Vidimus ejusdem compositionem duplex ...cere elementum in genere: Primum jam pridem in massa ...gruum, & utile; postmodum incongruum factum, & inu...: Alterum massæ quidem introductum, eique per tempus ...od immixtum; sed nunquam inutile, congruumque componens redactum.

§. II.

§. II.

Reverà, variæ in fluidum generale introductæ pingues, oleosæ, & molli quadam, ac in omnem sensum cedenti structurâ præditæ cibariæ particulæ; subactæ indè, divisæ, & subtiliatæ, in ejusdem cruoris formam univocam vertuntur; Quæ postea per longum tempus, & circuitûs varios, motibus allisionum, caloris, & resilitionis quamplurimis quassatæ, sensim indurantur in sese, & obrigescunt; semotisque intermixtis diversæ naturæ removentibus substantiis, emergunt, & approximantur; hinc dotem insitæ implicabilitatis recuperant, & in naturales occursuum, & cohæsionum nisus suos restituuntur: Vndè ex tenuioribus in grandiores massulas spontè complexæ, susceptum jam pridem usum in sanguine deponunt, indutâ recrementi specie. Hanc bilis naturalis propriam, & legitimam speciem, tanquam oleum sanguinis coctum considero: Cum Willisianis dephlagratum sanguinem, aut meliùs incineratum sanguinis sulphur vocitare possem.

§. III.

Aliæ autem substantiæ ab alimentorum pansphermia suggeruntur naturaliter sanguini, quæ nec in ejus naturam unquam conveniunt, nec utiles in eodem sunt; Resinosæ variæ, silvestres, asperæ, striatæ; imo & salinæ, & terreæ, aliæque *grossiores*, omnes in genere non minùs irregulares, quàm implicabiles. Hæ omnes in cruoris gremium transfusæ, invincibiliter improportionatæ, debitæ ejusdem suscipiendæ assimilationi obluctantur. Hinc tam diu per alveum commune fluctuant, ut inter se se magis comprehensæ, & nitentes, segregandæ indè veniant à puriori humorum compage, tamquam graves, & incommodæ. Istæ omnes speciem bilis supernumerariam, & tamquam spuriam constituunt, quâ alteri speciei, seu legitimæ associatâ, ex utrisque per symbolum implicabilitatis nisum totum simul bilis corpus accumulatur. Sed hasce recrementorum geneses, & phases, in sanguine, jam tetigimus *Cap.* 1.

§. IV.

Utramque bilis speciem descriptam, veram, & veræ similem,

non tantùm formaliter insidere jam sanguini, cum junctæ jam simul sunt per propagines portæ, ante adventum in concursus hepatis; sed cum adhuc divisæ per massam rotantur, in cohæsionum suarum momenta accedentes, aut non adhuc accedentes, ex superioribus manifestum venit. Bilis siquidem natura fundatur in certo gradu coctionis, & cohæsionis olei nutritii, aut corporis alterius analogi, in sanguinem introducti; eique aut assimilati, aut non assimilati: Et hic gradus, per totum cruoris semper incalescentis orbem, molleculis quàmplurimis indeficienter concernit: Ut ideò inconcussé valeant generales assertiones: Bilis naturalis speciem quamcunque semper realiter assidere sanguini, ante omnimodam ejus sequestrationem in hepate: speciem bilis, quæ ex utilibus jampridem particulis sanguinis conflatur, reperiri in sanguine totâ bilis essentiâ indutam, saltem in viis sanguineis specialibus à corde ad hepar: Bilem autem inferiorem, à succis nutritiis nunquam in sanguinem assimilatis productam, formaliter jam volutari per vasa quæcunque sanguiduca, majora, minora, aut minima. Cum tamen Homines gravissimi per medicinæ ætates omnes, & moderniores præcipuè, surrexerint; asserentes bilem non in sanguine formaliter extantem, sed solùm in hepate post ejus secretionem; ideo ad rei evidentiam, & complementum, quatere eorum rationes decrevimus.

§. V.

Clar. *Verehienius*, inter fautores modernos biliosæ in solo hepate generationis vir summè spectabilis in *supplemento suo anatomico*, comprobare nititur per varia exempla communiter obvia, particulas felleas in massa sanguinis, principiis cæteris hîc illîc interspersas, indè per hepatis glandulosos meatus separatas, & simul colligatas, compositum novum, quale in massa priùs non aderat, seu ipsammet bilem, illo actu secretionis, & colligationis, efficere. *Ex infusione*, inquit, *nucum Gallarum, & dissolutione vitrioli simul commixtis fit atramentum, seu tertium compositum quoddam, omnino à dictis duobus concurrentibus principiis in colore, consistentia, aliisque qualitatibus dissimile; humor scilicet spissus & nigerrimus ex duobus liquoribus, limpidis, & tenuis consistentiæ. Sul-*

phur auratum conficitur ex ſcoriis reguli antimonii; quibus ſcilicet coctis in aqua communi, factâque colaturâ, liquor emergit vulgari lixivio non abſimilis; cui ſi acetum infundas, totum compoſitum redditur in momento inſtar mellis ſpiſſum, cum intenſa flavedine, & fœtore intolerabili. Plumbum uſtum aceto diſtillato infuſum reddit illud brevi tempore inſtar ſachari dulce. Varia ſalium, & ſpirituum genera, non minùs in totum promiſcuum ſanguinem, quàm in ſolam albuminoſam ejus partem per varia experimenta, introducta, novas quô ad conſiſtentiam, colorem, & ſaporem, ſubſtantias procreare videntur. Aliaque plurima ſenſum hunc ſuum repandentia citato opere adducit Author celebratiſſimus.

§. VI.

Sed hujuſmodi analogiæ non quadrant. Jam ad bilem producendam non concurrunt ſubſtantiæ diſparatæ, neceſſariæ, & æqualiter prædominantes; ut duæ, aut variæ concurrunt diverſi generis materiæ ad confectionem atramenti, ſulphuris aurati antimonii, aut entium novorum in promiſcuo ſanguine, aut parte ejus determinata. Bilis integram naturam conſtituunt congeneres particulæ; oleoſæ ſcilicet, ad quemdam coctura gradum evectæ; ſeu tamquam veteraſcentes in ſanguine. Hæ bilis principium prædominans, & eſſentiale unicè conſtituunt: Alia principia in bilis mixturam venientia, eidem eſſentialia non ſunt, nec ad ejus naturam integrandam advocantur; molem ſolùm commodiorem præbent; aut fortuitò per implicabilitatis ſimilitudinem in ejuſdem complexu intricantur; ut toties per ſuperiora demonſtravimus, ſic aquea pars ad bilis vehiculum merè introducitur; quæ ideò in variis bilis ſtatibus aut exuberat, aut deficit; nec tamen bilis natura variatur. Alcali in bile modicum eſt, depreſſum, & famulans. Ideò per obſervationem ejuſdem *Cl Verehienii* bilis acidis immixta, nullimodè in efferveſcentiam inſurgit. Acidum an ſedeat in bile naturali, hucuſque non benè perſpectum. Sola oleoſitas, ejuſque attributa omnia in bile prævalent, & emicant; eamque ideò conſtituunt.

§. VII.

Ubicunque igitur dentur per ſanguinem ſtamina hæc oleoſa, ad

ad quemdam coςturæ gradum redacta, eique ſupernumeraria jam ſint propter diſpoſitiones ſuperiùs expoſitas, quamquam à ſanguine non adhuc bene ſecreta, ibidem profectò aderit forma bilis legitima; poſtea evidentiùs emergens, ex facta majori eorumdem ſtaminum aglomeratione, proportionaliter ad acceſſum ſanguinis ad hepar per portas. Cum autem extent perpetuò per totum ſanguinem maſſulæ hujuſmodi ſtaminoſæ, peculiariter induratæ, & concoctæ; extat etiam perpetuò per totum ſanguinem bilis, in propriam naturam conſtituta. Demus, bilem non ſecretam adhuc in hepate, ſed aliquando ſecernendam, ſanguinique confuſam, bilem imperfectam vocari poſſe; hæc tamen à bilis natura excludenda non erit. Demus bilem illam perfectam dicendam, quæ jam ſecreta à toto ſanguine, vel in porta ſtabulatur ante contactum hepatis, vel jam per propria reſervatoria confluit; ſtamineæ interim, ramoſæ, veteraſcentes prædictæ partes, non adhuc per portam fluitantes, ſed in vaſis diſſitis aliis ſanguiducis, arterioſis, & venoſis, ad portæ tamen ſecretionem diſpoſitæ, genuina ſaltem bilis rudimenta appellandæ venient.

§. VIII.

Inſtat *Verebienius*: nil in ſanguine amaricare, ante ejus adventum in hepate; ideoque nil bilis adeſſe in ſanguine ante ſecretionem hepaticam. Nos facilè negamus, bilem in propriam naturam conſtitui per ſaporem amarum, ut nec per conſiſtentiam quamdam. Bilis ordinariò amaricat; nec per hoc tamen à bilis natura dehiſcit, quæ in infantum jecinoribus ſecreta, inſipida eſt, & quaſi ſubdulcis ut eam canes, aliaque animalia ſuaviſſimè lambant: ſic quæ pariter inſipida in ductu hepatico, & in folliculo ſuo apud cachecticos, alioſque infirmos offenditur, non tamen à bilis familia proſcribitur. Idem dicendum de tenuiori, aut craſſiori bile; pallidiori, aut coloratiori; ut ideò hæ omnes differentiæ varias bilis adimpleant ſpecies, bilis naturam non deponant: Ut pateat, non ab extrinſecis proprietatibus, ſed ab intrinſecis individualiter componentibus bilis naturam conſtitui.

§. IX.

Idem humor biliosus in eodem animali diversas saporis, coloris, & consistentiæ habitudines trahit, secundùm diversam suam per varias partes aglomerationem; propriâ tamen bilis essentiâ ubicunque perfruens. Eadem idcirco bilis, quæ adhuc in Componentibus suis disjuncta, ac roridis multis, & insipidis substantiis adhuc intermixta, dilatata, & enervata, seu tamquàm immatura, per propagines portæ sapido satis aculeo non potitur, ad imprimendam notabiliter amaritiem; strictiùs indè cohærens, & sincerior facta per hepatis parenchima, & ductus ejus excretorios, derivatis per vasa rorifera innumera limphis subtilibus intermixtis, amarior est, & magis consistens: Crassior indè, saturatior, & acrior in folliculo suo, & cistico ductu, ob auctum, per quietem, principiorum nexum, factas in eisdem majores moles, & exaltationes; inertioribus partibus cunctis exhalatis, & absumptis; seu tamquam ultimo coctionis, & maturitatis suæ accepto gradu. Nec ideò ad bilis naturam faciunt consistentia bilis ordinaria, color, aut sapor; adeo ut, non minùs biliosæ naturaliter particulæ vocari queant, quæ in ictericis plurimis serum sanguinis educti croceo intingunt colore, & lintea eodem imbuta similiter inficiunt, nec tamen amaritiei sensum linguæ gustanti communicant, ob enervatam earum cohæsionem; quam quæ per sanguinem portæ ad hepar accedentis oleosæ substantiæ, veram bilis essentiam gestant; licèt ob infirmam adhuc aglomerationem amaræ non percipiantur. Sed quid dicerent, quoties exhiberem, sanguinem portæ, sensibili jam amaritie prehensum ut superiùs exposuimus; & serum innatans sanguini, ab ictericis extracto, frequenter etiam notabiliter amaricans animadverti?

§. X.

In morbis innumeris, bilem, in suo esse nimium forsan constitutam, fluctuare per vasa, etiam ab hepate satis dissita, congeri in variis partibus, variasque anomalias edere, practicis, & medicantibus omnibus inconcussum est. Tota ideò praxis invertenda foret, si constaret aliquando, bilem non nisi in hepate generari, aut congeri. Respondent; dari quidem bilem in morbis per vasa

ſa ſanguifera, & partes ab hepate diſſitas realem, & legitimam, ſed jam pridem in hepate genitam, & ſecretam, hinc traductam per vaſa ab hepate abducentia. Et ego aſſero; bilem in hepate ſecretam, denſam adeo, & diſparem ſupra totum ſanguinem conſiſtentiam & cohæſionem induere ob propriæ ramoſitatis triumphum, Quod toties jam vidimus, & ſequenti capite ulteriùs examinabimus; ut concipi haudquaquam poſſit, eamdem, ex reſervatorio ſuo per vaſa excretoria ſemel ablegatam, reflecti in ſanguinem poſſe: Hinc bilis quæcunque morbos faciens, per ſanguinis alveum delinquens ſupponi potiùs debeat, tamquam adhuc per hepar non ſecreta; quin imo delinquere, quoniam ſecreta non fuerit. Sed quid amplius? non ne in morbis quibuſdam manifeſtatur, dari bilem realem in ſanguine ante ejus ſecretionem in hepate; dari autem cumulatiſſimè in ſanguine, hinc ad partes varias transfundi, ob impeditam ejuſdem ſegregationem in hepate? Omnium conſenſus eſt, regnare icteri ſpeciem, in qua opilatis meatibus hepatis, bilis luxuriat in ſanguine, & per varias partes exundat; cui ideò oportunè occurrimus, hepatis clauſtra reſerando; bilem ideò per alias partes indebitè vagantem, & deviam, ad curſus ordinarios, & diſtributiones ſuas invitando. Sed ad haſce bilis morboſæ diſquiſitiones alius nobis erit locus ampliſſimus.

§. XI.

Bilem, tamquam ramoſam, & intricatam fluidorum animalium partem, abſque præparatione, ſeu quadam adaptatione ſecerni non poſſe, ut pote res ampliſſimè à nobis demonſtrata, etiam apud contrarios fautores in dubium revocari non poteſt. Præparatio hujuſmodi ſecretioni hepaticæ præcedanea eſt; fitque in ſanguine ante ejus diſtributionem in meatus ſecretorios hepatis, non autem in ipſomet hepate: Idem etenim viſcus traducti celeriter ſanguinis præparans eſſe non poſſet, eodemque punſecernens. Cum itaque præparatio ad ſecretionem ſit quæpræparabilium excentratio, ideoque corpus præparabile jam ſuponat; præparatio in conſequens eſt inchoata ſecretio; adeo & præviam eſſe bilem in ſanguine ante ſecretionem hepati-

cam, & prævie jam à massa communi excentrationes suas eandem moliri, seu bilem in sanguine ante secretionem hepaticam formaliter præexistere, etiam apud eosdem adversarios valere debeat: Quæ jam titulis omnibus probavimus.

CAP. XV.

An bilis ex se se tenuior sit toto sanguine simul sumpto; an æqualis consistentiæ; an crassior.

§. I.

DEtritissimus per omne genus scientiarum, simulque humanissimus, Præsul *Joannes Maria Lancisius* per eruditam epistolam mihi, quantâ voluit begninitate, transmissam, & primas Historiæ hujus hepaticæ editiones collustrantem, duo ex assertis illis nostris principaliter declinat. Primò scilicet directæ inosculationes extremitatum portæ cum exordiis pori bilarii in parenchimate hepatico; transversæ autem cum rudimentis cavæ, Viro Præclarissimo non probantur; cui scilicet portæ, & ductus bilarii communes ubicumque per idem viscus invaginationes flexuram potiùs in eorum concursu acutissimam suggerunt; tum cavæ, & portæ dissimiles ubicunque divaricationes, & inclinationes diversos etiam in earum finibus indifferenter concursus imponunt. Secundò bilis, ante ultimas ad hepar sequestrationes suas, consistentiam ex se se totâ humorum massâ crassiorem nobiscum non admittit Præsul accuratissimus; tum quia in hoc casu sanguis etiam per bilis incernicula in naturæ statu perflueret; tum quia præcipuè, bilis motu interdum per cholidochum intercepto, hæc per eas se se vias insinuat; ad quas nullus in naturæ statu patet sanguini aditus; veluti per glandulas salivales in os, & fauces; per renum tubulos in vesicam; & præsertim intra membranam oculorum adnatam, seu conjunctivam.

§. II.

Ad primam Eruditissimi Præsulis agitatam difficultatem lubenter consideo; siquidem nec ultimorum in vasis hepaticis addu-

centibus

centibus, & abducentibus concursuum modos, nobis hucusque, & forsan in perpetuum impervios, nec nisi mentis acie attingendos, meliori studio demonstrare me posse confido; nec insuper melior eorundem demonstratio jam petitur ad explicandam secretionem; quam nempe, quâcunque supposità concursuum configuratione dilucidè explicari, tot assertis superioribus jam vidimus. Ab hoc ideò imposterum excutiendo misterio me abstineam. Sed cum mihi bilis crassities naturalis ultra totum sanguinem demonstrari magis posse, quàm concursuum figura videatur; hinc placeat æstimatissimo Archiatro, ut leviuscula quædam novis hisce Historiæ nostræ Hepaticę supplementis superducta Capituli etiam novi argumentum impleant. Hæc interim quomodocunque Vir Clarissimus, & Veneratissimus approbet, aut rejiciat, submissum me, & insectantem habebit.

§. III.

Sicuti valet assertio, humorem quemcunque, seu quæcunque principia, quæ degant, & rotentur per sanguinem absque ulla adhuc suscepta secretionis dispositione, jacere sub uniformi solutione universali; eodemque impulsu emboli, & vasorum collisionibus agi cum cæteris quibuscunque succis; ideoque in hoc statu nec crassiorem, nec tenuiorem super alias immixtas substantias consistentiam induere, sed eamdem omnia inter se se & uniformem servare, proportionaliter ad uniformem in omnibus servatam divisionem; Ita etiam valet asserere, eadem liquida in quamcunque jam secretionis præparationem venientia, non quidem super alios immixtos humores attenuari; quin imo sensibiliter incrassari, densioremque necessariò habitudinem suscipere. Reverà, sicuti prę-paratio secretionis in liquidis per majorem particularum componentium approximationem, & inchoatam cohæsionem celebratur, sic etiam ipsamet actualis secretio tota est approximatio homogeneorum, & cohæsio; ut ideò secretionis præparatio, & actualis secretio directè opponantur attenuationi, quæ nempe in majori componentium dissociatione, mutuoque recessu consistit. Quamobrem, acceptabile sit, humorum secretiones, seu particulares [illegible]m liquidorum inter se se conformium collectiones, veras

esse

guine excentratæ felleæ hujusmodi substantiæ, sicuti jam per portam consistentiam suam, colorem, & saporem-met ipsum prę se ferunt, ut vidimus superiùs; ita etiam ab hepatis secretione interdum retropulsę, & reflexę, ac in partes alias determinatas depositę, naturalem flavedinem, & spissitudinem sensibiliter explicabunt, & per easdem noscentur; eosdemque modos suos deproment, non solùm in omni quacunque membrana, ubi consuescunt retrogradè à sanguine eructari; sed magis in subtilissima oculorum tunica, adnata dicta, tanquam scilicet illa, quę super alias partium tunicas proprias, oculis adstantium immediatiùs comparet; quotiescunque in fistulas earumdem tunicarum insensiles, & minutissimas traductæ, ab earumdem angustiis, ob naturalem tenacitatem, expediri non possint, nec ulteriùs unà cum toto sanguine, propter tenuitatem suam præterlabente, adsportari.

§. VII.

Constat bilem, per varios morbos, aut impeditam suam per receptaculum suum derivationem, in membranis partium succingentibus variis, & præcipuè oculorum tunica adnata figi, & effundi; non certè ob tenuitatem ab eadem supra sanguinem totum contractam, sed ob naturalem, imo & ulteriùs superadditam crassitiem, propter quam scilicet in illis partibus remoretur, per quas sanguis consistentiâ tenuiori præditus insensibiliter præterlabitur, & expeditur. Reverà, ut adnatæ, tamquam visibilioris succingentis tunicæ exemplo utamur, in ophthalmiis, aliisque oculorum suffusionibus, sanguis crassior factus ultra statum naturalem, indéque lentescens, & stagnans, in eisdem adnatæ canaliculis concrescit, & restitat, ubi in ictero, siphilide, aliisque morbis bilem concrescibilem deponit, & stagnantem relinquit, servatâ in se se tenuitate suâ, motuque ideò ad ulteriora progressivo. In hisce ideò ocularium affectionum casibus sanguis concretus muricem suum, suamque aglomeratam molem præsefert; ut in aliis casibus flavedinem suam, & molem in eisdem vasorum alveolis bilis irretita ostendit. Non ideò interdum per morbos varios bilis cumulatur in adnata, aliisque proportionaliter partium corporis interioribus

rioribus tunicis, quia *per eas se se vias insinuet, ad quas nullus in natura spatu patet aditus* sanguini; quin imò, quia per propriam, & superadditam crassitiem illaqueata, vasa illa transmeare non potest, & præterlabi, quæ facilè transmeat, & præterlabitur sanguis totus, eamdem ideò ad dictas angustias convehens, & in eisdem relinquens.

§. VIII.

Sanguinem in suffusionibus, & ophthalmiis crassiorem esse ultra statum naturalem, ab omnibus cordatioribus admittitur. Comprobatur à natura morborum, in quibus frequentes sunt, contumaces, & chronici affectus oculorum hujusmodi; ut in lue venerea, Rheumatismo, chlorosi, suppressionibus menstruorum, aliisque morbis fluxionariis, in quibus sanguinem crassitie extraordinaria cieri, ultra omne dubium est. Demonstratur insuper à sublevantibus remediis, quæ non nisi attenuantia sunt, & discutientia variis modis usurpata. Quamobrem, sicuti sanguis in ophthalmiis, & suffusionibus ideò per adnatam manifestatur, quia vasa ejus exilissima, & ob exilitatem invisibilia, quæ priùs insensiliter trajiciebat, in propria ideò invisibilitate relinquens; contractâ nunc crassitie extraordinariâ, hinc factâ improportione molium suarum grandiorum cum exili eorum diametro, tum eadem ad latera sensibiliter extendit, sensibusque ideò manifestat; tum in eisdem dilatatis lentescit, & remoratur; ut ideò in hisce morbis vasa *adnatæ* turgefacta non tantùm videamus, sed numerare etiam possimus; ita quoque bilis, quotiescunque per reservatoria sua derivari competenter possit à sanguine, aut majorem crassitiei gradum adepta adhuc non fuerit, per laudatos tunicæ oculorum adnatæ, seu conjunctivæ canales insensiliter trajiciet cum sanguine; secus autem in habitudine opposita. Quòd si dicatur, *bilem* in ictero, aliisque morbis non per eadem vasa membranarum, & *adnatæ* præcipuè, concrescere, & aggregari, per quæ sanguis in effusionibus suis cumulatur, sed per totam indiferenter membranarum substantiam, & minores earundem intercapedines seu inter fibram, & fibram effundi: Respondeo, contrarium deduci ex facili in his morbis effusæ bilis restitutione ad cir-

vindicatæ, qua ab medicinæ Proceribus inter ſecundæ coctionis quisquilias conscripta, ſtatim à ſuo in inteſtina depluvio exulabat per alvum à corpore, turpis; omnique uſu, præter deſidendi proritationem, exauctorata. Eam tamen tanti non pendimus, ut cum *Bachio*, *Franciſco de le Boe Sylvio*, aliiſque recentibus, *corporis balſamum*, *ſanguinis condimentum*, *incendii vitalis eſcam*, *ſpirituum materiem*, decantemus; ut vix in hepate, ſeu potiùs adnato folliculo genita bilis, ſtatim per ductus bilarios, & cavam in gremium ſanguinis reſtituatur, tamquam motuum ſuorum omnium, vitæque principium. Plures Moderniorum Doctiſſimi, *Malpighius*, *Needham*, *Bellini*, *Tauvry*, aliique, ſententiis hujusmodi, naturali œconomiæ animalis normæ, humorumque curſui ordinario ex diametro repugnantibus ſolidiſſima opponentes ratiocinia, & experimenta, eximunt nos ab hac disquiſitione. Taceo F*allopii* J*aſolini*, & plurimorum opiniones alias; de bile ab inteſtino ob descendentem ibidem chilum, in cyſtim felleam, tamquam in diverticulum, retrograda; de duplici, quô ad naturam, & quô ad originem diverſa bile, hepaticâ ſcilicet, & cyſticâ &c. prout ſatis à limpida horum temporum oculatione diſſipatas.

§. III.

Ea eſt bili aſſignanda functio, quæ certa ex rerum variarum teſtimonio perhibetur. Et equidem, cùm vitiatâ bilis ab hepate in inteſtinum transmiſſione ventris turbationes prodeant, nauſeæ, inappetentiæ, cruditates, icteritiæ, hydropes, proſtrationes, tabes, aliaque vitiatæ primæ coctionis ſatellitia, æquum eſt, ut eam ad chiloſeos negotium apprimè facientem decernamus. Si autem obviantem in duodeno chilum fluidiorem, ſubtilioremque reddat, ſolutâ eiisdem partium cohæſione, tamquam vehiculum ſummè penetrans; aut defæcet à ſordibus, & arceat à putredine, tamquam ſolvens menſtruum, & balſamicum; vel per volatiliores ſuas partes motum impertiat molleculis ejusdem liquidi, easque maturet, & perficiat, crudo acore retuſo; per oleagineam portionem ſuam uniat, & adaptet ejus principia; per ſalinam partem mucilagines abſtergat, craſſiores ejusdem chiloſi laticis ſubſtantias ſcindat, tamquam totidem cuneis valentioribus armata,

& com-

tiam craſſities hujuſmodi in animali naturalis, tantâ jam argumenti divagatione importuna, prȩter graviſſima hȩc practica, & anatomica teſtimonia, eluceſcit ulteriùs per ſtaticum experimentum, pluries à nobis fæliciter tentatum. Extracta ab animali bilis quantitas, & cum ȩquali volumine ſanguinis ſtatim à vivente extracti ad lancem comparata, decima ſextâ ad minùs totius voluminis parte, & interdum majori, eodem ponderoſior obſervabatur. Nec certè aliud eſt craſſities unius, aut alterius corporis major, aut minor, quàm in uno, aut altero major ſub æquali ſuperficie, aut volumine quantitas partium. Cȩterùm dari bilem toto ſanguine prȩternaturaliter tenuiorem, ſeu bilem *Sylvii* ſpiritualiſatam, per morbos varios, prȩcipuè ardentiores, aut acutiores obviam, non inficior. De hac in ſecunda hujus hiſtoriæ parte, & meliùs in tertia alloquemur.

CAP. XVI.

Bilis uſus poſt ultimam à ſanguine ſecretionem ſuam in hepate.

§. I.

JUvat ideò repetere, Bilem, jam foras omninò à ſanguine exantlatam, & disjunctam in reſervatorio hepatico: *Concretum eſſe ex reſiniformi ſubſtantia, aſperiorique aliquali ſalino-fixa, in ſanguine inutilibus, ſero cæterùm competenti eliquatis.* Sed cùm ille ſit machinæ animalis ordo, ut liquida aliqua, ſanguinis compoſitioni non ampliùs facientia, ſicque ab eo per congruas partes rejecta, ad utilitates adhuc quasdam adminiſtrentur, antequam diſcedant è corpore; Bilis in horum cenſum accedit; ſtante quòd commodis adhuc animalis egregiis deſtinatur, poſt acceptam à ſanguine ſecretionem. Eam ideò adnumeravimus inter humores recrementitios, quo nomine donamus liquida laudata; & à ſuccis diſtinguimus, poſt ſuas à maſſa generali diſterminationes omni calculo inutilibus; quos propriè excrementitios noncupamus.

§. II.

[illegible] igitur jure gratulamur, ab injuria illa noſtris temporibus

 vindi-

affusionem aquæ in actu pistillationis. In trituris pariter solidorum non alimentitiorum, *exempli gratiâ*, in consecandis lapidibus, frequenti aquæ aspersione utuntur artifices; quæ nempe solutioni partium marmoris à serra procuratæ ultimam manum præbet. Eodem ritu, quæcunque sit triturationis facultas in solidis ventriculi, & partium adjacentium; exacta tamen solutio sine quadam liquidorum aspersione, & imbibitione celebrari minùs posset. Hinc stomachali molendrino præsto sunt ulteriùs irrorantes, & laxantes latices; salivæ scilicet multigenæ à tot fontibus extillantes, superiùs, inferiùs, ad latera.

§. VI.

Et sicuti corpora quæcunque alimentaria solida, pistillationi artificialiter subjecta, ac laticibus irrorata, & imbibita, in duas partes facessunt; scilicet in succum albescentem lacteum, seu florem mixti, qui propriè emulsio est; & in aridam partem, seu exsuccam & duriorem, residuam scilicet à liquido, & flore extracto; similis etiam in ventriculo res venit: Similis pistillatio; similis liquidorum in pistillatione irroratio: Similis ideò partium, liquidæ, & exsuccæ separatio: Emulsio scilicet per pistillationem, & liquidorum salivarium affusionem; quæ propriè chilus est; & restitans pars arida, & inutilis, seu intestinale excrementum. Et sicuti sine liquido adsperso emulsio in artificialibus non fit, quodcunque sit triturationis momentum; sic etiam in naturalibus, chilosa emulsio non fieret, nisi adspersis, & immixtis salivis solventibus; quæcunque foret quassativa potentia ventriculi. Quamobrem, licèt in functione ventriculi solventes salivæ materialis causæ naturam non excedant; ut eundem etiam merum materialem concursum trahunt liquida alia in prædictis artificialibus solventia; non minùs tamen necessariæ sunt, quàm ipsæmet efficientes solidorum quassationes. Patet cæterùm in tritûs genio fundari stomachalem functionem; quia animalia voraciora, & magis digerentia lapidibus plurimis, tamquam multiplicatis atterentibus molis, in ventriculo assiduè degentibus, ditantur.

§. VII.

Trituratio alimentaria ab utre primo naturali inchoata prosequitur

quitur successivè in omnibus solidorum corporis loculis majoribus, & minoribus; seu in utriculis partium omnium elasticarum, & oscillantium; ubi succi omnes, jam pridem in stomacho soluti, successivè appellunt. In hisce novis recipientibus novam fieri succorum proportionaliter moram; hinc in eisdem solutionem renovari, mutato solùm pistillandi instrumento, probatur ex eorumdem succorum natura, & exigentia. Sinus omnes partium animalis sunt *tot veluti ventriculi, & tritûs officinæ. Nam quos à stomacho recepêre succos, subigendo elaborare pergunt.* Igitur chilus *è stomacho vasa subiens, dum omnia qualis, aut quantus sit, totus ingreditur, sic singula percurrit, ut molem quidem aut massam suam exuat, non naturam* sunt verba Ingeniosissimi, & expertissimi *D. Hecquet* in libro suo: *De purganda medicina à curarum sordibus.*

§. VIII.

Siquidem, cum succi omnes à molis ventriculi soluti, divellantur violenter à naturalibus cohæsionibus suis; nisus ideò suos ad pristinas cohæsiones indefessè conservant, propter naturales figuras suas, quæ in solutis particulis non deperditur. Ut ideo impressam hujusmodi, ac necessariam per animalis corpus fluiditatem conservent soluta cibaria corpora, sub novis semper solutionibus reponi debent. Ideò, quotiescunque liquefacta violenter hæc solida aliqualiter removentur à tot solventibus per animale corpus successivis potentiis; seu ab utriculis cordis, arteriarum, & loculorum partium distrahuntur, vires statim centripetas suas repetunt, sensim in se se coadunata, & pristinas concretiones induentia. Hoc, sicuti in liquidis sanguineis extractis fit, sic etiam in loculis animalium interaneis, ubi trituratio feriatur: In quibus scilicet casibus, & locis, in fibras, & nexus, ante stomachalem eliquationem primò habitos, concrescunt alimentitiæ laudatæ substantiæ; seu in tomenta solida, extra animalis corpus; & in *strias* solidiusculas nutritias in ipsomet animali. Equidem, corpora omnia nobis nutritia in soliditatem naturalem quamdam nituntur, sint jam vegetabilia, sint animalia; Hanc oblatâ occasione, sibi denuo procurant ex se se. Ex dictis itaque, licèt aures & ingenium bellè satisfaciat stomachalis tritura, ex solidis hucus-

que exposita; Ad opus tamen digestivum complendum salivarum potestati prima authoritas conferenda venit.

§. IX.

Salivam, primarium esse chiloseos menstruum quisquis non negat, qui fragmenta alimentorum solidiora interden iis casu masticando irretita, post tempus aliquod in componentibus suis soluta extrahit, & chilosa albedine prædita, non minus ac si stomachi mora, & ministerio fuissent potita. Hinc summè energeticam fatetur actionem in salivæ principiis, & eorundem panspermiam, seu multiplicationem variam, qui tantorum generum alimenta*ab hoc latice, tanquam à menstruo universali, soluta considerat. Depluit jam continuò in stomachum, nobisque etiam insciis, hic liquor; ejusque in hoc recipiens suaviter extillantis actionem suscipiunt alimenta, si ibidem intersint; aut succi quicunque peregrini per eundem hunc utrem fluitantes, aut ipsimet cavi visceris parietes, indeque sensus ex tantæ actionis acumine injucundus, seu fames, si nudi sint, alimentis scilicet, aut humoribus interaneis aliqualibus, non scatentes; hanc autem actionem nec suscipiunt, nec sentiunt, si crudo aliquo mucoso, aut muriatico incrustati: Sic digestis per noctem alimentis, & è ventriculi sinu elutriatis; facto insuper per dictum tempus copioso salivarum depluvio in eodem viscere, hocque corporibus morbosis non infecto, surgentes mane vegetam sentimus famis molestiam. Quamobrem præter dictam alimenti, humoris, aut crustæ præsentiam, deficiente per casus varios in scatebris suis saliva, eaque sic stomachi non irrigua, infallibilis etiam, & famis defectus accedit; imminuta ejusdem menstrui copia naturali, imminuitur & famis sensatio naturalis; variis autem modis depravata ejusdem compositione, variæ & famis depravationes emergunt. Non solum autem in hisce salivæ vitiis vitiatur fames, sed & ipsamet chilosis. Et reverà in salivæ defectu, supprimitur & digestionis functio in ventriculo; in ejusdem salivæ penuria, multum & illa infirmatur; in variis autem illius depravationibus, reciprocè & alteratur. Sic quoties activa salivæ principia vel deficiunt in liquido salivali, vel à viscidis & crudis particulis

ticulis aliis depressa jacent, obtusa & impedita; vel à nimia vehiculi aquositate disgregata & quasi submersa languescunt; nec tunc apetentia emicat ad cibos assumendos, nec facultas sufficiens ad assumptos digerendos. Sic post exorbitans jejunium perit fames, assumptaque indè cibaria malè concoquuntur, prout sensim dissipatis sanguinis particulis activioribus, debita harum copia suggeri nequit salivæ; sic vappidum & hebes hoc fluidum, nec vellicativam in inani stomacho vim suam exercere potest, nec solutivam in haustis indè eduliis.

§. X.

Non minùs itaque succus est buccalis saliva, quàm gastricus; esurinus, quàm digestivus: solvit autem cibariam soliditatem per humidum suum instructum salino alcalico volatili principio, per cavitatum corporis calorem ordinarium excitato & exaltato; non aliter ac aqua communis sale quoddam alkalico impregnata, & igne excalefacta, frusta ossium in ea immersa apud Pharmacopolas mollefacit, & solvit. Solvens autem alimenta digestorius liquor seu salivalis, non solvit tamen tunicas ventriculi, licet hæ præsentes eidem sint semper, nec solidiores audiant variis brutorum partibus, quæ pro alimentis ingestæ, facilè eliquantur in ventriculo; imo & ejusdem sæpe compagis extant & naturæ, ac sint ipsæmet stomachales tunicę. Hujus Phænomeni ratio est, quod alimentaria hæc corpora jam attrita fuere in oris molendino, & à corticibus suis, seu tunicis cingentibus discerpta, sicque penetrabilia reddita ad actionem in ventriculo solutivam; Quod patet ex eo quod, si alimenta aliqualia etiam satis ab igne culinario incocta, ut lentes v. g. à dentibus non rumpantur in corticibus suis seu tunicis cingentibus; nec in ventriculo solvi possunt, sed inalterata excernuntur cum fœcibus: Cum itaque interna ventriculi facies strictissimo muniatur tegmine, multiplicatis scilicet membranis suis, à solo principio, attrita jam in faucibus alimen-[illegible]cilè solvente, solvi ipsa non poterit. Cæterum omnimoda [illegible]m sitis natura à salivæ Phasibus dependet. Sed talia hic [illegible]giùs exponere, supervacaneum est.

M 2 §. XI.

tubulos chiliferos assidua circulatio, quam sit ipsemet chili interpolatus per eosdem trajectus: Facilè etenim exsicarentur & coalescerent fistulæ tam minimæ, & tantum non imperviæ, nisi humido aliquo in suis cavitatibus transcolante madescerent continuo. Quod autem liquidum solum salivale vascula hęc lactifera perenniter adimpleat & permeet, vel chilo immixtum, eique ad vehiculum inserviens, vel etiam sincerum, & absque ejusdem connubio, constat ex ipsamet lacteorum habitudine: Cum etenim in cavo intestinali hient principio suo canales hujusmodi; alium certe humorem non excipient in sinu suo, quam per ipsamet intestina perfluentem, eumque tenuiorem; chilum itaque & salivam, primum interpolatè, alteram continuè; non limpham, cujus nulla est in intestinorum cavitate scaturigo; non bilem tantæ vasculorum exilitati subeundæ imparem prorsus, ut mox videbimus. Et ecce usus salivæ primarius ad Chiloseos negotium; secundarius ad chilosorum ductuum amplitudinem servandam; indeque continuus ejusdem circuitus à sanguine per proprias glandulas, fistulas intestinales, & chiliferas, rursus ad sanguinem. Sed indignantem nimis salivam movet exuberans hic rerum salivalium sermo. Veniamus jam ad rem nostram; Ad bilis negotium. Ecquid jam igitur bilis in intestinum descendit? Hic cadentem expectabam. Attende.

§. XIII.

Quia à ventriculo ad intestina viscidam naturaliter trahit, & facillimè implicabilem consistentiam tota alimentorum massa, seù Chimus; ut monstrat autopsia; sequitur jam, quod in hac successiva trajectione ejusdem materiæ partes proximiores parietibus intestinalis tubi, eisdem adglutinentur facilè, crustamque tamquam amurcosam obliniant circumquaque: Ex hoc duplex jam sequitur incommodum. Primum quòd chimosæ substantiæ ad intestinorum superficiem affixæ potentiarum prædictarum comprimentium actionem non satis auscultent; prout hæc solùm vividè cadit supra partes in centro cavitatis intestinalis positas; ideoque nec acriter ad debitas vias detrudi possint, nec bene ab eis exprimi chilosa portio, ut supra. Alterum, & notabilius, quod la-

cteorum oscilla offerciens, & obducens adventitius hic cortex, impedit ne liberè eadem subeant lactei rores, quantumlibet salivæ officio à grossioribus alimenti substantiis per omnes chilosis officinas jam integrè soluti, & à muscularibus momentis expressi. Quamobrem sicuti colores super lapidem molentes, aut aromata in mortario tundentes Pictores, aut Pharmacopolæ, adhærentes saxo, aut æneo dictarum rerum portiones sæpiùs spatula abstergunt, & verrunt; ex qua indè operatione molita aut pistillata corpora meliùs cadunt sub actione molilis, aut pistilli; sic fluidum aliquod instillari debebat in intestinorum cavo, quod inter intestinorum faciem, chimumque inhærentem, immittens se se, simileque gerens abstersivum munus, integram hinc procuraret massæ totius alimentariæ exsolutionem, pressuram, consonasque per vias dispensationem: Liquidum autem petebatur oleagineum, prout oleosis interjectis substantiis, à variorum corporum implicatione res glutinosæ liberantur; lixiviosum insuper & saponarium; ad detersionis opus alacriter exequendum. Et ecce bilis, in hac liquidi verrentis indigentia, opportunè descendens in intestina; bilis, inquam, quam ideò aptissimè vocant* nonnulli naturæ smegma, in cujus namque textura æquè eminet cum oleoso principio saponarium, & urinosum. Ecce uno verbo totus ejusdem usus; prout per ductum suum super intestini parietem depluens, eumque madidans, acredine inde sua ulteriorem super eum susque deque semitam facilè fodicat sibi; adglutinatam hoc ritu divellens cibariam substantiam. Hac de causa copiosius digestionis tempore in intestinum vehitur activum hoc liquidum; ut infra videbimus.

* *Sbaralea à Frid. Helvetio.*

§. XIV.

Tanta hæc bilis abstersiva facultas constat in fervidæ temperaturæ subjectis, seu propriè biliosis & picrocholis, in quibus ex fellei humoris abundantia, & virtute, rarissimè mucosis infarctibus obsidetur ductus intestinalis; dum è contra ex ejusdem succi enervatione, aut penuria, in frigidis constitutionibus, in cachexia, Chlorosi &c. viscidis semper cacochiliis poluuntur intestina, & ventriculus. Et multò evidentius patet, si naturaliter per

per ductum suum in ventriculi cavitatem eructetur recrementum hocce; celerrima namque inde venit ingestorum etiam solidorum distributio & discessus, summèque vegeta Chilosis. Sic in struthiocamelo, in quo bilis exoneratur immediatè in ventriculo, vis insidet celeriter adeò digestiva, ut tolerata quadam hyperbole dicatur ferrum devorare, & digerere: Sic ex Choledochi insertione in Remigis ventriculi fundo apud celebrem * Anatomicum summa in hoc viro aderat voracitas, & Chiloseos promptitudo; Nec alius in hisce casibus bilis usus excogitandus, præter dictum; prout nulla ibidem & succi pancreatici affluentia, ad decantatam fermentationem alimentorum dissolutivam obeundam.

* *Vesalius*

§. XV.

Liquidum autem biliosum in intestina dimissum, peracta ejus operatione, aut etiam non peracta; seu, vel in canali intestinali reperta massa chimosa verrenda in digestionis actu, vel non reperta in digestionis otio, semper ad excretionem alvinam disponitur, per intestina successivè crassiora, vel cum fœcibus confusum præcipitans se se in primo casu, vel sincerum in altero: in trajectu suo ulteriorem exercet functiunculam jam ab antiquis magnifactam: sensiles intestinorum tunicas proritat ad dejectionem acore suo; sic ordinariò in inedia aut victu exquisitè tenui, biliosæ solum substantiæ per secessum elutriantur. Nullimodè Chilum per lactea insequitur, ab eorum penetratione impeditum per insitam crassitiem suam: & siquidem chilifera hujusmodi vascula, vel succo lacteo dulci, nec unquam amaro satura conspiciuntur, vel claro & diaphano, nec unquam flavescente. Præcipuè quod in animalibus fame extinctis, licet intestina copiosa bile referta adnotentur, lactes tamen nil ejus absorbent, sed jejunæ potiùs, atque inanes permanent, quam ablegato jam ex alibilium humorum familia recremento hujusmodi conspurcentur. Multò minùs per venas meseraicas resugitur biliosus hic humor, ut inde per eas in portam derivatus, hinc per hepar rursus in ductum excretorium & intestina confluens, circulationem habeat & suam per viscera abdominis, æmulam expositæ salivariæ circulationi per viscera & sanguinem; quantum ferunt modernorum

rum * aliqualium insomnia; Nam præter quam quod in intestinorum cavitatem non hiant meseraicæ; nil contra circuitus leges, & animalem machinam deformius excogitari potest bilioso hoc motu circulari; ut vel Medicinæ initiatis patet.

* *Al. Borelli Nuck. Reverhorst.*

§. XVI.

Et sanè: Quamquam multæ in animali ejectamentorum sanguinis circulationes sint; circulent limphæ; circulent seminales materiæ; circulent aliæ plurimæ; circulare præcipuè superiores, & inferiores salivas, jam simus probati; Bilis tamen incessantem circuitum à sanguine portæ per hepar in intestina, & ab eisdem per venas meseraicas rursus in portæ sanguinem, & in hepar, & successivè; rationes omnes à fautoribus allatæ non probant. *Primum* eorum argumentum erigit amplitudo venarum meseraicarum, & sapor limphæ devecti per eas sanguinis amarus. Sed amplitudo hujusmodi auspicanda est à copia sanguinis intestinalis, quæ ad motus eorum varios exigitur; tum præcipuè ad ineundam in eodem sanguine retardationem notabilem, quæ nempe accedit in liquido ex angustiori vase in multò ampliùs derivato, ut vidimus superiùs: sapor amarus nostram duntaxat hipothesim confirmat. *Secundum* argumentum facit cursus venarum harumce diversus ab aliis venis. Sed probat hoc solùm, portam fungi munere arteriæ ad secretionem hepaticam: Quid indè ad circuitum bili? *Tertium.* Quantitas bilis, quæ singulis horis in hepate hominis ordinarii secernitur est ad ℥ ß: aut saltem ad ʒ iij; ut ideò spatio diei naturalis ad ℔ j. aut saltem ad ℥ ix. percoletur in hepate; Quæ certè non tanta per alvum excernitur. Tanta bilis secretio negatur; ut saniori demonstratione palam fiet inferiùs. Fallax est ad probationem statera ab adversariis proposita secretionis bilariæ in vivo cane; in quo videlicet violentæ, & spasmodicæ per vulnerum stimulos secretiones, possunt esse longè uberiores, quàm in statu tranquillo, & naturali. *Quartum.* Tanta bilis copia in fætu per novem menses secreta, non excernitur; nec in solum meconium conglobari potest. Sed ratio hujusmodi est de subjecto non supponente. Meconium est tota, [...]gra collectio, ac induratio bilis secretæ fætus, quæ in eodem

retroagi etiam poteſt ab inteſtinali inſertione rurſus uſque ad emiſſarii principium, indéque & per eum derivari.

§. II.

Descendens jam à ductu hepatico canaliculare hoc diverticulum, ampliorem ſenſim aquirit cavitatem, uſque quo in expanſionem quamdam ampulloſam, ſubrotundam & veſicularem deſinat, quæ ideò à figura, humoreque recepto dicitur veſicula fellea, folliculus biliarius, ſeù cyſtis aut burſula choledocha. In hanc delapſa bilis tacitè ſtagnat; nullumque indè egreſſus aditum ordinarium invenit ſibi, niſi per eandem decidentiæ viam; à vi ſcilicet competentis potentiæ admota ad retrogradum indè aſcenſum ſuo tempore coacta; ut videbimus inferius. Inſidet Pyriforme hoc bilis conceptaculum ſub majori hepatis lobo, & intra imam ejus crepidinem, cui adnaſcitur interventu vaſorum ſanguinis, tunicæ communis, & proceſſus capſulæ. Dividitur communiter in collum, cervicem, & fundum: Primum eſt emiſſarium prædictum, quod propriè dicitur ductus cyſticus, à ductu hepatis excretorio exiens, & propendens; altera, ejusdem augeſcens ampliatio; tertium eſt, ultima-met ipſa ampliatio.

§. III.

Præter tunicam communem peritonei, tres ſuper biliarem veſiculam proprias numerant diverſi genii tunicas magnam partem anatomici: Quatuor Induſtrius* quidam ex grandiorum animalium inſpectione exponit. Neceſſaria autem eſt hæc ad liquorum promptuaria tunicarum involventium, & componentium pluralitas in animali: Quia etenim contractilibus villis contextæ ſunt omnes animalis membranę, earum ſic multiplicitas applicata ad liquidi quiescentis receptaculum, multiplicata eſt potentia ad contentum indè liquidum per vias debitas urgendum: Et quia inſuper ſtrictiſſimum præ ſe ferunt rete in villis ſuis dictæ omnes tunicæ, earum indè multiplicatio ad vaſa, multiplicatum eſt ſuper cohæſionum momentum ad exedentem forſan, & penetr[antem] fluidi inſidentis poteſtatem eludendam. Utriusque ratio exigentia comperit receptaculo bilioſo, ex quo per interv[allum] abigendus eſt collectus humor; iſque acerrima irritabilitatis actio[ne]

* *Borrichius.*

pollet,

pollet, tum ex natura ſua, tum præcipuè ex contracta ibidem mora, ejusque ſic potentioribus principiis liberè exaltatis. Et de facto bilis cyſtica ſpiſſitudinem, colorem, acorem, & amaritiem ſupra bilem purè hepaticam, longè intenſiores ducit, præcipuè autem penetrabilitatem; adeò ut non obſtante tanta tegminum farragine, tenuior ejusdem pars ex promptuario ſuo tranſudet ordinariò; attiguasque ventriculi, & coli partes intingat flavedine ſua.

§. IV.

Ex cyſtis felleæ tunicis propriis extimam vaſculoſam & pinguiferam nominant moderniores; mediam muscularem volunt; intimam nerveam, rugoſam, & villoſam. Qui quartam addunt, inter nerveam & muſcularem collocant, eamque glanduloſam vocant, glandulis ſcilicet numeroſiſſimis obſitam, per quas mucoſum illud transcoletur, intimam indè hujus burſulæ faciem totam inveſtiens. Bilem per haſce glandulas ſecerni, ridicula eſt aliquorum confabulatio. Sed de hisce omnibus, ut de connexione, & vaſis ejusdem partis quamplurimis, & variis cum jecore communibus, aliisque eam ſpectantibus ulteriora non affero, pro ut largiſſimè ab anatomes Hiſtoricis venditata; ideoque hîc ſupervacanea. Solùm addam, vix quidpiam muscularis naturæ ad hoc reſervatorium percipi; pro ut nec ad bilis excretionem neceſſarium, ut videbimus. Quod ſi dicendum ſit tunicam reverà carneam, aſſidere, ad inſtar musculi cutanei, eam extimum inter tunicas proprias occupare locum aſſero, non medium; ut patet ex ejus colore ſuper ſubjectas alias rubicundiori, & ex analogia aliarum animalis veſicarum, urinariæ nempè, & ſeminalis, quibus extimum eſt ſupra alia musculare indumentum; ut ſuo etiam loco demonſtrabimus. Quod autem in membranarum harumce poroſitatibus machina ſedeat (ut ſupra) ſecretoria bilis à ſanguine, illuc per gaſtricas arterias delato, adeò ut per hanc cyſtim non ſolùm condus promuſque offeratur bili, ſed etiam organum colatorium ſuum; non ne ſunt vaniloquia, homini * cæterùm venerando jam ſuperiùs commemorato imparia? fabellæ, inquam, ex ſe ipſis abſque ulteriori oppugnatione corrues?

* *Silvius De Le Boë*,

CAP. XVIII.

Exponitur modus influxus bilis in cystim.

§. I.

INdubitabilem allegavi, superiori capite, digressionem in cystim totius penè liquidi, ab hepate versus intestina per porum biliarium excurrentis. Manifestum hoc traxi ex naturali hepatis, ductus ejusdem excretorii, & ipsius folliculi positione. Gibbam partem suam ad superiora & anteriora abdominis obvertens jecur, ventriculo objicit cavam; ex qua indè prodiens ductus biliferus, declivi nonnihil directione in annexum eidem duodenum implantatur. Folliculus imum cavæ regionis inhabitans perpendicularem situationem servat; cujus collum seù angustior cavitas superiùs ponitur; fundum seù amplior pars ad inferiora jacet. Sic in exenterato animali diductis visceribus hepatis perlustrationem impedientibus, absque majori cultri administratione, sub hepatis limbo aliqualis statim perspicitur ejus portio, seù summitas propendentis fundi, & protuberantis, dum reliqua folliculi extensio a superjacenti jecinoris corpore obvelatur. Producto hinc verticaliter à cervicis apice canali cystico; se potiùs eodem vesiculæ collo ad ductus fellei insertionem ascenso; patet, ut supra, bilem ex ductu hepatico ad hoc bivium deventam, faciliùs in ductum cysticum, longitudini perpendiculari proximum à gravitate sua deturbari posse, indèque potiùs per eum in vesiculam appellere, quàm per viam choledochi, horisontali affinem, in duodenum.

§. II.

Qua parte cystis cervix elatiore sui productione angustior est, & magis constricta, seu in ejus collo, valvulam insidere, olim à Bauhino descriptam, aliquando simplicem, aliquando duplicem, aut triplicem, figuræ plerumque semilunaris, & non raró cochleę in modum extensam, præpedientem ideò, quô minûs bilis ductus hepa-

hepatici ſubintret reſervatorium hujusmodi, hucusque nobis compertum non fuit. Clariſſimus *Laurentius Heiſter*, in Univerſitate Altorfina Profeſſor Famatiſſimus, Qui nuper elucubratiſſimum compendium ſuum anatomicum, ac vivaciſſimam Apologiam ſuam circa *cataractam*, *glaucoma*, *& amauroſim*, *unà* cum epiſtola candore plena dono mihi humaniſſimè transmittebat; in duobus ſubjectis publicè diſſectis cochleares, ſeu ſpirales prædictas valvulas ad collum cyſtis felleæ demonſtraſſe aſſerit. Haſce, valvulis per inteſtina Rajæ piscis, & leporum productis, vir acuratiſſimus aſſimilat: valvulas inſuper alterius generis in cyſtium earumdem collis delineat. Ex valvularum hujusmodi obſtaculo obſervabat, tranſmiſſionem ſtyli per ductum cyſticum ad folliculum iri impeditam. Habentur hæc omnia in obſervatione 38. *centuriæ 6ª. ephemeridum noſtrarum nat. curios. anni noviſſimi* 1717.

§. III.

Sed cùm Author periſſimus de earum exiſtentia in ſubjectis aliis dubitare videatur; aſſerendo eodem loco, ſtylum in aliis ſubjectis à ductu cyſtico in folliculum traduci: *Qualis aliàs facilè tranſit:* Ideò probabiliter ſtructura hujusmodi ſpiralis colli veſiculæ interni adnumeranda erit inter res extraordinarias, & raras; Ut etiam in rariorum cenſum arroganda eſt fabrica ab eodem *cl.* viro expoſita ejusdem ductus cyſtici in primo ex dictis ſubjectis; in ſinum nempe hucusque inviſum efformata, & inſtar funiculi contorta; inſuper appendix notabilis, hians per peculiare orificium in cyſtim, valvulâque lunatâ munita, quam pariter Profeſſor laudatus deſcribit. Præterea, ſpiralis ſtructura ad parietes mediocris canalis inſculpta impedire non poſſe effluxum, aut curſum contentorum ab una ad aliam directè, aut retrogradè canalis extremitatem videtur, quotiescunque cauſæ moventes curſum accedant. Medium etenim canalis patulum eſt, & liberum ab impedimento asperitatum ſpiralium, lateribus dumtaxat inſitarum: Quod patet allato exemplo cavitatis inteſtinalis Rajæ piscis, & leporum. Quod ſi per valvulas hujusmodi, aut ſimiles, eò limitaretur commercium cyſtis felleæ cum ductu hepatico, ut bilis ſolùm ex cyſti in ductum corrivari poſſet, non ex ductu

in

in cystim; Undè jam bilem accipient suam folliculi hujusmodi illorum animalium, de quibus inferiùs, qui per totum ambitum suum prorsus disterminantur ab hepate, ab illo longè assident, & bile intereà semper turgiduli observantur?

§. IV.

Quod certum est; Nos in cujuscunque generis animalium cysti fellea non nisi ad cervicis finem, & colli principium angustiam quamdam ab anulo musculari obvoluto productam vidimus; in quo concurrimus cum *cl. Glissonio*, ab eodem celeberrimo *Heistero* citato; qui nempe valvulas hujusmodi cysticas, propriè liquidorum effluxus ex hepatico ductu in cystim inhibentes excludit. Nec unquam valvulam ibi quamcunque invenisse asserit, *Glissonius* præter fibrosum anulum dictum, seu sphincterem; qui forsan anatomicis imposuit. Cæterùm curiosissimæ sunt, & summâ æstimatione excipiendæ Eruditissimi *Heisteri* observationes. Nobiliores aliæ in dies expectandæ ab indefesso, quàm maximæ expectationis, diligentissimo Viro, & in rebus anatomicis apprimè versato.

§. V.

Aliæ interim, hæque nervosissimæ observationes hanc bilis distributionem ex ductu hepatico in cystim convincunt, & I. obliqua ductûs biliferi in intestinum insertio, firmæ carunculæ circulo ad ejus osculum, tamquam sphinctere, armata, liberæ in intestinum bilis percolationi obluctatur; Sicque hoc pacto facilè in canalem suum retroactus liquor, qui jam hiatûs cystici occursum evaserat, ad eundem subeundum compelli potest, & ad descensum in cystim: Huncque nullimodè vetat fibrosus anulus, ad ejusdem vesicæ felleæ fores circumductus; qui per celeberrimi laudati *Glissonii* calculum, infirmiorem multò resistentiam objicit, quàm dictæ insertionis in intestinum obliquitas. II. Apertâ duodeni cavitate in cadavere, absque ulla hepatis dimotione à situ suo, vix bilis vestigia deprehenduntur in intestini gremio, quo tempore turgida, ut plurimum, copioso hoc fluido occurrit vesicula. III. Ductus hepaticus in animalibus perfectis non solùm per cysticum meatum, sed per plures alios minores à recentioribus perspectos, sæpe à me demonstratos; nec non inferiùs exponendos communicat

nicat cum vesicula; quibus scilicet, tamquam totidem æqualiter rivulis, totum pene succi biliosi fluentum in dictam cystim transfundat; Quod indè ab eadem vesicula ex applicitis comprimentibus caussis, per vices, undâ uberrimâ exprimitur, ut videbimus inferiùs. IV. In cane vivo dilaceratâ vesiculâ usque ad cervicem, non tantùm bilis ex angustiore cystico ductu per latiorem cervicem turgescentiâ quadam, & copiâ eructatur; sed idem cysticus post injectum ipsi vinculum notabiliter intumescit. V. In animalibus in quibus deest folliculus felleus, appendices variæ sacciformes visæ sunt, ductui hepatico per ductum peculiarem cystico analogum appensæ, ex eoque, absque alia hepatici visceris communicatione, succum biliarem, ex quo turgebant, excipientes. In homine felleâ vesiculâ destituto sacculum etiam hujusmodi, cystis vices implentem, & immediatè ab hepatico ductu per vas cystico simile bilem haurientem vidit *cl Petrus Wolfartius*; ut ex ejus observatione, & figurâ, principio centuriæ quintæ nat. curiosor. anni 1717. novissimè insertis. VI tandem in quibusdam animalibus, ut in viperis, & serpentibus variis vesicula ab hepate prorsus disterminatur, multo intervallo ab eo dissita; ac solo meatûs sui cystici interventu, cum poro biliario communicans: Quæ tamen cùm, proportionaliter ad hepar, notabili fruatur magnitudine, ac bile semper turgidulâ occurrat, non tantùm manifestat bilem suam haurire per ductum cysticum ab eadem bile, quæ ductum totum hepaticum rigat, eâque impleri; sed & conjiciendum relinquit, totam penè ejusdem ductûs hepatici sarcinam ad eamdem vesiculam devehi, ibidem per aliquod temporis reservandam. Quod erat probandum.

§. VI.

Et si ad rei propositum confirmandum valet analogia ex partibus animalis aliis mutuata; Perlustra jam spermatica virilia; & eandem statim observas correspondentiam inter vas deferens, vesiculam seminalem, & urethram, quam tibi exporrigo inter porum hepaticum, vesiculam biliarem, & intestinum. Liquor seminalis per deferentem ductum immediatè in urethram transmitti potest, non minus ac bilis per ductum jecorarium in duodenum:

Uterque humor viſcidulus eſt, recrementitius Sanguini; ſed uſui principali & temporaneo deſtinatus; Hinc quia ſemen non ſemper in urethram derivari debet, ſed ſolo coitûs momento; ſic non ſolùm vas deferens obliquè immergitur in urethræ tunicas, ſed inſuper ad vaſis ejuſdem oſculum in urethræ ſinum annulus jacet muſcularis quidam, ſeu caruncula, continuam illius percolationem impediens: Quæ jam benè quadrant cum caruncula, & obliquitatis machina ad excurſum & inſertionem canalis hepatici in inteſtinum poſitis, ac nullo alio naturaliter, præterquàm chiloſeos tempore, bilioſæ ibidem quantitatis influxum permittentibus. Cùm autem ſemen à perenni in urethram diſtillatione impeditum, per collum cyſtis ſeminalis eidem vaſi deferenti appenſum in eandem cyſtim ad tempus deponatur; ſic ex eadem temporaneæ reſervationis neceſſitate comprobatum & manet officium inſertionis ductûs cyſtici; ad influentiam ſcilicet bilis ex laudato ductu hepatico per eum in cyſtim ſuam; indéque & ad effluentiam, ſuo tempore, à cyſti per eundem rurſus in ductum hepaticum; non minùs ac accidat liquido ſeminali, ex vaſe deferenti per collum veſiculæ ſuæ, in eandem tranſmiſſo, ſuoque indè tempore per idem collum rurſus à veſicula in deferens vas retrogrado. Et quia ex coalitu colli veſicæ ſeminariæ cum vaſe deferenti, tanquam ductus communis componitur, excurrens indè, per urethræ tunicas obliquè uſque ad ejus cavitatem; quem propriè ejaculatorium appellabant antiqui; eodem & ritu ex concurſu colli veſicæ bilioſæ cum ductu hepatico efformatur ductus communis, in inteſtinales indè tunicas uſquè ad earum cavum inſertus, quem propriè cholidochum vocamus. Et ſic à paritate probata ulteriùs aſſertio. De alio autem bilis in cyſtim ulteriori influxu dicemus *Capite ſequenti* XX.

CAP. XIX.

Exponitur modus effluxûs bilis ex cyſti.

§. I.

DEpoſitum autem in cyſti ſua humidum bilioſum, tandiù convaſatum moratur, donec ejus exitum & in inteſtina excurſum

ſum expoſtulet chilificationis opus. Quoniam autem per ductum verticaliter aſcendentem celebrari debet hæc bilis emiſſio è veſicula, & per ductum reſpectu ad veſiculam notabiliter amplum, capacitati etenim pennæ gallinaceæ æqualem, qualis eſt meatus cyſticus; per quam reverà amplitudinem non pedetentim, & ſucceſſivè veſiculæ exonerationem fieri, ſed ſubitò & impetu quodam, per leges mechanicas patet; Hinc jam inquirenda venit potentia per vices huic bilis folliculo, ſeu in chiloſeos occaſione admota, quæ fluido tenaci & lento non ſolùm contra gravitatem propriam, ſed inſuper cum quodam celeritatis impetu, ſurſum trudendo ſufficiat: Et hæc ponderoſa ſanè conditio validiſſimi momenti potentiam exigit, quæ ideò in ipſomet ſolido veſiculæ membranoſo non inſidet; ſeu, quod idem eſt, ex ipſamet ejuſdem tunicarum contractione venire non poteſt per varias rationes evidentiſſimas. Primò, quia villis contractilibus non eſſe ſufficienter ditata reſervatorii hujuſmodi involucra, ſeu vix quidpiam muſcularis proſapiæ eis advolutum, ac interpolatæ huic extr fioni opportunum, ſuperiùs vidimus. Secundò, quia, ubi dari per vices poteſt ſuperaddita contractio, vigere præcipuè debet continuò naturalis; hæc autem naturalis contractio neceſſariò exercetur, cum vacuata à contento liquore veſica, tollitur ejuſdem actionis impedimentum: Sic videmus veſicam v. g. urinariam, exhauſto ab ejus cavitate lotio, ſpontè adeò contrahi, ut latera ejus interiora mutuò ſe tangant penè: Cùm autem exinanita à liquore ſuo fellis veſica, in capacitatem non minorem quàm antea ſe contrahat; ſed flacida reſtitent ejuſdem latera, & æquè ac priùs à ſe ſe invicem diſſita; inferenda jam remanet, ex nulla in hoc vaſe contractionis hujuſmodi naturalis exiſtentia, & impoſſibilitas ſuperadditæ per vim propriam contractionis, ad liquidi contenti excretionem facientis. Tertiò, quòd, licet daretur in cyſti ſufficiens prædictæ contractionis poſſibilitas, aſſignabilis tamen cauſa non eſt, cur per vices, ac intervalla inæqualia in actum veniat; hocque potiùs momento quàm alio: Nec in petitæ rationis cenſum adducenda eſt plena-met ipſa, & ultima comprehenſi liquoris congregatio, ſeu ſaturationis punctum,

O 2 quod

quod indè superadditum contractionis momentum potenter exstimulet, ut potè quæ sæpè in apertis animalibus observatur completa saturatio, absque eo quod in se se exonerandi tentamen sponte surrexerit turgescens receptaculum; ut patet ex dictæ turgescentiæ persistentia.

§. 11.

Quærenda igitur jam est ab extrinseco potentia hujusmodi, vesiculæ biliariæ per vices admonenda; in parte scilicet adjacenti aliqua, quæ per vices validè eidem applicata, fortiterque premens, contentum laticem foras extrudere possit, & per vias urgere suas: Nec aliam folliculo propriùs attiguam partem, huicque operi congruam invenio præter ventriculum-met ipsum; quem alimentariæ digestionis tempore cominùs considerans, dicta potestate præditum invenio. Cùm etenim stomachus in vitali ciborum coctura non solùm ab eorum mole, sed ulteriùs à fermentativa rarescentia quadam magis magisque distendatur; ejusque cæterum, supra alias partes, stricta sit ad cystim biliferam adjacentia, nonne patet hunc utrem; quò plùs grandiorem turgescentiæ mensuram tetigerit, eò plùs validum pressionis nisum admoturum cysti, adeò ut coactis invicem hujus recipientis parietibus, ac notabiliter coarctatâ cavitate, comprehensa liquoris unda spatium sic arreptum sibi, quærere alicubi velociter debeat, per porum scilicet cysticum, & choledochum in intestini cavitatem, unà cum bile hepatica in itinere adjuncta; Nec dices tantæ trusionis urgentiæ obluctari posse resistentias in via occurrentes, altitudinis scilicet colli vesicæ perpendicularis, gravitatis liquidi detrusi, annuli fibrosi ad cystis cervicem circumducti, insertionis choledochi obliquæ, firmæque tandem, & quasi muscularis carunculæ ad intestini ingressum; si leve machinularum simul harumcè omnium momentum cum amplissima prementis ineluctabiliter stomachalis potentiæ quantitate mensuras. Nec in medium adduces imaginarias quorundam * antiquorum valvulas colli & cervicis cavum in cysti fellea occupantes, sicque, & liberum hunc bilis prohibentes ascensum, si digito vesiculam leviter comprimis; quo casu bilem perspicis à cysti in choledo-

* *Andreas Laurentius: Aliique.*

chu

chum per ductum cysticum sursum liberrimè, & deorsum adigi.

§. III.

Favent assertioni nostræ circa ventriculi actionem ad bilis bursulam, tres observationes conspicuæ. Prima est quòd in animalibus post longam inediam evisceratis, cum flacido & concidente ventriculo, exuperanti semper bilis copia turgescens & plena cystis offenditur; in aliis autem post lautam ciborum ingestionem apertis, cum tenso & prominente stomacho semiplenus observatur folliculus; quod manifestè evincit bilem solùm quietè degere, & congeri, in conceptaculo suo, cùm tensio incumbentis stomachi eam non urget ad exitum; & per hoc etiam in fœtu humano ex parva inanis penè ventriculi ad eandem vesicam compressione, ea semper plena perspicitur. Secunda, quod Cervus, Equus, aliaque bruta, quæ per multas indesinenter horas pabuli devorationem protrahunt, imò, & penè continuò devorant, si eis sinitur; sicque & continuum penè exercent in intestino chilificatorium munus, fellis vesiculâ carent, pro ut perpetua stomachi turgescentia eam receptionis biliaris imparem, ideóque inutilem redderet; dum cæterum ob ejus defectum profluit indesinenter per ductum hepaticum absquè diverticuli interruptione bilis ad intestinum, ibidem ad continuam penè functionem necessaria. Datur autem ruminantibus cystis, Ovibus, Bobus &c. quia longum in eisdem iter massæ chilaceæ per ventriculos & ora, interpolatam facit chili fabricationem in intestino, sicque & interpolata venit biliosi affluxûs necessitas. Tertia, quod animalia voraciora, & vegetiùs chilificantia, sicque & copiosiorem bilis penum exigentia, ut Vrsus, Lupus, &c. non tantùm ventriculum habent torosis fibrarum muscularium planis notabiliùs præcinctum, sed & fellis vesiculam proportionaliter grandiorem, & attiguam magis eidem ventriculo; adeò ut ex titulis hisce omnibus ior indè exprimatur bilis. Cæterum interpolatum hunc uli tumorem ex attiguo reservatorio biliosos humores extem comparo cum tumore arteriæ magnæ succos chilosos centi eorum receptaculo exprimente: Sicuti etenim valida

extensio aortæ per alternas ejus diastoles ad glandulas lumbares facta, impetit adeò cisternæ vicinæ parietes, ut liquida contenta nutritia per perpendiculares vias thoracicas, victis resistentiis quàm plurimis, superiùs propellat; sic etiam robusta stomachi per vices expansio, in prædictum folliculum tam nititur; ut contenta fluida verticaliter ascendere, variosque obices superare cogat. Ex diversis autem ductuum hujusmodi verticalium altitudine & diametro, jam concipis diversam celeritatis rationem in liquidis hujusmodi detrusis, & ascendentibus.

§. IV.

Cùm igitur à stomachi pressivo nisu feriatur felleum recipiens, liquidum in eo liberè congregatum non solùm à prædicta hujus vasis positura prohibetur ab exitu; sed insuper & ab annulo fibroso laudato, qui potens ex se satis retinaculum est, quotiescunque à fortiori allata potentia non superetur. Perficitur interim quiescens bilis, & ad chiloseos operam præparatur, evectis, explicatis, ac nobiliùs fermentatis activioribus elementis suis. Sic ex solo ductu hepatico excepta bilis pallidior est, minùsque mordax & sapida, quàm quæ in folliculo aliquandiù resederit; ut jam diximus. Cùm autem ejus distributionem petit perficienda in duodeno alimentorum exsolutio; Tunc tantùm ejusdem exhauritur ex cysti ab instrumento chilificativo primario, seu stomacho, quantùm ad dictam functionem requiritur. Et reverà, quia secundùm ingestorum copiam, majorem, aut minorem, plus aut minùs expanditur fundum ventriculi, sic ex majori aut minori ejusdem ampliatione plus etiam aut minùs compressus felleus folliculus, majorem aut minorem copiam liquoris sui in intestinum eructat; adeò ut ad intumescentiæ stomachalis gradum, gradus pressuræ cysticæ proportionetur; Sicque secundùm alimentaris massæ solvendam quantitatem, bilis proportionaliter & quantitas descendat opportunè in duodenum, eam debitis utilitatibus donatura: Quod bene quadrat cum animalis œconomiæ legibus. Patet itaque nunquam ex unica ventriculi actione bilem totam ex cysti sua exhauriri; rariùs ejusdem medietatem; ordinariò portionem minorem; pro ut nunquam expansus ventriculus totam

implet

implet cyſtim tumore ſuo, rariùs ejusdem medietatem, ordinariò portionem ejuſdem minorem.

CAP. XX.

Vaſa cyſtis propria; eorumque uſus.

§. I.

LIcet, quæ in ſuo folliculo ſenſim colligitur bilis, magnam partem adveniat per porum cyſticum; aliæ ulteriùs præter hoc immiſſarium ſe ſe manifeſtarunt ſcatebræ, nonnullam dicti liquoris quantitatem in hoc etiam receptaculum tranſportantes. Plures adnotantur vaſculares tractus inæqualium inter ſe ſe cavitatum, fundum veſiculæ & cervicem inoſculantes; quorum indè progreſſus in profundam hepatis ſubſtantiam immergitur. Perſpecti jam dudùm fuere ab antiquis * quàm plurimis ſpeciales hujuſmodi cyſtis bilaricæ ſiphunculi, radicum ejus, aut fibrarum nomine ab eisdem donati. Mox à * modernis atoma magis inſpectione veſtigati, detecti ſunt notabiliter cavi, fluidoque bilioſo ſaturati: Horum aliquales obliquè inter cyſtis tunicas inſerti, ſicut ureteres inter veſicę membranas: hiantes inſuper in cavum veſiculæ, quadam ad eorum terminum protuberantia ad inſtar fibroſæ annularis carunculæ, quemadmodum in inteſtinum deſinunt ductus pancreaticus, & cholidochus: valvulis tamen, ut lactea vaſa, in cavitatibus ſuis non præditi (licet diverſum ſit aliquorum * judicium): multiplices autem in animalibus variis, ſed non ejuſdem in eis numeri: In duplicem manifeſtè claſſem præcipuè diſtincti; pro ut ex hiſce canalibus aliqui immediatè cum ramis ductûs hepatici majoribus, poſt aliqualem eorum per hepar excurſum, plenâ inſertione communicantes, occurrunt; alii autem per ipſummet hepatis parenchima indefinitâ terminatione diſperduntur: Inter hæc vaſa majuſculum unum & grandius notatum, exactéque jam à ſæpiùs laudato * authore, aliiſque deſcriptum, à ductu hepatico paululùm antè cyſtici inſertionem emergit; indeque veſicam ad poſteriora cervicis propè collum ſubit, duplici

* *Spigelius. Iaſolinus. Bauhinus. Riolanus. Aliique.*

* *Gliſſonius. Rudbeck. Blaſius. Blancard. Sladus. Bartolinus. Th. Perault. Verheien. Aliique.*

* *Amſtelodamenſes.*

* *Gliſſonius.*

duplici ordinario insertione, per duos scilicet ramos, in quos propè vesicam dispertitur ejusdem truncus. Horum omnium canalium usus ad unicam bilis in recipiens suum deportationem decantatus fuit; Hinc cyst-hepatici ab * aliquibus; ab * aliis autem hepati-cystici meliori omine noncupantur. In grandiorum animalium jecinore reperta primò fuere hæc vasa, ad humanum indè & hepar appropriata.

* *Perault.*
* *Verheyen,*

§. II.

Ipse patienti curiositate eadem vasa sæpiùs perscrutatus in animalibus quamplurimis, Bobus, Equis, Suibus, & etiam Molossis vix strangulatis, ductus primæ classis superiùs descriptos à cystis cervice aut fundo non difficilè insectabar usque ad insertionem in ramos trunci hepatici majores: difficiliùs originem alterius classis expositorum, seu ad ipsammet hepatis substantiam apparenter terminantium explorare poteram. Sed tandem, improbis laboribus non parcens; exactissimo, flatûs, cultri, oculi ministerio, & face clarescebat mihi, minutos etiam hosce ultimos canaliculos, non minùs ac priores, ex ipsismet pori biliarii ramis exoriri, sed minutioribus, magisque in hepatico recessu sepultis. Varium amborum canalium numerum in subjectis variis attingebam: In hepate suillo, quod erat ultimò præ manibus tria tantùm, fateor, vascula primi generis, seu grandiores pori *biliaris* ramos cum vesica amplè communicantes, observabam; duo autem solùm alterius generis, seu à vesicula usque ad remotiores, & minutiores ejusdem pori propagines progredientia, insequi poteram; licet numerosissimi esse debeant ad unamquamque cystim felleam hujus familiæ canales, sed ob exilitatem, inquirentium anatomicorum operam facilè eludentes. Quod autem præcipuè in ambabus harum fistularum speciebus attentiùs observabam, earum erat distributio. Et siquidem tam vasa hujusmodi ad ramos ductus hepatici majores, quàm ad minores tendentia ex ramis constant variis in unicum truncum coalescentibus: sed diversitas est, quòd vasa primi ordinis, seu à vesicula ad ipsummet ductum hepaticum, aut majores saltem ejusdem ramos inserta, truncum habent suum ad hunc ductum, diramationes autem

qua

qua parte communicant cum vesicula; in quam scilicet non unico trunco, ut in ductu, sed diversis intrant principiis, osculisque, ac ad minùs duobus. Quæ autem à vesicula cum intimioribus, & minoribus ductus bilarii surculis concurrunt; seu secundi generis vasa, ramositates è contrà habent suas ad dictum cum poro bilario concursum, seu diversis, & ad minùs duobus principiis ex eo pullulant; Quæ indè ramositates ante vesicæ contactum in cespitem coalitę, eo indè unico in eam aperiuntur. Observabam insuper hæc solùm descripra secundi generis vasa obliquè in cystis tunicas inseri; ac tuberculo ad eorum hiatum donari; non autem primi generis alia. Sed hęc omnia meliùs lectori constabunt ex nitidis iconibus suis, suo tempore, ad anatomes utilitatem, exhibendis.

§. III.

Quoniam autem cursus liquidi crassioris, ut bilis est, infallibiliter à cavitatibus minoribus in majores dirigitur, seu à ramis in truncum, non autem è contrà; ut luculenter à celeberrimo ** Viro demonstratur; & manifestum est in motu bilis per porummet ipsum bilaricum, in cujus propaginibus agitur principium motus progressivi hujus liquidi, terminus autem in trunco ad intestinum protenso; sicque ex hac bilis via majori, & regia, norma deducenda est ad minores alias. Idcircò ex perspecta canalium cystis habitudine prædicta, absque ulla statim hæsitatione percepi, in vasis illis, quæ à vesicula pluribus sobolescunt principiis, compositis indè in unicum truncum ampliores ductus biliarii tubos subeuntem, motum bilis fieri à cysti ad ductum; in aliis autem, quæ principiis è contrà variis è ductus ramis minutioribus emergunt; indeque, in truncum conjuncta, vesicam ingrediuntur, bilis motum & è contrà fieri; à ductu scilicet ad vesicam; adeò ut omnia hęc specialia cystis vascula sint vię communicationis genuinæ, & reciprocæ inter ductum hepaticum, & i vesiculam; Quarum aliquę fluidum biliosum ab illo ad dferant; aliæ è contrà ab hac auferant, & ad illum de- Ex curioso hoc vesicę felleæ ductuumque biliariorum to commercio maximam in animali machina utilitatem ani- rto.

** *Bellini.*

tudinibus exſuctam, per haſce, & per truncum portæ rursùs in hepar; ut ibidem ſcilicet tantam ſecretionem perpetuet: Quam jam hypotheſim ſuperiùs refutavimus. Mitto vos ad legenda in ejus opere paradoxa hæc, aliaque medica, eorumdemque probationes; ut ſtatim mecum ſubſcribatis, intricatiora medicinæ Gordia per ſolas geometriæ ſubtilitates elucidari ſufficienter non poſſe.

CAP. XXII.

Alter hepatis uſus, præter ſecretionem bilis.

§ I.

LIcet proportio magnitudinis hepaticæ, reſpectu ad magnitudinem trunci portæ ingredientis, & trunculorum cavæ egredientium, ſit in ratione æquali, cum proportione tarditatis fluidi per idem viſcus excurrentis, & celeritatis ejuſdem fluidi per dictos venoſos truncos derivati, non minùs ac, ob eandem rationem, lacûs ſuperiùs ad exemplum expoſiti extenſio eſt in eadem proportione cum alveis utriuſque fluminis eum ingredientis, & egredientis; Sicque hepatis corpus tamquam exundatio duorum fluminum, cavæ, & portæ, in maximam reſpectu ad iſtarum cavitates amplitudinem expandi debeat, non minùs, ac lacus reſpectu ad ſua flumina; ex quibus jam pateat neceſſitas tam vaſtæ molis in hepate, licèt tam parva in eodem celebretur ſecretio; Quia tamen eadem fieri poterat ſecretio in hoc viſcere, cum multò minori ejuſdem volumine, ſicque, & majori animalis utilitate, ob minoratum ejuſdem organi pondus, variorum motuum libertati repugnans; paucioribus ſcilicet in eo conſtructis concurſibus glanduloſis; quibus, & canalium biliferorum pri[...] piis, ac progreſſibus appoſita ſimpliciter potentia aliqua muſ[...] laris fluidi contenti ſecretionem, & diſtributionem accelera[...] non minorem inſtitueret ſecretionem, quàm in multiplicib[...] Igitur ſi hiſce non obſtantibus, tàm grande viſcus, cum tam m[...]

dica secretione, homini datum fuit; hoc certè non nisi ob ulteriùs aliquod commodum institutum; quòd scilicet à tanta ipsamet visceris magnitudine accedat in homine. Quoniam autem hocce ex hepatis magnitudine commodum non cadit suprà aliquod intùs actum in ipsomet viscere, ut patet ex dictis. Ergo suprà aliquod ei exterius, seu suprà partem adjacentem aliquam; ideòque suprà Ventriculum; cui præ aliis attiguis partibus strictiùs, & latiùs adhæret hepar; Ergo super ejus functionem.

§. II.

Et siquidem, quoniam actio principalis ventriculi ciborum est solidiorum exsolutio; manifestè percipio ex pergrandis hepatici corporis ad stomachum accubitu hoc vasto, acriter adjuvari facultatem hujusmodi: Quod clarè ostensum vado per duo exempla mechanica, & familiaria, res solidissimas, ut sunt ossa duriora, in liquamen solutas exhibentia. Quòad primum; modum edocent Curiosissimi * Authores grandiora cujuslibet Animalis ossa in liquidam substantiam per mediocrem M. B. calorem brevi tempore elixatione solvendi; dummodò ea continens vas in tali occlusione disponatur, ut tùm igniculi in eum introducti, tùm subtiliora ejusdem solvendæ substantiæ Corpuscula ab igniculis extricata, & commota, foràs evolare nequeant: Sic vas hujusmodi Cilindriacum Cooperculo striatim disposito arctissimè occluditur; quo ritu ignis Spicula per coctionem intromissa, Salisque ossium contentorum volatilia à dissipatione impedita, in Elixæ materiei soliditatem retorqueantur; Sicque acriter sùsque dèque per totam ejusdem compagem rotantia, liquidumque aqueum immixtum, quàqua versùm introducentia, eam tandem eliquent totam, & solvant. Simile, ob hepatis accubitum, accidit esculentis in ventriculum depositis; pro ut recipiens hic uter digestivæ elixationis tempore, jam in inferiori orificio à sphinctere, & mechanica tortuositate occlusus, in altero insuper, seu superiori orificio ab adjacentibus visceribus, sinistrorsùm à lienis corpore, dextrorsum & præcipuè, à grandiori, & magis accumbente hepatis mole premitur adeò, & constringitur, ut tamquàm operctè appositis occlusus, transpirare non sinat activiores mensalivaris particulas, à digestivo conflictu exaltatas, ac extri-

* *Boyle. Papinius.*

Q catos

tiora, irregularia animi pathemata, suppressas evacuationes aliquas, aut alias causas sanguinis massam augescentes, aut rarefacientes turgescit hic liquor in vasis adeò, ut extra eorum aream exundare possit, & spatium sibi quærere in varias corporis cavitates, aut substantias, magis minùsve principales, cum subita indè animalis nece, aut gravissimis saltem succedentibus morbis; Quod tamen, non obstante hoc diverticulorum beneficio, sæpè & accidit; cùm scilicet sanguinis substantia enormiter, & ultrà omnem mensuram, in suis canalibus inflatur, & augescit.

§. II.

Confirmatur hæc diverticuli, quò ad sanguinem, ratio in hepate, ex eo quòd in animalibus copiosiori sanguine præditis majus hepar est: Insuper in pinguioribus animalibus, in quibus sanguis partes suas divergit per totum corporis habitum ad pinguedinis fabricam, gracilius est hepar, quàm in macilentis, in quibus parva nutritio majus infert fluidorum volumen in vasis: Hepar ideò Caponis proportionaliter minus est quàm Galli. Firmat ulteriùs assertum, ingentius hepar in calidioribus animalibus, in quibus sanguis fortiorum motuum compos est; Sìc animalium aquatilium hepata terrestrium jecinoribus sunt minora: Prætereà grandius in fœtu, & puero proportionaliter, quàm in adulto, prò ut in eis copiosior in diem viget succorum nutritiorum affluxus in sanguinem; hinc & in diem majoris diverticuli necessitas.

§. III.

Usum insuper hujusmodi hepaticum plenè demonstrant hæmorrhagiæ narium in levibus etiàm hepatis, & lienis obstructionibus ordinariò accedentes; quo casu per hæc viscera competenti sanguis non fruens spatio, sicque copiosiùs, usque ad eruptionem è vasis, exundans ad partes superiores, manifestum facit in hisce organis diverticulorum munus. Hoc hæmorrhagiæ narium symptoma, morbis hæc viscera infarcientibus succedens, frequenter observo ad ægrorum thoros currenti hoc vere, quo tempore hæc scribo; Ubi febres penè omnes tàm continuæ quàm intermittentes desinunt in depositiones hujusmodi ad hypochondria. Sed meliùs elucebit habitudo hæc hepatis diversoria ad sanguinem, in altera hujus tractatus parte, statum hujus visceris præternaturalem exponente; Quam statim aggredior.

HISTO-

HISTORIÆ HEPATICÆ
PARS SECVNDA.
Complectens quæ ad Hepatis morbos pertinent.

CAPUT PRIMUM.
Et Præliminare.

DIVISIO MORBORUM.
§. I.

MUſicam in Apolline, Medicinæ connectere, res apud Poëtas plena judicio fuit. Humanum Corpus per harmonicum partium ſuarum omnium nexum, ſuaves concentus edit, & concordes; Vitiato hoc ordine partium, diſcordes, & inſuaves. Quemadmodùm igitur Theoretica medicinæ pars ordinem rerum conſiderat, quæ ſtatum objecti hujus ſui naturalem, ſeu ſanitatem conſtituunt; Sic librat & Practica ordinem rerum, præternaturalem facientium, morboſum ſcilicet. Hiſce modulis ordinem quemdam inſecuti in Phiſiologica inſpectione Hepatis, Anatome, Structura, functionibus, ſecretionis modo, aliiſque ad eam ſpectantibus; non minorem in pathologica ejuſdem viſceris perquiſitione amplectemur: ut Primæ manuductione in alterius elucidationem conveniamus; faciliùs ſcilicet, quàm hactenùs fuerit, morbos Hepatis omnes internoſcentes, inter ſe ſe, ſedesque ſuas, differentias, & cauſas diſcriminantes; Saniùsque indè eorum curationem properantes: Cui certè inſtituto totæ diri-

guntur speculationes scientificæ, totique Anatomicorum labores. Sic loquens de Medico Ecclesiasticus: *Opera ejus sunt necessaria.*

§. II.

Morbus quid sit. Morbus; ille est corporis humani, aut partium ejus aliquarum status præternaturalis, in quo plurimæ ejusdem, functiones, aut aliqua solùm, sensibiliter læduntur. Mitto hîc loci statuum præternaturalium, morbi scilicet propriè dicti, morbi causæ, & Symptomatis varietatem; quæ ordinariò relativa solùm est, non vera; pro ut idem status præternaturalis per diversos respectus considerari potest ut causa, ut morbus, ut symptoma. *Divisio Generica partium humani Corporis.* Duo summa sunt partium humani Corporis genera: fluidum, & firmum: seu liquidum, & durum: (quod semper est idem) seu humores, & Canales: Nec tertium datur, nisi ex utrorumque connubio: ut molle; quod ad alterutrum magis accedit, pro ut de alterutro magis participat. Mechanicè hîc, non Philosophicè fluidum, solidumque considero; fluidum à solido, & vicissim discrimino. Solidum hîc solùm intelligimus, quod terminis suis consistens est; liquidum è contra: seu alia enunciandi formula; liquidum illud est, cujus adeò rupta est cohæsio partium, ob quarumcumque superficiei lævitatem, ut invicem, & sejunctim moveri illæ possint per vias diversas: solidum è converso. Sic solo sensus judicio contenti, non indè ulteriùs inquirimus, si sensibiliter fluida usque ad ultimum componens sint fluida, si sensibiliter solida usque ad ultimam particulam sint solida. Exponendis mox rebus præponenda erat necessariò hæc adnotatio.

§. III.

Duo igitur jam veniunt primaria morborum genera in homine, *Morborum Genera.* pro ut dictæ hominis utræque partes in statum præternaturalem possunt aut simul, aut seorsum concedere. *Morbi à fluido.* Morbus in fluido constituitur ex mala ejus habitudine in mixtura, aut in fluiditate, aut in mole, simul, aut seorsim; idest, vel ex ejusdem sorditie; vel lentore, aut tenuitate; vel exuberantia, aut defectu. *Morbi à solido.* Morbus in solido oritur ex mala ejus constitutione, aut in laxitate, aut tensione, aut solutione unitatis. Sicuti extra omne dubium est dari morbum in fluidis independenter à solidis, conceptibilem nempe absque solidorum concursu, ut ideò dicatur morbus in

fluido

fluido ut fluidum; Sic morbum locari in ſolido independenter à fluido, ut morbus à ſolido ut ſolidum, nuncupari poſſit, conceptibilem videlicet abſque concurſu fluidi, manifeſtè evincimur contrà multorum ſententiam: & equidem, cùm ſolidum animale vim quandam habeat contractilem naturaliter, & ingenitam, eamque ſenſibilem abſque interventu fluidi, quam tonum dicimus, quamque obſervamus in villo membraneo, aut muſculari ab animali avulſo, qui ultra tenſionem ſuam diſtractus; indeque ſuæ libertati permiſſus, ſponte retrahitur ad ſtatum naturalem, ſeu priſtinum; imò vix unum invenias compoſitum, in quo ſpontanea non vigeat contractio; adſit in vitro, in metallis, in lapide, in duris omnibus, in aere ipſo, in ipſa aqua, fluidiſque cæteris; ut graphicè demonſtrat *Bellini*; Sic, & independenter à fluido vis hæc ſpontaneè contractilis vel augeri poteſt ultra ſtatum naturalem, quod eſt ſolidum in tenſionem induci; vel diminui, quod eſt ſolidum in laxitatem cadere. Tenſio, ſtrictior eſt ſolidarum partium, inter ſe ſe contactus, dejecta magis minuſvè è loculis ſuis interpoſita fluorum ſubſtantia: Laxitas, è contrà. Comprobat tenſionem ſolidi ultra ſtatum naturalem à fluidi actione omnino independentem obſervatio in juvene mihi familiari; in quo cutis brachium dextrum præcingens ſtrictiſſimam adeò præ ſe fert texturam, ut difficillimè ibidem lanceola pertundi poſſit ſubjecta vena, dùm non eadem res eſt in brachio altero. Evincit laxitatem ſolidi primariam quoquè, & independentem obſervatio *Meeckren*, in milite illo hiſpano, cujus humeri cutis, mammæ, genuque dextrorum extenſilis accedebat adeò, ut per leviſſimam applicatam vim in primis partibus, ad os accederet; in tertia ad ulnæ dimidiæ longitudinem elongaretur; retracta hinc ſtatim, poſt remotam trahentem manum, ad naturalem textum, & lævitatem; & hoc nullimodè in cute lævas partes obtegente. Oſſa quædam duriora non nè per caſus varios in ſano quòad cætera homine ad tantam redacta mollitiem viſa ſunt; ut, inſtar ceræ, verſari facillimè poſſent in omnem ſenſum; in aliis autem indurata adeò, & rigida, ut, tanquàm vitrum fragilia, facillimè [illegible]rent in partes, vel leviter contrectata? Quid vitii in hiſce [illegible]us concurrenti ad omnes partes æqualiter fluido imputandum, ubi reverà non adeſt?

§. IV.

§. IV.

Morbus Hepatis organicus.

Descendimus hinc ad alteram affectionis speciem ex solido, seu morbum organicum; quem tamen, ut tùm abundè, omnibusque classibus suis ab omnium ætatum Professoribus expositum, tùm ad alias categorias malorum reductum, sicco quasi pede trajiciam. Sic numerum Hepatis auctum, extimamque vitiatam figuram superiùs in ejus vitiis retulimus, non minùs ac auctam substantiæ laudabilis magnitudinem: hanc tamen præter naturam, seu morbidos tumores aliis capitibus trademus. Quò ad morbum Hepatis in situ, & connexione attinet; adnascentiam Hepatis cum diaphragmate morbosam exponunt *Bonetus*, *Paisenius*, *Wedelius*; cum costis spuriis *Hollerius*; cum utrisque Alii. Jecur violenter ad diaphragma coactum *Henr. à Moinichen*, & *Ballonius*; ad hypochondrium usque sinistrum *Hildanus*, *Bartholin. Th.*, *Segerus*. Ambobus renibus strictissimè affixum *Bonetus in Sepulchreto*; Ventriculo arctè adnatum, indéque lethalis vomitus, *Bauhinus*, *Hermannus*; Pancreati firmissimè alligatum *Pavvius*. Sed familiares sat sunt in authoribus hæ cantilenæ. In delinquentibus hisce omnibus Hepatis sedibus variè læditur respiratio, ex variè distracto, aliterve læso primario hujus functionis instrumento, diaphragmate. Raró, aut nunquàm imminutæ notabiliter magnitudini, seu notabili extenuationi, marasmo, aut atrophiæ obnoxium jecur observarunt Practici; Secùs ac lienem v. g., pulmonem &c. cujus ratio Phœnomeni petenda venit à longè solidiori ejusdem substantia, quàm condita sint viscera alia laudata: Præcipuè autem, quia totum hoc penè viscus ex grandiorum Canalium ramis contexitur; quorum firmitas multò major est suprà parenchimatis compagem. Maxima, cæterùm, summèque sic ponderosa Hepatis moles attiguo sępè ventriculo enormiter nititur adeò, ut eundem inferiùs usque ad umbilicalem regionem cum maxima machinæ animalis pernicie detrusisse legamus apud *Bartholinum Th.* & *Saxoniam*; Præcipuè in observationibus anatomico-medicis v, & xxiv. Clar. *Iohann. Baptistæ Fantoni* Medici Regii, editis; & illustratis ab Amico *Iohann. Fantono* filio, apud Pedemontanos Anatomiæ Professore, aulicoque medico; Eruditissimo viro; Cujus

Locatio morbosa.

Nisus in ventriculum.

pere in animali possum independenter à fluidis, accedent in sequenti Capite.

§. V.

Divisio morborum Hepatis. Venio jam ad Hepatis morbos; eosque ideò, ex præmissis, in duplex statim genus dirimerem, in alios scilicèt, qui ab Hepatis solido immediatè proficiscuntur; & alios, qui à fluidis per hepar excurrentibus. Sed tertium adhùc expetunt genus morbi quidam, non solùm in Hepate, sed cæteris etiam in humani Corporis partibus frequentes, qui ad neutrum ex dictis reducibiles audiunt; prout videlicet nec visceris solido, nec circuentibus ibidem fluidis originaliter imputandi. Et revera, cùm in omnibus hominis partibus accedant sæpè vermes, calculi, polypi, ossa adventitia, flatus, aliaque corpora extranea; ex quibus indè status præternaturalis, seu functionum ibidem sensibilis læsio, seu morbus accedat; nec propriè corpora hujusmodi supernumeraria duro partis, aut liquido referri debeant, pro ut eis insontibus ordinariò, aut saltem persæpè vigentia; Sic triplici classe morbidas *Hepatis* affectiones comprehendemus; Primâ nempè morbos à solido, alterâ à fluido, tertiâ, & ultimâ morbos ejusdem ænophoros, seu ab utrisque diversos, quos ideò à corpore extraneo nuncupabimus. Quoniam indè tripliciter considerari potest hepatis solidum; vel scilicet ut totum ejus parenchima; vel ut pars ejus vascularis; vel ut portio ejusdem nervea; Sic triplici capite connectemus hepatis morbos à solido: Primo, morbos à toto solido; Altero, à solido vasculari; Tertio, à solido nerveo. Morbos autem à fluido tùm sanguineo, tùm limphatico unico capite comprehendemus; hoc inde observantes, quod, cùm notabilius hepatis fluidum sit bilis ab eo secreta; rectęque, aut delinquentes sint liquidorum per animalis organa secretorum dispositiones, secundùm quòd recta, aut mala est secretionis habitudo; Sic tot capita *subnectemus* ad Hepatis morbos à fluido, quot sunt vitio-
genera, quæ secretioni biliari competere possunt Quibus
ibus pathologiam Hepaticam, Superis afflantibus, absolve-
Hęc erant, quæ in altera hujus tractatus parte, tanquàm
ninaria, jure pręmittenda fore existimaveram. Agé jam
ius; in tabula.

CAP. II.

Morbi Hepatis à toto solido.

§. I.

Quid sit morbus, & quid sit vitium.

AD morbos Hepatis perrecturi, necessum duximus in operis limine eos ab ejusdem vitiis distinguere. Morbus, illa est (ut suprà) præter naturam affectio, quę in animalis insidens parte, lædit ejusdem actionem: Vitium medicè sumptum illam affectionem nuncupant, quę partis, quam occupat, actioni non nocet, licèt præternaturam audiat. Varia sunt Hepatis vitia, secundùm respectus varios, quibus à statu hoc viscus naturali alterari potest, absque læsione functionis suæ. Sic respectu ad magnitudinem, frequenter in inspectionibus vastissimæ molis offenditur hepar, duplæ scilicèt, ultrà naturalem, triplæ, quadruplæ, &c. inculpabili tamen undiquaque substantiâ contextum: cujus exemplum exhibet in puella *Carolus Offredi.* Simile apud *Schenkium*, *Moinichen*, *Stierum*, *Frankenau*, *Hildanum*, *Moëbium &c.* Hepar quatuordecim libras civiles pendens à *Ioanne frider. Huldenreich* observatum, extat apud *Ephemer. German. nat. curios.* Ingentissimum vidit in homine *Gemma:* & ad quadraginta librarum pondus in muliere, ut gravidationem mentiret *Bonetus* in sepulchreto suo; sæpiùsque nos in subjectis plurimis per varia morborum genera denatis demonstravimus auditoribus nostris. In molem enormem, naturalis tamen habitudinis (ut simplici vitio convenire diximus) grandescit hepar in pueris rachitide affectis; adeò ut totam frequenter epigastrii regionem occupet, & ipsum quoque sinistrum hypochondrium attingat; interdum impleat. *Olim apud Romanos ars fuit anserem ita pascere, ut Hepar in immensum accrescens, t. prætereà corpus præponderaret*; ex Willisio. Ad hanc vitii cl: reducendi sunt tumores Hepatis quidam indolentes nulliu dies discriminis, qui species lupiarum audiunt *ex Zodiac. n Gall. ann.* 5. Sic etiam hepatis hypersarcoses, aut fungi in

Hepatis vitia.

In magnitudine.

In numero.

nere ejus aliquo, aut ulcere prognati. Quò ad numerum; duplex vidit Hepar *Schenkius*: nullum *Pawius*, *Bauhinus*, *Zacutus*. Quò ad figuram; humanum Hepar in lobos divisum observavit *Iac. Grandi*: globosum *Rumlerus*: Quadratum, Cilindriacum alii. Quò ad situm; Sinistro hypocondrio locatum jecur, dextroque lienem stupentes ostenderunt omnis ævi Anatomici; hujusque novitatis exemplar diligenter exponit *Mery* Chirurgus Parisiensis in homine, plusquàm septuagenario; in quo ratione transpositionis Hepatis, omnia etiam abdominis, & pectoris viscera opposítas naturalibus locationes occupantia observavit: ut videre est observat. suâ editâ in lib. *Iournal. des Sçavans* ann. 1689. Frequentem hanc etiam in quadrupedibus jecoris, & lienis transpositionem asserit *Aristoteles* in sua *animalium historia*. Sed esset à penso distrahi, cantumque Cuculi recanere, si hęc prolixiùs percurrerem. Morbi Hepatis pertractandi incumbunt nunc nobis; iique hîc solùm, quorum genesis satis concipitur ex solo structuræ organicę defectu, independenter ab alluentium fluidorum concursu; seu morbi à solido ut solidum; illique in hoc Capite peractandi, quorum pręsentiam universo visceris solido referrimus; quos ideò à toto solido vocamus.

In figura.

In Situ.

§. II.

Quadrat rei nostræ divisio præternaturalium in animalis partibus affectionum à vetustioribus instituta; in intemperiem scilicet, morbum organicum, & solutionem continui; & revera accomodatis moderniorum stylo hisce morborum classibus; seu ad ejusdem solidi varias considerationes relatis, nil exactius, nil clarius ordinari potest ad peculiares partium animalis solidarum pathologias completè delineandas. Et primò quò ad intemperiem spectat: nimis liberè præsentiam ejus in partibus animalis à fluidis independentem abjecerunt moderni, legibus circuitûs præventi. Varias antiqui intemperies distinguunt: alia apud eos ex variis qualitatum [ut aiunt] primarum, caliditatis, frigiditatis, humiditatis, siccitatis excessibus: alia ex variis secundarum qualitatum exorbitantiis, densitatis, raritatis, mollitiei, rigiditatis &c. alia ex tertiarum qualitatum erroribus, in sapore, colore &c. alia

Divisio Morborum Hepatis à toto solido.

Hepatis Intemperies.

nes extrorsùm, & fornices, secundum eorum varietatem. In Arteriis appellantur Aneurismata, Varices in venis; in limphaticis Hidatides; in excretoriis ductibus peculiari vocabulo carent.

§. II.

Aneurismata, & Varices Hepatis. Fornicant itaque in aneurismata, & varices arteriæ, & venæ; cum impedito, (quæcunque sit causa) magis, minusvè, à vasis ad substantiam visceris, aut vicissim, fluxu sanguinis, aut refluxu; sicque copiosius per vasa met-ipsa congesto hoc latice, nativa eorum, aut, per casus varios adventitia jam pridem teneritudo texturæ, aut loricationis infirmitas impar est frenandæ ejus urgentiæ ad extrà, auctæque expansivæ potestati. Aneurismata ex simplici extensione, per frequentes cadaverum exenterationes interdùm observavimus in hoc viscere; ut nuper dextræ cœliacæ propagines enormiter dilatatas demonstrabamus in extispicio hypochondriaci, molestissima ejusdem vasis pulsatione per longum tempus vexati. Alterius generis aneurismata, seu junctam in arteriarum tunicis cum notabili dilatatione & rupturam, non percepimus hucusque in jecinoribus defunctorum. Frequentiores sunt in hoc organo venarum morbosæ expansiones, seu varices, ab imbecilla cohæsione villorum in propaginibus cavæ, & portæ; cui multùm opitulatur morbo, sanguinis per hæc vasa excurrentis momentum velocitatis minimùm. Exempla varicum in ramis portæ vide apud *Morton*, *Vesalium*, & *Guarinonium*. A consimili in limphaticis, ac in venis, arteriisque, contexentium villorum imbecillitate, & divulsione inter se se, Hidatides procreantur, seu fornices quædam per limphaticorum tractus in modum folliculorum elevatæ. *Hidatides.* Hidatidis genesim, non minùs ac Aneurismatis, & Varicis mechanicè *In opere nostro anatomico*, & *Sect.* 15. Exponemus. Familiaris est apud authores, ut *Panarolum*, *Ruijschium* &c. hidatidum Hepatis tunicas perreptantium expositio; præcipuè in hydropicis. Quod plurimis antiquis, & recentioribus imposuit, ut ascitem ab hydatidum Hepatis ruptura passim auspicarentur. Sed, licèt & possibile sit hoc hydropis abdominosi principium; constat tamen, & inculpabili Hepatis quocunque aquæductu, hosce morbos accedere. Quod tùm autopsia

topſiâ probatur, ex inſpectis abſque ulla labe Hepatis limphæductibus in hydropicis quampluribus; tùm ratione, ex facili in quacunque parte limpharum colluvie, ſeu hydrope, à ſola earundem ſolutione à ſanguine per fibrarum interſtitia; ut alibi demonſtrabimus. Non omnes, tamen, qui ex Hepatis involucro exſurgunt, eique appenduntur aquoſi tumores, hydatides ſunt: grandiores omnes ex limphatico latice inter ejus ſubſtantiam, & tunicam effuſo elevantur, inſontibus limphaticis. Imò & minutiores ſæpè, totamque hydatidum naturam exhibentes, à limphæductuum vitio non veniunt, quod patet ex nuperrima obſervatione mea hydropis veſicularis, facta in homine quadragenario; cujus viſcera abdominis omnia, Hepar, Lien, Meſenterium, Pancreas, Renes, Veſica, Inteſtina, &c. non tantùm innumeris penè utriculis ſero turgidis, ac omnimodam hydatidum ſpeciem repræſentantibus obſita erant; ſed hæ inſuper ſuppoſitę hydatides ſibi invicem per 4. aut 5. plana denſiſſimè adeò ſuperincumbebant, ut locum omnem adimerent, eas à limphaticorum dilatatione deducendi: non etenim vaſa limphatica, una invicem ad alia ſuperpoſita jacent in eadem parte: præcipuè, quod & in cavitate inteſtinorum-met ipſa haſce offenderemus veſiculas, tanquàm hydatides ipſiſſimas; dùm cæterùm in fiſtulæ inteſtinalis cavo nulla repant limphatica. Quamobrem puſtulas ad ciceris grana pergrandes, ac univerſo jecori ſuperextenſas à *Cardano* obſervatas, limphaticorum vitiis non refero, ſed diſperſis cingentis tunicæ elevationibus, à ſubter effuſo ſero. Si autem quid eſt, quod genuinas hydatides à cæteris aquoſis tumoribus diſcriminet, ſumma eſt earum pelluciditas, à ſummè tenui præcingente tegmine, ſummèque limpido liquore ſuo.

§. III.

Circà unitatis ſolutionem in Hepatis vaſis, acquieſcere ſat poſſumus in expoſitis per caput ſuperiùs, eaque & vaſorum ſolutionibus appropriare. Hîc ſolùm addam, à bilis contentæ acredine notabiles frequenter exeſiones, ulceraque pati veſiculam felleam (quam jurè meritò inter Hepatis vaſa reponimus) ut adnotandum auditoribus exhibuimus in ſubjectis aliquibus. Illuſtriſſimus *Solutiones continuitatis vaſorum Hepatis.*

Pontificius Archiater, *Io. Mar. Lancisius* in aureo libro, & apud totum orbem acceptissimo, *de mortibus subitaneis* exponit cystim hominis, quinquagenario majoris non bile, sed pure refertam, internaque sui superficie variis ulceribus laceram. Quibus casibus si conspurcata hoc succo exotico bilis in promptuario suo, indeque ad intestinum perfluens, Chiloscos pervertat munus, Philiatris omnibus judicandum relinquo. Notabilis est ejusdem vesiculæ perruptio, indeque ad abdomineæ Cavitatis, viscerumque adjacentium abluvium, contentæ bilis effusio; quæ sæpè in cadaveribus occurrit, morbique genus peculiare constituit. Venit hæc vel à percussione, aut allisu violento baculi, alteriusve corporis externi, vesiculam per rixim frangente; ut exempla sunt apud *Bonetum*, *Hoffmannum*, *Benivenium*, *Salmuth.* vel à derivatione impedita insidentis ibidem, ac magis magisque in dies collectæ bilis, sicque vim in parietum cohæsionem facientis: hocque impedimentum effluxûs, vel à ductûs Choledochi intùs susceptione in cystim ipsam, exhibetur; ex quo dicti Canalis strangulatio, non minùs, ac in intussusceptione unius intestini in alterum ad affectionem iliacam; Quem casum afferunt, *in observationibus suis Chirurgicis Iob. à Meeckren*, *& Fabr. Hildanus*; vel à calculis ductum opplentibus; ut apud *Bertinum*, aliosque. Hanc ordinariò vesiculæ rupturam mors sequitur, aut repentinè, aut post brevissimum intervallum accedens, dirisque comitata symptomatibus, immani cruciatu, & erosione viscerum, febri, vomitu atroci, leipotymia, asphixia, &c. ut videre est apud laudatos authores.

CAP. IV.

Morbi Hepatis à solido Nerveo.

§. I.

SEntire per nervos in partibus suis omnibus animal, extrà omne dubium est; sicque & partium earundem membranas, simplices

plices nervorum expansiones esse, tanquàm nervosorum filaminum telas, pro certo habemus; prò ut minima cujuslibet membranæ in partibus portio, est sensilis. De Nervorum structura, & distributione, usibus insuper, seu motu, & sensu, uberrimus erit sermo *in Anatomes nostræ sect.* 22. Quoniàm eædem competunt solido nerveo affectiones, quas solido in genere tribuimus, tensio scilicet, & laxitas: Cùmque videamus quotidiè in animalis partibus deperire sensum ex inducta laxitate in earum nervis, & consequenter eorum in productionibus, seu membranis, ut cadit in atonia, paralysi, resolutione &c. inferre hinc debeo sensum naturalem in debita nervorum, ac membranarum tensione fundari, sicuti acriorem sensum, seu dolorem ab auctiori eorundem tensione ortum trahere; ut de se patet. Tensio nervearum partium dolorifera, vel est à causa eis externa, & attigua, distendente scilicet; seu tensio per distractionem; ex qua species doloris contundentis emanant, ulcerosi, gravativi, simpliciter tensivi, pulsativi, ac pungitivi; vel à causa eisdem nervis intrinseca, undè corrugatio, & crispatura; quæ ideò, tensio per contractionem dicitur; ex qua genus doloris lancinantis, proprièque spasmodici. Sed hæc alibi luculenter demonstrabimus.

Affectiones nervorum.

Dolor quid sit.

Doloris species.

§. II.

Dolor Hepatis.

Frequens est in Hepate dolorifera nervosarum partium tensio, seu crispatura, ut aiunt; eaque non tantum in præcingente tunica, aut ligamentis; sed & in omnibus per ejus substantiam dispersis villis membranaceis; adeò ut coacto violenter viscere, & penè strangulatis ejusdem vasis, tùm acerbissimo dolorum supplicio torqueatur æger, tùm fluida omnia à cursibus notabiliter intercipiantur suis. Sævit hæc interdùm affectio in hypocondriacis, ictericis, hecticis, & in quibusdam obstructionibus. Observavit *Richard. Morton* in omnibus penè phtisi icterica denatis horrendum, & spasmodicum dolorem ab hypochondrio dextro per magnam abdominis partem productum, nullis remediis edomabilem; quibus post mortem apertis, Hepatis parenchima ultra tonum naturalem compressum, constrictum, & compactum, ac quasi coctum animadvertebat: ulteriùsque patefacit laudatus

Author tensivam hanc in nerveis Hepatis partibus affectionem per inspectos eodem tempore portæ ramulos in amplas varices distentos; impeditâ scilicet contenti sanguinis trajectione per Hepar à convulsiva diathesi. Hos *omnes* (addit Clar. Vir.) *hoc modo decumbentes, querelas cum magnis ejulationibus ità attentè, & perpetuò facere observavi, ac si nullo alio symptomate afflicti essent.* Nec solus cruor ab inducta in Hepate densitate spasmodica præpeditur in propriis canalibus à fluxu suo, sed & secernendi humores biliosi in excretoriis ductibus: Hinc ordinariò dolores hos Hepatis icterus excipit; ut sæpiùs vidimus in praxi. Observabamus nuper in nobili muliere picrochola periodicos in plexu Hepatico dolores spasmodicos, cum nervorum origine conspirantes adeò, ut, in insultûs præsentia, vel levi manus ad Hepatis regionem pressurâ, immanes statim, etiam cum mentis turbatione, insurgerent dolores Capitis, facilè tamen à dimota manu cessantes. Dolor Hepatis in ejus inflammatione, ac obstructionibus quibusdam, spasmodicus non est, sed gravativus, aut simpliciter tensivus; obtusus ordinariò, & sepultus. Periodici ex plexu Hepatico dolores communiter recrudescunt ad noctem; frequenter cum aliis abdominis plexibus consentiunt.

§. III.

Dolores ab Hepate simpatici.

Cæterùm dolores Hepatis vehementes usquè ad claviculam, & jugulum propagari solent; idque ex violenta annexi diaphragmatis tractione à dicto viscere ei alligato, indeque per consequens, & divulsione tunicæ costas succingentis, cui superiùs alligatur diaphragma; quæ omnia venire nequeunt absque doloris consensu ad jugulum, ubi, tanquàm in puncto nixus, firmiter alligatur hæc tunica. Ad cervicem interdùm, scapulamve dexteram manifestatur hic dolor, ob arctam quoquè ad has partes colligationem pleuræ. Casum habeo in quodam ex ægris meis, dum hæc scribo. Qui dolores in Hepatis suspensorio eum cum ensiformi cartilagine vinciente contingunt, usquè ad sterni medium protenduntur solùm, ob continuatam usquè ibidem ligamenti expansionem: Spasmòdici plerumquè sunt; quia nulla illìc causa exterior, partem eandem distrahens, assidet ordinariò.

CAP.

CAP. V.

Morbi Hepatis à fluido.

§. I.

TRia Hepar alluunt Fluida manifesta: Sanguis, Limpha, & recrementum speciale, seu bilis. Sicuti naturalis in organis laticum alluentium habitudo, in libera eorundem trajectione consistit, adeò ut, quò permeabiliores sint in partibus succi, eò melior ibidem vigeat sanitas; Sic morbosa conditio, in imminuta trajectione fundatur, seu imminuto, aut impedito eorum quomodocunquè cursu ordinario, seu quodam, quicunque sit, lentore morboso. Ut toties promissus ordo servetur, percurramus jam in singulis hisce fluidis lentores, peculiares suos; morbos hinc Hepatis ab eisdem oriundos considerando.

§. II.

Et primò, quò ad sanguinem: Per duplicem ad hoc viscus defertur semitam hic liquor; per Cœliacam, per Portam. Quoniam, ideò derogant à celeritate fluxus sui ordinaria, seu lentescunt in canalibus liquida, quia plurimæ eorundem particulæ non tantùm in intimiorem, ac anteà contactum simpliciter implicantur, sed cum nisu in eundem contactum, adeò ut molem grandiorem constituant primo imparem motui; Sequitur jam, particularum liquidi sanguinei implicationes hujusmodi, fieri longè difficiliùs posse in cœliaca arteria, quàm in porta. Et reverà, implicationes hujusmodi, vel in devecto per canalem fluido, vel in canali devehente, vel in termino, cui devectum fluidum canalis dirigit, propitiam eis producendis habitudinem postulant. Quò ad primum; Sanguis per portæ fistulam tranatus in Hepar, longissimè distans à foco impulsus (*ut prima parte demonstratum*) motibusque suis per mollia abdominis viscera non minùs notabiliter exutus, quàm activioribus, roridisque partibus in eorum alimonias, aliosque usus dimissis, multò minùs per consequens

solutus

solutus est in partibus suis, quàm Cruor Cœliacæ, cujus v
cum fonte motus, nullaque adhùc componentium mobili
jactura, divisam adeò, vegetamque compaginem constit
ut multò difficiliùs ad se se invicem hærere possint ejusdem
tes. Quò ad alterum; Canalis portæ ex trunco innumeris
cum mæandris coalito, indèque in ambages ramorum inn
ras rursùs diffisso, in modum arboris compositus, ut alibi
mus, liquidi derivati lentoribus multùm contribuit, & siqu
sicuti in arteria cœliaca ramosa divaricatio, ob robusti m
impetusque; præsentiam in vecto sanguine, ad eundem ul
rumpendum inservit, funditùsque attenuandum, illisum in
rum angulos; Sic distributio hujusmodi in porta, ob nota
jàm comprehensi liquidi imminutionem motuum, juvat ad
gis eundem implicandum, & retardandum à cursu suo:
ut, inducta sensim gracilescentia in propagationibus cœl
valeat ad sanguinem vividiùs impellendum usque in Hepat
stantiam, portæ autem diramationibus indita, ad idem fl
magis, magisque remorandum in eadem substantia. Quò a
tium; desinentia cœliacæ in solas Hepatis tunicas, (*ut prima
pars exposuit*) partes in majori, super alias, tensione positas
tes oscillantes spontè, & contractiles, indeque tum perme
magis, porisque rectitudinem suis sinceriùs servantes, tùm i
ditum eisdem laticem ad fluxus per cavæ principia reverb
dum, insurgentes; multò minùs sanguinis otiis auscultat,
terminus portæ in molle parenchima, laxum, incontractil
intricatum: Præcipuè quòd multò breviorem percipis c
viam sanguini à cœliaca in cavam, quàm à porta in eande
nam; considerans à primæ extremitatibus in cavæ exord
partes visceris corticales, ut sunt membranosæ, elutriari l
quidum; ab alterius autem finibus per partes medullares, u
priè sunt parenchimatosæ. Quòd si igitur longè frequenti
linquens est in lentoribus cruor portæ, cum in hac disqui
solùm insequemur.

Morbi Hepatis à sanguine.

§. III.

Quoniàm autem lentori morboso dispositus Cruor (quæ

ſit cauſa, ut fluidiorum partium defectus, aut crudiorum abundantia; deſiſtens evacuatio aliqua ordinaria, aut exuberans; impreſſio frigoris, aut figentis miaſmatis; flaceſcens ſolidorum contractilitas, aut liquidorum craſis &c.) in illa canalis ſui portione lenteſcit, quę ambas huic morbo manus exporrigit; quæ ſcilicèt vel minima adeò diametri altitudine polleat, ut leviter implicatæ inter ſe ſe prædicto ritu particulæ ſanguinis aliquæ, jam molem agglomerent amplitudine canalis majorem, ſicque non permeabilem, ſicque obſtruentem; vel conica adeò habitudine gaudeat, ut ejus latera ad partes motus convergentia impingentes in ſe ſe liquidi particulas excipiant, ſuſtentent, ac ad fornicem iter inficiantem, mutuò implicandam cogant; quod etiam eſt ſubſiſtere, & obſtructionem facere: Itaque, cùm conicam propriè ſtructuram excludam ab animalis canalibus, qui nempè truncis ſolùm ſuis graciłeſcunt proportionaliter ad lateralem ramorum productionem, adeò ut ramorum ſuorum omnium diametri ſimul ſumptæ, æquipolleant ſemper diametro majori trunci; patet jam ſubſiſtentiam ſanguinis in porta fieri ſolùm per primam cauſam, ſeu in anguſtiori ejuſdem capacitate, ſeu capillamentis ultimis, in glanduloſos concurſus Hepatis finientibus: In qua certè exilitate poſtrema, nulla ferè liquidi eſt pars (*Ut ſolidè diſſerit Bellini*) quæ ejuſdem canalis ſuperficiei non occurrat, ſicque & fortiorem ſuperandum obicem, majoreſque ſemper reſiſtentias ad ejus fluxum inveniat. Lentores cæterum hoſce ſanguinis, ſeu ſubſiſtentias in vaſis Hepatis inſenſibilibus, ſeu propriâ ejus ſubſtantiâ, & parenchimate, obſtructiones à ſanguine, eaſque veras vocamus, ab obſtructionibus ejuſdem liquidi in vaſis ſenſibilibus, tanquàm ab illegitimis, diſcriminantes; ut infrà.

Obſtructiones Hepatis legitimæ.

Obſtructio Hepatis à ſanguine.

§. IV.

Duplex venit obſtructio à ſanguine in parenchimate jecoris. Prima eſt, cum ſubſiſtentis ſanguinis implicatæ partes omnes uniformiter inter ſe ſe, ulteriorem ad motus inteſtinos validos aptitudinem non ſervant; ſed ſolùm non quieſcentes penitùs, nullo ſymptomatum ſtrepitu morbum produnt. Dicimus tunc obſtructionem ſanguinis frigidam, lentorem cum frigore, ſeu diſcra-

 ſiam

Obstructio Levior. siam sanguinis simpliciter viscidam: hanc, plethoram vocabant antiqui; hancque etiam recentiores indigitant, retardationes sanguinis in Hepate, aliisque visceribus afferendo à turgentium nimis vasorum mutua inter se se compressione. Altera, cùm in moles vastiores concretæ pergrandes moleculæ sanguinis, sicque proprio fluxui obsistentes, adhuc tamen tenues aliæ, solutæ, mobilioresque intertextæ, motus intestinos quosdam sejunctim exercent summè irregulares, & celeres; indèque acris perceptio caloris in parte; quorum indè accretio à superafluente perenniter sanguine, arietante in obstructionis locum, & ab ulteriori permeatione impedito, trudens vasa violenter extrorsùm, perhibet molestæ tensionis sensum, à violenta adjacentis diaphragmatis pressura, singultum, & tussim siccam; à repulsis in massam tumultuariè fluidis ibidem quietè appellentibus, febrim &c. Hunc affectum obstructionem sanguinis calidam appellamus, combustionem Hepatis, lentorem cum calore, seu inflammationem.

Obstructio gravior, seu Inflammatio.

§. V.

Quia autem interdum, coercitæ inter partes sanguinis inflammatoriè lentescentes, subtiliores particulæ impatientes compedum, ab eis se se expediunt, æqualique directione impetus in densum agmen collectæ omnes, cavitatem excavant in visceris substantia locationi suæ conformem; hinc Hepatis inflammationi succedit interdùm abscessus: Collectio videlicet partium harumce, à vasis sanguiferis fugientium in parte visceris determinata. Concipis hinc facilè symptomatum omnium mitigationem in Hepatis inflammatione ad abcessum vergente, ex discessu harum partium impetuosarum à sinu sanguinis; super extensionem folliculi ad partes in abcessum coacervatas, ex ramosioribus portiunculis in collectionis superficiem, tanquàm in crustam implicatis; rupturam tandem apostematis non infrequentem, ex liquidi activissimi, acerriméque fermentantis extensivo nisu superadjacens solidum ultrà momentum cohæsionis suæ, vel subitanea, aut paulatina exesione. Non est tamen, quod purulentæ omnes collectiones Hepatis, seu abcessus, præviæ semper hujus partis inflammationi succedant: Frequentes sunt abcessus Hepatis ex vulnere ad hanc partem inflicto

Abscessus Hepatis.

flicto; Non rari, post morbos chronicos varios cum nulla tamen præcesse inflammationis suspicione. Ter vidimus folliculatam collectionem puris in Hepate post hydropem universalem; semel post essentialem hecticam. Hos tamen spurios abscessus vocito; pro ut, nec puris conditione, nec periodo abscessibus phlegmonis filiis satis correspondentes; sed in utrisque lentiores. Notabilis est abscessus frequentia in Hepate post vulnus capitis cum effusione sub cranio, quod ab authorum admiratione adnotatum, vidimus & nos elapso nuper biennio in Capitaneo quodam à Tolonis expeditione reduce, post duos menses à capitis vulnere defuncto; in cujus cadavere abscessum Hepatis folliculatum ad pugni molem invenimus. Causæ hujus epigenesis à capite ad Hepar sat nervosè ab hominibus amplissimis eventilatæ videri possunt apud *Pigreum*, *Ballonium*, *Slegelium*, *Velschium*, *Pareum*, *Greaume*, *Binosquium*, *Mermannum*, *Petrum de Marchettis*, *Charriere*, *& Ioh. Meekeranum.* Si in tantis authorum synodiis suum & offerre votum liceret, dicerem, sat justum esse, quod, data imbibitione succi purulenti à sanguine in parte aliqua determinata, ut in Capite, vagans indè commune hoc fluidum per corporis partes omnes, majores puris hujusmodi portiones despumet in viscere omnium maximo, omnibusque considerabiliori, uti Hepar est, in quo longè majora quàm in aliis omnibus apponuntur vasa, longèque majores quàm in aliis partibus eorundem diramationes; in quo lentior quàm in aliis omnibus succorum omnium est cursus; in quo viscidius, quàm in aliis omnibus secernitur liquidum, quod ideò ob fimboleitatem texturæ, purulentam secum materiem per idem colatorium allicere à sanguine potest; in quo denique nulla jacet ab extrinseco generalis muscularis potentia, quæ depositam, congestamque purulentiam repellat ad fluxum.

Abscessus hepatis post capitis vulnera frequens.

§. VI.

Abscessus hepatis memorabilis habetur in Jatromnematibus eruditissimi, & in societate Cæsarea Leopoldino Carolina Collegæ nostri *D. Rosini Lentilii* Consiliarii, & Archiatri Wurtembergici, quem ideo hic referre, etiam ultra operis institutam brevi-

tatem, concernit. *Cùm appulissem*, scribit Cl. Lentilio medicus ordinarius, *reperio Dominum Patientem* 34. *circiter annorum valde debilem, totum emaciatum, genis rubentibus, tussiculâ siccâ cum dispnæa laborantem, siticulosum, nil appetentem, conquerentem de Epigastrii dolore, sine tamen rubore, vel humore, tunc quidem sensibili. Caput non dolebat: Extra lectum morari non poterat: Alvus parum secedebat, sputum erat viscidum, & viridescens, aliis cruentum reputatum; mihi non item, quòd nec fœteret, nel in pelvim aquâ repletam immissum, fundum peteret. Febris jam ultra* 4. *septimanas desæviens, periodica, horrore, & æstu interpolata, castrensis primò reputata. Hinc omnia in deterius ruentia* ... *tumor Hypochondrii dextri, nunc demum sublatus abscessum in hepate prodidit: Diarrhœa hinc purulenta: Paucis autem post diebus æger expirabat. Factâ Cadaveris incisione, in conspectum venit hepar magnitudinis monstrosæ, cujus superior lobus ad os coxendicis exporrectus; idemque viscus sub hypochondrio dextro, mirum quantùm protuberante, planè fastigiatum, notabilis cujusdam inflammationis, & sphaceli præbuit indicia; costis firmissimè adnatum, & octo librarum ponderis. In ipsa hepatis substantia, & quidem duplici lobo superiori partis convexæ quantitas materiæ purulentæ virescentis, & pultiformis, non tamen fœtidæ, mensuras duas exuperans, reperta fuit. Sub hoc viscere latitans vesicula biliaria, limphâ multâ, viscosâ, limpidâ, tincturæ omnis experte turgescebat, cujus quantitas effusa duarum ad minimum unciarum numerum transcendebat. In medio ventre pulmonum lobi toti quanti lividi, profundæ inflammationis indices fuere &c.* Tria sunt, quæ, super hunc casum, nobis animadvertenda offeruntur. Primum, tardam fuisse, & decollatis viribus diarrhæam purulentam, in vasta nimis suppuratione, ut satis hepatis abscessus expurgari per secessum non potuerit. Secundum, non tantùm in suppuratis Hepatitidibus, quàm etiam in simplicibus, ad attiguum pulmonum lobum epigenesim celebrari; undè sputa idiopathica multigena, pituitosa, flava, sanguinea, puriformia, purulenta: Hæc hepatis cum pulmone commercia nonnihil vellicamus in problematibus practicis nostris. Tertium; crassiori, reticulari, seu præcipuâ portione oleosâ bilis per hepatis substantiam ab infarctibus variis irretita, & ab

ulteriori

ulteriori derivatione impeditâ, non prӕterlabi, & colligi in cyſtim, niſi ſolutiorem ejuſdem partem, ſeu merum limphaticum ejuſdem vehiculum: Ut indè liquida hoc ritu cyſtica limpida ſint, tenuia, & tamquam non biliofa. Quod in pluribus hepatis obſtructionibus frequenter vidimus. Varia circa abſceſſus hepatis memoranda videri poſſunt apud decades varias ephemer. noſtrarum *Germ. nat. curioſ. apud Schenkium*, *Bontium* in medicina Indorum, *Borel* alioſque authores.

§. VII.

Hepatitides frequenter etiam in abſceſſum migrant. Hepatitis eſt *inflammatio hepatis, non exquiſitè legitima; mixta ſcilicet, & producta ex calido ſanguinis, & bilis lentore per viſceris ſubſtantiam.* Hinc Hepatididi non ea ſolùm accedunt ſimptomata, quӕ meram Phlogoſim comitantur; acuta febris, ſitis, exӕſtuationes, genarum rubedo, & ſimilia; ſed inſuper quӕ torridiori per hepar bilis infarctui, ſeu calido ictero ſolent ſuccedere; Linguӕ amaror, aut flavedo, flavedo etiam major, aut minor per totum corpus, nauſeӕ, laſſitudines, & hujus generis alia: febres prӕcipuè typhodes, ſeu hepaticӕ periodis biliariis ordinariò alternantur; friguſculo, & ӕſtu quotidie ſe ſe, cum periodica pariter ſymptomatum ingraveſcentia excipientibus. Dolor in Hepatitide, frequentiùs uſque ad mammam protenſus, facilè auſpicandus ex prętumido viſcere, fornicem diaphragmatis in altius elevante, cum inducta etiam paſſione in ſuſpenſorio ligamento: indè etiam venit reſpirationis anguſtia, pectoris affectum ſimulans. Pulſatio ad Hypochondrium, & epigaſtrium moleſta, à cœliacӕ dextrӕ ſanguine, in obicem phlegmonoſum impingente, directè impedito, lateraliter urgente, deducenda venit. Sed ſputa per hepatitidem pulmonaria ejici, flava, pituitoſa, ſanguinea, purulenta, aut intermixta, pleuritidem ipſam affectantia, morbi ſcilicet contagium, uſque ad correſpondentem pulmonis lobum introductum, indicantia; id eſt, quod alio loco intimiùs explorabimus. En recens ad exemplum Hepatitis, à nobis anno ſuperiori obſervata. Matrona quӕdam annorum 43., bilioſo-ſeroſę conſtitutionis, animi curis, & menſium ſuppreſſionibus habita, dolore corripitur ad

dextrum hypochondrium pungitivo, ex epigastrio usque ad mammam, & claviculam sensili, tussi sicca, difficili anhelitu, pulsu parvo, & celeri, cum febre duplici tertiana. Tensio, & elevatio ad regionem hepatis, & dolor, in dies crescentia, cum duritie visceris circumscripta. Morbus primis diebus non cedens phlebotomiis cubitalibus, à secta tamen saphena remissior. Tertiâ die insolentior, cum simptomatum recrudescentia usque ad nonam. Copiosa post quartam expuitio sanguinis livescentis, pituitâ viscidâ, & coctâ immixti. Nullum à repetita missione sanguinis, aut fotibus laxantibus, epicerasticis, & paregoricis solamen. Tandem remissa febris, & symptomata, commotâ liberaliter alvo. Contumacior Hepatis dolor, tumor, & tensio die decimaquinta, per repetita cathartica, & fotus, evanescentia. Ægra post dies 40. restituta.

§ VIII.

Cæterum, citò curabilis est abscessus jecoris, si in vegeto Juvene, & virium presentiâ, post breve morbi curriculum, ea loci opportunitate perrumpatur, ut facilis sit per choledochum effluxus puris in intestinum, hinc & ejusdem foras eliminatio per secessum seu per diarrhæam purulentam, aut per vomitum; aut facilis sit exitus per vulneris ora, si ex plaga productus; facilisque inde relictæ ab abcessu concamerationis absterslio, & consolidatio. Abscessus jecoris hoc ritu curatos videre *Nic. Tulpius*; *Ioh. Iac. Harderus*; *Nic. Beckerus*; *Aliique*. Suspecta mihi jure est apertio ad exteriora hypochondrii, ad abscessum Hepatis eo tramite foras elutriandum, tùm naturaliter per motum intimum facta, tùm artificialiter per Chirurgi manum, licèt ab authoribus quamplurimis ambæ sint decantatæ. Citò lethalia sunt hujus genii apostemata, & subitaneam sæpe necem afferentia, si circumstantiis oppositis ad locum exitui imparem abrumpantur; ac vel totum inundent viscus; vel per abdominis Cavum effusa, contenta viscera præfocent; quo casu empyema Hepatis vocari posset. Diuturna sunt, & incurabilia; si densius implicata, sicque in mobilitatis impotentiam coacta materies ad abscessum collecta, in terminis suis inalteratè quiescat. Quod accidit interdum in spuriis abscessibus;

Vomica, & Tuberculum Hepatis.

cessibus; & Vomicam nuncupamus, si fluidior sit massa comprehensa; Tuberculum, si crassior.

§. IX.

Morbi Hepatis à limpha. A morbis Hepatis ex sanguine migremus ad morbos ex limpha. Exsurgunt in partibus animalis omnibus ab interstitiis fibrarum texentium principia Canalium quorundam, qui, ob usum suum, aquæductus nuncupantur, seu communiter vasa limphatica; sicuti ex ipsamet fibrarum substantia oriuntur venarum primordia. Calcat aquosas hasce Fistulas liquidum quoddam in eisdem partium omnium loculamentis secretum à sanguine, quod, ductâ legitimè analogiâ, limpha dicitur; Cujus naturam, progressum, usum, & secretionis causam abundè exponemus *in sect. 15. operis nostri Anatomico-pathologici*; & præsertim in peculiari tractatu rei hujusmodi Historiæ destinato. Copia interdum, frequentiùs Crassities, & viscíditas, Causa est, ut in partium spatiis sensim à sanguine extricans se se hoc liquidum, in Canalium suorum oscula derivari nequeat totum; vel quòd scilicet ea quantitate secernatur à sanguine, quę nimia sit Emissariorum alveo; vel quod ea implicatione, & volumine ditetur in componentibus plurimis suis, ut imparis sit corpulentię ad tenuissima vasorum oscula subeunda: Hinc eum per solidorum sinulos, & interstitia exundare frequenter videmus, variasque in aggeries colligi; elatiores in partibus, sed molliusculos, mobilesque tumores elevans in primo casu; ut in ascite; in vesicis ab epipastici stimulo elevatis &c. minores autem, sed firmiores, & stabiles, in secundo; ut in strumosis glandularum infarctibus &c.

§. X.

Tumores Hepatis. Utraque ex limphæ erroribus affectio, seu utriusque generis tumor limphaticus competit Hepati. Frigidos vocant communiter hujus farinæ tumores, ad discrimen calidorum ex sanguine emanantium, qui jecur adoriri possunt; ut Phlegmon, seu legitima inflammatio superiùs exposita, in qua sanguinis concretiones absquè violenta ductuum continentium tensione, seu tumore notabili, non veniunt. Primâ tumoris limphatici specie lacessitur Hepar, cùm in fluidi soluti copias totum diffluit viscus; ut in tumoribus

moribus Hepatis œdematosis universalibus; de quibus *Glissonius in* anat. Hepatis: *In hoc affectu totum Hepatis parenchyma spongiæ instar æqualiter intumescit, serososque humores undiquaque imbibit. Hoc malo affectum Hepar interdum, in immensam molem excrescit*; cùm ejusdem generis tumoribus partialibus; ut cùm ab aliqua Hepatis parte insignis magnitudinis vesicæ sero solutissimo plenæ propendent, quas etiam paulò post commemorat *Idem Author*, *eodem opere*. Sed hæc tumoris limphatici species ab ubertate hujus fluidi rara sat est; Frequentior memoratâ à crassitie altera; cùm scilicet inspissati, ob varias habitudines sanguinis, succi limphatici, inepti fiunt ad trajectionem per vasa sua, post susceptam à sanguine secretionem; sicque in hujus visceris corpore lentè implicantur; cumque morbum Hepatis adimplent, qui, post obstructionem à sanguine superiùs memoratam legitimè etiam obstructio dicitur, eaque limphatica. Hic jam notare opportunè, limphaticas in parenchymate jecorario obstructiones, solidorum ejus intervalla occupare, non ipsam substantiam; prò ut in hisce secernitur à sanguine limpha, ibidemque characterem imprimit erroris sui; sicque semper imposterùm omni jure concipiemus, limphaticos in Hepate infarctus, inter membranas, aut inter lobulorum interstitia perfici; dùm, concretiones sanguineas, seu obstructiones à sanguine in intimo parenchymatis corpore, seu glandularibus concursibus collocari, extrà omne dubium posuimus.

Hepatis œdema.

Obstructio Hepatis à limpha.

§. X I.

Varias adnumero in Hepate limphaticę obstructionis species, secundùm gradus concretionis varios in hoc succo Hepatis incola. Et siquidem, qui lentoris Character supponi potest in limpha adhuc sanguini maritata; sit jam hic ab erratis in victus ratione; sit à dissonis animi motibus; sit denique à re alia procathartica (quod nunc in censum non cadit), is vel laxioris, vel strictioris compedis concretiones faciet in eodem liquido jam in Hepatis cancellis secreto, dummodò magis, minusve in eodem subsistente fluido subtiliores superstites, mobilioresque partes deperdantur, à circuitu, aut perspiratione abreptæ; hocque ritu magis, minusve

minusve in crassioribus restitantibus particulis nisus ad contactum augeatur. Primam hujusmodi concretionum speciem simplex adimplet obstructio. Componitur hæc quidem à succo in substantiæ jecorariæ interstitiis inspissato, sed ea tamen fluiditatis quantitate adhuc prædito, quæ sufficere aliquando possit ad eum rursus deducendum in proprios canales. Hæc, illa est Hepatis obstructio communior, quæ febres, aliosve morbos frequenter præcedit, comitatur, aut sequitur; quæ non difficilè solvitur, vel vi naturali, vel remediorum: Huicque refero Hepatis infarctus illos brevi tempore nascentes, minùsque renitentes, ex limpha crudiori, post immoderatos frigidæ potus, vel excedentem fructuum esum, vel intempestiva remedia refrigerantia, vel crapulam, satietatemque nimiam, congesta in sanguine; indeque in hoc sanguinis diverticulum eructata, & usquè ad debitam ejus coctionem immorante: Hasce obstructiones tanquàm criticas judico; adeò ut alveos grandiores sanguinis, à fæculentiis ibidem projectis vindicando, graviores sepè morbos antevertant. *Obstructio levior.*

§. XII.

Venit indè firmior concretio alia, in qua tenaci adeò cohæsione sistuntur grandiores limphæ particulæ, ut tenuioribus ejusdem, ac agilibus partibus, vel penè in totum evolatis, vel penè in totum implicatis, omni penè destituantur fluiditate, qua removeri possint ab adhæsionis loco; Sicque sit ordinariò insolubilis, concretionis hæc species; quam variè subdividunt Medici ab habitudine aliqua dissimili humoris concreti. Atheroma dicunt à materia sua sevo simili; cujus congestionis exemplum in Hepate habemus ex *Glissonio anat. Hepatis*: Stheatoma ab humore lento, & glutinoso, pultem, aut cremorem referente; quod & in Hepate observatum legitur apud Clar. *Ioh. Fantonum Observat. Anatomico-med* 13. post *Segerum*, *&* *Velschium*: Melliceridem autem à liquido mellis substantiam æquante: quem casum anno elapso auditoribus meis sat maximum exhibebam in quodam Doctore militum, dum eorumdem Nosocomio præessem. Misellus per annum ferè, affectus dolore gravativo, & fixo, ad regionem exitus costarum spuriarum à vertebris orisontaliter versùs hypochon- *Obstructio gravior.* *Atheroma.* *Stheatoma.* *Meliceris.*

drium dexterum anterius extenso; Succedente hinc febricula habituali, emaciatione, intumescentia partis dolentis pallida, grandescente in dies cum costarum superjacentium incurvatione; Mox ingruente & in dies respirationis angustia, adeò ut, tanquàm orthopnoicus, non nisi erecta cervice respirare posset; Tandem post supperadditam totius habitus intumescentiam, verè suffocatus, cedebat fatis, expletis duobus mensibus à principio tumoris. Aperto, primis aleis, tumore in Cadavere: Impetuosa statim eruptio lib. xx. circiter materiæ notabiliter spissę, ex mixta scilicet gelatina crassiori, solutoque sero compositæ, non albæ, sed rufæ, non graveolentis, non putulentæ. Datâ per debitas incisiones oculis viâ, totoque expresso à fodina sua humore exundante, antiquæ meliceridis nidus offerebatur, ad Hepatis verticem, seu gibbam ejus regionem, qua lambit diaphragma. Effluxæ ad hanc congestionis sedem post crassiores, fluidiores & limphæ copiosissimæ; facta quaquaversùm expansione, impetuque ad exitum, offenso obice insuperabili ad partes posteriores dorsi, & anteriores hypochondrii; actoque sic in partem debiliorem nisu, sciderant hiatu ad pollicis diametrum notabili attiguam diaphragmatis faciem à longa jàm laticum exoticorum assidentia, & maceratione laxatam, & à tono suo destructam; indèque ad totum antrum thoracis dexterum exundandum excurrerant; *Undè* successus prædicti. Inspectio aperturæ ab ipsomet naturæ conatu tentatæ ad exantlandum humorem, intempestivam increpavit Chirurgi formidinem à me in tumoris invalescentia sæpiùs ad apertionem, stimulatam. Huic tumorum generi referri possunt minusculæ aggestiones limphaticæ ad milii magnitudinem copiosissimè totam Hepatis substantiam quaquaversùm obsidentes, quas nupero mense Martio observabam in Puella sexenni longâ febricula, extincta. Acervuli hujusmodi foveam sibi congruam in Hepatis corpore, seu inter ejus acinos insculpserant, à qua indè facilè scalpelli acie abradebantur. Contenta materies albumen ovi ad ignem exactè induratum colore, & consistentia æmulabitur. Quod autem notabile: par in Lienis substantia currebat affectio. Hìc etiàm reducimus similes tumores varios accedentes

Aliæque congestiones consimiles.

in

in hepate, poſt longas ægritudines, nunc craſſiſſima, ac translucida gelatina refertos, nunc liquidiori opaca, variiſque colorum mixturis depicta. Sic Primus Italiæ Archiater, *Ioh. Maria Lancisius* immortali lib. ſuo de *mort. ſubitan.* in Equite apoplexiâ denato obſervabat, poſteriori Hepatis parti, quæ diaphragmati adnectitur, inſidentem tumorem cyſticum æruginoſa velut argilla plenum, ex cujus adhærentia ſeptum tranſverſum eo loci ſubruſam coloris labem contraxerat; atque inde ſicca tuſſis &c. In his omnibus congeſtionibus, quæ eædem ſunt in origine, & natura, modicoque momento differunt, frigidus materię lentor legitimam nunquàm admittit ſuppurationem; Licèt ex tenuioris interdùm confluxu fluidi, miſcella, & orgaſmo quamdam pſeudoſuppurationis ſpeciem concipiat, à vera tamen variis de titulis diverſam: Ejus cæterùm viſciditas ramuloſas varias in collectionis ſuperficie densè implicat partes, ad continentis tunicæ, ſeu folliculi figuram adſtruendam; ut ſuperiùs annuimus.

§. XIII.

Maximus in Hepate concretionis limphaticæ gradus, ille eſt, in quo exhauſtâ omni roridâ limpharum portione, ſtrictiùſque compactâ gelatinoſâ; ſeu deperditâ omnimodè mobilitate, in firmum, in durum vertuntur collecti latices, nullimodè ampliùs *Scirrhus.* in liquiditatem reducibiles. Hujus generis morbus eſt, Scirrhus Hepatis; Cujus indolentiam, ſtabilitatem, imò & nullius ſæpè momenti incommodum facilè concipiunt, qui eum tanquàm ex liquidis in ſolidi inertis naturam, & formam tranſmutatis conſtructum penſitant. Particeps mobilitatis eſt Scirrhus Hepatis, non minùs ac alius cujuſque generis tumor, ſi tunicis ejus externis inſideat, non intimo corpori. Plures Scirrhi Hepatici obſervationes habemus in authorum paginis, plures etiam fallacias in eiſdem legimus; ut, Scirrhum jecoris ſuppurari poſſe; imò & factâ exteriùs Cauterio, aut inciſione aperturâ expurgari; Scirrhum jecoris legitimæ inflammationis Sobolem eſſe poſſe; Scirrhum jecoris remediis interdùm introſumptis curabilem; aliaque de eo conſimilia; Quæ omnia prorſus refello. Quòd ſi poſtremum in Hepate attingant fixationis, & indureſcentiæ ſtatum pituitoſi

liquores, ut omni deperdita limphæ fluentis facie, tanquàm fex è liquorum evaporatione residua, non nisi ejusdem calcem pr̨ę se ferant, Venient certè concretiones callosæ, gipseæ, tartareæ, sabulosæ, lapideæ &c. non multùm texturâ dissimiles; in quibus omni exuta fluoris forma, & possibilitate, propriè solidescit liquidum. Hujus farinę durities in Hepate observarunt *Glissonius*, *Platerus*, *Benivenius*, *Raygerus*, *Henen &c.* de lapideis in Hepate concretionibus sermonem ad aliud Caput servamus. Expletis obstructionibus Hepatis legitimis, tùm ex sanguine, tùm ex limpha progenitis, quas propriè circumscriptas vocant, illæ essent in censum subrogandæ, quas spurias voco; seu quæ non ex fluidorum vitio in ejus parenchymate, aut sinulis exercito, sed ex mala canalium sensibilium habitudine emanant, insontibus etiam fluidis eosdem implentibus, adeò ut per solos errores organicos, varias exhibeant interceptiones liquorum in ductibus sanguiferis, & limphaticis. Sed hæc omnia *Capite tertio* jam retuli, ubi de morbis Hepatis à solido vasculari; Ubi etiam de obstructione cystis felleæ, ejusque Canalium, prò ut ad dictam Categoriam faciente, loquuti fuimus. Cæterùm duo adhuc perpendenda veniunt circa expositas obstructiones Hepatis. Primum, de quibusdam affectionibus, ad hasce obstructiones succedaneis: Secundum, si in quibusdam Hepatis, aliorumque viscerum obstructionibus constituendæ sint jurè peccantium humorum fodinæ ad febrium præcipuè intermittentium periodos fovendas.

Concretiones Hepatis Callosæ, Gipseæ &c.

Obstructiones Hepatis Spuriæ.

§. XIV.

Quò ad primum: Inter obstructionis Hepaticæ Satellitia frequentes animadvertimus hæmorrhagias narium: [quod etiam post *Volcherum Coiter*, aliosque antiqui stigmatis homines varios, scripsit in praxi sua celeberrima Expertissimus *Lucas Tozzi*, Partenopęum Decus] & equidem tantum spatii detrahitur ab orbita sanguinis, quantum capacitatis aufert à vasis sanguiducis per abdominis viscera disseminatis, vel comprimens, vel offerciens obstructionis materia; sicque in angustiorem locum coacta sanguinea moles, non tantùm grandiori volumine superiora impetet vasa, sed liberiora earum ora recludet, in nares scilicet hiantia. Diarrhœa in eodem

Stillicidia Narium ex Hepatis obstructione.

Diarrhœa Hepatica.

eodem morbo non infrequens, quam ideò Hepaticam dicunt, petenda est à massæ alimentaris cruditate, & liquamine ex ſucci Hepatici hebetudine, aut defectu; præcipuè à transcurſu limpharum per Hepar plurimùm impedito, hincque in intestina undâ notabili regurgitantium: Enim verò; ſicuti in tantùm per animalis partes ſenſim ſecernitur limpha à fluido ſanguineo, in quantùm hoc ſenſim à cordis diſceſſu lenteſcit in capillamentis ſuis; ſicque copioſioribus, ſuprà alias partes, limphaticis donetur Hepar, quia majorem ducat in eo, ſuper alias partes, lenteſcentiam ſanguis; ſic data in ſanguine portæ, ob infarctum Hepatis, retardatione motus ultrà conſuetum majori, fiet, ut tardiùs & idem fluor per ſolida inteſtinalia proſerpens, majores ibidem ultrà ordinarium dimittat limpharum copias; eodemque tempore Cruor aortæ ob idem infarctus Hepatici obſtaculum, ab aſſuetæ quantitatis derivatione per primum emiſſarium ſuum, ſeu cœliacam impeditus; in majori per conſequens ſuprà conſuetum copiâ per *ſuccedens* alterum immediatè emiſſarium, ſeu arteriam meſentericam, ad inteſtina depluet; ut indè uberius ſerum per hæc viſcera extillare poſſit. Luxuriantes ideò in contumaci, fortique obſtructione Hepatis aquoſæ ſubſtantiæ per abdominis viſcera, diarrhœam prædictam faciunt, ſi cavum inteſtinale ſubeant; Cachexiam autem, aſcitem, aut aliam hydropis ſpeciem, ſi per partium ſubſtantias, meatuſque inſenſiles exundent, indeque per membranas, & integumenta extrinſeca; undè tumor abdominis, pedum, ſcroti, faciei &c. Non eſt tamen quod hydrops ſemper ab infarctu Hepatico ſoboleſcat, ut arridebat antiquis: ſæpè ejuſdem cauſæ cum eo conſocia eſt productio; ut limphæ lentoris, colluviei: & per hoc in frequenti Cadaverum hydrope defunctorum diſſectione, non Hepatis ſolùm Corpus obſtructum offendimus, ſed & meſenterii, pancreatis &c. Sæpiùs autem nullum cum eo Commercium ducit; ut patet ex frequenti obſtructi Hepatis præſentia, abſque ullo hydropis adventu; & viciſſim ex frequenti hydropis aſſidentia, abſque ulla Hepatis obſtructione; adeò ut hydrops ex cujuſcunque alterius viſceris principalis infarctu, imò & à quacunque majuſcula in animali ſecretione depra- *Hydrops.*

vata oriri possit: sic non infrequentes ex vitio pulmonum, renum, mesenterii, stomachi, lienis observamus hydropes.

§. XV.

Quò ad alterum: assero quidem in statu naturali totalem in partibus moram, seu adhærentiam prohibere fluidis, Circuitus leges: Assero tamen hujus rei aptitudinem in statu præternaturali ex inspectione varicis, aneurismatis, aliorumque affectuum consimilium. Sic data in Hepatis sinulis statione succi alicujus viscidi, qui à variè per moram fermentatis particulis suis novam induat substantiæ, ac texturæ formam; indeque vel ex propria, vel fluidorum continuò adventantium solutione, congruum recuperet fluorem ad limphatica, & successivè sanguinea subeunda vasa; eum certè, ut febrilis accessus toties, & per determinata intervalla incitabulum concipiam, quoties à sanguine in visceris intercapedines eructatum, per determinata intervalla in ejusdem sinum revehi poterit: Stati hinc febrium recursus, seu intermittentium periodi à succo, Hepatis, aut alterius visceris loculamenta, tanquàm fodinam inhabitante, computari facilè possunt: Plurimùmque elucescit hoc in Hepar, & ab Hepate liquidi morbosi depositionis, & resumptionis commercium, ad febres terminandas, & renovandas ex repetitis observationibus, quibus in subjectis quibusdam continuam febrem ex repentino *Hepaticæ* obstructionis ortu, & elevatione statim judicari, indeque post longa intervalla recrudescere, evanescente statim Hepatis obstructione, animadvertebam. Quæ febrem solvit Hepatis obstructio, criticam, ut suprà, vocare non incongruum duxi. Claudo prolixam hanc disquisitionem amplissima adhuc adnotatione; cui vobis exponendæ me teneri existimo.

Fodina febrium in Hepate.

§. XVI.

Eadem est per Lienem, ac per Hepar, in liquidis memoratis cursus naturalis proportio. Et siquidem; quod stat ex parte arteriç: Idem diverticulum sanguinis, seu Cœliaca, æqualiter ad Lienem, quàm ad Hepar bipartitur: Quod ex parte venæ: Lentus idem gressus, quo sanguis portæ ad Hepar apellit, causa est, ut eodem etiam lentoris gradu sanguis per Lienis substantiam

percur-

percurrat; prout idem ſcilicet lentè progrediens per portam inteſtinalem Cruor, cauſa eſt, ut non niſi lentè ex Liene in oſculantem cum ea ſplenicam venam percurrens ibidem ſanguis derivetur; ob quam rationem ſplenica vena quater grandior eſt correſpondente arteria. Quamobrem, ſicuti proportionalis eſt lentor ſanguinis, & remoratio in Liene, ad lentorem ejuſdem fluidi, & remorationem in Hepate; ſic ejuſdem & gradus proportionaliter fluunt ordinariò in utriſque partibus infarctus, & obſtructiones; ſic conſimilis & proportionaliter eſt per conſequens in ambobus viſceribus limphaticorum numerus, copiaque, & motus devecti liquidi. Eadem in ambobus ſituatio; ambo ſcilicet viſcera eundem in abdomine horizontem, eandemque (ut ita dicam) lateralitatem occupantia. Itaquè lentoris præternaturalis habitudo in viſcerum naturalium ſanguine, aliiſque liquoribus vigens, non minùs in Lienis, quàm in Hepatis parenchymate infigi poterit. Et ecce jam, cur Hepatis obſtructio ſociam habeat *ordinariam*, & obſtructionem Lienis; nilque in cadaverum *extiſpiciis* familiariùs veniat, quàm utraſque partes ęquali infarctus culpa peccantes animadvertere: Illaque, inter duo hæc viſcera, in ſtatu ſano, & morboſo conſenſus, & connubia explicata, non mumialia, & ſympatica, ut apud Antiquos; ſed verè mechanica, & in vaſorum habitudine conſtituta. Sic in puellæ exemplo ſuperiùs §. XII. allato, eadem in organo utroque occurrebat congeſtionum miliarium diatheſis. Aliæ, & frequentes accedunt in aliis hominis partibus correſpondentiæ, non ab analoga vaſorum ſenſibilium, ſed ab inſenſibilium diſtributione petitæ; ſeu à compoſitionis, & ſubſtantiæ congeneitate: Ut conſenſus inter varias Corporis glandulas, longè licet diſſitas; cutaneas v. g., & bronchiales; renales, aut inteſtinales, & articulares; meſentericas, & *jugulares* &c. Sed extrà rem noſtram eſt materia hujuſmodi. Hoc addere hìc debeo, quòd, grandius in œconomia animalis incommodum, Hepatis obſtructionem ferre ſuprà eundem lienis affectum ſat ille noſcit, qui leviter conſiderat, ex primi viſceris obſtructione, ſuper eandem alterius duo mala conſequi notabilia; Impeditam ſecretionem à ſanguine recrementi, quod in eo

valdè

valdè seditiosum est; Impeditam distributionem ejusdem in intestinum, in quo valdè est necessarium. Collige à dictis, ex lentescentia obstructiva sanguinis portæ in Hepate, non solùm, & eodem crimine implicari posse lienis sanguinem, sed, & aliorum viscerum, succum eundem effundentium in portam; sic ut in obstructionibus Hepatis, & lienis, iisdem etiam communiter animadvertantur maleficiis obsita, Pancreas, Mesenterium, Omentum &c.; Obstructionibus ideò lienis, aliorumque etiam abdominis viscerum, quæ in portam sanguinem suum transfundunt, ordinariò antecedere obstructiones Hepatis; adeò ut in generalibus viscerum abdominis obstructionibus, quisquis legitimè affirmare possit, primogenitam fuisse obstructionem Hepatis, quod super cæteras hasce partes magis est capescendis obstructionibus dispositum; prò ut suprà eas omnes liquido crassiori transcolando destinatum; & econtra non obstructo Hepate, seu liberè per hoc viscus trajiciente, præter alios succos, cruore portæ, difficillimè prehendi obstructionibus alia abdominis viscera, prò ut liberè fluunt per ea latices omnes, ob liberum sanguinis portæ fluorem per vias suas; ut patet.

§. XVII.

Perpensâ jam obstructione Hepatis sanguineâ, & limphaticâ, remaneret hîc, etiam propriè humoralem conferre, seu biliosam: expositis scilicet jam morbosis lentoribus sanguinis in glandulosis concursibus Hepatis, limphæ in lobulorum, acinorumque interstitiis, tertii jam memorati humoris, seu vernaculi ejusdem partis recrementi, in vasis peculiaribus suis lentores peragrare incumberet: Sed cùm principaliores à fluidis morbi in Hepate, aliisque visceribus naturalibus, ex variis secernendæ, aut secretæ bilis erroribus auspicentur; hinc, ut penso exactiùs incumberem, operæ pretium duxi, varietates eorumdem omnes novo quodam, nitidoque ordine exarare; singulas nempe sub quinque vitiatæ Hepatis secretionis classibus, totidem in capitibus comprehensis, colligendo. Sic primo Capite morbos Hepatis, aliarumque partium expromam ex auctâ bilis secretione; secundo ex diminuta, tertio ex abolita; quarto ex depravata; quinto ex secretion[e in] alia etiam organa translata. Sit jam igitur, C

CAP. VI.

Morbi à ſecretione Hepatis aucta.

§. I.

ANimalis ſanitas in debito locatur ſecretionum conſuetarum uſu; ſicut vita in debitis per ſolida, fluidaque correſpondentiis motuum. Hinc cùm à motibus ſecretiones accedant; vita ſecretionum principium eſt; & reciprocè ſecretiones ſunt principium vitę, dùm à vitiatis ſecretionibus, vitiantur, à ſuppreſſis, & ſupprimuntur motus vitæ neceſſarii. Præcipua ad vitam animalis faciens ſecretio, bilioſa eſt. Et quemadmodùm tota œconomię animalis perfectio à recto hujus ſecretionis ſtatu auſpicatur (*ut vidimus ſuperiùs.*) Sìc omnes penè illius errores ab ejus vitio ortum ducunt. Bilis multipliciter (*ut ſuprà*) aberrare poteſt à naturali habitudine ſua; hinc morbos innumeros à viſcerum naturalium ſede oriundos procreare. Hîc primò conſideranda veniunt, vitium ejus in quantitate ſimpliciter nimia, ſub auctæ Hepatis ſecretionis titulo comprehenſum, affectuſque ab eo emergentes. Cæteræ ejus exorbitantiæ, morbique earum aſſeclæ, in ſequentibus capitibus ſub variis ulteriùs ſecretionis Hepaticæ diſſonantiis, accedent. *Vita, & ſanitas in quo fundentur.*

§. II.

In Duplici caſu exuberare poteſt liquidum bilioſum, undaque tumidiori in inteſtinum perfluere; vel cùm luxuriantibus reverà in ſanguine copioſiùs bilis principiis, uberior fit eorumdem tranſcolatio in Hepate, & derivatio in inteſtina: vel cùm conſueta ſolùm vigente tùm in ſanguine, tùm in colatorio quantitate bilis, eadem ab *inſolitis* corporis ipſius Hepatici, aut partium adjacentium contractionibus validè adeò, copioſèque per ductus ſuos, in duodenum exprimitur, ut ſoliti effluxus menſuram longè, & exigentiam tranſcendat. Venit bilis exuberantia in primo ſtatu; cùm poſt exercitia immodica, vigilias diuturniores, febres ardentes, *Duplex eſt exuberantia bilis. Vera Et apparens.*

ſpirituoſa alimenta, fervidaſque tempeſtates tanta in ſanguine extruitur quantitas ſalſi lixivioſi, retorridique reſino-ſulphurei, ut incerniculo ſuo, ac inteſtinis, ſuprà conſuetum exundandis ſufficiat. Accedit in altero caſu; cùm ex diatheſi ſpaſmodica Hepatis, ventriculi, aut inteſtinorum, in affectu hypochondriaco, febrium intermittentium principio, colica nervoſa, aliiſque contracturis morboſis, adeò premuntur attigua promptuaria bilis, ut tanquàm ab admoto emboli validiori momento, violenter, & uberrimè in inteſtina trudatur liquidum convaſatum. In utroque ſtatu grandeſcens in inteſtino proportionaliter cum copia & bilis ſtimulus; iſque à competenti Chili, aliorumque liquidorum inteſtinalium mixtura non ſatis imbibitus, & involutus, nerveam ejuſdem canalis laceſſit, & quatit tunicam: hinc tenſiones ejuſdem, & criſpaturæ, colica, hydrops ſicca, aliæque orgaſmi bilioſi ſoboles: Borborigmi, & flatus præcipuè, ob alternè introductum in fiſtulam inteſtinalem, colliſum, & rejectum externum aerem ab eadem alternè contracta, & reſtituta (quam flatuum mechanicam ampliſſimè elucidabo in peculiari tractatu) Perfluens uſque ad cavitatem ventriculi tumidum humoris hujuſmodi fluentum, nauſeam ibidem procreat, ſputationes copioſas, vomitus, præcordiorum anxietates, cardialgias, vertiginem, dolores in ſuprema cavitate lancinantes, anorexias, alioſque ſtomachi, & capitis morbos: Quarum partium ſtrictiſſimum, ſubitumque reciprocè conſenſum ille radicitùs percipit, qui veram colit Anatomem. Tantùm etenìm inſequitur culter propaginum nervoſarum affluxum ad ſtomachum, ut non niſi ex glomo nerveo explanato contextam hanc partem oſtendat: Tanta inſuper eſt, ſuprà alias omnes corporis partes, nervorum à capite ad ventriculum excurrentium rectitudo, ut facilè percipiamus, concuſſionem, tenſionem, aut novitatem aliam in nervi extremo ad ſtomachum deſinente impreſſam, ocyſſime uſque ad extremum aliud, ſeù originem ad caput ſuam propagari poſſe. Imò ex copioſa bilis effuſione in inteſtina, & ventriculum, repentinam obſervarunt mortem *Veſalius*, & *Ballonius*.

§. III.

§. III.

Inter bilis affectus præcipuum tenet locum Cholera morbus; quem ab aucta hepatis secretione, seù copiosiori ultrà statum naturalem in hoc viscere secreta bile, & ad tenue intestinum suffusa deducunt inter modernos quamplurimi; eò quòd in denatis ex hoc morbo, fellis folliculus non solùm bilem contineat ejusdem tincturæ, viridis, æruginosæ, aut alterius; ac tulerant succi in affectus vigentia supernè, infernèque erumpentes; sed eadem semper extremè satur occurrat: Præcipuè quòd in gracilibus, & pichrocholis constitutionibus, in quibus exorbitantiæ bilis assuescunt, frequens sit hæc affectio. Alii tamen jecur in hoc morbo absolvunt ab omni culpa, observantes choleram ordinariò, atque citissime succedere ingestionibus cibi dispepti, immodici, aut aliter pravi, aliisque victus erratis: nec tàm præceps (*asserunt*) brevissimo temporis spatio fieri in Hepate potest biliosæ secretionis excessus hujusmodi. Litem hanc ad veritatis trutinam conciliando: Volumus cum primis succorum in cholera per vomitum, & alvum effluentium flavedinem, virorem, æruginositatem, aut formas alias, veras esse legitimæ bilis Hepaticæ tincturas: Affirmamus cum alteris enormem illam humorum copiam brevi temporis curriculo in eodem morbo elutriatam, ab aucta Hepatis secretione non auspicari, sed ab actione liquorum in tubo intestinali nascentium, ibidemque in maleficos degenerantium. Et equidem aggestum in intestinis vel ab impura Chylosi, vel ab arteriolarum eructatione, vel à subdola veneni præsentia liquidum exoticum, tumultuarium, & acre, eo pollere potest stimulo, qui, suprà vim fortioris cathartici, par sit copiosissimis emungendis serosis, aliisque humoribus, ex innumeris per totam intestinalem faciem dispersis hydragogis tubulis, ac siphunculis excretoriis, & præcipuè ex Hepatis, atque pancreatis emissariis; ut tot alvi dejectiones, vomitusque adimplens porrigatur mate-[illegible]. Dixi in intestinis choleræ incitamentum procreari, per quam [illegible]ationem, vel modicum, succis copiosissimè eliciendis sufficit, [illegible]usquàm ferocius quodcunque purgans. Reverà medicamentum [illegible]rgans, suum in ventriculo irritamentum inchoando, in violen-

Cholera morbus.

tam illicò contractionem ducit fibras ibidem motrices; quarum indè per totum intestinalem tractum continuatio, successivam ejusdem contractionis conspirationem amplectitur usquè ad podicem; adeò ut per totum hoc iter propulsæ incessanter, purgantes particulæ, ac ab omni mora per intestinorum parietes inhibitæ, ab eis fugitivè confossis mediocres solùm exhauriant laticum rivulos: Sed choleræ materia in tenuis intestini angulositatibus erigens caput, antequàm ad excretionem exsurgant sensiles tunicæ, jàm mucis adeò, plicisque alligata jacet, ut ibidem longiùs degens, & strictiùs affixa, integram vim suam explicare, amplisque succorum expressionibus proritandis vacare possit. Probos autem magnam partem humores exprimi in hoc affectu, non morbidos, comprobant, enormis ab excretionibus perfractio virium, sectantes Leipothymiæ, asphixiæ, facies hypocraticę, marmoreæ frigiditates partium &c. indèque, frequenter interitus; Et Præcipuè, notabile in insultu nocumentum à quocunque purgante vel lenissimo; solum ab alexipharmacis vivificantibus, imò & narcoticis levamen. Cùmque bilis potentissimum sit tingens, ut patet, quando bilis cysticæ solo semicochleari integram aquæ libram colore ejus genuino saturamus; sic, succi omnes limphatici hoc in morbo foras è latibulis suis per exprimens stimulum eliciti, eo pingentur colore, quem bilis ab eadem expressione eructata, eisque confusa, adducet ex Hepate, ejusque folliculi in duodenum; ità ut merè biliosa appareant hæc liquida; non minùs ac plures aquę mensurę paucula cruoris quantitate imbibitæ, & intinctæ, ejusdem colorem, & substantiam mentiuntur.

§. IV.

Bilis exundatio sæpè critica.

Cæterum secretio in Hepate major quàm ordinaria, critica interdùm est; ut variis in febribus, aliisque affectibus; quo casu inter Hepatis morbos non adscribenda; prout morbum non faciens, sed solvens. Vidimus nuper ex subitaneo sincerę bilis, ingentique vomitu curatam annosam Hemicraniam; & 2. ab hinc annis judicatam 15. mensium Quartanam.

CAP.

translatam, luculentiùs confirment communicatæ Eruditiſſimi D. *Paterii* noſtri obſervationes noviſſimę. Refert nobis Vir amiciſſimus, ad hanc februarii, & martii fluentis anni 1718. Epidemiam pleuriticam, & pleuropneumonicam, in tribus ſubjectis eodem affectu correptis, bilem per ſputa pulmonica copioſiſſimè, & cum euporia rejectam, non minùs ſapore, quàm colore genium ſuum individuum, retegentem.

CAP. XI.

Morbi Hepatis à Corpore extraneo.

§. I.

QUædam obveniunt in homine morborum effectus, aut cauſæ, quæ vel ejus ſolido, fluidove vitiatis imputanda non ſunt; vel licèt ab alterutrius, aut utriuſque erroribus producta, peculiaribus tamen eorundem affectionibus adſtringi propriè nequęunt. Sunt hujus farinæ res; Calculi, Vermes, Flatus, Polypi; Quorum genus (inquam) nec ad humorum, nec ad partium morbos legitimè pertinet. Quamobrem hæc eadem, pro ut in Hepate ſæpè occurrentia, ad complementum tractatus deſcripturi, congruum duximus in peculiari Capite aggerere, & Corpora extranea nuncupare; non minùs, ac productas ab eiſdem affectiones, morbos à corpore extraneo.

§. II.

Crebrò obſervabiles ſunt calculi in Hepate; qui duplicis generis audiunt: Alii, qui in ſolidum, denſumque Corpus concreti, verum æmulantur lapidem, aut tophum: Alii, qui lapidis laminam, ſeu tanquàm cruſtam fiſtulæ lapideam, aut ultimò ſolideſcentem obtenſam tunicam præ ſe ferunt. Primi, bilis folliculum ordinatiò inhabitant; non ſemel propriam Hepatis ſubſtantiam: Alteri excernentium ſolùm ductuum, ſeu biliferorum alveos circumſepiunt: Utrique ex bilioſis particulis in durum concreſcentibus, & tanquàm vitrificatis, exoriuntur. Et equidèm, *Calculi Hepatis; hique duplicis generis.*

quòd liquidi biliosi substantiæ salino-muriaticæ, viscidoque sulphureæ, abreptę à circuitus motu, & discerptę, gravitati suæ, mutuæque implicationis instinctui auscultare nequeant; non miror: Quòd in ductus Hepaticos depositæ, ibidemque lentissimè progredientes, vel derivatæ in folliculum suum, sicque quiescentes omninò, nisu gravitatis naturali subsideant, ductâque subsidentiæ uniformitate strictissimos occursus ineant; facillimè concipio: Quòd inde specialiori quadam salsi, & viscidi conditione præditæ, in veræ soliditatis amplexus concrescere possint, ac tanquàm Crystalisari; & pro re facili teneo. Cogita etenim mucaginem acido-argillosam ex diathesi primarum digestionum conciliatam bili, salino-acria ejusdem principia invicem coadunare, & adducere; hæcque eâ ditari figurâ, ut se se invicem possint per planas grandiores facies tangere, minimis inter se se restitantibus intervallis; clarè hinc lapideæ corporaturæ genesim percipies. Biliares calculi ex eminentia principii sulphurei, levis, & concremabilis, aquis projecti supernatant; igni traditi comburuntur; ex observatione *Bidloana*; cui quoque principio referendus est calculorum hujusmodi saturatior communiter color. Cæterùm de primi generis calculis, seu subrotundis, & solidis, tum in jecoris acinis, intimâque substantiâ, tum in cystis cavitate repositis innumeræ leguntur ex Practicis observationes, non tam quò ad eorum numerum, quàm magnitudinem, figuram, texturamque variantes; quas ideò piget recanere. Mortes aliquando subitæ visę sunt ex assidentia in Hepate lapidum horumce pergrandium. A calculis, seu tophis in cysti degentibus oriri frequenter Icteros, Psoras, universales Pustulas, & Tubercula, aliasve habitus corporis defœdationes; tùm Epilepsias, Hecticas, Marasmos, ignotosque morbos, quotidiana est Medicorum meditatio, & Inspectio. Calculi alterius generis, seu crustæ calculosæ Hepaticos ductus offercientes, raro observabiles sunt in hominibus, frequentiùs autem in bobus, in quibus ad modum tubulorum excavati, per ramorum biliferorum progressus continuatâ serie propagantur, coralliorum brachiola æmulantes: Nec tamen solitis bilis effluxibus obstant. Fragmina calculorum hujusmodi notabilia,

nis actione? Imò vidisse affirmant Authores subitas sępè neces in subjectis; quorum cadavera cystim, ductusque alios Hepaticos, nec non intestina liquido bilioso omninò vacua exhibebant. Causæ suppressæ omnimodè transcolationis in Hepate recrementi sui, eædem esse possunt, ac in superiori capite ad solam ejusdem imminutionem conscriptæ, sed longè graviores; effectusque iidem ideò, ac expositi, sed validiores & longè; adeò ut funeri manuducant præcipiti. Ex pleno bilis ideò defectu in intestinis non solùm vermes pullulant, chilique corruptelæ; sed teterrimus excrementorum fætor, delirium, letargia, suffocationes &c. ab acore videlicet cibario ob bilis verrentis absentiam putrescente, obvios succos omnes subvertente, solidaque nervea quatiente.

§. II.

Ex bilis effluxu in intestina suppresso, petenda frequenter est chilosarum excretionum, aliorumque alvi fluxuum causa. Dempto namquè occasionali principio solutionis suæ ab inutili fæcum sarcina, facilè restitat Chilus in earum cloaca; cujus indè infectione fracescens, tanquàm excrementum non minùs evacuabile, per communem viam, foras ablegatur è corpore; postquàm ob liquiditatem suam, corpulentiam & eisdem fæcibus liquidiorem conciliaverit. Sæpè è converso, ab eodem biliosæ derivationis defectu in intestinum, origo adstrictionis alvinæ procedit; deficiente scilicet unà cum bile, naturali ad excretionem intestinorum stimulo. Obstupeo cæterùm de *Aristotelica* apud *animalium Historiam* assertione: Quòd scilicet omnimoda fellis privatio in bubulis victimis nonusquam perciperetur.

CAP. IX.

Morbi à secretione Hepatis Depravata.

§. I.

INsidens hìc declarandis depravationibus Hepaticæ secretionis, modos omnes secreti liquidi à norma naturali devios attexere intelligo:

intelligo: Derivat etenim immediatè cujuscunque secretionis depravatio à depravatione humoris, qui secernitur. Venio ideò jam ad cunctas species depravatæ bilis, seu modos præternaturales, morbosque indè in homine prodeuntes numeris omnibus absolvendos; melioribus scilicet, quantùm potero, ordine, claritate, & brevitate exarando. Bilis modi, seu qualitates ejusdem omnes, quæ, in hominum morbis, vitii susceptibiles sunt, ad tres solùm species reducuntur, scilicet ad tactile, ad sapidum, ad coloratum.

Tres depravatæ bilis species.

§. II.

Bilis morbi in tactili.

Ad tactile referuntur illi omnes bilis status, qui ejusdem consistentiam respiciunt, sicque à tactus sensu perceptibiles sunt. Quoniàm esse rerum animalium naturale, in quadam semper moderatione, seu mediocritate consistit, longè ideò semper ab excessu distante; sic in tactili habitudine bilis, duæ primariæ vitiorum classes accedere possunt, secundùm quòd alterutrum regnet mediocritatis extremum. Bilis itaquè vel debitam variat consistentiam, tenuiorem induendo, quàm par sit, vel crassiorem assumendo. Aquosior hic humor, fluidior, ac lixivialis in cachexiis quibusdam, aliisque ex colluvie serosa affectionibus observatur; in quo statu activa ejusdem principia à redundante sero nimis invicem dissita, & tanquàm submersa, chiloseos numeri imparia sunt: Hinc varii primarum digestionum morbi; quos inter, diarrhœas interdùm vidimus diuturnas, non tam ex bilis per intestina fluxilioris materie, quàm ex alimentorum, coctione expetita non elaboratorum liquamine. Frequentior est bilis in statum oppositum incidentia, seu in crassitiem ultrà institutum naturæ: Facilis nempè mutatio in liquido, cujus naturalis jam suprà alios humores viscriditas, in majorem sat facilè accedit: Cujus videlicet ramosæ, graveşque sulphurum substantiæ facilè ab aqueis vehiculis sequestrari, strictèque inter se se compingi possunt; præcipuè cùm causa aliqua, ut æstas, labor immodicus, solis æstus, liquorum ardentium libido &c. roridam sanguinis partem, seu oleagineo-volatilem, crassiorum sulphurum solutivam, adeò deprædat, ut limum solùm exsuccum, & in se se coactum Hepa-

Bilis aquea.

Limosa.

cer

cernendum linquat. In hoc casu, qui ideò creberrimus est, cruoris compagi ingravescens hoc recrementum, eoque vividiùs projectum in colum suum Hepaticum, ob indutam hanc spissitudinis formam, impar est ibidem viis liberè trajiciendis suis, adeò ut in ductuum suorum angustiis, seu eorum principiis lentescat, ad stabiliendam obstructionem. Et quia lentescens bilis in scaturigine sua, vel mobili quacunque, & seditiosa aptitudine destituitur; vel activa adhuc fovet in gremio, & inquieta principia, in lentoris loco ideò exsurgentia ad luctas; sic lentorem bilis, non minùs ac sanguinis superiùs descriptum, in duplicem distinguimus, frigidum, & calidum. In primo igitur, bilis simpliciter limosa est, amurcosa; seu propriè frigida, apud antiquos; ut in hydrope post Hepatis obstructionem accedente: In altero, non limosa solùm, sed acris sed exæstuans, & propriè calida; de qua in *sequenti paragrapho:* In utroque, varii chiloseos defectus emergunt: Vel etenim profundiùs involuta, vel altiùs efferata bilis elementa, succos alibiles non satis, aut nimis solvunt. Concoctio autem bilis morbosè lentescentis in Hepate, nomen in arte tàm strepitans, est in tantam fluiditatem à succis circumeuntibus redintegrari hoc fluidum per mutuatas in dies seri recentis copias, ut à ductuum suorum adhæsione disjungi sat possit, & per emissaria sua foràs à viscere derivari. *Frigida. Calida.*

§. III.

Sapidum, considerabilis est adeò in humoribus animalis modus, ut Archigenes, ipseque Medicinæ Protoplastes Hippocrates priscis jam ab ætatibus, nostrisque diebus *D. Cesuin.* apud *Zod. med. gall. ann.* 1. *mens. sept.* morborum penè omnium, ac Symptomatum Causas à saporibus deduxerint; imò & naturales omnes partium humani corporis mutationes. Et reverà qua corpora sapida organum gustus habitudine afficiunt, eadem & apta nata sunt super alias omnes partes impressiones suas proportionaliter insculpere, easque ideò variè permutare. Firmat Prædictorum systema gravis illa apud Eruditum *Lanzoni exercit. de Saliva* Observatio in Matrona, cujus saliva per 8. mensium curriculum deferebat à sanguine ad linguam, & ora possibiles quascunque sapo- *Bilis morbi in Sapido.*

rum species, sibi invicem variis periodis succedentes. Sapidum bilis naturale in prima hujus operis parte satis indicavimus: Præternaturale, secundùm dicta superiùs, in duas classes tanquam opposita extrema dividitur. Peccat igitur bilis sapidum, vel in esse obtusiori, quàm deceat, vel in acutiori. Venit primo modo, cùm minimè amarescens est, insipida, aut dulci proxima; rebúsque ideò suis inepta. Induit hanc affectionem vel ex salium suorum deficientia, vel depressione, vel mole grandiori, inertiorique ponderositate; ut nec fluorem, phlegmate diluta suo, adipisci queant, nec ad motus consuetis actionibus congruos evehi. In Cachecticis, præcipuè mulieribus, aliisque lentè ægrotantibus, delinquentem hoc ritu bilem ordinariò vidimus: Depressa etenim, & paupercula in hisce morbis fermentatio sanguinis, impar est cumulandis mobilibus, torridis, solutisque spiculis, quæ insapida bilis elementa facessant: Sanæ sic bilis genesim refermentantibus cruorem remediis, in hisce casibus procuramus. Insipidam ideò, crudamque bilem non solùm varii præcedunt morbi, sed & varii, variæque naturæ sequuntur; ut sic hoc bilis genus morborum sit effectus, & causa: Fracidi chili status, congestiones, stagnationes, putredines emergunt; chloroses ingravescentes in diem, cachexiæ, hydropes omnigenæ, totque aliæ affectiones, quot nasci possunt à dejecto, per hanc bilis fatuitatem, primarum coctionum negotio.

Bilis Insipida.

§. IV.

Ad apicem alium Sapidi biliosi emigrando, seu ad acutioris habitudinem; Bilem observamus à moderamine amaricantis sui in acidam deflectere enormitatem, ponticam, austeram, salsam, aliaque ad varios morbos incitamenta, quotiescunque ob prævias in massa generali fluidorum motiones varias, variis figuræ modis salina ejus aculeantur principia, variisque indè locationibus cum cæteris componentibus concurrunt. Ex salsa bile variæ in cutem eruptiones accedunt; Erpetes, Erysipelata, Psoræ, Phlictenæ, Impetigines, Epynictides, Ephelides, Maculæque illæ, quæ propriè dicuntur Hepaticæ; in quibus omnibus colligitur, stillatque liquor erodens, flavusque, seu biliosus; subtilior ille scilicèt,

Salsa. Acida Pontica &c.

licèt, qui è foco suo jàm pridem in massam suggestus, nisi indè depuratorio eructatus ad corporis extremitatem fuit; ubi, spiculis suis à massæ implicatione expeditis, nec non ob initam ibidem moram potentioribus, exesiones aggreditur in canalibus, solutiones in liquidis, aliaque mala. Quod accidit ad hominis extima per bilis salsedinem, idem, aut simile ab eodem projecto liquore succedere & in intimis partibus posse, non inficior; Dum salia bilis, super alia omnia, irregularia, & mobilia, sicque, & nocentiora considero: Ex hoc inde principio irruentias varias, & erosiones internas perpetrari existimarem; Emopthysim, Phthisim, Aneurismata &c. Variæ per vomitum, & alvum turbationes fluorum obveniunt ex acida bile, pontica &c. In hypochondriis æstus, & angustiæ; in primis viis tormina, & tumultus; in coctionibus inordinationes quamplurimæ &c. Sed fæcundissima morborum mater est, bilis ultrà consuetum acrior. *Acrior.* Notabilem judicamus acredinem in latice bilioso, cùm substantiolæ ejusdem, tùm Salinæ à componentibus aliis solutæ, ac ad ingentem attritionis, fluorisque gradum evectæ, cùm Sulphureæ in brachiolis discerptæ suis, & subtiliatæ, summam concipiunt aptitudinem ad motuum rapidiorum rotationes, partesque sic obvias omnes magno vigore afficiendas. Bilis itaque ultra naturam acrior vesiculam inhabitans suam, non tantùm transsudat ad partes adjacentes hepaticas interdùm, eas liniendo colore suo; sed & intimè corrodit, ultimaque labe putrefacit: Ut legitur apud *Melchiorem Fribe* in *Ephemerid. nat. Curiosor. German.* Per intestina in ventriculum transfusa, ardoris in eo sensum insculpit communiter: Ut apud *Platerum*; eumque non semel erodit, & perforat: *Ut* apud *Rhodium*, *Dom. Salam*, *Panarolum*, *Bartholin. Th.*, *Aliosque*: Nervosas sæpè ejusdem partes sensibiliter quatit: Sic qui præfervida hujusmodi pollent bile, jejunium diutiùs protractum vehementi stomachi, aut capitis dolore sensim ingravescente persolvunt: Nec nisi cibatus affectum tollit. Et siquidem, non minus ordinarium est, exundantem in ventriculo acorem biliosum ab eduliorum substantia imbibi, & illaqueari, sicque & ejusdem ferociam silere, quàm nervosam ejusdem visceris tunicam à nu-

dis, & non involutis bilis aculeis lacessiri, indéque & consensum trahi cum nervorum origine in capite; pro ut nulla inter corporis partes rectior, & refertior vergit nervorum productio, quàm inter caput, & ventriculum; ut vidimus *Cap. sexto.* Cardialgia; Morsus ventriculi, quem sodam dicunt, præcipuè in æstate contingens, aliique hujus visceris morbi ab eadem bilis eum exundantis turgescenti acredine petendi veniunt. In sanguinem immediatè à sede sua, aut per galaxiam remeans hujus genii biliosus humor, febres ardentes efficit, deliria, phrenitides, convulsiones, & manias *Ex Hippocratis oraculis.* Præsertim autem per intestina oberrans, colicas ibidem acerrimas excitat, quas ideò biliosas vocant, efferosque tenesmos, & diarrhœas; quibus contumaces dysenteriæ succedunt, si à muco intestinali imbibitus, & remoratus erodens hic liquor, fixam ibidem eligat sedem ad fodicationes suas circumpositis tunicis commodiùs, & validiùs incendas. In recto intestino sæpè hæmorrhoides exasperat attritione sua, sicque tumefacit, & ad phlogoses disponit.

§. V.

Fluxus Hepaticus. Dùm sermo est de diarrhœa, & dysenteria ex hepatis vitio proficiscentibus, ab instituto aberrarem, si de ulteriori alvi fluxu proximiùs ab Hepate dependente, Hepatico ideò dicto, elocutiunculam non apponerem. Infelix est adeò fluxus Hepatici *investigatio* apud modernorum ratiocinia, ut de elucidatione Medicina desperans, morbum inter Antiquos tam serium, morbis imaginariis adscripserit. Tantæ impostura causa est, raritas hujus morbi; per quam difficilè examinari potest, & internosci; præcipuè ejusdem per circumstantias varias cum morbis aliis affinitas; per quam idcircò in identitate originis cum ipsis (prorsùs cæterùm discrepantibus) confunditur. Sic Multi inter dysenteriæ species reponunt fluorem Hepaticum: Alii inter hæmorrhoidum errata: Plurimi in vitiis ventriculi &c. Miseri Antiquorum Codices quid tanta vestiûm sedulitas in signis veridicis hujusce m[illegible] plenèque distinctivis exarandis; ebuccinantes scilicet, dejectio[illegible] esse fætidam, indolentem, ichoroso saniosam, seu flavo sa[illegible] neam, cum habitudine corporis ad ictericum, ad cachectic[illegible]

ad hydropicum; frequentibus præcipuè per alias partes ſanguinolentis effluxibus? Ecquid; Dùm Recentiores noſtri turpiſſimâ potiùs ignorantiâ obcæcari malunt, morbum palpabilem negando; quàm veſtros lectione dignari ſudores? Eja: Dicite illis, quòd, ſiquidem audire vos nequeunt, audiant ſaltem Sodales ſuos. Audiant *Iac. Bontium med. indor. lib. 3. obſerv. 9.*, qui litteris ſeſquipedalibus evulgat, inveniſſe in homine poſt fluorem Hepaticum ſex menſium defuncto, *loco Hepatis ſolam membranam ipſum inveſtientem ſatis craſſam, inſtar ſucci; cui adhuc portio ſaniei, loturæ carnium ſimilis inerat, qualem tam longo tempore excreverat.* (ſimilemque caſum jam pridem viderat *Ballonius lib. 1. conſil. 53.* in ſex annorum profluvio, & *Th. Iordanus cap. 19. Phenomen. De Peſte*, in ſeptem ſolùm dierum morbo) Audiant *Clar. Drelincurtium in Theſ. diſcipul. ſuor.* apud *tom. 2. Bibl. Pract. ampliſſimæ* magni Reipublicæ literariæ Protectoris *Ioh. Iac. Mangeti.* Qui, *fluxu Hepatico denatos aliquot aperuit, quorum jecur ad inſtar pomi putris corruptum, contrectantibus digitorum apicibus, ceſſit, & ad contactum levem diffluxit.* Audiant *Bonetum*, alioſque plures, quos hîc prætereo brevitati ſtudens. Et caſu quo, certiores jam de realitate, cauſam ejuſdem audire vellent: Dicam ego. Fluxus Hepaticus eſt Catarrhus hepatis. Et ſiquidem; vigeat jam [*quæcunque ſit cauſa*] liquamen ſeroſum in ſanguine portæ, qui hac ideò habitudine deveniat in Hepar, per eum diſtribuatur, per eum lenteſcat (*Ut ſæpiùs demonſtratum*): Sit jam in loco ſeparationis bilis à maſſa cætera ſua; ſit, inquam, in glanduloſis concurſibus (*Ut etiam expoſitum*) Ecce jam innatans ad maſſæ ſuperficiem (*ut cap. x. primæ partis*) ſeparanda bilis: Ecce jam per meatus directos excurrens ad excretoria ſua: Erit ne ſincera in hoc caſu? Non certè. Natantes maſſę, non minùs ac ipſa, liquatæ portiones ſeri, non ſolùm ipſam imbibent, ac dilutiorem per conſequens facient, ſed ſolutas ulteriùs in plexu ſuo tenues cruoris particulas varias, eidem confundent, & nectent; adeò ut, ſuperans indè bilis ſuorum exordia vaſorum, purpureo hoc contubernali pertincta, ibidem compareat, trajiciat, viaſque ſuas omnes proſequatur, fluentum ideò luteo ſanguineum largè ad inteſtina deferens miſcella hac ſua. Et

de factò patet, ex liquabili laxitate hac sanguinis fluxus Hepatici principium auspicari, eo quòd sæpè in detentis ab hoc fluxu, sanguinolenta comparia effluant ulteriùs per nares, os, uterum, hæmorrhoides, spiracula cutis &c. Præcipuè quod colliquativis frequenter morbis hæc affectio succedat. Et sicuti catarrhus Pulmonis v. g., ob acredinem, vel insitam suam, vel acquisitam à mora in vesiculis pneumaticis, maceratum diù continuis trajectibus viscus, exedit tandem, variisque malitiis labefacit; sic catarrhus Hepatis, seu colluvies hujusmodi seroso biliosa, obsalia sua, tàm per fluorem acceptum, quàm per initam in lacunis biliferis stationem summè aculeata, & nocentia, suum & viscus post longas exundationes impetet, feriet, variisque labis gradibus postremò afficiet. Fluorem Hepaticum ex polypis cavæ inferiùs videbimus.

§. VI.

Bilis morbi in colorato. Venio tandem ad coloratum; quod, licet in bile, aliisque corporibus extimæ solùm superficiei passionem indicet primariò; varias tamen persæpè, easque ingentes intimæ coloratæ substantiæ habitudines successivè revelat. Color bilis jam alias descriptus, vel in dilutiori declinat, vel in saturatiori excedit. Primum genus adimplet pallida bilis; cujus varii gradus notari possunt, secundùm majorem, aut minorem cruditatis statum in liquidis animalis; seu secundùm majorem, aut minorem aquositatis principatum in bile super activiora ejus principia. *Bilis Pallida* Pallida igitur occurrit ordinariò ad cystim suam bilis in delicatulis, in chlorosi; pallidior in cachexia, fluxibusque cœliacis; pallidissima, & ferè absque ulla flavedinis tinctura, ac tantùm non aquea, in hydrope, aliisque morbis diuturnis; in quibus sensim deperierit motuum emicatio in sanguine: In hisce interdum affectibus albescens observatur, & candida, ut vidit *Diemerbroek.* Saturatioris colorati species in bile, adnumerantur variè, secundùm multiplices gradus, per quos flavus bilis naturalis color ad nigrum accedit. Sex communiter accensentur à practicis: Scilicet, Vitellina, Porracea, Æruginosa, Cęrulea, Glastea, & tandem Atra; quarum caussis, & effectibus plenæ sunt antiquorum paginæ. Varia hæc coloratæ

Vitellina. Porracea. Æruginosa. Cærulea. Glastea. Nigra.

bilis genera vel per intimam ejuſdem fluidi alterationem producuntur, vel per ſolam ejuſdem humoris miſcellam cum aliis. Morboſas coloris mutationes in bile ex intima innovatione, ab acido quodam intricabili in ea plùs, minùſve redundante; ſicuti vividius coloris naturalis ſtabilimentum, ab alkalici volatilis ſolubilis præpollentia, deducunt recentiores omnes. Et reverà ex *Georg. Baglivi* experimentis; Bilis bubula cum aqua cinnamomi immixta, elegantiorem flavedinis ſpeciem induit; cum ſpiritu ſal. armoniac. colorem præ ſe fert elegantiſſimum, ad inſtar rubini undiquè clarum: Fuſca Bilis ſpiritui c. c. maritata, flavum ſtatim aſſumit opulenter clarum. Cum ſpiritu nitri confuſa, aut cum ſpiritu ſalis acidi vulgaris, aut cum aceto, colorem illicò ordinarium permutat in vitellinum; hinc in viridem: Cum aqua forti; bullæ mox in ea virideſcentes, cum tela veluti cærulea natante. Bilis humana ſpiritui vitrioli ſociata, ærugineum acquirit colorem, & ferè ad atramentum accedentem: Nigra autem bilis, effuſâ aquâ cinnamomi, ſuam ſtatim recuperat flavedinem. Memoratas in homine fellei coloris Phaſes ex intenſiori plùs, minùſve ſuper hoc liquidum caloris animalis actione, ſeu graduali torrefactione, roridioriſque abſumptione inferre poſſumus. Et reverà ex *Williſii* relatu; flava bilis ex cyſti ſua exempta, ac cucurbitæ indita, ſi leni M. B. calori exponatur, brevi vireſcit, at poſtea inſtar atramenti nigerrima apparet. A ſuccorum autem delinquentium commixtione, abſquè vitio ullo proprio, depravatur interdùm bilis in colore naturali ſuo. Sic ſæpè vitellina occurrit; ovi ſcilicet vitellum craſſitie, & colore ſaturatioribus refferens, cùm craſſæ, uſtæque pituitæ eidem permiſcentur: Porracea; ſeu ſucci è foliis porrorum extracti colorem æmulans; Cum aqueo nimis, crudo, aut acri, ex alimentis ſcilicet aqueis, crudis, aut acribus, chilo deciduo, ſicque à lactiferorum oſculatione prohibito, bilis in inteſtinum confunditur; ex quo, albeſcentium, flavorumque liquorum, per alvum ſimul evacuabilium amalgamate, viridis perhibetur tinctura; non ſecùs ac Pictores viridem compoſitionem conſtruunt, ceruſſam miſcendo cum croceo colore, [Italicè) *Gialdolino.* Æruginoſa, ſeu æruginis colorem præ ſe ferens:

reus: Cærulea, seu cæli colorem ostendens: Glastea, seu Isatides, herbæ isatidis, seu glasti tincturam ducens, cùm, aut è ductu suo in cavum intestinorum effusa, acidum, & silvestrem succum pancreaticum imbibit; aut succis stomachalibus, & intestinalibus variè inquinatis confunditur. Atra tandem, & fuliginis colorem exhibens, cùm in ventriculo, aut intestinis extravasato sanguini, ac per aliquot temporis commorato, commisceri aliquantisper contigerit, hancque illam esse famigeratam priscis sæculis atram-bilem intestinalem, autumat *Glissonius*. Multò mitiores sunt, & longè minùs animali infestæ, coloris vitiati species in bile, quæ ab humorum peccantium connubio, quàm quæ ab intimo, proprioque ipsiusmet bilis crimine, consurgunt.

§. VII.

Febres biliosæ.

Ut capiti colophonem addam; quærendum restat, ex quanam vitiatæ biliosæ qualitatis specie procedant febres illæ, quas nuncupant communiter biliosas Clinici. Non omnia recrementa sanguinis, febris ignitabulum esse possunt, etiam à sedibus suis retropulsa in sanguinem: Illa solùm; quæ in promptuariis suis compagem invertunt ordinariam suam; hacque dispositione ad cruoris alveum remeantia, insurgunt in rei exoticæ naturam, seu in fermentum propriè febrile. Sic bilis in icteritia (*de qua inferiùs*) ab Hepaticis incerniculis pergrandi licèt apparatu in sanguinem retroversa, febrilem tamen tumultum in eo ordinariò non concitat; quia nempe nullam subiit in vasis suis texturæ immutationem; qua tamen aliquando adepta, febres etiam secum vehit: Sic sæpè ictericos per se febricitare videmus in praxi. Variis modis in receptaculis collecta suis bilis ad crasim variari potest; vel scilicèt cum longiore, quàm par sit, in ejs mora protracta, ultrà exigentiam fermentatur; Sicque adustior, viscidior, acriorque facta, ac sanguini hac indole reaffusa, febrem afferre potest: Ut cùm post longam ab alimentis abstinentiam febris accenditur. Vel cum humido cicurante suo notabiliter absumpto, salia sua propiorem attactum, sicque mordaciorem aculeum, ac sediti[illegible] acquirunt prævalentiam; ut indè sanguini tradita, eum proji[illegible] in febrem: Ut cùm per labores immodicos, per alimenta calid[illegible]

app[illegible]

approperant febres; præcipuè autem per intensam tempestatis caliditatem; ita ut febres ferè omnes æstivæ ab alterato hoc ritu recremento bilioso ortum ducant. Vel tandem cùm profluens in intestinum innocuabilis, à viscerum primarum cachochilia conspurcatur; & sic ab homogeneitate sua immutata, in impuras effervescentias cogitur, quæ indè delinquentiæ, per succos nutritios etiam ad sanguinem delatæ, febri excitandæ sufficiunt. Ut in febribus variis à primarum viarum inordinationibus, exortis.

§. VIII.

Legitimè in febribus biliosis secundi generis, duplicem bilem, crassam unam, tenuem alteram, utrasque ut febrium scatebras, criminantur Practici. Ex bile siquidem in cysti, ductibusque aliis suis inspissata, per potentias *in prima operis parte* expositas, exprimitur faciliùs quod est in ea tenuissimum, & facilè fluxile, ac tanquàm bilis spiritus, quodque propter efferam mobilitatem suam, rapidumque operandi modum, non minùs aptum est attingendo sanguini, quàm in eodem attacto excandescentiis suscitandis; dùm crassius residuum, & tanquàm prædicti sedimentum, sensim à succis circuentibus & per partes concussum, exaltatum, ac dilutum, novas ei suppetias suo tempore exprimendas præparare poterit. Sic febres hujusmodi biliosæ, sunt communiter periodicæ; distinctosque trahunt accessum, invalescentiam, remissionem. Aperit accessum bilis prædicta in intestinum exundans è foco suo; ex cujus irritatione ad tunicas nerveas, concussio universalis, seu tremor: Hinc obvia sunt sæpè febrium harumce principia, repentinis, violentisque evacuationibus biliosi humoris per alvum, & vomitum, rigore statim succedente, obsignata. Invalescentiam producit ejusdem liquidi salivalibus jàm succis, nutritiis, aliisve in intestino immixti, per eorum vias introductio in sanguinem, effervescentia, & deflagratio: Nec per hanc viam deferri potest in venas, nisi quid summè tenue; & de factò vidimus in *prima parte*, bilem in consistentia sua naturaliter constitutam, seu in tantam subtilitatem non redactam, quanta est in bile hujusmodi febrili, per vias hasce nutritias trajici nunquàm posse. Declinatio tandem expletur à suscepta

Duplex bilis genus in febribus variis.

ctum eſt; ut ad annum elapſum 1715. Grande facto bilis craſſamine, & aculeo, explicans ſe ſe ad Majum menſem præcocior æſtatis æſtus, indeque vehementer proſequens, ob auſtros aſſiduè afflantes, ortamque ad plagas omnes noſtras, totamque Italiam, ariditatem, delinquentias ubicunque biliares epidemicas inſperſerit. Provinciis illis noſtris, ubi parciùs, aut nihil ad veris finem, & æſtatis principium pluebat, aut ubi pluviæ tardè nimis effundebantur, optimâ licèt climatis temperie donatis, ægrorum numerus increbuit. In ditione *Claraſcenſi*, & *Cuneenſi* habitantium medietatem biliaria ægritudo corripuit. Ad ipſammet *Cunei* civitatem, cui, præter generalem cauſam, fluvii etiam alluentis exſiccatio accedebat, duo habitantium trientes ægrotabant. Ad vicinias *Claraſci* nunquam pluebat; Et nemo penè hominum ab aliqua bilis affectione immunis factus. Vigente hoc influxu, *Taurinum* imbres aliqui, à veris principio inchoati, identidem emolliebant; Hinc minor longè in Hac metropoli ægrotantium bilioſorum numerus; Licet æſtus non minor datus fuerit; aer inſuper puritate, & diflatione inferior aere memoratarum urbium, & ditionum; Grandior inſuper fructuum, aliarumque rerum non naturalium intemperantia. Fluet ideò hoc capite de Epidemiis biliariis variarum tempeſtatum diſquiſitio.

§. XV.

Bilis itaque à tempeſtatum anomaliis in ſtatum præternaturalem conjecta, tripliciter morboſè adoritur; vel ſcilicet febriliter; vel non febriliter; vel mixtè. Febriliter, cùm jam vitiata in ſanguine, poſtmodum in reſervatoriis ſuis collecta, & tamquam recocta, in eundem ſanguinem reaffunditur; ibidemque extranei fomitis, ſeu humoris non ampliùs miſcibilis conditionem aſſumit, ad febres varii ordinis, ſecundùm diverſam ſubjectorum diſpoſitionem, producendas; ut variis locis ſuperiùs indicavimus: cur autem aliquibus ſubjectis continuas inferat, mitiores, aut acutiores; aliis intermittentes varias, ejuſdem naturæ humor; attentè hîc loci explicabimus. Non febriliter bilis infeſta eſt, cùm ſecreta à ſanguine, ex viſcere ſuo ulteriùs derivatur, remeatu in ſanguinem non facto; ſeu per inteſtina à choledocho delabens, diar-

diarrhæas ſimpliciter, dyſenterias, teneſmos, dolores, ardores, vomitus; ſingultus, ſitim, defectiones, alioſque primarum viarum affectus procreat. Tertio autem modo, ſeu mixtè ſubjectum ſuum invadit bilis præternaturalis facta, cum ambas metitur vias; ſanguinis nempe, & inteſtinorum. Hinc dyſenteriæ v. g. complicatæ, ſeu cum febri, aut acuta, & tamquam inflammatoria; aut mitiori, & protractâ. Curioſa erat nobis hiſce diebus ægritudinis biliariæ alternatio. Dyſenteria in juvene exquiſita, accenſâ per vices febre ſtatim ceſſabat; febre deferveſcente, & remiſſiori factâ, recrudeſcebat. Hoc autem per menſem, & ultrà. Alternationes hujuſmodi quinque, aut ſex dierum ſpatium exactè menſurabant. Integrè tandem dyſſenteria judicata, & ſoluta febris à magiſtrali hypecacuanæ adminiſtratione.

§. XVI.

In bile per ſubjecta varia febrili, aut non febrili prævalens ſupra craſſitiem acredo faciliori curationi viam ſternit: E contra, cum craſſities ſupra acredinem dominatur. Siquidem, expedita à tenacitate humoris, & facta totius juris acredo, in vegetas ideò irritationes inſurgens, majores etiam in ſolidis, liquidiſque, ſyſtaſes, & niſus imponit; undè impacti, aut immixti extranei vegetior, & celerior excuſſio, aut extruſio ſuccedat. Sic dyſenteriæ quamplures in Epidemia memorata, aliiſque ſimilibus facilè cedebant ſpecificis ſuis; & febres ante ſeptimum, imò & ante quartum circuitum abſque uſurpatione febrifugi judicabantur; Quæ in aliis ſummam contumaciam induebant: Et ſicuti præcox in hac Epidemia bilis coctura, & deflagratio morbos æſtivos per vernum tempus anticipabat; ſic & autumnales morbi ordinarii ultra conſuetum præibant. Quare Tertianæ; & Quartanæ, *Septembri* & *Octobri* ordinariò triumphantes, *Iulio*, & *Auguſti* ſolum principio viguêre. *September*, & ſequentes menſes intermittentibus carebant; previò excuſſâ, quæ in ſubjectis diſpoſitis deflagraverat bile.

§. XVII.

Poſt hæc omnia abundè pertractata, deſcendemus ad ſolemnia

Cc quædam

quædam febrium continuarum biliosarum symptomata; eaque simpliciter ex eodem individuali principio deducemus. Exanthemata spuria copiosissima, nunc plana, asserrimis pulicum morsibus analoga, ac similes in malignis verè febribus eruptiones cutaneas simulantia; nunc etiam fastigiata, & papullata, febres biliosas æstivas quamplurimas in junioribus, & pauperculis præcipuè, comitari solita, auspicabimur facilè ex variis ad habitum corporis glomeratis biliosis arefactis substantiolis. Hæmorrhagiæ, dolores Capitis ab eodem fonte emanabunt, molibus nempè biliosis ad aliquam sanguinis partem in majores cohæsiones perstrictis; major in consequens densitas, & resistentia fluorum; & major sanguinis ad tergum appellentis nisus in vasorum latera: Hinc tensio, dilatatio, dolor, diapedesis: facilius autem in capite, quàm in alio quocumque recipienti; Quam nempe per partem unda sanguinei laticis uberior perfluit, & grandiores insuper vasorum flexuræ, & grandiores angustiæ. Sic etiam delirium biliosum: sic palpitationes biliosæ, & pulsuum intermittentiæ à diversitate densitatum sanguinis in diversis vasorum tegmentis explicabuntur. Febres ideo biliosas ab extrinseco particularum sanguinis turbamento, quæ ob memoratorum, aliorumque symptomatum satellitia, & complicationes, obstrepentes, & feroces, perperam malignæ nuncupantur, à propriè malignis discriminabimus.

§. XVIII.

Missionis sanguinis utilitates, inutilitates, aut noxas in variis morbosæ bilis statibus perpendemus. In biliosis generaliter rarescentiis à sanguinis missione religiosè abstinendum esse proponendum veniet. Eductio sanguinis spatium, & momentum liberius liquidis rarefactis, aut rarefaciendis procurans, morbo augmentum conciliat. Ideo valet in hoc casu Antiquorum axioma: *Sanguis est frenum bilis.* Succenturiatur *Avicennæ* monitum: *Cave ne inducas effervescentiam biliosorum.* Biliosum explodens ignitabulum per phlebotomiam non tollitur, non imminuitur, quin imo intensivè adaugetur. Tantumdem ad ejusdem impetum superadditur, quantum resistentiæ detrahitur; quæ certè diminutio

resisten

ſiſtentiæ tanta eſt, quanta eſt quantitas ſanguinis, per lanceolam detracti. Per hoc generale principium dicitur communiter: *Venæ ſectione ſanguinem agitari.*

§. XIX.

Poſt ſaniores Curationum Cardines in prædictis omnibus erpenſos, varios præſervationis modos à morbis bilioſis ex ntore, & acredine, ob calidum tempeſtatum, & ſiccum, difſè memorabimus; Humectantibus præcipuè appropriatis, & atutinis copioſis potionibus. Qui longis potionibus v. g. thæ, ffé, aut calidæ meracioris quotidie aſſueſcunt; ex hiſce neinem quem noverim, bilioſis per æſtatem, aut autumnum ferationibus correptum vidi: ſcilicèt reparatâ quotidie deffiente per diſſipationum injurias bilis fluiditate, nec non acore curato.

§. XX.

Morbis ideo bilioſis, Verno tempore confuſis, & ſporadicis, ſtate, & autumno ſolitariis, & endemiis, hyeme mixtis, & ultipliciter ob pituitæ prædominium, aut concurſum larva-, aut depreſſis Hippocraticæ conciliabuntur obſervationes ex ibus elucidationes deducemus quàmplurimas; & curandi mos. Principales idcirco *Divini Senis* ſententias, bilis erratis variis ongruentes, quantâ potuerimus ſedulitate, commentabimur.

§. XXI.

Exempli Gratiâ. Circa bilis morboſæ motiones. *Surditas bilio- alvi dejectiones, ſurditatem alvi dejectio ſedat.* Coacæ Præot. & Aphor. 28. ſect. 4. & Bilis orgaſmus eſt. *Febrienti, aut r bilem æſtuanti in tempore foras diſperſa bilis, bonum: Diffuſa erò, ac diſperſa ſub cutem, toleratu levior eſt habenti, & curatu cilior ſananti: Diffuſa autem, ac diſperſa & ad unam aliquam rporis partem allapſa malum.* lib. 1. de morbis: Bilis methaſtas bonæ, aut malæ. *Bilis ſi ſua ſponte aut infra, aut ſupra properit difficiliùs ſedatur.* De locis in hom: Cholera morbus. *ctis agitati exemplo commoto humore quidquid in corpore retiner à principiis ſeponitur: Et bilis quidem cum ſit lentiſſima in ſum diſcedit. Secundo loco ſanguis: tertiò Pituita: Ex his autem*

humoribus maximè gravis est aqua. 4°. de morbis : Vitiatæ bilis per corpus secretiones. *Bilis eorum omnium, quæ in corpore insunt cum sit glutinosissima, maximè diuturnas stationes facit:* De natura hominis : Obstructiones ex Bile.

§. XXII.

Circa febres biliosas. *In Homine incalescente corpore aqua foras exhalat: Quod verò est biliosum, cum cohærens, & densum sit, neque similiter extenuatur, neque exhalat: Verùm extenuatus biliosus humor efficit, ut corpus incalescat: Copiosiùs autem, & meliùs alimentum febri suppeditat.* 4°. de morbis. *In Biliosis spiritus magnus, & febris acuta cum præcordii intensione juxta aurem abscessus facit.* In Coacis. Hæc omnia febribus biliosis æstivis, autumnalibus, & hyemalibus aliquot concernent. Quibus etiam referendus est Hippocratis textus: *Febres magna ex parte à bile oriuntur.* De nat. hominis.

§. XXIII.

Hepatitis. *Morbus hepaticus : Dolor acutus in hepar incidit; & sub ultimas costas, & in humerum, & in claviculam & sub mammam: & suffocatio fortis tenet, & aliquando lividam bilem revomit, & rigor, & febris primis diebus debilior habet, & dum tractatur hepar dolet:* De internis affectibus: Hepatitis vera, seu bilioso-sanguinea. *Alius hepaticus morbus : Dolores quidem eodem modo premunt in hepar, & color differt à priore: Interdum vomitus bilis pallidæ cum fructu; si verò non vomuerit, bilis ad oculos pervenit, & fiunt valdè pallidi, & pedes intumescunt:* Ibidem: Hepatitis spuria, seu bilioso-serosa. *Hepaticis sputum multum cruentum, sive intus subputridum, sive si merè biliosum fuerit, statim perniciem denotat:* Coacis prænot. Hepatitis cum pulmonis affectu complicata. *Hepatico colliquatio cum raucedine, malum portendit, idque præcipuè si cum quadam tussi contingat:* Ibidem: *Ex bilis in thoracem fluxione tabidi, & suppurati:* De Locis in Homine : Phtisis Hepatica, seu Icterica. *Hepate dolentes cum oris ventriculi dolore, sopore, rigore, & alvo exturbata, cum corporis extenuatione, cirorum fastidio, multis tenuibus sudoribus difluunt, & purulenta per alvum demittunt:* Ex Coacis:

Hepatitis lentè in abſceſſum, & tabem migrans. *Iecur purulentum ſi aduratur, & fluat pus purum, & album, ſani fiunt; In tunica enim pus continetur.* Aphor. 45. 7. Hepatitis feliciter ad partem gibbam viſceris dexteram lateralem ſuppurata, & per cauterium aperta: Ut nobis interdum contigit. *Ex Hepatis uſtione quibus pus amurcæ ſimile prodit lethale:* Coac. & Aphor. Hepatitis frigida; ſeu ſteathoma Hepatis, Cauterio externè apertum. *Hepar vehementer dè repente dolentibus febris ſuccedens remedio eſt.:* Ex eodem in Coacis: Hepatitis ex ſolido nervo, ſeu convulſiva in Hepatis ligamentis, & membranaceis partibus. *Iecur aquâ repletum, ſi eruperit in omentum, iis venter aqua repletur, & moriuntur:* Aphor. §. 7. Hepatitis ſeroſa, undè aſcites à limphaticorum Hepatis ruptura. *Quibus Hepati dolor hi ſanguine per alvum egeſto, ſervantur; non autem egeſto, moriuntur:* Coacæ: Fluxus Hepaticus Criticus in Hepatitide exquiſita.

§. XXIV.

Pertinentia ad Icterum. *Icterici non admodum flatulenti ſunt.* Aphor. 72. 5: Icteritia diſſolutiva. *Morbus regius ſi poſt ſeptimam febribus ardentibus ſuccedat, ſudoris indicium eſt; neque enim exſudare, nec alias uſpiam abſceſſum facere conſuevit ſed ſanantur:* Icterus Criticus. *Quibus in moleſtis febribus, ſeptimâ, nonâ, undecimâ, aut decimaquartâ die morbi regii oriuntur, bonum, ni dextra præcordia obduruerint; ſin minùs, res in dubium venit:* Coacis: Criticus etiam, aut ſimptomaticus cum exundatione hepatis icterus. *In febribus ardentibus, ſi morbus regius, & ſingultus quintâ die, lethalis eſt:* de Iudicat: Icterus merè ſimptomaticus, & malignus. *Regio ex morbo fatuitas, aut ſtupiditas malo eſt:* Ibidem, & prædict. Icterus cerebri. *Regius morbus ante diem ſeptimum in bilioſa febre cum rigore ſuccedens morbum ſolvit; citra rigorem verò intempeſtivè obortus, lethalis:* De natura victus in acutis: Diſcrimen Icteri critici, & ſymptomatici. *Regii morbi ex hepate ſubalbidi, ex aliis viſceribus nigricantes:* De morbis vulgar. Diſcrimina arquati ordinarii & nigri.

Et ſimilia à Medicinæ oraculo depromenda; Quæ omnia opulentiſſimam ad praxim hepaticam noſtram ſupellectilem explicabunt. Nec ulteriùs in Prodromo.

HISTORIÆ HEPATICÆ PARS TERTIA.

Aperiens ea quæ Morborum Hepatis, præcipuè Biliariorum Terapeiam, ſeu Curationem adimplent.

AUTOR LECTORI SUO, In hanc Partem introducendo.

OSTQUAM ante hos tres annos, & quod excurrit, Bibliopolarum Genevenſium rogatis binas primas partes Hiſtoriæ Hepaticæ ampliatas elargitus fuerim, & tertiæ inſuper Prodromum, ad calcem earum adjiciendum, tranſmiſerim; Hæcque poſtmodum ſingula, typis illico reddita, quo minùs ad hos uſque dies prodirent graviſſimis de cauſis imperaſſem, multa mihi quidem occaſio per totum id temporis allata eſt, non ſolùm Prodromi illius noſtri inſtitutum maturiùs reviſendi, perpendendique; ſed etiam ex parte non adimplendi. Nam ex his, quæ ad peragrandam Hepatis Therapeuticam Provinciam pollicebar in Prodromo, alia ſanè videbantur theoreticè admodum, & ſcholaſticè ſuſcipienda fore, quæ puram praxim, & ſimplicem obſervationem, quibus tantummodo inſtruen-

instruendam hanc partem designaveram, non ita directè concernerent: Alia insuper nimis strictè posita, veluti si novis, severisque legibus ad investigandas tot classes delinquentiæ biliaris medentes voluissem compellere. Meditanti itaque mihi quo passim alio scribendi genere meam hanc Therapeiam aggrederer, quam utique liberaturus fidem meam, ante annos multos impositam, simul etiam humanissimis summorum Hominum Votis, & sæpè iteratis celebriorum Academiarum invitationibus, ut morem aliquando gererem, colligendam demum decreveram; Practica ideò Adversaria mea iteratò volutanti, atque cum novis quotidie ad ægrorum lectulos observationibus compellenti, appulit Amici doctissimi dissertatio Epistolica, ex qua gratissimum fuit opportunius deligere consilium, editique jam Prodromi formam magnam partem oblivisci.

Enim verò de biliarium morborum, nostris regionibus sub vario aspectu frequentium, sæpè & popularium naturâ, generibus, extensionibus, & successionibus accuratiùs pervestigandis jam diu sollicitus, simulque, quantum observandi, legendique assiduitas valeat, in dies instructior, cum sæpiùs non cum discipulis dumtaxat, sed cum collegis meis de latiori, quàm apud modernos conveniat, eorundem morborum ditione, sermones instituerem. Cl. Collega noster D. Lelius Thomas Guidettus, Urbis, Totiusque Eporediensis Provinciæ Protophisicus, Pilosophus, & Practicus indefessus, urbem, ædesque meas frequenter conveniens, illâ, quæ nos ab adolescentiâ conglutinat, studiosâ consuetudine, singulares adeo circa eosdem biliares morbos semel, iterumque observationes communicabat; ut quod illas in quendam ordinem collectas, nec non sub modulo dissertationis digestas inscriberet, & transmitteret, eidem author fierem. Expedita Epistolica dissertatio cum non ità multò post à Viro accurato reddita mihi fuisset, eamque non candore solùm, & judicio, sed ad multifariam biliosorum affectuum Historiam, tutâ diagnosi, prophylacticâ, ac therapeuticâ administratione non modicè spectabilem deprehenderim, in id me facilè contuli, ut ab eadem designatæ partis

partis meæ argumentum & caput instituerem. Imo cum in hac de morbis biliariis exercitatione ii omnes hepatis morbi, aut non obscurè delineati, aut etiam adamussim expleti, mihi obviam fierent, qui in bonam praxim accedunt, consequenter inter eorundem descriptiones loca illa omnia optabilia comperirem, quibus facilè foret observationes meas his morbis referendas, & gravioribus cunctis Prodromi partibus præterea respondentes, interserere; firmavi animum, quam Therapeuticam meam Hepaticam forem exaraturus, ab hac amicissimi Viri Therapeia exordiri, cum eadem prosequi, & cum eadem, minimè recedens, absolvere, non ideò in Prodromi ordinem ulteriùs pergens, sed in alium, variumque & ut Guidetti Disquisitiones se porrigent, abruptum, & miscellaneum; id tamen consultum ducendo, ut hujusmodi editiones Prodromum adhuc intactum proferrent, tum ut iste prioris institutionis nostræ monumento supersit, tum ut Tironibus, morbidos varios bilis status curiosiùs pervestigantibus non exilem facem præseferat.

Atque ut ad summam novæ hujus partis me conferam: Cum rari in hominibus ab interiori principio morbi sint, qui vitium aliquod biliare sibi non asciscant, ita non solùm proprios hepatis morbos omnes, qui medicis curationibus subjiciuntur, aliqua bilis delinquentia immediatè conjectatur (quod facilè intelligit is, cui ignotum non venit, ex visceris cujuscunque morbo læsam iri ejusdem actionem, aut saltem productum ex actione) ac penè omnes antecedit, ut in hujus partis progressu palam fiet. Quæ passiones hepatis à bilis errore non producuntur, pleræque vel medicis curationibus non subjacent, vel à causa aliis etiam partibus communi ortum ducunt, nec ideò particularem Hepatis; sed generalem curationem depostulant. Soli bilis morbi videntur in Hepate speciatim respici, ceu nativi hujus visceris, & domestici; solique præsidiis hepar directè spectantibus, oppugnantur.

Morborum Hepatis Genera, Origines, Sedes, & successiones pathologicâ superiori parte describendo, eos vel propriè à solido, vel à liquido interfluente, vel tandem à tertio Causæ

genere, ſeu ab inſidente corpore prorſus extraneo profectos animadvertimus.

Inter morbos hepatis à toto ſolido, intemperies in primis, ut dicitur, qualitatibus; vel ſimplex, vel cum materia; jam vel à fluidis hoc viſcus interfluentibus, ſed non bilioſis, ideſt ſanguine, & lymphâ primordia conſequitur; vel à fluido in eodem ſecernendo, aut ſecreto, ſeu nominatim biliari: Si à primis; propria hepatis curatio non indicatur, ſed univerſalis alterutrius, aut utriuſque fluidi: Quod ſi à Liquido propriè hepatico, ſeu biliari; jam Curatio erit biliaris. Intemperies hepatis in ſecundis qualitatibus conſtituta, quæ à fluido non eſt, ſed proximè à ſolido, ut ſolidum, remediis non emendatur. Atonia hepatis ſi à propria intemperie ortum ducit inſontibus fluidis, rurſùs incurabilis; ſi à fluidis generalibus, fluida generalia proſpicienda. Jecoris ad attiguas partes adnaſcentiæ morboſæ, varices, aneuriſmata, ductuum excretoriorum dilatationes præter naturam., tandem & hydatides, quæ jam lymphaticorum hepatis varices ſint, aut ab eiſdem diſtincti, interſperſique ſuccingentis tunicæ aquoſi tumores minutuli, æquè medicis auxiliis omnibus rebelles ſunt, non ſecus ac ſimiles in viſceribus aliis affectus: Hæque ut & aliæ hepatis nunc memoratæ affectiones, quæ revera per ſola extiſpicia palam fiunt, ſigna propria & conſtantia non adeò proferunt, ut in his potiùs conjiciendis, quàm recenſendis, noſtram hanc hiſtoriam immorari oporteat. Senſibilium in Hepate ſolutionum continui, ſciſſionum, abſceſſuum, ulcerum, vulnerum &c. Theoriam ſuperiori parte ſatis excuſſimus: Horum omnium praxis naturæ potiùs viribus, quàm artificialibus remediorum refertur. Quædam interea de horum diagnoſi, quædam de prognoſi, imò & Curatione, ut loca ſe porrigent, adhuc attingemus. Jecoris ſpaſmodiam ſuperiùs attulimus. Hæc idiopathica ſat rara eſt; ſuum interim diagnoſis, & curationis locum implebimus. Morbi à corpore extraneo vel inſanabiles, vel præſidiis generalibus, & per univerſalis Cauſæ oppugnationem ineundi.

Atqui hepatis morbi, quos praxis ordinaria curandos exhibet, biliares ſunt plurium generum febres, intermittentes, aut continuatæ, acutæ, aut tardiores, vehementes, aut manſuetæ, ſtationales, aut vagæ; benignæ, aut pernicioſæ; Tumores inſuper varii, calidi, aut minus calidi; hepatitides, obſtructiones graviores, aut leviores; dolores præterea majores, aut minores; icteritiæ, colicæ, choleræ morbi, vomitus, diarrhœæ, dyſenteriæ, teneſmi, biliares præſertim pleuritides, aliique plurimi ex eadem ſcatebra affectus, qui licèt fortuito majus, aut minus ſanguinis, aut lympharum vitium importent, tamen aut à bilis vitio immediato, aut non ſine bilis vitio immediato naſcuntur: Ideò quemadmodum præcipui biliares ſunt morbi, ità etiam Therapeia hepatica, quæ non extra eoſdem quærenda eſt, erit & ſigillatim biliaris. Qua de re ſi, quantum ſibi conſtat diuturna noſtra obſervatio, per Guidettiana morborum biliariorum commentaria, quæ morbos omnes ex bile productos indigitant, aut abſolvunt, morborum biliariorum genera omnia, dominatus, vires, diagnoſim, prognoſim, nobiſque inſuper tutiorem redditam auxiliorum medicorum adminiſtrationem diſtribuam, nonne genuinam, optandamque in morborum hepatis curationibus Therapeiam oppidò attigiſſe confidam? Quod reliquum: Meæ hujuſmodi cum ſupradicti Cl. Viri animadverſionibus ordine propoſito intermixtæ; ut clariores evaderent, utiliores inſuper, & curantibus acceptiores, longè ab omni Theoriæ, & hypotheſium farragine, ex practicis ſimpliciter eventibus proferre anniſus ſum. Has ideò practicos Canones nuncupare poſſe videbar; veluti nudas, & incomptas, nec niſi ab ægrorum lectulis ſuſceptas veritates, ſimplici ſtylo, non eloquenti, non fucato exaratas, his omnibus complectens. In aliquo tamen morborum biliariorum genere gravius occurrens argumentum, & vaſtius, quod ideò Canonum numerum amplificaret, eorumque res longiùs protraheret, neceſſariò me compulit, ut Canones in protractiores Paragraphos, ceu totidem Capitula, converterem, eiſque omnibus tractatum peculiarem aggererem: quod præcipuè inblioſa pleuritide ad-

vert

rtes. Hæc nempe, veluti ingentis momenti affectio variaſ-
: per regiones, ac tempeſtates frequentiſſimè erumpens,
rdum etiam populatim deſæviens, & pernicioſa, hucuſ-
: tamen, quod ſciam, non ſatis perſpecta, aut deſcripta,
gentiùs ideò à nobis perſpicienda, deſcribendaque videba-
Nemo enim, ni fallor, Hippocratica hucuſque con-
ivit oracula, quæ dejectiones alvinas, præcipuè bilia-
, naturales, aut artificiales in veræ pleuritidis invaſionibus
rdùm commendant, interdùm condemnant. Ænigmaticum
c divini Senis ſermonem per calculum praxeos, bilioſas
priè pleuritides ab aliis diverſi generis diſcriminantem, ſol-
: feliciter ſperamus, diviſis ad varias pleuritidum condi-
ies præceptis magni Legislatoris ſpecie diſcordibus: Cui
lio ab accuratiſſimo Guidetto noſtris de Conſiliis incho-
non minori obſervationum ſyndrome noſtram & operam
pendemus.

Et quoniam ad morborum biliariorum genus pariter præcipuum
drare videtur febris biliaris periodica, veluti aliarum om-
n biliariarum longè frequentiſſima affectio, quæ, ſi mul-
inclementes, poſt ver non optimum, fervidiores præcipuè,
iioreſque æſtates adfuerint, noſtrarum aliarumque regionum
las magis, aut minùs epidemicè percutit: Hac de re poſt
ras, & Guidettianas de febribus, aliiſque morbis bilia-
diſquiſitiones, biliares pariter Conſtitutiones epidemicas
orum 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719.
20. 1721. 1722. 1723. & partis ann. 1724. unico tractatu
nprehenſas adjicimus. In rebus his omnibus practicis, can-
liſque naturæ ægrotantis, curantiſque inſpectionibus, etſi,
antùm poſſibile à Theoreticis principiis eſſe me declinatu-
n pollicitus ſim, quia tamen in phyſicis diſquiſitionibus,
præcipuè in morborum primordiis, quæ non ſemper ex ſe-
ſat latè patent, diligentiùs explorandis, optandum eſt, ad
quod ſolidius principium confugere, ubi ratio, cum au-
ritate & experientiâ conſpiret. Nos ideò in commentariis
noſtris ad illud accedemus principium, quod ut ſummâ au-

thoritate innixum; rationi insuper consonum, & ab accuratiori experientia elicitum, viris optimis communius est, scholisque omnibus luculentiùs acceptatur. Nam ut de praxi medica decernit Hippocrates lib. de Carnibus: *Necesse est qui hanc de arte medica tractationem suscipere volet, commune sententiis principium ponere*; nec possunt nec debent in praxi saniori novitiæ observationes qualescumque ab optimis artis veteribus præceptionibus desciscere; Ad ipsum igitur Hippocratem confugiam, cujus placita uti authoritate plena, ratione & experientiâ manu ducta, sententiis omnibus communia, summéque idcircò spectabilia sedulò amplectar. Sub his me totum reponam; In morbis omnibus biliariis explendis ex purissimo hoc fonte limpitudinem, & ubertatem hauriam: Præcipuè quod in his morbis enucleandis, nec aliquis, opinor, divinam Hippocratis solertiam ad hos usque dies imitatus est, nec planè doctrinam interpretatus. Hæc contigit ad hanc partem præfari. Tu nostris his fruere ad bilis morbos laboribus Lector, si candidus, *si docilis*, si prudens, & amicus veritatis es, cui tantum hæc aliaque nostra maximè probanda fore arbitramur; iisque etiam atque etiam instructus, fac imposterum ut tu, aliique feliciùs valere queant. Atque ad Præfationis coronidem, & tuam insuper aliorumque omnium eruditionem nobileque documentum liceat hîc gravissimum Hippocraticum textum, *lib. de Arte* veluti in medicam Homiliam concinnatum recensere, & suspicere: *Nonnulli turpiter insectandis artibus artificium suum collocant; neque id quod facere se credunt meo quidem judicio obtinent, sed suæ scientiæ ostentationem faciunt. At eorum aliquid, quæ nondum inventa sunt invenire, quodque invenisse, quàm non invenisse præstiterit, similiterque imperfecta ad finem deducere, id mihi videtur illius esse munus, qui* intelligens existimari expetit. *Qui verò ea quæ ab aliis sunt inventa apud imperitos traducit, is sanè prudentiæ existimationem tueri velle non videtur, sed potiùs naturam suam, aut ignorationem malitiosè prodere.*

Solis

Solis enim artium ignaris hoc opus competit, qui ambitiosiùs quidem contendunt, neque tamen improbitate sua ullo modo præstare possunt, ut aliorum opera vel recta calumnientur, vel non recta reprehendant.

IO. THOMÆ LELII GVIDETI

Eporediensis Urbis, ejusque Ditionis, atque Andurninæ Vallis

V. PROTOMEDICI,

DE BILIOSIS AFFECTIONIBVS,

& præsertim

DE BILIOSA PLEVRITIDE,

DISSERTATIO EPISTOLARIS,

Ad Amplissimum Virum, Doctorem Amicissimum

D. IO BAPTISTAM BIANCHI

Anatomiæ, & Medicinæ Professorem Taurinensem Celeberrimum.

1. *Summo gaudio epistolam tuam, Vir Amplissime, iampridem optatam nuper accepi; nec jucundius quidpiam per humanissimas literas tuas nuntiare mihi poteras, quàm te paratum exhibendo primogenitis fœtibus Anatomico-Pathologicis hepaticis, quibus virtus tua præmaturè floruit, germanos tandem maturæ praxeos fructus superfœtare. Medicinam profectò nostris temporibus librorum supellectile, & copiâ in dies auctiorem, novisque inventis præclarissimis illustratam spectamus, & admiramur; in-*

tereà morborum insidiis iugiter obsessos mortales validioribus propugnaculis instructos nequaquàm perspicimus; quippe fecundandæ Physiologiæ vacarunt sagaciores Medici, in obscuro relictis Pathologicis Disquisitionibus ad rectam medendi rationem apprimè facientibus. Quid prodest, quæso, ægrotis hominibus præclarum illud immortalis Harvei inventum ab universâ Physicorum Republicâ dignis laudibus celebratum; quid tot, tantæque ab hoc invento illatæ hypotheses; Si vitale microcosmi liquidum in fontes, rivulos, flumina, lacus, & maria optimo jure distinctum, jugiterque circumfluum novis duntaxat, itidemque ignotis salium peregrinorum copiis devehendis obstringitur, totque inde salibus Theorica Medicina conditur, ut insulsa tantundem remaneat Practica? Quid, inquam, proderit, si deturbato Apollinis Tripode, & debellatâ elementorum, humorumque quadrigâ, nova è chimicis fornacibus elementa excutiantur, dum interim voracissimo febrium rogo cremari non desinunt humana corpora? Fortasse complures morbi lethales habiti clades suas usque adeò non extendissent, si Hippocratis Oracula, aliorumque Veterum monumenta novis in dies observationibus exculta, atque locupletata fuissent, non verò contempta, aut ablegata. Hoc sanè gravissimum consilium laudatus Cous, pro suâ erga homines charitate, lib. de Arte; de Priscâ Med., *pluribusque locis insculptum posteritati reliquit. Sed tibi tandem, Bianchi doctissime, clarior illuxit dies, qui scriptis, & opere Hippocraticam Medicinam in bonam frugem restituis.*

De

Vera inquirenda Medicina Canones Practici.

CANON I.

Praxi nemo hypotheticus fortunatè se gessit. Recta ad
ibrum naturæ, non ad machinam intellectus consue-
philosophandi; Bona non jam ex Chartaceorum Ana-
orum pagellis, sed ex Cadaveribus, præcipuè morbo-
natis Anatome, quæ insuper, cum assidua ægrorum
vatione comparetur, (*nihil etenim* ait Cl. Bartolomæus
chius *ad medicorum eruditionem conducibilius est*, *quàm*
rum causas in ipsis mortuorum reseratis cadaveribus ex-
e.) Sedula constitutionum in morbis animadversio;
quidem, sed opportuna remediorum quantitas, at-
selectio, Judicium circa medicas novitates non præju-
tum, ut scilicet apprimè dignoscantur, quæ sint ad
im proficuæ, quæ inutiles, quæ noxiæ; Assidua præ-
in Hippocratica observatione exercitatio, felicem ali-
do Practicum instituunt.

I. Ità ex *Bacone de Verulamio de augm. scient.* Lib. 4. Cap. 2.
uod ad Curationem morborum attinet, multa sunt quæ
iderantur: Primum est, Intermissio diligentiæ illius Hip-
ratis, utilis admodum, & accuratæ, cui moris erat nar-
ivam componere casuum circa ægrotos specialium, referen-
qualis fuisset morbi natura, qualis medicatio, qualis
entus.

II. Ità ex *Baglivio epist. ad spectatissimum Andrium.* " difficil-
mis hisce praxeos Medicæ temporibus, in quibus omnia spe-
lationum, & hypotheseon fluctibus agitata, turbataque vi-
mus, non ante cessura tempestas est, quàm medici spre-
opinionum arrogantiâ, & fastu, ad Hippocratem cla-
m tenentem, & moderantem confugiant, & ab eo-
m naturæ voce loquente, discant, quâ viâ progrediendum
"sit,

"sit, ut ad veritatis metam in medicina tandem perveniamus.

IV. Ità ipsemet *Hippocr. lib. de Veter. Medicin.* "Qui Veterum inventis rejectis, ac repudiatis aliam inventionis viam, aut modum aggreditur, & aliquid se invenisse jactitat, is cùm fallitur, tum alios fallit. „ Id autem de morborum, eorumque successionum observatione intelligendum.

V. Ità denuò Medicinæ Legislator, *de decenti ornatu.* "Quidquid artificiosè dictum est, non autem factum, methodi inartificialis demonstrativum existit; nam putare quidem non autem facere, ignorantiæ, & inartificialitatis signum est: opinio enim maximè in Medicina in crimen vertitur eam adhibentibus.

VI. Ità idem *de diebus judicat.* "Oportet autem exactè perdiscere unamquamque temporum Constitutionem, & quemque morbum, & qui morbus sit bonus, & qui periculosus aut in Constitutione, aut in morbo. „ Morborum etenim investigatio ex mutua collatione constitutionum, ac tempestatum afflatu, propriorumque signorum syndrome jam ab opinione recedit, & in rectam, tutamque cognitionem accedit. His nos vestigiis Hippocraticis, ac tempestatum, & constitutionum conditionibus insistentes, in morbos biliares exquisitiùs noscendos, curandosque progrediemur.

VII. Quod reliquum: cùm ferè iaceat medicorum Scriptorum in his, aliisque praxeos observationibus diligentia, stylo solùm Ciceronis, Cæsaris, Terentii, Livii, aliorumque Latino sermone disertorum hominum lambendo, propriisque pagellis exscribendo inhiantium; non tempero, quò minùs, monito Guidetti nostri excitatus, celebrem locum illum ex Senecæ Epistolis ad Lucilium eisdem commemorem. "Non quærit æger medicum eloquentem, sed sanantem; sed si ità competit, ut idem ille, qui sanare potest comptè de his quæ facienda sunt, disserat, boni consulet: non tamen erit quare gratuletur,

ır ſibi, quòd inciderit in medicum etiam diſertum; Hoc m tale eſt, quale ſi peritus gubernator etiam formoſus eſt. id aures meas ſcalpis? quid oblectas? aliud agitur, uren-, ſecandus, abſtinendus ſum : Ad hæc adhibitus es: tare debes morbum veterem, gravem, publicum. Circa ba occupatus es? jam dudum gaude, ſi ſufficis rebus. Quan- multa diſces? quando quæ didiceris affiges tibi, ità ut idere non poſſint? Quando illa experieris? non enim, ætera memoriæ tradidiſſe ſatis eſt : In opere tentanda . „ Hucuſque Seneca; cujus conſilio Medicos quidem elo- ces laudamus, ſed ſimul & practicos, & ægris pro- s.

Infirmitates omnes noſtræ naturæ infeſtas in duas primò , velut duo ſuprema genera dirimere placuit Medicorum ipi lib. de Affectionibus, his verbis: Morbi omnes hominibus ex & pituita oriuntur; *Nos tamen hucuſque latuit quomodò, ve modis ab alterutro, vel utroque principio ſpeciales homi- ægritudines verè ſoboleſcant, & quibus debeant fugari re- . Tibi reſervatum erat, Vir præſtantiſsime, tanti ponderis qui ſingulari dexteritate, ſcientiâ, & labore rimatus es iora naturæ opificia, motus, paſsiones, extiſpiciis, ſpeculati- s, & longâ praxi. Tibi jure merito gratulari debet Anato- um cœtus, quòd immortali tuâ hepatis Hiſtoriâ, aliiſve eribus tantam Ruſpatoribus lucem ſis fœneratus. Majus eſt debet tibi tota Medentium Cohors ob elucidatam bilioſorum orum Pathologiam; Sed & maximum illud, quod ad operis lementum, & publicum bonum propediem expectat à te Orbis , volumen ſcilicet eorumdem morborum Therapeuticum. Faxint, ecor, Superi, ut ſeros videns annos, & queas alteram malo- iliadem, ſeu catarrhalem, pari ſorte enucleare, ejuſdemque em therapeiam publico juri tradere ad univerſam felici- .*

De ſupremis Cauſarum internarum in morbis hominum generibus ſecundùm ſententiam Hippocraticam.

Canones Practici.

Canon I. Principale morborum genus in homine à pituitoſo principio exordiri nemo jam ambiget, qui noverit totum animale machinamentum ex aqueo principio; præ aliis omnibus, non minùs confici, quàm conſervari perennè; Hoc inſuper principium non quidem ſimplex, ſed ſubſtantiis innumeris diverſi generis concreſcibilibus, ac cementoſis non minùs promiſcuè commixtum, quàm modis variis coagmentatum, infundi jugiter in humanum corpus; poſſe ideò hoc modis etiam innumeris à ſtatu naturali recedere.

II. Nec exilior à principio bilioſo ſcatebra morborum deducenda eſt, cùm in morbis internis omnibus, vel ut cauſa, vel ut effectus vitium biliare ità frequenter concurrat, ut adhuc Hippocrates magnam partem febres, morbos inde alios penè omnes à bile ſalutandos ſtatuerit.

III. Porrò, quemadmodum quidquid per liquida animalis oleoſum eſt; & ſimul concreſcibile, ſeu pingue, ut ait Hipp. quod certè in animali non modicum eſt, in biliare elementum faceſſit, aut faceſſet, aut poteſt faceſſere, ut fuſiùs in prima parte Hiſtoriæ noſtræ probavimus; ità & quidquid ad hunc ordinem eſt, alterari facillimè poteſt, quoties ultra ſtatum naturalem concreſcat, aut exareſcat, aut exaſperetur: ſolvi, autem, aut concreſcere, exareſcere, & exaſperari faciliùs poteſt, quodcumque ex actuoſis, iiſque diſſimilibus partibus in ſe protinùs luctantibus, variaſque in cohæſiones nitentibus, ut bilis, contexitur. Solvatur jam in ſanguine ultra ſtatum naturalem biliare recrementum: Illicò imminuta ejuſdem ſecretio, quæ naturalem in ſegregabilibus liquidis cohæſionem expoſtulat, ut alibi probavimus: Concreſcat, aut exareſcat, ut in hoc lento,

lento, torridoque humore frequentiùs occurrit, minùs etiam per incerniculum ſuum tranſcolabitur, cui nempè officio determinata naturalis liquiditas depoſcitur. Bilis ideò hoc aut illo modo, aut ſimul utriſque luxurians, & delinquens per ſanguinem, vel in eo ſuperſtes, & infenſa, vel ex eo in partes decidua, aut projecta, in illo, aut iſtis, aut utriſque, turbas varias, morboſque excitare potis eſt.

IV. Quælibet cauſa cujuſcumque morbi, interna ſit, aut externa, ſatis apta eſt aliquam, aut plurimas, aut omnes ex his biliaribus depravationibus producere. Eſto jam cauſa qualiſcumque recens manifeſta, ſeu procathartica, ſit inſolatio, ſit violentum exercitium, ſit animi paſſio, aut victus error, aut inedia, aut cutanea conſtipatio, aut alia quæcumque in ſubjectis diſpoſitis bilis inordinatio, è veſtigio revelatur, aut per ſpeciales viſcerum naturalium ardores, aut nauſeam, aut vomitum, aut biliare urinarum ſaturatius lixivium, aut bilioſas quomodocumque & ubivis efferveſcentias; præcipuè per oris amaritiem, declinantis valetudinis ordinario nunciam, aut pediſſequam; ut jam febres omnes, aut alii morbi quicumque, acuti, aut longi aliquod erratum bilis per excretiones aliquas, aut omnes, aut Cutaneas habitudines, aut alia per partes corporis ſtygmata communiùs redoleant, cedantque deinceps, aut multum allevientur, ſi bilis vitiata, vel ſincera, vel immixta naturaliter, aut etiam artificialiter, cum decenti concoctionis conditione è corpore expurgatur.

V. Si Hominum morboſè defunctorum extiſpicia conſulimus, bilem in receptaculis ſuis improbitate ſemper aliquâ plùs minùs percitam animadvertimus; modis enim aſſiduè variis differre bilem cyſticam, & Hepaticam hominis quocumque modo morboſè denati, à bile cyſtica aut hepatica hominis non morboſè demortui, ſeu decollati, ſtrangulati, aut aliter repentinè mactati conſtanter obſervavimus.

VI. Nec tantum facillimè ſuper alios humores bilis in Homine depravatur, ſed ſemel in morbis depravata, omnium etiam ... na in pejores adhuc depravationes feſtinat. Ita in principio

eventus, vel saltem contumaces afferre. Et quamvis per dicta tempora anomalæ sæpiùs exurgant ægritudines, pro variâ anni, & tempestatum successivâ constitutione, ità & pro variâ regionum, & victus conditione; quædam tamen Cœlo nostro respondens febrium indoles biliosa, & tertianaria pertinax, vel acuta, secundùm magis, & minùs quotannis, dictisque temporibus, veluti anniversariâ recurrendi consuetudine, excitari perhibetur, quæ, si medentes incautos offendat, amisso Tertianæ nomine, malignarum personam induere assolet, earumque ferocitatem simulare.

De Febribus Biliosis, stationariis, acutis, & perniciosis, vulgò etiam malignis nuncupatis.

Canones Practici.

CANON I.

ÆState, ficciori præsertim, ac fervidâ, cùm maximè nec imbribus, nec ventorum flatibus squallori solatium, aut interspiratio interponitur; siccoque etiam, & australi succedente autumno, biliosæ perversitates, orgasmi, & irruptiones medentium operam fatigant. Inter has coctæ, aut solutæ, asperiorisque bilis, asperiùsque ideò in sanguinem vibrantis turgentias, introductâ in liquidis præcipuè fervidiorum hominum turbâ ingenti febrili, periodicâ, subcontinuâ, aut continuâ, pectoris indè, aut Capitis, aut aliarum partium irritativæ, aut etiam systrophicæ invasiones obveniunt; Viscerum præcipuè naturalium ęstus, tensiones, crispaturæ, aut tumefactiones, aut etiam pulsationes; & ex Ametriâ per easdem partes evidenter biliosa nausęę, sitis, Cardialgię, ariditates, prostrationes, jactationes; mentis ulteriùs interdum concussiones, & tanquam delirę confusiones imaginum. Cutaneæ quandoque maculatę, papulosæ, exanthematicę, aut aliter puncticulares eruptiones. Tunc subitum in ore medicantium resonat

nomen

nomen exquisitioris malignæ, suosque facile plaudentes habet: Quod tamen ut facilè acceptatur, ità & faciliùs deponitur, cum nempè strepitus universus morbi, etiam ante stadia coctionum (sine quibus febres verè malignæ non judicantur) & sine consueto malignarum ambitu sedatur suaviter, ægris quasi repentinè convalescentibus; ac symptomatibus, vel à mediocri Catharsi, vel à sudore ante septimam leviusculo, præcipuè à modica, in morbi etiam augmento ingesti peruviani corticis copiâ, non difficile pacatis citò, tutò, & jucundè solutus perspicitur.

II. Summa itaque Clinicorum est, distinguere febres illas, quæ verè malignam naturam sortiuntur, à fomite nempè illo anomalo (dicant jam deleterium, dicant necroticum, aut aliud simile; id omne est semper adhuc anomalum) quod mole minimum est, nec imò sensile, activitate antem maximum, quod modis variis sanguinis crasim profundiùs evertit, quod quacumque *cujuscumque* humoris in homine pervicaciâ semper adhuc pervicacius est, febres, inquam, illas acutas distinguere, quæ omnibus promiscuè tempestatibus improviso, & intercurrenter invadunt, nec facilè debellantur à remediis; motum, quantitatem, aut qualitatem humoralem directè respicientibus; nec tandem difficulter communicantur; distinguere inquam ab illis acutis febribus, quæ stationariè accedunt, quæque ab evidenti aliqua alicujus humoris aut plurium in motu, copia, qualitate, aut in omnibus simul delinquentia ortum ducunr; quas insuper delinquentias per varias tempestatum intemperantias, aut improbum rerum non naturalium regimen, aut aliam quamcumque manifestam causam excitari non obscurè depræhendimus; quæ ideò febres non subdole invadunt, *veluti canis mordens, & non latrans*, ut proprium malignæ signaculum est, sed potiùs in clamosa confestim erumpunt symptomata, quæ ideò in ipso etiam principio, cum minis & strepitu grassantur; ut facili nimis malignarum vocabulo, eò solùm exceptas animadvertimus, quòd sæviùs primis aleis videantur obstrepere, & debacchari: Quæ tandem à subjectis in subjecta contagiosè non

Ff commu-

communicantur. Hoc modo propriè malignæ à biliosis perniciosis jam facilè distinguentur.

III. Alia insuper præter exposita, biliosam acutam à maligna concomitantia discriminant; Decubitus, pulsus, facies, calor, sitis, ariditas, excreta &c. Præter exteriora quædam quam plurima, & fortuita; in quorum censu est, frequentius biliosam febrim in juvenibus esse, in maturioribus rariùs, sed omnes malignam febrim promiscuè adoriri. Habitum in prima ad flavescentem inclinare, in altera ad lividum, aut luridum. Decubitus in biliosa febre levior, sed cum vehementi jactatione, & loci impatientia: in maligna gravior, sed minor jactatio, seu major motuum arbitrariorum resolutio. Pulsus semper celer, amplus, vel vibrosus, & plenus in prima, vix in accessionis principio sensibiliter immersus, ordinario non inæqualis, non intermittens; in altera è converso. Facies in biliosè febrientibus vivax; in malignè, collapsa. Calor febrilis, sitis, ariditas, in primis vehementiora, in alteris ordinario minora, interdum nulla. Quoad excreta, in illis urinæ extra accessionis principium, & sæpè in subjectis fervidioribus etiam in accessionum principiis semper rubescentes, aut flammeæ, ordinario lateritiæ, saturatæ insuper, & turbidæ, sed non confusæ, cum leviori, ac rubescenti encoremate: in his aut pallidæ, tenues, aqueæ, & similes, aut quales sanorum, aut quales jumentorum. Aliisque insuper, secundùm varias subjectorum, ac tempestatum constitutiones, circumstantiis differunt inter sese magnopere malignæ & acutæ biliares; quæ ultimæ, secus ac primæ facilè, ut supra frequenter ante statutos dies maturitatis morbi, non sine adstantium stupore, judicantur. Nam, ut alias dictum est, Rapida, & aperta in continuis verè biliosis febribus acuties facili difflationi viam sternit, communiter ante septimam, nisi senes, aut præviè valetudinarios adoriatur.

IV. Nec ideò eadem est Curatio febris exquisitè malignæ, & acutæ biliaris. Primæ extimulantibus prospicitur, auram veneficam ab arcto liquorum animalium complexu excutientibus; emeticis; vesicatoriis, purgantibus in principio fortioribus,

cacho-

cachochimia, quæcumque ſit, primas vias obſideat, tum præ primis in fine ſtatus, concoctione approperante, aut jam factâ: revulſoriis inſuper; & præcipuè diaphoreticis, & ſubtiliantibus, in augmento, eiſque actuoſis remediis, quæ cardiaca, & alexiteria nuncupantur. Acutæ autem biliares pacantibus, largis diluentibus, ac epiceraſticis ſimpliciter excipiendæ, miſſio quidem cruoris, aut larga catharſis mediocris in principio adhibendæ: Prima ſi contumaces vigiliæ ſint, dolor capitis conſtans, pulſus durus, ardor perpetuus, aut decubitus imminens, aut ea ſimul, aut aliqua, præcipuè in juvene, & robuſto: Altera, ſi iſta deſint, præcipuè ſi ventris tenſio percipitur, ſi nauſea, ſi vomitus, ſi diarrhæa &c. Quod ſi principio intermittentes fuerint, aut Typum diſtinctè adhuc tertianarium conſervent cum aliquali in periodorum ingreſſu perfrigeratione, ad uſum febrifugi celeriter, etiam ante ſeptimam, confugiendum. Sic bile furente ante concoctionis certamen conſtrictâ, & compreſſâ, ulteriores ejuſdem turgeſcentiæ & in viſcera eruptiones facilè præcaventur. De uſu Peruviani corticis in tertianis hujuſmodi pernicioſis conſulatur Nobiliſſimi, & Amiciſſimi Torti Therapeutica ſpecialis, quæ in his febribus pertractandis palmam omnem cordatioribus hucuſque præripit.

V. Verum tamen eſt, ex acutis bilioſis febribus alias eſſe continentes, alias eſſentialiter continuas ſed periodicas, alias ſolùm ſubcontinuas. Continentes bilioſę ardentes ſunt, ſeu ſynochales intenſę aut Cauſones, ſtadia breviſſima percurrentes, ita Hippocrates *lib. de vict. rat. in acut: Cauſus ideſt febris ardens fit, cum venulæ tempore æſtivo exiccatæ acres, & bilioſos ichoras ad ſe traxerint.* Has febres apprimè delet pura & frigida copioſiſſimè epota, pręcipuè in juvenibus, & ſtomacho robuſto pręditis. Continuę periodicę vel ſolitarię ſunt, in quarum curatione remediis, ut ſuprà, incedendum ęſt; vel complicatę per phlogoſin, aut per non phlogoſin cum peculiaribus partium affectibus, ut quę cum hepatitide, ictero, aut affectu pulmonum inflammatorio bilioſo, vel eſſentialiter, vel etiam ſymptomaticè efferveſcunt. Rursùs in aliquibus hiſce febribus

DE VARIO PLEURITIDIS GENERE, Et ſignatim de biliosa Pleuritide.

TRACTATUS.

Pleuritis in genere quotuplex ſit.

§. I. PLeuritis in genere ſeptifariam eſt. Prima Pleuritis verè Phlogiſtica, ſeu inflammatoria, & ducitur immediatè à ſanguine. 2ª. Catharralis, à pituita, ſeù cum modernis à lympha: 3ª. mixtè, ſeù lymphatico-ſanguinea: 4ª. ſpaſmodica, ſeù Criſpativa, immediatè ex ſolido pulmonali: 5ª. ſtomachalis, aut inteſtinalis, & ut communiter dicitur, verminoſa: 6ª. Hepatica, ſeu typhodes cachochima, ſymptomatica: 7ª. tandem biliosa, ſeu typhodes eſſentialis. Singulæ ſpecies per ſigna ſua ſpecialia internoſci poſſunt, & diligenter diſtingui, Noſtræ quæ ſtatim ſuccedent, in ſignis harum omnium pleuritidum imò & in curationibus nonnihil peragrandis digreſſiones longiuſculæ eo inſtitutæ ſunt, ut ex omnibus pleuritidum generibus juxta ſe poſitis bilioſæ ſuſceptum genus exquiſitius eluceſcat.

Signa Pleuritidis inflammatoriæ legitimæ.

§. II. Pleuritis inflammatoria legitima comitem ducit febrim exquiſitè acutam, continentem, vix ſaltem ſenſibiliter periodicam; pulſum notabiliter vibroſum, & ſtabiliter durum; dolorem lateris punctim laceſſentem, perpetuum, & immutabilem, ad anteriora, poſteriora, aut lateralia Thoracis, precipue verſus jugulum, humerum aut ſcapulam, ſaltem immediate ad mammam, & ut ait Hipp. *Cum gravitate conſiſtente ad brachium*; magnam inſuper reſpirandi anguſtiam; genæ unius, quæ parti affectæ reſpondet aut ambarum ſaturatum ruborem; rubeſcentes, ac ſcintillantes oculos; ſanguinis tenuis, & floridi, nunc ſinceri, nunc ſero, aut mucis quandoque immixti aſſiduam cum tuſſi violenta

violenta expuitionem, jactationem, vigiliam, linguam rubram, asperam & rigidam, interdum & nigram, cui tamen vix sitis adjungitur. Pleuritis hujusmodi nullâ quidem ordinario prævia fluxione, aut alio pulmonis affectu, sed aliquâ solum in rebus non naturalibus præmissâ delinquentiâ procatharticâ notabili, nunc cum rigore aliquo inter exordia plus minus molesto, interdum nullo, juvenes præcipue & plethoricos adoritur, extractus cruor crustâ quidem gelatinosa ut plurimum contegitur, sub ea tamen rutilus, compactus, & firmus. Dolor, febris, spirandi angustia, tussis, sputum cruentum, principio simul omnia invadunt. Verno præcipue tempore hujusmodi pleuritides excitantur.

Signa Pleuritidis Lymphaticæ

§. III. Pleuritis Lymphatica, seu Catharralis multò lentius inchoat, ordinario cum multo rigore: Dolor, aut tussis, aut utrumque præcedunt febrem: Hinc omnia paulatim augescunt. Interdum dolor ante septimam videtur disparere: sed mox recrudescit: Progressu interdum vagus, interdum vix sensilis; Minoris cæterùm, quàm in legitimè phlogistica, momenti sunt doloris acuties, & respirandi difficultas: pallidæ expuitiones, vel à principio crassiusculæ, nunc cum aliquo sanguine minùs coccineo, grumefacto, aut fibroso, nunc prorsùs sine sanguine: extractus sanguis densâ, albidâque gelatinâ coopertus, interiùs luridus, solutus, & flacidus. Pulsus mollior: genæ lingua, & urina pallentes: concidentes oculi, & facies; febris mediocris, distinctè periodica; non rarò quotidie ad vesperas cum aliqua horripilatione se exacerbans, manè cum sudore leviusculo, aut etiam sine sudore remittens; decubitus gravis; frigidos, humidos, anhelosos, tussiculosos, sedentarios, hyeme præsertim adoriens; ultra exquisitam diuturnior, utpotè rarissimè ante decimam septimam desinens.

Signa Pleuritidis Mixtæ , seu lymphatico-sanguineæ.

§. IV. Mixta pleuritis, seù Lymphatico-sanguinea, mediam inter utrasque signorum syndromem ducit: Mixtæ ex pituitoso, & sanguineo constanter anacatharses: febris interim ut plurimùm exquisitæ phlogisticæ acutiem simulat, licet cum pulsus remissiori duritie facilè per sudores judicatur; hinc versùs quartam leves ordinariò sudatiunculæ, versùs septimam, & ulteriùs uberiores, utilioresque. Pleuritidis species hujusmodi in borealibus plagis super alias omnes communior est.

Signa Pleuritidis Convulsivæ.

§. V. Convulsiva Pleuritis, principio violentissima est, sed celeriter, & ut plurimum ante quartam, aut circa quartam sedatur, febre potissimùm adventante, aut ingravescente. Equidem in hac pleuritide dolor febrim per diem unum, aut alterum ordinario antecedit, dolorique ingravescenti accedens, aut ingravescens febris remedio est, ut in aliis etiam convulsionibus, Hipocratis, & praxeos testimonia sat perhibent. In hoc interim morbo ut dolor acutissimus affligit ita & angustissima, ac inæqualis respiratio, cum tussi, aut non ita frequenti, aut semper sicca, & inani, tum ob doloris vehementiam difficillimâ. Febris quæ accedit sat valida est; pulsus tamen non adeò durus est ut pulsui Phlogisticæ pleuritidis similetur, annuit hujusmodi Pleuritidem Hipp. 3. de morbis: *sunt, & siccæ pleuritides sine sputo, quæ difficiles sunt; judicationes similes aliis sunt, sed ampliore in potu humectatione indigent, quàm aliæ. Biliosæ verò & sanguineæ nonâ & undecimâ die judicantur.*

Pleuritides ex primis viis manifestè symptomaticæ; earumque signa aliquot.

§. VI. Pleuritis stomachalis, seu communiter verminosa pueros

eros præcipuè infeſtat cum ventris rugitu, & tenſione, ha-
ı acido, & graveolente, ventris fluore, & dolore pun-
rio: dolor hujuſmodi ſiniſtram, ut plurimùm, pectoris regionem
:upat; propagatur indè aut ad correſpondens hypochondrium,
etiam ad epigaſtrium. Ex copioſa excretione per ſedem, aut
nitum, præcipuè per verminoſas dejectiones feliciter, cito-
: judicatur. Intereà tuſſi, ſputo ſanguineo, dolore ad mam-
m, ſpirandi difficultate, febre interdùm, & pulſu pleuriti-
alias ſyſtrophicas acutiores æmulatur. Huic pleureſi accen-
dæ ſunt pleuritides flatuoſæ, & hypochondriacæ, quæ à
lonio, Baglivo, aliiſque memorantur. In his ex viſceribus
rioribus ad mammas, ſternum, & Thoracis latera dolores
ndunt, ob membranarum ventris, diaphragmatis, Thoracis,
cordiorum, pulmonumque conſenſum, & complicationem.
ſpuriæ hujuſmodi pleureſes, non minùs ac ſtomachalis
dicta, pulmones non intimè invadunt, ſymptomaticè, veluti
nginquo laceſſunt: Ita flatuoſa, præcipuè & hypochon-
ca partes ſolùm ſpiritales externas, & coſtas vix nothas
nmuniùs occupant, cum doloris propagatione ad epiga-
m, & ad hypochondria, ſeu, ut Hypocraticam vocem ad-
am, ad præcordia. Hæc remedio aliquo diſcutiente, aut
dino, ut ſpiritu aniſi, chochlear. cherefol. diaſcord. req.
Bezoart. vegetalibus facilè diſcutiuntur: ſed de his ſympto-
cis, ſpuriiſque pleuritidum claſſibus, peculiarem ſuo loco
atum conficiemus.

Signa Pleuritidis Hepaticæ, ſeu Hepatitidis Pleuriticæ.

. VII. Pleuritis hepatica, ſeu hepatitis pleuritica, ſyſtrophi-
pariter pulmonis affectum ſimilat, imò & frequentiùs
nmet pleuritidem inflammatoriam exquiſitam, ſuperius con-
tam. Febris acuta conſectatur cum pulſu etiam duriuſ-
: difficilis reſpiratio; cruentæ cum tuſſi expuitiones; dolor
exteram Thoracis partem profundè torquens, malæ dextræ,
ùm ſupra ſiniſtram, intenſus rubor. Interea tinctura quæ-

dam ictericа, aut subicterica per cutim, oculos, linguam, & excreta omnia, præcipuè per lotium suffunditur; per os, & fauces intensa, & assidua amarities cum siti, & ariditate; bilis in sputo constans, perassata, commixta cum sanguine, dolor ad costas spurias descendit, & obtusè ad dextrum hypochondrium affigitur; ibi insuper, vel ad tactum leviorem molestissima sensatio; ibi tensio, tumor, renitentia, & durities totam hepatis molem circumscribens; ibi calor intensior, ibi tandem assiduæ jactationis, sitis, ardoris, ariditatis, totiusque morbi principium. Cur jecoris phlogosi passio hæc pulmonis succedat declarare inferiùs conabimur.

Signa Pleuritidis propriè biliosæ.

§. VIII. Venio tandem ad septimum illud genus Pleuritidis, quod nostri instituti Caput est, pleuritidis scilicet verè biliosæ, non jam ex prævio hepatis affectu sympaticæ, aut symptomaticæ ut superior est, sed ex immediata bilis à sanguine in pulmones irruptione, idiopaticæ, & essentialis. Hæc igitur biliosa pleuritis, quam post Hippocratem, à nemine, quod sciam, satis consideratam deprahendo, principio, imò & progressu suo commmuniter Phlogisticam pulmonis legitimam pleuritidem febri, pulsu, dolore, tussi, sputo sanguineo, ac spirandi difficultate mentitur; quod pariter de superiori pleuritide, seu hepatica dicebamus: Ipsam interea quædam speciatim comitantur, quæ ab alia quacumque pleuritide distinguunt; oris amaror assiduus, cum nausea pariter perpetua; frequenter & vomitu biliosorum, & viscidorum; dolores ventris præcipuè ad epigastrium, non rarò cum diarrhea; imò & interdum tenesmo; sitis inprimis quasi inextinguibilis, atque à potu ordinariè recrudescens; Et lingua flavescens lentore incrustata, seu ut exponit *Duretus*, lingua bile suffusa; mollis adhuc tamen non aspera, non sicca, non hiulca. Nulla cæterum sitis est ordinariò, aut linguæ sordities, cujusmodi in aliis pleuritidum generibus adest, si pleuriticam hepatitidem excipias. Febris adest distinctè periodica, typum insuper tertianarium commu-

communiter servans, seu cum majori diebus imparibus ingravescentia, ut ideò conjiciam, Galenum de febre biliosæ pleuritidis fuisse locutum, cum dixerit in comm. ad aphor. 12. lib. 1. Pleuritidis accessiones magnam partem existere tertianæ. Jungitur febri calor acerrimus, qui alii cuicumque pleuritidi communis adeò non est. Contumaces vigiliæ, interdum & subdeliria, pariter copulantur. Pulsus in morbi progressu sensim à duritie remittit, præcipuè post catharsim. Pleuritis biliosa dolorem suum frequentiùs affigit parti dextræ, cum Hepate correspondenti; ab hepatica tamen pleuritide manifestè distinguitur; quòd nulla durities, nullus tumor, dolor, tensio, aut calor intensior, ad dextrum hypochondrium occurrant; quæ prævium aut socium hepatis affectum exhibeant, ut in hepatica pleuritide accedit. Sed & interdum biliosæ pleuritidis dolor est sub mamma sinistra, etiam usque ad jugulum ejusdem lateris exporrectus, absque invasione partis dextræ, ut non ità pridem in muliere ad Portam Padi decumbente videre fuit. *In hac* pleuritide sputa cum sanguine biliosa sunt, seù non solum intensè, etiam à Principio, flavescentia, sed etiam ut plurimum amara. Galenus ex sputo totus est in genere peculiari pleuritidis judicando. Ita *de constit. art. Isag. Cap.* 15. effatur: *Quod sputo rejicitur necesse est aliquo semper esse infectum colore; attamen non semper eodem: Quippe quum nec excrementum in inflammata parte conclusum semper ejusdem sit naturæ. Etenim cum sanguinolentum fuerit, aut biliosum, cujusmodi ferè semper ea fluxio est, quæ pleuriticis plegmones fomentum præstat, à succo detento in inflammata particula sputum colore inficitur; rubro quidem si sanguineum id fuerit, quod in membranam influit, flavo autem si biliosum. & de loc. affect. lib.* 2. *cap.* 9. asserit: *In pleuritide sæpenumero magis biliosum, in peripneumonia verò magis pituitosum sputum sequi consuevit*: & insuper *Comment.* 6. *Aphor.* 33. ex solo flavescenti sputo biliosam pleuritidem auspicatur: *Dictum autem à nobis est, ubi de morbo laterali sermonem habuimus, quod lateralium morborum hic quidem, qui unà cum pallidis, & flavis fit ... tis ex biliosis humoribus ortum habet*: Nos autem ad signum

vel ob imbecillitatem generalem corporis, aut particularem pressionis pulmonum; & non mittendus. Caveto igitur ne hallucineris à sudore, quantumvis universali in principio legitimæ Pleuritidis; præcipuè cum urinis non coctis, tenuibus, aut etiam saturatis, ut à sanguinis detractione arcearis. Phlebotomatus æger, & sæpiùs vel in sudore principii, & augmenti, si expediat, faciliùs adhuc sudabit; hinc sudor ad morbi statum, seu versus septimam opulentius accumulabitur, & ad nonam, aut undecimam judicabit. Hoc adhuc adnotato, quod mihi multiplex experientia suggessit: Qui in pleuritide legitima die secundâ, aut tertiâ post debitas sanguinis missiones, livescunt in facie, aut inflantur vehementer in venis colli, omnes ordinariò, vel ante septimam, vel in septima, vel non diu ultrà septimam depereunt. Valens anacatharsis quotiescumque per gradus augescens, gradualiter etiam dolorem lenit cum febre, & sublevat spirandi angustiam, sanguinis missionem prohibet; imperat, si quidem libera, nec tamen auxilians. In genere concocta integrè anacatharsis Cruoris missionem prohibet, inconcocta, aut imperfectè concocta jubet, aut tolerat. Nec tamen sputi concoctio judicanda est vel ex copia, quæ sæpe ab nimia partis affectæ laxitate, lethalique stagnatione, aut methastasi ortum ducit; vel ex colore, cum sputi flavedo, aut subflavedo ex biliari interdum funesta pleuritide accedat; aut nimio fervore pulmonum, catharri in bronchiis depluvia veluti perassante; non insuper à consistentia, nam sputum sæpè viscidulum, aut viscidum, aut aliter consistens ab exsiccativa partis inflammatione derivat, non autem à laudabili concoctione. Sic in hoc affectu sputa principio viscida, quæ semper viscidiora fiunt, perniciosa sunt, & ordinario prænunciant interitum. Bona ex sputo concoctio per mediocrem consistentiæ gradum indicatur, quæ nempè consistentia ad morbi principium inchoans, insensiliter usque ad quartam, aut etiam septimam diem accrescit, ibidemque subsistit; nec ulterius pulmonis liquamina indurantur; ex facilitate insuper expectorationis, cum proportionato virium, febris, vocis, respirationis, decubitus,

&

doloris sublevamine: magis ideò concoctio ex statu generali rporis, quàm peculiari partis affectę exploratur. Pepasmum idem in morbis non unicum speciale signum depromit, sed ta, & communia: ideò ait expertissimus Duretus in Coacis p. *frustra materiæ in parte aliqua suspicitur concoctio, si univer- is excrementa sunt cruda.*

De Catharsi in Inflammatoria Pleuritide, non biliari.

. X. Pleuritis phlogistica legitima nullam ante septimam ittit Catharsim, imò nec post septimam, donec conco- sit, aut suppurata & abrupta. Si viscerum naturalium ali- is cachochilia comitetur, suppleant simplicia diluentia lar- assumpta, aut etiam clysteres Lotorii. Viscerum siquidem mmatorias tensiones intendunt ulteriùs, lacessunt, crispant- irritamenta catharticorum; quorum nempè impetus, & ussiones in fibras jam nimium intentas, & fortiùs vibran- lurius etiam impingunt; nec ideò nisi violentæ, & coactæ utilioris expressiones sunt, qui non tantum in pulmonis, a aliorum viscerum sinceris inflammationibus fluores alvi tè, aut per remedia contingunt: *Quæcumque ea quæ inflam- sunt* (Hippocrates 4. auctor.) *statim in principio morborum amento solvere aggrediuntur, hi de intento quidem, ac in- ato nihil auferunt, non enim remittit affectio, quæ adhuc est; quæ verò morbo resistunt, & sana sunt colliquefaciunt.* ivinus senex non solum artificialem alvinam purgationem ta pulmonis sinceraque inflammatione angue pejus decli- sed ipsammet spontaneam condemnat: *A morbo laterali, ulmonis habito alvi profluvium adveniens, malum* Aphor. sect. VI. Nonne igitur in exquisita hac pleuritide jugula- emetica, à practicis variis in quacumque indifferenter itide, & maximè primis aleis usurpata? nonne ex emeti- supra simplicium catharticorum vires, succussâ magis, & â internarum partium contractilitate, major redundabit ad os pulmones irruentia, percussio, & aggestio? sola jam

ex artis auxiliis in hoc affectu præsto sint revellentia, derivantia, ac evacuantia per phlebotomiam debitè, citóque adhibita; diluentia, Epicerastica, relaxantia; humida, blandaque diaphoretica, calidiuscula semper omnia, oleosa insuper simplicia aliqua intermiscenda, interdum & fotus, & pediluvia. Quod confirmat Galenus Comment. 1. lib. de rat. vict. in morb.acut. Cap. 33. asserens: *Pleuritici doloris esse remedia tria: nempe fomenta calida, sanguinis detractionem, & purgationem:* Sed hæc ultima post concoctionem humorum intelligenda venit in inflammatoria exquisita pleuritide. Reliquum naturæ committendum.

De Tumore Pulmonis Phlogistico in Necrosim vergente.

§. XI. Dixi revellentia, & hujus generis similia esse citò adhibenda. Nam si in exquisito, & prægrandi pulmonis tumore phlegmonoso intercepti nimium cruoris fluxus, & refluxus per visceris vasculares angustias, tempestivè satis non restituantur, periculum est, ne vitales motus integrè obruantur, ac inflammatum viscus in syderationem, gangrænam, aut sphacelum funestè prolabatur: Hunc morbi successum laudabili analogismo apoplexiam pulmonum nonnulli appellarunt. Deprehenditur hæc calamitas à subita in morbi augmento doloris evanescentia, cum pulsu repentinè prostrato, factoque exili, & inæquali, & aliquando intermittente, ac solidis resolutis, etiam inopinatò molli; sudoribus frigidis, frigidis etiam exterioribus, syncope frequenti, facie collapsâ, & lividâ; respiratione rarâ, & inæquali, simulque suspiriosâ, & sublimi; præcipuè ex sputo magis, magisque livescente, & æruginеo reddito, aut nigro aut etiam subitaneè suppresso. Hippocrates in *Coacis* exquisitam hanc pulmonum inflammationem in syderationes abeuntem dignis Laconismis describit: *Quibus tota lingua fit alba, & aspera, pulmonis ambæ partes inflammantur: Quibus autem dimidia, tantum illa pars, quæ spectatur: Et quibus ad unam claviculam dolor est; una supera pulmonis ala ægrotat: Quibus autem ad ambas claviculas dolor urget, ambæ superæ pulmonis alæ laborant:*

&

us circà mediam coſtam, ibi & media: Quibus autem circa transverſum, infera quoque ibi: at verò quibus dimidia ta pulmonis obſeſſa eſt phlegmone; omnia quæ adjacent ei parti t. Ergo ſi vehementer inflammentur aortæ (intellige pulmo- ronchia, ex interpretatione Dureti) *ut in latus incum- & corpus ea parte reſolvitur, & coſta exterior livore tegitur. odi autem peripneumonicos priſci vocabant ſyderatos.* Tum ionem Pulmonis pleuriticam inferiùs adhùc rememorat: *ſi totus pulmo inflammetur cum corde, ut in latus procidat, ur totus æger, jacetque frigidus, & ſenſus expers: moritur ſecundum, aut tertium diem agens. Sin autem ſine corde it, idque minùs; ſeriùs vitam finiunt.* Pulmonem in la- cidere eſt motum ſolidi cum vita in hoc viſcere deper- idè necroſis; quod explicare videtur Hippocrates ex ana- o necroſis in fætu qui in utero materno vitâ functus in rum, uteri latus procidit. Ægrum jacere frigidum, & s expertem, de prævio dolore pleuritico intelligendum Cor in graviſſima pulmonis inflammatione, à ſanguine iſſaria pneumonica non defluente facilè interdùm obrui, promaticè inflammari percipio: Hieme ſuperiori, cum lani diverterer, præcipuè ad menſem Januarium, maligna is phlegmonodes graſſabatur, facilè in Necroſim pulmo- , etiam ante ſeptimam, abiens: qua ideò plurimos rapidè s videbamus. Hoc tempore, hacque in Urbe ornatiſ- Curtius varias mihi eaſque ſingulares obſervationes, ex accuratâque Praxi ad umbilicum perductas, circa pul- n tumores; acutos, aut longos, ſupervenientibus inter- rgani hujuſmodi ſyderationibus, aut Necroſibus, quæ erat conſuetudo, communicabat: Quas à Viro Præ- mo poſt egregia tot alia, Medica, & litteraria, Latinè, licè, edita ab eodem monumenta, omnique plauſu a, fore aliquando in publicum bonum evulgandas ubitamus.

De Dorsali Pleuritide Hippocratis.

§. XII. Pleuritidem dorsalem Hippocratis in sanguinearum Phlogisticarum classem adnumero, ductus illo ejusdem textu pleuritidem hujusmodi in Coacis describente: *Quibus autem pleuriticis illud accedit etiam, ut multum rubeat dorsum, incandescant humeri, & ipsi residendo graventur, alvus autem perturbata, viridi, & multùm fœtidâ bile feratur*, ii sanè *propter eam subductionem vigesimo die intereunt; quos si effugerint periculo defunguntur.* Nam alvi fluxus præcipuè biliosus nonnisi Phlogisticæ sanguineæ pleuritidi perniciosus evadit, ut ex aliis ejusdem Coi locis per hunc tractatum identidem memoratis, & nostrâ ulteriùs ex praxi confirmatur; Cæteris è contrà pleuritidum generibus alvi fluxus, præcipuè biliosorum, conducit: ut ex alia Hippocratis sententiâ in eisdem coacis indicatur: *Pleuriticis prodest alvum mollescere.* Quod etiam mille aliis locis ad varias particulatim pleuritides rememorat. Confirmat assertum eventus. Pleuritides namque cum febre acuta, & dolore ad scapulas, & dorsum difficillimè judicantur, in abscessum ordinariò vergentes. Jam igitur inflammatoriæ exquisitæ sunt.

Cura Pleuritidis lymphaticæ simplicis, seu frigidioris.

§. XIII. Secundum pleuritidis genus, seu propriè Catharrale, præter calidos haustus blandè attenuantes, & diaphoreticos, juxta ætatis, tempestatis, subjecti constitutionis, aliasque circumstantias varias, promiscuè missionem sanguinis, & purgationem, aut potiùs unam, quam alteram, aut etiam neutram, ante septimam, exigit. Ideò in subjectis interdum frigidis hieme præsertim afflante, cum lentore lymphatico, quod supra lentorem sanguineum in pulmonibus assideat, hanc veluti crudam pleuritidem, seu simpliciter lymphaticam, absque sanguinis missione, sæpè etiam sine catharsi, attenuantibus solùm, & vivificantibus faustè curamus. In his igitur casibus camphorata, succinata volatiliora,

tum

tum præcipuè oleosa volatilia, ut tincturam croci optimam, liquorem C. C. succinat. aut legitimum elixir. Parav. sine aloë cum myrrhâ probè per longam circulationem solutâ, & similia, superbibitis calidissimis haustibus ex Carlina, angelica, scabiosa, Camedr. heder. terrestr. hyssop. veronic. baccis juniper. aut simul omnibus, aut pluribus, aut similibus, felicissimis ut plurimum aleis adhibemus; quo pacto liquida lymphatica in pulmonibus concretiora fluxilia redduntur, & abundæ sputi, aut diaphoresis Copiæ paulatim eliciuntur. Memini me plurimos pleuritide catharrhali frigidiori conflictatos, interea cum dolore punctorio, respirandi angustiâ, tussi profundâ, crudâ, & difficili; sputo interdùm ramentis sanguineis immixto, febri etiam ad acutum symptomaticè vergente, sed cum pulsu tenui, non duro, sed flacido, præcipuè mulieres delicatulas, pallidiusculas, aut priùs frigidâ chlorosi prehensas, liberalibus interpolatis haustibus vini generosi, ut malvatici, niceni &c. procuratâ hoc ritu sputi, transpirationis, totiusque morbi concoctione, abjectoque remedio alio quocumque, prosperè & non ultrà decimam quartam sanasse. Id autem præprimis advertendo, ut vinum calidè semper, aut calidiusculè sorbillandum propinarem; quod hac cautione oportunè adhibitum quantum in hac lenta non solùm pleuritide, sed in omnibus tum corporis undequaque, tum partium specialium cruditatibus maturandis, solvendis, discutiendis, emendandisque valeat, indicibile est. Gratulor igitur mihi de dissertatione Illustrissimi, & expertissimi D. D. Davini, Serenissimi Mutinensis Ducis Medici *De Potu vini calidi*, dum hæc scribo, dono mihi ab eodem authore humanissimè transmissa, quæ rarissimis juxta, ac gravissimis observationibus praxim meam in his, aliisque crudioribus morbis vini calidi exhibendi luculenter confirmat. Vini usum in frigidiori catharrhali pleuritide sedulò commendat Galenus Comment. 3. in lib. Hipp. de vict. rat. in morb. acut. *Quæ ad eductionem eorum, qui in pulmone continentur, crassorum humorum futura sunt idonea medicamenta moderatam humiditatem habere debent. Quod si viscosi humores fuerint, non humiditate solum est opus*

verùm quoque & eâ, quæ ab acidis fiat succis; detersione. Ob eam rem melicratum quidem ad crassorum humorum expuitionem est convenientissimum, oxymel verò ad viscosorum. Post melicratum ptisana est, atque ab ea vinum dulce, si coctis jam tum peripneumoniâ, tum pleuritide propinetur, ampliùs non vexatis inflammatione corporibus. Quod si vinum hujusmodi epotum sitim faciat, ad expuitionem minùs idoneum redditur. Verum ut uno absolvam verbo, vinum dulce in acutis morbis ad expuitionem tum propter dictas operationes, tum propter communem vinorum omnium rationem, quâ vires roborant, idoneum existit, & maximè iis, qui quævis humida, quæ tum in thorace, tum in pulmone continentur, expuunt. Ita Hippocrates eodem lib. de vict. rat. in acut. definit cui pleuritidis generi vinum exhibendum veniat, cui non exhibendum, & quale; hisque, & aliis locis piper, & calida remedia similia in torpidiori pleuritide usurpat.

Interdum in hujusmodi pleuritide crudam, & insubactam chylosyn pro primo morbi fomite subodorantes, curationem totam absolvimus, tincturis stomachicis spirituosis variis, ac aromatico-amaris, per calidos haustus appropriatos solutis. Quandoque per urinas lymphas inertiores pulmonicas, cum morbus aliquando defrixerit, solvi, & derivari mandamus tincturâ millepedum per spiritum ardentem juniperinum elicitâ, addito interdum sale volat. C. C. nostræ præparationis, & similibus. Cæterùm, in torpida Catharrhali pleuritide, si post quintam, aut sextam stet adhuc non modica spirationis difficultas, cum paucâ, ineptâque expectoratione, similetque acutam naturam, præmissis universalioribus, præsertim cathartico, ex manna, melle rosat. solut. aut similibus, si per primas quoque vias cachochilia lymphatica stabuletur, ad crura, & coxas Phenygmata inurimus, faciliori inde communiter, cum sputo uberiori, & concocto, procuratâ respiratione, undè morbi viam ad generalem maturationem expeditior. Hanc ideo speciatim pleuritidem respicere Hippocratem conjicio 2. *de vict. rat. in acut.* ita edicentem: *Lateris dolor, sive is per exordia fuerit, sive postea obortus sit, tentare medicamentis calidis dissolvere, non absurdum est.* Ne

tamen

tamen infinitus ſim, hæc in hujuſmodi pleuritide, aliiſque ſequentibus, uſque ad biliosam pleuritidem, quæ ſolùm ab inſtituto reſpicitur, pede ſicciori trajiciam.

Pleuritidis Mixtæ, ſeu Lymphatico-ſanguineæ, itidem convulſivæ, ſtomachalis, & Hepaticæ Umbratilis Curatio.

§. XIV. In mixta pleuritide, ſeu ſanguineo-catharrali, cautius eſt non purgare ante ſeptimam, ac liberaliter potiùs phlebotomare: nam licèt inflammatio pulmonis, ſincera non ſit, eſt tamen adhuc inflammatio. His ad exigentiam expletis, ad uſum diaphoreticorum confugiendum eſt, non tamen aſperiorum, & impetu præditorum, in forma ſpirituum, quinteſſentiarum, ſalium volatilium &c. (Nam hæc acrius percuſſis, tenſiſque ſolidis, liquidiſque expanſis, adaugent inflammationes) ſed lenium ſimplicium, & humidorum; ut calidi liberales hauſtus decoction. radic. ſcorſon. bardan. fol. card. bened. ſcabioſ. camedr. ſerpill. &c. Quibus, aut ſimilibus intermiſceri poſſunt c. c. phil. pp. ſtibium diaphor. bezoart. vegetal. noſtrum, ſang. hircin. legitimus, iiſque analoga, in fine augmenti, ſtatuque uſurpanda: Interdum in difficiliore ſudatione ſyrup. Fimi Equini ſ. a. parat. In convulſiva pleuritide, ſuper alias omnes pleuritides, peſſimam decernimus catharſim. Neceſſaria huic eſt ſanguinis miſſio, etiam ad exigentiam crebriùs repetita, vel ſi valida febris, cum majori pectoris anguſtia, & vigiliis, ſuperveniat, vel ſi longiùs immorans ſanguis ſub prælo convulſionis pulmonicæ ſyſtrophicam inflammationem minitetur, vel tandem ſi graviora alia debacchentur ſymptomata. Cæterùm longa diluentia, laxantia ſimplicia, oleoſa, blandè diaphoretica, & præcipuè anodina ſuppetias adveniant ità Hipp. lib. 3. de morbis textu ſuperiùs citato in hoc pleuritidis genere uberiorem ſolum humectationem præſcribit: *ſed ampliore in potu humectatione indigent.* Stomachalis, & verminoſa Pleuritis oportunis principio purgantibus, aut etiam mediocri emetico, interdum ſimpliciter oleoſis propulſatur. Hepatica purgationem principio, aut phlebotomiam

tomiam ſimul, aut ſejunctim exoptat ſecundùm præpollentiam biliaris cacochimiæ hepaticæ, undè fons morbi, aut pulmonalis accenſionis, quæ urgens ſit ſymptoma, ſed de his alio Loco. Id ſolùm pro monito generali adjiciendo, fortia diaphoretica in quacumque pleuritide ſtatim ab exordiis uſurpata peſſimè afficere; nec ſolùm efferato jam ſanguini, & obſeſſo pulmoni nocere, ſed ad deliria, aliaſque capitis graviſſimas concuſſiones viam ſternere.

Cura Bilioſæ Pleuritidis; ejuſque habitudines variæ.

§. XV. Jam ad bilioſam curandam pleuritidem me defero. In vero hoc affectu ſanguis quidem in principio mittendus eſt, ſi ſputum difficile ſit, diarrhæa non ſuperveniat, febris, dolor, & ſpirandi difficultas, invaleſcant in juvene præcipuè, & vegeto corpore, cum magna univerſali exæſtuatione. Quotieſcumque hæc omnia aut plura non ſint, præcipuè ſi venter priùs tenſus, & turgidus extiterit, aut in morbi invaſione turgeſcat, non eſt quidem mittendus: Hoc namque præſidii genere in biliari pleuritide, ut ut acutæ ſigna incauto colluderent, plurimos repentinè proſtratos, & ad ſeptimam aut nonam è vivorum numero ſublatos dolenti certè experientiâ perſpeximus. Hippocrati inconcuſſum eſt, bile notabiliter dominante, cæteris paribus, venam non ſecare. Ità *lib. de humor. & in epid.* effatur; *tria impedire venæ ſectionem in ſanguinem ſpuentibus, tempus anni, pleuritis, & bilis.* Verum tamen eſt, Divinum ſenem, bilem inter Phlebotomiæ impedimenta pro curanda pleuritide memorantem, non tantùm bilioſam pleuritidem ſignificare velle, ſed & ſputum bilioſum facilè, concoctè, citòque in hoc pleuritidis genere obvenientem, ubi certè tota Clinici ſedulitas promovendo huic ſputo dirigenda venit, Phlebotomiâ anguе pejus declinatâ, quæ ſputum retrahere, reſque ægrotantis evertere potis eſt. Audiamus quæ ſuper hac re conſultiſſima enunciat Duretus in Coacis ad Commentarium illius textus Hippocratici: *Pleuritides autem bilioſæ ſimul, & ſanguineæ &c.*

Itaque

ue si admodùm biliosus humor est, ea flava tantùm erunt (loqui- de sputis in hac Pleuritide) *sin autem sanguineus , rubra. d si ex utroque mixtus , rubra simul & flava. At talis humi- r in bonis ducenda , si facilem habeat , copiosumque exitum , cum ione laudabilium urinarum. Tale sputum promoveri debet iis, expurgationem juvant , molliendo , leniendo , & sputum ciendo, autem sanguinis detractione retrahi , & impediri : Quod usu re videmus , non sine mœrore , & nemesi , ab istis pragmaticis ò dictis , qui omnem pleuritidis curationem exigunt in sanguinis ictione sæpiùs iterata , quandiu pleuriticus hujusmodi sputa ex- at cum spe salutis prædivite. O homines reipublicæ calamitosos, funestos ! Ipsam pleuritidem , quæ suâ sponte nullius operis ens cum tali sputo quiesceret , ex eventu reddunt mortiferam.* Galenus Comment. 3. in lib. 6. epidem. supra allatum tex- Hippocratis , abstinet in pleuritide à detractione sangui- si *post cruenta biliosa expuantur.* Sit jam in principio morbi quoque Phlebotomandi , aut non phlebotomandi indicatio, quartam purgandum est ; fortiùs autem si nausea , si vo- s , si flava aut aliter variegata linguæ sordities cùm assi- oris amarore compareant; vel cùm hypochondriorum , epi- ii , aut totius ventris persistenti tensione : quo casu etiam icum , secundùm bilis lentores , & copiam, mediocre , aut ius , laudabili exigentiâ , faustoque eventu administratur: d confirmat Galenus Comment. 4. in lib. de victus ratione orb. acut. cap. 6. dicendo : *Bilem tum per vomitum , tum ysterem vacuandam esse.* Quin immò Catharsis primis in- m diebus repetenda est. Si semel usurpata bilem primo- viscerum non illo modo subduxit , & infregit , ut hæc c turgere non desinat , novasque in pectus invasiones mi- i. Ideò Galenus *Comm. 4. in lib. Hipp. de vict. rat. in acut.* onet : *Vel statim ab initio , priusquam in partem aliquam fir- sint humores , medicandum ; vel postea cum concocti fuerint.* ntium classem ipsemet Galenus indigitat *lib. de Dynami- ap.* de purgantibus choleram rubram : *Cholagogis utendum passionibus ictericis , hepaticis , spleneticis , pleuriticis , phreniticis ,*

ſynanchicis, mania, Cephalalgia, ophtalmia, eryſipelate, lepra, febribus tertianis, & quibus cholera abundat. Quâ textus concluſione manifeſtum venit, Galenum intelligere de his morbis, cum à bile oboriantur. Imminutâ biliari cacophragiâ, translata ejuſdem pars ad pulmones faciliùs digeritur, eâque per ſputum in dies maturius factum expurgatâ, ad ſeptimam, ad nonam, ad undecimam uſque ad decimam quartam affectio cedit; præcipuè ſi diarrhæa aut naturaliter ſuperveniat, aut per catharſim excitetur; quâ certè felicius morbi ſtadia abbreviantur. Calidè interim, & copioſè epotandum: ſic fluidius factum, attemperatumque recrementum bilioſum ejectionibus variis pacatiùs paratur. Apprimè inſuper opportuna oleoſa, quæ bilem glomeratam ſolvunt, ſtimulantem infringunt, efferveſcentem illaqueant, detergunt impactam; tandem, ſi copioſa ſint, per inferiora, aut etiam blandè per vomitum deturbant. Fotus proſperè adhibentur, ſi cum ventris tenſione dolor etiam accedat. His etiam cicuratur bilis, & eluitur: fugienda volatiliſantia, imò & teſtacea. Prima bilem infensè exacuunt, altera magis adhuc incraſſant, ſuiſque in latibulis figunt. Bilis inflammatoria, quæ tenax ſimul eſt, & acerrima ſuaviter quidem præparanda, ſed fortiter eliminanda. Bilioſa Pleuritis ſuper alias ſyſtrophicas ob cauſæ peccantis mobilitatem, & inſuper (cum bona venia noſtrorum in pedagogio cenſorum) inſupurabilitatem, ocyus judicatur. Sic Medicinæ Dictator in Coacis: *Quibus pleuriticis continuò lingua bile ſuffuſa eſt, ſeptimò judicantur: quibus autem tertio, aut quarto, ad circiter nonum.* Ob hanc mobilitatis, ac expeditiorem abſque ſuppuratione ſolubilitatis rationem, bilis ſi propriè cum ſanguine in mixtam pleuriticam phlegmonem extruendam concurrat, morbus faciliùs ſaneſcit, juxta illud ejuſdem Hippocratis in eiſdem Coacis: *Pleuritides autem bilioſæ ſimul, & ſanguineæ, ut plurimum nono, aut undecimo judicantur; ac ferè ſaluti concedunt.* Quod ſi lentæ, ac intricabili lymphæ ſeu pituitæ uberiori ad producendam pleuritidem bilis adeò copuletur, ut fluore ſuo in lymphæ concretionibus deperdito, & infauſtè coercito, excretioni, & pepaſmo minùs

apta

apta sit, in morbum non tantùm contumacem, sed & lethalem conspirare potest, juxta illud Hipp. Consultissimum in lib. de morbis. *Ex morbo autem laterali intereunt cum circa exordia copiosa quidem pituita & bilis ad latus impacta fuerit, multaque ex reliquo corpore prætereà affluxerit, quam neque spuendo propter copiam, neque putrefaciendo superare possit.* Defervescente declinatâque biliosa pleuritide simplici, mansuefacto dolore, & quodam febris circuitu post duodecimam superstite, cum aliqua quotidie horripilatione, aut perfrigeratione, omnia usu leviusculo tincturæ corticis peruviani feliciter sublata, quandoque experti sumus. Solam hanc observationem Hippocratis testimonio firmare non possumus, cui nempè mirabile hoc, ac præprimis antibiliare præsidium non innotuit.

Pleuritidis Erysipelatosæ Cura, & conditio.

§. XVI. Pleuritis Erysipelatosa quæ multum ab Hipp. lib. *de int. affect*, aliisque locis consideratur, familiæ biliosarum Pleuritidum adoptanda venit. Siquidem quodcumque Erysipelas à sanguine bilioso tenuiore, fervidioreque deducunt practici. Itaque erysipelatosa dicitur species quædam pleuritidis, cuncta secum pleuritica devehens signacula, & insuper notabilem in ingressu rigorem ex transmissione, per progressus indè morbi non amplius redeuntem, posteà febrem assiduè acutam; sitim insuper ingentem, & perpetuam cum linguæ intensa ariditate, frequentem vomitum & lypothimiam, notabilem respirando narium apertionem, universalem æstuationem assiduam, cum magna jactatione & inquietudine conjunctam, urinas flammeas, saturatas, croceas, & quasi lateritias, faciem notabiliter rubentem, sed variis ac fugacibus ruboribus, internam præcipuè in regione pulmonis ardoris sensationem, & insuper pro signo pathognomonico, dolorem punctorium super alias pleuritides auctiorem, non jam fixum, & stabilem, sed per Thoracis peripheriam serpentem & nunc ad anteriora, nunc ad posteriora vagantem, hasque regiones, nunc simul, nunc sejunctim

invadentem; quemadmodum externa ad habitum corporis erysipelata uni loco non affigi depræhenduntur, ut Phlegmonosæ inflammationi solemne est; sed loco dimoveri, & serpere, vicinasque partes mobiliter per epigenesim invadere: Tum in erysipelatosa pleuritide animadvertunt practici, quod specialis sensus acutioris caloris per Thoracis regiones serpentem dolorem consectatur, unàque cum eo pervagatur. Stabiliunt itaque authores, pleuritidem erysipelatosam esse inflammationem pulmonis, cæteris omnibus magis exteriorem, & superficialem ex tenuioribus, mobilioribus succis; vagam ideò & mobilem, cum acuta febre, dolore, ardore, &c. Quam ideò nos ex succis biliosis decernimus, cum ex ipsisinet erysipelatis principiis, tum ex Testimonio Hippocratico. *Vbi verò in Thoracem ob frigus defluxerit, bilis existit.* Lib. de Loc. in Hom. Reverà pleuritides erysipelatosæ hyeme ordinario, & boreis efflantibus, imminutâque per cutis constipationes transpiratione communiter obveniunt. Ab erysipelatosa pleuritide, quod magis suprà pleuritidem biliarem simplicem, indicatur, est ipsa sanguinis missio, largè etiam in principio usurpanda, ob facilem præcipuè ad caput anadromem; quâ magis aut minùs secundum exigentiam productorum expletâ, ocyus indè confugiendum est ad purgantia, non tamen fortiora, ut frequentiùs in pleuritide simplici biliosa expetuntur, sed mitiora, & blandè laxantia. Nulla ideò emetica; nulli alii potentes stimuli. Post hæc universalia præsidia erysipelatosa pleuritis Longis diluentibus ac emollientibus, tepidiusculis potionibus ex malva, althea, violar. Soncho &c. restingui potest, intermixtis præcipuè discutientibus, & anodinis ex flor. sambuci, hiperic. viol. bellidum pap. Rhead. farfar. melilot. nimph. ex absinthio umbellifero, ex lentibus, ex sem. lini: insuper ex Camphor. sperm. cæt. &c. oleum ex lini seminibus expressum mirificè in hac specie pleuritidis super alia omnia oleosa opitulatur. Succedit in adjumentum oleum ex seminibus melonum s. a. extractum. Paregorica tutiora, cum Clisteribus emollientibus, interdum & fotibus, prædictis auxiliis interpollanda, præcipuè si vigiliæ, & fervores contumaciter adjunguntur.

Pleuritis

Pleuritis biliosa quæ aliarum omnium sit pessima.

§. XVII. Pleuritis biliosa illa omnibus deterior habenda est, & ordinariò funesta, in qua signa omnia Phlogisticæ exquisitæ pleuritidis præoccupatus jam clinicus primis aleis offendisse sibi persuadet; scilicet quinque illa toties decantata, quæ simul collecta veram pleuritidem sanguineam pathognomonicè declarare videntur. Pulsus durus, acuta febris, spirandi difficultas, tussis cum sputo sanguineo, dolor punctorius ad costas veras, aut jugulum, aut scapulas; Pessima, inquam, est, non eo tamen quod restingui non possit, nam biliosa pleuritis, licet principio suo, seù primâ irruptione, turbâque sub speciebus hisce non suis occultata, tamen catharticis fortioribus, imò & emeticis diligenter, citoque usurpatis impetita, non difficilè cederet, mutuatamque ferociam deponeret; nisi clinico ambigenti sub forma ut plurimùm sinceræ inflammatoriæ pleuritidis illudens, in viam Phlebotomi infaustè, & fataliter alliceret, ad tempora catharticorum necessaria omittenda. Tunc pleuritici hujusmodi post plures missiones sanguinis etiam cum facili sputo & copioso, ventre magis in dies, & hypochondriis præcipuè turgentibus, ad nonam, undecimam, aut decimam quartam, biliosâ turgescenti colluvie præfocati, & tandem ex bilis ascensu in cerebrum communiùs delirantes, diem miserè postremum obeunt. Memini lepidæ sanè historiolæ, quam mihi superioribus annis referebat amicus quidam Comprofessor meus. Accersebatur ille, multùm adhuc adolescens, ad quendam pleuriticum, quem simul omnia Phlogisticæ pleuritidis laudata argumenta obsidebant. Intereà, ut verè biliosa erat pleuritis, ità inter illa epiphenomena quidpiam in hypochondriis, ac epigastrio dolens, prætumidum cum nausea medicum satis perplexum reddidit; tum præcipuè sinistri ex Phlebotomia passim eventus in vagantibus æstivâ illâ fervidâ tempestate pleuritidibus, nec nisi ad obitus properantes vivacis juvenis animum bonâ sorte à phlebotomia avocarunt, semel tandem in emetici

administrationem suadendo. Vomebat hinc æger abundè biliaria, & immixta, ac in largos indè secessus profluebat, hinc suavi diarrhæâ perennante, & sensim invalescente, nec interruptâ anacatharsi, imò uberiori jam factâ, & maturâ, post septimam absque ullo Phlebotomi tentamento feliciter judicabatur. Casum, ut rarum, & notabilem, ac per illam epidemiam insolitum festinanter juxtà ac festinanter auribus senis magistri sui fortunatus observator reportabat, plausus non ordinarios, ut ipsi videbatur, ab eodem accepturus. Sed juvenis inexpectato obriguit, cum à Magistro suo in encomiorum loca amarissimas reprehensiones, veluti in medicinæ apostatam, ac à verò curandi tramite oberrantem, evibratas, colligebat. Respondebat modestè discipulus, infirmum suum statim ab adhibito emetico fuisse à morbi acutie sublevatum, hinc posteà faustè, & celerrimè evasum: Acriùsque succensebat Magister; addens postremò, vix interesse si mortuus æger fuisset, dummodo per rectam, tritamque methodum occubuisset.

Prognosis Biliosæ Pleuritidis.

§. XVIII. Modò tandem ad illa biliosæ pleuritidis præsagia, quæ ad Tyronum instructiones cum ex Hippocraticis oraculis collegimus, tum dietim in Praxi, cum hujus morbi eventibus optimè quadrantia observavimus. *Quibus in morbo Laterali lingua circa initia biliosa est, hi intra septimum judicantur; quibus verò tertio, ac quarto die, circa nonum*; Hippocr. in Coac. prænot. Fœsius accuratissimus Hippocratis interpres, ad Textum Hippocraticum hæc aurea subjungit. „In veris sputi legibus, & „salubri pleuritide sputum bile coloratum initio esse debet, & „ità ad concoctionem progredi: Biliosam autem pleuritidem „indicat lingua bile tincta, quæ & levior esse, & securior „judicatur, ab Hippocrate lib. 3. de Morbis, ideòque promptè ad judicationem procedit. In Pleuritide autem, & peripneumonia à lingua signa peti debere docet Hipp. lib. de morbis, „& alibi.„ Hactenus Fœsius. Addam ipse, signa eventuum in

pleuritide

ritide aut peripneumonia in genere esse potissimùm à statu irationis deducenda: Facilior facta, & persistens boni semominis, difficilior facta, aut non facta facilior, semper mali.

Prognosis ulteriùs biliosæ Pleuritidis ex Hippocrate.

. XIX. Textus insuper Hippocraticus qui in eisdem Coasubjungitur, biliosam adhuc pleuritidem respicit, apprimèexperientiâ firmatur. *In morbo Laterali affectis dolores, &um emolliri utile est, sputa colorari, nullos in pectore strepitus, urinam rectè procedere. Quibus contraria molesta sunt, spuque dulcescere.* Etenim nonnisi biliosæ pleuritidi alvi solutio currit, quæ cuicumque alteri pleuritidi non biliosæ adverr secundùm ejusdem Aphor. XVI. Sect. VI. superiùs memom. Ut ideò Hipp. in hoc textu alvi profluvium in pleule commendando, pleuritidem propriè biliosam indicet, in igitur dulcescens sputum malis ominibus respicit; tamquam ressæ biliosæ Anacatharsis indicium.

Rursus Prognosis ex Hippocrate per sputi tempora, conditiones, & miscellas.

. XX. Quæ autem addit divinus senex, cum dicta confirit, tum graviores in biliosa, aut etiam mixta pleuritide salutem, aut mortem quoscumque eventus, ex sputi natura egiè connotare videntur. *In omnibus autem laterum, & pulnum morbis sputum promptè, ac citò excreari necesse est, flavumsputo permixtum esse. Quod si multo post dolorem, flavum, aut commixtum rejicitur, nec sine multa tussi, vitiosum censetur. nino autem pravum flavum, si sincerum est, & glutinosum, candidum, & rotundum, itemque vehementer ex virore palens, quoque spumosum est, & lividum, & æruginosum: Aliquanverò deterius, quod sic est sincerum, ut nigrum quoque videa. At flavum cui paulum sanguinis mixtum est, initio quidem saem pollicetur, quod verò septimo die, aut longiore spatio, tale apparet,*

apparet, non adeò tutum. Admodum autem sanguinolentum, aut quod statim initio livescit, perniciem præ se fert. Pravitatem etiam indicant, & spumantia, & flava, & nigra, & æruginosa, viscosaque, & quæcumque celeriter colorantur. Mucosa autem, & fuliginosa cum celeriter colorantur, tum securiora sunt. Quæ verò intra quintum diem, dum concoctionem accipiunt, colorantur, meliora censentur.

Et alia ex Hippocrate.

§. XXI. Confert his etiam, quoad prognosim pleuritidis sincerè biliosæ, aut mixtæ ex sputi natura, Textus alius Hippocr. eodem loco. *Qui in morbo laterali sputa rejiciunt purulenta aliquantulum biliosa, rotunda, aut purulenta aliquantulum cruenta, iis temporis progressu periculum creatur. Perniciem autem denunciant sputa nigra, fuliginosa, aut quibus qualia ex vino sunt.* Suppuratio etenim in biliosa pleuritide multo deterior est, quàm in alio quocumque pleuritico affectu, ut ad §. XXVI. inferiùs videbimus. Sputa rotunda & cruenta in pleuritide majorem inflammationem, & ex inflammatione visceris exsiccationem denunciant; nigra, fuliginosa, aut obscurè rubra inflammationem ad *Necrosim tendentem.*

Prognosis mixtæ biliaris Pleuritidis, seu sanguineo-biliaris, etiam ex Hippocrate.

§. XXII. Eventus autem in mixta biliosa pleuritide tum ex sese, tum ex statu doloris prænunciat Hipp. eodem loco. *At verò biliosi simul & sanguinei morbi laterales ferè nono die, aut undecimo judicantur, ac maximè sanescunt. Quibus autem in morbo laterali initio quidem dolores leves sunt, quinto verò aut sexto die ingravescunt, ferè ad duodecimum perveniunt, raroque servantur, sed præcipuè septimo, ac duodecimo die periculum subeunt. Quod si bis septem evaserint, servantur.*

Prognosis

gnosis ex eodem mixtæ alterius biliosæ Pleuritidis, seu bilioso-catharralis.

XIII. Interitum in mixta frigidiori biliosa pleuritide, oso-catharrali hariolatur Hippocrates ex non solutâ ursi lib. 1. de morb. *Ex morbo autem laterali intereunt exordia copiosa quidem pituita & bilis ad latus impacta multaque ex reliquo corpore præterea affluxerit, quam neque propter copiam neque putrefaciendo superare possit.* Quem iam suprà ad §. XIII. exposuimus.

ognosis biliosæ pleuritidis suppuratæ ex eodem Coo.

XIV. Periculum in mixta biliari pleuritide à suppura- cta minitatur Medicinæ Parens lib. Prænot. *Horum verò dolores* (loquitur de locis pleuritidis) *qui neque per spu- rgationes, neque secum alvi dejectionem neque venæ sectio- medicamenta purgantia, & victus rationem sedantur, eos ationem tendere sciendum est, ex suppurationibus autem exitiales sunt, quæ sputo adhuc quidem bilioso existente ur; sive biliosum illud separatim, sive unà cum pure expua- ie potissimum si ab hujusmodi sputo suppuratio procedere cæ- m morbus ad diem septimum pervenerit. Qui verò talia decimo quarto die moriatur, metus est, nisi quid boni*

Prognosis ejusdem à biliosis ejectionibus.

XV. Nec solùm per sputum biliosas pleuritides judica- etiam per alvinas egestiones biliosas aut urinas retri- iliosis criticè saturatas, declinato abscessu; non autem nec abscessum declinari, si desint hujusmodi secretio- lio textu ad eundem locum apposito habeto. *Si febris neque dolor conquiescit, neque sputum ex ratione procedit,*

neque biliosæ sunt alvi egestiones, neque benesolutæ ac sinceræ, neque urina admodum multa, & copiosum habet sedimentum; suffragantur verò ad salutem reliqua omnia salutaria signa; in his hujusmodi fore abscessus expectato.

Explicatio duorum superiorum textuum Hyppocratis.

§. XXVI. Hippocrates in toto *prænotionum* Libro quò ad morborum acutorum, præprimis pulmonarium eventus, judicationes, & reversiones, præ aliis quibuscumque elucubratissimo, ut, veluti acutorum polare sydus, assiduè à medicantibus consulendus sit, tum maximè in binis his novissimis Textibus, totam biliosæ Pleuritidis, aut mixtæ, aut sinceræ historiam aperit. Postquam memoratis locis sputi pleuritici naturam omnem, & conditiones singulas, bonas, malas, pessimas, ejusque ad diversa morbi tempora habitudines divinè instruxerit, nunc in sputi subsidio primam judicandæ biliosæ pleuritidis rationem decernit, alteram in Diarrhæa biliari spontanea, tertiam in revulsione per venæ sectionem, quartam in catharticis, quintam in urinaria derivatione, tandem est invictus ratione: His rectè non institutis, dolore cum febre perseverante, suppurationem, imò & abscessum prænunciat, ut ut signa alia salutaria compareant, quæ in levata febri, spirandique angustia, pulsuque insuper molliori reddito, siti ac æstuatione imminuta conjicienda sunt. Sudorem inter biliosæ Pleuritidis subsidia non accenset, quæ in aliis pleuritidum generibus expetit, & magnificat: Bilis etenim delinquentis lentores ex cutis spiraculis non difflantur, ut palam est in febribus biliosis intermittentibus, quas copiæ sudorum non judicant: Compares ideò sputi, alvi, urinæ ejectiones proficuas solum observat, & postulat, quibus omnibus quodcumque bilis peccantis crassamentum elutriari immediatè potest. Sanguinis missionem intermiscet, quæ quidem non causa morbi, sed potiùs fortuitæ circumstantiæ variæ prospiciuntur, ut consideratum fuit superiùs. Suppurationem præcipuè in hac pleuritide omnium pessimam judi-

q

uæ ſine bilis morbificæ ſuppuratione accedit: Equidem præ-rquamquod ſi bilis pleuritica ſuppuretur, vera ſuppuratio non t, ſed potiùs ſalutaris concoctio, ſeù pegaſmus ſine ſuppura-one; Nam non bilis ſed ſola lympha nutritia, ſeu ſuccus, ut unt, alibilis, in ſanguine ſuppuratur; quoties in biliari pleu-ide bile non ſuppuratâ, ſuppuratio ſuperveniat, primò cau-hujuſmodi morbi primariæ ſeu biliariæ nimia tenacitas, & raſſatio, rebellis pepaſmo revelatur; ſecundò ea ſuppurantur uæ ſuppuranda non ſunt, quæ autem ſuppuranda non ſuppu-ntur. Quod ſi ſuppuratio hæc indebita verſùs ſeptimam ob-niat; pejor adhuc & ad interitum feſtinans: morbus qui ad tum abſque ullâ cauſæ peccantis concoctione, pervenit, fune-s eſt. Statum autem bilioſæ pleuritidis ſeptima determinat. is tamen vel poſt ſeptimam adhuc incocta, quod ante deci-m quartam aliquando coquatur, ſeu ſuo modo ſuppuretur, è pectore, ad aliqua emiſſaria ſubitaneè propulſa effluat, erando pulmones, illud eſt quod ſibi vult Hippocrates effato : *Ne decimo quarto die moriatur metus eſt; niſi quid boni ſſerit.*

De ſuppurationibus in Pleuritide ex Hippocrate.

. XXVII. Mixtam ulteriùs pleuritidem, ſeu bilioſam, & harralem, ejuſque aleam variam ſecundùm varium princi-rum prædominium, & complicationem videtur annuere mus Legislator noſter lib. de loc. in hom. *Et qui ex pul-nis inflammatione aut morbo laterali pus intro colligunt, minimè riuntur, ſed convaleſcunt. Purulenti verò ut plurimum fiunt, cum cio ad eundem locum velut in bilis fluxionibus decubuerit. Sed in bilis dem fluxionibus multum defluit, & ubi defluxerit, ſedatur; purulentis tum minùs defluit, tum minùs ſedatur.* Et paulò inferiùs: *At vero hoc modo periculi plena eſt, ſi in oculis regius morbus oboriatur, in ibus livores oborti fuerint, corpus ulcera habeat, parteſque circa ulcera dæ fuerint, cum ſudor non toto corpore, ſed aliquâ tantùm oris parte erumpit, & cum febre remanente ex pallido vireſcens*

excreatur ; aut si excreatio cesset , cum adhuc in pulmone remanet ex pallido virescens . . . Ita sunt pulmonum inflammationis , & lateralis morbi indicia. Hippocratica hæc loca sub obscuro contextu comprehendunt syndromem rarissimarum observationum, quæ non nisi post diuturnam , sedulamque experientiam medentibus inclarescunt. His etenim , ni fallor , expertissimus Senex discriminat suppurationem latissimam à stricta, & legitima suppuratione in pleuritide catharrali, aut biliosa, aut simul junctis, cum febre secundùm circumstantias varias minori, aut majori, ut inde eventum in utrisque prænunciet ; facilem, tutum , & salutarem , in prima; difficilem, perniciosum , aut saltem ancipitem in altera, veluti in tabem, aut suffocationes proclivem ; Primam videlicet , quâ *minimè* , ut ait, *moriuntur , sed convalescunt* , non quidem cum abscessu, aut pulmonis disruptione prognatam , imò nec propriè suppurationem, sed quandam maturationem simplicem seri catharralis , quod priùs subtile, & per pulmones dispersum, à reticulis pulmonalium vasorum in vesiculas transudat, ex his in bronchia colligitur , & recollectum inspissatur à calore partis, avolante unà cum aëre subtiliori ejusdem portione : facilè etiam ex bronchialibus glandulis in bronchia immediatè eructatur, & ibidem similiter coquitur. Susceptâ hâc habitudine consistens in aëreis fistulis fluxionis materies, faciliùs per sputum ejicitur. Interdum collectus in tracheæ propaginibus , & trunco , nec non recoctus catharrus , novis laticibus à sanguine suppeditatis ulteriùs imbibitur , & irroratur , ut quandam induat liquaminis formam ; præcipuè si latices glandularum bronchialium (non illas intelligo, quas depingunt glandulas aliqui in eisdem tunicis tracheæ , & bronchiorum ; sed quæ per totum pulmonem, manifestæ , ingentes, & uberes, ad quascunque bronchiorum divisiones exteriùs assident, & cum eis per propria excretoria communicant) consistentiam, vesicularium laticum texturâ multò minùs concrescibilem , ducant. Hac de re pluribus in locis Hippocrates *suppurari* & *pus colligi* solam esse inspissati , coctique, aut etiam prædicto modo postea eliquati catharri pleuritici

collectionem

lectionem in bronchiis, intelligit; Quem nempe humorem
: pepaſmi gradus attigerit, & immutaverit, quo puris na-
a referri quoquomodo videatur. Ita *lib. de vict. rat. in acut.*
ffatur: *Cocta autem ſunt ſputa; cum puri ſimilia fuerint*: Ita
gis hujuſmodi ſuppurationem à vera, & legitima per
atum textum excludit, cum aſſerit: *Purulenti verò ut pluri-
m fiunt, cum fluxio ad eumdem locum velut in bilis fluxionibus
ubuerit.* Bilem etenim propriè non ſuppurari, ſed ſolùm
turari jam vidimus. Addit prætereà: *Ex puris intro colle-
ne convaleſcere*; Quod certè convaleſcentiæ, judicium in
is ſuppurationibus non ita liberaliter pronunciat. Equidem,
d è pulmonibus per tuſſim ſæpenumero excernitur purulen-
ſpeciem repræſentans, id non omne verè purulentum eſſe
nifeſtò liquet nobis, frequenter obſervantibus excreatus
monicos in ſanis, ſanoque aut non ſenſibiliter morbido pul-
ne præditis obvenientes, abſque ullâ præcedenti, aut ſuc-
lanea affectione præcipuè poſt ſomnum, & lymphæ nutri-
diſpenſationem ad viſcerum omnium receſſus; cujus certè
is alibilis pars veſiculis pulmonum, & bronchiis liberaliùs
variis ſubjectis affuſa, quendam extraordinariæ cocturæ gra-
n per ſtaſin ſuam adipiſcitur, ut, veluti purulenta, manè
tuſſi excernatur; interdum etiam ex variis aliorum ſuc-
m extraordinariè pariter coctorum, ideoque flaveſcentium,
eſcentium, lividorum &c. mixturis variegata. Hac de re
admodum nihil eſt ſupra pulmonalem excreatum, quod
purulentam habitudinem mentiatur, ita etiam in praxi
magis operoſum eſt, quàm veram phtiſim à ſpuria, ſeu
a, ubi ſola catarrhi, ut dicitur, putreſcentia abſque viſ-
æſione concurrit, ex ſolo excreatu purulentias affectante,
ſcere; niſi excreatus hujuſmodi hemoptoicis ſuperve-
Videmus igitur quàm latè pateat ſuppurationis nomen ex
Hippocrate, qui licèt frequentiùs ſuppuratos illos nun-
, quibus *inter Thoracem, atque pulmonem pus acervatur,*
riè empyematicos (ut hoc etiam de titulo apud quam-
ejuſdem ſenis interpretes acceptatiſſimum ſit, *Empyematis*

 nomen

causæ, quantumlibet solutæ, lentorem. Ita Galenus comment. 3. in Prognos. cap. 29. *Humores calidi per excretionem, frigidi per abscessum vacuantur.* Accedit postea Magnus Medicarum rerum Legislator in superaddito textu ad illud suppurationis genus circumscribendum in biliari pleuritide, quod post septimam, imò ordinariò post decimam quartam, in morbi statu, factoque apostemate, aut saltem legitimâ suppuratione superveniens, in suffocationem communiùs, aut, si in quadraginta diebus non purgetur, in tabem irreparabilem ægros perducit. Equidem suppurationem hujusmodi designare videtur ex accedenti oculorum flavedine, unguium, aliarumque partium livore, ulcerosâ diathesi, sudore partiali (quem præcipuè nocturnum, & ad pectoris regionem & superiora intelligendum duco; tum quod ipsemet Cous in variis empyematibus perniciosum ad Caput, collum, & superiora sudorem memoret; ita in Coacis inter indicia suppurationis affert *sudores circa collum, & jugulum*; tum quod præcipuè exponat aphor. 38. sect. IV. *Quâ parte corporis sudor est ibi significari morbum.* Quod ideo & reciprocè intelligendum venit) & maximè ex febris contumacia, cum arido, viridique purulento excreatu (quæ viridescens suppuratio omnium pessima est, eo quod, quemadmodum suppuratum non malum, *album*, *leve*, & *æquale* esse oportet ita viridescens suppuratum pravissimam bilis coctionem lymphæ superadditam, intermistamque denotat) tum ex eodem cessante, & putri materiæ in pulmonibus superstite. Constare nobis ulteriùs posset de periculosâ suppuratione, dispari à benigna priùs exposita voluisse Coum in hoc altero textu sermonem instituere, si eumdem textum cum alio in Coacis, deteriorem suppurationem enunciante, conferre velimus, quo pacto descriptionum similitudines palam fiant. En textus: *Omnes quidem purulentos ita deprehendi oportet: Primum si febris non dimittit, eaque interdiu levior est, noctè increscit; frequens sudor, tussis & cupiditas tussiendi, ubi tussiendo penè nihil extussitur; oculi cavi, malæ rubent, ungues adunci; calor extimorum digitorum; pedum edemata; cibi fastidium; pustulæ toto corpore sparsæ:* cui pariter

alius

at ejusdem in Coacis, de suppuratis, & empye-ba facientis: *Quibus autem veniunt inde febres, & fastidium, atque pus exit lividum, aut viride, spumans, , alvusque liquida est, moriuntur.* Et sicuti Hippo-ocis postremò appositis pessimam, & deinceps le-urationem describit, ut jam periculosam descripse-, ad principium paragraphi exposito; *At verò bi-periculi plena est &c.* Quo certè loco malam bilis um catarrhali suppuratione infaustè concurrere signi-qui conferat has ultimas descriptiones suppuratio-nis cum prima descripta suppuratione, quâ *minimè ed convalescunt*, non erit ampliùs cur sibi non per-vinum Senem varias suppurationum pulmonicarum ares, periculosas, calamitosas, & lethales apprimè stinguere; Quas ut nos revera distinximus, ita d sciam, ex tot Hippocratis commentatoribus stinxit. Quamobrem necessariam hanc, & tam n praxi spectandam locorum Hippocratis circa sup-differentias, & conditiones collationem, ut ut ab qualiter deviam, tamen in utilitatem medentium biliosæ pleuritidis tractatui invidere noluimus.

Pleuritide suppurationis Gradus clariùs adhuc exponuntur.

II. Et ut Hippocratica oracula Tyronibus planio-res suppurationis gradus pleuritidibus supervenien-Hippocratis observationibus distinguam. Primus pra, gradus est, quædam seri concrescibilis à toto pleuriticos pulmones retardato, ac restricto ex-cidui recoctio, interdum & solutio, ut alia hu-ositio, quandoque etiam liquaminis in sese non-entis species emergat. Quæ tamen nova ex cathar-e productio in locum pulmonis determinatum non sed ut priùs per vesiculas pulmonares, & bronchia

fuerat disperſè depoſita, ita & in iiſdem loculis immutatur, & remanet; hinc pluries repetitis pulmonum preſſionibus, aut ſenſim ſuperiùs ad tracheam protruditur, ibidemque vel ſuſceptam conſiſtentiam aſſervans, vel (ut communiùs ob aërem trajicientem, & exiccantem fit) denſiùs adhuc conglobata, per vices expuitur; aut etiam (quod rariùs, ſed tamen, ut ex allatis caſibus, poſſibile) pellitur paulatim ad latera, & à rara pulmonis tunica in antra Thoracis tranſudando, levius producit empyema; vel utraſque ſimul partes exequitur. At iſta, ut exploravimus, legitima ſuppuratio non eſt, ſed ſimilis ſuppurationi immutatio; nec verum eſt pus quæ excreatur materies, aut empyematica evadit, ſed tantummodo puriformis: Nec cum hujuſmodi conficitur maturatio ſimilans ſuppurationem, febris ingraveſcit, aut rigor ſupervenit, aut reſpiratio difficilior accedit; nec quando confecta eſt, febris illico notabiliter imminuit, aut acutus dolor in ſimplicem gravativum immutatur, veluti in vera ſuppuratione contingit. Gradus hujuſmodi non veræ ſuppurationis ſuper alios omnes communiùs in Pleuritide affectis occurrit. Gradus alter veram ſuppurationem importat, cum efferatiores, fervidioreſque lymphæ à pleuritico cruore ſejunctæ in ſpeciali pulmonis loco, aut plurimis ſimul diſtinctè locis collectæ, nec non in tuberculum, vomicam, apoſtema *folliculatum*, ſeu abſceſſum, (ſunt nempè hæc omnia non *niſi* per gradus, aut etiam per nomen diſparia) turmatim ruentes, & aggeſtæ, ibidemque per integrum pepaſmum recoctæ, in pus legitimum faceſſunt; quod indè vel ſenſim per excreatus expurgatur, aut etiam diutius quieſcit in parte, ſacco morboſo involutum veluti in cuniculis deliteſcens. Tertius tandem illa collecti puris in vomica multitudo eſt, aut vis erodens, & fodicans, ut ſociatis viribus vectis, & cunei, non tantum vomicæ, ſed etiam pulmonis latera violentiùs abrumpat; hinc ſuperiores ad excreatum, & laterales ad gravius, ſeu ulceroſum empyema eruptiones fiunt, communiùs tamen lateraliter magis, quàm ſuperius, ob puris ponderoſitatem. Huic empyematis generi refertur perniciosiſſimum illud, quod textu noviſſimè

noviſſimè allato annuere videtur Hippocrates, & apertiùs locis aliis deſcribit. Secundus & tertius ſuppurationis gradus à locis Hippocraticis ſolidè per Duretum explicantur in Coac. fol. (mihi) 255. Primus cæterùm deſcriptus ſuppurationis gradus in ſimplicibus, & communioribus pleuritidibus accidit, lymphaticis, biliaribus &c. Alter in mixtis, ſeu ſanguineo-lymphaticis, ſanguineo-biliaribus, aut lymphatico-biliaribus occurrit: Tertius nonniſi in phlogiſticis ſinceris pleuritidibus; quæ tamen fortiſſimæ non ſint: Has namque, viis cruoris per pulmones ſummè conſtipatis, ut itus ejuſdem, redituſque tandem intercipiantur, ante ſuppurationis tempora abire in necroſin, ſuperiùs vidimus §. XI. Signa harumce omnium ſuppurationum præcipua ex Coacis Hippocratis elicere quiſque poterit: Interea alteri ſolùm, & tertio pleuriticarum ſuppurationum gradui apprimè convenit Aphor. XV. Sect. V. *Quicumque ex morbo laterali ſuppurantur, ſi in quadraginta diebus purgentur à die à qua ſit ruptio, liberantur, ſi verò non, ad tabem tranſeunt.* Et ſatis de pleuritica ſuppuratione.

Bilioſarum Pleuritidum genuinæ diviſiones.

§. XXIX. Ex tot itaque Hippocraticis ſenſis jam novum non erit, quod bilioſa in genere pleuritis alia ſimplex ſit, alia mixta: Simplex, quæ à ſola bilis delinquentia, morboſaque ejuſdem in pulmonibus congeſtione, abſque eſſentiali aliorum humorum labe, ortum ducit: Complicata, in qua bilis in pulmone delinquens proprium etiam lymphæ vitium, aut ſanguinis verè phlegmonoſum ſibi in conſortium adducit. Rursùs ſimplex alia mitior & brevioris circuitus, alia gravior, ſæviorque: Prima ex bilioſo dumtaxat orgaſmo progenita, cum bilis morboſæ copia mediocris, ſecreta jam à toto ſanguine, eique tamen adhuc ſuperaffuſa, & veluti innatans, cum eodem pulmonares reticulos percurrens, ibidem à curſu ſuo nonnihil retardatur; viſceris idcirco partes omnes laceſcens, extens, convellens, membranæ ſuccingentis acutum dolorem,

 ſanguinis

ſanguinis retardationem à criſpatura vaſorum, hinc febrim, & anguſtiam ſpirandi, hinc tuſſim à ſtimulis, excreatus a tranſudationibus in bronchia, aliaque pleuritidis ſtigmata manuducens. Verum enim verò cum bilis in hoc orgaſmo pleuritico vaga per ſanguinem ſit, ſuoque adhuc impetu, & mobilitate cieatur, facilè à pulmone diſcutitur, ac expeditur, to o pulmonis affectu interdùm etiam ante ſeptimam evaneſcen e; ut locis non paucis adnotavit Hippocrates. Biliarem hunc affectum, ut non externis thoracis partibus ſed ipſis pulmonibus infixum, pleuritidem quidem nuncupabimur, ſed per ſolam irritationem. Altera quæ gravior eſt à bilis Methaſtaſi, ſeu decubitu per fluxionem, ortum habens, cum totus quantus ſanguis pulmonicus bilis peccantis confuſà affuſione luxuriat, tùm ſolidametipſa pulmonalia, vel tota, vel plurima eodem delinquenti ſucco imbibuntur. Hæc ſtaſis biliaria in pulmonibus legitimam Phlegmonem univerſo ſymptomatum ſatellitiô frequenter ſimilat, præcipuè in fervidis ſubjectis & juvenilibus, ſiccâque æſtate, & calidiori. Cæterùm pleuritis bilioſa ſimplex, tum prima ex deſcriptis, ſeu minor, tum altera ſeu major alvinis evacuationibus, ut toties ſuperiùs commentati ſumus, aliiſve ſimilibus præſidiis depellenda venit; quibus in genere Hippocraticum illud, præter tot alia, oraculum conſentit: *Quibus in febribus dolore lateris fiente alvus multa aquoſa, & bilioſa egerit, alleviantur:* illudque aliud ex Coacis: *Pleuriticis autem prodeſt alvum molleſcere*; ut jam ſuperiùs memoravimus. Mixta igitur ſeù complicata pleuritis bilioſa, in qua bilis extranea cum aliis pariter peccantibus ſuccis per areas pulmonum debacchatur, alia eſt ſanguineo-biliaris, cum ſanguis ſimul & bilis in pleuriticam affectionem conjurant; alia lymphatico-biliaris, ſeu bilioſo-catarrhalis, cum lympha, ſeù pituita ſimul, & bilis. Varias de his complicatis pleuritidibus hippocraticas obſervationes contulimus, ſignatim in §. XIII. & XXI. aliiſque plurimis. Pleuritis hujuſmodi biliaris complicata, ſecundùm bilis, aut ſociorum delinquentium humorum præpolentias varias, & productiones, modis variis ſuperiùs expoſitis oppugnatur.

De Vera Pleuritidum biliosarum sede.

. XXX. Dixi Pleuritides omnes biliares, etiam si simplices
, non jam in externis Thoracis partibus defigi, sed in ipsa
substantia pulmonum. Hoc nec fortuitò, nec leviùs di-
n admonet Duretus, aliique Hippocratis clarissimi Inter-
tes, non tantum antiqui, quàm recentiores senis divisioni
uritidum in pleuritidem propriè biliosam, & pleuritidem
priè non biliosam non integrè, opinor, advertentes; ut in-
oppositos ejusdem Præceptoris textus, alvi profluvium in
iritide modò approbantes, modò reprobantes, simul con-
arent, cogitarunt jàm, pro illa pleuritide, in qua Hippocra-
alvinæ purgationis utilitatem testatur, non quidem esse pul-
nis affectum intelligendum, sed lateralem dumtaxat per co-
, ac intercostalia, congestionem externam, à cachochy-
à aliquâ, ex hypochondriis, seù ut dicitur more Hippocra-
, ex præcordiis sursùm delata, vel à Capite in fluxionis
dum inferiùs depluente, & exteriora infestante absque ullo
monis affectu. Sed non benè castigatam esse hujusmodi
erpretationem eruo ex eodem Hippocrate, qui in his Late-
ibus doloribus, quos ut biliosas pleuritides, aut mixtas, aut
eras designat, suppurationes, abscessus, empyemata, sputa-
inde pulmonica, coctionibus variis, aut suppurationibus
ignata commemorat in locis illis suis superiùs per §. XXII.
XXIII. allatis, aliisque plurimis; constatque practicis, dolo-
m merè Lateralem, seù spurium, ut dicitur, nunquam in
ppurationem emigrare; nec nisi ab affectis pulmonibus sputa
c modo disposita amandari; nec ideò nisi iis biliosos hujus-
odi affectus assidere. In doloribus aliquibus lateralibus, quos
biliosos describit Hippocrates, nonne periculum, imò ipsum-
t obitum minitatur? super hac re Textum citatum in §. XIII.
XXI. aliumque in §. XX. recognoscas velim. Interea ex-
ni Laterales morbi, si soli sint, periculo vacant. Textu
citato ad §. XXV. senex non obscurè describit fluxionem

bilis non jam in exteriora Thoracis, ſed in ipſos pulmones, ad procreandam pleuritidem lib. *de humor.* & in *epid.* recenſet cruentorum expuitionem in biliariis pleuritidibus: *Convenit quibuſdam ſanguinem detrahere tempeſtivè in talibus: in aliis autem velut in his non hoc convenit: Impedimentum in ſpuentibus cruenta; anni tempus, pleuritis, & bilis.* Nec tamen in doloribus Lateralibus externis cruenta expuuntur. Tandem in *Coacis* aſſerit Senex: *Lateris dolor in ſputo bilioſo, quod immeritò evanuit, inſaniam facit.* Nec tamen hoc omne ex dolore ſolùm intercoſtali unquàm producitur.

Hiſtoriæ ægrorum Hippocratis, appoſita ſuperiori paragrapho confirmantia.

§. XXXI. Sed quid plura? Conſulat Hiſtorias ægrotantium Hippocratis qui ſe certiorem exoptat, bilioſas illas pleuritides, quæ alvi fluxu ſolvuntur, in ipſiſmet pulmonibus ſyſtrophicè ſtabulari. En ægrotus XIII. VII. Epidem. *Cauponi, qui peripneumoniâ laborabat, alvus ſtatim ſubiit: Circa quartam diem ſudor multus accidit: Febricula ſoluta eſſe videbatur; Tuſſicula nulla erat, ut ità dicam. Quintâ, ſextâ, & ſeptimâ, deſinebat febris; ſudor octavâ; nonâ excreabat pallidum. Decimâ affatim non ſæpe alvus dejiciebat: circà undecimam mitiùs habebat: decima quartâ ſanus evaſit:* Audiamus nunc præcipuam ad hunc caſum interpretationem expertiſſimi Valeſii: *Rarum exemplum eſt hoc peripneumoniæ benè per alvi profluvium ſolutæ, nam ut in Aphoriſmo dicitur, à peripneumoniâ malum eſt. Neque ſanè ſucceſſiſſet, niſi pariter ſudaſſet, & excreaſſet homo* (hæc tamen ſola Valeſii conjectura eſt, non ſenſus Hippocratis, ut inferiùs videbimus) *Excreatio enim peripneumoniæ eſt principalis, ut Hippocraticè dicam, evacuatio; ſudor omnibus inflammationibus eſt conveniens: Acceſſit peculiaris quædam Cauſa, ob quam huic alvi profluvium contulit, ſpecies ſucci* (nec tamen ægrotus ſuccum aſſumpſit, niſi pro hoc ſucco intelligat interpres ſuccum biliarem in Corpore, & pulmonibus redundantem: Reverà proſequitur) *Nam color ſputi*

pallidus

pallidus bilis indicavit redundantiam, ea verò per alvum utiliter subit, aut subducitur. Itaque etsi morbi ejus species solvere ventrem non suadeat, si tamen bilis redundare videatur, licet ob cacochimiam etiam in eo morbo aliquando facere. Illud enim habuit egestio alvi conveniens, quod dejiceret acervatim non sæpè. Nam talis egestio quia est copiosa confert, quia rara rectè fertur. Ex his itaque liquido patet, peripneumoniam hujusmodi biliosam fuisse, ut potè bilioso alvi profluvio ad principium levatam, ad statum, & declinationem solutam; morbum interim verè pulmones obsidentem; ut extrà omne dubium est: Pleuritidem autem à peripneumonia non differre nisi per gradus, aut etiam si mavis, per situm affectionis in pulmonis corpore, scilicet externum magis in prima, internum in altera, sed in utrisque semper affectum pulmonem, nemo ad has dies jam ambigit. E contra ægrotus alius, post hunc servatum Cauponem ab Hippocrate immediatè descriptus, qui est XIV. VII. eorund: Epidem; eodem morbo, peripneumoniâ scilicet biliari, similibusq; symptomatis percitus, decimaquintâ moriebatur, cum productæ per alvum in statu morbi biliosæ dejectiones supprimerentur. *Hermoptolemo post pleiadum occasum febris supervenit: Tussis non valdè vexabat, lingua autem qualis est peripneumonicis. Nonâ die sudavit, totus refrigeratus est velut videbatur. Obtulerunt ipsi succum, & circà meridiem calescebat. Undecimâ sudavit, & alvus demisit. Siccatæ sunt biliosæ dejectiones, & tussicula supervenit. Decima quartâ excreabat, & stertebat: Decimâ quintâ cum toto tempore mentis compos fuisset, mortuus est.* Audiamus aliqua ex interpretatore Vallesio: *Hic mortuus est eodem morbo, & eodem ferè tempore quo Caupo liberatus. Nam ex peripneumonia obiit hic die decima quintâ, ille ex eodem morbo liberatus est decima quartâ. Illud habuit simile hic morbus priori, quod sudores, & alvi profluvia acciderint. Verum hæc ipsa fuerunt deterioris conditionis, & lethalia. Nam à sudore refrigerabatur, & alvus cum fluere cœpisset, suppressa est intempestivè, & recurrente sursum bile, tussicula aucta est denuò, cum à principio fuisset exigua. Supervenerunt*

postremò illa duo pessima signa, excreare pallidum decima quartâ &c. Ego tamen adnoto primò, mortuum esse hujusmodi peripneumonicum, non quòd sudores & biliosa alvi profluvia fuerint *deterioris Conditionis, & Lethalia*, ut affert Vallesius; Sed quod hæc semel producta suppressa fuerint, sudores tamen ut ut perduraverint, quia tamen peccanti Causæ compares non fuere ideò inutiles redditi: secundò, eventum hujus ægroti satis manifestare, Cauponem antecedenter descriptum per constantem alvi egestionem, principio obviam, statuque morbi reducem fuisse judicatum, non autem per excreatum, aut sudorem, ut voluisse Vallesius videtur: Nam hic ultimus suprà Cauponem meliùs sudasse videtur, iteratò scilicèt, & diebus Criticis, idest ad nonam, & undecimam: Caupo vix semel, dieque non judicatoriâ, nempe octavâ. Meliùs insuper quàm Caupo excreavit: Nam Caupo vix ad nonam excreasse narratur, idque pallidum: Hermoptolemus ad decimam quartam sputum non vitiosum excreabat: Et Hermoptolemus *mortuus est.* Adnotato tertiò, Cauponem à morbo evasisse per egestionem alvinam à naturâ procuratam, seu spontaneam. Non etenim commemorat Hippocrates succos Cauponi fuisse propinatos: sed in Hermoptolemo fluorem alvi biliosum *à succo eidem oblato* fuisse advocatum suspicor, à quo partam illico notabilem utilitatem conjiciendam linquit Hippocrates, qui quod biliosæ suppressæ fuerint dejectiones conqueritur; & suppressioni subitam adjungit Tussiculæ invasionem, & mox stertorem, & mortem. *Etenim* [doctissimè ad hanc Hippocraticam Historiam commentatur ornatissimus & addictissimus meus Joh. Baptista Verna opere suo eximio *Pleuritidis, morborum acutorum principis*] *exsiccatis biliosis egestionibus in pectore materia pleuritica ampliùs augescebat, & premebat.* Cum autem apud Hippocratem, suosq; omnes interpretes non ab externo Lateris, sed ab interno pulmonali affectu exquisitiores reputentur Pleuritides illæ, in quibus dolor usque ad claviculam protenditur, jam ægrotus LXXXIV. VII. Epidem. Hippocratis, qui pleuritide & inflammatione captus est cum dolore usque ad Claviculam,

biliosis

ſis tamen dejectionibus levatus, noſtra hucuſque de bilioſis
tionibus, veras, & pulmonicas biliares pleuritides judican-
s, commenta munit, & firmat: *Metonem poſt pleiadum occa-
febris corripuit, & Lateris ſiniſtri dolor uſque ad Claviculam
nſus, atque is adeò vehemens, ut quieſcere non poſſet, & in-
matione laborabat. Dejectio copioſa erat bilioſa, tribus ferè die-
ceſſavit dolor, calor verò circà ſeptimam aut nonam; Tuſsis ade-
excreationes neque ullo modo bilioſæ, neque multæ fiebant; ve-
pituitoſæ tuſses comitabantur, cibos ſumebat, aliquando exibat
t ſanus: aliquando autem illum calores tenues exiguo tempore
ipiebant: ſudores exigui ſub noctem: ſpiratio in calore frequen-
aderat: maxillarum rubor, lateris gravitas, & ſub axillam,
d humerum pertingebat: Tuſſes detinebant. Medicamentum per
iora eduxit bilioſa: Tertiâ poſt medicamentum exiit pus, qua-
eſimâ verò ab initio morbi: Per alios verò triginta quinque
repurgatus eſt, & ſanus evaſit.* Copioſis bilioſis dejectio-
us principio ſuppetias venientibus, ſtatim ad tres dies exu-
t dolor, necnon ad ſeptimam aut nonam febris, & in-
matio: ſed cum bilioſis dejectionibus neceſſarii pariter hoc
bilioſi excreatus non reſponderent; nam *excreationes ne-
ullo modo bilioſæ, neque multæ fiebant*; hinc morbus ab alvi flu-
non integrè judicatus fuit: Bilis equidem, quæ fluere adhuc
ffectum pulmonis potuiſſet, copioſis ſedibus diſtracta fue-
ſed quæ jam effluxerat, per ſputum non diſcuſſa, peperit
pituita ſimul collecta primum illum ſuppurationis gradum
bis §. XXVIII. ſuperiùs deſcriptum; ſimulque recoctio-
paſſa, vagam febriculam ſeu calores; ſudores ſub noctem,
iorem in caloribus ſpirationem; lateris gravitatem, aliaque
orem ſuppurationis ſpeciem conſectantia. Subductâ tamen
emeticum adhibitum, ut prius per alvum fuerat, novâ ad-
bilis delinquentis quantitate, reſidua pulmoni impacta le-
, & fauſtiùs cum pituita matureſcebat; ut per judicans
um aliquot tandem hebdomadarum curriculo expurgaretur,
umque liberaret. Cæterùm, ut ut benignior ſuppuratio ſuc-
erit, hæc tamen nec accidiſſet, ſi ſputum bilioſum, bilioſis
Mm dejectio-

dejectionibus ſuperadditum, pulmones competenter expurgaſſet: Admonet etenim ſenex in Coacis tunc fieri in pleuritide abſceſſum, aut ſimplicem ſuppurationem, cum *Alvus non fertur liberaliter bilioſis dejectionibus, & ſputum convenienter non editur.*

Et ut hæc ſingula novo obſervationis munimine obſignentur, juvat hîc hiſtoriam bilioſæ pleuritidis menſe Octobri dum hæc ſcribo, mihi præſentem referre. Mulier quinquagenaria vegetæ, & bilioſæ conſtitutionis, febre cum rigore corripitur, nauſeâ ſimul, oris amarore, linguæ flavedine, ventris tenſione, & rugitu. A propinata catharſi multæ biliares ejectiones fuere, non tamen probè concoctæ. Ad finem diei ſecundæ, nocte mediâ, dolor ingruit lateralis punctim laceſcens, cum ſiti, ardore viſcerum, febre acutâ, pulſu tamen non adeo duro, ſpirandi anguſtiâ, tuſſi in primis cum ſputo ſimul ſanguineo, & ſimul intensè flaveſcente, ſeu propriè bilioſo (Nam quæ ſputa ad primas pleuritidis aleas flaveſcunt, nullâ adhuc inſurgente coctione, nonniſi bilioſa judicamus) ejuſdemque habitudinis ſputum ad uſque finem tertiæ, & principium quartæ proſequebatur, conſtanti ad noctem mediam exacerbatione febris, doloris, & difficultatis ſpirandi. Ægra ob febris acutiem, & æſtuationis vehementiam Phlebotomum paſſa fuit. Quartâ, ſputum notabiliter craſſefactum atque imminutum: Hinc major reſpirandi oppreſſio, pectoris tamen dolore evaneſcente, factâque capitis per levem ſoporem, & vaniloquium interpolatum aliquali invaſione. Quintâ præcavendæ hujuſmodi Epigeneſi parcam denuo ſanguinis detractionem imperabam, ac clyſtere acriori novæ adhuc bilioſæ dejectiones eliciebantur, ſputo indè reſtituto, eoque liquidiori. Sextâ ſputum adhuc uberius, ſed non ultra naturam bilioſo-ſanguinei: Ex novo clyſtere copioſa adhuc bilis ſubductio. Principium ſeptimæ mitior excepit conditio morbi, cum ſputo à prioribus non diſſimili, ſed fluidiori, & uberrimo. In ſtatu, & fine ſeptimæ diarrhæa ſpontanea bilis ſaturatæ, & concoctæ febrem, & reſpirationem mulcebat. Caput, menſque libera. Principio octavæ egeſtiones bilioſæ per alvum ſpontaneæ leniter perſeverabant. Exhibitum hac die

catharti-

catharticum, quo bilis benè concoctæ proluvie non modicâ deturbatâ, delebantur febris, & tussis, ægra nil postea expuendo præter semel, aut iterùm quidpiam album & simpliciter catharrhale. Nonâ vix febris vestigium, sed nulla tussis, nullus excreatus. Ita pectoris affectio integrè eâdem die judicabatur, & ad undecimam febris. Nulla suppurationis species toto morbi decursu visa est.

Quædam pleuritidem, præcipuè biliarem, antecedentia, & consequentia.

§. XXXII. Duo adhuc in rem nostram: Primum quod antecedentibus biliosæ pleuritidis; alterum quod consequentitibus refertur. Quod pectoris acutos affectus, præcipuè biliosos in deteriùs agit, est prævia, & subdola ejusdem visceris intemperies aliqua in ariditate, in laxitate, aliave quacumque imbecillitate, aut atoniæ gradu; insuper in humiditate nimia, aut strictiori naturaliter contextu: antecedens insuper habitudo, in tumore aliquo sensili, aut insensili, pulmonibus interno, aut adnato, aut attiguo, aliove vitio aliquo organico, etiam externo, vel toti Thoraci, vel alicui solùm Thoracis parti assidente, præcipuè in quadam depluviorum, aut stasium, seù defluxionum, ut dicitur; speciali habitudine, aut facili in easdem relapsu. Ita qui saniori sunt pectore, seu spirabilium partium vigore, & amplitudine præditi; Ab invasione pleuritica faciliùs, ocyusque liberantur; pulmones etenim qui sani sunt, vegetoque suo, ut par est, in fibris nerveis, muscularibus, membranaceis naturali elatere pollentes, morbos varios, quibus fortuitò invaduntur, feliciùs, & celeriùs excutiunt: & è contra. Ità tussiculosi, catharrosi, anhelantes, asthmatici, gibbi, hemoptoici, & similes si mediocri pleuritide, etiam solum biliosâ, aliquando corripiantur, facilè occumbunt: Ita ex Aphor. 46. sect. 6. *Qui gibbi ex asthmate, aut tussi fiunt, ante pubertatem moriuntur*; mortemque hujusmodi Galenus in commentario hujus Aphorismi ex facillima pectoris suppuratione auspicatur.

Nostroque adhuc sene dictante, recidivantes pleuritides multo difficiliùs curantur; ac sæpiùs in eas relabentes è vivis surripiunt. Prævia in primis pulmonum exsiccatio pleuritides etiam non summè exquisitas, ut biliosas, aut similes alias, lethales constituit: *Quum pulmo etiam ipse supra resiccatus fuerit.* Hipp. Quod autem pleuritidi biliosæ non bene judicatæ frequenter supervenit est in cerebrum Anadromes, aut morbus aliquis biliosus cutaneus: Quoad primum: *Lateris dolor cum bilioso sputo præter rationem evanescens ægros in vehementem, & furiosam mentis emotionem agit:* Hipp. *in Coacis*, ut jam superiùs retulimus. Quoad alterum: Bis in biliosa pleuritide animadvertimus cum sputo, & dolore quartâ die suppressis ingens ad totam faciem erysipelas subitaneè depositum; quod tamen ad septimam, topicis aliquot blandè discutientibus usurpatis, præcipuè ex decoctione lentium cum flor. sambuc. & tantill. camphor. & insuper attemperantibus, unà cum tota pleuritide disparebat, ægro per eandem judicationem utrosque simul affectus evadente. At satis de biliosa pleuritide, simulque aliis, commentatus sum. Nunc ad Guidettum meum revertor.

5. *Febres in primis quod attinet, nequeo non mirari disparitatem illam notabilem quâ vernales Tertianæ ab autumnalibus discriminantur. In illis firmo stant talo Hippocratis dicta*, De judicat. In Aphor. & Coac. *Nempè*: Tertiana exacta quinto, aut septimo, aut summum nono circuitu terminatur. Febris si aliquando intermiserit periculum abesse significat. *In istis è contra vix, ac ne vix quidem eorum veritas comprobatur. Rursus si tertianâ vernali affectis labia exulcerentur, proximæ salutis indicium est, si autumnali detentis hujusmodi exulceratio contingat, interdum acutiorem, vel saltem prolixam prænotat febrim. Idem observamus ex sudoribus, aliisque excretionibus paroxismalibus. Unde autem disparitas? An ex diversis peccantibus fluidis, variisque ideo eorumdem discrasiis petenda? Nequaquam: Nam ab ejusdem recrementi biliosi vitio, hâc præ illa tempestate diverso, arguendum censeo: Quæ namque contingunt verno tempore tertianæ ab orgasmo quidem bilioso produci autumno per hyemalem adiapneustiam accumulato. Verumtamen*

cum

cum ob animalem, ut ita dicam, antiperiſthaſin à frigido ambiente contractam validior chilificatio, & reliquæ exactiùs elaboratæ fuerint pepſes; idcircò bilis à craſi ſua naturali vix deflectentis genus ad ſecretiones, excretioneſque ſuas perficiendas proximè diſpoſitum comperiatur, faciliùs poterit effervescentiæ febrilis ope, ſoluto lenteſcentis lymphæ connubio ſecerni, & viis reſeratis eliminari per alvum, renes, cutim, aliaſque vias etiam non conſuetas. Hoc pacto per regulares periodos evocata redundans cholera ægrotos brevi dimittet priſtinæ ſaluti; ni fortè rigidior bruma, ut aliquando contingit, lentoribus augendis anſam dederit, præcipuè in corporibus minùs vegetis, ſicque retardato pepaſmo, per plures exigat paroxiſmos atteri, & per congrua præſidia eliquari, ac fluido-fieri exuberans recrementum, priusquam educatur.

DE TERTIANIS VERNALIBUS.

Canones Practici.

Canon I. ÆStivas febres manifeſtè periodicas, in primis intermittentes, ab accenſæ per tempeſtatis intemperiem, aut toſtæ, aut modis aliis exaſperatæ bilis erroribus ortum genuinum ſuum auſpicari, ut variis ſuperiùs locis, ita abundè magis inferiùs explanabimus. Quoad vernas febres, præcipuè intermittentes, ſi æſtas auſtrina, fervida, & ſicca præceſſerit, hæ ſuccedente vere, etiam ante adventum caloris, præcociter erumpunt: Ut vere hujus anni 1720. poſt fervidiſſimam æſtatem ſuperioris anni, aliiſque proportionaliter ad alios annos temporibus vernis, luculenter animadvertimus. Si oppoſita æſtatis conſtitutio fuerit præhabita, intermittentes nonniſi ad finem veris, auſtriſque jam efflantibus, & ambiente notabiliter excalefacto egrediuntur. Ideo jam non minús præcoces, quàm tardiores vernales tertianæ à bile ſunt: Primæ ſcilicet ab hoc ſucco per præviæ æſtatis inclementias depravato, nec non autumno hyemeque ſuccedentibus, quæcunque ſit cauſa, in viſcerum receſſibus conſtricto, & recondito, mox ab elatere Ætheris vernalis excitato, &

soluto: Alteræ ab eodem liquido per veris fervores in causam febriferam recenter parato. Ita quò vernum tempus celeriùs incalescit, & ad æstatis constitutionem approperat, eò citiùs intermittentes expergiscuntur.

II. Vis observationi supervenit ex manifesto febrium æstivarum biliosarum recursu in vernum tempus succedens. Nam fervidioris æstatis aut autumni intermittentes, præsertim in biliosis, & juvenibus, post methodicam universalium, ut dicitur, remediorum administrationem, febrifugo compressæ, eædem sequenti vere, aut æstate frequentissimè repullulant; harumque novarum deflagrationum auxilio, & instrumento febrilia retrimenta omnia, hactenus in sanguine refractaria, si medici prudentia conspiret, integrè, ut plurimum, ab ægri corpore tunc temporis expurgantur. Ulteriùs, quæ intermittentes per autumnum, & hyemem ad vices feriantes, & ad vices recidivæ, usque ad vernum tempus errabundæ protrahuntur, hâc utique tempestate recoctæ, & veluti ad debitam maturitatem evectæ, eâdem perfectè in subjectis, non ulteriùs malè *habitis*, judicantur.

III. Ex his deducimus, Tertianas febres, quæ ineunte vere accenduntur, eidem tempestati non esse familiares, & nativas, sed potiùs extraneas, & fortuitò advenas; *videlicet præcedenti* æstate, aut autumno creatas; eas inde, fomite nec probè, nec integrè à corpore excusso, sed vel imperfectis naturæ nixibus, vel etiam remediis quidem depresso, tamen adhuc superstite, tacitè hyemem transiliisse, at per vernum ætherem noviter succusso extraneo, auspiciis prioribus resurgere.

IV. Deducimus insuper, tertianas, quæ vere non adhuc in æstatis fervores migrante attolluntur, residuum ferè aliquod superioris æstatis biliare incendiculum critico vividiori motu è corpore excutiendum fovere; hinc simpliciores fore, magis regulares, leves, atque breviores; quemadmodum è converso, quæ æstate, aut autumno sobolescunt, ut potè ex actuali, atque diffusiori productæ bilioso incendio, diuturniores, aut graviores fieri consueverunt.

V. Non

us bilis indicavit redundantiam, ea verò per alvum utiliter , aut subducitur. Itaque etsi morbi ejus species solvere ven- non suadeat, si tamen bilis redundare videatur, licet ob ca- imiam etiam in eo morbo aliquando facere. Illud enim habuit o alvi conveniens, quod dejiceret acervatim non sæpè. Nam egestio quia est copiosa confert, quia rara rectè fertur. Ex his e liquido patet, peripneumoniam hujusmodi biliosam fuis- it potè bilioso alvi profluvio ad principium levatam, ad n, & declinationem solutam; morbum interim verè pul- es obsidentem; ut extrà omne dubium est: Pleuritidem n à peripneumonia non differre nisi per gradus, aut etiam avis, per situm affectionis in pulmonis corpore, scilicet num magis in prima, internum in altera, sed in utrisque er affectum pulmonem, nemo ad has dies jam ambigit. ntra ægrotus alius, post hunc servatum Cauponem ab pocrate immediatè descriptus, qui est XIV. VII. eo- l: Epidem; eodem morbo, peripneumoniâ scilicet biliari, ibusq; symptomatis percitus, decimaquintâ moriebatur, cum uctæ per alvum in statu morbi biliosæ dejectiones supprime- ur. *Hermoptolemo post pleiadum occasum febris supervenit: Tus- ion valdè vexabat, lingua autem qualis est peripneumonicis. Nonâ udavit, totus refrigeratus est velut videbatur. Obtulerunt ipsi m, & circà meridiem calescebat. Undecimâ sudavit, & alvus it. Siccatæ sunt biliosæ dejectiones, & tussicula supervenit. na quartâ excreabat, & stertebat: Decimâ quintâ cum toto ore mentis compos fuisset, mortuus est.* Audiamus aliqua ex rpretatore Vallesio: *Hic mortuus est eodem morbo, & eodem tempore quo Caupo liberatus. Nam ex peripneumonia obiit hic decima quintâ, ille ex eodem morbo liberatus est decima quartâ. d habuit simile hic morbus priori, quod sudores, & alvi proflu- acciderint. Verum hæc ipsa fuerunt deterioris conditionis, & lia. Nam à sudore refrigerabatur, & alvus cum fluere cæpis- suppressa est intempestivè, & recurrente sursum bile, tussicula est denuò, cum à principio fuisset exigua. Supervenerunt*

postremò

nullis, iisque succedente cutis quadam ariditate, & squallore cum acuto & mordaci calore tangentibus obvio, ventris tensione imò & interdum tumore universali tensivo, aliàs tandem cachectico. In pluribus vomituritiones cientur spontaneæ ne dum initio morbi, sed ejus quoque progressu: In plerisque dumtaxat ad easdem proclivitas, vel anorexia, & oris amaror: In omnibus anxietates cum Zona totam hypochondriorum, lumborum, renumque regionem veluti constringente, cum extensione ad dorsum gravativa, atque universali lassitudine. Ex quibus abundè liquet, bilem præ cæteris humoribus febres istas accendere quarum plurimas, ut monebam, nisi ab experto Medico prudenter regantur, ad necem assolent malignarum stigmate terminari, vel ægros saltem ad plures hebdomadas angere, ac longam medentis assiduitatem defatigare.

DE INGRESSU TERTIANÆ

Biliaris perniciosæ, ejusque Indicatione.

Canones Practici.

I. TErtiana biliaris perniciosa hîc à Cl. Guidetto exhibita, superiùs à nobis exarata, secundùm tempestates, ægrotantium ætates, temperamenta, & bilis peccantis copiam, impetum & locum, variis invadendi modis, variisque acutiei gradibus invadit. Brevior æstate sed fortior; Contumacior autumno sed lenior: ad autumni finem malignantior. In juvenibus picrocholis, & biliosis immanior: In ætate provectioribus vitales functiones, & animales, præcipuè arbitrarias notabilius adoritur: senes inter rigorum excessus eripere minitatur. Ubi peccantis humoris multitudo, aut impetus validior extat, crebriores, gravioresque ejusdem circuitus producuntur, & ardentiora symptomata. Si colatorium suum magnam partem vitiatus succus inhabitet, & per vices in sanguinem refundatur, apertiores fiunt exacerbationes, & remissiones; secus si magna ejusdem portio stabuletur in sanguine. Commune tertianæ perniciosæ

perniciosæ ingredientis dignum est, febrem cum notabili per primas vias biliari tripudio intermittenter inchoatam mox in continuam extendi cum vehementioribus simptomatibus, essentialem quidem continuam acutam simulantibus, sed distincto semper circuitu, cum rigore, aut horrore invasionis, & præsertim constantibus per primas vias biliaris turgescentiæ stygmatibus, nauseâ, cibi fastidio, interdum & vomitu, præcipuè in paroxismorum ingruentiis bilioso, amaritie oris assiduâ, linguâ sordidâ, & communiter flavâ, siti, dolorificis ad epigastrium, aut hypocundria abdominis tensionibus, intestinali murmure, alvinis fluoribus, aut irritamentis, cæterisque animalis Oeconomiæ ex depravatâ bile læsionibus, quas affabrè Guidettus noster exponit, adnotando potissimùm mesenterii concussiones, & distractiones varias ab intestinorum, & coli præsertim, passionibus, undè molestæ in ejusdem ambitu, atque origine sensationes. Cætera pro Diagnosi perniciosæ tertianæ ingressus ex superiùs à nobis, & nunc à Guidetto expositis repetenda sunt.

II. Arduum profectò, nec solutum huc usque phænomenon est, in his, aliisque febribus arbitrarias vires, seu musculorum voluntariis artuum & trunci motibus inservientium, actiones, plus aut minus notabiliter infirmari, atque interdum sufflaminari, dum interea necessariæ, seu musculorum centralium & visceribus advolutorum, principibus quidem vitæ functionibus, non verò voluntatis nutui famulantium, vires, constanter adhuc permanent, & quandoque vividiùs exercentur, eâdem præsertim causâ motus in Instrumentis utrisque suppositâ. Pro hujusmodi verò Phænomeni solutione dicendum puto, motus omnes, qui ad vitam necessarii plurimis animalium musculis donati sunt, quemadmodum per totam vitam perennes esse debuerant, ita etiam ad non ingens molimen institui. Agunt idcircò hujusmodi musculares potentiæ super solam liquidorum gravitatem, quæ satis exigua est, nullâ insuper existente antagonistarum ab eisdem superandâ resistentiâ. Ob hanc rationem motus musculorum hujusmodi liquidorum communiter interentium affusione, propriâque structurâ invicem conspirantium

absque alio momento superaddito celebrantur, ut ideo inalteratè, eâdemque semper necessitate fiant in morbis omnibus, quo usque consueta liquida per hos musculos trajiciuntur, horumque insuper musculorum naturalis structura servatur. Sed idem profectò in arbitrariis motibus haud quaquam contingit: Quemadmodum enim quæ pro illis adhibentur Instrumenta muscularia majoribus gravitatibus interpolatè superandis dicantur, ità præter propriam structuram, liquidorumque communium alluvionem cursus aliquis liquidorum extraordinarius superaddendus venit, quo certè tum antagonistarum resistentiæ, tum solidarum movendarum partium gravitates unà vincantur. Sed hæc nova liquorum superaffusio ad arbitrarios motus obeundos non adeò facilè ob irregulares fluidorum motus perdurat, & suggeritur, ut è converso in morbosis quibuscumque affectibus fluit adhuc ordinarii liquoris unda per necessarii motus Instrumenta: Nec ideò in febre, aliisque morbis arbitrarii motus, ut inarbitrarii, perseverant. Sed quò me distraxerant ab iis jam foliis relegatæ, theoreticæ disquisitiones? Ad praxim perniciosæ tertianæ febris regredior.

III. Bilis itaque in hujusmodi febrium ingressu redundantis, & depravatæ, uno verbo, turgescentis efferationes, & malitiæ in deterius adhuc ruentes præcavendæ sunt, usurpata celerrimè generosiori Catharsi, atque in robustis emetico: hinc statim liberaliter præscripto, vel primo curationis stadio, nullâque expectatâ coctione, Peruviano febrifugo.

IV. Nam cum memorata symptomata non modicum in primis visceribus apparatum turgescentis Bilis denuncient; idcircò ex Hippocratis oraculo eâdem die, eâdem horâ purgandum est. Sed cum in subjectis quamplurimis febrili hoc genere conflictatis ferocissimi bilis circuitus inducias omnes excludant, nec satis catharticis obtemperaturi sint, neque possint catharticorum iterationes, absque virium exsolutione, & concidentiâ naturæ, satis adimpleri, hi tunc celeriùs supprimendi sunt, aut, primis aleis intermixto cum purgantibus febrifugo, aut etiam iisdem præposito; tum febre hâc perniciosâ solis febrifugis

primo

primo ingressu oppugnatâ, atque depressâ, purgantibus deindè pacatiùs subrogatis, atque juxta exigentiam repetitis, secundùm varias turgescentię biliosæ, & productorum circumstantias adhiberi opera poterit. Qui dictitant febrem per corticem febrifugum deletam, si postea cathartica propinentur, revocari, fomite scilicet à stimulis, & concussionibus catharseos ex amplexu febrifugi soluto, & in novam libertatem vindicato, hosce toto quidem celo hallucinari assidua nos edocuit experientia, quâ ægros post exhibitum corticem à febre liberos, per subrogata purgantia tutiùs à relapsu pręcaveri, recognovimus. Febrilis materies per totum corpus dispersa posteaquam febrifugis particulis implicata corpulentior idcircò crassiorque reddita fuerit, si non integrè ab universa massa sejuncta est, addictiùs saltem in se se conglobata & cohærens, succedaneis cathartici percussionibus cedere faciliùs potest, cumque adnexis febrifugi moleculis unà subduci. Hoc sanctè referre possum, in innumeris casibus, eorumque plurimis (ut dubium ad lancem veritatis apponerem) de industria tentatis, ęgros cujuscumque habitudinis, & quâcumque tempestate à febre quâlibet intermittenti, aut intermittentis naturam participante per febrifugum vindicatos, hinc propinato cathartico nec magis nec minus in febrim fuisse relapsos quam ii, quibus catharticum præscriptum non fuerat; ut ideò decernendum videatur, purgantes, post usum febrifugi administrationes ad revocandam febrim, vel non revocandam nil penitùs conferre.

V. Tutò itaque in perniciosis his febribus, febrifugum quocumque tempore, potissimùm purgantibus immixtum propinetur: Imò debellatâ febre, ut ejusdem regressui prospiciatur, successivè & epicraticè per 20. 30. imò & interdum 40. dies minori dosi exhibendum. Quod si regredi febrim contingat, nervosiùs subitóque repetendum: Infringi enim hoc modo biliosas quascumque explosiones, & partitis vicibus, dispersas, inversas, ac depressas substantias hujusmodi febriferas; Ad naturales tandem secretiones, excretionesque compelli aut emendari saltem, atque ad eas tranquillè disponi quotidiana praxis confirmat.

 7. *Nec*

7. *Nec simplex biliosi recrementi excessus; ut sic reputandus venit harum febrium incendiculum, sed fellea potius cacochylia, crassioris scilicet, acriorisque Bilis per æstatem sensim provecta, tribus potissimum de causis, videlicet propter esculentorum eam augentium ingluviem fructuum horeorum, salitarum carnium, Vini Meracioris* &c. *Secundò propter languidiores Ventriculi vires, & succorum Chilificationi inservientium inopiam, vel alterationem. Tertiò ob jugem, nimiamque subtilioris biliariæ portionis exhalationem, ut & aqueæ diluentis, per poros cutis, atque crassioris ab æstu perenni assationem. Quo fit, ut viscidius factum hujusmodi Recrementum altiores agat in visceribus stases. Quod innuisse videtur Hippocrates* de Nat. hom. *his verbis.* Bilis eorum omnium quæ in corpore sunt cum sit glutinosissima maximè diuturnas stationes facit. *Et quarto de Morbis subdit.* Incalescente corpore aqua foras exhalat; Quod verò biliosum est cum densum atque cohærens sit neque similiter exhalat. *Cum autem ex ejus redundantia aut cohærentia naturæ infensa sequi necessariò debeat fermentatio præter naturalis, cujus ope sequatur ingruentis colluviei attritio, & subtiliatio sufficiens ad secretionem, excretionemque: hinc oritur dictarum febrium occasio, imò & necessitas ut mox addit laudatus Cous eodem loco de morbis, nempe* extenuatus biliosus humor efficit ut corpus magis incalescat copiosius enim & aptiùs alimentum febri suppeditat. *Sed quid ultra pergo in Pathologicis inquisitionibus recanendis, quas tam affabrè in secunda Historiæ tuæ Hepaticæ parte exarasti Vir æternum colende; Dum scribendi occasio nil aliud deposcit quàm simplicissimum exhibere animadversionum specimen, earum videlicet quas meæ praxeos decursu e Lectulis ægrotantium decerpere datum est ad Therapeiam firmandam? Omissis itaque ulterioribus ratiocinationis argumentis, statim ad ea quæ ad medendi methodum pertinent, candidè indicanda me confero.*

DE BILIS NATURALIS.

In Febriferam Mutatione.

Canones Theoretico-Practici.

I. SI quandoque contingat, ut vel ob raptus ventorum, vel tempestatum inclementiam, aut victus nimiæque exercitationis errores, aut impetus animi aut aliâ quâque de causâ quidquid biliaris extat in sanguine, aut ejus plurimum, in restrictiorem, rigidioremque naturam immediatè convertatur, aut rorida, aquea solutaque, quæ pro vehiculo eidem addita pars est, ad illam usque mensuram absumatur, ut memorata concretio, rigiditas, aut utraque simul accedant, In novum profectò elateris gradum, novosque ocillandi modos adigetur hoc liquidum, aut ejus saltem determinata quantitas: Idcircò nec aptè secretum in sanguine, aliam in eodem fluido sanguineo lineam cohæsionis, & nisuum suscipiet, & alios consequenter motus naturalibus absimiles; ut ideo cruori fiat extraneum, & totam febrilis stimuli naturam induat. Sed hęc inferiùs, ubi de febris natura dissertatio instituetur, abundè exponentur.

II. Quod si Bilis in statum mutetur oppositum, seu ultra naturalem compositionem suam (quęcumque adfuerit, aut pręcesserit causa) solvatur, laxetur, & liquescat in sanguine, in extraneum, & febriferum non minùs vertetur, quoties solutione susceptâ, proportionaliter diversos in se se, & cum sanguine cohęsionis nisus obtineat. Primum Bilis vitium in genere febres intermittentes ferè procreat: Alterum continuas sed de his fusiores alibi sermones instituimus.

III. Bilis febrilis interdum in sanguine, contagii suo genere pollet, suamque per partes liquidorum optimas, aut succos quotidiè in alimoniam per primas vias elaboratos, labem celeriter diffundit. Videmus frequenter homines in victus regimine

cautos, & benè valentes, non biliosos, non Ictericos, non hepate, aut alio viscere oppilatos, prævio Bilis idcircò apparatu minimè percitos, modicâ priùs febre, hinc sensim augescente cum variis biliosis circuitibus prehensos, ab eâdem haud quaquam expediri, nisi post longum tempus, atque tantas successivè biliosas excretiones, quæ fortasse liquidorum omnium in vasis circuentium mensuram & pondus aut æquent aut superent. Plurimas hisce casibus liquidorum sanguinis, aut assumptorum alentium non biliares substantias à bilioso fermento in bilem extemplo depravari, & converti suspicimus, ut ex aceto acetum, aut ignis ex igne progignitur. Id præterquam in morbis aliis, præsertim præstitum evidenter percipimus in febri, ex cholerica passione homines priùs incolumes, nec ullâ bilis colluvie aurea detentos, repentinè invadente: In febre ex serpentis morsu, ex ira, ex venenis variis introsumptis, ex ovis barbi piscis comestis, aut pravo quocumque alio alimento, præcipuè ex horariis fructibus, non ne exundationes extemplo biliosæ, & subitaneæ interdum gravissimæ icteritiæ enascuntur cum bilis immensis copiis per partes omnes erumpentibus? ut ideò bilis quandoque scintilla, in morem ignis elementaris, escâ dispositâ, magnum undequaque per sanguinem biliare protinùs excitet incendium.

IV. Nec paradoxam, aut obscuram conceptui, ingentem hanc, & ocyssimam in febribus, aliisve morbis Bilis ex bile multiplicationem his videri posse arbitramur, qui legerint primâ parte hujus Historiæ substantiam cruoris potissimam, bilis esse remotum principium, pituitosam videlicet gelatinosam, ramosam portionem, quæ cæterorum omnium sanguinis principiorum uberrima est, post longos ambitus, attritiones, & incalescentias in Bilis corpus facescere; ut ideo crudum sanguinis sulphur nuncupati eamdem fuerimus. Quamobrem ut hæc crudi sanguinei sulphuris pars in coctum, ustumque sulphur, sive bilem, multo præcociter convertatur, seu quod diuturno tempore naturaliter conficitur negotium, brevissimo absolvatur, sat est, ut aliquod in sanguine principium aggregetur, ex quo ramosa

ramosa ejusdem elementa celerrimè in illos calefactionum, & attritionum gradus, procreandæ Bilis temperaturæ conformes, adigantur: Huicque operi præstò esse bilem ipsam in quibusdam morbis & febribus peculiari modo commotam, & efferatam Coüs ipse lib. de Morbis testatur. *Bilis* inquit *Commota cum ad sanguinem, & venas ingressa fuerit, sanguinem ex compacta compage cum Commotione dimovet, & serosum facit, & calefacit: calefactus autem præ febre reliquum etiam corpus totum percalefacit.*

8. *Cum itaque dictis temporibus, æstate nempe & autumno, rarò ut dixi, contingant febres ex se se absque artis auxilio depurativæ, ut ineunte vere; Cumque nec in omnibus corporibus eandem servent omninò naturam; ut certa remediorum tessera posßit omnibus indiscriminatim conferre, præsertim quod attinet ad universalia præsidia: sequitur jam ut (quamvis à bilioso infarctu in singulis excitari comperiantur) ratione diversorum subjectorum, & victus regiminis diversus quoque morbosus apparatus accumuletur: Quo fit, ut in præscribenda alterutrâ ex universalibus præsidiis, evacuatione, varia & dißimilis exsurgat Indicatio saltem initio febris in uno subjecto diversè ab altero: Cujus signa non semper se produnt adeo manifesta, quin adhuc supersit dubitationi locus: sæpißimè enim ad ægrotos vocatus tantam, tamque confusam mirabar symptomatum turbam, ut purgatio ne, an venæsectio, vel neutra in primis foret eligenda decernere anceps & summi ponderis negotium esset. Solemnes namque evacuationes, quæ aliquibus necesßariæ videbantur, aliis veluti perniciosæ, præscribendæ non erant. Nec doctorum ut ut gravißimorum, consilia poterant in illis casibus suffragari, quin in alterutrâ operatione tentanda adhuc extaret ambiguitas.*

DE

DE CURATIONE ANTIPRAXIA.

In Ingressu Morborum Biliosorum.

Canones Practici.

I. IN Febrium biliosarum simplicium, sed vehementiorum ingressu an purgatio deligenda sit, aut potiùs sanguinis missio, maxima frequenter occurrit curanti perplexitas. Febris quidem ipsa in juvene, aut robustô ægrotante, violenta, nec non acerbiora symptomata, præcipuè pulsus duri, vibrantes, & celeres, cum æstuatione, siti, dolore capitis, anxietate, Bilis per primas vias turgescentia è vestigio non adeo manifesta, manifestior potius cruoris ipsius turgescentia, suspectæ ideo alicujus ad partem aliquam nobiliorem majoris irruptionis dispositiones, preferendam protinus missionem sanguinis imperare videntur. Sed è converso si in biliaris hujusce febris ingressu, tempestatis, & temperamenti in ægrotante constitutio de biliari morboso principio admoneant, habitus præcipuè, excretiones, morbi periodi, biliaria tandem per universum corpus indicia in argumentum purgationis accedant. Quid, si hæc omnia simul invicem confusa sint atque promiscua, seu, ut dicitur, æquè indicantia (nam si disjuncta, unaque aliis prævalentia deprehendi queant, perito Clinico difficile non est, alterutram fidenter præferre) quid, inquam, in hujusmodi antipraxia agendum expediet?

II. In æquali Indicatione, & urgentiâ Phlebotomiæ, & catharseos in eodem subjecto, eodem momento à sanguinis missione inchoandum est; Nam majus, & promptius periculum imminet à sanguinis quàm à bilis turgescentiâ. Turgescenti sanguini brevissima via est à vasis suis ad partes obsidendas. Bili vero ex propriis latibulis ad partes longiùs iter impendet & gressus communiter tardior. Hæc fusè agitantur in nostris Institutionibus medicis, tract. Therap. cap. 3. quas publici juris aliquando

VII. Ut rariùs per ſudorem Bilis in morbis ſuis expurgatur, ità frequentiùs per urinam, cui ſemper aliqualis biliofi liquidi portio in ſtatu naturali quotidie immiſcetur; Undè urinæ citrinus color ordinarius, ut ſuperioribus hujus Hiſtoriæ partibus expoſuimus. Revera, quemadmodum per urinaria incernicula craſſiores, quàm per cutanea, & ponderoſiores fluidorum partes eliminantur, ſalia videlicet terreſtrioria, & lixivioſa ſerum inertius, ramenti ipſæmet nutritiæ ſubſtantiæ; ideo & eiſdem facilius copulatur, eaſdemque trajicit vias biliare viſcidum recrementum. Quamobrem nulla eſt biliaris affectio, quæ lotium biliosâ corpulentiâ aut tincturâ ſaltem, vel utrâque ſcatens, criticè vel ſimptomaticè non emittat, adeo ut qui probè per praxim urinarum inſpectionibus aſſueſcunt, urinam ex biliari affectu alteratam ab aliâ cujuſcumque affectione, diſtinguere noverint. Nam ut in Icteris omnibus ſingularia In urinis ſtygmata ab aliis quibuſcumque diſcriminantur, ità etiam in ſingulis biliariis febribus, & ulteriùs in bilis affectibus particularibus, aut cum febre, aut ſine febre, pleuritide, aut phrenitide biliosâ, cholerâ morbo, Obſtructione Hepatis, fluxu hepatico &c. De urinis hujuſmodi per varios bilis affectus inſpiciendis, pluribus hiſtoriæ noſtræ locis, ubi varii examinantur morbi, ſermonem inſtituimus. In febribus biliariis eſſentialibus, quò major eſt morboſæ bilis deflagratio, eò urinæ recremento hujuſmodi ſaturatiores proliciuntur. Idcircò in febribus hujus generis, æſtivis, juvenes vegetoſque viros corripientibus, etiam ſi legitimæ intermittentes ſint, urinæ ſaturatiſſimæ conſpiciuntur, intensè rubeſcentes, & veluti flammeæ; non item in biliofis febribus hyemalibus, & vernis, aut ad finem autumni, ut ut continuæ ſint, imò & acutæ, ſeneſcentes, aut delicatulos invadentibus: Ob quam conſtantem obſervationem, ex febrili bilis aſſatione talem redditam urinam eſſe non diffiteor. Clinicus igitur diſtinguat oportet urinam ſaturatam, rubicundam, flammeam, interdum & confuſam ex affectu locali, aut totius ſanguinis inflammatorio, aut acuto, quæ ideo mala eſt, ab urina ejuſdem habitudinis non quidem ex inflammatione, ſed ex immixtis biliofis

DE INSPECTIONE EXTRACTI SANGUINIS,

Præcipuè in Biliariis Affectibus,

Canones Theoretico-Practici.

I. HYppocrates de vict. rat. in acut. in phlogistica Pleuritide coloris extracti sanguinis mutationem expectandam jubet. *Venam*, inquit, *secare prodest in cubiti flexura interna, & non cunctari copiosum sanguinem detrahere, donec multò rubicundior fluxerit, aut pro puro, & rubicundo lividus: utrumque enim contingit.* Baglivus detracti sanguinis mutationes in Pleuritide apertiùs adnotat, & judicat lib. 1. prax. med. *In Pleuritide, peripneumonia, & hujusmodi inflammatoriis pulmonum morbis, si in sanguine è vena secta extracto non appareat in superficie crusta alba, quæ necessariò apparere debet, pessimum: materia namque illa crustam efficiens in pulmone remanet, eumque infarcit; undè paulo post crescunt febris, inflammatio, spirandi difficultas, & reliqua symptomata: si verò in altera sanguinis missione incipiat apparere, bonum: Contra, si in secunda ne quidem apparebit, abstineto statim à sanguinis missione, aliter interficies ægrotantem; quia per repetitam tum sanguinis missionem sanguis spoliatur parte volatiliori, unde major ejusdem ad coagulationem via præbetur; ut mihi retulit pro humanitate sua vir doctissimus Dominus Lancisius amicus noster.* Sed ipse ab assidua praxi crebriores adhuc observationes recolligo mutationis coloris sanguinis in inflammatoria pleuritide, atque adventûs crustæ albæ laudatæ, non quidem ad primam, aut alteram missionem, sed solùm ad tertiam; quin imò & solum interdum ad quârtam, intrepidè adhuc susceptam cum optimis ægri rebus, morbique judicatione mox succedente, non obstante crustæ illius defectu in prima venæ sectione, & in altera, nec non in tertia. Quæ quidem observationes his placitis Baglivi, & Lancisii omninò adversantur. Interea Phases hujusmodi in bilioso sanguine,

tertianâ simplici intermittente conflictantur, urinas hujusmodi lateritias profundentes, si ante septimum circuitum utantur febrifugo, quomodocumque per iterata cathartica sæpiùs purgati fuerint, post quindecim dies in febrim certissimè relabuntur. Cæterùm exulant fortiora diuretica ab acutis biliaribus, & bile solutiori redditâ aut vividiùs æstuante: sunt enim stimulantia nimium, & concutientia. In earum autem declinatione humidis diureticis, nec non epicerasticis utimur. Tutiora sunt in Chronicis biliariis febribus, bile viscidiori, simulque inerti existente: Proficua in frigidis hepatis obstructionibus variisque Icteris crudioribus. Elicimus ea potissimùm ex radicibus communibus aperitivis, polipodii, enulæ, smilacis, ex sisimbrio aquatico, parietariâ, virgâ aureâ, chamepiti, alchimillâ, ononide, capillaribus &c. ex cicer. rub. bacc. juniper. salibus variis lixiviosis, ex absinth. tamarisc. cort. fabar. nitrata etiam interdum adhibemus, tartarea, vitriolica, martialia, armoniacalia &c.

VIII. Vesicantia tandem vel respiciantur ut solidorum *stimuli*, ex quibus indè applicitis, & introductis major succedat motuum nisus in villis membranaceam provinciam componentibus, nec non vividior expressio corporis cujuscumque liquidioris, positi ad eorum contactum, idest circa illos, & intra *spatia* per quæ successivè moventur, hinc major ejusdem derivatio, ut mechanicè sentiunt Bellinus, & Baglivus: vel ut nova morbosa emissaria excogitanda sint ad humores recens exoticos educendos aperta, secundùm aliorum placita, præcipuè Lancisii lib. de repentin. mort. observ. 11. *Validius est remedium ad omninò præternaturalem humorem extrahendum, morbosa emissaria subito artificio aperire, quàm inani spe illius concredere evacuationem ordinariis secerniculis, quæ cum consueta sint nonnisi sensim congruere cum fluidis, mixturâ, ac motu naturali gaudentibus, nec subitò, nec tutò præternaturalibus excipiendis liquidis aptari possunt:* Vel denique auxilia sint, liquidorum in genere dissolventia, simulque revellentia, derivantia, atque evacuantia, ut scholæ communiùs effantur. Vesicantia itaque sub his omnibus, aut singulis speciatim operandi modis explorata, biliosis cujuscumque

ad oculum uniformem miſcellam eiſdem ulteriùs conſervant, impeditâ tomenti induratione. Quandoque totum extracti ſanguinis ſerum per omnia globulorum intervalla concreſcit, aut etiam per ſinulos tomentoſorum concretorum corporum ubicumque occultatur: Hinc utroque modo uniformis ſanguineæ ſubſtantiæ ſequitur induratio.

V. Profectò ſuperducta extracto cruori cruſta conſiſtentiæ variæ, aut coloris, aut denſitatis, aut molis, ſubjacentem ſanguinem liquidum, aut non liquidum deſinens, ex variâ lymphæ nutritiæ habitudine, ſeu veluti coctionis diverſis gradibus, ut alibi diximus, auſpicanda eſt.

VI. Varia lymphæ nutritiæ habitudo ad ſe excentrandum, vel non excentrandum in extracto ſanguine, ab ejuſdem ſanguinei fluidi, per vaſa animalia circuentis, motu vario dependet. Et ſanè in febrilis circuitus augmento, cruſtis illis nutritiis, albis, aut flavis eductus ferè ſanguis non cooperitur, quibus tamen in eodem ſubjecto, & in ejuſdem febris remiſſione, obductum ſe prodit. Hujuſmodi phænomenon *ab humorum* in augmento febris majori confuſione, minori verò in ejuſdem declinatione inferendum eſſe conſultum duco, ita ut pacatiores ſucci ſpecificas gravitates, & cohæſiones ſuas multò faciliùs, quàm turbati poſſint repetere.

VII. Non nulli ex alteratione variâ & miſcellâ intermixti ante extractionem aëris, in extractione occurrentis, poſt extractionem circumfuſi, univerſas educti ſanguinis habitudines deducunt. Reverà, ut etiam annuit Guidettus noſter, ſanguis per anguſtius venæ foramen extractus diverſam continuò habitudinem induit à reliquo per latius educto; & ulteriùs vaſi traditus, ac quieſcens diverſis etiam modis alteratur juxta varias ſuperficierum obvii aëris habitudines. Atqui detur aëri propria poteſtas, ſua quoque principiis ſanguini ingenitis. Cur verò non eſt auxilio pleuriticis extractus ſanguis colorem adhuc ſuum uniformem coccineum inalteratè conſervans? Cur majus ſolamen ex eodem variegari inchoante percipitur? Cur maximum, & integra ferè, fauſtaque morbi judicatio, cum ex

eodem

eodem brachio priùs pertuſo, eodem venæ hiatu, eodemque ambientis ſtatu eductus cruor tegmine verſicolori gelatinoſo, &, ut dicitur, pleuritico induitur, ut pariter in affectibus bilioſis univerſalibus præclar. Guidettus obſervat ?

VIII. His omnibus non conſuetæ dumtaxat ex pleriſque obviæ in morbis variis multiplices extracti ſanguinis phaſes reddi palàm queunt, ſed & rariores, ac fortuito eidem ſubjecto, & morbo, accedentes quoad extractum ſanguinem, nunc ſummè ſeroſum, nunc ſiccum, concretum, aut eliquatum, ſincerum, vel incruſtatum variiſque coloribus præditum. Sed hæc diligentiùs excutient practica noſtra Problemata, brevi etiam in lucem edenda.

10. *Cuicumque verò cauſæ tribuatur floridus ille color mihi ſemper ſuſpectus eſt, & timorem incutit cum de bilioſis affectionibus agitur: Idcircò totus inſiſto in promovendâ recrementi eructatione per loca conferentia, lubentiùs ſemper per inferiora, niſi quid obſtet. Idcircò ſæpè vomitorium præſcribo v. g. ex tartar. emet. & ſal. abſinth. ãã. gr.* vj. *cum conſer. viol. vel,* (*quod tutiùs*) *ex infuſione croc. metal.* ℥j. *vel* ℥jß. *pro ſubjecti conſtitutione cum* ℈j. *tart. vitriol. vel ſal. polychreſt. in aq. cichor. q. ſ. & aliquando cum pari quantitate oximell. ſcyllit. hauriendum elapsâ horâ unâ, vel alterâ poſt venæ ſectionem, eâdem ipſâ die, prius quàm ſanguis dato ſpatio velociùs circumactus fellei recrementi jam fermentati fluentum ſecum rapiat ad irruptiones & ſæva ſymptomata, ut contigiſſe non ſemel obſervaverit in ſua quiſque praxi. Quod niſi ſedulò, aut tempeſtivè præcaveatur, pernicioſas indè Anadromes fieri docet experientia.*

DE OCCASIONE EMETICI,

In Bilioſis Affectibus,

Canones Practici.

I. ETSI bilioſâ vomituritione nil frequentiùs occurrat in praxi, utpote penè omnes vomitus per morbos, & præcipuè

præcipuè per febres tincturam Bilis, aut amarorem præseferunt; determinata tamen, & electiva biliosi delinquentis humoris per vomitum invitatio tentanda non est, nisi quodam hic gradu maturæ veluti liquiditatis polleat, aut turgescentiâ mediocri, aut ex hepaticis receptaculis suis, jam versùs principium duodeni, & ventriculum sponte eructetur. Quod si bilis vel crudior extet, vel nimiùm tenax, vel fervens admodum, aut erosiva, aut si paulatinam ex sese per inferiora transcolationem ineat, non inversè movenda, nec properè nimis ad superiora proritanda: *Cave ne inducas effervescentiam biliosorum.* Celebre est effatum Avicennæ.

II. Respiciendum insuper, ut vomitum instituas juxtà habitum, & consuetudinem ægrotantium, ac tempestatem. Cacochima, simulque carnosa, & consistentia Corpora tutiùs emeticis tentabis, non item quæ priùs exquisitè valentia in biliarem morbum confestim rapiuntur: Graciliora, Melancholica longoque pectore, aut collo, laxoque pulmone prædita non tam facilè ad vomitum stimulanda: Nec illa quæ ad vomitum proclivia non sunt.

III. Occasio emetici cum anni temporibus ut sit conferenda ex Hippocrate eliciamus lib. de salubri diæta. *Vomitus oportet, & ventris Cataclysmata in hunc modum usurpare. Sex brumalibus mensibus vomere: Quod id tempus æstivo est pituitosius, & morbi caput tentant, & regionem supra septum transversum. At æstas ubi vigeat, uti Cataclysmatis: quippe hoc tempus torridum est, & corpus biliosius, & gravitates lumbos & genua afficiunt, Calorque urget; præterea fiunt in ventre tormina. Quare corpus oportet refrigerare, & quæ elevantur deorsum ab his locis subducere.* Hæc in gratiam Bilis æstate per vomitum vix movendæ expressim, & singulariter pronunciasse Hippocratem latè patet ex illo alio textu. *Medicari æstate superius, hyeme verò inferius:* Quod certè consilium demptâ bile, aliis quibuscumque humoribus per æstatem peccantibus conciliare videtur.

IV. Emeticum ut morbis particularibus accommodandum sit ex Celso eruamus lib. 2. cap. 3. *Vomitus necessarius est omnibus,*

qui

qui ante febres horrore & tremore vexantur, omnibus qui cholerâ laborant, omnibus etiam cum quâdam hilaritate insanientibus, & comitiali quoque morbo oppressis. Si autem morbus acutus sit, medicamentis asperioribus opus non est.

V. Porrò ex Bilis per vomitum ejectæ habitudine variâ, probum aut improbum eventum auguratur Hippocrates lib.prænot. *Vomitus per quam est utilis qui bilem pituitæ quàm maximè permixtam habet, ac neque admodum crassus est, neque multus: Qui enim sinceriores, pejores sunt. Si verò quod vomitione rejicitur porrum Colore referat, aut lividum, aut nigrum fuerit quisquis horum colorum adfuerit pravus æstimandus est. Quod si eodem vomitu omnes ii colores rejiciantur, id exitiale est admodum. At lividus vomitus si graviter olet celerrimam mortem denunciat: Omnesque subputres & graves odores in omnibus vomituritionibus mali. Ubi repetitos vomitus singultus excipit, mox febris cum pulsus intermittentia, alicujus visceris inflammationem expectato.*

11. *Emeticis tamen diluentes haustus interponi aut subministrari curamus, parilesque fotus spongiâ exceptos. Et hypochondriorum regioni calidè repetitos ipso vomendi tempore, aliisque etiam horis sine vomitu, longè à pastu, præsertim matutinis. Sic & juscula pullorum insulsa herbis cichoreaceis, scab. agrim. capillaribus, ac emollientibus alterata.*

DE OCCASIONE FOTUUM,

In Biliosis Affectibus,

Canones Practici.

I. BILE in viscera naturalia irruente, eâque vehementer extimulante, anodini atque emollientes per exordia fotus quantum utilitatis præstent, quisquis accuratiorem praxim profitetur, haud quaquam ignorat; His enim intensa nimis contractaque fibra laxatur exteriùs, & flexilis efficitur. Diluentes haustus, nec non lotorii clisteres ad idem officium interni

sunt

sunt fotus, nec minùs idcircò auxiliantes.

11. Sed si alicujus jam per viscera decubitus suspicio sit, caveas à longâ nimis fotuum administratione; Partibus enim per remedium ulterius laxatis fluidorumque in stasim compactorum solutione rapidè nimis tentata, suppurationes accelerantur. Ità Hippocrates lib. 2. acut. *Si fovendo nihil profeceris ad ipsum dolorem sedandum, fovendi finem facito. Quo textu ad affectum pulmonicum deinceps relato, subjungit. Id enim pulmonem exsiccat, & suppuratum accersit.* Et lib. decret. Fotus velut in modum explorationis, commendat jubendo, *cum primum laterales morbi oriuntur, dolereque latus incipit, quia nondum manifesta est affectio, calfactionibus, fomentisque periculum esse faciendum.* Ideò in Coacis ad hunc locum Hippocratis effatur Duretus. *Plurimum valere etiam ad suppurandum ipsa curatio, quam medicus instituit.*

12. *Si stomachus antiperistaltico vomendi nisu perculsus fatiscat, exhibeo per horam ante cibum bol. ex conf. hyacinthin.* ℈j. *theriac.* ℥ß. *sal. absynt.* ℈j. *& tertiâ post cœnam horâ emuls. ex sem. melon. sem. pap. alb. extract. in aq. cichor. addito syrup. de suc. ejusdem cichor. vel endiv. vel totius citri, aut hujusmodi, addit. sal. prunel.* ℈j. *laudan. liquid. gut.* xvj. *His peractis non nihil supersedeo, & solo jusculorum usu contentus, diligenter observo naturæ, morbique motum: sæpiùs enim compertum habeo, tantum ægris meis levamen ab hujusmodi regimine accessisse, ut nonnulli post tertium paroxismum jam convaluerint, alii mitiùs imposterùm febricitaverint, & recensitis temporibus ab Hippocrate definitis liberi prorsùs evaserint. Si autem, vel ob majorem bilis redundantiam, vel debiliorem vomituritionem prædicta non suffecerint, & sævire pergant symptomata duplicatis accessibus; tunc per intervalla clysteres injiciendos jubeo, non omissis fomentationibus; nec non venæ maleol: sectionem præscribo; eò quidem lubentiùs, quò per hanc aptiùs revellitur circuentis Bilis impetus, ejusdemque progressus remoratur. Intereà laudatis alterantibus interpono mixturas ex aq. flor. sambuc. totius citri, & theriacal. frig. rob. granor. samb. conf. hyacinth. & similibus paratas, identidem hauriendas, & ferè post diem quintum exhibeo potionem ex decoct. tamarind.* ℥ß. *rhei.* ℈j. *in aq. com. addit. elect. lenit. vel cassiæ recent. extract.* ℥ß.

vel

vel ℥j. syrup. rof. aur. ℥ij, ut quandiù poßibile est evocetur biliosa materies fluorem nacta ; repetendo deinde post hanc potionem usum præfatæ mixturæ cum addit. sal. absynth. & card. ben. aut similium. Quotiès hoc vel suppari ritu servato etiamnum vigeat Tyrannis bilifera sanguinem adorta, tunc absque hæsitatione, modo vires ferant phlebotomias repeto audaciori animo quàm in principio ; nec sanguis per has extractus, & coalescens sincerus erit, ast versicolor vel qualis esse solet in verè pleuriticis, jamque propagatam significat deflagrationem. Cucurbitulas, & frictiones, quæ in aliis, præcipuè malignis febribus adeò commendantur, in his verè biliosis inutiles, imò noxias observavi, si vigente morbo citiùs applicentur ; agitando enim materiam acrem morbificam, perspirationi adhuc imparem, inflammationem adaugent. Pari ratione neque prosunt fudores cum & isti irregulares fiant, & symptomatici languorem potiùs quàm levamen præseferentes, quandoquidem sanguinis massam seroso vehiculo depauperantes, nil penitùs morbosæ Bilis, in suarum partium cohæsione vigentis, exantlare videntur ; Undè major sequitur fluidorum ariditas, & solidorum tensio, minor indè ad secretiones dispositio, & tandem maxima ad perennandam febrim, vel properandam necem occasio: supervacanea idcircò diaphoretica in hujusmodi febrium genere censenda sunt. Accidit persæpè post irritam sudorum emanationem arida, luridaque cutis crispatura, ut in limine monebam, vel tensiva habitus intumescentia in criticam quandoque cachexiam desinens ; cum nempe ab ulteriori effervescentia, & collisione biliosa tandem resina non nihil attenuata à cutaneis glandulis excipitur, ibique inhærens easdem ad tempus obstruit, quò usque vigorata natura, nec non novis vegetisque succis referta paulatinis irrorationibus perfundendis par sit, ne dum ad laxandam cutis glandularem, & reticularem structuram, verùm etiam ad perluendum sanguinem, viasque pro faciliori urinarum micturitione, lævigandas. Porro veræ crises in his febribus rarò contingunt, quæ morbificam materiam statim dißipent, nec non ejusdem fodinas exhauriant. Vrinas dumtaxat uberrimas vidi jam peractis morbi stadiis deposità rubedine sua mictitari nitidißimas, cum videlicet ægrotantes aliquà jam gaudent futuræ sanitatis certitudine. Vesicatoria præ cæteris localibus sæpè proficua visa sunt in contumacioribus

 cioribus

cioribus hisce febribus, quæ utut sanguinem spiculis suis dolorificis sollicitare valeant; viam tamen ad emanationem seri acrioris, & valde ferventis aperiunt; tum etiam ad sanguinem propagatæ, eique confusæ eorum particulæ epispasticæ & cantharidinæ salino-resinosam bilis copiam attenuare, & ad vias urinarias trudere, aptæ natæ sunt.

DE OCCASIONE HAUSTUUM DILUENTIUM
In Febribus Biliosis, & insuper Anodinorum, Clysterum, Cardiacorum, cucurbitularum, frictionum, sudoriferorum, diureticorum, & vesicantium.

(Usus Catharseos,& Phlebotomiæ inferiùs in nostro epidemicarum biliosarum febrium tractatu abundè exponetur; ut occasiones Febrifugi in eâdem biliosa febre suo etiam loco pertractabimus.)

Canones Practici.

I. Licèt diluentes haustus in biliosis febribus causam febrilem è directò non tollant, eam tamen notabiliter hebetant, & molliunt, sæpiusque diu emollitam à morbosis cohæsionibus invertunt, & in naturales restituunt. Nec locus occurrit humectandi opportunior quàm in biliari affectu: Nam qualecumque bilis vitium auxilia diluentia depostulat. Ità si crassa Bilis sit, tenax, & viscida, quam in biliosis morbis ex propriâ cohærendi, & sese conglobandi naturâ, frequentissimam vidimus, longis haustibus dilatatur, & solvitur, ut ideò in his casibus super alios quoscumque, congruat tritissimum illud Hippocratis: *Corpora cum quis purgare voluerit oportet fluida facere.* Idem est, si soluta bilis sit, subtilior, & vaga, quæ nempe diluentibus attemperatur & cogitur. Quamobrem biliosâ febre correptis largi humectantes haustus præscribendi sunt: Præcipuè pro juvenibus, & vividis visceribus, toroso præsertim ventriculo præditis, utimur longis decoctionibus, aut etiam succis herbarum refrigerantium, cichorei, endiviæ, scariolæ, sonci, pimpinellæ &c. interdum & suaviter lenientium ut malvæ, mercurialis, & similium; In delicatoribus aut senescentibus v
juſc.

ampliùs effunditur, vel quia ſpiracula cutis obſidentur ab Ictero, & Icteri materies trajiciendis cutaneorum meatuum anguſtiis minùs apta eſt, vel potiſſimùm, quia febrilis cauſa ſecreta, eadem ac per Icterum bilis eſt, quâ aliquando ſecretâ nec ſudor ad judicationem exigitur, nec ampliùs abſceſſus ex morbo jam judicato expectandus eſt. Ità Valeſius in epid. *Morbus regius in febris ſolutione ortus, per quem & urina & dejectio ſunt quales in benè valentibus, facillimè ſolvitur*; ac brevi Criticus etiam regius morbus judicandus eſt, ante ſeptimam in acutis apparens, ſi largis per alvum, urinam, & in primis hæmorrhagiam purgationibus ſtipetur. Ità Hippocrates epidem. lib. 1. ſect. 3. in acuta ardentium febrium epidemia effatur: *Quibusdam morbus regius ſexto die accidit: ſed hos aut per urinam purgatio, aut alvus turbata juvabat, aut magnum profluvium ſanguinis, ut Heraclidæ accidit; qui juxta Ariſtoclidem decumbebat. Atqui huic & ex naribus fluxit ſanguis, & venter turbatus eſt, & per veſicam eſt purgatus. Iudicatus autem eſt ſexto die, non ut Phanagoreon ſervus, cui cum nihil horum eveniſſet, mortuus eſt.* Idem Hippocrates lib. de vict. rat. in morbis acutis: *In febre bilioſa, morbus regius ante diem ſeptimum cum rigore ſuccedens febrem ſolvit, citra rigorem verò intempeſtivè obortus, lethalis.* Nam obveniens in ſtatu morbi rigor, qui etiam ante ſeptimam in biliari acuta exquiſita interdum accedit, concoctionem declarat, & rectam à ſanguine peccantis bilis tranſmiſſionem, & fomitem à ſinu liquorum vitalium excuſſum. Super hoc concoctionis Icterum conſectantis fundamentum addit divinus ſenex in Coac. prænot: *Quibus in moleſtis febribus ſeptimâ, nonâ, undecimâ, aut decima quartâ die morbi regii oriuntur, bonum, ni dextra præcordia obduruerint.* Nam ſi hypochondria duro tumore corripiantur, Icterus eſt ex vitio viſceris ſymptomaticus, ut infra monebimus, ex quo non niſi pernicies oritur. Præterea Cous eâdem habitâ pepaſmi, aut incepti, aut confecti ratione lib. 1. de morbis inquit: *Febricitanti quidem, & bilioſo ſi bilis ſuo tempore* (ſemper intelligit tempore coctionis) extra diſperſa fuerit, *bono eſt; ſub cutem verò effuſa, ac diſperſa ægroto toleratu facilior, & medico*

Grave hoc saltem monitum Guidettianæ ex talo memoratæ Phlebotomiæ fuisse continuò hîc loci superaddendum existimavimus.

13. *Irritationes alvinæ, aut biliosæ Diarrhœæ sæpe in his febribus intestina lacessunt, absque symptomatum imminutione, quas tamen supprimere vix audeo, nisi vires atterantur; Demulcentibus potiùs & anodinis compesco, & non numquam extractis è salvatella sanguinis unc. 6. circiter. Quod præsidii genus in præfato casu pertinacioris febris valdè proficuum cognovi. Cæterùm suprà dictis arefactis corporibus, quibus salvatellæ sectio non profuit supervacaneum est importuna usurpare remedia. Præstat, negotium ad aliquod temporis naturæ committere, solaque cichoracea aut alia hujus generis præscribere, quorum auxiliis plures fausto omine curatos animadverti. Crises per sæpè secundum magis aut minus susceptam exoticæ bilis tenacitatem, & lentorem ad habitum corporis spontaneè sed imperfectè erumpunt, cum Icteritiis indè subitaneè aut paulatinè obortis: Undè primarum febrium temporaneæ feriationes. Interea Icteritiæ hujusmodi sibi ipsis interdum linquendæ, velut per naturales liquidorum solidorumque pressuras insensiliter difflabiles: Interdum etiam perspectâ earum contumaci statione, aut sensibili detrimento, epicraticis purgationibus, aperitivis incidentibus, & catharticis apozematibus, tum digestivis, tum diureticis præsidiis, oppugnandæ.*

remittimus, quam memorato loco antiquorum intemperiem nominare non erubeſcimus.

II. At verò humoralis obſtructio non inſolens eſt in hepatico viſcere, ubi nempe liquida uberrima, & multiplicia, & inſuper à curſu per alias animalis partes communiter habito notabiliter retardata continuò trajiciuntur: Et ſicuti latex propriè ſanguineus, vel ſincerus, vel cum recrementis variis, aut ſaltem cum ſuccis propriè non ſanguineis immixtus, ſtaſes in hepate præternaturales aggrediens, exquiſitè calidas illas acutaſque obſtructiones producit, quas inferiùs attingemus; ità liquida non ſanguinea ſpeciales in hepate morboſas retardationes ſuſcipiendo leviores quaſdam alias obſtructiones procreant, quas hic reverà agitare decernimus.

III. Ex ſuccis, qui jam à cruoris propriè dicti natura recedentes, hærere diutiùs poſſunt in jecore, indéque leviores, aut graviores obſtructiones extruere, primas tenent Bilis, & lympha; Quarum prima cum ex tardigrado ſuper cæteros liquores in Hepar trajectu, tum ex propria, inſitaque tenacitate, & craſſitie, in arctiores adhuc nexus (quæcumque cauſa ſit) implicata, & coacta veniat, diverſorum quidem graduum obſtructiones ciere facillimè in hoc viſcere potis eſt, ubi non rarò in duriores, ſive calculoſas concretiones degenerat: Altera verò ſeu lympha tum quod uberiùs in hepate ſuper alia omnia viſcera ſeparatur à ſanguine ſejunctéque percurrit, tum quòd multò infirmiùs in hac, quàm in alia quacumque parte à vi circuitus generalis urgetur, ad proprias quoque aggerendas obſtructiones non difficilè diſponitur.

IV. Verum tamen ad judicandam Hepatis obſtructionem non ſoli tactus teſtimonio fidendum eſt; Quippe niſi Hepar tumore notabili, eoque admodùm renitente prehendatur, difficilè ſatis per ſolum tactum ejuſdem habitudines recognoſci, dijudicarique poſſunt, quantumvis in ipſo inſpirationis momento ad inferiora detruſum hoc viſcus diligenter exploretur. Hinc tot practicorum errores effluxere de hepaticis, aliorumque viſcerum morbis, abſolutas ex ſolo contactu ſententias profe-

 rentium:

V. Arquatus criticus à sanguine sine febre interdum post morsum viperarum, aut araneorum, tum post ingesta venena varia rarefacientia accedit cum ægri incolumitate. Quod si quandoque contingat homines post ingestum, aut inflictum virus in icterum facessere, & inde etiam mori, criticum semper ex se se icterum hujusmodi arbitramur; ex quo nempè crebriùs in his casibus affectos homines à venefico morbo feliciter judicari perspicimus. Strenui vinipotæ frequenter ventriculi languoribus, aut colicis, aut articularibus affectibus corripiuntur, quos tamen his omnibus non raro solutos vidimus per subitum salutarem icterum. Irâ correpti in statum quandoque valetudinarium decidunt, nisi icterico affectu corripiantur. Histericæ interdum passiones per icterum supervenientem solvuntur. Vidimus prætereà conflictatos à chronica celtica lue cum ulceribus & doloribus assiduè vehementerque homines subitò ictericos evadere, cunctaque in eisdem aliquandiu pacari. Icteri hujusmodi nullam ex se se curativam praxim depostulant. Arquatum tandem symptomaticum, à sanguine sine febre, non infrequentem animadvertimus in subjectis variis utriusque sexus, præcipuè juvenibus, gracilibus biliosis, & rari corporis habitus. Hæc, ineunte æstate præcipuè sicco, & ventoso, cum diuturnis æstuationibus, in Icterum delabuntur, cum virium prostratione, languoribus, inappetentiâ, interdum & vomitu, non raro & diarrhœâ biliosâ interpolatè recurrente; nec nisi ad autumnum, refrigerato aëre, ac imbribus emollito liberantur. Hujusmodi affectos longis diluentibus, & simul Analepticis excipere oportet, præcipuè si bilis crassioris, & effœtæ inditia videantur. Proficuum identidem experimur bolum ex cassia cum cinamomo, & tantillo rhabarbari, interdum serum lactis cum amaris simplicibus præcipuè Marrhubio, & centaurio distillatum, aut longos haustus ex Thè, in pluribus aquas acidulas, non raro in pichrocolis chocolatam ipsam religiosè usurpatam. Sed efficaciùs præsidium est tempestatis immutatio, patienter expectata.

non infimi ſubſellii medicator in picrochola muliere, atque inteſtinis valde gracilibus, faciléque ad latera abdominis excurrentibus, gracillimo inſuper, extenuatoque meſenterio prædita, per prementem fortiter manum vertebras ipſas perſentiens, exquiſitum, confirmatumque ſcirrhum deprehendere in Pancreate, & pertractare tutò aſſerebat. Sed de nimia plurium practicorum in anatomicis rebus innocentia numquam ſatis dolendum.

V. Simplex igitur obſtructio hepatis, quæ nempe non adhuc vergit in notabilem viſceris, & manifeſtò renitentem duritiem, ſeu ſcirrhoſam, aut ſimilem, per alia potiùs indicia manifeſtatur. Et ſicuti ſimplex hujus partis obſtructio alia à Bile eſt, eâque aduſtâ, & fervente; alia quidem adhuc à Bile ſed ſimpliciter craſſâ, & cretaceâ; alia denique à frigidiori humore, ſive merè lymphatica, ut hac de re ex hepaticis hujuſmodi obſtructionibus aliam calidam denominemus in praxi, ſive calidum in hepate lentorem, à primi generis vitiata bile; aliam frigidam, ſive lentorem frigidum, à lymphaticâ in hoc viſcere aggeſtione & concreſcentiâ; aliam tandem mixtam, mediamque, ſeu à bile non acriori, non calidiori, ſed tantummodò craſſefactâ, & obſtruente, ita tria ſimplicis hujuſmodi hepaticæ ſecretionis genera propriis ſignis interſtinguere aſſueſcimus.

VI. Simplex quæcumque hepatica obſtructio ſibi ſociam devehit coloris faciei, interdum, & totius corporis, immutationem, ſed variam juxta memoratas obſtructionis ſpecies: Etenim ſaturatè flaveſcunt, qui primi generis hepaticâ obſtructione diſtringuntur; ex albo palleſcunt, qui frigidam, lymphaticamque geſtant obſtructionem: Flaveſcunt ſimul, atque pallent, qui mixtâ corripiuntur: ſi quidem genericè in omnibus; ſi non totius corporis, color ſaltem faciei ſenſibiliter immutatur.

VII. Sed alia adhuc tutiora indicia haſce hepaticæ obſtructionis ſpecies diſcriminant. Ex Bile aduſta & ferventi hepaticum obſtructum infarctum denotant non ſolùm levior, aut gravior icterus, antecedens, concomitans, aut conſequens, ſed

effusâ Phyma symptomaticum aggerente, ut cum Dureto loquar. Lentæ non rarò, & subdolæ, præcipuè in hypochondriacorum, studiosorum, aut longis animi affectibus districtorum hominum Jecinore congeruntur intemperies, quæ sensim in lentum pariter sine febre Arquatum influunt: isque naturalem ulteriùs constitutionem videtur invertere, & malam non minus animi habitudinem, inductis frigidioribus animi pathematibus, stupefactione, mœrore, aliisque, quàm vitiatam corporis constitutionem cum flatibus, indigestionibus, cruditatibus, inapetentiâ, emaciatione, torpore, somnolentiâ, prostrationibus, introducere: Quæ si longiùs perduret cuilibet artis auxilio rebellis efficitur. Sapienter itaque Hippocrates admonet lib. de judicat. & prædict. *Regio ex morbo fatuitas aut stupiditas malo est.* Icteri hujusmodi, utpotè à bile cretaceâ, vappidâ, amurcosâ, viscidâ, & inerti sivè frigidiori, ut aiunt, progeniti, communiter idcircò frigidi nuncupantur, qui sibi cachexiam præcipuè in mulieribus asciscunt, in pueris frequenter hydrocephalum, atque in hydropem ut plurimum terminant: Ideò speciem hujus Icteri Hipp. & Gal. pituitosam etiam appellant, velut ex pituitæ cum bile infarctu prognatam. Decocta his amara conveniunt ex absinthio, gentianâ, angelicâ, cichoreo, abrotano, salviâ, marrhubio, carduo benedicto, ruthâ, scordio, camedri, centaureo minori, chelidonio majori, polio montano, aristolochiâ rotundâ, origano, hyssopo, & similibus. Famigeratissimus & amicissimus vir D. Rosinus Lentilius Archiater Wurtembergicus, smegma quoddam suum aperitivum antictericum mihi per epistolam ante hos quatuor annos communicabat, eôque indè in ictericis hujusmodi affectibus, ac hepaticis insuper chronicis obstructionibus feliciter usus, in publicam esse utilitatem evulgandum ratus sum. ℞. *ciner. absinth. juniper. agrimon. ãã m. iij cum s. q. aq. fontis f. lixivium forte. Hujus lixivii mensur. seu pint. vj. incoque radic. rub. tinctor. & filic. an. ℥ij. bardan. ℥iij. fol. marrhub. alb. m. iij. flor. centaur. min. m. ij. cola; & cum colatura & sebo bovillo liquato coqu. s. a. ad consist. smegmatis, vel saponis, sub finem adjiciendo croc. aust. pulveris. ℈ij. effund. in capsulas ligneas, &*

serva.

serva. usus. smegmatis hujus ʒj. aut ℈ij. solvantur in haustu lactis vaccini calidi. Bibat æger hoc lac calidè bis in die. Cum aliis etiam vehiculis interdum exhibemus, quandoque cum tinctura rhabarbari, & absinthii pontici aut montani, nunc solidè in bolo & opiatâ præcipuè cum martialibus. Prosunt insuper tincturæ ex mirrha, croco, millepedibus in spiritu juniperino &c. præcipuè essentiæ digestivæ, aut tincturæ chalibis nobiliùs alcoolisatæ: Ità præstantissimam deprehendimus essentiam martialem armoniacalem, aut martis tincturam s. a. paratam cum succo absinth. & sal. vol. C. C. aut cum spiritu baccarum juniperi & menthæ. Laudo etiam tincturam martis tartaream Lemerii, tincturamque martis auream pharmacopœæ Bateanæ. Terebinthum Cyprium quemadmodum in Pleuritide biliari non admodùm calidâ, succo morbifico per urinas derivando non modicam efficaciam præstat, ità & in Ictero frigido per easdem vias solvendo. Postmodum juscula viperinâ, absinthiaca, aut juniperina, commendamus. Inter cathartica rhabarbaro utimur cum tartareis; cætera ferè declinamus.

VIII. Denique Icteri, ex vitio hepatis symptomaticè sine febre producti, non infima causa est calculosa cystidis felleæ habitudo. Superiùs in altera parte hujus historiæ symptomaticum auriginosum morbum ex calculo cysti felleæ insidente, optimè judicatum exposuimus, eodem calculo per cathartici stimulum in nobili matrona è cysti deturbato, & excreto. An præter fortuitum hocce auxilium alia etiam remedia potis sint calculos hujusmodi recentes, aut veteres è nido hoc suo arctè servato semovere, hactenùs profectò imperspectum fuit: An insuper calculi ipsi humani è folliculis cadaverum hepaticis collecti, & præparati calculis hujusmodi viventium abrumpendis, atque è propria sede divellendis prestò sint, ut vagatur opinio. An denique ad hunc usum præstantior sit lapis ex felle seu vesica biliaria nigri bovis, nihil ipse profectò decernam, lapideas has omnes virtutes nimis adhuc obscuras existimans, ut & specificam ejusdem calculi biliaris humani facultatem in febribus continuis, & lapidis in cysti fellea porcorum indorum, & in

potissimam hepatis portionem invadente. Quod si totum hepatis corpus scirrhosâ aliquando duritie obsideatur, mors fores pulsat, præcipuè quibus alvus non dejicit observante Galeno. Qui Scirrhi ad suppurationem perducuntur ex practicorum observatione facilè in cancrum abeunt, nullamque curationem suscipiunt: Nec tamen feliciorem suscipit hepatis scirrhus quamcumque induat habitudinem; hic enim utplurimùm incurabilis est, præsertim confirmatus & grandior. Externis interea validè emollientibus & discutientibus potissimùm utendum; interiùs autem potenter dissolventia, incidentia, & roborantia interdum & exsiccantia, eisdem superaddere contingit. Hæcque fusiùs describunt practici antiquiores omnes, præcipuè Galenus & Ætius, à quibus ideo recensendis, veluti eorum utilitatem haudquaquam sperantes, lubenter supersedebimus. *Id* proportionaliter intelligendum est de calculis, in propria hepatis parenchimatosa substantia delitescentibus, nec non de vermibus & hydatidibus in eodem viscere natis, & contumaciter stabulantibus.

XIII. De cætero, respiciunt in genere difficilem hepatis, jamque insanabilem obstructionem signa illa à Galeno lib. de dynam. collecta, si in hepatico affectu simul accedant: *Tussire nimium, in latere dextro quiescere non posse: sanguinem è naribus identidem profluere: pedem dextrum aut etiam utrumque constanter tumescere; post vesperam, & circa vesperam, pigritiam vel lassitudinem pati.* Quibus superaddenda est lenta febris, & continens, cum corporis consumptione, surdaque, aut vividiori ad hypochondrium dextrum doloris sensatione perpetuâ.

XIV. Recentem, & sine febre frigidam hepatis obstructionem designat Hippocrates aph. 40. sect. 6.: *Quibus hypochondrii dolor est sine phegmone iis superveniens febris dolorem exsolvit.* Quoniam, ut ait Galenus, *febrili motu dolorificus humor inciditur, tenuatur, atque digeritur.* Adde, divinum senem per textum hujusmodi, obstructionem hepatis veluti criticam indigitare, quæ nempe ex crudi, indigestique humoris, ad naturalium fluidorum cohæsionem imparis, secretione in hepaticis

concursibus

volatili principio, aut aſperiori, excitantique pollentia.

XVII. Hæc tamen ultima, tartareis præſcitim immixta, utiliter adhibentur in oppoſito hepaticæ obſtructionis genere, ſeu à frigido lentore lymphatico. Opitulantur igitur in hoc affectu fortiora aperientia, incidentia, deterſiva, roborantia, atque volatiliſantia, ex regnis omnibus deducta, modiſque quàm plurimis adminiſtrata, iiſque interpollatè intermixta præſidia viſceris plenitudinem imminuentia, ſeu congruentia cathartica. Proficua interdum deprehenduntur in ejuſmodi obſtructione, ad cachexiam aut hydropem faciliùs tendente, Jura Galli veteris & viperina, aut etiam diaphoretico-diuretica ex rad. chin. bardan. ſmilac. ſalſ. parill. ſaſſafr. guajac. lign. quercin. juniper. & ſimilibus. Sed pro omnium remediorum inſtituendis claſſibus, & formulis, ut & victus in hiſce morbis ducendo regimine, innumera apud practicos omnes authores commentaria ſuppetunt.

XVIII. Media tandem, ſive mixta hepatis obſtructio à limoſa bile, ſed inertiori, mediæ quoque naturæ remediis oppugnatur. Frequenter utor ipſe in hac obſtructionis ſpecie ſuccis, decoctionibus, aut aliis præparationibus, elicitis ex 2. aut 5. radicibus aperitivis communibus, & radic. ering. enul. campan. rub. tinctor. filic. fol. agrimon. capil. ven. hepatic. bugloſ. ling. cervin. geran. cuſcut. camedr. abſinth. hiſſop. marrub. centaur. min. fumar. ſcolopendr. flor. geniſt. & ſambuc. baccar. juniper. &c. utor prætereà arcano duplicato, tartaro vitriol. & limatur. calib.; lixivioſis quoque ſalibus; & identidem aloëticis, rhabarbaratis, aliiſque ſpecificis Catarticis.

DE HEPATIS PHLEGMONE

Canones Practici.

Hepatis Phlegmone vel gibbam, vel cavam partem distinctim obsidere potest: Prima tactui manifestior est, altera obscurior.

I. QUandoquidem hepatis viscus, quod præter communia integumenta tribus valdè crassis abdominis musculis, & insuper peritoneo contegitur, tactui vix aliquam sui notitiam præstare posse videtur, nisi (ut Galenus admonet lib. 5. de loc. affect. cap. 7.) *vel magna in ipso oriatur inflammatio, vel incumbentes ei musculi extenuati fuerint*, vel (quod quidem Galeni loco addendum esset) fortis saltem obstructio ingentem tumorem afferat; Phlegmone hujus visceris, quæ quidem sola, & legitima, & propriè à cruoris vitio, inflammatio est, si gibbam ejus partem invadat, ita attollit ejusdem molem, ut tactui perfacilè conspicuam reddat; non item si imam dumtaxat regionem occupet; ut hinc phlegmonem in cavâ hepatis regione, advertente Galeno, per alia potiùs accidentia, quàm per tactum investigare oporteat. Hæc autem hepaticæ phlegmonis differentia loci haberi facilè potest, namque cum phlegmonosa affectio coacervata in determinatum tumorem inflammatio fit, hæc certè partem unam hepatis duntaxat obsidere potis est, alterâ quidem in tumorem non advocatâ; licet hęc cum tumida parte suos etiam morbidos assequatur consensus: veluti in plegmone humeri, aut cubiti, vicinæ partes lentorem sanguinis, tensionem, calorem, aliaque phlegmonis accidentia, veluti in leviorem quandam inflammationis partem deductæ, compatiuntur.

Signa utriusque Phlegmonis cõmunia, Dolor, febris acuta, dif-

II. Signa tum internæ, tum externæ hepaticæ phlegmoni communia sunt: 1. Dolor ad dextrum hypochondrium, non quidem punctorius, sed obtusus, qui ideo vocabatur ab Archigene *tardus*, *stupidus*, & simpliciter *tractatorius*, ut habemus in Gal. 2. de loc. aff. cap. 8., interea cum ingenti ad

nc locum gravitatis sensu ; quandoquidem viscus suapte *ficultas spirandi, sicca tussicula, astus, cibi fastidium, sitis, vomitus, adstricta alvus, urina color corporis, decubitus &c.*
amplum, omniumque hominis maximum, & valdè com-
n, si multo repleatur sanguine insignem gravitatem nan-
r, quæ ab ægrotante inprimis percipitur, dum sese ab
tere in aliud convertit. Ab inflammatoria verò accumu-
e sanguinis in hepate cum non tantùm viscus, ejusque
gens membrana, sed annexa insuper ligamenta in ingen-
idigantur tensionem, hinc tensivus dolor cum gravativo
abitur, ut in omnibus hypochondrii locis, quibus he-
er sua ligamenta connectitur, peculiarem suum tensivum
itiri dolorem necesse sit. Ita Galenus 2. de loc. aff. cap.8.
ns de ejuscemodi hepatis dolore ait *dolor hujusmodi, si quis vicina corpora ad consensum inducit,* sentiet igitur æger mo-
n tensionis sensum totâ illâ cavâ diaphragmatis parte, cui
is suspensorium ligamentum illigatur; sentiet igitur ad fi-
sterni, & cartilaginem Xiphoidem, quibus suspensorii
enti productio committitur; sentiet ad posteriora, atque
diaphragmatis, ubi ad locum trajectus cavæ peculiari li-
nto connecti hepar in ejus anatome ostendimus; sentiet
era spuriarum costarum, quibus dexterum hujus visceris
entum à nobis descriptum adnascitur; sentiet tandem in
sinistro hypochondrio, ubi sinistrum à nobis pariter suo
descriptum ligamentum affigitur, atque interdum suis etiam
stis tensionibus afficietur umbilicale ligamentum. Ita Ga-
, ejusque sectatores effati sunt in hoc hepatis morbo,
em in pluribus plerumque locis percipi. Hoc autem ex
re multiplici elicitum hepaticæ phlegmonis signum gra-
num est, cum certè, vel hoc solo discerni hæc affe-
ab aliis omnibus queat. Addit Galenus cit. loc. Phleg-
osis jecoris doloribus doloris usque ad jugulum extensio-
, quam tamen aliis etiam hepatis morbis, ut obstructio-
s, scirrhisa communem esse contingit. Licet afferat Fore-
de hepat. affect. lib. XIX. obser. VII.: *dolorem ad jugulum propagatum sentiunt ii tantummodo, qui magnâ laborant phleg-*
: Quod si adsit hæc ad usque jugulum doloris in hepatica

phlegmone propagatio, morbum in gibba parte intelligendum esse, idem author eodem loco ex Galeno admonet. II. Febris acuta quidem, sed plerumque non ardens, neque cum intenso calore, interea cum pulsu magno, sed molli, & undoso, cum urinis rubeis, & crassis, cum rubore faciei interdum sincero, interdum verò subfusco, atque ad dextram genam intensiori; atque hæc febris noctu ut plurimum exacerbatur. Forestus loc. cit. ait: *Nisi valenter jecur inflammari contingat, licèt febris excitetur, quoniam princeps viscus est, tamen ea acuta non erit, nisi eadem inflammatio magna sit.* Interea à praxi edocti sumus, febrem, jecoris legitimam phlegmonem comitari solitam, vel malignam esse, vel saltem semper acutam: Ita de phlegmonosis doloribus intelligendus videtur Hippocratis textus in lib. Prorreth. *Febres ex hypochondriorum doloribus malignæ.* Non tamen diffiteor, à majori, vel minori, ampliori, aut angustiori hepatica Phlegmone acutiorem remissioremve exoriri febrem; dum sanè in externis omnibus, internisque partibus magnitudinem inflammationis vehementia febris continenter sectatur. Quâ de re, ut in exili, spuriaque interdum hepatica inflammatione vix febrem percipere datum est; ita in acutissimo, & universali jecoris phlegmone, veluti erysipelas est, vel ipsa ardens febris, seu typhodes, ut dicitur, excitatur, atque excandescit. III. Ingens spirandi difficultas; cum hepatis moles adauctâ gravitate adnexum diaphragma deorsum trahat, magnitudine, & intumescentiâ comprimat, utroque modo liberum ejus motum impediat. IV. Tussicula arida, & sicca, molesta quidem, sed rara. Fortè quintum hujusmodi signorum genus implere posset monitum illud Hippocratis in Aphor. 59. sect. 5. *Hepati inflammationem patienti singultus advenit.* Hæc quidem signa propria sunt hepaticæ phlegmonis, atque ab eadem inseparabilia: Alia insuper à Galeno, aliisque advocantur in medium, quæ vel hunc affectum non semper comitantur, vel aliis etiam hepatis morbis, ut hepatitidi, erysipelati hepatis & interdum adjiciuntur: ut linguæ color in primis magis ruber, deinde verò niger evadens: vehemens cil

fasti-

fastidium, sitis inexplebilis: vomitus tum sinceræ bilis, tum ejus, quæ ovorum vitellis similatur, quæ postea æruginis aliquem colorem referre conspicitur: alvus adstricta: urina flammea, & acris: color totius corporis pallidus ad ictericum vergens: decubitus supinus facilis, sed difficillimus super utrumque latus, cum in dextro decubitu major tensio sinistro hepatis ligamento inducatur, in sinistro verò cætera ligamenta à suspensi visceris pondere vehementer distendantur. Sensus ingentis æstus ad dextrum Hypochondrium, interdum cum macularum ex rubro nigricantium, aut exurentium vesicularum ad hunc locum eruptione.

III. Distinguitur legitima hepatis phlegmone à calidâ, sive acuta hepatitide ab accensa bile producta, quod in hac ultimâ affectione, si adsit dolor, acutus sæpè est, atque lancinans cum non tanto molestæ gravitatis sensu; neque insuper per varias visceris partes tam multiplex: Febris in hepatis phlegmone statim principio acuta est, sed in calidâ hepatitide initio quidem lenis, hinc sensim augescens, in statu morbi, longè quàm in phlegmone ardentior evadit cum calore intenso, sæpe cum rigore, aut horrore periodos instituens, cum veloci pulsu, duro, inæquali, & quodammodo serratili, urinis tenuibus, intensè citrinis, seu croceis, & ardentibus, flavo insuper, seu icterico, aut aliter lurido ad faciem aut etiam ad totum corpus subitaneè oborto colore: tussis inanis frequentior: lingua flavescens, & sicca: oris amaror: oculi concavi: summa, & inexplebilis sitis: acerrimæ auriginoso colore saturatæ, aut etiam lividæ bilis vomitiones crebræ: gravior ciborum aversatio: biliosæ, calidęque per alvum dejectiones. Comitatur macilentus, atque extenuatus corporis habitus: tùm caussæ bilem multiplicantes, aut in inordinatos motus excitantes præcessere; ut fusiùs inferiùs, quum de hepatide sermo erit. *Signa quæ Hepatis Phlegmonē à calida Hepatitide interstinguunt.*

IV. Interstingui facilè insuper potest phlegmone hepatis à pleuritide, quod in hac acerbior dolor est, & punctorius; Et licèt in hepatis phlegmone doloris usque ad jugulum propagatio interdum contingat, tamen, observante Dureto in com- *Signa Hepatis Phlegmonem à Pleuritide dirimentia.*

comment. ad Coacas: *Hepatis inflammatio solam ad jugulum tensionem facit: pleuritis verò punctorium, & gravantem dolorem, quæ duo planè sunt acerbiora quàm tensio.* Difficultas insuper in pleuritide spirandi major est, nulla coloris faciei mutatio, saltem non in ictericam illicò habitudinem conversio, nisi in biliosâ aliàs descriptâ pleuritide, quæ quidem adhuc ab hepatis phlegmone satis distinguitur per doloris sedem ad costas veras, atque humidam, sputisque feracem creberrimam tussim. Cæterùm non solùm sicca non est, quæ in qualibet pleuritide tussis vehementior est, & molestior, quàm in hepatis phlegmone; sed plerumque humida, saltem procedente malo, cruento sputo, aut aliquantulum sanguini intermixto, aut aliàs colorato conjuncta; atque copiosa ejiciens; Pulsus insuper durus, & vibrans, ac ut vocant, serratus, seu serrinus: In Hepatis verò phlegmone, tussis, ut supra, arida, & sicca est, neque crebra, nec fortis: mollis pulsus, atque ad undosum accedens: Tum inspiratio, atque expiratio æquè difficiles sunt in pleuritide: sed in hepatis inflammatione prima difficilior percipitur, altera verò facilior. Tumor denique, & pondus gravans, veluti deorsum trahens thoracem, ad dextri hypochondrii regionem haudquaquam in pleuritide dignoscitur. Operosius igitur videtur à pleuritica, & præcipuè biliari affectione distinguere memoratam superiùs hepatitidem, quam quidem sectantur acutus interdum dolor, intensior febris, duriorque pulsus. Et sanè præter memoratam respirandi diversam rationem nonnisi doloris sedes, atque à tussi exspuitionum habitudo affectus hujusmodi interstinguere possunt, cum non tantùm eadem in utroque affectu doloris, febris, & pulsus ratio videatur, sed & excretionum per vomitum, aut secessum, aliorumque omnium, quæ bilis copiam, malitiam, aut malam transmissionem indicare queant. Ita facillimum est, hujus generis hepatitidem cum pulmonum affectu complicari juxta illud Hippocratis in Coac. prænot. *Hepaticis sputum multum cruentum, sive intus sub putridum, sive si merè biliosum fuerit, statim perniciem denotat.* Non ergo cruentum hoc sputum ab affecto He[...]

rect[...]

ctà profluere dijudicandum est; ut neque Textus ille Hippocratis in Coacis: *Qui spumantem expuunt sanguinem, dextroque laborant hypochondrio, à jecore spuunt, multique intereunt*, intelligendus venit, quatenus sanguis ab hepate ad tracheam, veluti per directam quandam liberéque productam viam, insonte fortasse pulmone traductus, tussi foras ejiciatur. Id enim non sibi velle declarat idem Cous in Aphor. XLII. sect. V. *Quicunque spumosum sanguinem expuunt, his e pulmone eductio fit.* Sed eo quòd impedito per ingentem hepatis phlegmonem in magnis numerosisque hujus visceris sanguiducis vasis libero sanguinis fluxu, is certè tam insigni proprii itineris parte defraudatus, alióque cursum necessariò inflectens, irruptionem in pulmones, atque etiam exundationem frequenter moliatur; undè ejusdem spumosi, aut minùs spumosi, copiosa, minúsve copiosa per tussim excretio contingat. Eodem quidem pacto, quo mulier, cujus occlusa uteri vasa menstrui sanguinis effluxum impediant, hæmorrhagiâ narium, aut vomitu, aut hæmoptysi sanguinem non raro profundit: juxta Aphor. XXXII. Sect. V. *Mulieri sanguinem evomenti menstruis erumpentibus solutio.* Et vicissim. Atque illud in Coac. *Mulieri menstruali, cui menstrua non respondent prodest è naribus profluere sanguinem*: Multisque juvenibus usu venit, cohibitâ narium hæmorrhagiâ sanguinis anadromem cursum habere per pulmones, exitumque per os. Porrò curatarum hepatis inflammationum pro pleuritide, aut saltem pleuritidi similium, plurima prostant exempla apud Galenum, Zacutum, Horstium, Vallerіolam, Schenckium, Forestum, Panarolum, aliosque: Tum plurima etiam complicatarum hepatis, atque pulmonis lethalium inflammationum: Quorum unicum, idque profectò recentissimum, ne nimius videar adducam. In Principe de Ursinis Romæ Prid. Non. Decembr. superioris anni 1722. post quatuor dierum morbum octuagenariâ defunctâ, & apertâ, hepatis, & pulmonis viscera abitâ in necrosim inflammatione æquè perculsa deprehensa sunt. Ita illàc accepimus.

Differentia in Hepate Phlegmonis, & Erysipelatis.

V. Cum autem erysipelas hepatis inflammatio quoque sit, sed latior, & acrior, & totum occupans viscus, neque in peculiarem tumorem coacervata; idcircò quantumvis Galenus 5. de loc. affect. cap. 7. admonere contendat *hepatici erysipelatis accidentia phlegmonis accidentibus ferè similia esse.* Per ipsum interea erysipelatis acutiorem gradum utramque invicem affectionem distinguemus. Adjicit enim Galenus; *& insuper* (in hepatis erysipelate) *febris quoque cum vehementissima siti laborantes cruciat: Eas enim febres, quas causones, seu ardentes antiqui vocabant, magnâ ex parte advenire videmus jecoris, aut ventriculi flammeis dispositionibus, atque in pulmonis inflammatione erysipelatis participe ardentes febres excitantur, quemadmodum ubi in universo quoque corpore biliosi humores ad immoderatum fervorem perveniunt. Verùm hæ, quæ aut jecoris, aut ventriculi occasione eveniunt, omnium sunt vehementissimæ, quibus particulis ita laborantibus febres magnâ ex parte in marcorem transmutantur:* Per diversam igitur comitantis febris naturam phlegmone hepatis ab ipsius erysipelate discriminatur; & dispar febris conditio à dispari utriusque morbi fovente caussâ æstimanda est: Illa enim propriè à sanguineo, hæc verò à biliari principio ortum ducit. Hinc non tantùm hepaticæ phlegmonis febrem erysipelatosa febris seu ardens, & Typhodes, longè vehementiâ superat, sed ulteriùs acutior in erysipelate dolor est, & calor admodum intensior non solùm in affecto hypochondrio, sed in universo etiam corpore.

Indicia hepatis Phlegmonem à spasmodico ejus dolore distinguentia.

VI. Alia insuper indicia sunt, quæ hepatis spasmodicum dolorem à phlegmone discriminant: Quippe spasmus hepatis morbus est repentè invadens, cæterùm siccus, ut nulla in linguâ, cute, urinis, aliisque excretionibus peccantis, aut transmissæ bilis vestigia obversentur: Dolor non gravativus, aut tensivus, sed veluti dilanians, atque ad interiora, superioraque retrahens, isque vehementissimus, non insuper continuus, sed ad intervalla recurrens: intervallata in consequens spirandi difficultas: Ingens quidem, unaque per totum hypochondrium tensio, non verò circumscriptus tumor

tan-

tangenti manui porrigitur : Nulla tussis, aut saltem ejus conatus ab hypochondrii tensione impeditus. Ut subita ejus invasio est, ita & subitanea solutio : Nulla præcipuè febris, quæ si tandem morbo diutiùs desæviente, accendatur, morbum indicat juxta illud Hippocratis in Coacis *Hepar vehementer derepentè dolentibus febris succedens remedio est.* Cæterùm à simplici obstructione, atque à scirrho per propria signa, horum tractatibus adjecta, facilè jecoris phlegmon interstinguitur.

Quomodo distincta sunt musculorum abdominis, atque jecinoris inflammationis indicia.

VII. Galenus cit. loc. animadvertit, inflammationem musculorum abdominis cum hepaticâ inflammatione confundi posse, hinc signa tradit, quibus una ab altera distingui valeat. Siquidem in musculorum abdominis inflammatione cutis circumtensa valdè est, ut si quis digitis apprehensam attrahere velit, ea minimè sequatur. Insuper inflammatio musculi unius aut plurium abdominis se tactui non tantùm facillimam præbet, sed insuper extra hypochondrium elongatur, versùs umbilicum plerumque se proferens, affectorum præterea musculorum figuram repræsentando, diversam à figurâ inflammationis hepatis, in qua quidem subrotunda, & circumscripta in hypochondrio moles profundiùs percipitur, dum musculi manu facilè pertractari, nec non à subjecto tumore dimoveri, atque expediri possunt. Præcipuè dissimilis in hisce inflamationibus totius corporis color exhibetur : In musculorum inflammatione naturalis, & vividus permanet, in hepatis phlegmone aut pallidior apparet, aut ad ictericum vergens. Ita per hujusmodi totius habitus, & in primis faciei coloris inspectionem, atque insuper ventris explorationem Galenus Stefianum quendam, ab aliis Medicis abscessum in hepate gestare creditum, abscessu in abdominis musculis, ex phlegmone genito, affectum esse revelavit, ut meminit cit. lib. 5. cap. 7. *de loc. affect.* Atque his Galeni vestigiis insistens Valleriola, mulierem, quæ ab alio Medico phlegmonoso hepatis tumore prehensa judicabatur, musculorum abdominis inflammatione vexari fœliciter ostendit, ut affert lib. 4. observat.

cap. 5. Adhæc, urinæ, aliaque excreta in musculorum inflammatione veluti naturalem consistentiæ, coloris, & componentium partium habitudinem videntur adhuc præ se ferre; quod quidem in hepatis phlegmone minùs contingit.

Quomodo Phlegmones gibbæ, aut cavæ partis Hepatis discerni invicem queant.

VIII. Denique phlegmones gibbæ, cavæque partis hepatis distingui invicem sat facilè possunt. Si gibba, vel convexa hepatis pars laboret, durus tumor tactui se facilè porrigit, figuram hepatis penè globosam, aut quasi semilunarem referens: renixus: dolor inter respirandum major est, & usque ad dextram juguli partem protensus, ut detrahi videatur, acris insuper circa cordis foveam: Tussis, & respiratio crebrior cum dispnea, majorque gravitatis sensus; cum difficiliori in dextrum latus decubitu: facilis ad phrenitidem, imò & paraphrenitidem transitus. Symptomata denique omnia ad partes thoracis attinentia graviora sunt, quàm ad intestina, & ventriculum; & sanè si cava pars afficiatur, tumor ad tactum non est adeo conspicuus; dolor interim aliquis per tactum, & compressionem percipitur: Vehementior sitis, linguæ scabrities, & nigredo, interdum flàvo, aut viridi colore fucata, nausea ferè continua: imò in ventriculo cardiogmos, aut frequens singultus, aut utrumque; biliosarum sanierum vomitus; ventris laxitas & *ambarum partium commune symptoma est febris, sed convexarum major*; ait Duretus ad Coac. Hipp. fol. mihi 458. Adite eundem ibidem, & fol. 325. pro his diversis in gibba, aut cava parte eliciendis inflammationis indiciis; tum Galenum lib. 5. de loc. affect. cap. 7. Forestum lib. XIX. de Hepat. affect. observat. VII. Sennertum de Hepat. inflamm., Riverium lib. XI. cap. II. de Hepat. inflam. aliosque.

Hepatis Phlegmone etiam ante quartam diem ægrum interdum de medio tollit, at verò non per morbi

IX. Gravissima hepatis phlegmone cum enormi visceris tumore, etiam ante quartam diem ægrum jugulare potest, non quidem ex morbi solutione, seu malâ judicatione, sed ex oppressione tumoris, sive ex respirationis suffocatione, per diaphragma à functione sua prorsus impeditum. Ut qui hoc pacto præfocentur, per immanem orthopneam moriantur. In-

habi

habet Hippocrates sect. 2. lib. 2. Popular. morbor.: *Coi sorori hepar elatum est splenico modo. Mortua est secundâ die.* Idest, hepar in hoc casu tantam in molem fuisse elatum intelligit in quantam lien interdum solet, qui sanè ob laxissimam texturam facilè, celeriter, & insigniter distendi potest, atque tumescere. Ita insignem lienis tumorem, qui usque in dextram partem tendi aliquando videretur, Liciex accidisse superiùs Cous narraverat. Cæterùm similem in hepate phlegmonosum decubitum cum strangulatu & nece ad secundam invasionis diem vidimus nos non ita pridem, seu Idibus Martiis hujus anni 1723. in Illustrissimo D. Francisco Boschetti ante Templum D. Antonii in majori Padi viâ decumbente. Ita oportunè annotat Duretus in comment. ad Coac. Hipp. loc. de morb. vesicæ: *Quæ phlegmone systrophica jecur occupat primis etiam morbi diebus sæpè mortifera esse dicitur.* Pessima igitur, mortemque esse brevi adfuturam portendentia, hæc in hepatis inflammatione signa sunt: Febris ardens, sitis inexausta: lingua scabra: refrigeratio extremorum, quum medium corpus, & præcipuè dextrum hypochondrium uritur: vomitus item niger, vel porraceus: venter intumescens: jactatio vehemens cum frequenti pedum suscepta ab ægro nudatione. Enormis præcipuè tumor, renixus, & dolor cum frequenti singultu, animique defectu. Hepatis Phlegmone per metaptosim, invadens, si fractis viribus accedat, citò mortifera est, juxta illud in Coacis: *Ex anginosis hypochondrii dolor irritâ crisi, cum infirmitate summa, & exolutione obortus, clàm necat, tametsi admodum videatur esse in tuto.*

solutionem, sed per tumoris suffocationem: cujus quidem Phlegmonis indicia exhibentur.

X. Prognosim à divini senis oraculo hauriamus. *Præcordia sine ullo doloris sensu æqualiter mollia esse oportet: At inflammatione tentatâ, aut inæqualiter affectâ, aut dolore vexata, non contemnendæ ægritudinis notas præ se ferunt.* In Coacis prænot. fol. mihi 279. jam dixerat: *Præcordia optima quidem, quæ dolore vacant, mollia sunt, & æqualia tum dextrâ, tum sinistrâ parte: Incensa verò, aut dolentia, aut intenta, aut inæqualiter affecta, tumentia, potissimùm in principio morbi mala sunt, præser-*

Naturalis Hypochondriorum viscerum status; ipsorumque tumentium varii, secundùm variam sedis tumoris, magnitudinis, doloris,

duritiei, mollitudinis, & adjunctæ febris conditionem, eventus ex Hippocrate.

præsertim in dextera parte, & mortem brevi affore indicant. In Prognost. verò: *Præcordia tumida, dura, & dolentia, si in universum affecta sunt, maximum malum portendunt, si verò altera parte dumtaxat, & sinistra minùs periculum est.* Addit insuper: *Hujusmodi tumores* (viscerum scilicet in hypochondriis degentium phlegmonosi) *in principio quidem proximam mortem denuntiant:* pariter lib. Prognost. *Ubi verò viginti dies excesserint, neque quiescente febre, neque tumore remisso, ad suppurationem convertuntur. Mollis tumor dolorem non inferens, & digitis cedens longiori tempore finitur, sed non ita grave ab eo periculum pendet. Quod si intra sexaginta dies neque febris desinit, atque tumor desistit, fore suppurationem hoc loco, & reliquo ventre significat. Durus itaque, magnusque tumor, dolore crucians, mortis periculum non multo post fore denunciat: mollis verò, & sine dolore, quique prementi digito cedit, longus esse solet. Ventris tumores minùs faciunt abscessus, quàm qui in hypochondriis: minimè verò qui subter umbilicum sunt, in suppurationem vertuntur.* Jamque his textibus Legislator noster prius naturalem hypochondriorum viscerum statum, hinc acutissimi eorum, & præcipuè jecoris phlegmonis, peracuti, acuti simpliciter, & demum in chronicam indolem vergentis, eventus omnes tum ex tumoris amplitudine, & loco, majus, aut minus periculum denunciat.

Alvi fluxus in Hepatis Phlegmone mali: & qui deteriores sint. Parotides hunc morbum plerumque malè judicant. ex Hipp. Nihil autem moveri mortiferum est.

XI. In hepatis phlegmone alvi fluxus mali, præcipuè si ante morbi concoctionem adveniant; cum his ea non excernantur, quæ excerni oportet, atque insuper humorum turbationes, & solutiones, & viscerum resolutiones per ipsos indicentur; quo quidem judicio intelligendus est textus ille in Coacis. *Quæ cadunt in hypochondrium dolorifica mala, cum aliàs prava sunt, tum verò si faciunt profusiores alvos: Pejora autem, quæ brevi nascuntur.* Pessimæ verò inferiores hujusmodi excretiones, si copiosæ, & crassiores sint, simulque ad lividum colorem accedant juxta illud Hippocratis in Prorrethic.: *Ex torminoso sedimentum limosum, sublividumque, malum: An ex hypochondriis dextrum dolere videatur, exolvaturque? at-*

bus

his [*parotides parùm dolorificæ? Venter his omnibus copiosè fluens, perniciem affert.* Revera aliis locis Cous de parotidibus hepatis inflammationi supervenientibus sermonem inducit, malè insuper ab hujusmodi transmissione præsagiens. Ita in eod. Porrethic. *Ex volvulis malè olentibus cum febre acuta, hypochondrioque sublimi diutiùs perseverante, parotides exurgentes perimunt.* Ibidem. *Quibus amplè, & crebrò spirantibus morbus regius, & febres acutæ cum duris hypochondriis refrigeratæ fuerint, hi abscessus magni secundum aures suscitantur.* Revera in hoc ultimo textu Hippocrates neque satis dirimere videtur duritiem hypochondriorum inflammatoriam à duritie scirrhosâ, cum de dolore sileat, neque in transmissione ad parotides [perniciem, aut utilitatem contingere annuit. Id interea colligamus, parotides hypochondriorum morbis succedentes plerumque mali ominis esse. Interea frequentiores fortasse Hippocrati visæ sunt ab hypochondriorum phlegmone, aliisque morbis parotidum eruptiones, cum ibidem binos adhuc hosce textus adjiciat. *Quibus comatosa, fastidiosa, hypochondria, dolentia, & cruenta exigua, in his parotides exciuntur: antea autem faciei signa - - - - Hypochondrii contentio cum comate fastidioso, & capitis dolore parotides attollunt.* (Galenus in commentario: *per dolentia hypochondria, & hypochondrii contentionem* phlegmonem intelligit.) Tum in Coacis habet, *in diuturno hypochondrii meteorismo* (habeas pro meteorismo Hippocratico magnum, subitóque in sublime elatum, ipsiquemet visui fortè obvium: nec tamen valdè durum tumorem; à flatu, scirrho, aut phlegmone productum, interdum ab eodem usurpatur hoc nomen pro ægri surrectione, dum nempe is à lectulo se attollit denuoque residet, ut sect. 2. progn. t. 6. & Coac. t. 493. quandoque etiam pro ipsamet flatuosa substantia per intestinalem fistulam turbulenter vagante: Atque de hoc flatuoso intestinorum meteorismo loquitur in Coacis: *à suppressione alvi meteorismus Hypochondriorum, gravis.* Colica flatuosa. Tum in 7. Aphor. sect. 6.: *Dolores qui ventrem tenent cum tumore, levissimi sunt: sine eo, gravissimi.* Flatus Hypochondriacus.)

&

& alvo graveolente , abſceſſus , qui ad aurem aſsurgit , necat. (Intelligit hic ſenex pro graveolente alvo illiacam affectionem : quod quidem ſuperiùs explicaverat : *Parotides graveolentis volvuli conſectariæ cum febre acuta , & hypochondrii meteoriſmo , diuturno , interimunt.*) Tandem ibidem : *in biliofis ſpiritus magnus , & febris acuta cum præcordii intenſione juxta aurem abſceſsus facit.* Sed id fortaſſe translationum ab hypochondriis ad parotides frequentius erat in Græciâ ad ævum Hippocratis. Nos tamen in Italis noſtris regionibus rariſſimum eſſe animadvertimus. Interea nihil prorſus in hepatis inflammatione per evacuationes moveri , mortiferum eſt. Ita in epidem. Hippocratis lib. IV. *Puerperæ maritus , qui prope Sitodochi ædes habitabat ictericus erat , ad quem ſeptimâ die veni , octavâ mortuus eſt , neque urinam , neque alvi excrementa emittens , hypochondria magna erant , & dura , & ſpiratio crebra. Hic moriens, ne frontem quidem præ labore madefecit.* Ab hiſce igitur ſiccis hepatis inflammationibus eſt ſummopere cavendum.

Phrenitidem Hepatis inflammationi perſæpè ſuccedentem præſagientia ſigna.

XII. Frequentiùs ab inflammato hepate ad cerebrum pro inducendo delirio tranſmiſſiones , ſive epigeneſes , ut plurimùm funeſtæ , celebrantur ; præſertim ſi revellentibus, ac derivantibus præſidiis morbi principium , & augumentum non ſatis fuerint oppugnata ; ut in Dromeade uxore, cujus hiſtoriam affert Hippocrates lib. 1. popular. morbor. Cum verò per nimiam hepatis , atque ſanguiferorum vaſorum plenitudinem , ejuſcemodi decubitus ad caput obeantur ; ita Hippocrates in prognoſticis , & Coacis ſignum exhibet , quo iſti prænoſci queant : *Præcordiorum venæ , ſi pulſent , turbationem, aut delirium portendunt : ſed eorum qui ſic affecti ſunt oculos aſpicere oportet : quippe frequens illorum motus inſaniam comminatur.* Atque in Coacis prænot. rurſus ait : *Pulſus in hypochondrio cum perturbatione dementiæ eſt : magisque ſi oculi crebrò moventur.* Et ſanè quæ in hepatis phlegmone , dextræ cœliacæ aut ipſiuſmet Aortæ ſenſibili , moleſtâque pulſatione prehenduntur , præcipuè ſi poſt inſtitutam ſanguinis miſſionem hanc adhuc pulſationem perſentiunt , neque eidem ante morb[...]

aſſ[...]

ueverint, raptum ad caput, atque phrenitidem non effu-
ınt; Nisi inflammatione ad occultam vomicam, aut etiam
viscere aggerendum scirrhum vergente, delinquens humor
ò non rapiatur, & decumbat; quorum quidem alterutri
rbo post inflammationem non raro contingenti videtur
ospicere locus ille in Coacis: *Stomachi dolor, & pulsus hy-
bondriorum, febre extinctâ, malum denunciant: idque cum
s tum in sudatiuncula.* Stomachi dolor ab Interpretibus
singultu, interdum pro cardiogmo intelligitur: pulsus hy-
hondriorum eximiæ quidem, ut ait Duretus, inflamma-
ıis inseparabile signum est; Qui tamen, defervente in-
ımatione, & in metaptosim facescente, vigere adhuc po-
ob ademptam hepaticæ, & cœliacæ arteriæ libertatem à
ıore scirrhoso, aut suppurato. Ephidrosis verò, seu illa
ıtiuncula, quâ roscidum est tantùm caput, cervix, &
rax, aut etiam quæ perexigua toto exudat corpore, tu-
culi potiùs hepatici, vomicæ, aut cujuslibet suppurationis
ectoria esse solet, quàm scirrhi, ut inferiùs dicemus.
i superiùs dextræ cœliacæ, aut ipsiusmet aortæ pul-
nem; quoniam arteriæ substantiam hepatis ingresse, at-
ad ejus vasorum tunicas dispersæ, cum graciles admo-
sint, sensibilem edere pulsationem non possunt, ut id-
à qualibet caussâ pressæ nimiùm in jecore fuerint, sen-
pulsationis incrementum in solo cœliacæ ramo dextro
psius cœliacę trunco, vel etiam in viciniori aortę sectio-
ıducere possint. Quod quidem nec Galenum præteriit,
ntem 2. de loc. aff. cap. 3. *Neque in hepate, neque in renibus
uam hujusmodi pulsationem apparere.* Æquivocum interea
argumentum potest hujusmodi in affectibus hepatis arte-
m pulsatio: Quippe plures noscimus, pręcipuè hypochon-
os, & picrocholos tali arteriarum pulsu, vel citra fe-
, & affectum hepatis, atque in ipso naturali statu ve-
nter obsessos. In his igitur *præcordiorum venæ* pulsantes,
erventa hepatis inflammatione, metastasim ad cerebrum,

non ita tutò designarent. A turbatis cæterum, tremulisque oculis, & præcipuè inflammatis, & turgidis, imminens prævideri potest insania; tum quod turgida oculorum vasa turgentia ea pariter, à quibus originem nacta sunt, cerebri vasa testantur; tum quia nervorum oculi concussiones, sive tremores nervosorum pariter in vicino cerebro caudicum ab irruentibus improbis succis lacessitorum, jactationes significant.

Hepaticæ Phlegmones vel per hæmorrhagiam narium vel per sudores, perfectè judicantur; imperfectè per urinas, sedes, ictero, aut vomitus diebus criticis, malè per suppuratum; pessimè, & lethaliter per scirrhum, aut gangrenam, aut marasmum, aut hydropem.

XIII. Tametsi Galenus lib. 3. de Crisibus cap. 3. hæc tradat de hepaticæ phlegmonis judicatione: *Hepatis devexæ quidem partes inflammationem patientes tribus præcipuè modis crisis obediunt, fluxibus sanguinis è nare dextra, & sudoribus bonis, & urinis abundantibus: convexæ autem partes excrementis alvi biliosis, atque sudoribus, nonnunquam verò & vomitibus: magis autem expetuntur per urinas expurgari*; per sudorem tamen decretoriâ die advenientem Hepaticæ indiscriminatim phlegmones ut frequentiùs, ita fœliciùs judicantur; rectè igitur admonet Duretus in Coacis; Phlegmonarum omnium systrophicarum mutationem esse, aut convenienter naturę, seu diaphoresi, & suppurato; aut contra naturam, seu scirrho, & gangrena. Quippe Phlegmon hepatis, instar aliorum omnium calidorum tumorum, vel, bene difflatis per sensilem, aut insensilem transpirationem, qui fuerant incensi, & impacti, humoribus, atque indè restitutis in circulum, faustè resolvitur, absque ullo in viscere relicto morbi vestigio; vel suppurat; vel in scirrhosam congestionem densatur, atque induratur; vel tandem in corruptionem facessit. Prima judicatio totum naturæ opus est: Altera morbi, & naturę virium participans: Tertia, quartaque semper à dominatu morbi ortum ducunt: Tertia immedicabilem quidem hominem, sed diu adhuc superstitem linquit: Quarta lethalis est, citôque interimit. Sed si sudores parvi sint in morbi cruditate advenientes, mali; juxta illud Hippocratis in iisdem Coacis: *si cui sine febris vacuitate sudatiuncula crebra cum hypochondrii tensione conjuncta sit, malè illi est, sed multò pejùs, si ejus dolores ad jugulum, & acromion se obfirment.*

ment. Interea igitur non rarò per lysim seu etiam absque sensibili sudore per paulatinam & insensilem resolutionem hic morbus terminatur: sæpenumero in imperfectam crisim per icterum facessit: quandoque, præcipuè quum diutiùs protrahitur, in scirrhum induratur, *tenuiori*, ut ait Galenus (sive sanguineâ) *morbum committentium humorum parte difflatâ; crassiori verò, & sequaci* (seu lymphatico-ramosâ) *in visceris amplitudinibus depacta.* Non rarò inflammatio hepatis, nulla procuratâ suppuratione, in hecticam, & marasmodem febrem desinit: interdum & in hydropem. *Hepatis inflammatio, ac durities facilè in aquam inter cutem transit*, ait Foësius.

Atque ab inflammato Hepate progenitum Hydropem gravem fore, & lethiferum præsagit Hippocrates in Coacis decisionibus: *At verò hydropes illi permolesti sunt, atque mortiferi, qui veniunt è morbis acutis.* Profectum ab inflammato Hepate hydropem eodem deinde loco describens Cous, certissimum præbet indicium, quo quidem iste ab alio Hydrope, mesenterii, vel intestinalis tubi, aut utriusque vitiis creato, distingui valeat. *Quibus hydropes à lumbis, & ilibus ortum habent, iis tument pedes, ac diarrhæa longa est, quæ nec pratumidum ventrem adæquat, nec ipsos lumborum, & ilium dolores exolvit. Sed quibus ab Hepate sunt hydropes, & unà tusses adsunt, & crebra incessit tussiendi cupiditas, & commemorabile nihil extussiunt, ac pedes tument; tum alvus non dejicit nisi dura, atque coacta. Quin etiam circa ventrem assurgunt ædemata, partim dextra, partim sinistra, quæ modò consurgunt, modò subsidunt.* " Astricta alvus, ait in " Commentario Duretus, signum syllogisticum est, atque, " ut ita dicam, character hydropis Hepatici, non secus at- " que Diarrhæa prædicta illiaci. Alvus autem nihil dejicit, " quia nec irritatur corruptione chyli, nec suppressione tantâ " opprimitur. Deinde hîc feces naturali carent vehiculo, id " est humore, quem hepatis phlegmone prorsus exhaurit. Tum " intestina proritatione illâ non gaudent, ut solebant deje- " ctionibus ipsis dicata, quam bilis edit per folliculi meatum

" effusa. Quæ ratio inhibendæ, atque sistendæ fecis communis est omnium ictericorum : Cujusmodi sunt tales Hydropici. Hucusque Duretus. Cum igitur noster Dictator in iisdem Coacis de aliis hydropis speciebus, non à peculiari hepatis, aut alterius visceris vitio, aut læsione, sed ab universali fluidorum dyscrasiâ ortum habentibus, loquens ab alvi fluxu bonum portendat : *Qui secundùm venas hydropici sunt, prorupta in alvum aquâ sanantur. . . . Aqua inter cutem initio aquosum alvi profluvium absque cruditate exortum, morbum solvit. . . . Aquæ inter cutem vitio, cui Leucophlegmatiæ nomen est, laborantes alvi profluvium sedat :* Jam in hoc textu duo præcipua colligenda sunt : Primum, in Hydrope à lumbis, & ilibus, seu, ut commentantur Interpretes, à mesenterio, & intestinis ortum habente, nihil alvi profluvium juvare, cum semper symptomatica, atque ab impedito nutritiorum laticum trajectu fiat ejuscemodi excretio : Alterum verò, in Hydrope ab Hepatis inflammatione producto neque posse alvi fluxum proficere, cum hydropes ab acutis morbis incurabiles sint ; neque posse sperari, cum in hepatico hoc hydrope alvus non dejiciat. Sed de Hydrope nos dicendo fortasse nimium à proposito digressi fuimus.

Hæmorrhagia quo loco contingere, & quibus conditionibus stipari debeat, ut Phlegmoni Hepatis proficua evadat: Tum quibus indiciis prænosci queat.

XIV. Sanguinis è nare fluor, decretoriis, aut etiam non decretoriis diebus adveniens, maximo solvendæ Hepatis inflammationi adjumento est, eóque magis, si citiùs in principio, aut augmento, seu ante morbi statum contingat, juxta illud Hippocratis in prognost. *Accidit in his* (sive in hypochondriorum inflammationibus) *in prima circuitione* (seu in primis septem diebus) *etiam sanguinis è naribus fluor, atque admodum juvat.* Hujusmodi verò crisim in legitima dumtaxat jecinoris inflammatione, seu phlegmone, prodesse deprædicat per illud in Coac. *Quibus cum rubore faciei hypochondrium in febribus non est molle, effluente naribus sanguine, convalescunt.* Nam in solo phlegmone facies rubore coloratur : In illegitimis aliis, seu bilioso sanguineis hepatis inflammationibus, ut in erysipelate,

pelate, calidâque hepatitide, facies ictero, aut subicterico colore suffunditur. Sed quemadmodum sanguinis per nares eruptio in Hepatica Phlegmone citò adveniens celeri auxilio est, *inchoatam*, ut ait Duretus, *systrophem reprimendo, factam exolvendo, denique concitatum rheuma inhibendo, & consistens vacuando*; ita sanguis per tussim in eodem morbo ejectio gravissimo extat periculo, juxta illud in Coac. *Quicunque spumantem expuunt sanguinem, dextroque laborant hypochondrio, à jecore spuunt, multique intereunt.* Tunc enim pessima conficitur epigenesis, geminatâ affectione, persistente foco primigenii morbi; afflicto simul pulmone, apertoque indebitæ vacuationis loco. Alibi Cous fluere sanguinem recto itinere commendavit, contrario verò culpavit; docens ipse quid nam per contrarium intelligat: scilicet, *Liene grandiore* (seu inflammato) *fluere sanguinem è nare dextra, affecto Hepate è sinistra.* Ita ad Hepaticam recreandam phlegmonem sanguis à dextra nare, servatâ nempe Hippocraticâ vasorum rectitudine, effundi debet. Cæterùm in eodem textu adjicit Hippocrates indicia humorum sursùm tendentium, undè fluxus sanguinis naribus imminentis prædictiones eliciantur: Videlicet capitis dolorem, subitamque oculorum veluti hebetationem: *Sed tum sanguinis eruptio expectari debet, quum interrogati, aut caput dolere, aut oculos caligare fatentur.* Addit insuper quibus hominibus utiles hujusmodi sanguinis effusiones frequentiores extent: *Magis tamen in junioribus quinto & trigesimo anno sanguinis fluores expectare oportet.* Addit Duretus in Comment. ad Coac. *Inflammato hepate quò citiùs venit liberalis hæmorrhagia, eò res ægri meliùs eunt.* Huc quoque referri debet sensus ille Hippocraticus: *Icterus jecoris oppressione natus accedente hæmorrhagiâ deletur.* Quippe Cous oppressionem illam verè inflammatoriam esse intelligit: Elucetque per praxim, regium morbum in Hepatis inflammatione erumpentem largâ sanguinis missione sublevari. Ita hæmorrhagiâ superveniens sanguinis missionem facilè supplet. Sed magis super hâc re perspicuum extat Senis in Coacis

judicium: *Hypochondriorum, Hepatis, Cordis, partiumque umbilico circumpositarum dolores excluso sanguine periculo defunguntur, non excluso, intereunt.* Dolores hîc aliisque locis pro veris inflammationibus recipit.

Quæ alvi, aut urinæ excretiones in acutis biliosis, atque hepatis inflammationibus perniciosæ sint.

XV. Concernere quoque Hepaticæ inflammationis prognosim Hippocratica illa in Prorrethicis sententia videtur: *In acutis biliosis albicantes, spumosæ, & pericholæ dejectiones, malæ: Malæ quoque & urinæ hujusmodi, an & his jecur dolorosum.* Cum enim Hippocrates arguere morbum ad concoctionem non adhuc perductum intendat, ab urinis in hoc albicantibus coercitum in viscere peccantem indicari succum intelligit, à spumosis acerbiorem ejusdem effervescentiam, à pericholis verò multam ejusdem noxii, ac palantis humoris copiam. Quippe pericholum ex Galeno significat superfluè biliosum, & tenue. Quam ob rem ut de his urinis Hippocrates malum in acutis biliosis, sive hepaticis presignat, ita ex una earumdemmet urinarum inspectione biliosorum, sive hepaticorum morborum acutam indolem explorari posse, atque manifestari declarat Aphor. XXXII. Sect. VII. *Quibus autem in urinis biliosa sedimina supernè tenuiora sunt, acutum morbum significant.* Namque in hujusmodi urinis bilis non adhuc concocta, seu recollecta apparet, sed adhuc per sanguinem subtiliùs dispersa; quæ totam ideo volantis sulphuris conditionem participans sursùm attollitur; hinc neque multa, neque crassa, neque nimium oleosa esse deprehenditur; undè ut morbi brevitas, ita & acuties, ut dicitur, emanat. Quod de urinalibus dictum est, id pariter de alvinis ab Hippocrate memoratis dejectionibus intelligendum superest. Imo ex Practicorum omnium observatione quilibet alvi fluxus, hepatis Phlegmoni conjunctus lethalis est, aut saltem admodum perniciosus, nisi diebus decretoriis contingens materiam, quam excernit, concoctam præ se ferat. Quod etiam alio textu indicare Senem voluisse, superiùs perspeximus.

XVI. Deni-

XVI. Denique: *in hepatis inflammatione singultus malum*: Hipp. Aphor. XVII. Sect. VII. Ingens siquidem, & ferè totum viscus obsidens Hepatis Phlegmon est, quæ ventriculum premat adeo, & veluti strangulet, ut queat in hujusmodi convulsionis speciem adigere. Ita Galenus in hujus Aphorismi Commentario subjungit: *Singultus Hepati inflammationem patienti dicitur supervenire, non semper, neque quomodolibet patiente, sed quando ad magnitudinem attollitur, fervente inflammatione, in quo fervore stomachus ad compassionem trahitur, nonnunquam communium nervorum ratione. Quare tunc solùm compassio fit stomacho ad hepar, quum inflammatio & maxima, & pessima fuerit.*

Maximam Hepatis Phlegmonem singultus comitatur.

XVII. Causam hepaticæ phlegmonis repetendam esse à fervidioris sanguinis, atque in hoc viscus impetuosiùs irruentis, minorumque ejusdem meatuum ordinem turbantis collectione, affusione, atque stasi, aut saltem notabili retardatione eo liberiùs existimamus, quò cum Phlegmone communis sit visceribus aliis, omnibusque humani corporis parenchimatosis, aut muscularibus affectio, à communi seu partes omnes æquè irrigante liquido, quod quidem ipse sanguis est, potiùs quàm à speciali, seu bile, deducenda esse videtur. Sed partium hominis inflammationis modus, & ratio Medicorum scholis tam sunt vulgaria, & comperta, ut nos, post aliqua super hac re in superiori hujus Historiæ parte vellicata, in hac tertia unam praxim amplectentes, Theorico hoc opere disputantium otiis, & tricis dimisso, hujus morbi, aliorumque hepatis diagnosim, prognosim, & curationem ex instituto aggredi, sedulóque prosequi dumtaxat intendamus. Id unum annotare juvabit, internas hepaticæ inflammationis Caussas ab externis, & procatharticis excitari, & disponi interdum plurimùm posse; ut à contusione regioni hepatis inflicta, casu ab alto in hypochondrium dextrum, & similibus.

Causa Hepaticæ Phlegmonis conjuncta non tantum à stasi sanguinis, sed à vehementi suscepto fervoris motu est deducenda.

XVIII. Quod

Curatio, quæ in Hepatis Phlegmone atque Erysipelate, præcipuè spurio, eadem videtur, quomodo sit dirigenda quoad sanguinis missionem.

XVIII. Quod igitur spectat ad Hepatis Phlegmonis, atque Erysipelatis mixti*, seu phlegmonosi curationem (in utroque enim morbo medendi scopus eodem plerumque recidit) eò sanè dirigenda ista erit, ut prius impediatur inflammationis incrementum; quâ obtentâ re, ad eandem indè minuendam, & tandem resolvendam progressio instituatur. Cum itaque ab irrumpente vehementer in hepar sanguine, copiosiùs hinc aggesto, atque in tumultuariam effervescentiam concitato, Phlegmone ortum ducat; Est hic decubitus impediendus, frenandus saltem, atque attenuandus, sanguinem liberaliter evacuando, in alias, easque dissitas partes per revulsionem avertendo, atque insuper effusum in viscere sensim ab eodem derivando, lateralibus hujus retardati liquoris pressionibus unà cum mole imminutis; ut tandem liber in parte, per ablata hujusmodi pressionum obstacula, liquidorum omnium fluxus & refluxus reparetur, & revocetur; seu, ut dicebat præceptor, strictum ab inflammatione productum relaxetur. Celebranda igitur est, ac largè repetenda Phlebotomia, ratione evacuationis, revocationis ad oppositam, aut valdè longinquam partem, aut derivationis à viscere: in quibus quidem adimplendis indicationibus rectus, atque expeditus ordo adhibendus est; priùs basilicam dextram aperiendo, & sanguinis copiam, affectionis magnitudini, ægri viribus, & constitutioni non imparem, detrahendo. Secanda indè saphena, si in muliere cum non liberis mensibus emergat morbus: Hemmorrhoïdes post hinc uberrimè aperiendæ: Quod quidem præsidii genus, quidquid objiciant circulationis leges, hepatis evacuationem propiùs respicere videtur, cum à Galeno in Comment. Aphor. XII. Sect. VI., instituto hemmorrhoïdum sermone, hoc posterorum memoriæ traditum legatur. *Si quis hoc ei intercludat iter* (seu hepati se se vacuandi per hemmorrhoïdes libertatem adimat) *simul duritiem in Hepate facit, simul multitudine gravat, ac crassitie.* Aëtius tetrabib. 2. serm. 2. cap. 3. non tantùm primo, &

secundo

ſecundo die venam ſecari jubet, ſed & ſeptimo, ſi dolor ex inflammatione adhuc vigeat, & vires ferant. Imò plerique antiquorum in maxima inflammatione etiam uſque ad Leipothymiam ſanguinem educebant. Nec certè, ob memoratas rationes, miſſione ſanguinis ex variis corporis partibus elicienda, expeditius in hoc affectu præſidium eſſe poſſet: Cætera enim principem curationis ſcopum non attingunt. Galenus in inflammatoriis hepatis doloribus ſalvatellæ dextræ ſectionem valdè etiam proficere *lib. de anat. vivor.* author eſt; ubi etiam ad antiquos hujus viſceris dolores ab arteriæ manus ſectione mirabile juvamen pollicetur. Præmiſſâ hâc ſanguinis ex majoribus venis liberali evacuatione, cucurbitulis quoque, cum ſcarificatione uti licet, vel ad coxas, & crura revulſionis ſtudio, vel ad dorſum, & lumbos in aliquam ineundam derivationem admotis. Cavendum verò ne quum Phlebotomiæ uſu hæmorrhagiam narium, quam remotam cenſemus, ſupplere conamur, eandem, quę revera ſit proxima, importunè, ac perniciosè ſubtrahamus. Conducet ergo imminentis hæmorrhagiæ narium indicia diligenter à Galeno prædiſcere. *lib.* 3. *de criſ.* aliiſque locis.

Quomodo præterea quò ad alia remedia.

XIX. Cathartica, vel leviora, ante ſeptimam, atque ante declinationem morbi angue pejus fugienda veniunt; cum ex ſuperiùs allegatis, in hoc morbo alvinæ omnes evacuationes perniciem afferant. Interea oleoſa plurima purgantium vices ſupplere poterunt, ſi cum aliqua primarum, ut dicitur, viarum expurgatione inflammatoriam viſceris tenſionem laxari oporteat. In hunc ſenſum dulcium amygdalarum, aut papaverum, aut ſeminum melonum, aut lini olea revocamus. Clyſteres; hoſque frequentes purgantibus ſubrogari pariter expediet, ſed vix emollientes, & lotorios, ne quælibet ſtimuli vel puſilla ratio ad uſque inflammatam partem per tunicarum, aut vaſorum continuitatem, cum non levi incommodo traduci queat. Quod ſi, febre cum inflammatione defervente, lene aliquod per alvum ſolvens remedium

exigi post septimam videatur, id certè à sero lactis cum tartari cremore, à beta, viola, mercuriali, à cassia, epythimo, polipodio, elect. diaprunis, aut similibus modestè parandum erit. Topica vel in principio, vel in progressu inflammatorii morbi, hepatis regioni adhibita, quæ discutientia, repellentia, resolventia, aut etiam diaphoretica dicuntur plurimam semper mihi suspicionem fecere: Quandoquidem actuosum quodlibet, ut ut exteriùs applicitum, hepatis Phlegmoni irritamento esse, aut saltem tenuiores substantias, tenacioribus indè magis hærentibus redditis, dissipare fortasse potest: Ableganda igitur non minùs sunt propriè refrigerantia, & pacantia, quæ inflammatos interdum succos mortiferè indurant, & fixant. Cavendum enim est, ne nimium in hepatis Phlegmone exteriùs, aut interiùs, aut utroque modo perfrigerando, humores cogas, atque ut ait expertissimus Duretus, *à nimium stupefacta inflammatione scirrho fundamenta extruas.* Actu frigida, tametsi Erysipelas, aut insignis fervor debacchetur, nunquam admovenda sunt. Repellentibus verò, non calidè, non frigidè; sed tepidè admotis, ac sæpius renovatis, in Hepatis erysipelate interdum uti licet. Emollientia igitur, blandéque laxantia, externè, internéque, calidiusculè ut dicitur, aut etiam tepidè duntaxat in hujus morbi vigore usurpabimus Diaphoretica & Diuretica ob metum vehementioris excitandæ turbationis, cautè plerumque in hoc morbo declinabimus, licèt per spontaneum interdum, atque decretorium sudorem liberari affectionem, aut per faciliores urinas in progressu sublevari posse, perspectum sit. Leviora in contumaci vigilia, aut acerbiori dolore, aut utrisque, admittuntur paregorica. Denique Galenus method. med. lib. X. cap. V. in Hepatis, & Ventriculi phlegmone tenuissimum victum, imo penè nullum imperat: *Nam quod ad phlegmonem, quæ in his est partibus spectat, minimè planè est cibandum.* Cæterùm, dictante Sennerto, tutissimum est, ut sine suppuratione Hepatis inflammatio curetur. Si tamen præcaveri suppuratio-

ratio non poſſit, danda opera, ut quàm citiſſimè perficiatur, & quantum fieri poteſt curetur.

Atque penſum hîc meum abſolviſſe videor ſuper naturâ, cauſſis, diagnoſi, prognoſi, & curatione hepaticæ phlegmonis. Nunc gradum faciam ad Hepatis abſceſſum, atque ad ulcus, ex abſceſſu frequenter ſuperſtes.

DE HEPATIS, ABSCESSU, ATQUE ULCERE;

Et Primùm de Abſceſſu.

Canones Practici.

I. IN Hepatici Abſceſſus Examen introduci vix poſſe videmur, niſi quędam priùs in genere de ſuppurationis natura hic loci afferamus, aut, ſi mavis, ſuper ſimilibus in Tractatu Pleuritidis Can. XXVIII. ſuperiùs adductis diſquiſitionibus, repetamus. Et ſanè bina ſunt primaria ſuppurationum genera: Primum, & ſimplex ſuppurationis genus illud eſt, in quo concreſcibilis aliqua ſimulque hæterogeneis plurimis particulis imbuta lymphatica ſubſtantia à ſanguine, alicubi viſcerum retardato, expreſſa; aut ſpontè ſejuncta, tum per ipſius ſanguinis, tum recipientis viſceris calorem, atque inſuper inſenſilium propriarum particularum vividum quemdam, & adauctum motum, novam conſiſtentiæ habitudinem, ſeu veluti cocturam quandam conſequitur, ut in quoddam ſpeciale liquamen, nonnihil in ſe conſiſtens faceſſat. Neque ..'è cocta hęc, atque leviuſculè craſſeſcens lympha confluit *Quid ſit ſuppuratio in genere; quot ejus genera; & quomodo Abſceſſus, ſeu Apoſtema à ſimplici ſuppuratione diſtinguatur: Quid tandè empyema, atque quot ſenſibus accipiatur.*

in determinatam ſedem, in eâque totum colligitur; ſed ubicunque fuerit hoc modo mutatum, ibidem manet; ſit jam in vaſis, aut quibuslibet vaſorum, aut viſcerum ſpatiis diſperſum. Atque cum liquidum hujuſmodi, internis ſuis ab hujuſmodi coctione refrictis motibus, quendam pariter in componentibus particulis niſum, & impetum, nonnihil prius ſolidorum prementibus viribus reluctantem deperdiderit; & hoc pacto iiſdem preſſionibus facilius, docilius, atque ductilius reddatur, ut ad ſecretiones, atque excretiones paratum magis ſe præbeat; Hinc hujuſmodi ſuppurationis, ſeu potius coctionis genus à pepaſmi legibus non multùm recedit: Neque emergens ab ipſa liquamen pus verum dicendum eſt, ſed puriforme. Alterum verò ſuppurationis genus pus verum producit; in qua nempe actuoſiſſimæ, fervidiſſimæque lympharum copiæ ab inflammato, congeſtoque in tumorem cruore expeditæ, & ſejunctæ, in communem excavatum ſinum turmatim irruunt, ibidemque recoctæ vertuntur in pus legitimum, procreans hoc pacto abſceſſum, folliculato tuberculo coacervatum, atque collectum. Prima igitur, ſeu ſimplex, & diffuſa, ſeu disgregata ſuppuratio, neque circumſcriptam, ſeu folliculatam congeſtionem ſecum ducit; neque indè ſuperſtes ulcus in loco ſuppurationis relinquit; cum nullam revera ſolidis, ſeu continentibus partibus ſenſibilem alterationem inducat: atque illa ſuppuratio eſt, quæ in plurimis pulmonum rheumaticis, aut etiam calidioribus contingit affectibus. Altera verò ex adverſo ſinum effodiens, apoſtematica, folliculata, atque indè ulceroſa, hepaticas phlegmones, non benè judicatas, proſequitur, interdum & calidiores hepatitides, præcipuè autem exquiſitas pulmonum inflammationes. Atque ut omnibus palam res ſit, in his nos, aliiſque omnibus neque per hilum ab Hippocratica abſcedere doctrina, en utrumque ſuppurationis modum, in morbo pulmonis ab eodem lib. 1. *de morbis* egregiè, atque perſpicuè deſcriptum: *Pulmonis inflammatio fit, cum commotam, & humectatam pituitam*

& bilem propter calorem ex vicinis locis pulmo ad se traxerit, super ea, quæ jam in ipso existunt. Totum quidem corpus percalefacit, doloremque præcipuè dorso, lateribus, humeris, ac spinæ exhibet, cum nimium plurimam ad se humiditatem attrahat, hæque partes supra modum resiccantur, nimiumque incalescunt. Cum verò ad se traxerit, tumque bilis, tum pituita sedem in pulmone fixerit, putrescit, & in pus vertitur. Et siquidem præcipuis ad judicationem diebus putrefacta per sputum reddita fuerint, evadit æger. Si verò susceperit quæ per initia obvenerunt, aliaque præterea accesserint, & neque putrefacta per sputum rejiciat, præ copia supervenientium plerumque moriuntur. Est igitur salutaris, dispersaque sputi concoctio, seu veluti Pepasmus, quàm hîc loci describit Senex; qui postea ibidem in malam, seu coacervatam indicandam suppurationem progreditur: *Quòd si ad duos, & viginti dies perveniunt, febrisque dimittit, neque in his per sputum repurgati fuerint, purulenti evadunt.* Jam ergo utramque suppurationem valdè discriminat. Ad finem ejusdem libri primam denuo, seu salutarem suppurationem commemorat: *Ex morbo autem laterali intereunt, cum circa exordia copiosa quidem pituita, & bilis ad latus impacta fuerit, quam neque spuendo propter copiam, neque putrefaciendo superare possit.* His itaque Hippocraticis textibus commentati sunt Interpretes optimi primam suppurationis speciem confici à virtute naturalis caloris, alteram verò à violentia febrili. Cæterùm ad primæ suppurationis censum reduci debere Aphorismum XXXVIII. Sect. VII. *Catarrhi prolabentes in superiorem alvum viginti diebus suppurant*, luce præclarius videtur; cùm certè Catarrhalium hujusmodi distillationum suppuratio, quæ ut plurimùm salutaris est, neque ullam pulmonis substantiæ læsionem inducat, in majori duntaxat defluxis seris consistentiâ conciliandâ, undè major spuendi, seu ut dicitur expectorandi facultas suboritur, subflavoque inducendo colore expleatur. Hoc adhuc ab Hippocraticis colligamus oraculis; cruorem ipsum non esse suppurationis materiam, seu sanguinis purpuream partem in pus

haud quaquam converti posse; sed ipsam duntaxat nutritiam, albidamque lympham utramque suppurationis speciem adimplere. Hoc enim non obscurè docet Hippocrates in progn. *Abscessus autem fiunt, hi quidem ad infernas regiones, quibus aliquid phlegmatis circa hypochondria sit.* Quemadmodum igitur probum pus semper albescere oportet; ita quomodocunque alicubi à cursu suo retardetur cruor, aut partibus hæreat, aut etiam cum febrili ęstu, & qualicunque effervescentiæ gradu extra vasa subsideat, nunquam in albam habitudinem, sive propriè in suppuratum facessit: Ut in aneurismate, in ecchymosi, aliâve omnimodâ quâlibet per vulnus, dieresim, aut rixim, sanguinis intra, aut extra canales stasi videre est: Quibus quidem casibus putrescere sanguis, atque in fœtidissimum sanguinis cadaver migrare non verò suppurari perspicitur. Demùm Empyema, quæ vox sæpè apud Hippocratem, alioſque antiquos sonat suppurationem in genere; interdum determinatam in pulmonibus puris collectionem, sive pulmonis vomicam; frequenter verò puris collectionem in cavitate Thoracis extra pulmonum substantiam significat; in peculiaribus Hepatis suppurationibus ab eodem Hippocrate, aliisque, modò pro simplici, seu primi generis suppuratione dessumitur; modò pro folliculato ejusdem visceris abscessu; interdum etiam pro rupto ejusdem teterrimo, quod phlegmone produxerit, apostemate, cum visceris superstite ulcere, seu toto illo relicto sinu, qui fuerat ab abscessu excavatus, atque insuper exundatione puris à loco rupturæ in abdominis Cavum, undè contenta viscera obruantur, ac præfocentur: Quem tertium esse, nec non gravissimum suppurationum gradum superiùs in cit. biliosæ pleuritidis loco declaravimus. Postremum hoc cæterùm hepatici empyematis genus annuimus in hujus Historiæ parte II. Cap. V.

Suppuratio hepatis in folliculatum semper abs-

II. Ut modò ad hepatis suppurationes descendamus: id è limine animadvertendum est, hasce alteram ex descriptis speciebus, seu deteriorem, continuò adimplere; cum reverà deside-

desiderentur in jecore liberæ, amplæque excretoriæ fistulæ, à visceris substantia veluti sejunctæ, ut in pulmone bronchiales, & tracheales sunt; in quas quidem celeriter defluant catarrhales succi, atque indè per primam suppurationis speciem, & naturalem veluti calorem concocti, subactique, arbitrario postea spuendi nisu commodè, citóque foras expelpellantur. Sed hujusmodi in hepate succorum mutationes in ipsismet sanguiducis vasis, ab acerrimo inflammatorio calore obeuntur: hinc citæ ejectioni non facilia colliguntur invicem, & morâ acriora reddita, atque *ulcerifica*, ut ait Duretus, hujusmodi liquamina, exercitis vectis, & cunei viribus, scindere substantiam visceris valent, & rodere; atque in insculptam hoc pacto determinatam sedem exundando, demùm in folliculatum abscessum converti. Quod adeò verum est; ut quoties ab authorum quolibet hepatis suppuratio pertractatur, sub abscessus in distinctum tumorem elevati specie describitur; tum semper mortiferâ, seu saltem pessimâ prognosi obsignatur. Revera confecto hepatis abscessu de ægrotante actum est; nisi fortè fortunâ adeò foras ab hepatis substantia vertatur suppuratus folliculus, ut ipsam hepatis tunicam potissimùm occupans, se facilem præbere queat exitui, per tentatam à Chirurgi opere apertionem disposito; vel adeo versùs biliaria ad intestinum emissaria erumpat, ut per eadem ad alvum expurgari possit. Interea in his adhuc casibus suo non caret discrimine hepatica suppuratio, tum ratione superstitis ulceris, tum etiam virulentiæ collectę puris, ut inferiùs liquebit. Cæterùm tempora productionis hepatici abscessus duo sunt; nempè in exquisita ejus inflammatione; seu plegmonosâ aut mixtâ Erysipelatosa; (quam ultimam, hepatis ignem sacrum appellat Galenus in Comment. 2. Progn. Hipp. 66.) vel in minus exquisita, qualis esse potest hepatitis calida, aut mixta, quas quidem inferiùs describemus. In prima post diem vigesimum abscessus conficitur: In altera post sexagesimum: Quæ quidem

cessum facessit: Quomodo conficiatur: Quando lethalis extet; & quando aliquam curationis spem faciat: & quænam sint tempora hujusmodi suppurationis.

dem tempora à binis Hippocratis textibus in Coacis eliciuntur : *At verò tumor in Hypochondriis durus quidem , ac dolorificus pessimus est , si sit ab omnibus partibus. Eorum verò qui sunt unius partis , periculi minùs habet qui è sinistris assurgit. Verùm tumores hujusmodi , per initia quidem nati , mortem in propinquo esse denunciant : sin autem vigesimum superent , manente febre , in suppurationem vertuntur. . . . . Tumores autem molles, ac doloris expertes , seriores illi quidem adferunt crises : At minùs aliis periculosi. Sed hi quoque tamen sexagesimum diem superantes , manente febre , in suppuratum vertuntur.*

Signa inflammationis hepatis, quæ suppurari debet; & signa jam suppurantis, & quæ jam suppuratam esse declarant: Quæ insuper ruptionem abscessus indicant; Quæ lethalem eventum; quæ spem adhuc aliquam pollicentur: Quæ proximam mortem denunciant: Quæ tandem gibbam, aut cavam partem affectam esse dilucidant.

III. Signa igitur futuri hepatici abscessus deducuntur à contumacia inflammationis , quæ quidem remediis non cedat, suisque , ut supra , criticorum dierum circuitibus nulla , quæ morbo par sit , judicatione excipiatur. Ad imminentem jecoris præsagiendum abscessum , valere etiam suo modo potest illud Hippocratis in Progn. : *Qui multo tempore tenues , & crudas mingunt urinas , si cætera ut evasuris adsint signa , hos ad regiones infra septum transversum abscessum expectare oportet.* Hoc revera signum semper deprehendimus in his , qui à capitis vulnere , post aliquot dies , interdum & plures , imo aliquando post sexagesimum , octuagesimum , interdum & centesimum diem , hepatis tandem abscessu corripiuntur: quos cum in altera hujus historiæ parte fol. 146. jam satis memoraverimus , & caussas purulentę translationis à capite ad hepar pro instituti ratione tetigerimus , hîc jam prætermittere liceat ; hoc solùm notabili adjecto , quod mihi non ita pridem referebat Præclarissimus Collega Antonius Reina: Plurimos nempe ad celebrem per omnes ætates Urbis nostræ Taurinensis Obsidionem Capite percussos in Nosocomiis Militum mortiferis hujusmodi hepaticis abscessibus tentatos ipsum observasse, quorum qui per lapides bellicis tormentis , mortariis dictis , projectos , sævis quidem, sed citra lacerationem, contusionibus afficiebantur , citiùs , non superato acuti morbi stadio , in hosce abscessus , præcipitemque inde necem stupidi,

ac

c veternosi ruebant.

Signa jam suppurantis inflammationis à subita gra- ativi consueti doloris in pulsativum, simulque puncto- um mutatione, tum à febris, aliorumque symptomatum gravescenti extemplò habitudine eruenda profectò sunt. uippe ex Hippocratis oraculo. *Dum pus conficitur, dolores & ores accidunt, quàm in confecto*; sive omnia exacerbantur. cedunt rigores nullo ordine invadentes, & crebrò citati, oris irregularibus pariter exacerbationibus excepti; quæ in eriori abscessu multò magis inæquales sunt, & abruptæ. Ita Hippocrate: *In his morbis frequens sudatiuncula, & horroris ißitudo pessima.* Concoctum jam, sive confectum abscessum licat doloris mutatio: *Si dixerit pro dolore sibi inesse pondus loco, quo dolore afficiebatur: Hæc enim fiunt inter initia sup- rationum.* Hipp. in toties cit. Progn. Febris insuper aliorum- e symptomatum imminutio quidem, sed viribus enormiter bilioribus relictis, cum frequenti, languidoque, interdum intermittenti pulsu, facilique, & frequenti animi defectio-

Quandoquidem Phlegmoni succedens suppuratio consi- ratur ab antiquis veluti cinis, flammæ atque igni superstes. im non in pulmone solùm, sed & in hepate, aliisque vis- ibus, expletam confectamque jam fuisse suppurationem de- rare possunt adducta illa à Coo in Prognost. indicia: *Prin- o si febris non dimittit, sed interdiu tenuior, noctu vehe- ntior est: si sudores multi superveniunt, cum sicca, & inani si: si oculi cavi redduntur, maxillæ verò ruborem trahunt, & gues manuum curvantur; digiti verò potißimùm summi cales- t, atque in pedibus tumores fiunt, neque cibum appetunt.* Ru- onem abscessus comitantur creberrima Leypothimia, fre- ensque syncope; præcipuè si pus in abdominis cavum ef- datur; quæ quidem effusio semper lethalis est. Signa de- m, quæ aliquam de bono abscessus eventu possent nobis m facere, sunt si febris, annotante Præceptore, " eodem lie post abscessus eruptionem dimitteret, ac cibum æger citiùs appeteret, & siti liberatus esset, & venter consi-

" ſtentia dejiceret ; & pus album , leve , & concolor eſſet " ac vacans pituitâ , ſeu crudâ & mucosâ ſubſtantiâ (de quo quidem in ſequenti Can. V. dicemus) aut ſaltem ad hæc " proxima fieret acceſſio " Signa verò deterrima ſi febris non " deſierit , aut cùm videatur deſerere , denuò recaleſcens in- " noteſcat ; ſitiant , neque cibum appetant ,, &c. aliaque adhuc magis perſpicua in ſequenti paragrapho exhibenda. Morti proximis à rupto abſceſſu, venter intumeſcit cum lurida, & hypocratica facie , atque inſigni virium proſtratione ; & frigidum ſudant circa collum , & faciem, atque animo linquuntur : *Qui hepatis abſceſſu laborantes colorem habent ictericum, febrem continuam , inapetentiam , & nauſeam , lethaliter decumbunt.* Sennertus. An gibbam hepatis regionem , an concavam obſederit apoſtema , à ſignis præcedentis phlegmonis , quæ quò ad alterutram viſceris partem ſuperiùs diſcuſſimus , colligi tutò poterit. Hanc fortè diſquiſitionem concernit illud Hippocratis in Progn. : *Abſceſſus autem fiunt, hi quidem ad infernas regiones, quibus aliquid phlegmatis circa Hypochondria adſit: Illi verò ad ſupernas , quibus hypochondrium quidem flacidum , ac doloris expers perſiſtit ; difficultas autem ſpirandi aliquo tempore facta, deſierit ſine occaſione alia.*

Prognoſis abſceſſuum Hepatis, ex ſitu, & figura tumoris ab Hippocrate elicita.

IV. Prognoſim abſceſſus Hepatis à divino pariter Sene hauriendam ducimus : *Suppuratorum quæ ſurſum ſunt* (ſcilicet ex mente Dureti quæ ſtabulantur in ſuprema regione abdominis) *alia quidem in tunica ſtabulantur collecta ; alia verò ſunt in viſceribus ipſis diffuſa. Abſceſſuum prædictorum lethales ſunt illi , qui pus effundunt intrò. Reliquorum autem ſuppuratorum, quæ foras abſcedunt , principem locum obtinet, quod ut breviſſimè, ſic acutiſſimè eſt collectum.* Ideſt ex mente præclariorum Interpretum , Lethales illi abſceſſus ſunt , qui pus intrò in viſceris penitiora effundunt , pus ſcilicet à natura non recollectum , neque ſecretum , ſed propriâ erodendi vi novas ſibi vias , atque cuniculos excudens , & amplificans. Quod quidem magna ejuſdem viſceris læſio, atque unitatis ſolutio con-

ſequitur,

ſequitur, novaque ſuccreſcit offenſio partium, virulentam potiùs, quàm purulentam materiam excipientium. Hoc apoſtematis genus hepatis Vomicam medentes plerumque nominant, quæ interdum brevis, frequentiùs diuturnior morbus eſt, at ſemper incurabilis; tum quia penitiores cuniculos agens, viſceris functionem inſigniter lædere, aut integrè etiam delere poteſt; tum quia abditum purulentum phyma eſt, cujus puris lentor, atque ingens craſſities ſalutarem vacuationem, ejuſque penitior ſtabulatio vacuationis aditum invenire non poteſt. Suppurata verò, quæ foras abſcedunt, breviſſimâque circumſcribuntur ſede, & veluti in mucronem faſtigiantur, ſalutem portendunt; tum quia minimam, aut modicam indicant ſubſtantiæ viſceris læſionem, atque rupturam; tum præcipuè validas naturæ vires vegetoſque ad expellendum conatus, adhæc meatuum libertatem, & puris exquiſitè mitificatam ſubſtantiam denunciant. Ita Cous in I. Prognoſt. Phymata viſcerum in hypochondriis degentium ſuppurata rememorans, ſuperiora repetit, aliiſque ſuperadditis confirmat: *Suppurationum obſervatio ſic accipienda eſt. Earum omnium, quæ in exteriorem partem erumpunt, optimæ ſunt parvæ admodùm, eminentes, atque in acutum faſtigiatæ: peſſimæ verò ſunt, quæ magnæ, lataeque, minimèque in mucronem contractæ.*

Prognoſis abſceſſuum hepatis per eundem Hippocratem à puris colore, odore, conſiſtentia, & locis, per quæ idem excernitur; tum de variis ejuſdem quæ apud authores decantantur, excretionum viis.

V. Interea licèt ad hepatis exteriora, ſeu juxta ipſam ſuccingentem tunicam, purulenta colligatur materies, atque faſtigiatum tumorem, modicâ quidem ſede comprehenſum protendat, periculo tamen non vacabit, niſi eas ulteriùs attingat conditiones, quas Senex in iiſdem prognoſticis proponit: *Pus autem optimum eſt, ſi candidum, æquale, leveque, & quàm minimè fœtidum eſt: Maximè verò contrarium huic, deterrimum eſt.* Fœtidum enim corruptionis, non concoctionis indicium eſt: Quod etiam de colore, & conſiſtentia dicendum; Cùm quò magis puris color à naturali nutritii ſucci candore, denſiorque conſiſtentia ab æquali levitate recedunt, eò majorem virulentiam teſtentur. In aliis autem Coacarum, atque Aphoriſmorum

risimorum locis adjicitur " Pus nec debere esse fervidum, neque
„ subcruentum, neque cænosum, neque crassius, neque tan-
„ dem ab ipso vulnerarium specillum, quod in sinum perusti
„ lateris immittitur, colorari oportere „ Ita etiam in Coacis:
Quibus inusto hepate velut amurca prodit, lethale. Hosque homines ex cruditate, & malitia suppuratæ materiæ in corruptione, & marasmo finire vitam omnibus certè compertum est: Fieri enim non potest, quin jecoris substantia intimiùs computruerit, si pus exinde prodiens putridum, simulque instar *amurcæ*, seu fecis olei, concretum appareat. Pravum itaque, & deleterium collectum humorem, tum sordidum, aut malignum ulcus hujusmodi excretio depromit. Eodem pacto, quantumvis abscessus hepatis, si cavam occupet partem, rumpi in biliares ductus, iisque mediis, non nimiùm grandi relictâ in viscere plagâ, per intestina expurgari queat; ut huc referri videatur illud Hippocratis in Prognost.: *Quæcunque verò intrò rumpuntur, optimæ sunt, si cum exteriori sede nihil communicant, sed adductæ sunt, nec dolent, & omnis exterior locus unicolor apparet*; atque simile aliud in Coacis: *Eorum, quæ introrsum feruntur optimum quidem illud, quod neque dolore, neque tumore, neque colore conspicuum quicquam foris exhibet, contrarium verò pessimum*, deductâ siquidem spe vel à nullo, vel à minimo relicto cuniculoso ulcere, vel saltem à tali, cujus curatio duce Naturâ suscipi, nec non absolvi valeat; Multum adhuc discriminis in eodem itinere, iisquemet locis, per quæ derivantur suppurata, expectandum esse videtur „ Quoniam, ut ait Galenus in hujusce
„ textus Commentario, excretum per intestina pus mordet,
„ & concerpit ea, difficultatemque committit intestinorum „
Quæ indè, ut addit Duretus, *Fractis jam viribus immisericorditer ægrum exercet.* Ita ait Avicenna 3. Canon. fen. 14. tract. 3. Cap. 2. *Scias quòd, cùm apostemati hepatis associatur ventris solutio, est mortale.* Jam ergo quamlibet Hepaticam suppurationem malâ prognosi excipiendam esse, cum ipso Hippocrate in iisdem

Coacis

Coacis concludamus: *Quibus Hypochondriorum mala suppurant, pestiferum.* De cætero pus in hepatis suppuratione confectum nunc per urinam excerni, ut legitur apud Salmuthum; nunc per vomitum ejici, ut apud eundem; & Fernelium; nunc per sputum, & tussim, ut apud Schneiderum, Frider. Hoffmannum, & Erastum; aut tandem per metasthasin fuisse translatum in suras, aut decubuisse in articulos, ut placuit Schenckio, Bauhino, Jacotio, aliisque, in censum rariorum naturæ operum reponimus. Denique totum hepatis parenchyma suppuratum interdum iri, quod à laudato Schenckio narratur, id mihi hucusque & præcessoribus, invisum est. Id sanè apud antiquos omnes indubitatum videbatur, abscessum gibbæ hepatis per renes, atque urinarias semitas, cavæ vero per intestina, & sedes expurgari frequenter posse.

VI. Quotiescunque igitur systrophica Hepatis phlegmone, aut etiam calidior hepatitis, suppurati mutationem acceperit, cum aliqua salutis spe res ire poterunt, si naturæ potentiâ purulenta phymata ad vacuationem puris intrò, aut foras regantur, maloque erunt loco quando virulenti puris dominatu sursum, deorsum, foras, introrsum vacuationis inclinatio fiat; ut revera frequentiùs in hepatis abscessu contingit. Si igitur præcaveri suppuratio non possit, danda saltem opera, ut, dum vires valent, quàm citissimè perficiatur, atque suppurata materies promptiùs è corpore extrudatur. Externis auxiliis solummodo opus est, cùm pus ad gibbam hepatis superficiem, veluti ad ejusdem tunicam, collectum, præstitâ à Chirurgo aperturâ, foras è corpore educi potest. Antiquorum mos aperiendi latus per ustionem, qualem describit Hippocrates *de intern. affect.* ut immanior, ita nobis obsoletus est. Cum ægro optimè agitur, si per communia *pyrotica*, atque *escharotica*, seu per causticos, ut dicitur, lapides, aut etiam breviori manu per scalpelli aciem, apertionem molimur. Si benè cesserit, puro, alboque effluxo pure, hepate hoc pacto expurgato, atque per injectiones detergentium, & bal-

Curatio abscessus hepatis, tum interna, tum quæ interna variis effluxuri puris itineribus accomodatur.

ſamicarum tincturarum omni procuratâ noxii ſucci expreſſione, & ſubſtantiæ viſceris conſolidatione, reliquum vitæ tempus æger ſine labore exiget: Sed ſi fœtidum, ſanioſum, amurcoſum pus, aut aliter, ut ſuprà, defficiens, pervicaciam ſui, & plurimam viſceris læſionem, atque corruptionem oſtendat, *niſi* (ut memorato loco ait Hippocrates) *per alia remedia convaleſcat*, *conſumptus perit*. Ita etiam declarat Aphor. XLVI. Sect. VII: *Quicunque ſuppurati uruntur, aut ſecantur, ſi purum fluxerit, & album, evadunt: ſi verò ſubcruentum, feculentum, aut fœtidum, pereunt*. Sed *alia illa remedia* ab Hippocrate deſignata (quę quidem interna eſſe intelligenda ſunt) moventis naturæ inclinationibus erunt quàmmaximè concinnanda, atque quò illa vergat ducenda; ſine cujus nempe potenti molimine nihil erit proficuum expectandum. Ita ſi raptio purulenti ad inteſtina habeatur, plenaque ejuſdem per ſedes ejectio, nil erit certè innovandum, ſed attemperantia dumtaxat, ad declinandam dyſenteriam, adhibenda. Quòd ſi imperfectiùs evacuatio ſuccedat, lotoriis iſta clyſteribus, blandéque abſterſivis, cum furfurum, & hordei decoctionibus, melle roſaceo, & ſimilibus, immixtis terebinthinatis, allicienda erit, & perficienda. Si tenum meatibus puris demandetur expulſio, hi leniendi ſunt, & blandè aperiendi cum ſeri lactis caprilli copioſis hauſtibus, emulſionibus ſemin. frigid. in aqua ononidis, malvæ, pariet. &c. aut ſi lentiùs habeatur excretio, lenibus, & balſamicis diureticis ſuaviter proritandi; ut decoctionibus cicerum rubrorum, & ſtibii crudi, radic. aperit. terebinth. cyprio aut balſam. ſulphur. terebinthinato, aut copaivæ balſamo (quod quidem tenuioris terebinthinæ genus eſt) aut tincturis ſuccini, pareyrę-bravæ, hiperici, juniper. aut camedr. &c. Juvat oximel vel ſimplex, vel diureticum: In primis blandè alvum laxantia, quæ propriis ſtimulis puris per urinas trajectus promovere etiam poſſe videntur.

Vomitus ſi fortè accederet purulentæ ſubſtantiæ, pinguibus, oleoſis, aqueiſque tepidulis promovendus, aut attem-

attemperandus. Pure à fiſſo, aut exeſo hepatis corpore in abdominis Cavum exundante; obviaque viſcera indè inficiente, & corrumpente, atque ad ſphacelum promovente, uſui fuerat antiquis quędam uſtionis, aut paracenteſis ſpecies, quam tamen, veluti ſemper inutilem prætereo. In quocunque horum caſuum hydromel plus, minùs medicatum conducit; atque vulneraria præcipuè, largis hauſtibus exhibenda. Hæc etiam, aut ſimilia vomicæ, ſeu penitioris abſceſſus curationem, ſi quæ erit, committere poterunt.

HISTORIÆ ABSCESSUUM,

Et Vomicæ Hepatis.

ABſceſſus Hepatis ex vulnere ad hanc partem inflicto, tum ex Capitis plaga cum pure ad hoc viſcus translato, aut ex diuturnis Chroniciſque morbis, progenitos ſuperiùs deſcripſimus in altera parte fol. 146, & ſequentibus. Suppurata cęterùm ex aliqua hepaticę inflammationis ſpecie lethalia tubercula in hepate, & ab hepate producta memorat Hippocrates in Epidemiorum libro ultimo: *Cleotimo ſutori cùm alvus diu liquida fuiſſet, & calor accidiſſet circa hepatis regionem, tumor tuberculo ſimilis ad hypogaſtrium deſcendit, & alvus humectabatur, & alterum ipſi tuberculum circa ſuperiorem hepatis regionem ad hypochondrium exortum eſt. Mortuus eſt.*

Hiſtoria ſanati per lateris apertionem abſceſſus hepatis, nobis non ita pridem à doctiſſimo Doctore Laurentio Maſſâ Medico Caluſienſi communicata, Hæc eſt: " Accerſitus „ anno 1720. Poſtr. Id. Januarii ad Dominicum Ferrerium, „ ann. 36. ætatem agentem, & ruſticis laboribus deditum, „ cum febre continuâ cum dolore gravativo in hypochondrio „ dextro,

„ dextro, in parte tamen posteriori ad costas mendosas deprehen-
„ di correptum. Febris nocturno tempore suas habebat exacer-
„ bationes. Diagnosis hujus affectus, etiamsi aliqua signa ab-
„ essent, hepar inflammatione laborare, mihi fuit. Ter se-
„ ctâ venâ, scilicet bis in brachio dextro, semel in pede,
„ exhibitis refrigerantibus, & humectantibus hepar respicien-
„ tibus, morbus de sua feritate circa decimam octavam om-
„ nino remittere videbatur. Elapsis circiter tribus mensibus,
„ etiamsi patiens aliquâ frui valetudine videretur, de dolore
„ tamen in dicta parte fixo conquerebatur. Febris veluti ha-
„ bitualis eum exercebat. Tandem in marasmum deductus
„ patiens meo consilio, pro suæ saluti consulendo, D. Johan-
„ nem Baptistam Bertam, virum in Chirurgia, ac medendi
„ dexteritate celeberrimi nominis vocavit. Quinam exitus
„ hujus morbi, alioquin dubiæ aleę fuerit, per descriptionem
„ dicti D. Chirurgi, quam tibi lubenter mitto, dignoscere
„ poteris &c.

Chirurgi super eadem Historia Epistola.

„ Anno 1720. 9. Maii accitus fui ad Dominicum Fer-
„ rerium Cuccliensem, juvenem agrestem, ætatis suę ann.
„ 36. circiter. Nudato hypochondrio dextro situm doloris,
„ quo affligebatur digitis mihi demonstrabat, mecum obser-
„ vante D. Laurentio Massâ Doctore Medico, atque in Apol-
„ linea facultate nemini secundo, famigeratissimoque. Abscef-
„ sus in dicto dextro hypochondrio profundiùs situs detectus
„ fuit à prægressa hepatitide, quâ is in particulari loco affi-
„ ctus fuerat, & adhuc affligebatur. Ad foras educendam
„ materiem requirebatur in dicta parte apertio, quam Cau-
„ sticis lapidibus faciendam delegi. Profundæ escharæ locum
„ scalpello usque ad cavitatem aperui; atque à ventris specu,
„ ut immissus stylus indicabat, effluxit purulenta materia.
Esch-

„ Escharæ lapsum unguentis suppurantibus acceleravi : Post „ cujus lapsum in foramen satis amplum digitum adegi ; & „ solutionem super hepatis gibbum tetigi, quæ rotunda erat „ ad Libræ Sabaudicæ magnitudinem in latitudine : In pro- „ funditate autem crassitiem digiti unius æquabat. In dies pure „ meliorem notam acquirente, spem concepi, ægrotantem „ nostrum fore salutem consequuturum, Hippocratis effato „ innixus : *Quibus hepar suppuratum aduritur, si pus purum „ effluxerit & album, evadunt; in tunica iis pus continetur : si „ verò qualis amurca fluat, pereunt.* Consequutus est igitur „ ægrotans iste integram sanitatem circa finem Junii ejusdem „ anni &c. Illustrissimæ Dominationis tuæ addictissimus fa- „ mulus, Joannes Baptista Berta Montalengarum Chirurgus. Liceat hîc ergo animadvertere, hujusmodi abscessum esse illis accensendum, qui, ut superiùs dictabat Hippocrates, *in exteriorem partem erumpunt, parvi admodùm atque eminentes extant;* ideóque eodem annotante Coo *optimi* sunt, & sanabiles: Tradit enim Chirurgus noster *solutionem ad hepatis gibbum rotundam fuisse, ad libræ Sabaudicæ magnitudinem in latitudine;* seu vix ab binos transversos digitos latam.

Historiam aliam abscessûs hepatis, sed in lethum conversi, cum epigenesi ad pulmones vide superiùs in II. Parte Cap. V. fol. 147. ex famigeratissimo Lentilio ; & aliam insuper ab eodem Authore indicatam in eadem parte fol. 190.

Vomica Hepatis lethalis.

Advena quidam, longis peregrinationibus attritus, habituali febre jam dudum prehensus, cum macie, & dolore hypochondrii dextri, vehementiori demùm correptus febre in primarium Taurinense Nosocomium concedebat. Post aliquot à decubitu dies fastigiatus subitò tumor ad idem hypochondrium apparuit, cum non obscuris confectæ suppurationis in-

solidarum animalis partium in frusta disruptiones non nisi ab externis, solidisque instrumentis repetendas esse censemus. Interea livida; nigricantia, aut aliter corrupta, majora, aut minora, solidiuscula fragmina carnosam naturam æmulantia, viscerumque substantiam mentientia, à carcinomatosis concretionibus, intestinorum cavum occupantibus prodiisse, continuò in praxi atque extispiciis comperimus. Ita hujusmodi excretiones non nisi cum gravissimis intestinorum doloribus, difficultatibus, aliisque proprii eorum affectus argumentis, contingunt. Neque dubium est, plurimas tum solidas, tum etiam liquidas, quatientes validè, ac divellentes caussas in intestinis occurrere, quæ quidem internis viscerum substantiis minimè assident.

Signa utriusque ulceris, ejusque sedis ad gibbam, aut cavam hepatis.

III. Quod signa, utrumque hepaticum ulcus discriminantia, respicit. Ulcus inflammationi succedens per prævia hujus morbi indicia dignoscitur. Ulcus sine præcedente inflammatione in jecore excavatum dignosci poterit per ulcerosum assiduum dolorem in dextro hypochondrio, cum arida, & inani tussi, fixâ, aut erraticâ febriculâ, præcipuè post cibum ingravescente, icterico habitu, continuâ ciborum omnium, inapetentiâ, ingentique præcipuè carnium fastidio, & tabe sensim invalescente conjunctum. Adest & oris amaror, & linguæ fœditas; sed sitis non acriùs urget. Parvæ interdum flavescentes, aut livescentes pustulæ ad faciem efflorescunt. Teter ex ore halitus expirat. Frequens animi deliquium accedit. Interea si febris continua non sit, lentiorque extet rodentis ichoris malitia, vires ita interdum constantes videntur, ut æger consuetis muniis vacare possit. Sed Febris post longum morbi progressum constantior evadit, neque aliquem typum servans, & demùm in hecticam, & marasmodem desinens. Si ulcus gibbum hepatis teneat, difficilis sanè respiratio est; & dolor transversi septi: Tum affecti hepatis signa in urinis apparent; imò urinam purulento perfundi absque signis ulcerationis in vesica, aut in renibus, celebris

antiquorum obſervatio fuit. Sed ulcere Cavum hepatis obſidente, dejectiones alvi purulentæ deprehenduntur, ſaltem continuò liquidæ, crudæque. Interdum & cruenti quidpiam ſimul excernitur, cum dolore inteſtinorum ob translabentis materiæ acrimoniam, ut dyſenteria eſſe perſæpè putetur; cùm tamen gravitatis, & continuæ veluti terebrationis ſenſus in hepate permaneat. Inapetentia magis excruciat; nauſea major; vomitus frequens, & oris acerbior amaritudo.

IV. Prognoſis ex his, quæ tradita ſunt, elici abundè poteſt. Ulcus hepatis ni exiguum ſit, & veluti ſolam hepatis ſuperficiem occupet, atque inter initia curetur, exitiale eſt. Multò majus diſcrimen afferunt exulcerationes jecoris, inflammationi, præſtitoque abſceſſui ſuccedentes, quàm quæ ſine iis incipiunt. Ita quæ relinquuntur ulcera ab apoſtemate, ſi profundiora ſint, magiſque à biliaribus ductibus diſſita, non certè conſolidantur, ſed altiùs depaſcentia citò in necroſim vertuntur. Foreſtus lib. XIX. obſervat. X. caſum affert hepatici apoſtematis in ſuppuratum mutati, undè malignum, atque depaſcens ulcus natum eſt, & demùm lethalis gangræna: Quod bis nobis etiam videre contigit. Periculo tamen plena ſunt illa hepatis ſecundi generis ulcera, aliiſque primi generis reverà æquiparanda quę proprias ſanies per aliquod corporis emunctorium non ſubducunt, ſed cæcè, & ſordidè in viſcere retinent, & accumulant, omnique exitu prohibent. Hæc quidem præter conſumptionem, & phthiſim lethalem etiam, atque præcipitem hydropem non infrequenter inducunt, ut etiam annotaſſe Fernelium ſuperiùs vidimus. Quandoque ulcera hepatis, vel à nimiùm accumulatis, virulentis, atque opprimentibus ſuccis exaſperata, vel ab erratis in ſex rebus non naturalibus, aut aliis quibuslibet cauſſis laceſſita, acriter inflammantur (ut ſępè etiam in ulcere pulmonum evenit) febrilis indè incandeſcit ignis; atque ægri ſitientes, æſtuantes, delirantes, ſimulque convulſi pręcipiti curſu, atque per acutam febrem moriuntur.

Prognoſis in utroque ulcere, aut ſimplici, aut inflammato.

Remediorum in hepatis ulcere administratio.

V. Ulcus hepatis, ut aliud quodlibet, abstersionem, repletionem, & consolidationem, roborantia insuper visceris remedia depostulat. Si in recenti secundi generis ulcere abundantis sanguinis indicia obtrudantur, vena secari poterit, ut ulcus immune ab inflammatione servetur, multóque ideò magis si inflammatum ulcus sit, & vires consistant. Ita in non adhuc confirmato ulcere, ad excutiendas, verrendasque jecoris sanies, atque per alvinam excretionem movendas, non infimæ virtutis Catharticis utendum est. Mundificantium, & abstergentium commodiorem classem adimplent vulneraria præsidia dicta, quę insuper adglutinantes, seu balsamicos succos in sanguine renovare, atque insuper urinę vias aperire solent. Hæc, præcipuè ex vegetabili regno elicita, per varias formas, per succos in primis, & decoctiones parantur, atque exhibentur. Inter horum plurima seligenda sunt consolida major, ejusque radix, bistorta, plantago, quinquefolium, urtica, æquisetum, millefolium, hipericum, scabiosa, verbena, Carduus sanctus, alchimilla, buglossa, ulmaria, hedera terrestris, & arborea, Veronica montana, sanicula, vincapervinca, hyssopus &c. acriora interdum adjiciuntur vegetabilia; ut angelica, Valeriana, Carlina, Imperatoria &c. Præterea plantæ hepati propriæ intermiscendæ sunt; ut Hepatica, chamepiteos, lingua cervina, agrimonia &c. Lignosa quædam non inconsultò in his pariter decoctionibus adhibentur, ut lignum juniperinum, rhodium, aut lentiscum, radices chinæ, & sarsę-parillæ, sassafras, santali citrini, aut albi; adjecto etiam C. C. raso. Serum lactis caprini non improprium est, præcipuè si cum mulsa, aut aliter, juxta statum morbi, atque ægrotantis constitutionem alteretur. Post abstergentia conveniunt siccantia, quæ aliàs internis vulneribus, atque ulceribus perutilia sunt, ut aristolochia rotunda, salvia, radix ireos, Caryophilata, spica, schenantum, absinthium; quibus addi possunt sarcocolla, lapis hematites, spodium, coral. rub. & similia. Terebinthina cruda, cum vitello ovi

soluta,

ſoluta, largo juris hauſtui immixta, & propinata, plurimùm in viſcerum ulceribus confert, mundificans, conſolidans, acriores ſuccos irretiens, atque ad renes compellens, hinc mali reliquias abſumens. Similem adimplent paginam balſama peruviana, copayve, aliaque ſimilia, & ſimplicia; ſimilem pariter compoſita, ut balſamum ſulphuris terebinthinatum, aniſatum, ſuccinatum, cum ſaccharo ſaturni, aliiſque edulcorantibus. Cremor hordei alimentis ſemper erit ſociandus, & ptiſana hordeacea martialis pro quotidiano potu exhibenda. Sed implere ulcus, atque conſolidare totum naturæ opus eſt; quod ipſa quidem, ablatis impedimentis omnibus, ſiccatoque ulcere, atque nutritiis ſcatentibus ſuccis, non difficilè molitur.

HISTORIA

Hepaticæ exulcerationis ſecundi generis, morbis aliis copulatæ; ex nuperrima communicatione Cl. & amiciſſimi Viri D. Tignoni, apud Cuneenſes Celebratiſſimi Medici.

„ MUlier quadragenaria ſtrigoſi habitûs jam quatuor ab
„ hinc annis ex laborioſo partu conquerebatur de ali-
„ quo pondere in abdomine; ex quo tempore diminui men-
„ ſes inceperunt. Poſt annum tamen fœliciter alium edidit
„ partum; nihilo tamen minùs idem pondus durabat, atque
„ tumorem in dies augeri perſentiebat. Superiori Auguſto
„ menſe vehementiora omnia à Thermis adhibuit remedia:
„ ſed omnia incaſſùm. Sub finem autumni poſt intentata plu-
„ rima ab aliis Medicis remedia meum expoſtulavit auxilium.
„ Univerſum corpus macie laborabat; venter tamen adeò
„ plenus erat, ut videretur binos geſtare infantes. Tumor
in tres circumſcriptas dividebatur prominentias: Levis aderat
febri-

„ febricula: Vrinæ diminutio notabilis; & talis alvi ſtipticitas,
„ ut per menſem (quod ſanè mirabile), irrito quocunque re-
„ mediorum auxilio, nunquam dejecerit: Vndè pauco tem-
„ poris intervallo mollis, ſed enormis Meteoriſmus elevatus
„ eſt. Suffocabatur itaque; atque exiliſſimus pulſus proximam
„ necem minitabatur. Celebratâ Paracenteſi fecibus, &
„ urinæ libertas conceſſa eſt; ita ut ab orci faucibus erepta
„ videretur. Quater punctio inſtituta fuit, & pluſquàm cen-
„ tum quinquaginta libræ aquarum extractæ ſunt; quum po-
„ ſtremâ peractâ punctione, diſceſſoque Chirurgo, ipſamet
„ ægra ferreo quodam inſtrumento ipſum punctionis locum
„ recludens, totum effuſis aquis inundavit ſolum; & poſt
„ aliquot horas naufragam in iiſdem animam emiſit. Aperto
„ cadavere tumorem in ventre plus 25. libras pendentem in-
„ veni, in quo aderant plus 20. alii tumores diverſæ magni-
„ tudinis, atque figuræ. Centrum tumoris Cartilagineum
„ erat, ovalis figurę, nigro humore repletum. Diverſi erant
„ liquores in dictis tumoribus contenti: Quidam *nigri inſtar*
„ *atramenti*, alii limpidi inſtar aquæ: Nonnulli *pellucidum*
„ *albumen*, mel tandem plurimi imitabantur. Incipiebat
„ tumor à medietate ventriculi per varia prominentia vaſa,
„ quę in illam indè molem diſſeminabantur: ejus conus per
„ membranulas plurimas utero, & veſicæ accreverat; atque
„ inſuper multis in locis peritoneo alligabatur. Apertis hiſce
„ omnibus tumoribus plus duodecim adhuc libræ ex omni
„ materiarum genere egrediebantur. Dictum tumorem ex
„ ventre extraxi illæſis contentis aliis partibus. Meſenterium
„ atque inteſtina naturaliter ſe habebant: hepar erat dimi-
„ nutæ molis; atque membrana ejuſdem extima corroſa oc-
„ currebat, pure imbuta, diaphragmati, & coſtis annexa: &
„ ulceroſa læſio in viſceris ſubſtantiam ſe pariter inſinuabat.
„ Lien naturalis erat: ſolùm defficiebat omentum; cujus nempe
„ nullum prorſùs apparebat veſtigium. Ex quo liquidò ap-
„ paret non aliud fuiſſe totam hanc morborum iliadem, quàm
ipſam-

ipſammet, ſuccis variis præternaturalibus perfuſi omenti excreſcentiam „ Hucuſque D. Pignonus.

Mirari fortaſſe aliquibus continget in hoc caſu, hepar ſolum, olidius viſcus, non autem lienem, flaccidius, & mollius, aut lia laxiora etiam viſcera, in omentalis carcinomatis affectu iiſſe involutum. Attamen ſæpiùs à nobis per hujus Hiſtoriæ artes annotatum eſt; hepar, in morbis, præcipuè diuturnis, ræ aliis omnibus viſceribus lædi; atque ſi vitiorum origo on eſt, in vitiorum ſaltem continuò induci conſortia: omnem-ue rei cauſſam amplè retulimus. Similem ipſe deſcripto ırcinomatoſum omenti affectum in Nobili Forolivienſi cum . piæ memoriæ Valſalva Bononiæ videbam. Sed ſiccus erat ıorbus, citra immixta, aut expreſſa liquamina; licèt enor-ıis hujuſmodi viſceris accretio utriformem quamlibet ventra-s hydropis ingentiorem ſpeciem mentiri facilè poſſet. Solidus, ividuſque, & jam propè corruptus tumor (quantùm viſu con-ci potuit) 25. libras pendere fortaſſe potuiſſet. De cętero ad eſcriptum hunc à Pignono ab Hepate, & omento hydropem uadrare adhuc poſſet, quem nos ſuperiùs ruptis jecoris lym-ıaticis conciliavimus, Aphoriſmus ille LVII. Sect. VII.: *Qui-us hepar aquâ plenum in omentum eruperit, his venter aquâ re-letur, & moriuntur.*

DE HEPATITIDE

Canones Practici.

HEpatitis, morbus cùm apud antiquos cum jecoris phle-gmone, imò & eryſipelate non raro confuſus, tum pud recentiores incertior, & obſcurior, hîc modò à nobis, aſtigatam Hepatis morborum, eorumque differentiarum, & urationum hiſtoriam intendentibus, quoad fieri poſſit, ex-plicanda

Hepatitis, morbus Hepatis, vel ingruens, vel conſiſtens, ſeu ſi lubeat, antiquorum intemperies

cum materia, aut ſine materia, obſtructionis, Scirrhi, Phlegmonis, Eryſipelatis, aliorumque hujus viſceris morborum fundamentum eſſe, eiſque interdum conjungi poteſt; ſed neutrum horum omnium propriè eſt, quæ nempe ſuam peculiaris morbi ſpeciem adimplet; tum vel per ipſa Modernorum principia explicari poteſt.

plicanda ; elucidandaque ſuſcipitur. Duretus, qui in explicando Hippocrate palmam omnibus arripuiſſe videtur, Hepatitidis definitionem in genere proferens : *Hepatitis* (inquit ad Commentarium de Hepaticis Hippocratis fol. mihi, 321.) *ex qua hepatici nominantur, eſt exolutio hepatis è norma, & præſcriptione ſui proprii temperamenti, & complexionis procul egreſſi, atque id ſine phlegmone ſyſtrophica, & ſine ſcirrho.* Cúmque ex cujuslibet partis temperie propriæ ejuſdem actionis facultas eliciatur ; à Jecoris ejuſcemodi intemperie propriæ facultatis, atque functionis imbecillitatem deducere pergit laudatus vir, atque Hepatitidis cauſſam in genere perſcrutari ; quam quidem vel in meatuum, vel in humorum vitio conſiderat ; utramque verò vel intra natam, congenerem, & coęqualem ; vel extrinſecùs incidentem dietæ vitio in victu, & inſtituto; Tum ab unaquaque ex his cauſſis diſparia incommoda, ſive prętetnaturalia phænomena attendenda eſſe animadvertit. Dirimit ergo cauſſam Hepatitidis in *ingruentem*, quam ab humoribus, & in *conſiſtentem*, quam à vitio meatuum, ſeu propriæ viſceris ſubſtantiæ repetit : Ab utraque dyſcraſiam hepatis *deducit*, quam rurſùs diſtinguit in *frigidam cum crudore*, *cachochimia*, & *flatu* ; & in calidam cum *ardore*, *putredine*, *bile primùm flava*, mox *atra*, & *ad extremum maraſmo hydropico*. Ut indè ex his nobis in genere eluceſcat : Hepatitidem eſſe peculiarem dyſcraſiam hepatis, ſeu intemperiem cum materia, aut ſine materia, à ſolido, aut à liquido, aut ab utriſque productam; ex qua non ſolùm ſenſibilis læſio propriæ actionis ſuccedat, ſed alii præterea per alia viſcera, aut ſanguinem, diffuſiores morbi, acuti, aut chronici, ſeu calidi, aut minùs calidi, graves, aut minùs graves ſucceſcant. Tres deinceps Hippocraticas Hepatitidis ſpecies laudatus author enunciat : Primam, in qua color ſublividus, alteram, in qua auriginoſus, tertiam in qua niger corporis habitum invadit. Interea cùm ſuper illam, quæ hepati concredita ab antiquis fuerat, conficiendi ſanguinis operationem, ejuſque idcirco alterationes tota in hoc morbo expoſitio antiquo-

rum

rum sita sit; si nos sanioris Theoriæ principiis suffulti, propositam à Dureto divisionem complectendo, Hepatitidem in calidam, frigidam, simulque & in mixtam discriminemus, cuilibet suas caussas brevi dicendi genere conferamus; gravissimis præcipuè Hippocratis, ejusque præclariorum Interpretum observationibus cum iisdem sedulò, & appositè conciliandis, sive hujusmodi morbi diagnosi, prognosi, & curationis modo, quantùm hanc partem deceat, aperiendis insistamus, ut cùm omnes ejusdem species inter se, tum singulæ ab apparenter similibus, re tamen vera disparibus morbis per propria signa dirimi imposterum à medentibus valeant; pensum jam nostrum absolvisse non dubitabimus.

Explicatur per modernorum principia consistens hepatis intemperies, ab antiquis sine materia dicta; quæ duplex est, sub communi tamen imbecillitatis hepatis nomine ab antiquis descripta; atq; à simili in pulmonibus affectione ulteriùs elucidata.

II. Quotiescunque igitur in illo vasorum contextu, qui Hepatis parenchyma dicitur, seu propriè in horumce vasorum lateribus, & nominatim in villis eadem componentibus, illa mutabitur naturalis vis distractionis, & contractionis, quâ quidem hæc solida ab appellentium liquorum pressionibus superantur, & mutuùm easdem superant, ipsosque premunt, alterius nempe ex his substantiis resistentiâ adversùs alterius resistentiam alternatim minori redditâ, undè tota liquidorum fluxus, & refluxus per viscera, totaque secretionum, aliarumque omnium naturalium functionum ratio petenda est; orietur jam hepatis morbus à solido, sive ut aiebant antiqui, intemperies suapte naturâ sine materia; sive à densitate, rigiditate, aut raritate, mollitie &c. ut jam superiùs in II. partis Cap. II. tetigimus.

Et sanè duplex hujusmodi affectionis genus, idque oppositum, se præbet: vel scilicet cùm adaucta in hepaticis solidis contractionis vis, ab affluentibus succis superari satis non potest, ut nimiùm hoc pacto constrictis hujus visceris meatibus, minùs distribui appellentes latices, minùsque secerni queant: vel cùm imminuta est; ut minùs etiam influentes iidem humores ad proprios cursus, & secretiones urgeantur. Vtramque reverà habitudinem sub communi imbecil-

 litatis

liratis nomine cognoverunt antiqui, & *consistentem* morbum appellarunt; in quo quidem nunc calidam, nunc frigidam intemperiem animadvertere valuere, quum nempe à liberâ hoc pacto trajectione, & secretionis ratione, ultra naturalem statum, impeditos liquores, vel in turbatos intestinos motus concitari; aeriùs incalescere, variasque motuum ametiias per totum sanguinem proferre, & expandere; vel per visceris meatus tacitè, frigidéque lentescere, observarent. Vtramque cæterùm hepatis hujusmodi intemperiem cum similibus pulmonum, à solidi vitio frequenter productis, intemperiebus comparabant. Primam videlicet cuidam sensim inductæ pulmonis ariditati ac densitati retulerant, undè quædam phthisis species ortum ducit: alteram verò illi pulmonis dyscrasiæ, quæ laxitas absque ulcere dicitur, ex qua altera phthisis species emergit, à modernis Phthisis Fracastorii nuncupata.

Alia Hepatis intemperies, seu à materia, & cum materia, ingruens ab antiquis vocata; Ex quâ alterâque superiùs descriptâ, Tota calida, frigida, mixtaque hepatitidis ratio elicitur.

III. Quòd si, insontibus hepaticis solidis, illa obveniat liquidorum hominis, ab erratis in sex rebus non naturalibus, & prçcipuè ab immoderatis exercitationibus, aut vigiliis, à calefacientibus, atque exsiccantibus animi affectibus, à calidioribus alimentis, meraco vino, atque intemperantiùs epoto; aut à tempestatum injuriis, aut ab alteratis perspirationibus corporis, aut tandem à calidis præcessis morbis producta, vel etiam ab oppositis caussis excitata, crassitiei, & densitatis habitudo; ut hæc in hepar delata momento ejusdem solidorum contractili reluctentur, ipsaque in infirmas distractiones constanter adigant; jam nova Hepatis imbecillitas accedet, à liquido posita, atque servata, seu à materia, & cum materia intemperies, *ingruens* idcirco vocata; quæ pariter, juxta signatas superiùs conditiones vel calida, vel frigida accensebitur. Hoc igitur utrumque imbecillitatis genus est, à plerisque antiquorum *Hepatitis* in genere nuncupatum; Hæcque in utroque calidæ, aut frigidæ affectionis origo. Mixta interea Hepatitis illa audit, quæ

pro-

propriorum symptomatum indole calidæ, frigidæque videtur intermedia. Nunc ad ipsa Hepatitidis tradenda in genere signa, singulas ejus species per propria etiam indicia interstinguendas, & tandem ab aliis hepatis morbis per singularem omnium diagnosim dirimendas descendamus.

Signa Hepatitidis in genere; & differentia specierum Hepatitidis ex Hippocrate.

IV. Et sanè cùm nulla sine bilis, ejusque secretionis vitio hepatitis sit; ita semper hunc morbum manifesta ejus criminis argumenta sectantur: Quorum præcipuum est flavus, aut luridus biliosus squalor, totam cutem, & inprimis faciem, plus, minùs obsidens, cuilibet certè hepatitidi se comitem præbens; ut annotat Galenus de diff. symptom. Cap. V. Plerasque verò, præcipuè chronicas, & diuturniores hepatitides cruda alvi excretio excipit, veluti cæliaca diarrhœa, aut hepaticus fluxus, seu carnium loturæ similis; interdum non valdè absimilis naturę vomitus. Ita Gal. de sympt.causs. lib. 3. cap. 2. De composit. Pharm. s. loc. lib. 8. cap. 6. & lib. 5. de loc. aff. cap. 7. & alibi sæpissimè. Sed calida Hepatitis satis à frigida, aut saltem minùs calida, per propria signa discriminatur. Hippocrates lib. de intern. affect. hæc tradit de calida hepatitide: *Morbus hepaticus: dolor gravis ad hepar irruit, & sub ultimas costas, & in humerum, & in claviculam, & sub mammam, & suffocatio fortis tenet, & aliquando lividam bilem revomit, & rigor, & febris primis diebus debilior habet, & dum tractatur hepar dolet. Ægri color est sublividus, eumque cibi, quos antea comedit, strangulant, & in ventrem irruentes incedunt, & tormina excitant.* Pergit inde eodem loco in signa alterius Hepatitidis, quæ certè minùs calida est, explicanda: *Alius Hepaticus morbus: Dolores quidem eodem modo premunt in hepar, & color differt à priore: Interdum vomitus bilis pallida cum fructu: Si verò non vomuerit bilis ad oculos pervenit, & fiunt valdè pallidi, & pedes intumescunt.* Illam autem hepatitidem ab anni mutationibus, hanc verò ab improbo victus regimine prognatam statuit. Primam nos hepatitidem alio etiam nomine bilioso-

ſanguineam vocare ſolemus, alteram biliofo-ſeroſam. Bilioſo-ſanguineam; quoniam licèt bilioſi primitivi erroris ſobolem hanc eſſe fateamur, acutiei tamen, atque cujuſdam inflammationis, ſaltem ſuccreſcentis, participem plerumque recognoſcimus. Ita ait de hac Hepatitide citato loco Magiſter: *Cibis abſtineat, quoad morbus judicatus fuerit, quod ferè intra dies ſeptem contingit.* Aliam verò bilioſo-ſeroſam nuncupamus, quia in hoc affectu crudæ ut plurimùm, atque cretaceæ bilis turbulentus lentor ſeri etiam univerſalis lentorem videtur ſecum tandem conducere. In prima inſuper efferatæ, atque æſtuantis bilis indicia varia plerumque ſe porrigunt: anxietates, & ardores ventriculi, vertigines, univerſales æſtuationes, cibi faſtidia cum oris intenſo amarore, ſitis, linguæ ariditates, jactationes, & ſomni vacuitates: In altera languores, & laſſitudines, cardialgia, mentis hebetudo, artuum tremor, cachecticus interdum habitus. Primæ Hepatitidi, ſæviente, aut remittente dolore, proſpicere videtur Hippocrates diluentium illis, atque laxantium tepidulis ſorbitionibus, quæ in lateris dolore non minùs adhibentur: Largam Caprini lactis copiam ad promovendam Catharſim propinat (quod quidem Catharſeos genus in his aliiſque morbis Hippocrati aliiſque antiquis uſitatiſſimum extitit.) Si bilis ſtrangulatus urgeat, vomitum vel inter ſudores provocat; & ſi vomuerit, idem rurſùs poſt quatuor horas faciendum monet. In altera verò hepatitide ſcammonio utitur. Cùm verò hanc etiam hepatitidem efferari interdum, in eaque *incendi ventrem* obſervaverit; ita in hoc caſu per cocti lactis longos etiam, & repetitos hauſtus purgationem inſtituit; fomentum admoveri jubet; atque in morbi ferocia, ſi expediat, internam dextri cubiti venam ſecari præcipit. Quod ſupereſt: Cous noſter plurimis aliis locis ſecuriores Hepatitidum judicationes per ſedem, aut urinas, naturâ aut arte conductas, obtineri teſtatur; ut inferiùs videbimus.

V. Diffe-

V. Differentias insuper hujusmodi Hepatitidum Galenus Differentiæ ex Galeno.
ɪpè declarat: Lib. V. de loc. affect. cap. 7. hæc habet de
raque Hepatitide: *Incipit interdum affectus ob frigidam intem-
riem citra febrim, quando tenuis sanies sanguinis excernitur, dein-
tractu temporis, dum sanguis in viscere corrumpitur, febris su-
rvenire solet, quæ tum ab imperitis usque adhuc negligitur, ut
borantem interdum nequaquam febricitare putent; quippe hunc
fectum ob inediam accidisse existimant: Siquidem quod nulla sit
sis cibi cupiditas, potiùs quàm ob medicorum institutum, labo-
ntes à cibo abstinere invenerunt. Itaque quum interim nihil ex-
rnatur, videaturque laborans omnino liber à febre, balneis eum
ponunt, ac debitam victus rationem præscribere negligunt: Quò
rca rursus corruptos cibos alvus dejicit, quos deinde hepaticorum
crementum nonnihil sequitur. At nonnulli, qui ob frigidam in-
mperiem laborare inceperunt, non solùm non perdunt cibi cupi-
tatem, verùm etiam interdum multò magis, quàm antea se
rrire aiunt. Calidas verò intemperies nunquam comitatur ci-
rum appetentia, sed ingens cibi fastidium, sitis vehemens, fe-
is insignis, vitiosorum humorum vomitus. Hæc sunt propria he-
ticorum accidentia: Sic enim nominari jam dixi eos, quibus
sceris ipsius vires fuerint imbecilles: Quâ in re vulgus medi-
rum errans hunc affectum putat esse dysenteriam. Inflammatio-
m autem* (intellige phlegmonem) *alia, ut dictum est, se-
untur accidentia.* Jamque paulò superiùs dixerat: *Calidæ je-
ris intemperantia tum contentos in ipso humores, tum eos, qui
r mesenterii venas deferuntur, & assant, & adurunt: Fri-
dæ autem contentos jam in ipso humores crassos, atque ad flu-
um, & motum contumaces reddunt; id verò, quod ad ipsum
rtur & pituitosum, & crudum, & semicoctum efficiunt.* Et li-
o de Composit. Pharmac. s. l. lib. 8. cap. 6. hæc addit:
*lidâ igitur intemperie circa viscus existente colliquationes fiunt
imùm humorum, deinde etiam carnis ipsius hepatis, & eva-
atur per ventrem bilis crassa, graveolens, & abundè colorata,
emadmodum in pestilentibus febribus contingit. Frigidâ verò
intem-*

intemperie existente neque assiduæ excretiones, neque multæ fiunt. Durat tamen affectus diutiùs, & per aliquot dies profluet ipsi venter majori copia, cujus neque fetor similis est iis, quæ ex calore sunt liquefacta; neque color similis, aut compages; verùm minùs graveolentia ab iis excernuntur, speciem putrefacti sanguinis, non colliquatæ carnis habentia &c.

Differentia Hepatitidis, & Hepaticæ Phlegmonis.

VI. Reverà cùm in calida hepatitide non tantùm bilis, quæ quidem morbo incunabula porrigit, accensionem contrahat, sed sanguis ipse in eandem frequenter trahatur diathesim, ut veluti inflammari, ac phlegmonosam inducere affectionem videatur; ita hujusmodi hepatitidis genus sub Phlegmonis specie potest medentibus imponere. Et fortè in hoc censu aberravit Erasistratus, citatus à Galeno lib. de atra bile Cap. V. *Biliosa porrò humiditas*, ait ille, *quòd necessariò excernenda sit, testes sunt affectus complures adorientes, nempè regii morbi, & phlegmone circa jecur genita.* Verùm pluribus signis jecoris phlegmone, calidaque hepatitis invicem distinguuntur, ut jam superiùs attulimus Cap. de *phlegmone* Can. III. Enim verò, cum Phlegmone hepatis à sanguine primùm inflammato, hinc bilem interdum in consensum rapiente, frequentiùs non rapiente, calida verò hepatitis à bile primùm accensa, sanguinem modò in diathesis consortium ducente, modò etiam non ducente ortum ducat, dispar in utraque febris conditio obversatur; quæ nempe in principio phlegmonis acuta jam est, atque vehemens; in calidæ verò hepatitidis ingressu mitior, hinc paulatim invalescens, donec ardentior evadat; adeò ut in progressu suo acutior phlegmonoso affectu, & vehementior, hujusmodi hepatitis videatur; tum in hac hepatitide omnia, aut plurima efferatæ bilis indicia se produnt quò ad calorem, sitim, frequentes rigores, duritiem, & velocitatem pulsus; colorem urinarum, faciei, linguæ, & totius corporis (qui quidem vitiosus semper deprehenditur; cum solis hepatis, primitùs à bilis vitio productis affectibus conveniat illud Galeni 2. de loc. affect. cap. 9.: *Lingua,*

Linguæ, & universi corporis color alteratur; ubi hepar vitiatum est) cibi fastidium, vomitiones, alvinos fluxus, aliaque similia symptomata; quę reverà in legitima hepatis phlegmone nunquam, aut saltem rarissimè occurrunt; ut citato loco videre est. Addi potest hepatici tumoris habitudo, qui certè vel inter ipsa phlegmonis initia statim adest; sed in memoratæ hepatitidis principio nullus esse adhuc plerumque videtur. Ita Galenus lib. VIII. de compos. Pharmac. S. L. Cap. VI. hæc effatur: *Affectio igitur hepatica peculiariter appellata, veluti etiam cœliaca, & stomachica, citra tumores præter naturam circa ipsas partes contingit. Inflammatum enim esse hepar, aut abscessu laborare, aut induratum esse medici dicunt, aut aliud quidpiam tale; non tamen hepaticum vocant hominem ipsum, cui tale quippiam accidit: Verùm quando citra manifestum aliquod in viscere malum, in propriis actionibus debilitatur, tunc ægrum hepaticum appellant.* Non tamen inficior, hepatis non frigidam solùm, sed & calidam hepatitidem interdum succedere, cùm non tantùm incensà, sed & adaucta liquidorum moles hoc viscus ultra naturales mensuras extenderit. Sed hujusmodi tumores nunquam inchoante morbo, at sensim invalescente, nec non diutiùs vigente procreantur; ut in difficilium obstructionum familiam accensendi ut plurimùm veniant, semper verò symptomatici decernendi; Phlegmonis autem tumor symptoma profectò non est, sed ipsemet essentialis morbus; cùm nullę sine tumore produci phlegmones possint; qui statim idcircò intra ipsa inflammationis exordia vel gibbam visceris, vel cavam, vel laterales etiam partes invadit. Hepatitidi cum indè succedente manifesto tumore suum pariter intemperiei cum materia nomen accomodabant antiqui; ut calidam sine sensibili tumore hepatitidem, intemperiem sine materia, sive siccam inflammationem, vocare non minùs consueti sunt.

VII. Sed multò operosius videtur, Hepatitidem calidam satis, aptéque à pleuritide discernere: cùm non solùm *Hepatitis calida sæpè cum acutis,*

causam jam priùs adduxerat: *Accidit autem tussis concussione thoracis, atque pulmonum, quam ciet non quidem prolapsus catarrhi, sed inane studium anacatharseos, cujus opinionem facit proritatio diaphragmatis ab exundante sero, & quodam ichore maligno ex hepate, cui superpositum adjacet diaphragma.* In hunc igitur censum reducendæ sunt calidæ illæ hepatitides, in quibus cùm dolor aliquis, ut supra, ad costas ascendens, & sæpè usque ad jugulum protensus vigeat, medicos sub falsa siccarum pleuritidum persona solent non rarò decipere. Ejusmodi fuit calida illa Hepatitis, à Galeno in ęgrotante medico, per semetipsum decepto, recognita, atque per propria indicia à pleuritidis suspicione vindicata: quæ quidem ab eodem Galeno describitur lib. 5. de loc. affect. cap. 7. Signa enim hepatitidem, non verò pleuritidem, indicantia hæc erant: Gravativus dolor nothas dextras costas infestans: Febris quidem vehemens, sed cum pulsu non adeò duro: Crebra, & parva respiratio, quæ si elatior trahebatur, dolor ad hypochondrium dextrum vehementiùs correspondebat, isque semper gravativus: Tussis ex longis intervallis exigua, & arida, quâ nempe nihil expuebatur: Molesta insuper, usque ad jugulum protracta sensatio, sed tensiva duntaxat, non verò punctoria, veluti in pleuritide contingit; (sed incertum esse hoc signum eodem loco testatur Galenus, *quod magnas inflammationes, quemadmodum & scirrhum* comitari id soleat) Præcipuè autem tenuis cruoris sanies per alvum egesta, carnium nuper mactatarum ablutioni haud absimilis, *evidentissimum*, ut ipse addit, *affecti jecinoris indicium.*

Alia ulterius argumenta, calidam hepatitidem à systrophica Pleuritide, ut ut ista vel biliosa sit, distin-

IX. Igitur præterquàm quòd in pleuritide, atque in acuta hepatitide diversa doloris inducitur habitudo, in affecto quidem hepate gravativi, & si ad superiora porrigatur, tensivi, in pleuritide verò semper, & ubicunque punctorii: tum dispar in utrisque prima doloris sedes, & tussis ratio dissimilis; accedit ulteriùs, quòd in Hepatitide acrioris caloris sensus in dextro hypochondrio persentitur, tum mutatus in

in icterıcum, aut aliter biliosum colorem habitus corporis exhibetur: cùm quamlibet Hepatitidem, annotante Hippocrate, & Interpretibus, coloris fæditas comitetur; tum insuper, ut aliis locis annuimus, alia plurima ferventis, efferatæque bilis in excretionibus, & comitantium febrium periodis offerantur Phænomena, quæ quidem in systrophica pleuritide non contingunt. Quòd si biliosa alio loco descripta pleuritis quò ad alvinas egestiones, cutis tincturam, aliaque accidentia, quidpiam cum hac Hepatitide commune ducere videatur; copiosa tamen expuitio in illa est, durior pulsus, dissimilis extensio, atque habitudo doloris &c. Quod superest: In calida hepatitide cum assiduo, & contumaci dolore, febreque æstuosa, & acuta diutiùs protracta, sui etiam generis suppurationes, & abscessus contingere, non insolitum vidimus. Ita in altera hujus Operis parte Cap. V. §. VII. fol. 149. de calidioribus hepatitibus, quæ scilicet in abscessum frequenter migrant, aliqua prælibet attulimus, & quandam inprimis, de calidarum genere, Hepatitidem annuere placuit, in quâ sanè insolitus dolor, sive pungitivus, apparuit.

guentia: Licet interdùm punctorius dolor, & suppuratio nonnullas ejuscemodi hepatitides excipiant.

X. Nunc ad frigidam Hepatitidem gradientes, hanc utique ab amurcosa, limosaque bile, in hepatis vascularibus concursibus gliscente, ac veluti incrustatâ, sine ullo à sanguine concepto æstu, produci deprehendimus, sit jam vel à vitio laxati solidi, atque in atoniam facessentis; vel ab actuosioribus per præcedentes morbos, aut tempestatum injurias in humorum massa deperditis, aut valdè depressis particulis; undè bilis præternaturalem consistentiam, suorumque componentium inertiam acquirat. Reverà *bilis* (ut ait Hippocrates de nat. hom.) *eorum omnium, quæ in corpore insunt, cum sit glutinosissima maximè diuturnas stationes facit*; prçcipuè si ultra naturalem statum ex memoratis caussis lentorem adhuc assequatur. Bilis autem morbosę *stationes* secundùm varia earum loca variis excipiuntur eventibus. Duo præcipua

Frigida hepatitis neq; suppurationem, neque aliam quãcunque crisim intendit; in qua quidem bilis statio inertissima est: & quanam in partibus hominis solemniores bilis stationes sint.

ex internis hominis partibus loca sunt, in quibus solemniores bilis *stationes* fiunt; hepar, & pulmo: In primo pro hepatitidum, aliorumque morborum origine: In altero pro biliosæ pleuritidis caussa. Sed collecta bilis in hepate, in quo quidem naturaliter neque ex appellente sanguine, neque ex natura solidi prementes valdè potentiæ, aut quassativæ excitantur, si lentoris ingenio imbuta jam fuerit, diutinam facilè, & ferè tranquillam stasim, propriis deperditis motibus, propriisque invicem agglomeratis, coactisque ramentis induit; ut jam qualiscunque hepatitis, nisi concitatus pariter in fervorem cruor, proprios peculiares Pepasmos ordiatur, in suppurationem non desinat: præcipuè verò hepatitis frigida in nullam crisium rationem moveat; sed potiùs in varias indurationum, sive obstructionum, sensilium, aut insensilium species hepar bilioso limo immersum facessat. Ex adverso, quæ in pulmone congeritur biliosa substantia, cùm perpetuam à respirato aëre quassationem, & insuper vehementes à sanguine, per pulmonicam arteriam è corde evibrato, succussiones excipiat, jam magis, magisque soluta vel in citos urgetur trajectus, atque hoc pacto liberiùs expeditur à viscere; vel visceri adhuc hærens in irrequietos adeò motus adigitur, ut nisi expuatur, aut per alias statis diebus excretiones eliminetur, in celeri quidem suppuratione, ab immixtis, simulque ferventibus lymphaticis copiis excitata implicetur. Præterea bilis in hepate, veluti in proprio domicilio degens, nisi in orgasmum concitata sit, sensim, lentéque colligitur: Non itidem in pulmone, in quem adaucto semper impetu ruit, atque in ipso, veluti peregrina, & extranea, stare nescia, & turbulenta servatur. Neque hîc ulteriùs de frigidæ Hepatitidis diagnosi dicemus, cùm hæc superiùs prolata jam fuerit: Hoc solùm addendo, urinas in hac hepatitide, similiter ut est aqua, tenues, atque albas profluere: Quales Galenus prorrh. 17. f. 2. in Hepatico adolescente observavit.

XI. Mixta tandem hepatitis, quæ neque vehementiora, ıeque inertiora sibi sociat symptomata, & febre quidem interdum stipatur, non verò acutâ, sed medioeri, atque distinctiùs periodicâ; à non tam effœtâ, seu actuosis partibus lestitutâ, seu cretaceâ prorsùs, bile producitur, ut hæc in arios motus, variasque stimuli rationes excitari non queat, præcipuè si in bilioso, & picrocholo temperamento, c juvenili ætate hic morbus se prodat: hinc veluti compoitam ex acuta, & chronica, vel potiùs neutram, indolem ræ se fert. Ita Galenus lib. V. de loc. affect. cap. 7. post xposita signa calidæ, & frigidæ hepatitidis hæc indè subdit: *Quum itaque ambo interdùm affectus conveniant, utriusque acidentia simul apparere solent: Quæ in promptu medicum habee oportet: Sic enim non solùm laudabunt nos, sed admirabunır & ii, qui operâ nostrâ indiguerint; præsertim si accidentia uoque, quæ aliis morbis communia sunt, insuper prospexeriıus, veluti quòd dolor ad nothas costas pervenit, quòd jugulus etrahi videtur, quòd spiratio parva redditur, & frequens.* Et cèt mixta hujusmodi hepatitis sine febre interdum occurrat, on tamen sine plurium bilis acrioris, simulque crassioris b lymphatici vehiculi penuriam, ideòque ferventis, signoum comitatu se perhibet: Inter quæ non ultimum locum abent interpolatæ illæ, sed irregulares Phlogoses, per viscera, & totum quandoque corpus, præcipuè chylificationis empore, displodentes, quo quidem manuum palmę, & peum plantę, quæ cæterùm semper aridæ plerumque sunt, & alidę, mordaciori, sicciorique calore excandescunt: Comiıtur luridus habitus, terreus, subflavus, citrinus, aut etiam tericus: Universalis macies, quæ interdum, adauctâ renosæ bilis calidiori indole, lentas, hecticasque febres maı ducit. Interdum hic morbus ad menses diutiùs protraus, præter illos memoratos æstus, quâque die post cibum ıanus, pedes, aut etiam faciem, aut corporis habitum teriùs invadentes, aliaque biliaris dominatus symptomata,

Mixta Hepatitidis, seu quæ calida, frigidaque intermedia est, adjuncta Phænomena, tum quæ illam continuò, aut interdum consequuntur.

erra-

erraticis primùm febribus stipatur; postea molestum quendam in hepate, diuturnumque cum sicca tussicula dolorem, atque renixum paulatim apparat, ex quo lenta, & amurcosa, diuque latens, folliculata suppuratio, postmodùm cum gravi & diffuso hepatis tumore, doloreque ulceroso se valdè prodens, progignitur; undè lenta febris, tabes, & obitus. His si remedia efficaciùs moventia, aut etiam duntaxat emollientia, & suppurantia adhibeantur, mors citiùs accedit; suppuratâ scilicet, quæ suis in cuniculis surdè, tacitéque jacebat, substantiâ infaustè concitatâ, atque ad totum hepar, aut etiam ad reliqua abdominis præfocanda viscera mortiferè effusâ. Notabilem mixtæ ejuscemodi hepatitidis, per longum tempus in suppuratum conversæ, & in abdominis cavum lethaliter tandem abruptæ historiam exhibet Coiterus in *Observat. anat. chirurg. miscell.* Aliamque hujusmodi suppurati morbi, sed per paracentesim feliciter curati, historiam, ab amico Doctore communicatam, inferiùs ad calcem *abscessus, & ulceris hepatis* exponimus.

Tres Hepatitidis Classes tum facilè inter se, tum ab aliis morbis interstinguuntur: & cur eò sit deventa res medica, ut hæ non tantùm invicem sed insuper cum aliis longè diversis hepatis morbis plerumque confundantur.

XII. Porrò, quemadmodùm his tribus Hepatitidis classibus cæteræ omnes ejusdem species, fortasse per solos gradus distinctæ, reduci à perito Clinico facilè queunt, & illę, quæ cum febre aggrediuntur, & quæ sine febre; & quæ cum oborto deinceps tumore, & quæ sine tumore; aut cum ciborum fastidio, aut etiam cum servata appetentia; aut cum delinquentium succorum ab hepate ad alias partes excussione, earumque idcircò majori, aut minori consensu, aut cum inducta veluti ad solum hoc viscus obsidione: Ita per diligentem diagnosis operam non solùm dissimiles hujusmodi hepatitides facilè, distinctéque dignosci possunt, sed ab aliis morborum hepatis generibus cum maxima ægrotantium utilitate, nostrę artis admiratione, & Professorum laude interstingui. Nempe *si bene intelligatur* (ut ait Galenus loco superiùs citato) *quæ accidentia cuilibet morbo propria sint, & quæ aliis quoque morbis communia: ac propterea quæ ab utrolibet genere sint*

ſint inſeparabilia : item quæ magna ex parte, & quæ rarò videri ſoleant ; atque ea, quæ ancipitem habeant eventum. Idemque lib. 8. de compoſ. Pharm. ſ. l. cap. 6. loquens de hepatis affectionibus hæc medentium memoriæ prodit : *Primum igitur omnium diſcernendum eſt, num debilitas quædam viſceris adſit, aut alia quædam affectio ipſum prehenderit, aut citra debilitatem affectum ſit, inflammatione, aut induratione, aut abſceſſu laborans, aut obturatione, quemadmodum etiam an Eryſipelatoſam habeat affectionem, aut ulcus, aut aliquam putrefactionem, nam & in hoc hepaticam affectionem dicunt.* Eò interea res Medica deducta eſt, ut noſtrarum ætatum medentes theoretica Galeni, aliorumque expertiſſimorum Antiquorum placita, Hæmatoſin Hepatis, propriaſque, & inſitas partium omnium facultates docentia, ab inſtituto circulationis invento dedignantes (quod minus adhuc mali eſſet) ſimul etiam morbos ab intemperie proſcribere à praxi contendant (quod jam humanæ reipublicæ perniciosum eſt); ſimulque (quod etiam, atque etiam perniciosiſſimum) ſolidiora, gravioraque praxeos præcepta, ab illis tam longo, ſeduloque obſervationum cumulo, ſtudioque collecta, traductaque dedidiciſſe videantur; ut his certè diebus neque Hepatis phlegmonem ab ejus eryſipelate, neque utrumque affectum ab Hepatitide, neque Hepatitidum diverſas ſpecies dirimere (quæ quidem omnes, ſingulæque affectiones diſparem curandi normam plerumque depoſtulant) neque tandem alios plurimos hujus eximii viſceris morbos, ab antiquis tam bene deſcriptos, propriâque diagnoſi obſignatos, diſſimili pariter, quandoque oppoſitâ remediorum adminiſtratione excipiendos, internoſcere ſoleant.

Prognoſis Hepatitidis in genere : & primùm illa ex Hippocrate attingitur, quæ reſpicit ju-

XIII. Prognoſis hujus morbi ex variis ipſis, qui obſervantur in praxi, & ab Hippocrate indicantur, diſſimilium Hepatitidum eventibus, elicienda venit. Jamque, dictante Sene, breviorum Hepatitidum judicationes per alvum, aut urinam celebrantur; diuturniorum verò per ſuppurationem, icterum, hydropem, aut phthiſim. Ita igitur quò ad primas

dicationem hepatitidis per alvum, aut urinam. effatur Cous in Aphor. 73. Sect. 4. : *Quibus Hypochondria suspensa, murmurantia, lumborum dolore supervenienté, iis alvi humectantur, nisi flatus erumpant, aut urinæ multitudo proveniat : Hæc verò in febribus.* Intelligit quidem in hoc Aphorismo Hippocrates hepatitidem non frigidam, ac cum dolore, & tumore conjunctam ; & insuper cum febre, *Hæc verò in febribus*, sed non phlegmonosâ ; seu sine legitima inflammatione : Quod quidem magis perspicuum reddit alio textu in 2. prognost. & *Coac.* ubi eosdem eventus recolligit : *Tumores hypochondriorum sine phlegmone recèns obortos tum inde natos dolores exolvit borborygmus in Hypochondrio excitatus, maximéque si exciderit cum urinis, & dejectionibus : Sin minùs, ipse per se trajectus. Juvat etiam is, qui ad inferiora devolvitur.* Supervenit hîc annotandum, fuisse Hippocratem in hoc textu loquutum de affectu ipsorum majorum viscerum, in hypochondriis degentium, non verò partium hypochondrio confinium, ut glandularum mesenterii, pancreatis, & omenti, veluti eidem aphorismo commentari studet Lucas Tozzius. Quippe tumorum Hypochondrii nomine nunquam utitur Hippocrates, quin systrophicam principalis comprehensi visceris affectionem intelligat : Ita hoc pacto non minùs ab hoc loco exulat suspicio aliûs Hippocraticæ sententiæ : Quòd nempe Senex potuisset sermonem instituere de flatibus, doloribus, aut aliis passionibus intestini coli, sub dextro Hypochondrio, imò in eodem, ad hepatis crepidinem trajicientis. Siquidem Borborygmos intestinorum, ipsorumque alios morbos potiùs per meteorismi, quàm per tumoris nomen pluries ab eodem indicari animadverto. Cùm autem hujusmodi in Hepate congestiones à viscida, lentaque bile, pituitæ, (seu lymphę cum modernis dicamus) commixta æstimandæ sint, ita murmur in hypochondrio obortum ostendit, moliri ipsam febrem earundem attenuationem, & dissolutionem, cui quidem operi sensilis per urinas, aut secessum, vel insensilis etiam per flatus solutæ substantiæ dissipatio non difficilè

succeu

succedit; Cùm *victæ cruditatis*, *& restitutæ virtutis peristalticæ intestini signum esse borborygmum* addat Duretus in Coacis. *Accidit igitur* (ait Galenus in Commentario hujus Aphorismi) *tali murmure descendente ad lumborum loca, unà cum ipso tumorem ex hypochondriis deportari: Unde partibus, quæ hîc sunt, ex ipso distentis, provenit dolor: Deinde hoc pacto, humore aliquando ad distributionem concitato, solus spiritus flatuosus emittitur, nonnunquam verò unà cum humore.*

Prognosis ex Coo Hepatitidum in suppurationẽ vergentium, & qualis isthac Hepatitidum suppuratio plerumque sit.

XIV. De non rara diuturniorum, sive inveteratarum Hepatitidum suppuratione, quam indè alvus deponit, loquitur Hippocrates in Coac. prænot. hoc modo: *Circa hepar dolentes, cardialgici, veternosi, perhorrescentes, alvo turbatâ, macri, ciborum fastidiosi, sudatiunculis crebrì, purulenta per alvum profundunt. Cardialgici*, seu ab acore bilioso per cholidochum usque ad ventriculum exundante in nervosis hujus utris partibus lacessiti, atque exstimulati: *Veternosi*, seu capite graves, menteque infirmiores redditi: *Perhorrescentes*, ab horrifera scilicet suppurata materie, cujus transmissio non sine rigore, aut horrore succedit: *Alvo turbatâ*, seu hepaticis liquaminibus, intestinalem jam tubum alluentibus: *Macri*, ob adjunctam febriculam, tum naturalium viscerum cacochymiam, atque hinc chyloseos depravationem: *Ciborum fastidiosi*, ob deteriorem bilem per caveam ventriculi exundantem, seu ut ait Duretus, *ob ruptam hepatis bilem, & sursum proruptam*, fortasse & puri commixtam: *Sudatiunculis crebri.* Quod quidem symptoma ab oppressione circa initia morbi, aut ab exolutione in diuturni progressu ortum ducens, pessimum est, si cum superiùs memorato horrore contingat; juxta illud Senis pariter in Coacis: *Crebra sudatiuncula, & horroris vicissitudo, pessima: Nam dum vitam finiunt, empyema ostendunt, cum alvo turbata.* Hujusmodi autem empyema illam superiùs in abscessus hepatis disquisitione Can. I. memoratam secundi generis suppurationem significat, quæ in peculiari sede & folliculo interdum versùs intestina abrupto, colligitur, ra-

rissimè per visceris vasa diffusa manet. Atque insuper hic annotandum, seu potiùs repetendum est, quòd si in his, aliisque hujus Historiæ locis per nostras, Hippocratis, aliorumque observationes, suppuratas Hepatitides proferimus, de hac secundi generis, seu deteriori suppuratione intelligi volumus; tum non de bile, ut bilis est, quam quidem suppurationem haudquaquàm attingere in biliosarum pleuritidum tractatu suo loco demonstravimus; sed de pituita, seu lympha, in biliosi erroris consensus rapta, eique immixta, atque morbosas stases fervoresque insimul patiente, nostram aperimus sententiam. Quod si in calidiori hepatitide cum bile sanguis vehementer in hepate, veluti per contagium inflammetur, produci abscessus posse, fervore, malitiâ, & contentis substantiis, non absimiles iis, qui producuntur à phlegmone, profectò non inficiamur.

Prognosis ex eodem Hippocrate Hepatitidum, in icterum difficilem, aut in hydropem abeuntium, earumque, quæ in phthisim facessunt.

XV. Hepatitides quæ in difficilem icterum, aut universalem Hydropem vergunt, per propria signa à colore cutis petenda dignoscere docet Hippocrates in Sect. I. lib. 2. morbor. vulgar. sub his verbis: *Quibus quod est inter abdomen & cutem inflatum est, & non subsidet, iis color est velut multum pallidus, aut ex albo pallescens, quoniam ab hepate totum quod tale est procedit, hepaticis etiam morbis laborant, quin etiam qui ictero ab Hepate tenentur, colore subcandido suffunduntur, velut aquâ inter cutem laborantes, & Leucophlegmatici. Verum & Hydropes, & icteri, qui à liene procedunt nigriores sunt.* Vallesius in iisdem Epidemicis fol. mihi, 107. hunc textum sat appositè commentatur. Sed omnium pessima hepatitis est, quæ in phthisim degenerat. *In Hepatico*, ait in Coacis præceptor, *mala est colliquatio cum raucitate, idque cùm aliàs tum si tussicula sit:* Cujus textus cum eleganti Dureti commentario superiùs in Can. VII. meminimus. Frequenter nobis in Praxi obversantur hujus notæ ægrotantes, icterici, luridi, dextro Hypochondrio dolentes, & interdum tumidi;

tumidi

tumidi insuper pedibus , æstuosi , siticulosi , nauseabundi, anhelantes in scalarum ascensu , aut quolibet mediocri exercitio ; lentè insuper , simulque periodicè febricitantes, cum profunda , & præcipuè nocturna tussi , quâ flavum , viscidumque expuunt. *Interdum quâdam appetentiæ emicante prurigine meliùs habere videntur , sed febre nunquam vacui vertente tempestate citò in deterius ruunt ; hinc sensim colliquent, ac demùm prorsùs tabidi , aut tumidi , aut diarrhœâ correpti, aut orthopnoici præcipitanter , quandoque improvisò moriuntur. In hocce mixti morbi genus studiosi præcipuè , & melancholici adducuntur. Ex his interea non tantùm quisque diuturniorum hepatitidum diagnoses , sed pessimas , imò funestas prognoses elicere facilè poterit. Ita in Phthisi Hepatica cruentum mali odoris , atque biliosum reverà sputum copiosè ejectum proximam necem denunciat : juxta illud Senis in Coac.: *Quibus hepaticis copia est cruenti sputi , ejusque vel nonnihil mali odoris , vel biliosi meri , citò mortiferum.* Ita si pallidus hepaticorum icterus virore suffundatur, est citò mortiferus, etiam juxta sensum Hippocratis 3. de morbis : *Morbus regius acutus est , & citò necat , si color totius malicorium maximè refert ex viridi pallescens , & qualis lacerti viridis*, seu viridis albo interspersus color.

XVI. Sed , quæ tam crebram se præbet , variisque modis conficitur Hydropis ab Hepatitide productio , tanti momenti est, ut ejus principia , & caussas hîc diligentiùs excutere operæ pretium censeamus. Cùm enim non insolens sit tum calidam , tum frigidam hepatitidem, si utra diutiùs protrahatur , in scirrhum , eumque incurabilem vergere, ex quo indè variæ hydropis species proficiscantur ; ita non rarum videtur , ex alterutra , etiam non producto scirrho , hydropicum adhuc morbum secundùm circumstantias varias originem ducere. Et primò quidem in hunc censum reducitur Aphor. LVII. Sect. VII. *Quibus hepar aquâ plenum in omentum eru-*

Examinantur Hydropes ab hepatico vitio proficiscentes; & primùm ascites à ruptura hydatidum Hepatis, qui hydrops prorsùs est incurabilis.

perit, his venter aquâ repletur, & moriuntur. In hoc Aphorismo incomparabilis Hippocratis Doctrina morborum, atque indefessæ observationis majestas per omnes posterorum ætates effulgebunt. Ipsi siquidem ignotus non fuit, qui maximum recentiorum inventorum videtur ornamentum facere, vesicularis hydrops, sive in hydatidibus congestus hydropicus latex, cujus, non solùm per peculiaria viscera, sed per totum præterea abdomen dispositi plurimæ circumferuntur modernorum medentium animadversiones. Quippe cùm in variis, præcipuè contumacioribus hepatitidum affectionibus illa sit vasorum hepatis mutua compressio, & angustia, ut lymphæ ab internis hepatis partibus ad chylare excipulum per propria lymphatica vasa properantes, sive ad circulum reduces, tum minùs in proprios cursus urgeantur, tum in propriorum canalium progressu nova adhuc ab externis pressionibus impedimenta subeant, disposito ad latera vasorum nisu, eadem inter binas naturales angustias, seu inter valvulam, valvulamque extrinsecùs sensim extrudent, atque ampliabunt; ut demùm unumquodque his valvulis interpositum spatium, aut plura saltem, rotundam sive vesicularem affectare figuram queant: Hinc longè, latéque vesicularum, seu hydatidum, secundùm liquidorum pressiones majorum, aut minorum, excitabuntur series, sive catenationes; quæ quidem vesicularem hydropem procreent: Quare Hippocrates suo etiam tempore, ut nos nostro, vesicas hujusmodi aquâ plenas ad ambientem hepatis membranam recognoscens, hasque indè à vehementibus contentorum liquidorum pressionibus ultra resistentiam omnem expansas, hinc & abruptas, aquam in ventris cavum effundere, atque asciticum hydropem producere interdum deprehendens, hanc etiam ascitis speciem memoriæ hominum aperire curavit: *Quibus hepar aquâ plenum in omentum eruperit iis venter aquâ repletur, & moriuntur.* Dicit ergo *in omentum*; non quidem quòd aquam in ipsam tunicarum omenti cavitatem hydatides *exonerent*,

quia omentum hepati, & ventriculo superincumbit; quemadmodùm non bene effatur in hujus Aphorismi paraphrasi Lucas Tozzi, cùm omentum minimè hepar obtegat, & à solo ventriculi fundo (præter quàm ab aliis partibus) propendeat; sed quòd aquæ ab Hepate erumpunt in locum ab omento occupatum, seu inter intestina, & peritoneum, ut hoc pacto in medio aquarum, ad hanc indè sedem collectarum, omentum ipsum immersum natet: Quod quidem in omnibus ascititis affectibus occurrit. Addit *iis venter aquâ repletur*: Quæ quidem saturitas celeriùs, aut tardiùs absolvitur juxta abruptarum hydatidum magnitudinem, & numerum. Demùm concludit: *Moriuntur*: Non quidem *ab omenti erosione, atque insanabili ulcere*, ut perperàm denuò citato loco proponit Tozzius; sed quia vel intacto omento (ut reverà in ascite denatorum extispiciis nunquam ulcerosum perspeximus, licèt reverà flaccidum, laxissimumque, & tabe penè totum consumptum) Nemo ab ascite hydrope evadit: Ita Hippocrates in lib. affect. sect. V: *Morbus lethalis est, cùm venter aquâ plenus esse cæperit.* Ita perpetuò autopsia: neque ulla valet instituta paracentesis ut ex Hipp. cit. loco [nisi aqua in peritonei duplicatura duntaxat niduletur] quæ imò lethum accelerat: Eóque insanabilior censendus est Hydrops hujusmodi, ab Hepatis lymphaticorum ruptione progenitus, quò, vel omissâ ascitis ratione, nemo certè perennes illos in perruptis hepatis vasis exundantium aquarum fontes siccare posset, & claudere. Conciliari igitur cum Aphorismo Hippocratis non posse videtur illud in ejusdem Commentario Galeni assertum: *Servantur enim aliquì aquâ inter cutem laborantes, quamvis & hic locus* [scilicet ad omentum] aquâ *repleatur*. Nam licèt sanari anasarcâ, aut leucophlegmatiâ, seu universali hydrope detentos non sit tam difficile; si tamen *hic* ad omentum *locus* ipsis etiam aquâ *repleatur* jam ergo *servari* non possunt: Quòd si intereà *serventur*, hydrops ad *hunc locum*, seu propriè ascites, non fuerat, neque à rixi hydatidum hepatis ortum duxerat: Sed solùm in peritonei duplica-

duplicatura gliſcebant aquæ. Atque ut hæc hydropifica ad peritoneum collectio ſe curationi per punctionem, aut etiam diureſim inſtitutæ non difficilem præbet; ita propriè non eſt aſcites dicendus. Mirabiles caſus, & judicationes Hydropis duplicaturæ peritonei in alio opere conſultò exponemus.

Examinatur alia ſpecies hydropis, ſeu univerſalis, ab hepatico pariter errore ortum ducens.

XVII. Hepaticum pariter, re tamen vera non aſciticum hydropem denotat locus ille Hippocraticus in Coac: *Quibus ab hepate ſunt hydropes, unà tuſſes adſunt, & crebra inceſſit tuſſiendi cupiditas, commemorabile nihil expuunt, ac pedes tument, tum alvus non dejicit, niſi dura, ac coacta: Quin etiam circa ventrem aſſurgunt œdemata, partim dextra, partim ſiniſtra, quæ modò conſurgunt, modò ſubſidunt.* Diſpar profectò ab aſcite revelatur hoc loco ab hepatis vitio procreatus hydrops, nempe univerſalis potiùs, cum aliquo affecti pectoris conſenſu, ab oppreſſione potiùs tumidi jecoris (veluti in ejuſdem Phlegmone contingere aſſolet) quàm à pulmonis ſyſtrophe producto; tum non quidem à lymphaticorum, ſeu hydatidum laceratione, ſed à depravata in hoc viſcere biliari ſecretione. Ita Duretus in ſubnexa paraphraſi principia hepatici hujus vitii deducit, vel à *torrido maraſmo, quem febris impreſſit ardenter acuta, nec tamen tam citò peremit; aut à chronica, & vetuſta febre, ut quartana; vel etiam à ſuffocatione nativi caloris, aut à ſcirrho*; quæ reperi non minùs poſſunt à qualicunque alia hepatis atonia, ſeu intemperie, vel ob præceſſas hæmorrhagias, aut alias immodicas evacuationes, vel à frigido ſuccorum lentore, aliiſve ſimilibus cauſſis in hoc viſcere inducta. Quidquid verò ſit; in hac hepatis diatheſi, quæ ad hydropem viam ſternit, bilem craſſiorem præternaturaliter, crudamque, & inertem evadere, propriâque abſterſivâ, & ſolvente, ad chylificationis perficiendum opus inſtitutâ poteſtate, propriiſque naturalibus, alvum ad ſolitas excretiones irritantibus, ſtimulis deſtitui, abundè liquet ex illo Hippocratici oraculi indicio: *Tum alvus non dejicit*; quod quidem vocat Duretus *ſyllogiſticum*

ſign

signum hepatici hydropis. Cùm verò alvi suppressionem chyloscos pariter depravatio necessariò consequatur, sanguis in crudam, & serosam colluviem paulatim, facessens, frigidis ineundis lentoribus, contumacibus oppilationibus, chlorosi, cachexiæ, & congerendo demùm universali hydropi, simulque particularibus *ædematibus*, se facilem præbet. Hanc verò Hydropis speciem non, ut superior, immedicabilem reputamus, cùm universalis hæc sit, tum inexhaustam in jecore morbi scatebram non recognoscat; atque inprimis à tenuiori, mobiliorique humore produci hæc affectio videatur: *Oedemata partim dextra, partim sinistra, quæ modò assurgunt, modò subsidunt.* Remediorum ad hunc morbum administrationem inferiùs in curatione frigidæ hepatitidis memorabimus.

Examinatur Marasmus Hepatis, à longa, aut etiam brevi Hepatitide progenitus; qui idcircò duplex est; Acutus, & Chronicus.

XVIII. Marasmus Hepatis, quem inter Hydropis caussas accensere Duretum superiùs annuimus, calidæ hepatitidi, diutiùs in biliosis protractæ, aut acutiori febre stipatæ, quandoque succedens, ab Hippocrate in Coacis, aliisque locis, sub nomine *exhausti fricti*, seu quasi *fricturâ retorridi* indicatus, concinnè adeò, appositéque à solertissimo laudato Dureto, Hippocratis Ocello, describitur, ut integrum ejusdem, tametsi profusiorem, à suis in Coacas commentariis decerptum, subnectere textum non tædeat. „ Exhausti hepatis, atque tosti causa est cæcus ignis, vel ardor febrilis, „ undè celeriter continenter, & vehementer febris movetur, „ proindéque acuta est, undè Hydropes veniunt. Atque cæcus ignis fundamentum habet in dyscrasia congenere, velut „ parentum vitio sata; tum in coæva, quæ cum ætate simul „ accrescit, tum ea, quæ primùm insita, diætam nacta est, „ quæ vires acquirit eundo. Talis est dyscrasia eorum, qui „ jam intemperiei à prima compagine, sicut Apollonius, dyscrasiæ pergrandis accessionem adjungunt, æstate potissimùm ab edacitate, ut ait Hippocrates, & liberalissima „ potione vini. Atque hic cæcus ignis depopulatur hepatis „ gratiosum humorem, ipsumque reddit exuccum; quod

„ arefcendo fit durum , & è fuave rubenti nigrum , aut ci-
„ nericium. Sic ab exhaufto vis perit fanguifica , & pro
„ fanguine funditur ferum , aut pituita atri coloris, aut cinerei.
„ Interea dum cæcus ignis depopulatur humidum primige-
„ nium , antequàm incommoda veniant marafmi hepatici, de-
„ populatio illa cernitur in atrophia , & cachexia hominum
„ morbo regio fœdatorum , in fiti , & ficcitate linguæ fucatæ
„ fubviridi , aut flavo colore, tum in febricula quadam no-
„ cturna , & parum placida membrorum quiete. Dejectiones
„ funt pilulatę vervecinarum modo. Urinæ multâ bile fa-
„ turatæ. Adveniente marafmo paulatim hydrops affurgit,
„ perennitate ichoris in alvum confluentis. Supereft caufa
„ altera marafmi hepatici , quæ pofita eft in ardore febrili,
„ quo ipfum hepar conflagrat. Enim verò nihil æquè na-
„ tivum calorem extinguit atque febrilis ardor. Ac fanè
„ jactura fit major humidi primigenii feptem diebus à febre
„ acuta , quàm à calore infito feptuaginta annis. Septem die-
„ bus vitam is finit , tabificâ vi febris confumptus , *qui fep-*
„ tuagenarius erat futurus duce nativo calore. *Nihil tam citò*
„ fatale eft ad interitum , quàm febris acuta , fi peftilentiam
„ tantùm exceperis. Ergo marafmum facit febris acuta, quæ
„ in hepate focum habet. Qualem in Hermocrate notavit
„ Galenus ex hiftoria præceptoris. At talis marafmus, aut
„ citò mortiferus eft , ut in Hermocrate , aut hydropificus,
„ ortus ab hepate ex morbo acuto. Hîc fanè miferrima eft
„ conditio febricitantium , fiti ardentium , qui ejus non di-
„ cam depellendæ cauffa , fed ne levandæ quidem , pauxil-
„ lum frigidæ impetrare non poffunt à quibufdam fuper-
„ ftitiofis. . . . Nefas eft non explere fitim , quę facit ma-
„ rafmum hepaticum : Nam & fitis cauffa eft caufi : Quo-
„ niam venulæ cùm exaruerint , ad fe attrahunt biliofos , &
„ acres ichores. „ Hucufque Duretus. Cujus vel ob hęc fo-
la poftrema verba laus non immortalis effe non poffet ; cùm
in fæculo veteribus fermentis nimiùm imbuto , Arabumque
neniis

neniis adhuc non mediocriter obnubilato, quo quidem plerique humorum morbi ſpecialibus quibuſdam putredinum claſſibus referebantur, ut in ægris vel ardenti febre correptis potatio, ob metum augendę putredinis exularet, illuminatiſſimam ipſe medicinam adhibens in his calidis hepatis affectionibus frigidæ potationem acriter inſinuat. Quandoquidem quot apud ſectę deterioris antiquos biliosæ leviores, imò vel intermittentes febres in cauſones, indéque in mortiferas hecticas degeneraſſe viſæ ſunt, à largo humectante potu, qui eas tempeſtivè cicuraret, atque (ut facilè fit) inter initia reprimeret, crudeliter inhibitæ! An ex bono medendi artifice, magiſtroque Hippocrate, atque germanâ ejuſdem ſcholâ in Eryſipelatoſis ipſis affectibus (ut inferiùs annuemus) in ardentibus febribus, biliosâ colicâ, cholerâ morbo, aliiſque morbis, à tenuiori, acriorique bile productis largiorem frigidæ, & puræ toties commendatum uſum ediſcere quilibet abundè non potuiſſet? Sed ut ad inſtitutum redeam: Eſt igitur maraſmus Hepatis veluti à longo, vehementique ejus incendio ſuperſtes cinis: Exucca, & veluti coriacea reddita hepatis caro. Et ſanè in hominibus, à chronico hujus viſceris maraſmo percitis, ſeu à primi generis depaſcente igne, qui ſenſim, ob congenitas, vel adventitias, vel etiam utraſque cauſſas, in dies invaluerit, conſumptis, atque hinc poſt longum corporis ſqualorem denatis, & apertis, deprehenditur jecur prorſùs aridum, nigrum, durum, coriaceum, in minimam molem retractum, cultri aciei enormiter reſiſtens; aut ex adverſo ſibi, ob irrigantium ſuccorum penuriam, ſibi vix cohærens, friabile idcirco, atque in granuloſas, & ferè ſabuloſas particulas facili ope diſſiliens. In maraſmo verò ſecundi generis, ſeu acuto, ab ardenti, brevique febre progenito, jecur humidius quidem adhuc perſpicitur, cùm ſanè velociſſima illa febris qualeſcunque viſceris depaſci, atque extinguere humiditates non valuerit. Interea durum, & lividum, cinereum, viride, ęruginoſum, interdum & nigrum

obversatur. Dodoneus cap. 3. *Observat. medic.* refert nobilem quendam 20. annos melancholiâ conflictatum, qui tandem de virium debilitate conqueri, cibumque & potum aversari cœpit, cum nulla febre, imò cum frigoris sensu per universum corpus, pedumque œdematoso tumore; sed cum rubicunda urina, veluti si febris ardens, aut hepatis inflammatio affuisset. *Malo tandem*, addit hic author, *ingravescente, ad alium cibum sumendum, præter exiguam sorbitionem adduci non potuit. Ita inediâ consumptus è vita migravit. Hujus hepar colore undiquaque nigrius, quàm secundùm naturam, apparuit, sed tamen minùs nigricans, quam pulmonis sphacelo corrupti substantia, impressorum digitorum vestigia ferè retinebat.* Videtur autem hic casus non hepatis reverà marasmum, sed potiùs corruptionem, atque sphacelum repræsentare; cùm tanta adhuc in livescente hoc viscere scateret humiditas totam substantiam relaxans, & emolliens, ut digitorum impressorum vestigia ferè retineri valerent: tum caussę non præiverant quæ genuinam hepati tabitudinem induxissent. Cùm verò in his omnibus extispiciis illâ, quâ hepar afficitur, tabificâ labe *alia pariter* suffundi viscera non deprehendatur, marasmum hepatis, non ab antiquis in hęmatoseos, (quam in hac parte conditam existimabant) frustratæ gratiam leviter fuisse excogitatum, sed morbi distinctum genus, ab aliis omnibus dispar constituere, lubenter fatebimur: tum de facili ejusdem productione mirari non subiet. Cùm enim in omnibus liquidorum morbis bilem proprias etiam compati ametrias, neque morbosis ignibus, simulque lentoribus, & pravis stationibus excipiendis, aut producendis Hepate, & bile nullam aliam hominis partem, nullumque humorem alium se paratiorem præbere, fat aliàs ostensum sit; Quidni in pręternaturali hominis longo, aut acuto breviori igne Hepar contracti mali manifesta argumenta non porriget, quod quidem vel in levioribus morbis, tantum ignem non excitantibus, plus minùs à naturæ statu immutatum continuò deprehenditur?

XIX. Cùm

XIX. Cùm igitur ab utroque etiam marasmo hepatico trahere hydropes originem soleant, jam certè plurimæ hepatis affectiones accedunt, quibus antecedentium hydropis causarum potestas denegari non potest: Phlegmone (ut vidimus superiùs in Can. XIII. hujus Hepatici affectus) vel contumacior obstructio, vel scirrhus, vel lymphaticorum ruptiones, vel exsiccatio, & contabescentia, vel ulcus, ut suo loco; vel tandem etiam spasmus, ut inferiùs habebimus; quorum quidem omnium morborum contumax hepatitis fundamentum plerumque est, & origo; tametsi frequenter etiam ab aliis principiis, inculpabili hepate, accumulentur hydropes, & fiant; ut ostendimus superiùs in II. Parte Cap. V. fol. 157. Ita Hippocrates in Coacis Hydropes ab Hepate, atque hydropes ab aliarum vitio partium proficiscentes, in genere distinguit: *At verò hydropes illi permolesti sunt, atque mortiferi, qui veniunt è morbis acutis: Plurimi autem nascuntur à lumbis, & ilibus: Alii verò ab hepate.* Jamque in hoc textu Medicinæ Dictator hydropes à primigenio liquidorum vitio subortos recensere primùm videtur; quos quidem, veluti ab ingenti, subitáque sanguinis dissolutione, atque in serosis partibus colliquatione excitatos, absolutè lethales denunciat. Ita etiam in lib. prænot. sect. II. repetit: *Aqua inter cutem, quæ ex acutis morbis oritur, mala. Nam neque febre liberat, vehementesque dolores excitat, & lethalis est.* Postea hydropes ab ilium, lumborum, atque hepatis errore nascentes commemorat. Porrò non hos solùm à lumbis, ilibus, & jecore, sed ab aliis etiam visceribus, ventriculo, intestinis, liene, utero, pulmone, renibus, cerebro, præterquàm ab hæmorrhagia, aliisque humorum defectibus procreatos hydropes variis recitat locis Hippocrates. Per illam verò textus singularem particulam: *Plurimi autem nascuntur à lumbis, & ilibus* arguit Senex illos nominatim hydropes, qui dolorifici sunt (ut indè declarat in sequentibus) qui nempe à spasmodica

Recolliguntur omnes hydropum caussæ, quæ in jecoris vitio sitæ sunt, atq; ab aliis aliorum viscerum distinguuntur; omnesque hydropis species accensentur, quæ ab iis deduci possunt.

diathesi intestinalium, & meseraicarum partium [ita enim perspicaciores exponunt interpretes] ut plurimùm concitantur; sive siccos, & convulsivos hydropes, stabilem abdominis, atque uniformem tensionem, seu tympaniam in medium ducentes. Hi nempe mixtam diuturnam hepatitidem sæpissimè sectantur, si hæc spasmodicæ nerveorum mesentericorum plexuum affectioni, seu ut dicebat Hippocrates *hecticæ intestinorum*, *spiritu flatulento fetorum intemperiei* copuletur. Sicci hujusmodi, & doloriferi hydropes ut plurimùm insanabiles extant; quos quidem illæ excretiones non exolvunt, quæ alios hydropes sanare valent. Vide superiùs in disputat. de *Hepatis Phlegmone* cit. Can. XIII. Tandem addit, *Alii verò ab hepate*: Quos certè hydropes licèt in hoc textu ab acuto exquisitè morbo, seu ab hepatis phlegmone, accensoque per hunc morbum sanguine videatur elicere; in aliis interea locis à non tam acuto morbo, sive ab una bilis maleficentia deducit; ut satis explicat per illum in Coacis: *In biliosis alvus turbata*, *quæ pauca exhibet similia genituræ atque mucosa*, *& circa Hypogastrium dolorifica*, *nec urinæ faciles in meiendo*, *ex talibus desinunt in Hydropem*, cujus explicatio apud Duretum, aliosque interpretes videri poterit: aliàs etiam hepaticos Hydropes à frigidis caussis, ut à contumaci pituitosa obstructione referre intendit. Ita lib. de int. affect. *Aqua intercus ab Hepate*; *quæ tunc quidem oritur*, *cùm ad hepar pituita accesserit*, *eamque hepar exceperit*, *& humectum redditum fuerit*: *confestim igitur ardorem huic præbet*, *& flatum excitat. Deinde verò procedente tempore aquâ impletur*; *posteaque corporis morsus contingit*; *in tibiis*, *& pedibus tumor est laxus*, *hepar durum redditur*, *ac intumescit*: *& claviculæ extenuantur.* Quare, ut omnia recolligam: Docemur ab Hippocrate, non solùm hydropem in genere ab hepatis affectu, sed varias hydropis species à diversis hujus visceris affectibus procreari: Ab eruptione, & cataclysmo aquarum ex lymphaticis hepatis particularem hydropem, seu ascitem: à Phlegmone, aut biliosa

ejus diathesi, tum à frigidis, & lentioribus morbis, ut ab inveterata obstructione, à scirrho, & similibus, universalem hydropem, sive anasarcam, aut leucophlegmatiam, seu pituitam albam: & tandem ab hepate, in convulsivæ, flatuosæque diathesis vicinorum viscerum consensum advocato, particularem alium, sed siccum, & tympanitem hydropem. Atque hæc de hydropificis non benè judicatarum hepatis passionum symptomaticis, sive succrescentibus morbis, pro rei instituto sat dicta sunto.

XX. Porrò: Cùm ex Hippocratis monitis per alvum aut urinam feliciores in genere hepatitidum judicationes attingantur, quibus nempe fluxibus vitiosorum humorum crassamina accommodari sat aptè possunt; ut id promptiùs, faustiúsque obtineatur, medicamentis iis insistendum esse videtur in genere, quæ incidendi, attenuandi, abstergendique tutiori facultate pollentia, vitiosos succos ad exitum apparent, attenuatos, abstersosque solvant à visceris implexu, atque hinc per memoratas vias eliminent. Attamen cùm id sæpiùs in calidarum hepatitidum principio contingat, ut sanguis in biliosorum æstuum conspirationem concitatus, tum febres non mediocres excitet, tum visceris vasa repleat, aut impediat, & sensiles partes distendat, cum majori, aut minori tumore, ac dolore; Tunc certè à phlebotomia erit incipiendum; quâ nempe sanguinis in hepar ferociùs irruentis retractio, in eodem consistentis, atque æstuantis amotio, & visceris oppressionis sublatio instituitur. Quòd si ab imbecillitate, ut suprà, seu atonia solidi hepatici oriatur affectio, unde sanguinis, & bilis retardatio, simulque enormis congestio, hinc tumor, & dolor dessumenda sint; maximo adhuc auxilio esse potest sanguinis missio; quâ quidem tanta detrahitur ad retardatorum, congestorumque, succorum repetendos fluxus resistentia, & impedimentum, quanta est extracti sanguinis copia. Hinc Cous in curatione Hepatitidis cum dolore, & tumore manifesto, etiam absente febre, non

Quâ remediorum administratione sit in Hepatitide utendum, tum in genere, tum in specie. & primò de usu Phlebotomiæ

non solùm phlebotomiam commendat, sed in æquali ejusdem, atque catharseos indicatione esse ab ipsa auspicandum, sub his verbis commemorat in Coacis: *Quibus continuò in febris vacuatione, hypochondrii, & cordis dolor, crurumque ac partium inferiorum, & unà venter in molem assurgit, phlebotomia exolvit, & alvi profluvium.* & 4. acut. confirmat. *Hic à phlebotomia ordiri oportet.* Additque Duretus in comment. ad Coac. fol.388. *Quamlibet hujus visceris dolorificam systrophem non nisi phlebotomiæ concedere, si desit hæmorrhagia; reddi verò insanabilem, si quis antè operam purgationi dederit, quàm venam secuerit:* Neque igitur solùm in ejuscemodi, inflammationem producentis, aut minitantis, hepatitidis principio detractio sanguinis, veluti ob revulsionis rationem, instituenda est; Sed etiam in progressu, ipsoque statu, si calida adhuc oppressio visceris maneat, & vires ferant, derivationis modo, imperanda; tametsi febris admodum cesserit: Cùm à præceptore 7.Prorrh. habeamus: *Quæ in hypochondrio relicta supersunt incendia, extincto febris ardore, malum denunciant.* Nec opportunior sanguini, & bili celebrari derivatio poterit; quàm per admotiones hirudinum sedalibus venis, etiam pro rei ratione repetendis: Quibus sanè multa sanguinis, ad Hepar per portam venam progredientis, copia imminui potest; hinc viscus ab obruentibus, atque exundantibus liquidis expeditiùs reddi.

Quando purgandum sit, & quando præparantibus duntaxat insistendum; & quænam præparantia seligenda.

XXI. Postquàm appositè fuerit emittendi sanguinis indicationibus prospectum; cùm à praxeos legibus doceamur, vitiosos succos protinùs esse vacuandos, atque per debita emissaria eliminandos, si hi in secretoriis, atque excretoriis sedibus expediti, paratique degant; priùs verò præparandos, sive alterandos, cùm, vel strictiùs impacti visceribus hæreant, vel latiùs soluti, & palantes facti, sus deque debacchentur; ideóque primi attenuandos, atque dissolvendos se præbeant, alteri recolligendos, & condensandos; ex his certè fontibus tota in quolibet hepatitidis genere, & gradu, nec non

non quâcunque delinquentium ſuccorum indole rectæ curationis ratio manare poſſe videtur. Quippe ſi calida hepatitis occurrat, ſimulque efferata bilis non tantùm æſtuet in hepate, ſed inſuper, ſuſcepto ſanguinis itinere, per alias partes exundet, atque in primis *turgeat*; eâdem horâ convenienti cathartico deturbabitur: Si verò non *turgeat*, ſeu genuinum orgaſmum non induerit; aliis interea modis ſine tam manifeſto in primis viis apparatu laceſſat partes, & ſtimulet, undè Phlogoſes, febres magis, minúſve ardentes, exſiccationes, nauſeæ, vomitus, cardiogmi, dolores capitis, croceæ, fervidæque urinæ, anxietates, ſpirandi anguſtiæ, ſitis, cutis ardor, prurigo, & ſimiles affectiones excitentur; præmiſſo leviori, ſeu minorativo, ut dicitur, cathartico remedio, quod primarum viarum verrendas ſordes reſpiciat, ut caſſiâ, pulpâ tamarindorum, diaprunis &c. eiſque inſuper ſubſtituto abluentium, atque lenientium clyſterum frequenti uſu; de longis, atque repetitis humectantibus, temperantibus, incraſſantibus, deprimentibus, atque, ut dicitur, refrigerantibus conſulendum erit. Medicamenta, ex vegetabili regno elicita, hepar, & bilem refrigerantia ſunt, Radices cichorii, acetoſ. taraxac. fragar. fol. acetoſ. end. ſcariol. acetoſell. cichor. ſonchi, lactucæ &c. quorum claſſes, & formulę, ſive decoctiones, ſucci, ſyrupi, apoſemata, diſtillata &c. apud Sennertum *in hepatis intemperie*, alioſque authores abundè recenſentur. Opportunum eſt ſerum lactis depuratum, ſincerum, aut cum refrigerantibus herbis alteratum; tum pro delicatioribus per M.B. diſtillatum: In primis cichorei ſuccus largis aquarum refrigerantium, aut juris, hauſtibus dilutus. Conferunt ros vitrioli, iteratis digeſtionibus à vitriolo abſtractus, & diligenter edulcoratus; aqua nuceriana; gelatina C. C. aut eboris; emulſiones ex 4. ſemin. frigid.; Nitrata fixa; ſucci limonum, citri, ribes, granatorum; ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris, in longis hauſtibus dilutus; & ſimilia humectantia, alcalica, aut acida, vel acidula, quibus quidem pacari queat

 bilis

bilis fervor, aut concitatio, ipsaque subtilior dilui, crassescere, aut constringi. Illud interea Galeni monitum VIII. de comp. Med. s. loc. memoriâ tenendum est: *Hepatica Medicamenta non debere esse vehementer refrigerantia*; *saltem non diuturno usu usurpata.* Quòd si fervens humor simul etiam viscidior extet, vel ob serosi vehiculi defectum, vel ob nimiùm assata oleosa ejus principia, quæ ideò, in resiniformem, & calidam veluti amurcosam substantiam facessendo, compactiora reddantur; refrigerantibus, & diluentibus blandè incidentia, atque abstergentia intermiscenda sunt, deducta ex borrag. bugloss. agrimon. pimpinell. cherefol. hepatic. chamædr. & similibus; atque ex aperitivis radicibus. Defervente febre, neque vehementiori vigente dolore, ad blandiores vitriolatas acidulas confugiendum superest. Prosunt specialia fomenta, in quibus corroborantia laxantibus, atque anodinis socientur. Optimum est in hoc morbo emplastrum *de flore Cœli* ex officina expertissimi D. *Boiron* Sabaudi elicitum, dextroque hypochondrio exteriùs admotum. Denique de quiete ægrotantis præ cæteris cogitandum; juxta illud Hippocratis in epid. *Præcalidæ naturæ refrigeratio est aqua pota, & quies.*

Quæ paranda sint, usurpandaque in frigida speciatim Hepatitide remedia.

XXII. Quòd si frigida hepatitis sit, atque bilis inertior, vel ob volatiliorum principiorum defectum, aut profundam nimis illaqueationem; vel ob salinarum, atque oleosarum partium fixiorem, & compactiorem indolem; potentiùs abstersiva, incidentia, extenuantia, solventia, atque exaltantia expetuntur, formis quidem ad operam variis parata. Ita præter illa varia, quę in hepatis frigida obstructione superiùs à nobis proposita, huic pariter curando affectui communia esse possunt, valent decocta amara ex eryngio, marrubio, peucedano, absinthio Pontico, aut minimo Lobelii, aut umbillifero; ex chamædrios vulgari, & insuper alpino nostro, seu celebri illâ herbâ rotæ; ex centaurio minori, ex cuscuta, chamæpytheos, fumaria, scabiosa, epythimo &c. atque insuper sicca ex his aut similibus vegetabilibus parata remedia,

remedia, seu lixiviosa salia, ut sal. absinth. centaur. tamarisc. &c. tum extracta amariora, ut gentianæ, absinth. chamædr. centaur. scord. &c. Quippe amaricantia, simulque temperamento calida, aut calidiuscula remedia penè insipidam, & ferè emortuam bilem propriâ acrimoniâ extimulare, atque in naturalem indolem propiùs, atque commodiùs resuscitare posse videntur. Imò volatiliora salia, spirituosiora remedia, & quæ validiùs impellere, atque excitare apta nata sunt, in hoc affectu prosperrimè quandoque usurpantur; quorum quidem ope referverscentibus liquidis, & solidorum adauctis momentis, si simul revocetur febris, aut præsens vividior reddatur, remedio esse potest: Juxta illud Hippocratis in his frigidis affectibus: *Intendere ignem oportet.* Accensendi præterea sunt inter frigidæ hepatitidis alterantium classes pulveres varii magistrales incidentes, corroborantes, atque excitantes. Utor ego sæpiùs composito ex radic. aron. pul. zedoar. menth. sicc: summit. absinth. pont. pul. viperin. & croco; cujus frequentes doses per diei horas dispertior: Neque insuper in hoc affectu mihi infrequentes sunt boli, aut etiam dissolutiones entis veneris optimi, myrrhæ, & arcani duplicati. Proficuum insuper deprehendimus usum essentiæ aureæ terræ foliatæ tartari, solutæ à spiritu salis ammoniaci; tum frequentem haustum ex vino calido cum dissolutione pulveris radic. zedoar., duobus, aut tribus guttulis olei rorismarini priùs irroratæ. Laudo præterea pilulas ex gummi ammoniac. digesti, & nutriti in spirit. ceras. nigror. cum flor. sal. ammoniac. martial. ambr. gris. & ol. cinnamom., quę ante cœnam usurpari frequenter possunt. Sed inter hujusmodi alterantia principatum obtinent martialia præsidia, prudenti regimine adhibita. Utiliores in hoc morbo Martis præparationes, sunt; Essentia martialis ammoniacalis cum spiritu cherefolii parata; Tinctura ex chalyb. & tartar. venet. calcin. per spirit. vini elicita, immixtaque vino malvatico, in quo pulvis granor. paradisi fuerit diu infusus; sal noster martialis acido quocunque exutus;

vinum per caballinorum clavorum infusionem , & longam macerationem alteratum ; Tum ferri tinctura quælibet , habita in spiritu quolibet urinoso sollicitè dephlegmato. Ferreis his, aut similibus remediis interdum subrogamus sublimatum balsamicum ex sale ammoniaco , marte , & succino s. a. paratum ; vel sal cachecticum chalybeatum.

Præparantiū Præsidiorum in mixta Hepatitide administratio.

XXIII. In mixta hepatitide , in qua bilis fervor , simulque lenta crassities plerumque copulantur , absente febre, potentiores vitriolatæ , & martiales , thermales aquæ non levi cum fructu propinantur : quales apud Insubres sunt Valtelinenses, dictæ *del Masino*, & Sancti Mauritii. Balnea insuper aquæ dulcis faustè, & opportunè adhibentur : Quod quidem remedii genus in hac hepatitidis specie frequenti usui antiquis fuit. Neque erit hocce præsidium in calidis Hepatitibus , febre vacuis , præmissis , aut consectantibus internis remediis, omittendum. Cæterùm interna remedia in mixta Hepatitide , juxta biliosæ visciditatis , aut phlogosis dominatum, ad abstergendi , & solvendi , aut potiùs recolligendi, & pacandi rationem prudenter conciliare clinicus poterit:

Purgantium & diureticorum, quæ præparantibus auxiliis in Hepatitidis curatione succedere debent, species, & formulæ variæ.

XXIV. Præparatis igitur , pro ineunda diuresi aut catharsi , peccantibus in Hepatitide humoribus , jam ad præsidiorum alterutrum, secundùm morbi tempus , ægri , ac tempestatis constitutionem , & inclinationem, evacuandorum præcipuè humorum , atque naturæ proclivitatem , deveniendum erit ; aut etiam , si expediat , utroque simul utendum. Leviora insuper ejuscemodi Pharmaca secundùm circumstantias varias , aut valentiora adhibenda. Mirè aliquando contulit pro leniori hepatitidis non calidæ purgatione vinum album, catharticum redditum ab infusione , aut ebullitione radicum mechoacannæ; quod quidem pro epicratica purgatione sæpiùs tutóque usurpari potest. Aliter etiam epicrasim per aposemata aperitiva , simulque purgantia , aut per syrupos mesentericos compositos , aut cachecticos dictos , per syrupum de pomis

pomis regis Saporis, de cichorea Nicolai, & similes, aut per extracta sennæ, rhabarbari, agarici, mechoacannæ, diacarthami, per extractum panchymagogum Hartmanni; aut etiam per pilulas, ut tartareas Bontii, de ammoniaco, aut melanagogas Quercetani, & similes, interdum instituo. Sequentes pilulæ pro suavi, tutâque in frigidis *hepaticis* purgatione apprimè conducunt. R. spirit. ardent. nasturt. aquatic. q. v. in hoc solve flor. sal. ammoniac. martial. & resin. jalap. ana q.v. spiritum ad quamdam mellaginis consistentiam evaporari cura: Cum residuo corpore excipe q. s. massæ pilular. tartar. Bontii, ut fiat denuò pilularis massa, ad debitam indè dosim cœnam ituro exhibenda. Blandè purgat hoc pharmacum manè, noctu instar tutioris opiati suavissimum conciliat somnum. Rob ex baccis sambuci catharticum selectioribus hujus farinæ remediis succenturiandum non minùs arbitror. Si blandum quodpiam expetatur emeticum: Fac infusionem in unc. VI. vini alb. duodecim, aut quindecim foliorum asari, atque expressionem ad unc. IV. redditam propina. Quòd si in diuresis operam contendere oporteat [quæ reverà pulsis crassioribus, turbidisque urinis, morbum integrè solvit; ut hinc Galenus 5. de loc. affect. 7. *In hepaticis affectibus urinæ quoque deteriores redduntur, quibus imperiti Medici nonnunquam decepti gravis morbi periculum subesse arbitrantur*] plurima sanè efficacia in his morbis hujusmodi remedia obversantur. Leniora diuretica sunt in frigidâ, mixtâve hepatitide syrupus raparum, & raphani succus: Valentior est celeber Mindereri syrupus, qui apud nostrates, sub nomine Pecchii, recentioris ejusdem instauratoris, in frequenti usu venit. Communiora præsidia officinalia sunt, salia absinthii, tamarisci, corticum fabarum, aliaque lixiviosa plurima; aut cineres juniperi, tiliæ, filicis, fraxini, fagi, genistæ, aut similium, aquâ, aut vino lixiviati. Selectiora sal polychrestum, nitrum hermaphroditicum juxta Pharmac. Batean. Elect.

diatartarum: Infusio millepedum in tinctura baccarum juniperi, cum spiritu vini parata: Tinctura antimonii Glauberi: Decoctiones fortiores radicis asari, quæ quidem valdè aperitivæ evadunt. In primis spiritus aperitivus Penoti. Prodest eximiè syrupus therebinthino-viperatus secundùm descriptionem Gaspari Realis; cùm jam suapte naturâ multa sit therebintinatorum omnium facultas ad urinas in his hepaticis, aliisque insuper diversi generis affectibus pellendas. Demùm valdè etiam confert ebullitio in vino albo radicum filicis, & cuscutæ.

Vrgentia in hoc morbo interdum symptomata quibus remediis prospicienda.

XXV. Quæ in hoc morbo interdum urgent symptomata per sua pariter, eaque specialia remedia, pacari possunt. Ita strenuum est paregoricum in vehementiori dolore, aut vigiliis, à sæva hepatitide inductis, tinctura nostra anodina è genuino vitrioli sulphure parata. Paregoricum etiam in biliosis hecticis paratur à recenti theriaca, nitro optimo depurato, & spermate ceti. Juvant insuper Pilulæ Matthæi, vulgò in Anglia Starkii dictæ, ex descriptione *celeberrimæ* Pharmacopœæ Bateanæ. In virium prostrationibus, *cardialgia*, aut ingenti languore egregius est elixir vitæ Taddei Florentini, aut spiritus stomachichus Patris Fardellæ, apud aliquos in secreto habitus; aut elixir proprietatis Paracelsi, per diuturnam myrrhæ, croci, & aloës in convenienti menstruo digestionem, debitamque per pelicanum, aut bina vasa invicem occurrentia, & ut artis est, obsignata, circulationem, juxta præscriptiones Helmontii confectus.

Quomodo curandæ biliares hecticæ febres, à contumaci hepatitide profectæ.

XXVI. Inter contumacioris hepatitidis symptomata precipuè accensendæ sunt febriculæ quædam, ut suprà, periodicæ, aut, ut plurimùm, irregulares, anomalæ, in lentam, & habitualem, hinc hecticam fortasse, & marasmodem facessentes; quas quidem alere potuit pervicax, atque deterius biliosum crassamen, non tantùm jecoris substantiam, sed & ipsas per sanguinis alveum nutritias, atque oleoso-volatiles

tiles particulas obsidens, glutinis more illaqueans, & compingens, ut depravari secretiones, succorumque recentium cum toto sanguine misturæ tandem aboleri videantur. In hoc quidem statu remedia illa excogitanda, atque in ægrotantis viscera, & sanguinem intromittenda sunt, quę non tantùm coactam, pendulamque, ut dicitur, sanguinis & bilis compaginem dilatare, & laxare, sed insuper propriâ interpositione roridas, aqueasque novorum succorum, vel ab alimentis, vel à remediis suggestorum copias, in sanguinem introductas cum resiniformi ejusdem substantia commiscere valeant, unamque ex utrisque substantiis substantiam constituere: Eodem pacto, ut puto, atque alcalici salis interventus aqueum corpus cum oleoso satis conjungit, quę quidem sine hujus tertii concursu consortium non patiuntur, seu in eandem compositionem non coeunt. Fortè etiam bilis naturaliter constitutæ subtilissimus flos, ex intestino in sanguinem remeans, vinculum illud unionis inter recentes, veteresque succos instituit; qui si in torrida bile, atque in resiniformem habitudinem degenerante defficiat, accommodatis remediis extricandus est, aut ab ipsismet cibariis particulis renovandus. In his igitur hecticantibus hepatis morbis efficacissimum pro necessariis his ineundis connubiis instrumentum esse, & veluti amicitiæ liquorum interpretem, balsamum nostrum nitratum, ex ammoniaco & nitro sale speciali modo paratis, sociatisque confectum, nec non cum cauto regimine adhibendum, etiam, atque etiam experti fuimus. Nec profectò sine hoc introducente remedio liquida quęlibet refrigerantia torridioribus, ut suprà, coactisque sanguinis particulis insinuari possunt, & annecti, quæ nempe haudquaquàm cohærentia, vix desuper innatant, citóque elabuntur. Interea quæ febres horum affectuum pedissequæ intermittentium indolem non transcendunt, aut saltem manifestis excipiuntur periodis, à pulvere, composito ex lapide pumicis

pumicis, ſale abſinthio, corticibus aurantiorum, & ſpinachiorum ſemine non difficilè comprimuntur.

Quanam ſit in variis hepatitidis ſpeciebus victus ratio inſtituenda.

XXVII. Denique victus ratio ſecundùm hepatitidis naturam varia imperatur. In calido affectu refrigerans, ex tenuibus, humidiſque alimentis deducta: In frigido, cibi uſurpandi ſunt calidi, & aromatibus conditi: In utroque verò vitandi glutinoſi, acidi, & conſtipantes. Vinum in frigido hepatis morbo ampliſſimè commendat Galenus lib. 8. de compoſ. Pharm. ſec. loc. cap. 7. *Vinum*, ait *convenientiſſimum eſt citra inflammationem, aut eryſipelas, aut abſceſſum, aut calidam intemperaturam, in ægrotantibus: Nam & nutrit, & concoquit, & roborat, & putrefactioni reſiſtit: Et ſi intemperies ex humiditate facta ſit, & frigiditate, eam citra omnem moleſtiam, ac ſecurè perſanat.* Idcircò moderni in hoc caſu non ſolùm malvaticum, creticum, aut hiſpanicum, merum, ſed variis aromatibus conditum, quod Hippocraticum nominant, cum regimine propinant. In mixta Hepatitide diætæ ratio medio pariter modo habenda eſt. Atque hęc de Hepatitide, inſigni frequentique morbo, ſed valdè apud modernos neglecto, ejuſque ſolemnioribus productionibus, pro Tironum ſtudiis ſuffectura eſſe putabo.

Mixtæ Hepatitidis, poſt Pulmonis affectum contractæ Hiſtoria.

DUM hæc ſcribimus; vertente Maio menſe, D. Anna Piſona, annum agens quinquageſimum, à diuturno, leviterque ſuppurato pulmonis morbo in mixtam hepatitidem inciderat. Dolor, tumor, & renixus dextrum occupabant hypochondrium, eiſque flavo-vireſcens icterus, cum croceis, & lateritiis urinis inter ipſa initia ſe comitem addiderat. Febris continuam, ſimulque manifeſtè periodicam habitudinem aſſequuta eſt, cum ſiti, fœditate linguæ, anxietate, vigiliis,

& proſtratione virium. Dolor primùm ad uſque ſiniſtrum hypochondrium, ſiniſtri nempè hepatici ligamenti interventu, expatiabatur. Interea, vernâ non modicum favente tempeſtate, vix ultra ſeptimam, epiceraſticorum, ſuaviter emollientium, atque abſtergentium, apoſematum uſu, fotuum inſuper, clyſterum, & inprimis epicraticæ purgationis auxilio, paratâ bile, atque hinc ad alvum permotâ, mulier integrè evadebat. Translatio morbi à pulmone ad hepar criſis quidem, ſed imperfectæ indolem redoluit. Nullum indè, ſoluto hepatis morbo, pulmonicæ affectionis veſtigium ſuperfuit: Neque fortaſſe hepaticis erroris expers fuerat primigenii affectus invaſio. Hujuſmodi curationem ducebat ornatiſſimus collegiatus Doctor Theophilus Vecherius, ampliſſimi quondam mei in praxi præceptoris Joſephi Emanuëlis à fratre nepos. ego in conſilium adhibitus. Confirmat hic caſus notabilem illum ſuperiùs deſcriptum pulmonis, atque hepatis in mutuis propriorum morborum ineundis tranſmiſſionibus conſenſum.

APPENDIX AD HEPATITIDEM.

De Hepaticis Hypochondriacis, ſeu Hypochondriacâ bilioſâ Paſſione, ab Hippocrate ſub nomine Reſiccatorii morbi deſcriptâ.

HIppocrates lib. II. *de morbis*; morbum quendam, reſiccatorium ab ipſo dictum, deſcribens, ejuſdem originis à bilis errore æſtimandæ non obſcura videtur argumenta porrigere. En textum „Non inediam, non cibum ſumptum ferre poteſt, ſed jejuno quidem viſcera rugitum edunt, „ & ventriculi os mordetur, & aliàs varia vomit, bilem, „ ſalivam, pituitam, & acre, poſtque vomitionem aliquantiſ-

phlegmone minùs scrupulosè uti posse, ipse Hippocrates author est, qui in pulmonis erysipelate super alia quælibet remedia, nullâque expectatâ coctione morbi, purgandum jubet: *Huic medicamentum deorsum purgans propinato, posteaque lac asininum bibat, nisi naturâ lienosus fuerit: quod si sit; nec succis, neque lacte, neque sero purgato, sed eo, quod paucâ quantitate sumptum plurimum foras educat .... sed si juvenem aliquem citiùs à morbo liberare voles, post purgationem ei pectus, & dorsum inurito:* Ita Galenus in Class. 7. lib. de ocul. cap. 2. in erysipelate à causa intrinseca primò propinat Pharmacum rubram choleram purgans, deindè, si opportunum est, utitur phlebotomiâ, posteà medicinâ infrigidante, & humectante: calore transacto ad dissolutiva confugit: Ita se gerit in oculorum erysipelacea inflammatione, primò catharticum exhibens, indè sanguinem mittens. Ita in dynamid. sp. 20. aliisque omnibus locis pro erysipelatis curatione liberè ad cholagoga veluti ad sacram anchoram confugit. Et sanè cùm bilis in erysipelate, præcipuè exquisito, in affecta parte, totoque in sanguine, turgeat; nisi jam imminentem propè ad nobilius aliquod viscus minitetur irruptionem, atque decubitum, quod quidem per detractionem sanguinis diverti opportunè queat, quidnam ipsam bilis catharticam è corpore expeditam ejectionem, prohibere posset? Ita nos tum externa, tum interna erysipelata per cholagogam inter ipsa initia generosè susceptam purgationem, vel vehementissimis vigentibus symptomatibus & febre, citò expugnata, sæpenumerò in praxi comperimus.

Usus frigidæ in erysipelate qualis esse debeat.

IX. Quod attinet ad usum frigidæ in sinceriori erysipelate; cùm jam Hippocrates de febribus à bile sermonem instituens addiderit lib. 2. de morbis: *Alterâ autem die, qui febris detinet aquam frigidam quantum bibere volet dabis:* Et paulò inferiùs agens de febre, quæ neque noctu, neque interdiu remittat, cum forti æstuatione, alvo per leve infusum sublutâ, & ptisanæ succo bis die frigido ad sorbendum da-

rit

reliquo tempore aquam frigidissimam bibendam præceperit: Galenus IX. method. med. cap. V. in hoc morbo, qui bilis germen exquisitum est, frigidæ hujusmodi liberalem epotationem proponit, atque commendat: *Porrò erysipelas, quod verum erysipelas sit, non aliter sanaveris* (nempe per copiosam frigidæ potionem) *at si mistum cum phlegmone sit, in hoc concoctionis expectandæ sunt notæ.* Sed cùm X. de simpl. med. facult. fol. 75. hæc habeat: *Sanè ea erysipelata, quæ ignea etiamnum sunt, & reverà erysipelata, calidorum, & acrium medicamentorum omninò nullum juvare potest: Quæ verò per refrigerantia refrixere, tum hoc, tum alia multa medicamina digerentia adjuvare valent.* Intelligere videtur, frigidioris aquæ potum in erysipelatis principio, & augmento, cùm nempè maximè viget ejusdem fervor, usurpandum esse; non verò cùm mitigari jam cœpit. Et sanè si quis alius morbus, certè erysipelas eodem morbi stadio se se sibi dissimilem præbet; cum imminuto plerumque fervore, tenuique effervescente bile difflatâ, hærentes varii in affecta parte supersint succi, qui dispares, imò & interdum primo morbi genio oppositos, curationis scopos aperiunt. Sed primâ erysipelatis æstuatione dissipatâ, aut valdè saltem imminutâ, erysipelas non ampliùs esse, idem Galenus VII. de simpl. medic. facult. fol. 52. denunciat: *& sanè scribunt, incipientibus quidem etiamnum, atque gliscentibus, crescentibusque erysipelatis alia medicamenta, declinantibus verò, ac flaccescentibus alia. Neque enim erysipelas etiam vocari debet, posteaquàm inflammatio ejus, & fervor, ac biliosum illud abierint.* Omissâ igitur, quæ à declinatione erysipelatis elici possit, agendi ratione, videndum erit; eodem dictante Galeno, in hujusce morbi principio, num refrigerationis indicatio vincat vacuationis indicationem, aut ex adverso, aut æquales invicem indicationes sint. Hanc cæterùm vacuationem idem Interpretum Hippocratis Antesignanus XIII. method. med. Cap. VIII. sanguinis esse missionem intelligit: *Phlegmone cum duplici ratione à natura recessit, & quia pars ipsa multo sanguine*

sit referta , & quia eadem sit calidior , utique vacuationis indicatio refrigerationis indicationem vincit : Contrà scilicet quàm in erysipelate , in illo namque refrigerationis indicatio magis urget , quàm vacuationis. Quamquàm utriusque affectus curandi commune caput eſt infeſtantis humoris vacuatio. (intellige igitur vacuationem ſanguinis per phlebotomiam in Phlegmone, bilis verò per catharſim in exquiſito eryſipelate) *ideòque poſtquàm refrigeratum eryſipelas eſt , ad ea quæ digerunt medicamenta convertimur.* Porrò in cit. XIV. meth. med. cap. 3. per digerentia etiam vacuantia, tum pro vacuantibus , ipſa bilem purgantia non phlebotomiam intelligere teſtatur : *Pro ſanguinis miſſione , medicamento quod bilem trahat , purgantes.* Neque hic refert , Galenum cit. loco de externo eryſipelate loqui , cùm res quo ad agendi normam tum in externo tum in interno hocce morbo eódem recidat. De topicorum ratione in Hepatis eryſipelate ſuperiùs ad curationem Phlegmonis loquuti fuimus. Atque hæc de eryſipelate ſuffectura putabo , poſteaquàm ad argumenti coronidem exemplum unum , aut alterum *Hepatici* eryſipelatis obiter ſubtexuero : Hiſtoria prima. *Mulier* ætate non provectâ aliquam ex animi pathemate uterinam ſtrangulationem paſſa, Catameniis totâ hyeme deficiebat. Vere anni 1714. ſubito hepatis eryſipelate corripitur , ut ex ſignorum ſyndrome liquidò patuit. Dum omnia ad tertiam diem cum proximæ necis diſcrimine recrudeſcunt , tota ſubitò facies guttâ roſaceâ cum incredibili tamen fervore , pruritu, nec intereà ſine ingenti tumore , ſeu veluti dolorifico rubenti tubere ſuffunditur : atque abſque alia evacuatione hepatis morbus , & ardentiſſima febris ad quartam judicantur, ſuperſtite uſque ad decimam quintam diem deleto tumore rubidâ faciei maculâ ; ſed ægrâ intereà optimè revaleſcente : Undè confirmata aphoriſmi bonitas : *Eryſipelas ab interioribus verti ad exteriora , bonum.* Hiſtoria Secunda. Non ita pridem vir 30. annos natus , gracilis , pichrocolus , & iracundus vagâ arthritide per tres hebdomadas conflictabatur , cum continenti febre.

febre. Icterus posteà erumpebat, à cujus affectus novitate febris, & artuum dolores mitescere visi sunt. Croceam tamen bilem interdum cum magno ventriculi ardore vomebat. Tandem flammeâ hepatis habitudine cum causone correptus, quartâ ab hac postrema invasione die veluti combustus fato cedebat. In aperto cadavere durum, exsuccum, simulque ulcerosum hepar deprehendebatur. Quadrat ad hunc casum illud Hipp. *febricitanti, & bilioso, si bilis suo tempore extrà dispersa fuerit bono est: sub cutem verò effusa ac dispersa ægroto toleratu facilior, & medico curatu promptior; effusa autem, ac dissipata, & in unam aliquam corporis partem incumbens, malo est.*

HISTORIA HEPATICÆ PHLEGMONIS, non suppuratæ, citiúsque idcircò lethalis: seu Observatio LXIX. Caroli Pisonis Lib. *De Morbis à serosa colluvie ortis. Quæ quidem ad calcem disputationis illius morbi apponenda, omissa casu cùm fuerit, hîc saltem memoratur.*

ILlustris Baro Ferdinandus ab Honausem, cùm inflammatorio Hepatis affectu, febreque continuâ, tertiùm & intra annum recrudescente, teneretur, toto morbi decursu aqueabiliosa profusè reddidit. In cadavere autem ejus, inter alia Cacoptagiæ viscerum indicia, jecur immani tumore extuberans repertum, cujus superficies quidem tota duos circiter transversos digitos vieta prorsùs, flaccidaque, & mollis prementi manui apparuit, interiùs autem corpus ligni instar edurum, & retorridum prorsùs. Hæc Piso. Reverà Hepaticæ Phlegmones, quæ in abscessum non desinunt, citiúsque idcircò lethales sunt, fracto visceris tono nexuque, aut siccatâ ejusdem substantiâ, & ferè combustâ, vel utrâque impressione diversis ejus partibus inflictâ, hæc, quæ Piso descripserat,

ſcripſerat, in hujuſmodi morbo denatis videnda, ut plurimùm, relinquunt: Ut nobis pariter animadvertere aliquando contigit.

DOLOR HEPATIS

Spaſmoticus, Arthriticus & Flatuoſus.

Canones Practici.

Dolor Hepatis quando veluti primigenius hujus viſceris morbus conſiderandus veniat; Atque ejuſdem ſpecies.

I. TAmetſi unanimi medentium conſenſu dolor morbus non ſi, ſed morborum ſymptoma, quâ etiam ratione eumdem hucuſque conſideravimus, tum in biliari pleuritide, tum præcipuè in ſpecialibus jecoris doloribus, qui hujus viſceris Phlegmonem, abſceſſum, Ulcus, Eryſipelas, atque hepatitidem ſub diverſâ indole, diverſoque gradu ſectantur; cùm verò veluti diſtinctus ab aliis, & tanquam ſolitarius, imò primigenius perſpici morbus queat, ſi eo modo invaſerit, ut neque præviam in viſcere ſenſibilem affectionem habuerit, neque poſt ſe relinquat; In hac conditione de dolore Hepatis, tanquam de peculiari, abſtractoque ab aliis affectu, nonnullam hîc habere mentionem inſtituimus. Dolor itaque hujus partis in hâc lineâ conſideratus, vel eſt ſpaſmoticus, vel arthriticus, vel tandem flatuoſus.

Dolor Hepatis Spaſmoticus: ejus progreſſus; conſenſus cum aliis partibus; ſymptomata; ſuccreſcentes

II. Hepar ſpaſmotico dolore affici, ut cæteræ omnes hominis partes, poteſt; cùm ipſi non deſint inſignes nervorum diſtributiones, plexus, atque faſciculi, veluti in anatomica ejuſdem deſcriptione oſtendimus. Hinc non ſolùm lacinantes, ut dicitur, dolores homines ſæpè varios, præcipuè hypochondriacos, aut pichrocolos, cæterùm ſtantes, aut ambulantes, nervoſis hepatis plexibus inflicti, cum nullâ

præviâ

prævià, aut ſuperſtite hepatis ſyſtrophicâ affectione ſubitò prehendunt, ſubitóque remittuntur, atque evaneſcunt; ſed ulteriùs cum improvisâ pectoris anguſtiâ, & violentâ vocis, ſive acutâ expreſſione hepar intrò ſursùm iiſdem convelli videtur; Juxta illud Hippocratis in Coacis: *Quibus acuta vox, hypochondria intrò ſursùm iis revulſa ſunt.* Fortè etiam ſpaſmodem hepatis intellexit Hippocrates, cùm poſuit 6.Epidem. *Eum, cui apex hepatis complicatus erat, concuſſi; repentè dolor ceſſavit.* Fortè inſuper referri poteſt ad dolorem hepatis ſpaſmoticum Aphor. LIV. Sect. VII. *Quicunque hepar circumdolent, his febris ſuperveniens ſolvit dolorem.* Quippe convulſionibus ſupervenientem febrem remedio eſſe declarat Aphor. XXVI. ſect. II. *Febrem convulſioni ſupervenire meliùs eſt, quàm febri convulſionem.* Deſignat ex Hippocratis ſenſu Duretus in Coac. fol. mihi 329. ſpaſmoticos hepatis dolores ſub illo Hippocratico textu: *Qui velut quibuſdam uncis inſtar ejuſdem retis piſcarii Hypochondria circumplectendo, ipſa quodammodò laniare videntur.* Cùm autem ſpaſmotica hepatici nervoſi plexus affectio meſentericos pariter plexus, continuitatis ratione, plerumque in conſenſus ducat, atque etiam nervoſos aliarum partium funes in ſimilia contractionum fœdera cieat, non ideò ſpaſmotica hepatis affectio ſine vehementibus lumborum, & ilium paſſionibus accedit, atque ex fœderatis ejuſcemodi convulſionibus, ac torminibus, ſi diutiùs vigeant, ſiccus hydrops non raró producitur ex Hippocrate. Hypochondriacarum hujuſcemodi, atque lumbarium contractionum, eorumque per nervorum tractus ad alias partes propagationum meminit Duretus in Coac. fol. ſuperiùs adducto: *Hujuſmodi ſunt etiam diuturni circa lumbos, & ilia, qui ad hypochondria prorepunt dolores. Eſt enim feritas magna illius excurſus, qui prorepit è lumbis, ac ſuorum incommodorum vim magnam oſtendit quócumque appulerit ad cerebrum, ad cor, ad ſtomachum, ad ſeptum tranſverſum.* Qui quidem Convulſionum *excurſus*, atque concurſus à lumbis ad memorata, aliaque viſcera perbellè ex-

interdum morbi; & curatio.

plicantur per tot coagmentationes, & nexus octavi, & intercostalis paris, in creberrimos tum ganglioformes, tum reticulares plexus per singula viscera distributos; quorum quidem omnium mesentericus plexus si centrum non est, atque veluti omnium basis, non sine tamen proximo omnium concursu videtur concinnari. Sed hæc in Anatomicis videbimus: Spasmodici hepatis doloris, undè Epilepsiæ origo fuit, casum quendam producit Greulichius dissertatione de Bile: *In hepatis regione Monialis 25. annor. circiter monstrabat quantum apice digiti tangebat, sibi prævium dolorem inferre, & hinc paroxismum* [Epilepticum] *quem in lecto sedens brachiorum agitatione, & gemituosis expirationibus discutere solebat.* Pro spasmo hepatico mirificè conferunt Tinctura florum bellidis, & hipericonis; Tinctura anodina nostra; Pilulæ ex specifico stomachico, saccharo Saturni, balsamoque sulphur. terebinthinato, anizato, aut etiam succinato confectæ; essentia anisorum; spiritus stomachicus Patris Fardellæ; aliaque similia: Fotus præcipuè emollientes, tepidaque balnea; Atque acidularum, & martialium aquarum usus.

Arthriticus Iecoris Dolor: Quos præcipue corripiat: Quomodo à spasmotico discriminetur: Ejus accurata descriptio: & curatio.

III. Arthriticus interdum dolor, magis, minúsve diuturnus, atque insuper periodicus, hominum, externæ, seu communi Arthritidi obnoxiorum hepar interdum infestat, & torquet. Qui certè à spasmotico discriminatur, cùm minùs quidem acerbus sit, sed non tam fugax, & vagus, neque tantam spirandi angustiam inducat, neque tactui tam sensilis; præcipuè verò in iis contingat, qui alia arthritici dominatus morbi per artus, & viscera præbere solent indicia. Hic autem dolor ab accuratissimo Guilielmo Musgrave nobilissimæ societatis Anglicæ socio, dissertatione *de anomala Arthritide, sive interna*, præcipuè in ejusdem præfatione, opportunè memoratur, atque ab expertissimorum antiquorum codicibus confirmatur; Ut ejus hîc verba referre opportunum existimem: „Paulus etiam Ægi„neta nonnullorum meminit, qui aures, dentes, guttur, & „nonnunquam *Jecur* Lienemque arthriticis doloribus conflictari

„ ctari pronunciant; à quibus nisi desubitò vitium in artus se se
„ recipiat, eructetque, periculum brevi tempore laborantes oc-
cupaverit; „ Et paulò inferiùs subjungit. „Quid? quod Deme-
„ trius inter recentiores Græcos Pepagomenus, Michaëlis Pa-
„ læologi Medicus, his assentiatur, Libro [istius Imperatoris
„ jussu] de Podagra scripto, *non tantùm*, inquiens, *in manus*,
„ *pedes*, *omnes articulos tales ferri fluxiones: Verùm etiam in Ce-
rebrum, Jecur, *atque ideò ipsum Cor, easque teterrimas esse, liberatuq; difficillimas*. Reverà non tantùm arthriticas simpliciter, seu mobiliores affectiones, sed fixiores, stabilioresque, seu podagricas ab artubus repulsas, in viscera ipsa abdominis, imò pulmonem, & cerebrum contendere cum lethali ut plurimùm eventu, interdum in praxi animadvertere contigit: quod quidem à Galeno pariter, aliisque Antiquis plurimis descriptum legimus. Propriam interea, seu specialem curationem non indicant arthritici hujusmodi viscerum affectus, qui sanè ad communem universalis causæ curationem dumtaxat videntur referri. Atqui si quæ est peculiaris curatio, ea quidem per febrem, aut sudorem supervenientem expletur; præcipuè verò si iterùm posset rheumatica affectio ad artus restitui, ut admonet Galenus Comment. II. ad Hippocratis librum *de Nat. Hominis*, & ad textum V., cujus verba loco cit. apposite refert nobilissimus Musgravius.

Flatuosus Hepatis Dolor, ab Hippocrate per ipsamet mechanica principia descriptus: Qui tamen non adhuc perfectè constare videtur. Flatuosus, si qui sit, hepatis dolor flatulenti ambulonis

IV. Venio ad dolorem flatuosum hepatis, quem quidem describere videtur Hippocrates lib. de *Prisca Medicina* versùs finem: Qui sanè textus cùm notabilia plurima contineat, hîc totus à nobis insinuabitur: "Quæ verò flatus, eorumque convul-
„ siones in corpore efficiunt, ea in cavitatibus, ac laxioribus
„ spatiis, velut ventre, & thorace, strepitum, & sonum exci-
„ tare æquum est. Cùm enim non sic impleant, ut consistant,
„ sed mutationes, & motiones habeant ab ipsis strepitum, &
„ evidentes motiones fieri necesse est. Quæ verò tum carnosa,
„ cum mollia, in iis stupores, & repletiones, quales jugulatis
„ fiunt. Quòd si in latum, & renitens incurrat, eique aliquid re-
„ sistat, quod naturâ neque sit adeò robustum, ut vim ejus su-
„ stinere,

videtur soboles esse. Meteorismus levis Hypochondrii à Dureto descriptus. Inflatio hepatis ex Sennerto: Ejus signa: curatio: Loca Hippocratis, quæ huic facientia videntur.

„ ſtinere, neque ab eo malè affici queat; neque ita molle, & „ rarum, ut in ſe recipiat, & cedat, ſed tenerum, floridum, ſan„ guine præditum, & denſum velut *hepar*, ob denſitatem qui„ dem, & latitudinem renititur, neque cedit, flatus verò „ ſubiens increſcit, robuſtior efficitur, & impetu in id, quod „ obluctatur, fertur; verùm quia tenerum, & ſanguine prædi„ tum, doloris expers eſſe non poteſt: Eaſque ob cauſas gra„ viſſimi, creberrimique dolores eo in loco excitantur.„ Reverà per hunc textum vagantium, & impingentium flatuum colliſiones, & ſonitus, per elaſticas cavitatum, latiorumque ſpatiorum circumcingentes tunicas producti indicantur; Tum ſurda Emphyſemata in minoribus partium commiſſuris collecta, ſubitæque in primis nervorum, vaſorúmve *oppletiones*, preſſioneſque, undè incubi, ſtupores, gravedines, paralyticæ auræ, aliæque ſimiles affectiones procreantur; Tum in viſceribus tenſiones, & diſtentiones, ſimulque eorum renixus, ac contractiones, ex quibus quidem dolores prodeunt, qui ſimul acuti ſunt, & tenſivi: Ut hinc occaſione flatulenti ambulonis annuat *Hippocrates* ſolidorum humani corporis percuſſiones, *elateria, contractilia* momenta, impetus, aliaſque mechanicas res, modernorum meditationibus acceptiſſimas. Ita etiam apud modernos nonnulli per proprias obſervationes furioſum flatum, ſive flatulentum ambulonem deſcribere valuere; Ut Joh. Michaëlis *Prax. clinica ſpecial.* Caſ. XIX., Pechlinus in *Obſervat. Phiſico-medic.* aliique. Hicque ultimus vel ipſum cor à copioſiſſimo concluſo flatu duabus partibus naturali majus, omneſque inſuper corporis venas paſſim flatibus inſigniter diſtentas aliquando exhibuit, qui *bilem* præterea flatuum dominam nuncupavit. Cui quidem aliiſque aſſentior circa flatuoſos ambulones in cavis partibus non difficil[e] collectos. Concederem pariter de laxioribus, & veluti ſ[pon]gioſis, aut penè veſicularibus viſceribus, ut, ad exemplum, liene, quem ſæpè à flatu ſubitaneè inflari, & valdè turgere dep[re]hendimus. Sed de ſolido, firmoque hepatis viſcere non ita [...] res eſt, quomodò flatulenta ſubſtantia intimam hujus viſ[ceris] ſubir[e]

ſubſtantiam penetret, eandemque in dolorificam diſtentionem, & tumorem diducat, aut inter parenchima, tunicamque ſuccingentem gliſcere, aut per ejuſdem vaſa expatiari, eaque pro dolore inducendo manifeſtè diſtendere queat. Quæ certè omnia, aut ſingula, non benè hucuſque animadvertere valui. Intereà flatuoſo hepatis tumori nituntur Interpretes *ſub mollem* Hippocratis *diſtenſionem hypochondrii* accommodare, ſive *meteoriſmum hypochondrii* levem, ſubitum, fugacem, facilè digitis cedentem, facilèque redeuntem, ſed tamen dolorificum. Ita ſcribit Duretus in Coac. fol. 318. "Hypochondria, (ſeu potiùs Hypochondria-„ ca viſcera) multis de cauſis in majorem molem aſſurgere. „ Cauſæ autem (ait) cur ſic aſſurgant, tres omninò dictæ ſunt „ à Præceptore; Inflatio, inflammatio, ſcirrhus. Inflatio fit à „ ſpiritu flatulento, eaque duplex, cum borborigmo, & cum „ torminibus. Cum borborigmo recens, atque fugax: Quo-„ niam borborigmus ille ſic editur, flatus excluſione deorſum: „ Itaque citò exolvitur, vel cum dejectionibus, & urinis, vel „ ipſe per ſe trajectus, vel ad ſedes inferas devolutus. Inflatio „ cum torminibus contraria eſt borborigmo: Eſt enim dolo-„ rifica; Ille doloris expers: Hæc ſursùm movetur, ille deor-„ ſùm. Atque hæc recens, ille vetus. „ Tum ſimilia rursùs annuit fol. 388., ubi meteoriſmi hujuſmodi à recente inflatione cum borborigmo unicam redintegrandi ſpem, atque rationem in purgatione ſitam eſſe tradit, niſi fortè penſum illud per ſe abſolvat natura, flatu cum urinis, aut dejectionibus, excidente, aut etiam per ſe ad inferiora trajecto, & devoluto, veluti docet Hippocrates. Sennertus Pract. Lib. III. Part. VI. Sect. I. peculiare Caput *de inflatione Hepatis* litteris mandat; ſed paucis ſe quidem expedit, hæc pro tota morbi Ætiologia ſcribens: *Inflatio eſt cùm ſub tunica craſſus flatus concluditur, qui hepar inflat, & dolorem in eo excitat.* Signa præbet, quibus iſta ab aliis hepatis morbis diſcriminetur. "Cognoſcitur hoc malum, *addit,* ex „ tumore dextri hypochondrii, qui eſt ſine gravitate, ſed cum „ magno dolore, qui tamen non eſt continuus, ſed nunc

incipiendo, nimirùm primis pulsationibus mediocriter, reliquis autem gradatim augescentibus usque ad partis elevationem per palmum, & ampliùs, cum maxima adstantium admiratione. Mulier hęc spatio 25. dierum in Nosocomio S.Mariæ de Scala medicamentis purgantibus leniter purgata, ut adhibitis à me remediis ex antimonio diaphoretico, oleo succini, & assa fetida compositis, celebratâ sanguinis missione in brachio, & ex saphena meliùs se habuit, atque in præsenti vivit, & ambulat minori cum pulsatione; undè consuetas ac domesticas operationes facilè exercet. Hucusque Gabriellius. Ubi annotandum reor, morbum hunc, etsi ab hoc Practico veluti hystericum non inutili suspicione habitum, primigenium tamen in hepate appositè censeri posse; cùm idem Scriptor, pręterquàm in hepate, suas hunc nullibi exeruisse vires testetur.

Hepatis Vulnus ejusque Contusio, & Scissura.

Canones Practici.

Vulnera quædam, quæ ab Hippocrate, Celso, aliisque Veteribus è vestigio pro lethalibus accenseri videntur, non stricto ita sensu accipienda sunt; Dum vel fundi urinaria vesica penetrantia vulnera, corticalis pars cerebri

I. HEpatis vulnera pro lethalibus indiscriminatim habuisse Hippocrates, Celsus, aliique Antiquorum probatissimi videntur, ob hæmorrhagiam, illis ut plurimùm conjunctam. Ita asserit Cous Aphor. XVIII. Sect. VI. *Vesicâ dissectâ, aut Cerebro, aut Corde, aut septo aliquo ex tenuioribus intestinis, aut ventriculo, aut jecore, lethale est.* Confirmat in Coac. prænot. *Vulnera ferè mortalia contingunt in Cerebro, aut spinali medulla, aut jecore, aut septo transverso, Corde, vesica, vena majore.* Ita Celsus lib. V. cap. XVI. *Servari non possunt, cui basis Cerebri, cui Cor, cui stomachus, cui JECINORIS PORTÆ, cui in spina medulla percussa est, cui aut pulmo medius, aut jejunum, aut tenue intestinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati sunt, cuique circa fauces grandes venæ, vel arteriæ præcisæ sunt.* Intereà severiùs hocce Hippocraticum judicium temperat valdè Galenus in

Com-

Comment. memorati Aphorismi. Et sanè moderari ut puto, opportebat. Quippe cùm, urinariam vesicam in Cervice ad usque ejus cavam discissam sanari posse Lithotomiæ operationes ostendant: In fundo verò sauciatam, imò ad usque cavum perforatam admisisse interdum curationem plurimæ adhuc observationes testentur. Vetustiorum plurimis usui fuerat, Lithotomiæ operationes ad pubis regionem, seu ad vesicæ fundum instituere; Plurimique intereà evadebant. Retulit mihi peritissimus majoris Taurinensis Nosocomii Chirurgus D. Albertus Verna, aliquando in septuagenario homine, ab urethrę callosa excrescentia in absolutam vesicalem ischuriam delapso, atque hinc, ob præstitam sanguinei seri ad universum corporis habitum præcipitem effusionem, hydropico extemplò reddito, jamque Orthopnoico, sensibus omnibus ferè destituto, mortisque faucibus proximo, scalpello aperuisse vesicæ fundum, quæ nempe vel ultra umbilicalem regionem tumebat adeò, ut ipsi visui se manifestam præberet: Urinas hoc pacto feliciter eduxisse, easdemque per eumdem hiatum dies aliquot exstillasse, donec exedentium cereorum introductione absumpto, deletoque urethræ callo, lotium pristinam suam viam repeteret: deleto hinc hydrope illo fortuito: Consolidato vesicæ fundo: Et sene post aliquot hebdomadas in pristinam sanitatem reposito. Similem in cerebro, corticali parte profundiùs ad oras usque medullaris sauciatâ, cum quadam imò suspicione læsæ aliquantæ medullaris portiunculæ, per cerebrosos primores anfractus serpentis, sanationis eventum nos aliquando perspeximus: Et propriâ observatione Galenus ad hunc locum confirmat. Similem pariter fuisse traditur in plaga cordis, ejusdem sinus non adeunte. Ita effatur Etmullerus lib. VI. Chirurg. Med. Cap. II. "Vi-„ di ego Romæ apud egregium Chirurgum cor canis, in cujus „ parenchimate tres globuli ferrei erant, & ita quidem, ut „ isti globuli omninò coaluerint in parenchymate cordis. Nam „ Canis erat mortuus sub anatomico cultro, „ aliaque exempla à Pareo, Schneidero, Schenckio, aliisque proferuntur.

profundiùs sauciata, cordis plaga ventriculos non penetrans, atque graviores continui tenuium intestinorum solutiones, curari adhuc possunt.

Graviora inteſtinorum tenuium vulnera, à natura ſponte, feliciterque curata; Vid. ex Maur. Eggerdes Obſervat. IX. & X. Ephemerid. Germanic. ann. IV. Decad. III.

Elucidatur ſenſus Hippocratis circa memorata vulnera priùs à Galeno, hinc etiam ab ipſomet Hippocrate, & Celſo.

II. Cùm idem prætereà de aliis partibus, quarum vulnera ab Hippocrate prædicantur lethalia, à Practicis quamplurimis decantetur, ſuſpicari juvat, Senem per illud Aphoriſmi verbum *diſciſſa* intellexiſſe dumtaxat magnum, atque profundum vulnus, quod jecur uſque ad majora comprehenſa vaſa, cerebrum uſque ad medullarem partem, diaphragma ab una ad alteram faciem diſciderit, atque alia memorata viſcera uſque ad propriam cavitatem enormiter aperuerit. Ita poſuit Galenus in Commentario: *Quoſdam in ventriculo vulneratos dicunt aliquando, ſed raró, fuiſſe ſanatos. Tenuium autem inteſtinorum natura, & ventriculi magis, non parum participant carnoſæ ſubſtantiæ, & ideò in ſumma parte vulnerata ſæpiùs agglutinantur: Tota autem diſciſſa uſque ad eorum cavitatem rariſſimè.* Sed jugis cordis, atque diaphragmatis motus, quem quidem ſanationi prorsùs officere eodem loco decernit Galenus, agglutinationi levioris accepti vulneris vix poſſet, ut arbitror, impedimento eſſe; cùm hujuſcemodi plagæ, ſi pulmoni, ut ut jugi motu concitato, infligantur, adhuc curationem excipiant. Addit autem (quod rei noſtræ caput eſt) de vulnerato Hepate Galenus: *Hepatis autem non ſolùm profundum vulnus in fibris ejus factum, ſed etiam fibram abſciſſam aiunt fuiſſe ſanatam:* Atque lethalem hepatici vulneris conditionem ab unâ majoris vaſis rupturâ, ſuccedenteque hæmorrhagiâ, videtur deducere: *Hepar verò vulnera habet plurimo manantia ſanguine, atque idcircò priùs moriuntur, qui ita ſunt vulnerati, quàm vulnera agglutinari poſſint. Hoc autem dixi, volens intelligi etiam venam eſſe diſſectam.* Sed quid plura? Ipſe Hippocrates ſuam adhuc in prædict. lib. II. ſect. 2. moderatur ſententiam: *Vulnera autem ferè quidem mortem afferunt, quæ magnas venas, quæ ſunt in Collo, & inguinibus læſerunt, deindè quæ cerebrum, & hepar, deinceps quæ in inteſtina, & veſicam pertingunt. Quæ ſanè omnia magnam perniciem afferunt, non eam tamen,*

men, ut (quod quidem existimant) nemo ex his servari possit. Nam & his nominibus præditi loci multùm inter se differunt; atque ipsi modi: Hæc parum etiam cujusque corporis constitutio differt. Incidit enim interdum ut neque febre, neque inflammatione tentetur sauciatus, interdum etiam nullâ ex causâ febricitat, nec aliquam corporis partem inflammatio prorsùs occupat. Hinc Celsus loco superiùs memorato affert illos à vulnere servari non posse *cui basis cerebri, cui jecinoris portæ, cui pulmo medius percussa sunt*: seu pars cerebri medullaris, vasa hepatis majora, & pulmonis intimior substantia. quorum quidem vulnera omnium consensu lethalia sunt.

III. Constat ergo, Hippocratem, & Interpretes in profundiori dumtaxat hepatis vulnere, seu in diacope, cum indita majoribus venis læsione, non verò in leviori, & superficie tenus inflicta plaga lethale fatum fuisse minitatos. Enim verò cùm nullum viscus grandioribus supra hepar, atque numerosioribus vasis donari, imò ipsam hepatis parenchymatosam substantiam ab elegantissima venarum Portæ, & Cavæ, atque biliarium ductuum invicem concurrentium sylva totam quantam confectam eo artificio disponi, ut quò interiores magis partes perlustremus, eò majores venarum rami, aut ipsi trunci obversentur, superiùs in primâ Historiæ parte ostensum sit; utique vulnus in hepar infligi profundiùs non poterit, quin major aliqua sauciëtur vena, atque hinc insanabilis interna sanguinis jactura, seu citò perimens hæmorrhagia concitetur. Ita ob inductam ejuscemodi effusionem sanguinis, mortem cum vitâ repentinè commutasse illum Hippocratis lib. 5. Epidem. sauciatum tutò censendum est. *Illi cui hepar percussum est jaculo statim color mortuis similis affusus est, oculi concavi, anxietas, & difficilis tolerantia.* [Fortissima certè maximæ internæ hæmorrhagiæ indicia] *mortuus est antequam concio solveretur, cùm ipso diluculo sauciatus fuisset.* Quemadmodùm igitur vulnera hepatis profundiùs inflicta, non quidem suapte naturâ, sed ob productam hæmorrhagiam, celerem indè suffocationem animique defectus indu-

Vulnus Hepatis quo igitur in casu lethale sit, & quo in visceris loco, & quanam induat symptomata. Quodnam verò curabile, vel abscissis hepatica substantia portionibus. Cur Veteres formidandis jecoris vulneribus fuerint adeò proclives.

inducentem, lethalia sunt, atque quà hepar diaphragmati adjacet, & ubi venæ cavæ truncus est, illata plaga profusione sanguinis implacabili est omnium maximè præceps ad mortem; Ità superficie tenus inducta, quæ quidem non majora vasa, externam nempe hepatis substantiam contexentia, dumtaxat offendant, si modica succedat hæmorrhagia, atque affluens sanguis facilè per vulnus ipsum educatur, lethalia minimè censenda sunt; quæ imò facilem, citamque curationem, peritâ manu ministratam, recipiunt. Tum frustula quoque hepaticæ substantiæ non exigua, quę quidem majora secum vasa non avellant, absque lethali eventu abscindi à sauciato hepate posse, cùm plurium Scriptorum, tùm, quę nobis non ita pridem transmissa est, adnexę inferiùs historiæ testimoniis, ut abundè, ita & manifestè comperitur. Vid. super hâc re Æginet. lib. 6. cap. 28. Cornel. Gemm. Cosmogr. lib. 1. cap. 6. Bertinus lib. 13. Med. cap. 7. Guil. Fabr. Hildan. cent. 2. Observat. 34. Sennert. Pract. lib. 3. part. 6. sect. 1. cap. 7. Velschius in rat. Vul. Lethal. jud. cap. 9. Glandorpius lib. specul. Chirurg. Cęterùm Modernis Antiqui in timendo ab hepatis vulnere interitu religiosiores fuisse videntur; cùm in hepate sanguinis, & vitę fontem, ac fundamentum principatuum, & facultatum naturalium, atque animalium salutarent. Interea, si, ut par est, non ultra biliaris secretionis officinam, hujus visceris munera reponamus; Multa hujusce metus ratio excuti medentium animis poterit.

Diagnosis hepatici vulneris à genere, sede, complexu, & gravitate; insuper à loco, & specie doloris, à copia, & colore effusi sanguinis, à vomitu, urinis,

IV. Danda igitur opera est, ut solutę in hepate vel punctim, vel cęsim unitatis genuina conditio dignoscatur: An planè abscissa ejusdem pars aliqua sit; An solùm contusa, an utroque modo affecta: An vulnus exteriorem dumtaxat, an intimiorem substantiam, an gibbam, an cavam regionem occupaverit; An jecori solùm, & communibus corporis tegumentis, an simul finitimis, aut remotis etiam visceribus inditum fuerit. Interstingui autem hæc omnia poterunt per cadentis Instrumenti, rationem, & impetum; per fabricæ, & habi-

habitudinis partium, plagæ objectarum anatomicam notitiam; atque per consequentia symptomata; Et præcipuè à doloris genere, & sede: Nam puncto hepate non solùm in ejus regione dolor percipitur; sed ob allatas alibi rationes usque ad jugulum, & scapulam dextram plerumque protrahitur: à loco insuper effusionis sanguinis, atque ab ejusdem majori, aut minori copia; Præcipuè ab ejusdem effusi sanguinis colore, qui nempe, biliferis ductibus in lacerationis partem inductis, aliquâ imbutus flavedine ut plurimùm deprehenditur; Imò sanguinem ipsum propaginum portę, super alium quemcumque sanguinem, non obscurè flavescere, aliàs annotatum jàm fuerit. In hepatis plagâ biliosus plerumque cum magno ciborum fastidio, in contusione verò cruentus vomitus contingit, vel sanguinis per alvum, aut etiam urinam excretio; [Quæ tamen ultima vel in ipsomet simplici vulnere quandoque obveniunt.] In utroq; casu anxietas excitatur, cardialgia, & respirandi difficultas, seu, ut ait Hippocrates, *densus spiritus*; vel etiam Orthopnœa si læsum hepar inflammetur, & turgeat. *Jecinoris vulnerati notæ sunt: Multus sub dextra parte præcordiorum profusus sanguis; ad spinam reducta præcordia; in ventrem cubandi dulcedo; punctiones, doloresque usque ad jugulum, junctumque & latum scapularum os, intenti. Quibus nonnunquam etiam biliosus vomitus accedit.* Hæc Celsus lib. V. cap. XXVI. Simplices hepatis contusiones ab aliquibus propriè lethales non judicantur. Intereà referente V. Epidem. Hippocrate: *Puer à mulo in hepate percussus quarto die mortuus est.* Ab inducta in viscere ruptura, ejusque vasorum rixi, cum interna hæmorrhagia lethum hujus pueri fuisse properatum censerem. Hepatis intereà contusio, tametsi rupturam nullam inducat, si naturæ, aut remediorum ope haudquaquàm soluta, diutiùs protrahatur, præcipuè si sui generis Ecchymosim produxerit, facilè in spurium abscessum degenerat. Hinc Hepatis contusionem in genere deteriorem, vulnere atque periculosiorem esse, decernit Sennertus.

decubitu, aliisque symptomatis; cum adjecta, aut non adjecta contusione, cujus etiam exitus perpenditur.

Curatio vulneris, & contusionis hepatis.

V. Curationem quod attinet: si in vulnere hepatis ingens sanguinis profluvium metuatur, vena cubiti dextri citò secanda est: clysteribus laxa alvus servanda: Hi autem refrigerantibus, simulque vulnerariis præsidiis blandè adstringentibus, lenibusque immixtis abstergentibus parandi. Statim verò adstringentia, glutinantia, & balsamica propinentur, qualia in hæmophtosi usurpari solent, quorum sylva prostat apud Sennertum, aliosque Scriptores practicos. In contusione hepatis, præmissis pariter his, aut similibus universalibus remediis, sedatoque, si subsit, interno sanguinis fluxu, confugiendum est ad suaviter dissolventia, qualia etiam lapsis ab alto, & percussis suaderi solent; Raponticum, Lacca, Sperma ceti, mumia, schenant. succinum, bol. armen. rad. tormentill. aristoloch. rotund. thus, crocus, myrrha, absinthium, terebinthinata, & omnia in genere vulneraria, non jam nimis calida; sed quâdam abstergendi, & discutiendi facultate prædita. Adstringentia, glutinantia, digestiva, & similia præsidia in vulnere hepatis; aut discutientia, resolventia, simulque roborantia, in contusione extrinsecùs adhiberi solita, inspectioni, operique Chirurgorum lubenter remittimus. A vino ægri abstineant: tenui, ac refrigerante diætâ, cibisque glutinandi virtute pollentibus utantur. Aqua epotetur ex coriandri seminibus, & radice arundinis, aut radice symphiti, & nodulo c. c. aut eboris, cum jujubis, passulis, aut similibus alterata, & decocta.

Prognosis à percussione hepatis, in abscessum migrante deducta.

VI. Contingit non rarò in hepatis nec profundiori, nec leviori vulnere inflammationem excitari, quæ citò ad interitum plerumque ducit; aut liquida ex abscissis vasis soluta, neque foràs liberè, sed potiùs per visceris substantiam effusa, in conficiendum majorem, aut minorem abscessum accumulari, prævià, aut etiam non prævià inflammatione. (Vid. cap. XXVI. lib. II. Observ. Medic. Nic. Tulpii ejuscemodi ex jecoris vulnere abscessus.) Quod pariter de contusione superiùs est dictum. Ad bonam, aut malam in hoc casu instruendam prognosim consi-

considerandæ sunt allatæ superiùs, cùm de abscessu hepatis, conditiones, quæ nullam, aut aliquam spem nobis curationis præbeant. Verum tamen est, abscessus hepatis ex vulnere, aut contusione prognatos, utplurimùm in Empyemata facessere; Undè collectio, atque exitus cænosi, atque amurcosi puris; quod quidem Phęnomenon insanabilem visceris corruptionem ostendit.

Scissuræ hepatis, à casu, aut percussione productæ, sunt omnes lethales. Quæ ab internis motibus, aut ingenti siccitate progenitæ apud aliquos authores decantantur, sunt valdè nobis incertæ.

VII. Scissuræ hepatis à casu, aut percussione, cum, vel sine contusione, præcipuè cum majorum vasorum rixi, lethales sunt; neque ideò curationem admittunt; cùm subitâ sanguinis effusione præfocent. Vid. superiùs in 2. parte cap. 2. fol. 136. gravissimam hujus affectus historiam, nobis à cl. Lentilio ante hos quinque annos communicatam; quæ cum Hippocraticâ historiâ percussi hominis à jaculo, superiùs commemoratâ convenire videtur. Hæc quidem mortalia signa declarat. Hepatis substantiam solâ humiditatis privatione rumpi posse, atque ob humoris penuriam, & siccitatem rimis quibusdam dehiscere; ut affert Fernelius lib. 6. de part. Morb. & Sympt. cap. 8., jamque superiùs in altera parte memoratum fuit, mihi hactenùs incompertum est. Ut nec hactenùs innotuit similis affectus, ab internis violentioribus motibus procreatus; qualem describit Glissonius Anat.Hepat. cap.XI. " Vidi aliquando in gib-„ ba quorundam Jecinorum parte rimas, & hiatus majusculos, „ qui fortè à partium extremarum violentiore complicatione „ ortum duxerant: Quemadmodùm & panis frustum nimiâ „ incurvatione diffringitur. Rimis istis, sive fissuris [quo tem-„ pore eas mihi videre contingit] natura medelam attu-„ lerat: Non quidem factâ agglutinatione, aut cicatrice, sed „ tenuis pelliculæ superinductione, quâ utrumque fissuræ latus „ obduxerat, manentibus tamen labris sejunctis, licèt illæ „ se se mutuò attingerent „ : Tulpius (ut ex cap. XXXVI. lib. II. Observat. ejusdem medicarum) inveniens in muliere, regio morbo atque hydrope denatâ, Jecur aridum, atrum, exsuccum, & instar corrugati corii ita in se contractum, ut vix

æquaret geminum pugnum (seu verum hepatis superiùs descriptum marasmum) curiosè satis, sed incassùm, rimas illas Fernelii quærebat; quas quidem si ullibi, certè in aridissimo hoc jecore se in conspectum daturas sperabat.

Vulnera fellea cystidis quæ sanabilia sint, quæ lethalia.

VIII. Amplum vulnus vesicæ felleæ in casu quodam, qui sextus est Pandect. Medico-Legal. Part. II. Sect. IV. eruditissimi Valentini, à Medicâ Lipsiensi Facultate absolutè lethale sancitum fuit. Intereà parvum ejusdem folliculi vulnus ad collum, aut etiam cysticum ductum, absque ulla mediocrium sanguiducorum vasorum læsione, non tam lethale credendum ducerem.

HISTORIA PRIMA.

Vulnus Hepatis, cum ejusdem substantiæ mutilatione curatum.

ANno 1716. die 10. Junii Carolus filius quondam Joannis Antonii Passere Calusiensis, ætatis annorum 30. conjugatus, & exercitiis rusticanis deditus, jam ab aliquo tempore maniacus, cùm ad arva progressus fuisset, furiosus factus, cultrum ab adolescente, qui in pascuis armenta custodiebat, petiit, & is statim è pera extractum cultellum tradidit. Parvum illum cultrum ter, aut quater sibi in pectus adegit demens; sed nullum factum fuit vulnus, subuculâ ex nova, & crassiori tela constructâ ictibus reluctante. Ventrem ideò nudavit, & repetitis ictibus magnum vulnus parum infra scutiformem cartilaginem ex lineâ albâ sectione aliquantulùm obliquâ ad cartilagineos costarum margines inferiùs versùs pertingens Epigastrii cavum penetrans inflixit: sequuta fuit extemplò ingens sanguinis profusio. Cecidit vulneratus, ac sine motu, & voce permansit: Adolescens qui cultellum exhibuerat, aufugiebat, domumque se recipiens, nunciabat quod sequutum erat in

dementc.

demente. Hæc intelligens accurrit conjux cum ſacerdote, & pluribus aliis ; illumque in cruore natantem reperiunt , & morti proximum judicant : Sacerdos ſacrâ unctione vulneratum munit. Miſellus interim domum aſportatus tamquam moriens nullo ſubventus fuit pro vulnere remedio. Die ſequenti vivebat adhuc. Vocatus ad ipſum acceſſi unà cum eruditiſſimo, experientiſſimoque Domino Medico Franciſco Farcito , nobiſcum juncto Domino Joanne Baptiſtâ Ubertino chirurgo. Vidimus hepatis portionem non parvam è vulnere egreſſam, pluribuſque vulnuſculis trajectam. Hanc tetigi, & alæ hepatis portionem , quæ ventriculo inſidet , eſſe dixi , ſcilicet angulum illum acutum, in quem jecur ſenſim attenuatur ; atque ut corruptioni proximam , exſcindendam eſſe pronunciavi, ne intùs remiſſa reliquæ viſceris ſubſtantiæ labem inureret , et ſi ſcinderetur , ſanguinem in abdominis cavum copiosè effunderet, ideóque quadruplici filo intorto , & incerato ligavi , hinc digeſtivo communi vulnus implevi ; reliquum curationis Domino Ubertino commiſi : Elapſis ſex diebus portio exul fuit ſejuncta ; & magnum illud vulnus intra bimeſtre fuit conſolidatum , remanente aliquâ hernioſâ tumeſcentiâ : & inſanus hic à dementiâ quoque liber evaſit. &c. *Illuſtriſſimæ Dom^is. Tuæ Addictiſſimus famulus Joannes Baptiſta Berta Montalengarum Chirurgus.*

HISTORIA SECUNDA.

Vulnus Hepatis cum ejectione per alvum ejuſdem ſubſtantiæ ſanatum.

TAber lignarius in majori Taurinenſi Noſocomio ante aliquot annos decumbebat , profundo ad dextrum hypochondrium vulnere ſauciatus. Vomebat , atque per alvum ejiciebat ſanguinea : Ipſamet hepatis fruſtula per ſedes rejecta

fuisse visa sunt. Optimè intereà revalescebat. Ex communicatione Cl. D. Reina.

HISTORIA TERTIA.

Vulnus Hepatis simulque Ventriculi, & Intestini tenuis, cum Biliariorum Vasorum scissione, ad curationem perductum.

MEretricula Taurini superioribus annis, plurimis punctim plagis in ventriculo, hepate, atque intestinis ab amasio sauciabatur. Vulnus ventriculi manifestabatur per frequentem ab eodem ipsorum ingestorum eruptionem; Plagam intestini tenuis per chylum pariter hoc pacto exeuntem, & tandem hepatica non levis, sed usque ad hepaticos non minimos ductus protracta læsio per biliosam substantiam unà cum aliis succis per vulnus guttulantem. Intereà ab his omnibus plagis post hebdomadas aliquot sanabatur, atque revalescebat Muliercula.

BINÆ HISTORIÆ;

Insignem Hepatis, atque Pulmonis in suppurationibus consensum exhibentes; Quæ cùm in superiori Disquisitione Abscessus Hepatis *omissæ fuerint, Hìc saltem ad calcem solutionum continui Hepatici memorantur.*

QUantus sit Jecoris, & Pulmonis consensus, quem quidem aliàs in mutua propriorum morborum, & symptomatum frequentique Epigenesi abundè memoravimus, liquet ulteriùs ex crebra inspectione Cadaverum, à suppuratione alterutrius harumce partium denatorum. Ita præ aliis exemplis plurimis, leguntur hæc in *Sepulchreto* Boneti *de Hypochondriorum tumore* Observat. XI. §. VIII. " J.Tassinus cum febre assidua dolorem

lateris

„ lateris querebatur, & ad regionem hepatis. Circa gibbum „ Diaphragmatis pars pulmonis tota in pus abierat, cujus pars „ transfluxerat in hepatis regionem „ De ſola Doloris communicatione extat Obſervatio Abrah. Verneri " Quendam ex „ hepatis tumore laborare exiſtimabam: Cúmque dolor quotidie augeretur, & duraret longiùs, hepar ipſum in pus „ converſum eſſe arbitrabar. Poſt cadaveris autem apertionem „ inveni hepar penè illæſum; Totam verò thoracis cavitatem „ pure pleniſſimam; ita ut de pulmonibus vix exigua portiuncula conſpiceretur: Ex quo ſymptomatum utriuſque affe„ ctionis tantam cognationem fuiſſe ſatis mirari non potui. „ Hîc adhuc, vel extra locum, addendum eſt; nos in memorata Hepatici abſceſſus diſputatione ſpurias, & frigidiores hujus viſceris ſuppurationes, ſeu atheromata, ſteatomata, meliceriдes, aliaſque ſimiles, de induſtria prætermiſiſſe; Tum quia crebra eſt apud Authores horumce affectuum expoſitio; ut apud ampliſſimum virum, almæque noſtræ Leopoldinæ ſocietatis celeberrimum Præſidem D. Lucam Schrockium in Ephemerid. Germ. decur. III. ann. I.; apud Riolanum Anthropogr. lib. II. cap. XVI.; apud Velſchium Epitagm. Obſervat. LIV. &c. Atque inſuper in altera hujus Hiſtoriæ Parte eoſdem ſatis excuſſimus: Tum præcipuè quòd nullam hi morbi curationem admittere videantur.

DE FLUXU HEPATICO.

Canones Practici.

I. FLuxus hepaticus eſt dejectio indolens humoris cruenti, ichoroſi, hoſtiarum recèns mactatarum ablutioni ſimi-, & fetidi, ab hepatis primùm intemperie, deindè & corptione ortum ducens: Quâ conflictati appetitu ſunt proſtrato, carnes

Fluxus Hepaticus quid ſit: ex denatorum anatome evinc

citur, morbum ita dictum, ab hepatis vitio ortum ducere.

carnes aversantur, delectantur vino, febriculam, aut febrem quandoque patiuntur, siti nonnunquam urgentur; atque si morbus protrahatur, sanguinolenta interdum per os, nares, uterum, hæmorrhoides, aut cutaneos poros emittunt, & tandem non solùm pruritu, sed cachexiâ, hydrope universali, aut solius abdominis, aut saltem gravi pedum œdemate infestantur; aut in consumptionem, & marasmum decidunt. Porrò etsi sublatum cum Recentioribus ab hepate Hæmatoseos officium velimus, fluxum intereà hepaticum ab Antiquis dictum, proximum affecti hujus visceris symptoma, sive succrescentem morbum accensendum esse, imò ab hoc viscere evidenter proficisci, superiùs in II. Parte Cap. IX. §. V. (sed impensè, *fateor*, neglecto ad hunc locum dicendi stylo, ob creberrimam nostram eorum, quæ ex calamo festinanter exciderunt, revisendi impatientiam) evincere, ac demonstrare studebamus; Idque præcipuè ex Anatome denatorum ab hoc morbo. Quippe cùm, *Jac. Bontii, Ballonii, Th. Jordani, & Car. Drelincurtii* (omissis aliis plurimis non minoris notæ Scriptoribus in idem collimantibus) Observationes attulerimus, quibus quidem in hominibus, brevi vel longo hepatico fluore defunctis, læsum hepar, erosum, & putre, imò eodem, quod in vivente profluxerat, tabo, loturæ carnium simili diffluens, perpetuò compertum fuit, ipsumque legerimus Forestum, affirmantem *lib.* XXI. *Observat. XXII.* non tantùm cruenta, & aquosa, sed ipsam quasi hepatis substantiam dejecisse eos, qui ex hoc affectu morerentur; visum nobis est, nullum ampliùs quò ad hujus morbi ætiologiam, & sedem, superesse dubitandi locum: ut quod Galenus sub nubilo, citra cadaverum apertiones, ex unis affecti hepatis collatis phænomenis de hujus morbi origine conjecturaverat; per exculta indè extispicia fuerit ab Anatomicorum solertia in optimam lucem collocatum.

Demonstratur, hepaticum fluxum à qualibet

II. Intereà non desunt qui fluxum hujusmodi ab aliis partibus præterquàm ab hepate, quod in hoc casu insons reputant, deducere conantur. Ita Sylvius lib. I. Prax. med. cap. XIII. qui

qui hunc effectum se unquam vidisse negat, existimat causam ejus in copioso duntaxat sero, sanguini admisto, & vasa simul relaxante sitam esse. Paulus Barbette Pract. lib. cap. V I. putat esse speciem hæmorrhoidalis fluxus: Alii ab arteriis aut venis intestinalibus, sive mesaraicis referre contendunt. Sed jam Sylvianum assertum quò ad originem ex seroso principio sat tenet; quò ad excretionis locum, sat impar est: cùm locum hujusmodi non explicet; nec potiùs relaxari in intestinis sanguiduca vasa probet, quàm in jecore neget: Reverà [ut ad adversantes alios descendam] neque hujusmodi fluxus internorum hæmorrhoidalium vasorum apertioni imputandus est; cùm hæmorrhoidalem excretionem tensio ad finem recti, ardor, angustia, dolor plerumque comitentur; tenesmi insuper species quædam superveniat; plurima ex tumore, & dolore inducta resistentia clysterum introductioni reluctetur; Purus, simulque crassiusculus sanguis dejiciatur, alvinis fecibus non immixtus, qui vix post diuturnum, chronicumque morbi progressum pallescit. Hæc autem intereà in hepatico fluxu non contingunt: neque ab arteriis intestinalibus, aut venis esse potest; quandoquidem ab intestinalium arteriarum anastomosi, repetendus non est; quoniam in hac eruptione purus sanguis floridus, atque eximiè coccineus, lucidusque effunditur; sanguini idcircò per hepaticum fluxum subducto oppositus: neque verò ab apertis intestinalibus venis: nam præterquam quòd venæ non hiant in intestinorum cavitatem, ut anatomicarum rerum non ignaris compertum est, id accedit, quòd ex his, vel hiantibus suppositis, merus adhuc sanguis profluerct. Atque, ut has omnes ex intestinalibus sanguiducis vasis sanguineas excretiones recolligam; copia hepatici fluxus tanta nunquam deprehenditur, quanta in hæmorrhoidali, ob anastomosim, hæmorrhagiâ; neque in illo, ut in hâc, tam crebra cietur dejectio: tum in omnibus intestinalium vasorum aperturis si semel subsistant excretiones, non facilè redeunt, ut in hepatico fluxu. Tandem hepaticus fluxus memoratis cæteris

alia, præterquàm in hepate, & ab hepate, sanguiducorum vasorum in intestina apertione, deduci non posse: Atque plurima, quæ quidem frequentiora sunt, hepaticum fluxum antecedentia comitantia, aut consequentia, adducuntur.

multò diuturnior eſt : ut qui ad menſes, interdum & annos protrahitur, livido ut plurimùm, vel citrino colore ſtipatus: Imò indicia affecti jecoris vel anteceſſêre, vel comitantur, vel conſequuntur. Inteſtinalis excretio, quæ quidem diù manere non poteſt, appoſitis remediis facilè, breviſque cedit; hepatica verò diù rebellis eſt; quandoque inſanabilis; tum ſi narcoticis per aliquot horas ſuppreſſus interquieſcat, majori poſtmodùm ubertate recrudeſcit, ſecùs ac in meſaraicorum, aut hæmorrhoidalium hæmorrhagia. Intermiſcentur hepatico fluxui bilioſæ frequenter dejectiones, præſertim à ſomno, & prandio, febriculâ diſtinctè periodicâ, cum calore circa veſperas invaleſcente, ſiccâ interdum accedente tuſſiculâ, nonnullâ, magis minúſve doloriferâ, dextri hypochondrii intumeſcentiâ, nauſeâ, linguâ flavâ, & amarâ, ſiti, ſummâ virium debilitate, reſpiratione difficili, quandoque veluti intercepti, vel ſingultuosâ; cardialgiâ, croceis urinis, ventris rugitibus, & flatibus, creberrimâ dejectionum mutatione, rerum omnium tædio, ſomnolentiâ plurimâ &c.

Cur hepaticus fluxus dici queat Catarrhus Hepatis.

III. Diximus præterea in II. Parte: *Fluxum hepaticum eſſe catarrhum Hepatis*; neque inſulsè dicebamus. Et ſanè cùm hepatica hujuſmodi profuſio ſeroſa ſit, ſimulque ſanguinea, ſeu à ſero unà cum ſanguineis particulis in hepatis vaſis à communi maſſa præternaturaliter ſecedente, atque per biliares ductus ad inteſtina defluente, ortum ducat, tum ſeroſi omnes per partes corporis morboſi defluxus, ſeu *defluxiones*, ut dicitur, in genere ſub catarrhyſis, ſeu communi Catarrhorum nomine veniant, cur hepatico hujuſmodi defluxui, hepatis catarrhi rationem denegabimus? Ita ab omnibus Practicis affectus hujuſmodi ſeroſis, ſive catarrhalibus morbis accenſetur; Qui nempe in præcipuam ejuſdem curationis indicationem intendunt animos, ſeri in ſanguine & viſcere redundantis, aut facilè nimis ab iiſdem ſecedentis, atque in morboſum liquamen faceſcentis conſumptionem per aromatica & ſimilia (ut inferiùs exponemus) moliuntur, aut evacuationem per catharſim,

aut

ant à coctionum officinis, ad emunctoria varia, veluti cutanea, renalia &c. transvectionem, seu derivationem; ut hoc pacto *siccescant alvini ductus*. Intereà hepaticus hujusmodi catarrhus calidus est, acris, salsus, à venarum hepatis apicibus, à serosiori sanguine laxatis, in appensa, pariterque laxiora reddita bilariorum ductuum principia neque lentè delabens, neque cum impetu ruens. Hinc quemadmodùm hepatica hujusmodi seroso-bilioso-sanguinea colluvies diutiùs plerumque, lentéque protrahitur, neque acerba inducit symptomata; ita viscus, quod alluit perennè, maceratque, post longum tempus exedit tandem, variisque modis labefacit.

IV. Totus rei cardo est, hepaticam hujusmodi (ut plures nominant) Dysenteriam à communi dysenteria, sive fluxum hujusmodi ab intestinali fluxu distinguere. Atque totum hocce discrimen à Galeni codicibus elicitur. Ita ille III. de Symptom. caus. Cap. II. postquàm loquutus fuerit de *sanguineis dysenteriis*, quæ iis, quibus artuum aliquis præcisus fit, frequenter accidunt, tum de illis certo circuitu repetentibus in iis hominibus, qui ab exercitata priùs vita ad omninò desidiosam se transferunt, alvi insuper fluxus, vel decretoriè in acutis morbis, vel tabescentiæ sive colliquationis more productos innuens, descendit ad bonæ, malæque intermediam excretionem, qualis est in ventre cibi semicocti; *Quomodo fluxus, hepaticus dictus, ab aliis omnibus sanguinolentis alvinis fluxibus distinguatur.*

„ excernitur, *ait*, is maximè in hepaticis affectibus: vocant „ ita in quibus morbus ipse jecoris est imbecillitas, licèt nulla „ sit phlegmone adjuncta. Hoc enim casu similis passio visceri „ *incidit*, iis quæ imbecillo ventri accidunt: Quando is qui„ dem appetit, sed cibos quos sibi admovet cùm non conco„ quat, iisdem gravatur, & semicoctos ad intestina demittit. „ Est autem hujusmodi excretionis species (veluti etiam eam „ assimilarunt qui ante nos fuere) maximè similis carnium „ loturæ: præstiterit autem fortasse non ita solùm dixisse, sed „ quò exactius sit exemplum, cruentarum atque recenter ene-

ac satis appositam, pro fluxu hujusmodi per humiliores, seu intestinales partes promovendo, remediorum administrationem complectatur, in medium afferre oportet " Errant qui putant
„ omnem sanguinem vomitu ejectum venire è pulmonibus.
„ Venit à jecore, liene, utero, capite, & frequentissimè ex
„ suppressione mensium, & tunc non est timendus; Nam mu-
„ lierculis familiaris est: Signa quando venit ex hypochon-
„ driis, potissimùm jecore, sunt, palpitatio hypochondrii, do-
„ lor, ardor, tensio; Signa obstructionum, color subflavus,
„ viridis in facie, aut reliquâ cuti, palpitatio cœliacæ, aut
„ umbilici: Vomunt sanguinem nigrum, non verò spuman-
„ tem. Motus sanguinis ab hypochondrio venientis manifestò
„ percipitur, & sursùm ascendere manu percipitur, quod in
„ suo ægrotante observavit Ballonius. Juvenibus familiaris est
„ hic exitus loco hæmorrhagiæ. In hujusmodi sanguinis vomitu
„ ex jecore, adstringentia non juvant: sed primæ viæ à ni-
„ mia colluvie purgandæ, quæ visciditate suâ obstructionem
„ in vicinis locis pariendo, sanguinem ad superiora regurgi-
„ tare faciunt: Purgandæ autem decoctis, seu apozematis
„ aperientibus, & solventibus, cum tamarindis, myrobalanis
„ & deinde chalybeatis perficienda curatio.

De fluxu hepatico symptomatico, ejusque prognosi: Tum quomodo dysenteria hepatis sanguinea, sive hepaticus propriè fluxus, ab hepatica biliari dysenteria distingui debeat.

VII. Sed hepaticum symptomaticum fluxum innuit Hip-pocrates in Coac. *In alvi proluvie prærubra dejectio, pravum.* Cùm enim Præceptor non loquatur in hoc textu de subita, liberaque sanguinis per alvum, firmis viribus, egestione, hepatis dolori, citra ullam prçviam diarrhœam, superveniente, ut loco superiùs indicato loquutus est, neque de fluxu pallidi sanguinis, seu mixti cum sero, seu, ut suprà, *de lotivo sanguineo*, sed de ejectione *prærubri* sanguinis, qui nempe non solùm meracior est, sed insuper fervorem nimium, aut vasorum visceris ex atonia, laxitatem, aut ruptionem indicat; tum insuper ingentem alvi ex diarrhœa exundationem (*in alvi proluvie*) præcessisse, ac comitari declaret; idcircò hujusmodi alvi proluvies ita à Dureto explicatur " Proluvies alvi prærubra

certi

„ certissimum est argumentum labefactatæ naturalis œconomiæ, „ & hepatis multùm effœti soboles. Et alio loco. „ Prærubra id- „ est saturata rubro colore à sanioso sanguine, quem conti- „ nenter fundit hepatis atonia, facitque dysenteriam hepaticam „ vulgò dictam „ Distinguenda autem est dysenteria hepatica sanguinea à dysenteria hepatica biliari inferiùs describendâ : Prima, seu fluxus propriè hepaticus bilem, aut alium humorem quemlibet, & serum præcipuè, in hepatis vasis ab aliis communis massę partibus disjunctum , non solùm sanguini immixtum, sed in minimis particulis omnibus intimiùs confusum devehit: Altera bilem excernit non integrè suffusam sanguine, sed cum eodem variegatam, *ut dicitur* ; ut hoc pacto partes sanguinis, partesque bilis interstingui non difficilè queant. Sed hęc ab illa per doloris, atque mordacitatis rationem in primis discriminatur. Nam rubida hujusmodi ab hepate proluvies plerumque sine ullo dolore, aut irritatione procedit ; præterquàm quòd duos, aut tres dies aliquando intermittit, mox deteriùs recrudescit. Quod quidem in biliosâ diarrhœa non contingit. Intereà biliosa diarrhœa diutiùs provecta, in hepaticum fluxum persæpè facessit : ut videre est in *Raym. Ioh. Fortis consult. & respons.* Medic. Tom. I. cent. III. *Hollerius verò de morb. intern. Lib. 1. Cap. XXXXV. in schol.* postquàm attulerit sanguineam dejectionem in fine quartanarum febrium, in morbis à melancholia, & aliquando in peste, non esse malam, per sequentia verba symptomaticum, imò lethalem, hepaticum fluxum indigitat “ Si sanguis aquosus fluat, tertia est dysenteriæ „ impropriè dictæ species. Nonnullis etiam *lotivus fluxus* dici- „ tur. Læso hepate, ruptâ aut apertâ venâ sanguis niger, velut „ crassum atramentum, deindè rubens aliquando excernitur, „ & moriuntur ; Quales duos ipse vidi : Uterque vix sentiens „ periculum, animi deliquio paulatim extinctus „ Reverà hepatici hujusmodi fluxus, crassiores, diutiùs protracti, atque colore & consistentia identidem variantes, præcipuè qui in nigredinem vergunt, cùm certè in vitio organico hepar esse

 testentur,

testentur, funesti ut plurimùm evadunt, clanculùm, subdoléque affectum hominem exterminantes. Ita mihi persæpè observare contigit; clarissimusque Guidettus noster quatuor ejuscemodi dejectionibus correptos ægros observavit, quorum tres vità functi sunt, quartus Taurini degens multâ certè fortunâ ab orci faucibus evasit: In genere diuturnior hepaticus fluxus malus semper est; qui celer, brevisque, salutaris esse potest. Ita Duretus in *Coacis* fol. mihi, 206. " Omnis cruenta dejectio jecori accepta refertur: sed periodica & fugax virtute illius fit: perennis autem, torminosa, carnium loturę similis exoluti visceris, penéque dixerim, emortui syllogisticum est signum:,, Sed cùm Duretus fugacem atque periodicam cruentam dejectionem pro critica consideret, concludamus jam, symptomaticum omnem hepaticum fluxum malum esse, ad cachexiam, hydropem, tabem, & mortem, ex Hipp. Gal. omniumque Antiquorum sententiâ, ducentem.

Indicationes in genere, ad hepatici fluxus curationem elicitæ.

VIII. De Hepatici fluxus curatione quædam primùm in genere memorari possunt. Et sanè si criticus ejuscemodi fluxus sit, erit sibi relinquendus; Si verò symptomaticus, *læsio* peculiaris hepatis, undè ille nanciscatur originem, respicienda, eaque propriis præsidiis, per hanc Historiam ad debita loca designatis, oppugnanda: si Hepaticus diuturnus fluxus comitem aliquam, aut præviam, in jecore aliisve visceribus obstructionem, aut impuri humoris plenitudinem testetur, illa sunt auxilia præmittenda, quæ ista à peculiaribus cacochyliis, impurisque stimulis expedire valeant, aut etiam universale sanguinis, aut solidorum vitium emendent; quòd si jecoris laxitas, atque imbecillitas oppugnanda simpliciter sit, ab evacuantibus abstinendum est; atque ad roborantia remedia, & suaviter adstringentia, ut quæ ex Croco martis adstringente, aliisque similibus chalybeatis, aut herbis vulnerariis alpinis parata tonum partium firmando, laxantes simùl caussas, per diuresim, aut vias alias subducere, aut etiam simpliciter invertere videntur, citò, tutóque confugiendum est. Ita ex præcedenti Bagli-

vii loco, atque ſequenti hepatici fluxus exemplo plura, optimaque, quæ quidem ſpecialem curationem adimpleant, haurire clinicus quiſque poterit, Præter ea, quæ ex quibuſdam ſelectis authoribus ad omnes hujuſce curationis adimplendas partes complexuri jam ſumus.

Indicationes in ſpecie ad hepatici fluxus curationem: Et primùm ex ſchola Drelincurtiana.

IX. Et ſanè *Martinus Carceus* ſub auſpiciis celebris *Car. Drelincurtii* haſce in ſpecie ſuper hepaticum fluxum quinque curativas indicationes proponit. Videlicèt Primam: *Copioſum ſanguinis ſerum diminuendo, juſtam ſanguini conſiſtentiam conciliare:* Alteram: *Hepar nondum* corruptum roborare: Tertiam: *idem à corruptione præſervare, atque cadaver*, ut ait, *hepaticum condire:* Quartam: *in regeneratione corrupti naturam juvare:* Quintam denique *Patientem convenienter cibare.* Cùm verò bilioſa ut plurimùm cacochymia, obſtruentes ſucci, aliæve in hepate impuræ plenitudines præcedant hunc morbum, aut comitentur, idcircò ſi purgandi locus ſit; primæ indicationi ſatisfacient non quidem hydragoga ſimpliciter remedia; ſed commodiùs cholagoga; quæ quidem, præter ſeri in hoc morbo redundantis evacuationem, inquilinos hepatis depravatos humores ſubducunt; hęc inter ſeligenda ſunt, quæ corruptionem valentiùs arcent, ut aloëtica; atque inprimis quę cum catharticâ, adſtringendi ſimul, roborandique facultatem obtinent; ut rhabarbarum myrobalani &c.: in fervidiori morbo pulpa tamarindorum uſurpatur; atque cum intenſiori febre caſſia cum rhabarbaro, vel ſola, & plurima, longis aſinini, aut caprilli lactis ſeri copiis diluta. Alteram explet memoratus ſcriptor indicationem per extracta abſinthii, cardui benedicti, ariſtolochiæ rotundæ, centaurii minoris, per conſervas roſar. rubr. acetoſ. trifol. acetos., per condita enulæ campanæ, cydoniorum, nucis juglandis (quibus addunt alii mixturas varias ex ſpec. aromat. roſat. triaſantal. nuc. moſch. macis, maſtich. ſemin. ſanguinariæ, & plantaginis, Trochiſc. de Carabe, & de ſpod. balauſt. menth. ſyrup. de myrtillis, de roſis ſiccis, abſinthium, marrhubium, myrobalan. citrin. condit. ſpec. diarrhod. abb. &c.)

 Tertiam,

Tertiam, & quartam indicationem (quæ quidem eódem redeunt) absolvit author Balsamicis, atque in primis balsamo quodam terebinthinato, & gummoso ex descriptione Penoti, & Petri Aponensis; tum insuper traumaticis ex vegetabili regno, aut etiam minerali, aut animali elicitis; qualia sunt radices symphyti, angelicæ, aristolochiæ rotundæ, filipendulæ, imperatoriç, bistortæ, tormentillæ, caryophyllatæ: Herbæ & folia equiseti, centaurii minoris, plantaginis, millefolii, pentaphylli, hyperici, verbenæ. Cortices & lanugo florum salicis &c. sanguis Draconis, sarcocolla, terra sigillata hæmatites, & cornu cervi. Quibus quidem non tantùm depurare sanguinem intendit, sed insuper tenuem ichora, hepaticæ carnis functionibus, aut, si deperdita est, generationi nocentem removere; sic plenum ferre naturæ subsidium. Postremam indicationem excipiunt alimenta morbo decrementum, ægro virium augumentum adferentia; quæ quidem nec simpliciter aperientia, nec solùm stringentia sint, ne illis sanguis copiosiùs proliciatur, his verò delinquenti sero præcludatur via. Laudantur Amygdalata, & hordeata consistentiæ spissioris, quàm emulsiones; Pasta analeptica ex carne testudinum nemoralium, cancrorum fluviatilium, caponis, perdicis, cochlearum, ex hepate gallinarum, anserum. Præstant pullorum testes, aromatibus variis conditæ testudines, prçcipuè alimenta specialiter ad hunc morbum medicamentosa &c. Passulç magnis laudibus extolluntur. Aqua pro potu chalybeata sit; vino sobriè utendum, ne ab hoc sanguinis fluxus augeatur.

Curatio hepatici fluxus ex aliis Autoribus.

X. Lucas Tozzi *in altera Medicinæ parte* tradit " Curari „ hepaticum fluxum per antidysenterica admista cum hepati- „ cis, quæ scilicet roborent, & calefaciant. Hepati lupi ple- „ rique magnam vim in hoc affectu tribuunt, illudque variè „ præparatum exhibent. Sunt qui aquam ex illo cum aliis sim- „ plicibus commisto per alembicum eliciant: alii electuarium: „ alii pulverem. Apud *Prævotium* describitur electuarium è ra- „ dice consolidæ majoris, & saccharo rosf. quod expertum dicitur.

„ citur. At aromata quocumque modo exhibeantur, optima „ erunt, cinnamomum, galanga, piper, zingiber, caryophylli, „ cubebe, horumque essentiæ, spiritus, aquæ. Vinum absin- „ thites, aliudve, è ligno guajaco, cinnamomo, & pipere „ conditum: condituræ, & electuaria è baccis Juniperi, uvis „ passis, nuce odorata, ceterisque etiam proficient. Hydro- „ tica moderatè sumpta à nonnullis commendantur ad super- „ abundantis seri evacuationem. Tutiora verò videntur diure- „ tica, & sudorifera, quæque alcali plurimo constant. Vitan- „ da autem sunt humectantia, cathartica valentiora, acida, „ pinguia, oleosa. Narcotica si moderata fuerint, & cum ro- „ borantibus mista, pro rata sua quoque proderunt. „ Hucusq; Tozzius. Ab Hepate lupi (quod quidem primus pro specifico hujus morbi remedio decantavit Galenus) distillatam aquam elicit Ludovicus Mercatus, cui quidem distillationi addit sanguinem testudinum, pul. santal. omnium, schenantum, eupatorium, rasuram eboris, & cornu cervi, terebinthinam abietis, aromata plurima, ac confectiones in spiritu vini solutas, vinum album & rubrum &c. vide hanc descriptionem cùm apud Authorem tùm in Sennerti Pract. lib. III. Part. II. sect. II. Cap. VIII. Raym. Joh. Fortis *Consult. & respons. Medic.* Tom. I. Cent. III. affert, Thermales aquas, & potissimùm Villenses, egregiè huic morbo mederi, ratione ferri, & aluminis, quibus istæ constant. In hoc insuper affectu, cui comitem se addat ingens hepatis fervor, seu calida intemperies, commendat succum cichorei, & sonchi in decoc. endiv. acetos. plantag. portulac. & hepatic. atque insuper tinctur. corall. solutam in aqua distillata ex tenerrimis quercus foliis. Pro potu nucerianam aquam, terræ Samiæ virtute prædita cùm sit, lubenter adhibet. Galenus in contumaci hoc fluxu Philonium Romanum per intervalla imperat. Schenckius ligni cydonii ebullitione cum carnibus utitur. Nos conducere sæpè vidimus in hoc affectu, universalibus præmissis, opiatam Salomonis, ex Pharmacopœa Lemery, tum agrimoniæ præpa-

rata omnia, cujus usum à Joanne Michaële Fehr didicimus. Optimam pariter hujusce morbi curationem vide apud Petrum Forestum Observat. XXI. lib. XXII. *De Alvi Profluviis*.

HISTORIA SINGULARIS HEPATICI FLUXUS, *Cum malè morata Febre, aliisque succrescentibus Morbis, atque diris Symptomatis.*

„ CAsus mihi curandus contigit, à quo quisque & discere
„ poterit in morbis levibus fidendum non esse. Correptus
„ febre tertianâ simplici, atque levi jacebat uxoratus quidam
„ ann. 26. temperamenti calidi, & sicci, qui præviâ purga-
„ tione, digestivis curabatur, à quibus febrem mitiorem fieri
„ propè septimum circuitum posse, sperandum videbatur. In-
„ tereà ex adverso in septima ejuscemodi judicatione nullum
„ exitiale fuit symptoma, quod illum non molestaret: Deli-
„ rium cum convulsivis motibus, febris intensior con-
„ tinua, vigiliæ adduxerunt patientem in vitæ discrimen; nec
„ æger jam ultrò ille erat, qui sub sexto paroxismo videba-
„ tur. Quâ de re exhibito Peruviano cortice, extracto à venis
„ sedalibus sanguine, vesicatoriis in cruribus, cucurbitulis uni-
„ versim admotis, emulsionibus ad satietatem cum sale pru-
„ nellæ propinatis, ac ultimò pipionibus deraso vertici ap-
„ positis, delirium sedabatur sub undecima, & febris mitior
„ deprehendebatur. Sed duodecimâ, species hepatici fluxus
„ subitò emergebat, scilicet sinceri sanguinis per alvum de-
„ jectio ultra sex librarum pondus, quatuor horarum spatio,
„ quâ quidem extremum spiritum effundere videbatur. Tunc
„ gelatinam C. C. tincturam ros. rub., conditum ex rhabarb.
„ usto, spec. trium santal. margarit. præparat., bol. armen. ma-
„ cis, theriac. tinct. corall. succ. cydon. cum saccharo rosat.
„ frequenter sumendum, nec non ptisanam ex hordeo, & ali-

quot

„ quot cochlearia vini rubri aufteri, præmittenda duxi; qui-
„ bus hepaticus conftitit fluxus, quievitque omninò delirium
„ in decima octava: Quâ die novum iterùm fymptoma, fci-
„ licet lienterica diarrhœa apparuit, quâ quidquid affumebatur,
„ parum, aut nihil alteratum fecedebat, comite fanguinis fpu-
„ to cum tuffi, febre continuâ, lentâque redditâ; jamque fi-
„ gna imminentis hecticæ plurima & manifefta aderant. Ex-
„ hibitis igitur aliquot granis mafticis continuatâ gelatinâ C.C.
„ cum tinct. corall. & theriaca, atque applicato emplaftro de
„ crufta panis *Montagn.* fupra ftomachum, vinoque rubro ge-
„ nerofo cochleatim propinato, tandem vigefimâ feptimâ ite-
„ rùm meliùs fe habuit, folâ febre continuante. Factâ tunc
„ temporis alvo durâ, expiatis in mefenterio, & liene non-
„ nullis tenfionibus, ad ufum conferv. paffular. cum rhab.
„ Etmulleri illum adduxi. Dehinc jufculum ex decocto te-
„ ftudinum, & ranarum cum aliquali portione pul. radic.
„ chin. & cortic. chinæ-chinæ per 40. dies continuandum
„ mandavi. Quibus omnibus ad unguem fervatis perfectè con-
„ valuit „ *Ex animadverfionibus* Carol. Ant. *Alidii* Medici
Laudenfis: Quæ quidem eft nuperi ejus Operis fexagefima
quinta.

DE FELLEÆ VESICULÆ MORBIS APPENDIX.

Atque in hac Canones Practici.

I. PLurima quidem, & fortè nimia fupereffent dicenda, fi illas omnes hîc loci Fellei Folliculi affectiones recenfere inftituerem, quæ aut ab univerfalis humoris, feu fanguinis, aut à liquidi fpecialis, feu contentæ biliaris fubftantiæ, aut à folidi, feu propriæ texturæ vitio prodeuntes, triplicem jam, atque unamquamque vaftiffimam, morborum *Morbi folliculi fellei triplicis generis funt: Primi quidem à vitio communis fluidi, feu fanguinis;*

claffem

Alteri ab errore privati, seu inquilini liquidi, quod nempe biliosum est: Tertii autem ab ipso vesiculari solido. Et hic primùm de primis, & alterius ejusce modi morbis.

classem adimplent. morbi vesicæ biliaris ab irriguo sanguine emergentes tot sunt, quot in aliis hominis partibus obversantur: Inflammationes, abscessus, erosiones &c. Inflammatio sui generis felleæ cystidis, sive hæc *atro sanguine turgens* exhibetur in Observat. XXXVIII. §. III. Lib. III. Sect. XIV. *Anat. Practic.* Cl. Boneti; Abscessus cystidis fellis, pugni magnitudinem æquantis, prope jecinoris cava pus eructans. Ex Lamoniere *De dysenterico fluxu.* Cap. I. Erosio nobis aliquando comperta fuit in homine, cholerâ morbo denato, cum bilis in abdominis cavum effusione. De ulceribus hujus folliculi cum purulenta in eodem collectione traditum est superiùs II. Part. fol. 139. & 140. Sed in his, veluti rarissimis, propriâ diagnosi obscuris, atque insuper utplurimùm insanabilibus non ultrà immorari continget. Descendentes itaque ad frequentiores hujus exipuli morbos qui nempe à proprio liquido sunt, seu ab introducta bile; quis, quęso, tantas illas in hac parte vitiatæ bilis recognitas à medentibus species annumerare posset, quæ quidem quemadmodùm in plurimis morbis primigeniæ causæ naturam induunt (ut totâ hâc Historiâ perspicimus) ita in aliis penè omnibus, etiam non biliosis affectibus facillimè producuntur (cùm ut aliàs indicavimus, nullus sit penè humani corporis morbus, quem aliqua bilis depravatio non comitetur, aut eidem non succrescat) singulæque in hoc folliculo Anatomicorum oculis se porrigunt? Ita celeberrimus, & strenuus cystidis felleæ, aliarumque omnium humani corporis partium indagator, Vesalius *in examine observationum Falloppii* hæc tradit. "Longum sanè esset ea, quæ in quibusdam tertianâ, & quartanâ laborantibus, & dein suspendio, aut capite plexis, in furiis, & maniâ obsessis, in melancholico morbo affectis, ex variis febrium, (quæ continuæ fuerunt, & rigorum, & ardorum inordinatos circuitus faciebant) generibus extinctis, fœdo ictero, eoque vario vexatis, malo habitu diù pressis, & dysenteriâ cruciatis, subindè reperi, modò commemorare: Sive scilicèt hîc insignem bilis nunc flava,

nī

„ nunc atramenti, quo ſcribimus, in modum atræ, ſive albi-
„ cantis propemodùm colorem (qui ferè conterminas partes
„ infecit) ſive fluidam, aut luti modo, aut unguenti cujuſ-
„ dam ex farinis, & melle, & terebinthina apparati ritu con-
„ ſiſtentis ſubſtantiam, ſive varias calculorum effigies, ſive
„ bilis veſiculæ molem inſtar duorum pugnorum ob conten-
„ ta tumidam, ſive omnis bilis defectum recenſerem. Quæ
„ omnia me de hujus veſiculę natura adhuc magis, quàm
antè habent ſollicitum." Hęc igitur Veſalius. Hinc in Theophili Boneti *Sepulchreto*, ſeu *Anatomia practica ex cadaveribus morbo denatis*, aliiſque Obſervationum operibus fusè illa omnia colliguntur, quæ circa malam cyſticæ bilis in colore, conſiſtentia, mixtura, quantitate, ſapore, aliiſque qualitatibus habitudinem in extiſpiciis hominum per varios morbos defunctorum deprehenſa ſunt, quę nempè hanc bilem vel efferatiorem in variis calidis morbis, hinc colore ſaturatiorem, imò viridem, porraceam, æruginoſam, atram &c., atque inſuper amariorem, acrioremque reſpiciunt; vel in frigidis inertiorem, ſicque in icteris aliquibus ſæpè ſeroſam, & vix flavam, in cachecticis, aut hydropicis magis adhuc aquoſam, pallidiſſimam, interdùm prorsùs inſipidam, dulcique proximam &c., ut ipſe ab his in pręſens recenſendis ſuperſedere poſſe exiſtimem: Eò pręcipuè quòd ad biliares in viventibus debellandos morbos, non ad ſuperſtites lethalium morborum oſtendendas in denatis exuvias; ſeu ad vivæ, ac depręliantis, non mortuæ jacentiſque bilis exhibenda indicia, prænunciandas pravitates, atque eliciendas emendationes noſtram hîc totam operam impendimus. Cùm verò calculi, in felleo folliculo ex limoſa, ac tartarea bile progeniti, in eoque ſtabulantes, frequentium, & contumacium morborum origines ſint; neque ſuccreſcentes hujuſmodi affectus deleri unquam poſſint, niſi præcognitâ horumce extraneorum corporum præſentiâ, iiſque ab hoc latibulo, quantùm quidem ars poſſit, deturbatis; Cyſticorum ideò calculorum diagnoſis, atque curatio pro practico hoc noſtro explendo

propriisque in Operibus exscripserunt, ut mihi quoque, *fateor*, aliquando res fuit, qui ante ullum super his calculis acceptum diligentiùs periculum, horum hominum assertis fidens, scripsi in cap. XI. §. II. secundæ hujus Historiæ partis, ante hos quinque annos jam impressæ: *Biliares calculos aquis projectos supernatare:* Verumtamen horumce cysticorum flavescentium calculorum aliqui, atque vel diutiùs immersi, eâque quantum velis imbibiti, nunquam in imo subsident: ut illi, quos non ita pridem ab amico quodam dono accepi, tum nonnulli, qui à me ex fellea hydropici cujusdam, vesicula extracti, curiosè inter cæteros reservantur. Sed annoto, calculos hujusmodi valdè adhuc molles esse, faciléque in majora, & minora fragmina friabiles, ut immaturi reverà dicendi sint calculi; ipsamque imitentur naturam illorum per fluminum alveos sæpissimè occurrentium tophorum, qui lapidum principia vulgò dicuntur, atque levissimâ digitorum pressione in arenulas omninò dissiliunt. Ut ut sit; illud intereà semper inconcussum est: *Ex flavis ejuscemodi calculis plurimos aquæ immersos submergi; ex nigris verò prorsùs omnes.*

De varia nigrorum fellea cystidis, ac flavescentium calculorum compositione: Atque de eodem fellei, & urinarii calculi principio.

III. Ex his igitur liquet, nigrorum horumce calculorum substantiam magis esse compactam, eorumque idcircò specificam gravitatem, gravitate flavescentium majorem: ut flavescentes nigris leviores sint, licèt his ęquè solidi, durique persæpè videantur. Reverà calculos hujusmodi flavescentes ex superpositis invicem, numero pluribus, aut paucioribus stratis, veluti supercretis corticibus [ut squillæ, aut cepæ gliscunt, & compinguntur] crescere, & construi, diligenti inspectione deprehenditur. Minimus nucleus, seu potiùs solidior quædam arenula, centrum occupat. Huic verò solidiusculo principio, quod quidem intra biliosum collectum in cystide liquidum à viscerum motu sus-deque volutatur, ramulosa ejusdem bilis facilè concrescentis corpuscula commodiùs implicantur, hærentque, indéque indurata, molem paulatim amplificant, veluti foliis ad folia superstructis: Quod quidem opificium eodem

ritu

ritu confici mihi persuadeo, quo grana coriandri in liquato saccharo diutiùs volutata, jactataque plurimis, novisque desuper ejusdem stratis cooperiuntur: quibus indè indurescentibus, duræ, ingentesque saccharinæ glandes evadunt. Hinc calculi hujusmodi bifariam, seu in ęquales partes secti, aggerimos exhibent elegantissimos circulos, quorum minores à parallelis majoribus usque ad externam faciem continentur. Illa tamen in hujusmodi calculorum stratis concinnitas, & regularis elegantia non cernitur, ut si, ad exemplum, primum stratum ex albo flavum sit, alterum sit viride, tertium rursùs ex albo flavum, quartum denuò viride &c. veluti ab aliquibus prædicatur. Nunquam ego certè in tot inspectis cysticis calculis hunc ordinem deprehendi. Quemadmodùm igitur arenula à sanguine in bilis vesicam decidens, aut ex tartareis, mucosisque fœderatis principiis in eâdem coalita, aliisque, quæ facilè concrescant, substantiis magis, magisque incrustata, calculos hujusmodi procreat; Ita si in alias corporis vesicas, ut in urinariam vesicam, aut in renis pelvim, (quæ quidem species vesicæ est) delabatur, & stabuletur ibidem, hærentibusque pariter congeratur & accrescat substantiis; in novos ibidem pariter calculos facesset, non quidem principii, sed supercrescentium dumtaxat corporum ratione à cysticis dissimiles. Undè illa calculorum felleæ cystis, & urinariorum excipulorum repetenda affinitas est; ut calculis felleis obnoxii homines, urinariis etiam facilè proclives deprehendantur. Imò renales calculi præcipuè in biliosis procreantur, eorumque genesim biliosi morbi plerumque antecedunt. Notabilis super hac re illa est Binningeri observatio 28. cent. 3. p. 370. de Marco Ponnier bilioso melancholico, cui ab habita in sinistro latere gravitate expurgabantur per artem biliosa, & tenacia, tandemque nigerrima. Accedebat cruciatus circa umbilicum immanis, & continuus, cum singultu, vomituque bilioso; Deinceps secundum dextri ureteris longitudinem prolabi ad pubem visa est omnium cruciatuum causa. Postea propulsâ in corporis habitum morbificâ causâ omnium

membrorum dolor, cum artus movendi impotentia superveniebat. Hinc cum podagra periodica calculi è renibus excernebantur: Ut indè per longum tempus ferè quotidiè ingentem horum copiam excuteret. Insignem renalium calculorum consensum cum biliosis affectibus ulteriùs memoravimus II. Parte fol. 190. per hunc Lentilianæ Epistolæ locum: *Obtigerunt mihi non semel nephritici, qui quamdiu ictero laborarent, tandiu calculi dolores cessabant: Ictero desinente iidem recrudescebant; reciprocis, ac alternantibus semper his affectibus.* Adeò in diversis partibus, ac sub personis variis agi bilis assolet, & ludere. Vid. etiam inferiùs Can. VIII. ex *Greulichio.* Cæterùm arenosa hæc calculorum principia, vel per sudorem foras, è sanguine largissimè effundi visa sunt ab Olao Wormio: ut ex Hist. XXXIV. Cent. I. *Histor. Anat. rarior.* Th. Bartholini. Sed nigri biliosæ cystidis calculi non adeò manifestas nuclei, atque circumductarum fasciarum, seu circulorum positiones exhibent; qui nempe ab homogeneâ, unitâque magis substantiâ compingi videntur: ut hinc verisimile arbitrer, per unicam, simplicioremque absque nucleo, seu citra præviam arenulam, hinc etiam densiorem, solidioremque biliosarum particularum concretionem omnes eorum partes ferruminari. Id maximè dignum adhuc observatione est, quod calculis hujusmodi in cujuslibet magnitudinis fragmina fortuitò abruptis, hæc tetraedicam adhuc figuram affectant. Hîc adhuc memorabo, specificas arenosorum nucleorum undè calculorum primi generis, seu flavescentium genesis æstimanda est, figuras, & singulares habitudines cum publico aliquando communicaturum esse egregium Prosectorem, & practicum *Cajetanum Jaceonum*, in Bononiensi Universitate Medicinæ, & Anatomiæ Professorem, & collegam amantissimum; cujus quidem ut multæ in dissecandis Cadaveribus dexteritatis, ita plurimarum, earumque gravissimarum observationum, atque experimentorum super cysticis utriusque generis calculis, dum Bononiæ degerem, testis creberrimus extiti.

IV. Quem-

IV. Quemadmodùm verò nigri calculi, qui bilis veluti caput mortuum, in lapideam formam compactum, esse, videntur, accensæ candelæ admoti flammam haudquaquàm concipiunt; vix aliqui in decidentes guttas sensim colliquantur, levi edito crepitu, ingratoque reddito odore, ita flavi, quique præcipuè molliores, aut recentiores sunt, ardenti lucernæ appositi flammam facilè concipiunt, servantque, inter ardendum cum crepitu scintillant, in guttas accensas diffluunt. Ita Bononiæ in ædibus D. Valsalvæ perrupti hujusmodi calculi, à cadavere non ita pridem extracti, dabant interiùs flavam saturatam substantiam, facilè quidem friabilem, sed adhuc pinguiusculam, & levissimam, quæ per os volutata, amara, & valdè hærens, seu glutinosa deprehendebatur. tentata hæc igne substantia liquebatur, atque ebulliebat. hinc cum crepitu flammam concipiebat, eamque ad extremum usque servabat. Odor erat ab hujusmodi flamma exhalans veluti ceræ, quæ ad obsignandas epistolas in usu est. Hæc autem cera, hispanica dicta, precipuè à colophonia conficitur: neque hæc substantia, quæ quidem durior resina est, suâpte naturâ distinguitur à biliosis calculis, qui ab animali coacto sulphure, seu induratâ resinâ compinguntur. Id pariter in aliis ejusdem farinæ calculis, aliisque in locis pari cum successu tentavimus.

Ex follei calculis quinam flammam concipiant accensæ candelæ expositi; & qui respuant.

V. Illud tamen, ad praxim apprimè faciens, annotandum est; multò scilicèt in genere difficiliùs flammam concipere calculos cysticos, quàm qui biliferis duntaxat poris insederant. Hinc dejecti per sedes ab ægrotantibus (ut sæpè fit) biliares calculi, quò concipiendæ flammę, & liquationi paratiores conspiciuntur, eò majorem de eorum, non quidem in cysti, sed in biliaribus ipsis ductibus, sede suspicionem inducunt. Et sanè, calculi in hepaticis ductibus procreati, cùm semper flavescentium generis sunt, ideóque ineundæ deflagrationi per propriam naturam proclives, tum ex tenuiori, volatiliorique substantiâ conflantur, quæ ideò in flammam faciliùs erumpit. Sed aliud insuper calculorum non in folliculo,

Ex dejectis per sedes calculis quomodò interstingui queant, qui fellea cysti, quique biliaribus duntaxat ductibus insederint.

sed

ſed in hepaticis excretoriis canalibus degentium indicium elicitur ex figura, atque mole. Quippe ut ductuum hepaticorum calculi oblongi ſemper ſunt, interdum, inſtar lapidearum fiſtularum, excavati; ramis aliquot non rarò exaſperati: cyſtici ex adverſo ad rotundam plerumque, & conglobatam figuram accedunt. Ita minores calculi hujuſmodi ductibus inhabitare quidem; majores verò felleum folliculum duntaxat occupare poſſunt. Neque rariora ſunt in hepaticis poris, quàm in felleo folliculo, bilioſorum calculorum latibula. Ex frequentibus hujuſmodi calculoſorum hominum extiſpiciis, ut ſæpè in ſola excretoriarum hepatis fiſtularum cavitate geniti hujuſmodi calculi viſi ſunt, qui modò crebriores, modò pauciores, aut totam hepatici parenchymatis ſubſtantiam, ut in celebri illo extiſpicio Dodonei ad cap. III. Benivenii de *abditis*, aut partem ejus duntaxat, majorem, aut minorem, libero intereà relicto bilis promptuario, obſidere videbantur; ita non minori certè numero caſuum, eadem calculoſa corpora nunc memoratum duntaxat tenere folliculum, illæsâ reliquâ hepatis, ejuſque excretoriorum ductuum ſubſtantiâ, nunc biliares ſimul ductus, nec non folliculum invaſiſſe deprehenſa ſunt. De tubuloſis hepaticorum ductuum calculis ſermonem habuimus ſuperiùs in altera Parte fol. 188. De verſicoloribus calculis, duriſſimis, majores biliares ductus obſidentibus, eoſque veluti in varicum formam dilatantibus. fol. 190. De tribus calculis in vena portæ repertis. fol. 191.

Sine aliquo indicio, ſeu ſine noxâ aliquâ, majori aut minori degere in vivente homine biliares calculi non poſſūt. Eorum Prognoſis hic primò allegatur.

VI. Sed ab excretis per ſedem calculis, eorum ſedem in felleo folliculo, vel in hepaticis ductibus, vel in utriſque dignoſcere, tota Anatomici laus ſit: Id deſuper à perito, laudibilique Practico depoſcitur, ut vel ante calculorum per alvum eruptiones, eorundem in hujus viſceris partibus præſentiæ prænotio habeatur: ſicque facientia ad eorundem expulſionem auxilia opportunè apparentur. Et licèt hucuſque à Practicis hujuſmodi Scriptoribus Diagnoſis hepaticorum calculorum ſatis adhuc diſcuſſa non videatur: hos tamen, quæ noſtra

eſt

est adjuvandis hominibus animi sollicitudo, in eandem, quantùm liceat, aperiendam, nervos omnes intendemus. Et primùm: cùm calculis in fellea cystide, vel hepaticorum ductuum cavitate delitescentibus, illa semper, quæ naturaliter ad primarum coctionum operam exigitur, libera bilis ad intestinum traductio plus minùs impediatur: præcipuè verò si in folliculo degant; quâ quidem statione uber illa subitaque bilis ab hoc excipulo in duodenum, momento trajectionis chymosæ substantiæ, necessaria effusio infirmabitur, ut patet, horumce calculorum præsentiam chylosis depravationem aliquam consequi necessariò oportebit. Quòd si corpora hujusmodi calculosa exilia admodùm sint, & liberè per continentium vasorum, aut cystidis alveum fluctuent, atque vagentur, absque ullo sensibili inducto hepaticis hujusmodi emissariis impedimento; hæc saltem illius bilis soboles sunt, quæ cùm queat tam facilè in solidum corpus concrescere, non ideò citò impelli, & moveri, non debitâ celeritate fluere in intestinum poterit; ut jam vel solo hoc de titulo quidpiam semper vitiosum in primis coctionibus contingere necesse sit: atque indè non intelligam, quomodo Gerbesius, & Lospichlerus in Observationibus *Nat. curios. Germ.* aliique alibi, memoriæ tradiderint " Homines „ vel à numerosissimis cysticis calculis, quorum aliqui ad pi„ sorum, alii ad mediocrium castanearum molem excrevis„ sent, obsessos, citra querelam diù sanos vixisse, propria„ que naturalia munia obire incolumes valuisse. „ Nam vitiatus plus minùs cutaneus color, aut profundæ quædam, lentęque primarum, ut dicitur, viarum affectiones ab his fortè, atque ab ipsismet patientibus fuere non satis perpensæ. Quæ cæterùm *necessariò interfuisse* docuerunt ipsimet omnium horumce allatorum hominum improvisi obitus, quorum quidem nulla prorsùs ratio fuerat cum ipsorum ætatibus, & præcedentibus morbis. Ita refert Gerbesius Principem ab *Aversperg* 22. Julii sub altera invasione febris tertianæ simplicis intermittentis, superveniente apoplexiâ, vitâ subitò fuisse defunctum,

in cujus cadavere nihil aliud vitiatum deprehensum, quàm quatuor ingentes, veluti marmoreos calculos, totum fellis folliculum occupantes. Ipsumque anteà tertianas, & erysipelata fuisse frequenter passum. Adjicit in ejusdem Principis Aulæ cujusdam ephebi ex Ileo præcipitanter pariter defuncti aperuisse cadaver, in cujus fellea vesicula bilis ad calculosam properabat consistentiam. Ita tradit Lospichlerus Abbatem Benedictinum in vigore ætatis morbo quodam gravissimo ex-inopinato correptum intra paucos dies fuisse extinctum, in cujus fellea vesicula 57. calculi angulosi reperiebantur. Quamquàm igitur hujusmodi calculi manifestas adeò noxas non semper excitare, sed potiùs interdum clandestinò degere videantur, illa tamen eorum malitia est, præcipuè ob sensim compressos ad loca chyloseos tempestivos bilis excursus, ut non solùm defœdatos habitus inferant, sed posteà palpitationes enormes, pectoris angustias; ut plurimùm verò vel tandem post diuturnas stationes in subitaneas neces præcipitent; ut in altera Parte fol. 188. memoravimus; vel insanabilibus cachexiis, aut lethalibus hydropum generibus irreparabilem viam sternant. Hæc in biliosis calculis loco Prognoseos sint. Nunc ad diagnosim, jam priùs susceptam redeamus.

Diagnosis biliosorum calculorum, deducta ex cutis colore, doloris ratione, vomitu urinis, chyloseos depravatione &c.

VII. *Cognoscuntur non facilè calculi in vesica fellis, & nihilominùs varia, & sæpè gravia inducunt symptomata* Sennertus de vesiculæ fellis Morbis. & sanè. Qui calculo hepatico, aut cystico, ut ut exiliori, mitiorique detinentur, malo semper, ictericoque plus minùs corporis habitu perfusi deprehenduntur, eóque imò graviori, quò iste icterus, nisi foras exturbentur calculi, se cuilibet medentium industriæ indomabilem præbet; aut si remediis aliquandiu cedat, citissimè recidivus evadit: quod quidem vel Antiquiores docuere; (ut inter plurimos Matthæus Curtius vetustus Mondini interpres referat in ejus *Anatome* quendam hominem, qui scabiosus erat; fueratque jam decem annos ictericus, in cujus inde cysti choleram in

in modum lapidis obduratam videbat.) De muliere ictero forti periodico, atque insanabili diu affecta, quæ post dejectum à vehementi cathartico cysticum calculum illicò sanabatur: Vid. Part. II. fol. 189. Illi autem dumtaxat non evadunt icterici, in quibus præpedita bilis in aliquod determinatum viscus, ad sævum, & plerumque lethalem peculiarem procreandum morbum, decumbit. Vide in Boneti *Sepulchreto*, tractatum *de ictero*, & præcipuè Obs. VIII.: Insuper omnes hoc cujuslibet conditionis calculo laborantes, ab assumpto cibo nunc epigastrii, nunc totius ventris, nunc solùm dextri hypochondrii molestas tensiones plerumque patiuntur, cum angustia spirandi: Hinc surdum, profundumque in hepate dolorem persentiunt, acerbiorem verò si ingentiores sint calculi: [de calculis felleæ vesiculę perpetuum in dextro hypochondrio, ipsoque epigastrio tumorem producentibus vid. superiùs fol. 189.] Borborigmi in intestinis excitantur; copiosi flatus, ructus acidi, & sæpè nidorosi: fugaces interdum incalescentiæ, non rarò nauseæ: Alvus frequenter adstricta; aut è converso copiosę quidem, sed crudæ, pallidæque dejectiones, ut ex his omnibus, simul aut seorsim reverà contingentibus. Præcipuè ex fœderata ratione icteri rebellis, sine manifesta causa vigentis, tum hepatici doloris, qui tempore chyloseos ingravescit, imò ejusdem chyloseos majori aut minori depravatione accedente, plurimum jam pręsentiæ hepaticorum calculorum argumentum deduci possit. Sed alia ulteriùs medentibus porriguntur indicia, quæ prædictis addita, firmiorem adhuc de biliosorum calculorum præsentia conjecturam instituent. Et quidem qui dolor à biliosis inducitur calculis, non tantùm ab aliis omnibus dispar est; sed sibi insuper plerumque secundùm varios ægrotantis status dissimilis est. In aliquibus, si hi in lecto se convolvant, pondus magnum, molestum, & ex una in alteram partem delabens è regione hepatis percipitur. Vid. Fabritium Hild. *Cent. IV. Observat. XLIV.* Interdum longiùs à pastu, homineque inediam ferente, ex pauco ad hepar bilis affluxu, parcâque

ſecretione, dolor obtuſiſſimus eſt, iſque admodùm intervallatus: poſt paſtum verò acrior, interdum tenſivus, quandoque pungens, non rarò dilanians; mox gravativus dumtaxat, & tandem diſparens. non rarò per plures dies continuus; ut nephriticam, ſpaſmoticam, aut aliam colicam mentiatur. Ita Ambroſius Stegmannus Obſerv. C V I I I. *Ephem. Germ.* ann. IV. deſcribit fortiſſimum mulieris dolorem, nephriticum creditum, cum ardenti febre, &c. excretis per alvum calculoſis ſabuli fruſtulis optimè judicatum. Atque Horſtius Lib. I V. *Obſervat. X L V I I.* annotavit tormina continua ſub hypochondrio dextro à calculo biliariam veſicam replente, & inteſtinum atterente: In plurimis intereà calculoſo hoc morbo prehenſis, colica hujuſmodi tormina interpolata ſunt, ſeu brevia, ac crebrò recidiva, febre ſuccedente homotonâ, & comitante ictero, qui deletâ colicâ admodùm imminuitur, redeunte revireſcit. Cùm autem acerbior hic dolor eſt, ſævi cretaceæ bilis ut plurimùm, ſincerique ab enormi expreſſione vomitus cum maxima in conſequens ventriculi, imò & jecoris ſuccuſſione ſuperveniunt. Cæterùm dolores hujuſmodi à catharticorum ſtimulis, ſæviùs adhuc exacerbantur. Ita atrociſſimi ultra omnem captum extitere cruciatus, crebra animi deliquia inducentes, quibus nobilis illa mulier ſuperiùs fol. 189. commemorata, obſtetrice catharticâ potione, bilioſum ingentem calculum per anum pariebat. In genere quò ingentiores ſunt calculi, eò moleſtiora gravioraque ab iiſdem excitantur tormina. Mulier quædam referente Huldenreichio in *Miſcell. Curioſ.* ann. V I. & V I I. tam atrocibus cruciatibus vexata viperam in inteſtinis geſtare per totos triginta annos ſibi ſuaſit, quæ poſt mortem aperta magnum fellei folliculi calculum exhibuit (Vide etiam Sculteti *Armam.*) Ab aſperiori præterea calculorum figura acerbior dolorum ſenſus excitatur. Dolores hujuſmodi à ſpontaneo naturæ, extranei corporis dejectionem molientis, conatu excitantur. Ita hæc habet ampliſſimus Tulpius in lib. 1. *Obſervat. Medicar.* Cap. L I X. " Vidua peritiſſimi alicujus
" Medici,

„ Medici, annos nata ſeptuaginta, ac plurimum mali ab „ acerrimo ventris cruciatu aliquandiu perpeſſa, excrevit tandem per alvum calculum, ut oblongum, ſic ponderantem „ ſeſquiunciam. „ Morbi præterea alii tum cutanei, tum nervei, aut ſanguinei calculis in cyſtide fellea degentibus ſuccedentes afferuntur ſuperiùs fol. 188. tum plures alii cyſticos, & hepaticos calculos in muliere comitantes fol. 191. Urinæ in hominibus, bilioſo calculo obnoxiis, inæqualem ſemper conſiſtentię, ac contentorum rationem præ ſe ferunt: Nam in his hominibus, ſi otiosè degant, pallidæ plerumque, crudæque excernuntur: Sed ſi vel leviori quolibet exercitio excutiantur, jam lotium dejicitur craſſiſſimum, turbidum, lateritium, ictericum, gravioribuſque ſubſtantiis ſaturatum; ex quo nempe mucoſum, ſabuloſum, aut mixtum ſedimentum citiſſimè ſubſidet, quod ſi denuò per agitationem urinę miſceatur, dempto motu, in fundum illicò decidit. Hæc nos cum accuratioribus amicis, longâ obſervationum ſerie perſpeximus: An viderint alii, an noverint, id certè nobis non referet.

Ex variis felleorum calculorum Obſervationibus ampliatur eorum Diagnoſis: & inſuper multa illa bilioſorum morborum & calculorum, cum renalibus & urinariis calculis affinitas attingitur.

VIII. Viderunt intereà, ſaltem quoad doloris rationem, præter Platerum, & Tulpium ſuperiùs memoratos, etiam præ aliis Benivenius atque Greulichius. Primus cap. III., & XLIX. *de abditis* &c. hæc ſcribit. " Deceſſit his diebus mulier nobilis Diamantes nomine, *dolore proſtrata calculi*, ſed cùm „ nullum anteà ex eo percepiſſet nocumentum, viſum eſt „ medicis mortuę cadaver incidere: & reperti ſunt lapides „ quamplurimi, non quidem ullus in veſica, ut putabatur, „ ſed præter unum, qui in tunica fellis coloris atri, & magni„ tudine caſtaneæ aridę continebatur, cæteri omnes variâ fi„ gurâ præditi in membranæ quâ contegitur hepar, parte de„ cliviori, undè etiam veluti in folliculo longitudinis palmi „ dependuli ſacculum effecerant. „ Hæc Benivenius. ex hac verò Obſervatione bina veniunt annotanda, & equidem primum; non minùs interdum in ipſamet parenchymatoſa jecoris ſubſtantia, ejuſque tunicis, quàm in ejus manifeſtis ductibus,

aut fellis excipulo calculosa reperiri corpora. Memini in viri, longâ macie exterminati maximo, & scirrhoso jecore plusquàm trecentos diversæ figuræ, & magnitudinis calculos, per totam hepatis solidiorem substantiam, præcipuè inter parenchyma, & succingentem tunicam dispersos, seu prorsùs extra vasa degentes comperiisse. Vid. ulteriùs in *Sepulchreto* Boneti *de Hypochondriorum dolore* Observat. XIII. plurima lapillorum, & lapidum in hepatis substantia congestorum exempla: Alterum; calculos hujusmodi non in jecoris vasis, sed in firmiori substantia delitescentes suos etiam dolores licèt mitiores inducere: Ita affert observatio, *dolore prostrata calculi.* Interea cùm extra bilis semitam ad intestina protensam hi jaceant, (veluti si scirrhosa duntaxat materia foret, majores excretorios ductus non occupans) hinc vix sensibile alimentorum coctionibus afferre incommodum queunt: ut addat idcircò Observationis Scriptor. *Sed cùm nullum anteà ex eo percepisset nocumentum.* Greulichius verò dissertatione *de Bile* art. V. Hęc habet. "Novi matronam „ nobilem annis gravem, quæ præter consuetos renum calculos correpta fuit colico dolore, vomitu bilis, ac calculorum excretione per anum, quos in folliculo fellis hospitatos fuisse affirmavi. Huc referri meretur observatio desumpta à viro annor. 61. Is in ætatis suæ vigore sępius bilem copiosè vomuit, & quidem semel tam crassam, ut eam vix summo labore excernere valuerit. Posteà verò anno ætatis 55. remisit vomitus bilis, & successit lumborum dolor cum dysuria, quam urina propè quâvis octavâ horæ parte reddenda infert; Nephritis, inquam, quam aliquoties vomitus bilis comitabatur. Calculorum, vel arenularum excretio illi quotidiana est, non per vesicam tantùm, sed & per anum *cum dolore*, ac si acus transirent. Tanta est fellis, & calculorum affinitas.„

Curatio calculorum cystidis felleæ, aut hepati-

IX. Calculorum, non in jecoris vasis, sed in ipsamet solida substantia degentium curatio nulla est; in cystide stabulantium difficillima; in hepaticis ductibus nidulantium fortasse

corum ductuum duplex: Alia scilicet per dissolventia, alia per evacuantia. Primi generis curationem per experimenta varia vanam esse ostenditur.

tasse non difficilior. Duplici modo cystici, & hepatici calculi curari possunt, alterantibus scilicet, atque evacuantibus. Alterantia hujusmodi calculorum illa sunt, quæ illos solvere, atque liquare valent. Sed licèt aliqua hujusmodi calculos speciatim, sive electè frangentia, atque solventia (hepatica lithontriptica etiam dicunt) ab authoribus plurimis decantentur, tuta tamen hujusmodi saxifraga (non secùs ac renalia, aut vesicalia) reperta sunt hucusque nulla. In terebinthinæ spiritu, quem ad solvendos hos calculos menstruum aliis omnibus efficacius esse, à non paucis perhibetur, cujuslibet generis cysticos, atque hepaticos calculos per plures dies immersimus, externumque calorem naturali hepatico analogum diligenter addidimus; neque ullam unquam, vel minimam, dissolubilem habitudinem eorum quipiam sortiti sunt. Hinc plurima alia in eundem censum ascripta lubenter omittimus; ut quę Etmullerus *in Coll. Pract. Cap. III.* art. IV. *De ictero* admonet videnda in M. A. N. C. Ann. 4. & 5. *Observat.* 99. p. 103. Sed magis appositè idem Author eodem loco hæc tradit. „ Calculi in folliculo felleo, & inde natus icterus difficillimè, „ raiò, ac nunquam curantur; cùm non prostent remedia cal„ culos alterantia, ut ut spiritus nitri dulcis aliquid præstet: „ aut curati licèt, crebriùs recidivant, & mortem inferunt. „ Aliqui interea pro valenti specifico horumce calculorum saxifrago commendant oleum Carabes alb., ad gutt. aliquot in mediocri haustu vini albi calefacti solutum. Sed hoc non majorem prę aliis utilitatem præbere propriâ aliàs experientiâ edisecebam. Th. Bartholinus, atque Franciscus Sylvius *Prax. Med.* lib. I. cap. XLV. specificorum calculos hujusmodi dissolventium presidiorum caput esse succum, aut decoctionem radicum, atque herbæ graminis affirmant. " Postquàm, *aiunt*, notum est multiplici experientiâ oves, & boves, quibus hyeme alimentum est fœnum, atque concrescit in ductu bilario lapidea, vel calculosa crusta, ubi Maio mense iterùm

gramine

„ gramine utuntur viridi, ſenſim ab illo liberari affectu; Certo „ argumento ineſſe viridi, ac recenti gramini calculos diſſol- „ vendi vim, quæ perit, quando idem in fœnum exſiccatur„ Ita ſuperioribus annis peritiſſimus apud Noſtrates Practicus, idemque Reverendus Sacerdos D. Caccia ex creberrimæ colicæ ſpecie in nobili Fœmina, cum quâdam inprimis ad dextrum hypochondrium determinatâ profundioris doloris ſede, ſuccedente homotonâ febre, ſimulque ictero cum hâc colicâ recidivo, eâque deletâ pariter evaneſcente, cyſticum conjiciens calculum, graminis ſuccum imperabat; ſed hoc prçſidii genere ab alio medico parvifacto, ægrâque ad catharſim potiùs propendente, validum tandem purgans propinabatur: ex quo acerbiſſimus ad hepar excitatus dolor, ſævam perhibens ſenſationem tranſversè ab hoc viſcere ad uſque inteſtinum protractæ chordæ. Reverà cathartici ſtimulo cyſticus calculus excuſſus eſt; Qui per cyſticum, atque cholidochum ductum ad uſque duodenum tranſmiſſus, toto itinere dolorem illum induxit. Per ſedem dejectus mediocris olivç magnitudinem çquabat, triangularem, ſeu trium facierum figuram præ ſe ferens: ut totus hinc ſuſpicioni locus adfuerit, alios ſimul in illa cyſti extitiſſe calculos, qui illius lateribus accommodati, ovalem, aut ovali ſimilem figuram, (quæ quidem ovalis, aut ovali ſimilis capacitatis excipulo par eſſet) ſimul omnes componerent. Sed uſus ſucci graminis per 40. dies protractus, rem totam expediit: Fortè & ſuperſtites calculos ex voto ſolvebat. Nam ab illa per catharticum ejectione, longâque ſpecifici hujus remedii adminiſtratione illuſtris Matrona neque colicas, neque icteros, neque ulla unquam latentis aliûs cyſtici calculi argumenta paſſa eſt.

Curatio ſecundi generis, ſive per depellentium catharticorũ vim, licèt indifferens,

X. Jamque ad alterum præſidii genus devenimus; ſive ad validioris cathartici concuſſionem, & ſtimulum, quibus quidem, rebelles aliis, ut puto, quibuslibet remediis, atque invincibiles calculi hepaticorum ductuum, aut felleæ cyſtidis incolæ, facilè quandoque cedunt, cedenteſque foras per alvum

alvum, tumultuariè quidem, intereà citò, validéque educuntur; ut ex superiùs allatis historiis videre est. Hinc licèt hocce præsidii genus, cùm universale sit, atque post inditum ad ventriculi, & intestinorum superficies irritationis momentum cæteras corporis tum liquidas, tum solidas partes indifferenter respiciat, hinc fortuitę, atque accidentalis, ut dicitur, adversùs hujusmodi calculos operationis esse videatur; validius tamen ad hujusmodi extranea depellenda corpora inventum hucusque præsidium non est: cujus quidem selectionem, modum, & tempus Clinici, calculorum hujusmodi circumstantiam quamlibet sedulò perpendentes, videant. Nos hìc intereà quædam, specificis, atque catharticis intermedia dicenda, remedia, utrisque frequenter opportuniora, adjiciemus, sive quæ validè incidentia, abstersiva, & saponariâ veluti facultate prædita, præcipuè adversùs hepar dicuntur. In hunc censum in primis refert radicem curcumæ Hoffmannus in *Clave Schrœderiana.* Hæc quidem variis formulis adhiberi poterit, sive solitaria, sive martialibus, aliisve potentibus aperitivis maritata. Adjiciunt alii radices chelidon. maj. petroselin. fragar. urtic. gramin. filicis, taraxac. rub. tinct. rhabarb. monac. folia marrhub. fumar. hepatic. eupator. verben. saponar. parietar. abrotan. anser. summit. absinth. semina petroselin. aquilegiæ, napi, cannabis, card. benedict. flores hyperici, calend. centaur. min. cichor. genist. &c. tum volatilia salia vel sicca, vel liquida: ut sal volat. C. C. viper. fulgin. &c. Spiritum urinę humanæ sal ammoniac., aut C. C., aut fuliginis, spiritum tartari, spiritum de tribus. Præparationes itidem ex variis animalibus, ut ab asellis, terrestribus lumbricis &c. præcipuè verò elicitos ab iis pulveres vel sales volatiles, & urinosos spiritus: Alcalina volatilia oleosa; ut tincturam croci, spir. sal. ammoniac. juniperinum, spirit. oleos. aromat. Sylvii, liquorem C. C. succinat. & similia: tum fixa alcalina plurima; ut bezoarticum minerale, aut joviale; Arcanum duplicatum, tartarum vitriolatum, cremorem tartari, salia fixa absinthii, tamarisci, genistæ, &c. & tandem illa

atque fortuita videatur, valentior tamen est, primaque præferenda. Adducuntur media indolis remedia; quibus tertium veluti curationis genus expletur.

omnia, quæ in contumacioribus icteris efficaciùs adhiberi solent. Valent apprimè, medentium omnium consensu, sanctiorisque praxeos testimonio, in hepaticis calculis martialia præsidia, præcipuè quæ volatiliora parantur; atque insuper thermales aquæ, martialibus principiis aculeatæ. Notatu digna est remediorum illa administratio, quâ Marcus Gerbesius Comitem quendam, lapillos cysticos cum alvinis fecibus ferè quotidie excernentem vernali tempore liberavit. Purgabat hominem singulis sextis diebus cum decoct. fol. senn. & rhabarb. additis aliquot granis pul. jalapp. Vacuis à purgatione diebus ℥v. ser. lact. hoc pacto chalybeati propinabat. R. radic. graminis, cichor. sylvestr. asparag. polypod. querc. a. ʒiij. herbar. cichor. endiv. hepatic. agrimon. a. M.ß. sem. melon. ʒiij. concisa infunde in s. q. seri lactis stillati, chalybe per extinctionem impraegnati. Hinc decoque. Adde colat. ℔iß. syrup. de pomis ℥ij. cryftall. tart. ʒß. rasuræ martis in petia suspensæ ℥ij. aquæ flor. citr. ʒij. m. f. potio. ejusque usus ad quindecim dies protrahebatur. Biduo semper vel triduo ante novilunium præscribebat VII. ex sequentibus antinephriticis pilulis. R. succ. liquir. ocul. cancr. lapid. judaic. pp. a. ʒj. milleped. pp. crystall. tart., nitri depurat. a. ʒß. terebinth. aquâ petrosel. lot. q. s. f. s. a. pilulæ instar pisi, liquiritiæ pulvere involvendæ.

Tertii generis Morbi biliosæ vesicæ, seu à solido, atque ab ipsamet propria substantia; quorum aliqui curationem admittunt, alii verò sunt prorsùs incurabiles.

XI. Ut denique tertio fellei folliculi morborum genere, sive in ipsamet solida ejusdem substantia exorto, hujusmodi Appendicem absolvamus: Omissâ mentione ejusdem gemini interdum, reperti, aut etiam desiderati, latissimo, tunc amplissimoque ductu hepatico ejus vicibus fungente, aut in insignem naturaliter amplitudinem excreti, aut in molem naturali multò minorem constricti, aut mille naturæ lusibus in figuras varias à naturali aberrantes redacti (hæc enim vitia potiùs quàm morbos hujusce partis recipiunt) considerabimus primùm, folliculum hujusmodi, vel convulsionis, vel aliûs cujuslibet habitudinis ratione posse interdum adeò contrahi, corrugari, proprioque in sinu angustari, ut debitæ bilis recipiendæ copiæ impar

impar redditus, plurimis, in recentium succorum distributione, procreandis morbis valere possit, nisi expansa ultra naturalem statum emissarii sui, seu cystici canalis, aut biliaris ductus, aut etiam utriusque cavitas amissum excipuli munus ipsa præstet: qualis casus inferiùs in Tab. VI. Lectorum oculis obversabitur. Fellis vesiculam fuisse ruptam, quandoque compertum est: Id quod in Nobili quodam, qui diuturno bilis vomitu vexatus esset, accidisse, rupturamque hujus cystidis vomitus causam fuisse, in sectione post obitum deprehendisse scribit Georgius Bertinus *Medic.* Lib. X I I. Cap. I. Ita Joh. Matth. Faber. Dec. I I. ann. I X. N.C. ex fellei folliculi ruptura sæpiùs repentinam mortem fuisse consecutam enunciat. Atque Phil. Salmuth. *Cent. I. Observat. III.* puerum X I I. annor. in scamnum ab iracundiore Præceptore duriùs projectum, felleâ vesiculâ fuisse abruptum, undè effusio fellis per abdomen, atrocissimus dextri hypochondrii dolor, & mors intra quatriduum. Sed de felleæ cystidis ruptura à causis variis cum bilis effusione in cavum abdominis, diris symptomatibus, & lethali eventu conf. I I. Partem hujus Historiæ fol. 140. tum de cysticis calculis, per apertum dextri lateris abscessum in muliere excretis (quod certè sine folliculi ruptura haberi non potuit) fol. 190. Quandoque in excedentem magnitudinem (ductu præcipuè cystico obstructo) expansa biliaris vesica non quidem fuisse rupta visa est, sed adeò in propriis tunicis extenuata, ut per amplos redditos eorum poros contenta bilis in ventris cavum ad omnia inundanda viscera liberè, & uberrimè efflueret, calamitosis inductis, atque perpetuis cruciatibus, convulsionibus, aliisque symptomatibus, in mortem demum commutatis: Quale exemplum videri potest in G. Blasii *Observat. Med. Par. I I. Obser. I V.* Osseam notavit hujusmodi vesicam Rhodius, *Cent. I I I. Observat. I I I.* Alii etiam veluti totam lapideam descripserunt. Sed hujusmodi fellei folliculi affectus nullâ medentium ope deleri possunt. Qui autem aliquam admittunt morbi hujusce excipuli curationem, obstructiones

ſunt; Hæ quidem ſi à lento dumtaxat, viſcidoque comprehenſo ſucco, ut ab amurcoſa bile, aut pituita viſcida &c. ortum trahant, majorem ſanationis ſpem porrigunt; neque diverſam ab illa, quæ ſuperiùs in jecoris obſtructione, & ictero memorata eſt, præſidiorum adminiſtrationem depoſtulant: Sin autem ab inſidentibus calculis inducantur, minorem probi eventus ſpem faciunt; atque curativâ methodo, ſuperiori canone pro pellendis calculis propoſitâ excipiendæ ſunt. De biliaris veſicæ vulnere aliqua ſuperiùs in diſceptatione vulneris hepatis *Can. VII.* excuſſimus.

DE BILIOSA PHRENITIDE, Et Perfunctoriè

De aliis Capitis pariter Bilioſis, ſeu à primigenio Bilis vitio Sympathicis Affectibus,

Canones Practici.

Principales morbi, à bile, non propriè in Hepatis ſubſtantia, ſed in aliis partibus excitati, quinam ſint.

I. CUM hactenùs proprios, atque Idiopathicos, ut dicitur, Hepatici viſceris morbos noſtra hæc Hiſtoria complexa fuerit; Nunc alios aggredi intendit affectus, qui ſunt veluti Hepaticæ paſſionis ſymptomata, Imò nec ipſius propriè Hepatis, ſed delinquentis bilis germani effectus recenſentur: Non in ipſa ulteriùs jecoris ſubſtantia, ſed in aliis partibus excitantur: Quales ſunt (præter bilarem pleuritidem, ſuo jam loco deſcriptam) Phrenitis bilioſa, cujus ſedes in capite eſt; Diarrhœa bilioſa, quæ quidem inteſtina occupat; bilioſus vomitus, qui ventriculum; Dyſenteria biliaris, quæ affectio rurſùs ab Inteſtinis excipitur, Colica bilioſa, atque bilioſus Teneſmus, quorum prima colo inteſtino inhæret, alter verò recto; cholera morbus, qui ad totum cibarium tubum pertinet; Et demùm biliaris Leipyria febris, quæ naturalia omnia viſcera videtur adoriri, totumque indè ſanguinem in conſenſum produ-

producere. Sed hæc morbosæ bilis symptomata, sive, si mavis, succrescentes ab ejus erroribus in aliis, præterquàm in proprio foco, & naturali promptuario, humani corporis partibus morbos, non illo, ut hucusque de propriis Hepatis morbis patratum est, prolixiori calamo, sed, quantùm liceat, breviori exarabimus, ne in hac Historiâ evadere infiniti videamur. Cùm verò hîc à biliari Phrenitide auspicantes (in alias posteà memoratas à vitiosa bile explicandas productiones perrecturi) Ulteriora adhuc à morbosâ bile, Caput ascensâ, vel cum febre vel sine febre, concitari interdùm in hac parte mala animadvertamus, varios scilicèt diuturnos, aut breves, graves, aut minùs graves Capitis dolores, vigilias, vertigines, imò & desipientiæ genus sine febre; Ne *Urceus* in *Amphoram* excrescat, hos omnes Capitis symptomaticos à bile morbos huic pariter Disputationi in Appendicis formam adjiciemus.

Asserta quorundam Antiquorum, de natura, & caussis Phrenitidis, quæ abHippocratis sensis disjuncta sunt.

II. Hic igitur de biliosa phrenitide verba facturus, in limine temperare non possum, quin duo quidem in Hippocratis Interpretibus, quibus hi videntur à Præceptore recedere, per ipsa Præceptoris firmissima, clarissimaque asserta admonere, atque emendare contendam. Primum igitur est: Phrenitidem à quibusdam Antiquorum semper essentialem, ut dicitur, seu Idiopathici cerebri morbi sociam considerari. Ita ex Fernelii Patholog. Lib. V. Cap. XIII. hæc habentur. " Desipientia alia ,, cum febre, alia sine febre consistit. Quæ cum febre, aut ,, phrenitis est, aut delirium. Distant autem, quòd simplex ,, delirium fiat ex bile, aut ex tenui sanguine per cerebrum ,, effuso, aut ex ventriculi, præcordiorum, totiusque corporis ,, calida expiratione, qualis in ardentissimarum febrium vigore ,, suscitatur. Phrenitis semper ex proprio, atque primario cerebri affectu, ut ex inflammatione, ex Erysipelate. Distant [...]iam, quòd delirium plerumque febris, aut morbi gravio[...] symptoma sit, Phrenitis verò non symptoma, sed causa sit [...]is. Adhæc frequens admodùm est delirium, Phrenitis [...]ò rarissima ,, Ita alii plurimi Hippocraticæ scholæ sectatores:

tores: Alterum eſt: Phrenitidis cauſam potiſſimam eſſe calidiorem, ſive biliosum ſanguinem, qui è vaſis ſuis effuſus membranas cerebri obſideat, ibi accendatur, & inflammationem producat. Ita Sennertus, ejuſque abbreviator Riverius, aliique. Jamque anteà attulerat Hollerius de morb. intern. lib. I. in ſcholiis pag. 23. " Phrenitidis cauſam eſſe duplicem: unam à bile „ naturali, ideſt tenuiore ſanguine ad cerebri Meninges affluen- „ te, eaſque inflammante; Unde Hippocratis deliria ſecuriora „ cum riſu repetenda ſint. Alteram è bile non naturali, ideſt „ acri, & aduſtâ, quæ quò acrior eſt, & aduſta magis, eò ſæ- „ viora, & periculoſiora accidentia invehat. „ Ita etiam Foreſtus Lib. X. Obſervat. II. in ſcholiis pag. 314. Atque Obſervat. III. in ſchol. pag. 317. Aliique plurimi.

Phrenitin ab Hippocrate ſympathicū eſſe, ut plurimùm, in cerebro morbū, atque à recrementitiæ bilis vitiis oriundum, oſtenditur.

III. Intereà, neque Phrenitidem ſemper morbum eſſe cerebri, aut ejuſdem membranarum Idiopathicum, imò ut plurimùm ſympathicum; neque à calidiori, ſeu bilioſo ſanguine, ſed à recrementitiâ ipſâ bile, quæ extra ſanguinem eſt, atque ad gignendam phrenitidem intrat in ipſum ſanguinem, eandem produci, ex omnibus Hippocraticis textibus manifeſtè depromitur. Ita II. de morbis fol. apud Foeſ. 460. „ Phrenitis [quæ eſt perpetuum cum febre delirium] ad hunc „ ſe habet modum. Sanguis, qui in homine exiſtit, magnam „ partem ad prudentiam confert, ut quidam verò dicunt, to- „ tam. Ubi igitur bilis commota & ſanguinem ſubierit, ex ſo- „ lita compage, & motione ſanguinem dimovet, & ſero di- „ luit, & percalefacit. Qui percalefactus totum etiam reliquum „ corpus calefacit, & homini mens alienatur, neque apud ſe „ eſt, propter febris copiam, & ſanguinis non conſuetam di- „ lutionem, & agitationem. Qui verò Phrenitide detinentur, „ quod ad mentis alienationem, his qui atrâ bile laborant ſunt „ aſſimiles. Atrâ enim bile vexati, cùm à bile, & pituita ſan- „ guis corruptus fuerit, morbo corripiuntur, & mente alie- „ nantur, quidam etiam inſaniunt. Et in Phrenitide ſimiliter „ contingit. Quò verò bilis pituita eſt imbecillior, eò minor

tum

„ tum insania, tum mentis alienatio contingit. „ Libro verò *de affectionibus*, atque apud Foesium sectione V. fol. 518. Phrenitidem describens hæc habet. “ Ubi perpetua cum febre Insania, (phrenitis dicta) occupat, primùm levis febris detinet, & dolor circa præcordia, magis autem dextera ad Hepar. Cùm autem quartum, aut quintum diem attigerit, tum febris vehementior, tum dolores majores fiunt, colorque aliquantum biliosus redditur, & mens offenditur . . . Hic morbus oritur ex bile commota, ubi ad viscera, & septum transversum resederit. Judicatur autem, ut brevissimè septimo, ut longissimè verò undecimo. Hunc enim pauci effugiunt, ipseque in pulmonis inflammationem transit, ac ubi transierit pauci evadunt. „ Tùm Lib. III. de morbis atque apud memoratum Foësium Sect. V. fol. 490. ita de phrenitide loquitur: “ Phrenitides, seu perpetua mentis cum febre acuta deliria. Phrenitides etiam ex aliis morbis oriuntur. In his septum transversum adeò dolet, ut ne contingere quidem sinant: Febris accedit, mente alienantur, immotis oculis aspiciunt, aliaque similia efficiunt his, qui pulmonis inflammatione laborant, in eaque mente moventur.

Neque solùm docemur ab Hippocrate Phrenitidis materialem causam bilem esse hepaticam, rectà ab hoc viscere ad caput tendentem, sed insuper non dari illam à diaphragmatis inflammatione immediatè productam Phrenitin, quam ideò

IV. Jamque ex his textibus plura, hæcque gravissima docemur: Et quidem *primùm*: Phrenitidem non tantùm ab humore, dissimili à quacumque sanguinis specie, seu ab ipsa accensa furente, & cerebrum impetente, recrementitia bile ortum ducere; sed ulteriùs à majori, aut minori bilis ad caput ascendentis copia, majori, aut minori ejusdem feritate, acerbiorem, aut minùs acerbum huic morbo gradum conciliari: *Quò verò bilis pituita est imbecillior, eò minor tum insania, tum mentis alienatio contingit.* Secundò: Non tantùm à bile procreari phrenitidem, sed à bile, quæ in proprio foco, seu hepate, peculiare vitium contraxerit; Hinc rectà ab hoc viscere ad cerebrum per sanguinem attollatur: *Primùm levis febris detinet, & dolor circa præcordia, magis autem dextera ad Hepar . . . Hic morbus oritur ex bile commota ubi ad viscera, & septum transversum rese-*

Paraphrenitidem Medicorum vulgus appellat, Phrenitis rarò à meningum inflammatione ortum ducit: Quid hæc propriè sit: & quid Delirium in genere.

resederit. Tertiò: esse igitur phrenitidem sympathicum, ut plurimùm, morbum; Ita Duretus in Coac. fol. 54.: "Phrenitici „ autem fiunt, quoniam febris translatio ad cerebrum symptoma facit humoris morbifici proprium. Est autem morbificus „ humor & causa efficiens bilis; cujus proprium symptoma in cerebro est ipsa phrenitis„ esse verò sympathicum ab ipso hepatis vitio; non autem à diaphragmatis affectione, ut perperàm plurimi arbitrati sunt ab his textibus intelligere posse: Nam cùm dicit Hippocrates: *hic morbus oritur ex bile commota, ubi ad viscera, & septum transversum resederit,* non quidem ipsam septi, seu diaphragmatis, substantiam intelligit, in qua quidem bilis non residet, sed illam jecoris partem, seu gibbam, quæ non solùm accumbit septo, sed ab eodem ambitur, & comprehenditur. Quod quidem manifestum reddit in tertio textu: *In his septum transversum adeò dolet, ut ne contingere quidem sinat.* Et certè transversum septum contingi nullo modo in vivente potest, sed jecoris gibbum dumtaxat. Ergo pro hoc transversi septi nomine Hepar ipsum Hippocrates, atque in primis ejusdem gibbum intelligit: Quod quidem evidentiùs declarat per alium textum Lib. *de diebus judicat.* ex Foës Sect. II. fol. 57. "At verò acuti morbi ex bile oriuntur, cùm ad jecur „ confluxerit, & ad caput pervenerit. Sic verò afficitur: je- „ cur intumescit, & propter tumorem ad septum transversum „ expanditur, statimque ad caput, præcipuè verò ad tempora „ dolor ingruit. . Cúmque jecur ad septum transversum ma- „ gis explicatum fuerit, delirat, sibique ante oculos reptilia, „ & varias cujusvis generis feras ferri existimat, & homines „ armatos, cum quibus pugnare videtur, & tanquam ejusmodi „ loquitur, irruit, minaturque &c.„ Hæc repetit Lib. de int. *affect.* fol. in Foësio 558. Reverà per illud Hippocratis *cúmque jecur ad transversum septum magis explicatum fuerit, delirat,* indicatur Phlegmone Hepatis in parte gibba, quæ, ut eâ, quę in parte cava congeritur, vehementior est, acerbiori febre, & ferocioribus symptomatibus stipata, ita utplurimùm inducit phrenitidem

nitidem, quæ non ita frequenter à cavæ partis Phlegmone progignitur. Quemadmodùm igitur non tam consultò Duretus phrenitin hujusmodi, convexarum Hepatis Phlegmoni proximè succedentem, phrenitin à diaphragmate nuncupat in Coac. fol.458. sic ista Phlegmone jecoris illa una est, quæ superiùs ab Hippocrate pro causa phrenitidis indigitatur: *Adeò dolet ut ne contingere quidem sinant*, cùm sola ista sit, quæ tactui se proximè præbeat. Intereà ubi Hippocrates de diaphragmatis affectibus manifestè, & nominatim loquitur, nullius indè succedentis phrenitidis meminit. Ita lib. *de Prisca Medicina* versùs finem, postquàm sermonem adduxerit de gravissimis, creberrimisque doloribus, suppurationibus, & tuberculis Hepatis, ad transversum septum conversus, ejusdem etiam dolores, & tubercula exprimit, neque tamen de ulla succedente phrenitide mentionem instituit. Exulet igitur à saniori praxi Medica illud *Paraphrenitidis* nomen, quod sympathicis phrenitidibus, veluti à Diaphragmatis inflammatione subortis, arrogare cum Galeno ferè omnes Hippocratis Asseclæ consueverunt, nimis litteraliter, ut dicitur, adductum textum interpretati; cùm reverà in denatis ab hoc morbo nulla unquam in transverso septo propria inflammatio, sed semper in jecore affectio deprehensa fuerit. Quomodò ceterùm inflammato Diaphragmate illâ ægri uti possent respirationis libertate, quâ reverà in his morbis, *Paraphrenitidibus* dictis, ut plurimùm fruuntur? *Quartò* igitur: Phrenitidem non esse plerumque ab ipsa speciali Meningum cerebri inflammatione repetendam: Cùm sanè in Denatis à phrenitide membranæ hujusmodi sæpissimè non inflammatæ deprehendantur, nec imò per hilum à naturali statu immutatæ: tùm inflammatæ fuerint frequenter perspectę, [ut in terebrationibus cranii, vulneribus variis capitis, aliisque casibus quandoque contingit,] absque eo quòd phrenitidem induxerint. Demùm, si phrenitis ab idiopathico cerebri morbo, seu ab ejus membranarum inflammatione ortum duceret, jam ab ipso morbi principio febris, & phrenitis, quæ æquè essent hujusmodi

morbi symptomata, necessariò simul accederent; Dum tamen plerumque febris phrenitidem diù antecedit. *Quintò*: Neque igitur tam raram phrenitidem esse, veluti à Fernelio, aliisque decantatur: Ut potè quæ à sola meningum cerebri inflammatione deducenda non est, sed solùm, ut optimè advertit Hippocrates, à *perpetuo mentis cum febre acuta, vigiliis, & ferocitate delirio*; Quod quidem ut frequens satis in acutis febribus, ita tam crebrò ab eodem Sene describitur. *Sextò* tandem: simplicis delirii nomen non esse juxta Fernelium, ejusque asseclas, speciatim accipiendum pro *alienatione mentis ex bile, aut ex tenui sanguine per cerebrum effuso, aut ex ventriculi, præcordiorum, totiusque corporis calida expiratione, qualis in ardentissimarum febrium vigore suscitatur*; sed solùm pro desipientia, seu alienatione mentis in genere, aut cum febre, aut sine febre: Ut ab Hippocrate, atque ex ejus documento, à plerisque Modernorum usurpatur.

Alia Præceptoris loca, hepaticæ bilis à jecore ad cerebrum, aut à jecore ad pulmones, hinc à pulmonibus ad cerebrum, pro excitanda Phrenitide, immediatam translationem evincentia.

V. Alia cæterùm Hippocratis loca memoratam à recrementitia bile phrenitidis genesim, simulque ejusdem humoris à jecore immediatè ad cerebrum, aut ab hoc viscere, priùs in pulmonem, atque hinc à pulmone in cerebrum pro hujus morbi origine translationem confirmant. Phrenitis in Hepatitide à bile in caput translata describitur à Coo, lib. *de intern. affect.* sect. V. ex Foësio fol. 548. " Bilis, quæ est in Hepate, pituita, " & sanguine referta, velut ratione colligimus, disrumpitur, " cúmque disrupta fuerit, citissimè ad insaniam deducitur, in- " dignatur, & imprudenter loquitur, more canis latrat, un- " gues puniceo sunt colore, oculis cernere non potest, pili " capitis erecti manent, & febris acuta invadit. Plerique intra " undecim dies moriuntur, paucique evadunt;" Phrenitis ulteriùs à metastasi in caput ex Hepatis inflammatione habetur in Ægrot. XI. Lib. I. *morbor. vulgar.* seu in Dromeade uxore. Est autem notandum in hac Historia afferri dumtaxat *Hypochondrii dolorem*, non distinctâ parte, an dextrâ, an sinistrâ. Sed opportunè animadvertit Duretus in Comment. ad Coacas:

Dextro

Dextro esse eam nominis prærogativam cùm Hypochondrii nomen scriptum legitur absolutè apud Hippocratem. Prætereà Dictator noster Lib. de rat. Vict. in Morb. acut. Phrenitidem à bile in caput à propriis Hepaticis latibulis translatam graphicè depingit his verbis. " Interdùm etiam cruda à capite attrahuntur, & à tho-„ racis regione biliosa (hîc Hippocrates per thoracem intel-„ ligit ventrem, ut legitur lib. de Arte, pag. 6., ubi idem ait: „ *Nam & thorax dictus, quo jecur concluditur*) vigiliæque iis „ accedunt, ob quas non coquitur morbus, valdéque tristes, „ & amarulenti evadunt, delirio tentantur, & iis oculi vibran-„ ti splendore coruscant; Aures sono implentur, extrema per-„ frigescunt, urinæ incoctæ, sputa tenuia, salsa, colore since-„ ro tincta, & pauca, sudores circa cervicem, anxietates, spi-„ ritus offensans, creber, & magnus valdè, supercilia quodam-„ modò amplificantur, pravæ animi defectiones, vestium à pe-„ ctore rejectiones, & manus tremulæ, atque interdum labii „ inferioris concussio. Quæ si initiis compareant, gravis deli-„ rii significationem exhibent, & plerumque moriuntur „ Neque minùs perspicuè loquitur in principio Libri II. de *Morbis*, ubi addit hosce phreneticos bilem vomere, cùm nimirùm ipsa in corpore sit agitata, crassissimam verò vomere, cùm tenuissimam caput ad se traxerit. Et rursùs incoctas urinas incusat, expertes scilicèt bilis, in cerebrum traductæ. Ita ait in Coacis: *In Phrenitide albæ dejectiones, & corporis exolutio grave malum.* Quas quidem albas alvinas dejectiones deducit Duretus in Comment. " A vacuitate bilis translatæ in Cerebrum, cujus „ translationis causa est incendium superioris regionis Hepatis. „ Tùm aliam biliaris Phrenitidis speciem ex biliaris pleuritidis Epigenesi ad caput annuit Senex in Prædict. & Coac. *Lateris dolor cum sputis biliosis si absque ratione evanuerit, ægros in vehementem, & furiosam mentis emotionem agit.* Quam quidem plerumque esse lethalem in praxi deprehenditur. Et rursùs in Coac. *Quibus cum dolore lateris, non tamen pleuritico, levis adest, aut modica perturbatio, evadunt phrenitici.* Quem quidem lateralem

non pleuriticum dolorem à bilis orgaſmo deducendum eſſe ſatis evincit Duretus in ejuſdem textus Commentario, fol. mihi, 291., ex cujus humoris translatione à pectore ad caput paraphorica cerebri ſymptomata excitari probat; tum ex levi perturbatione facilè iri ad phrenitidem; & inſaniam demonſtrat, cùm effera bilis eò prorepit, ibique feritatem ſuam exercet. Cæterùm Hyppocraticis Obſervationibus accedit illa cl. Muſgravii Angli de Phrenitide à bile ex inteſtinis in caput translata, quam quidem inferiùs in biliaris Dyſenteriæ diſquiſitione accenſebimus.

Idem confirmatur à plurimis Galeni locis.

VI. Galenus Præceptoris veſtigiis inſiſtens, Lib. IV. de Cauſis pulſuum Cap. XIV. affert, Phrenitin à bilioſo humore generari. Primo in Hipp. Prorrhet. Comment°. ait " Phrenitis quæ exquiſita eſt, & nulli alteri morbo permiſcetur, fit " cùm bilis flava locum, in quo princeps animæ pars reſidet, prehenderit. In Comment. Lib. II. Hipp. *de popular. morb.* exhibet ardentium febrium, & Phrenitidis pro loci, quem tenent, diverſitate auctorem eumdem eſſe biliarem humorem: Atque 3. de loc.affect.cap.7. Exemplo Hippocratis deſignantur ab eodem varii bilioſæ Phrenitidis gradus ſecundùm majores, aut minores ejuſdem humoris depravationes: *Phrenitis nonnunquam mitior eſt, quum videlicet à pallida bile ortum contraxit; Interdum vehementior, quum flava bilis eam peperit: Atque inſuper alia nonnunquam dementia occurrit ferina, & melancholica, flavâ bile terreſſatâ.* Quæ quidem omnia locis aliis quamplurimis confirmat: Ut pateat varios eſſe gradus malitiæ *bilis*, *à viſcerum incendio*, ſicut ait Duretus, genitæ, atque in cerebrum *deportatæ*.

Signa ex Hippocrate imminentis Phrenitidis, ex bile, aut ex jecore aut è pulmone in caput translata: Et qualis ſit in

VII. „ Vehementi inſaniâ detenti, tremuli cum crebra „ ſpuitione, metus eſt ne phrenetici evadant.„ In Coacis, " vehementer, & acutè emoti, ſi febris iterùm repetar, phrenetici „ evadunt. „ Etiam in Coacis; Atque in iiſdem, aliiſque locis inſaniam etiam portendit Senex ex ferociente, truculento, ſimulque fixo rectoque oculorum obtutu, ac motus pernicitate, à pervigilio, aut turbulento ſomno, atque interdùm è ſtilla-

è ſtillatione ſanguinis à naribus; à linguæ inſuper affectibus. Ita in Coacis " Lingua tremula inſtabilem mentem, & à ſede con-„ ſtantiæ deturbatam ſignificat. Linguæ denſæ, & peraridæ „ Phrenitidem portendunt.„ Alibi etiam eandem prognoſim à nigra lingua deſſumit, atque etiam ab eadem balbutiente. In Prædict. Lib. I. " Phrenetici parum bibunt, ex levibus ſtre-„ pitibus facilè irritantur, ac percelluntur, tremuli ſunt.„ Sed multa inprimis argumenta à Præceptore afferuntur, quæ quidem imminentem ſimul Phrenitidem, ſimulque cauſam à delinquente bile, mandanteque ad caput Hepate, deſſumendam eſſe, perſpicuè declarant. Hæc in Prorrhet. legimus „ Qui in capitis doloribus æruginoſos vomitus habent, vigi-„ lantque cum ſurditate, citò hi vehementer inſaniunt„ Æruginoſam autem bilem, quæ per vomitum ejicitur, à flavæ bilis peraſſatione produci Hippocratis mens eſt. Ita in 3. *Epidem.* memoriæ tradidit " Philiſtam vomuiſſe quidem bilioſa pau-„ ca, flava primùm, mox æruginoſa plura; Deinde ſimul „ accidiſſe homini ſurditatem, atque demùm vehementer in-„ ſaniviſſe.„ Intellige autem hæc omnia in vehementi febre contingere: Quandoquidem, ut pariter obſervavit Hippocrates, bilioſas ejuſcemodi phrenitides antecedunt ardentiſſimæ febres cum linguæ ſiccitate, & flavedine, atque ut ait Hippocrates, *cum denſa lingua atque arida*, acerrima ſiti, urinis principio flammeis, ſimulque lateritiis, hinc ſtatim pallidis, & tenuibus redditis; In primis dolore ad hepar ſtabili, & acerbo; quâdam faciei flavedine, & ſimilibus dominatûs bilis indiciis. Phrenitis bilioſa alias omnes ab aliis principiis exortas vehementiâ, & feritate ſuperat: Ita bilioſam phrenitidem, inſaniam furioſam in libris *Epidem.* appellavit Hippocrates. Comitantur inſuper bilioſam phrenitidem vehementes artuum tremores " Phrenetica vehementer trementia finiuntur„ ex Hippocrate quæ quidem artuum concuſſiones ab acerrimæ bilis ſtimulo nervoſis partibus inducto repetendæ ſunt: Addit in eodem *Prorrhet.* Lib. Senex, loquens de ejuſcemodi Phreneticis

bilioſa phrenitide ferocia gradus.

„ Comatosi inter initia facti cum Capitis, Lumborum, Hypo-„ chondrii, Collique dolore vigilantes „ Siquidem crassitudinem quandam affectans bilis principio decubitus, malitiam in cerebro veluti narcoticam interdùm exerit. Asserit insuper Hippocrates cit. loc. in hisce desipientiis *hypochondria intrò trahi*: Quod quidem in dextro signatim hypochondrio, atque ex productâ simul cum phrenitide, & tremoribus convulsione aliquando per praxim perspeximus. Signa Epigenesis biliosæ pleuritidis ad phrenitidem elici possunt à loco Galeni in Dynamidiis „ Urina tenuis, & saniosa, si in pleuriticis initio ægritudinis „ venerit, & per multos dies manserit, phrenitin futuram „ nunciat, maximè si eis tussis sicca, & insomnia fuerint. „

Signa imminentis phrenitidis, præcipuè ex urinis dessumpta.

VIII. Reverà, quod in acutis biliosis, aliisque febribus futuram brevì phrenitidem, præcipuè, tutiúsque indicat, est ipsa urinarum inspectio. Ita si hæ in augmento acutarum cum aliquo capitis dolore subitò pallescant, seu derepentè aquosæ fiant, hunc morbum tutissimè prænunciant. " Nam quæ sunt, (*ait doctissimus Duretus in Comment. ad Coacas Hipp. fol., mihi* 510.) „ pellucidæ, & aquosæ in acutis morbis urinę, eò certè ap-„ parent; Non quatenùs potioni concolores, sed biliosæ tin-„ cturæ expertes, vel ob anadromem bilis in cerebrum ad phre-„ nitidem, & hæmorrhagiam, vel ob derivationem ejus in „ alvum ad dysenteriam. „ Ita Hippocrates Aphor. LXXII. Sect. IV.: *Quibus urinæ albæ, & perspicuæ, malè præsertim si in phreneticis appareant.* " Quem quidem explicans Galenus ait „ aquosas urinas, seu albas, & perspicuas magnam cruditatem „ ostendere & prætereà flavæ bilis totum impetum sursum à „ caput factum fuisse . . . melius est, *addit*, ut sicuti totus „ morbus est biliosus, sic & urinę appareant biliosæ " Addit „ pessimam prognosim „ Nullum vidi phreneticum, „ talis urina apparuisset, salvatum. „ At verò Galenus lùm ex tenuibus, & aqueis urinis in biliosis acutis febri bitò redditis malę futuræ biliosæ phrenitidis perniciem d ciat, sed insuper ex saturatioribus, crassioribusque, si

cum aliis quibusdam symptomatibus perstiterint. Ita *in spur. de Dynamid.* fol. 34. hæc habet. " Urina rubra, & spissa si fuerit „ egesta frequentiùs, & si dolor capitis, & scapularum affuerit, & auditum pariter obtusum habuerit, & hypochondriorum dolorem senserit, futuram Phrenitim denunciat: Quòd „ si infra septem dies soluta fuerit, ictericum facit: Et si non „ fuerit soluta, & in macronoxiam venerit, & nebulæ non „ bonæ in eadem fuerint, ex eadem phrenitide morietur. „ Similes futuræ phrenitidis prædictiones in acutis febribus ex urinis tenuibus, decoloribus, & paucis; aut anteà crassis, & rubris, mox tenuibus, sed nunquam subsidentibus, & sæpè hoc pacto mutatis, aliisque indiciis erui poterunt ex historiis Hippocratis Phrenitide denatorum; videlicet ex Ægrot. XV. & XVI., atque Ægrot. II. Lib. III. Morbor. Vulgar. Sect. VII. ex Foesio, aliisque. Ita ex his omnibus sequentia veluti in summam colligit Baglivus in *lib. I. Prax. Med. de Phrenitide.* " Febres ardentes semper habent urinas tenues, & coloratas; hinc „ si tales urinæ fiant albidiores, tenuioresque, & adsint vigiliæ, „ oculorum perturbatio, lingua balbutiens &c. prognosticare „ poteris brevì futurum delirium. Urinæ subjugales, idest crassæ, „ & turbidæ in acutis morbis, ferè semper morbos capitis post „ se trahunt: Ideò si apparentibus illis vigiliæ sæviant, dolores capitis, linguæ aridæ, & ardores viscerum, prognosticato brevì delirium.

IX. In biliosa Phrenitide stillatio è naribus perniciosa est, tùm aliàs, tùm si quarto cœperit die, ut ait Hipp. lib. *Prorrhet.* Nam neque id stillat, quod stillandum esset, nempè biliosus latex; tùm nimiam vasorum plenitudinem, & pressionem subesse, tùm nullam moliri naturam delinquentis humoris coctionem, aut coctionis principium indicatoriâ illâ die dicitur. Phrenitide qui intereant elicimus ab Hippocrate lib. I. *Morbis* in fine. " Ex Phrenitide ita perit. In hoc morbo perpetuo delirio urgentur, cùm nimiùm sanguis corruptus, extra solitam agitationem motus sit, cúmque desipiant, neque *Præsentis Phrenitidis Prognosis.*

„ neque quicquam effatu dignum eorum quæ offeruntur susci-
„ piunt. Procedente verò tempore marcescunt, & consumun-
„ tur, tum à febre, tum quòd nihil nutriantur. Ac primùm
„ quidem extremæ partes imminuuntur, & perfrigerantur; Dein-
„ dè etiam proximè„ Signa ulteriùs lethalis Phrenitidis colligantur ex Historia *Dealcis uxoris*, quæ est XV. Lib. III. *Morbor. Vulgar.*

Curatio biliosæ Phrenitidis, ab Hippocraticis præcipuè Oraculis elicita.

X. In biliosæ Phrenitidis curatione non immorabimur; Cùm hic ab effera bile symptomaticus morbus eam quoad Phlebotomiam, purgationem, atque humectantia, & attemperantia remedia administrationem depostulet, quam quidem variis morbificę bilis conditionibus, atque errorum motuumque gradibus accommodari per plurima hujus Historię loca retulimus. Quædam solùm circa singulas memoratas Præsidiorum Classes ex Præceptore obiter memorabimus. Et primùm quod sanguinis missionem spectat: Hippocrates lib. de judicationibus affert. "Atrâ bile vexatis, & Phrenitide detentis sanguinis pro-
„ fluvium per ora venarum, quæ in ano sunt, bonum est„ & causam prosperi eventus ab hirudinum admotione ad hęmorrhoidales venas in morbis biliosis omnibus, qui inflammatoriam Diathesim contrahunt, superiùs in Phlegmonis disquisitione tetigimus. Quò ad purgationem, diluentia, & humectantia, loquens Cous de phrenitide Lib. III. *de morbis*, hanc curationem proponit. "Hunc tepefacientibus humidis calefa-
„ cere oportet, ex potionibus, pręterquàm vino, & quoad
„ quidem fieri poterit, per superiora purgare. Alioqui
„ alvus inferior, ut dejiciat, præparanda, & potionibus hu-
„ mectanda, quod conducit„ atque Lib. *de affect.* Hæc circa eandem curationem edocet. "Alvus curanda, eademque reli-
„ qua ac in morbo laterali, excepto potu, facienda. Potu quo-
„ vis alio, præter quàm vino utendum, aut acetum, & mel,
„ & aqua exhibenda. Vinum autem mente offensâ neque in
„ hoc morbo, neque in quibusvis aliis confert. In hoc autem
„ morbo Caput multâ calidâ lavare confert. Molliore enim

„ reddito corpore, ſudor magis oritur, alvuſque, & urina ex- „ cernitur, ipſeque ſe ipſo moderatior evadit. „ Bina ex his textibus annotanda ſunt: Primum, Hippocratem phrenitidem veluti ſymptomaticum ex bilis metaſtaſi morbum, non veluti ex Meningum Cerebri inflammatione idiopathicum hîc adhuc manifeſtè reſpicere, cùm purgantia, imò & Emetica tam commendet, & jubeat; Quæ quidem efferæ bilis orgaſmis, atque excurſibus apprimè, unicéque conveniunt, nullimodè verò ſyſtrophicis inflammationibus, ut patet. Alterum, Hippocratem vini uſum in quolibet morbo, vel inflammatorio, concedere, præterquàm in delirio quolibet [ut hîc abſolutè ſe explicat] atque in dolore Capitis, contra omnium penè medentium uſum, vivificum hunc nectarem, atque cordialium remediorum præſtantiſſimum ab omnibus penè morbis quâlibet febre ſtipatis preſcribentium. Cùm igitur affert Cous: *Eademque reliqua ac in morbo laterali excepto potu facienda*, vini *potus* intelligendus eſt, quem ſcilicet vel in laterali morbo concedit. Quod reliquum: Galenus ſummi hujuſmodi medicinæ Artificis preceptis inſiſtens, *lib. de Dynamid.* aliiſque ſuis omnibus cholagoga purgantia imperat remedia, non ſolùm in ictericis paſſionibus, atque Hepaticis, & pleuriticis biliaribus; ſed in Mania, Cephalalgia, Ophtalmia, Eryſipelate, Lepra, Tertianis febribus (quos quidem plerumquè morbos à variè delinquente bile habere originem accuratiores noverunt Antiqui) atque præcipuè in Phreniticis. Ita in delirio ſi ſuperveniat alvi fluxus, præſertim morbo ad coctionem tendente, ægri facilè evadunt. De calamitoſis in Phrenitide veſicantium effectibus vide plura ſatis laudabilia in Baglivii peculiari loco *de Phrenitide*, atque in ejuſdem Tractatu *uſus*, *& abuſus veſicantium.* Reverà nos ſuperiùs hocce remedii genus à calidis bilis affectibus omninò proſcripſimus.

APPENDIX

De Bilioſo Capitis dolore, ſeu Cephalalgia, Cephalæa, & Hemicrania Bilioſis; De Bilioſa inſuper vertigine; & tandem De Mania, quæ à Bile eſt,

Canones Practici.

Doloris Capitis ex bile Ætiologia in genere, ſigna, ſucceſſiones, Prognoſis, & curatio.

Ætiologia

I. HIppocrates Lib. *de diebus judicat.* cauſam, & modum explicat biliosi doloris Capitis, quem inter acutos morbos reponit. “ At verò acuti morbi ex bile oriuntur, cùm „ hæc ad jecur confluxerit, & ad Caput pervenerit. Sic verò „ afficitur, jecur intumeſcit, & propter humorem ad transverſum ſeptum expanditur, ſtatimque ad Caput, præcipuè „ verò ad tempora dolor ingruit, neque auribus acutè audit, „ ſæpè verò oculis non videt, horrorque, & febris invadit. „ Hæc igitur per morbi initia ei contingunt, & quandoque „ valdè quidem, quandoque etiam minùs Intermittunt, quòque „ magis morbi tempus proceſſerit, eò corporis dolor major „ eſt, oculorum pupillę diſſipantur, eorumque acies hebeſcit, „ ſíque digitum ad oculos admoveris, non percipiet, eò „ quòd non videat. Iſtud autem quòd non videat hinc cognoſces, quòd admoto digito non nictatur, & floccos ex „ veſtibus ſtragulis detrahit, ſi quos videat, pediculos eſſe ratus. „ Quæ quidem repetit Senex lib. *de internis affect.* ſub nomine *Craſſi morbi.* Tum biliaris hujuſmodi in Capite doloris

Signa

ſigna adhuc diligentiora porrigit Lib. II. *de morbis.* “ Si cerebrum bilis vexet, febris lenis, & rigor detinet, dolorque „ toto Capite, precipuè verò ad tempora, ſinciput, & oculorum regiones, ſupercilia ſuſpendi videntur, & ad aures dolor

„ lor pervadit, quandoque per nares bilis effluit, oculi caligant, & plerisque quidam ad dimidiam corporis partem dolor pervenit, toto etiam capite oritur. "Addit Galenus II. *de Compos. Pharm. S. L. Cap. I.* " Signa in his similia sunt eis, quæ „ ex ardore oboriuntur; accedit his major morsus, & faciei „ pallor, & aliquando oris amaritudo. Ætati autem vigoris, „ & temperaturis calidioribus, & vitæ curiosę, & iis, qui flavam bilem congregant hæc affectio prçcipuè solet contingere „ In Coacis verò quosdam memorat Senex à biliosa comatosa febre capitis dolores, qui in gravissimas tandem parotides desinunt: febricula cum Comate, & Capitis dolore mortifera. Viscida biliosa ad aurium magis abscessus prompta sunt „ Quibus quidem hocce Commentum adjicit accuratissimus Duretus " Parotidas illas hæc Theoremata docent „ à bilioso viscido humore advenire, potiùs quàm à pituitoso, „ vel melancholico: significari autem febricula cum commate, „ & Cephalalgia conjuncta. De humore quidem bilioso intellectum est antè, incalescendo glutinosum fieri: Inclinatum „ prętereà esse in parotidas, ex Galen. ad progn. 34. lib. 2. „ In iis autem biliosis Capitis doloribus cum acuta viscerum, atque hepatis prçcipuè, affectione, & delirio interdum succedente, gravissimam prognosim instituere pergit Hippocrates: *Successiones*

„ Quibus itaque à primo protinùs die dolor supervenerit, iis *Prognosis.* „ quarto, & quinto die ingravescit, mox in septimo liberantur: Sunt non pauci qui in tertio die dolere incipiunt, quinto maximè molestantur, deinde nono, vel undecimo tuti „ evadunt. Sed quos dolor quinto die vexare cœperit, reliqua „ ex proportione respondeant, iis ad quartum decimum morbus judicatur. Hæc tum viris, tum mulieribus, sed in tertianis maximè contingere solent. Junioribus verò cum iis „ ipsis, tùm prçcipuè in Continuis febribus, atque Tertianis sinceris „ Quam quidem postremam particulam explicat in Commentariis Galenus ex biliosissima in his hominibus, atque in his febribus constitutione. *Lib. de intern. affect.* alia adhuc

hujus morbi prognosis obversatur " Multis verò ubi jam quie-
„ verit hic morbus rursùs revertitur; quod ubi contigerit, pe-
„ riculum est, ne æger consumptus pereat. Judicatur autem
„ morbus septem diebus lethalis sit nec ne, quos si effugerit
„ ferè non moritur, sed in multis curatus decedit. „ De do-
lore Capitis bilioso in febribus non acutis asserit Cous in *Pro-
gnost.* verba faciens de spontanea bilis vomitione, eveniente ra-
tione judicationis " Si quis per febrem non exitiosam dixerit
Curatio. „ caput dolere . . biliosa vomitio aderit „ Denique Curatio
hujus affectus si simplex sit, & sine acuta febre, ab eodem
Hippocrate in memoratis locis instituitur per longas sorbitio-
nes, & aquæ potus quoad morbus judicatus fuerit; Per refri-
gerantia capiti admota, & per instillationem succi apii in na-
res, ubi dolor, & fluxio quieverit: Per levia cathartica, &
cibos quàmmaximè alvum subducentes. Adjicit itaque in me-
morato Textu Lib. II. *de morbis*, ubi de hoc capitis dolore,
lenis febris comite, sermonem complectitur. " Ac si propul-
„ satâ fluxione, & dolore, ad supercilia juxta nasum pondus
„ quoddam ei incumbere videatur, mucusque crassus sit, &
„ putridus, fomento ex aceto, aquâ, & origano adhibito,
„ mox calidâ loto, æris florem, & myrrham ad nares admo-
„ veto. Hæc ubi feceris plerumquè sanum videbis, morbus au-
„ tem minimè est lethalis „ Sed Lib. *de intern. affect.* ubi de
dolore capitis bilioso complicato loquitur, seu cum acuta febre,
& succedente delirio, postquàm usum veratri nigri vel in po-
tione, vel saltem in clysteribus, tùm clysteres ex lacte, aut
Betæ decoctionibus commendaverit, & crebros haustus ex mel-
le, aquâ, & aceto, aut ptisanæ; ista subnectit " Cùm verò ces-
„ saverit morbus, optimâ victus ratione utatur, sensim ad-
„ jiciens quę ventriculus suscipiat, ut non exurantur, neque al-
„ vi profluvium superveniat. Balneo quotidie utatur, & post
„ cibos moderatè obambulet; Lac, & serum, si anni tem-
„ pus ferat, per dies quinque & quadraginta bibat. Quæ
„ cùm fecerit citissimè sanus evadet. Morbus autem difficilis
est.

„ est, multâque curâ indiget „ Galenus 2. de composit. Pharmac. S. L. Cap. I. his verbis biliaris hujusmodi Cephalalgiæ curationem aperit. “ Itaque Balnea temperata, & unctiones, & „ potus dilutus eis exhibenda sunt, omnisque victus ratio liquidior, & boni succi constituenda. Evacuandus item biliosus humor per absinthii cremorem, aut per aloën, & per ipsam picram antidotum, per se datam, aut modicâ additâ scammoniâ; vel per Catapotia ex aloë confecta. „ Peccantem jam igitur in hac bile, capitis dolorem inducente crassitiem, atque tenacitatem ex hac vehementium catharticorum usurpatione videtur Galenus recognoscere. Equidem in inveteratis doloribus capitis sine febre, à limosa, viscidaque bile, aut etiam à lento alio humore quolibet progenitis, mirabile est Catholicum Paracelsi, quod aliquibus sub nomine Pilularum Rudii innotescit: Cujus quidem descriptionem, veluti ab aliquibus in secreto habitam, hîc loci proferre non pigebit. R. Colocynthidis ℥vj. Agaric. opt., diagridii, ellebori nigri, Turbith aa.℥iv. aloës. unc. i. spec. diarrhod. Abb. unc. ß: Contundantur omnia, exceptis speciebus diarrhod. Abb., crasso modo, & infundantur ad solem in aq. vitæ opt. per VIII. dies, ita ut aqua vit. super emineat VIII. digitos. Deinde infundantur quoque species diarrhod. Abb. in aqua vitæ simili modo per IV. dies: & factâ colaturâ, atque expressione forti utriusque, misceantur illæ colaturæ; & abjectâ fece ponatur liquor, seu infusio in alembico vitreo: & abstractâ per distillationem humiditate remanet materia densa instar mellis, ex qua confici poterunt pilulæ, quarum, sæpiùs devorandarum, dosis erit ad scrup. unum. Cæterùm cum hisce expositis doloris capitis causis, signis, successionibus, prognosi, & curatione, conciliari omnes ejusdem affectus species queunt, quæ scilicet nonnisi per gradus, aut extensionem differunt; seu, Cephalalgia, quod quidem nomen accipitur quandoque latè, & in genere pro omni capitis dolore, aliquando strictè pro dolore capitis, qui nec diuturnus est, nec cum magna capitis imbecillitate con- *Dolores Capitis in specie. Cephalalgia.*

Cephalæa junctus; Cephalæa, quæ sumitur pro inveterato, at verò periodis prædito dolore capitis, ægrè cedente, & pertinaci, à modicâ qualibet occasione in vehementes accessiones, invalescente, multamque capiti imbecillitatem conciliante; *Hemicrania* Hemicrania tandem, quæ species est doloris capitis, dimidiam circiter capitis partem, dexteram, aut sinistram, latera, aut verticem, puppim, ut dicitur, aut proram, seu occiput, aut frontem dumtaxat invadens. En biliosæ cephalææ historiam, quæ est Caroli Pisonis Observat. II. *Morbor. ab Eluvie serosa Sect. II. Pars I. Cap. I.* " Præfectus Basilicis hortis villæ, cui nomen salictarius „ Rivus ad primum ab urbe *Nancæo* lapidem, anno circiter 1600. „ deploravit apud me suam ærumnosam vitam ob pertinacem „ insomniam, quam gravis capitis dolor ei annum jam vertentem intulisset; Qui dolor alioqui tactu exacerbaretur, & „ de nocte ingravesceret. Cùm ego Caput contrectassem, ac „ stagnantem sub cute humorem deprehendissem, & doloris „ præterea acerbitas, pervicaxque insomnia suspicionem alicujus cacoëthias injiceret; ex adverso autem cum hominis jam „ viridi senectâ famam quidem integram, & ab omni inhonesti morbi labe alienam prorsùs nossem, temperies verò ejus „ atrabiliaris, vitaque perpetuæ aprications exposita ob oculos obversarentur, tùm sanè humorem tumoris illius continentem causam aqueum illum quidem, sed acri, & bilioso „ perfusum esse ichore, qui insomniam, doloremque induceret, sim suspicatus. Nimirum ab iisdem causis, à quibus „ in superiori puella, externum caput serosa eluvies opprimebat, pungebatque & impetum ejus sursum juvabat plurima „ bilis excrementitia sero affusa, & ab hepate præcalido, cui „ saturatus rubor in hominis vultu attestabatur, succrescens. „ Cùm autem vir bonus omnia remediorum genera frustra se „ hactenùs tentasse, eorumque vim pervicaciâ morbi „ elusam esse quiritaretur, jubeo ne desponderet animum, sed „ actutum postico occipiti cauterium inuri curaret. Dictum, „ factum. Aquâ virore quodam insigni, & bili prassinæ finitimâ

„ mâ ubertim per plures dies dimanante acerbam ille, in-„ quietamque vitam jucundiſſimâ ſtatim quiete commutavit „ Hæc igitur Piſo: à quo quiſque doceri poterit, quo tempore, quove bilis ad caput illapſæ, ac veluti per externa integumenta effuſæ, & ſerpentis, ſtatu, ad eandem derivandam, atq; eliminandam præmiſſis univerſalibus præſidiis, hujuſmodi aut ſimilia artificialia, ſeu potiùs morboſa, emiſſaria inuri, atque aperiri queant.

I I. De Hemicraniæ cauſis peculiariter loquens Galenus *III. de loc. aff. Cap. IX.* hæc addit " Porrò ea corpora ſuâpte „ naturâ idonea ſunt ut ipſis caput impleatur, in quibus vapo-„ roſus, calidusque ſpiritus generatur: aut quibus billioſa ex-„ crementa cumulantur in ore ventriculi, & dolore mordaci „ afficiuntur „ Reverà Hemicraniam plerùmque comitatur cardiogmus, ſeu oris ventriculi morſus; tum tenebricoſum quidpiam ob oculos obverſatur, ob concuſſionem videlicet ramuſculorum quinti, & ſexti paris in plexum *Cardiæ*, ſive ſuperioris oris ventriculi concurrentium; Quæ ſanè concuſſiones ad alias earundem nervearum conjugationum ſoboles, uberrimè per oculum diſperſas propagantur, undè bulbi oculi concuſſio, & veluti palpitatio, plus minùs offuſcato viſu, repetenda venit. Hinc Hemicraniæ hujuſmodi vel per ſpontaneam acerrimæ bilis vomitionem, vel per Emeticum procuratam, exemplò delentur, ut in praxi videre eſt. Amicus quidam meus ſtrigoſus, & pichrocolus ab irâ, aut quocumque acriori, ſubitoque animi affectu in vehementem hemicraniam ruit, nunc dextram, nunc ſiniſtram, cum ventriculi morſu, proſtratione virium, tenebricoſo oculorum affectu, & inſigni nauſea. Paſſio ad aliquot horas protrahitur; Hinc amariſſimę, calidæq; bilis copiam non modicam evomit, & ſtatim ab hemicrania expeditur. Ab ipſo verò excandefacto, efferatoque billioſo ſucco oriri in hoc caſu hemicraniam patet ex hominibus aliis, qui irâ vexentur, ſubitâ corripiuntur diarrhœâ bilioſâ; quæ quidem ſi non accedit, accedit febris. Ita qui ſimiles patiuntur Hemi-

Hemicraniæ biliaris cauſæ.

Symptomata

Caſus.

Hemicranias, ſeris dumtaxat annis, bile, ſcilicet per ſenium deferventc, ab hujuſmodi habitudine utplurimùm liberantur. Carolus Piſo obſervat. XIII. ſui Operis *morbor. à colluvie ſeroſ.* affert, nobilem virgunculam, temperamento calidam, & ſiccam, ſubitâ Hemicraniâ ad ſiniſtrum tempus, oculumque, & aurem ejuſdem lateris vehementer obſtrictam, & laceſſitam, ſuccedentibus manuum, & brachiorum torporibus, indéque capitis in poſtica convulſione, torturâ oris, dentiumque adſtrictione, cum reſolutione totius corporis; Quæ tamen per hauſtum ex Medici conſilio hydrelæum, redditumque vomitu plurimum bilioſum fluidum ſibi brevì reſtituta eſt.

Vertigo biliaris, ſeu ſympathica ab hepate, aut ventriculo.

III. Galenus pariter III. *de loc. affect.* Cap. VIII. vertiginem, ſeu ſcotomiam ab oris ventriculi, aut hypochondriorum conſenſu cum capite, contractam ex archigene commemorat, ſignaque idiopathicam ab hujuſmodi ſympathica affectione interſtinguentia pertractat: Nempè in prima aurium ſonos adducit, prævios capitis dolores, gravitateſque; Olfactus, vel alterius alicujus ſenſus indè prodeuntis oblæſionem:

Ejus ſigna.

In altera verò cordis morſionem, nauſeamque. Nec niſi ab extimulante bile has naſci affectiones ubique confirmat. Non ita

Caſus.

pridem inſignis bilioſarum turbarum caſus mihi in praxi offerebatur, quas inter bilioſam pariter vertiginem recognoſcebam. Domina Agnes Caſtagna, juvenis, carnoſa, ſanguinea, florida, menſe Maio 1723. periodico ventriculi, pulmonis, cordis ſimulque capitis affectu corripiebatur. Poſt meridiem dolor ad Epigaſtrium erumpebat, cum ſoda, ſeu ſtomachi ardore, jactatione, graviſſima ſpirandi anguſtia, mox vehementi, & ſonora palpitatione, intermittenti pulſu, & quodam nunc lancinanti, nunc ſolùm tenſivo dolore capitis, & contumacibus ſub noctem vigiliis. In ſæviori inſultu dolor, & tenſio ad uſque hypochondria lumboſque protracta, negotium non modicum faceſſebant. Nulla febris. Hyſtericam paſſionem plurimi rati ſunt. Reverà jam dudùm quoque menſe accedebat invaſio, atque per horas quatuor, aut quinque protrahebatur, forti

forti præcipuè vertigine, (quod ad noſtram rem facit) inappetentiâ, ac proſtratione virium per aliquot horas præeuntibus. Nunc verò toto quatuor, aut quinque dierum ſtadio continua reddebatur, ſed manè remiſſior, veſpere veluti in paroxiſmi formam ingraveſcens. Cedebat reverà aliquantisper affectio paregoricis, antiſpaſmodicis, atque etiam anthyſtericis præſidiis; ſed mox ferociùs invaleſcebat. Frequens ſed inanis excitabatur in acceſſionis augmento deſidendi, aut etiam vomendi cupiditas cum inſigni cardiogmo, nauſeâ, ſiti, & jactatione: Ut tandem ſubierit animum, abditam, ſubdolamque biliarem delinquentiam ſuſpicere. Exhibebam bolum ex ℥iiij. cathartici paſſulati, cum ℈j. Rhabarbari, & granis tribus diagridii. Copioſiſſimas ſedes habuit, quibus inſignes ruffæ, acerrimæque, ſimulque craſſioris bilis copias foras amandabat. Morbus veluti ex incantamento magnâ ægræ, adſtantium, meâque admiratione ſublatus. Nil ampliùs morboſi perſentiit, ſed integrè ad hanc uſque, quâ hæc ſcribimus, lucem, abdomine, pectore, capite, omnibuſque partibus liberrima, convaluit. Febris quædam ardens bilioſa poſtremas ejuſcemodi affectus invaſiones præceſſerat; Quæ nempè ad finem Aprilis fuerat mulierem egreſſa, undè tantus fortaſſè efferatæ bilis apparatus. Quid, ſi ipſammet Odontalgiam à bile proximè ortam vidit, nec non deſcripſit Greulichius? Hic enim ſuâ *de Bile*, diſſertatione art. V. §. XI. Hæc tradit " Imò verò etiam „ Odontalgia mihi nuperrimè in quinquagenaria muliere oc- „ currebat, ſuam bili originem manifeſtè adſcribens. Nam „ poſtquàm Odontalgia per quatuor aut plures ſeptimanas, in- „ certâ periodo, recurriſſet, tandem inſolitis urgentibus ſe- „ ceſſibus, ſed ignotâ cauſâ, acceſſit pariter difficilis vomitus „ (cum miro faciei pallore, ac pulſus debilitate) toties repe- „ tens, donec bis amariſſimus humor, ingratus guſtui hoſpes, „ rejectus fuerit. Unde dictus dolor deinceps non ampliùs ſe „ protulit. Sic natura intento veluti digito hujus Odontalgiæ „ cauſam monſtrabat. „ *Obſervatio.*

Mania Biliaris. IV. Denique Maniam ipſam à bile ortum ducere, manifeſtum redditur ex Hippocratica hujus morbi diſputatione, quam quidem ejuſdem ad Democritum Philoſophum Epiſtolis interſertam legimus. In hac præcipuè iſta obſervantur "Qui ex „ pituita inſaniunt quieti ſunt, neque clamoſi, neque tumul- „ tuantes (*ſeu Melancholici*) qui verò ex bile, hi verberant, „ malefici ſunt, neque quieſcunt. (*ſeu Maniaci.*) Et ſi quidem „ continenter inſaniant, eæ cauſæ ſunt. Terrores verò, & me- „ tus ex tranſmutatione fiunt, calefacto cerebro à bile in ip- „ ſum per venas ſanguine plenas irruente. Ubi verò bilis rur- „ sùs in venas, & corpus diſceſſit, quieſcit. Cùm verò de- „ repentè cerebrum à bile calefactum fuerit, ſanguine in com- „ memoratis venis ebulliente, horrenda vident inſomnia, ac „ velut evigilato facies incenditur, oculi rubent, menſque „ aliquid mali agitat. Idque etiam in ſomno contingit. Ubi „ verò ſanguis rursùs in venas ſparſus fuerit, quieſcit „ Porrò Hippocrates Democritum in Abdera primùm conveniens, ipſumque in animalium diſſectionibus diſtrictum, ſimulque de *inſania* ſcribentem perſpiciens, cauſamque ſciſcitatus, ab ipſo hæc audiebat verba " Quidnam verò aliud quàm quid ſit, (*ſcilicet inſania*) & quomodo hominibus innaſcatur, & quânam „ ratione allevetur? Hæc enim quæ vides animantia hujus „ certè rei gratiâ reſeco, minimè Dei opera odio proſequens, „ ſed bilis naturam, & ſedem inquirens. Noſti enim quòd „ hæc ubi redundavit, ut plurimùm hominum inſanię cauſa eſt. „ In omni quidem naturâ ineſt, ſed in aliis quidem minùs, in „ aliis verò copioſiùs. Hujus autem immoderantiâ morbi exi- „ ſtunt, velut materia, partim quidem bona, partim verò ma- „ la ſubjecta „ Ita affert idem Cous in Epiſtola ad Damagetum de rat. propriæ expeditionis in Abderam. Idemque in lib. *de morbo ſacro* ſuper bilioſâ inſaniâ verba faciens prędicta ſatis confirmat " Qui ex bile inſaniunt, clamoſi, maligni, & minimè " quieti ſunt; ſemper aliquid intempeſtivum faciunt „ Id pariter pluribus aliis in locis poſterorum memoriæ committit.

DE

DE BILIOSO VOMITU;

Et obiter de Ventriculi æstu, ardore, seu Soda, Cardialgia, Singultu, aliisque ejusdem Morbis à Bile productis.

Canones Practici.

I. VOmitus vel fit à stimulo, alibi quidem quàm in ventriculo, degente, nervorumque lacessitorum consensibus validos in hujus utris motricibus fibris contractionum nisus inducente; Ut qui contingit in capitis percussione, in nephritide, in passione hysterica, epileptica &c. vel à pressione inductâ ad ventriculum à finitimis, aut etiam non finitimis visceribus; ut vomitus ex variis lienis, hepatis, pancreatis, mesenterii, omenti, aliarumque partium tumoribus; vomitus insuper in graviditate; vel tandem à stimulo, ipsimet ventriculi caveæ insidente: Et hoc pacto vomitus erit, eorum quæ intùs ventriculum malè habent, atque molestant à propria ipsius potenti concussione per os exclusio. Causa verò ventriculum vel copiâ, vel etiam, ut dixerunt Antiqui, totâ substantiâ, vel qualitate, vel utrâque, intus molestans, seu in ejus fundo stagnando, aut hærendo, opprimens, vel irritans, indigena accensetur, vel advena. Prima domi, ut dicitur, nata ab eorum præsertim, quæ ingeruntur, qualitate, copiâ, utendi modo, & occasione repetitur. Altera ab aliorum viscerum, vel vicinorum, vel remotorum vitiosis succis, ab his ad stomachum appellentibus æstimanda est. Nos modò ad secundam hanc ab intromissa causa producti vomitus rationem accedemus; Atque insuper inductum à vitiosa bile, in ventriculum affluente, vomitum dumtaxat disquirere annitemur. *Vomitus quid sit; quot ejus species; & à quibus caussis.*

Biliosus vomitus vel criticus est, vel symptomaticus, vel intermedius. Et primùm de critico vomitu, ejusque conditionibus, in genere.

II. Vomitus igitur à bile in ventriculi Cavum irrumpente, ejusque sensiles tunicas lacessente triplex in genere considerari potest; vel nempè criticus, vel symptomaticus, vel intermedius, aut si mavis, neuter. Criticus seu salubris est, in quo, ut ait Hippocrates, expurgantur *qualia, & sicut decet*; seu qui vi naturæ, hinc tuto levamine vigentis morbi, atque symptomatum, citò, opportunè, sine molestia, atque ad debitam mensuram suscipitur; cujus ideò conditiones omnes videntur sub illo Senis *in Coacis* textu comprehendi: *Vomitus autem multum habet utilitatis, ac securitatis, qui pituitam exhibet accuratè mixtam cum bile; si id quod vomitur, nec valdè sit crassum, nec multum.* Namque per illud: *Qui pituitam exhibet accuratè mixtam cum bile*, ostenditur integritas partis, ut ait Duretus, ubi hi humores miscentur *cum pari conjunctâ virtute caloris nativi, cujus propria est coctio, atque mixtio.* Bilis enim quæ duce naturâ excernitur, minùs flava, quàm fuit, apparere debet; Tùm ut notam immixtæ, simulque moderantis, quæ quidem regnat in alvo, pituitæ præseferat, (mera enim excrementa semper sunt, prava, quia non concocta) tùm quia, etiam annotante Hippocrate, bilis pepasmo *quodammodò pituescit.* Jam ergo cùm concocta fuerit, *opportunè* ejicietur; Cúmque ab immixta pituita fuerit dilutior reddita, etiam *sine molestia.* Per illud verò: *Id, quod vomitur nec valdè sit crassum, nec multum*, Cæteri vomendi ad sanitatem numeri explentur; seu ut *qualia* & *sicut decet* vomantur; ut neque scilicet exitus impediatur libertas, neque nimia parti, aut totis viribus molestia inferatur, sive *citò* atque *ad mensuram* fit vomitus. Quippe, ut id quod vomitur valdè crassum esse non debet [sit jam crassities à calore absumente, sit à componentium particularum inertia] ne nimius, atque diuturnus in vomitu ad discutiendum humorem, verrendum, ejiciendumque labor inducatur; Ita nec *multum* etiam; Quia ventriculi crebra concussio, quâ sæpè, & parùm, aut sæpè, & multùm per os rejicitur, multa sibi, & ægro infert incommoda, illinc molestiam, & inflammationem,

hinc

hinc verò infirmitatem. Cùm ergo in descripto hocce vomitu omnes adversùs excretam bilem salubritatis conditiones in colore, substantiâ, & mixtione, seu rectâ uno verbo concoctione concurrant, jam adjicit Hippocrates: *Multum habet utilitatis, ac securitatis.* Multum nempè *utilitatis*, quoniam numeris omnibus salubritatis expletis, in fracto penitùs morbo redintegrabitur sanitas: Multum verò *securitatis*; Cùm *talia in hoc vomitu purgentur, qualia purgari oportet, hinc ipse confert, & ipsum alacriter ferunt ægri*, ut ait Hippocrates in II. Aphor. Sect. I. & in I. Epidem. par. II., Tum quia demùm hic vomitus omnis expers præsentis, aut consequentis molestiæ, celeritatem, opportunitatem, atque moderationem bonæ crisis importat; salutis igitur securitatem ostendit.

III. Ad normam igitur critici vomitus natura symptomatici dignoscetur; qui nempè à morbi maleficio productus, quantumvis ad viscera, aut universum corpus à noxio humore expedienda institutus videatur, tamen aut tardè, aut intempestivè, aut admodum molestè, aut tandem ad indebitam mensuram, vel simul his omnibus deterioribus modis conficitur; Hinc vel morbum adauget, vel ejusdem pravitatem significat. Intermedius verò critico, atque symptomatico biliaris vomitus est, qui à natura, aut à morbo, aut à medico auxilio excitatus, morbum imperfectè sublevat, aut in eadem, ac priùs inerat, conditione relinquit, aut secundùm circumstantias varias nunc criticus, nunc symptomaticus evadere potest. *De symptomatico, atq; intermedio vomitu, in genere.*

IV. Ut verò horum omnium bilis vomituum criticorum, symptomaticorum, atque neutrorum exemplum aliquod in genere afferamus: Biliosa vomitio perfectè erit salutaris, seu critica, quæ in biliosis febribus cum memoratis conditionibus superveniat, atque præcipuè signis ad tempus, & speciem criseos accommodatis indicata, febris finem adferat; eóque magis si non solùm febris naturæ, sed & tempestati, & regioni, & ægrotantis ætati, & temperamento, & consue- *Critici biliaris vomitus conditiones in specie, atque ejusdem præsagia ex Hippocrate.*

 tudini

tudini parem se præbeat; juxta illud Hippocratis, de perturbationibus ventris, & vomitibus in II. Aphor. Sect. I. loquentis: *Inspicere itaque opportet & regionem, & tempus, ætatem, & morbos, in quibus conveniant, aut non.* Atque in IV. Aphor. Sect. IV. *purgare æstate quidem superiorem alvum, hyeme inferiorem:* Atque in VI. Aphor. ejusdem Sect. *Graciles, & facilè vomentes purgare superiùs, caventes hyemem.* Hujus naturæ biliosam per vomitum crisim indigitare videtur Hippocrates Lib. *Prænot.* versùs finem " Si quis in febri non lethali dixerit caput dolere, „ aut tenebricosum quiddam ante oculos obversari, si etiam „ oris ventriculi morsus accesserit, biliosa vomitio aderit. „ Quòd si quoque rigor subortus fuerit, & inferiores præcor-„ diorum partes frigidas habuerit, adhuc citiùs vomitio ade-„ rit. Si verò sub id tempus biberit quidpiam, aut ederit, id „ quàm celerrimè evomitur. Inter hos autem, quibus primo „ die dolor cœpit, ii quarto, & quinto die potissimùm affli-„ guntur, & septimo liberantur. Quin etiam eorum plerique „ tertio die dolore vexari incipiunt, conflictantur autem maxi-„ mè quinto, verùm nono, aut undecimo periculo defun-„ guntur. Qui verò quinto die dolore affligi cœperint, & reli-„ qua pro ratione prioribus respondeant, ad decimum quar-„ tum diem judicatur morbus. Ita autem viris quidem, & „ mulieribus, in tertianis præcipuè contingunt. Junioribus „ verò, cùm in iis ipsis, tùm etiam magis in febribus per-„ assiduis, & legitimis tertianis. At quibus per hujusmodi „ febrem caput dolet, & pro tenebris ante oculos apparen-„ tibus visus hebetudo contingit, vibrantesque splendores „ obversari videntur, & pro oris ventriculi morsu, in præ-„ cordiis dextrâ, aut sinistrâ parte contentio quædam, neque „ cum dolore, neque cum inflammatione suboritur, iis pro „ vomitu sanguinem è naribus profluxurum expectandum est. „ Potiùs tamen & eo casu in juvenibus sanguinis fluorem ex-„ pectato. Iis verò, qui trigesimum annum attingunt, & senio-

„ ſenioribus minùs; ſed in his vomitiones expectabis. „ Et ſanè in hoc nobiliſſimo, utiliſſimoque textu, quem ideò totum hîc referri curavimus, non ſolùm eruitur ratio optimę criſeos biliaris per vomitum, & febrium, & hominum, quibus iſta par ſit, ſed futuræ inſuper ejuſdem panduntur ſigna, hæcque à ſignis critici per nares futuri ſanguinis fluoris diſcriminantur. Quod reliquum: Hippocrates alicubi futuræ hujuſmodi criſeos ſignum eſſe quandam ſalivationem, attulit: *Qui vomituri ſunt priùs illi ſalivant. alibi*: *Internum labrum id ipſum indicat haudquaquam quieſcens, ſed quodammodo intremiſcens*: Proptereà quòd, ut ait Galenus in Comment. hujus textus " Si „ bilis mordeat internam oris ventriculi tunicam, ita & concuti labrum neceſſe eſt, cùm una eademque tunica ſit ventriculi, & œſophagi, ac gulæ, pharingis, & oris caveas, „ linguam, & palatum inveſtiens „ ſuccreſcente autem rigore, major ex Hippocrate evadet bilis vomitio: Cùm ſoleat rigor concutiens magna ex parte, ut ait Galenus, bilis efficere vomitionem: Quod reverà in intermittentium febrium ingreſſu pluries obſervamus. Vomitum biliarem criticum in affectione colica affert Greulichius *diſſert. de bile* " Non aliunde „ gravius aliud in humano genere venenum generari puto, „ quàm ex felle corrupto. Cujus rei argumentum nuperrimè „ in colico habui. Hic cœpit inopinatò dejicere, & vomiturire cum frigido manuum ſudore, pulſuque tali, ut de „ veneno aſſumpto mihi primitùs obvenerit ſuſpicio. Poſtquàm „ verò ſponte bilem flavam, craſſamque vomitu rejeciſſet, „ meliùs habere cœpit.„

Symptomatici biliaris vomitus conditiones in ſpecie, ſeu ſpecies omnes accenſentur.

V. Symptomaticus igitur ex adverſo recenſendus erit bilis vomitus, qui tempore, qualitate, modo, aut copiâ peccabit. Equidem ratione *temporis* malus erit bilioſus vomitus, qui in principio morborum, nullâ adhuc initâ coctione continget, qui nempè vel bilis orgaſmum, vel enormem copiam, vel inſignem irritationem cum ullo vix levamine dumtaxat oſtendet. *Qualitate* erit ſymptomaticus, ſi bilis vitellina, aut ærugi-

æruginoſa, aut porracea, livida, aut atra ejicietur, juxta illud Hippocratis in Coac. *Vomitus autem porraceus niger, ac lividus quoque peſtiferus; citiſſimam verò mortem denunciat lividus, & fœdi odoris.* Aut ſimul hæ omnes bilis ſpecies immixtæ evomantur, etiam juxta illud Magiſtri, quod ſequitur: *Sin autem colores omnes idem vomendo exhibeat, valdè id quidem peſtiferum.* ſi inſuper bilis, quæ excernitur, nimiùm ſit craſſa, juxta ſuperiùs adducta. *Modo* delinquet biliaris vomitus, ſi ſincera vomatur bilis, juxta illud Hipp. in Coac. *ſed ea, quæ vomuntur meraciora*; *Pejora* ſi vomitus difficilis ſit, aut plerumque irritus. Ita affert Senex in Coac: *Lethalem eſſe rubrum vomitum, maximéque ſi ægrè vomatur:* & rursùs ibidem: *Qui cum faſtidio ſine nauſea exacerbantur; malo ſunt loco; tùm lacesſit nauſea ſine vomitu.* Si vomitus exigui ſint, vel crebri, & pauci; Juxta illa ejuſdem Senis præcepta: *Exigui vomitus bilioſi, malè habent ægrotos: idque cùm aliàs, tùm ſi vigilias agitaverint*; annotando quoad vigilias [nam quoad exiguitatem vomitus aliqua inferiùs adjiciemus] Duretus in Commentario " Ut enim vi-
„ giliæ gignunt bilem; ſic illæ rursùm à bile gignuntur. Ac
„ ſymptomatici vomitus bilioſi, & febris, mutua conſpira-
„ tio eſt in utriuſque cauſam, & incrementum „ *Qui crebri, & parcè bilioſi ſunt vomitus meri; malè habent ægrotos: idque cùm aliàs; Tum in multa dejectione, & in prægrandi lumborum dolore.* Si à vomitu faſtidia relinquantur, aut alia ſymptomata bilis raptum ad caput, aut alias partes minitantia: Ita Cous ibidem: *Quibus à vomitu faſtidia ſunt, vox clangoſa, oculi pulverulenti, furor venit: Ut etiam nuptæ Ermoſygi, quæ ab inſania voce capta interiit.* Præcipuè verò ſi ſuccedat ſingultus, aut convulſio annotante Sene: *In meris vomitibus mortiferè habet ſingultus: Mortiferè item convulſio. Similiter & in purgationum exceſſu, quem inferunt pharmaciæ*; Aut ſi in delirante & ſitibundo accedat vomitio, poſt quam mens non ampliùs ſitim percipiat, juxta illud Hipp. *In vomitu ſitibundum, ſitis expertem fieri, malum;*

Aut

Aut in non delirante vomitus sitim relinquat; Etiam ex illo Hipp. ibidem: *Tum qui subindè revomunt sitibundi; malo sunt loco*; cui quidem commentatur Duretus " Est autem causa pe-" rennis vomitus implacabilis, quam sitis excipit inexplebilis, " undè nulla levatio est viscerum incendio conflagrantium, " quæ bilem sitiferam cum ardore fundunt in fundum alvi, " & indè in stomachum ejus;" Dicit autem Duretus *sitis inexplebilis*: Nam sitis à quacunque purgatione producta si non permaneat, sed facilè, brevíque expleatur, bonæ potiùs purgationis indicium est: est enim ratum illud Magistri: *Qui purgantur finem faciunt sui purgandi, postquàm sitiverint*. Mali insuper sunt vomitus, facilè relabentes, & qui ex flavo mutantur in nigrum, & qui tremores inducunt. Sic noster Dictator eodem loco: *Crebri, cum vomitu, pari modo relapsus; nigrum cient vomitum circa crisim* (intellige malam) *sunt etiam tremoriferi*. Mali demùm biliares vomitus, quos enormes, diuque protractæ ventriculi contractiones, aut perpetua vomendi cupiditas, insignis nausea, frequentes Cardialgiæ, aut animi defectus, aut insignes virium prostrationes stipabunt. *Copiâ* verò hi vomitus deficient, si aut nimiùm pauci, aut supra, aut nimium excedentes sint. Ita symptomaticus est bilis vomitus in cholera morbo, in quo effusissima bilis vomitio vires exolvit, & lethalia invehit symptomata. Uberior insuper in hypercatharsi biliosus vomitus. Qui certè lethalis est, si superveniat frigus, & sudor: juxta illud Hipp. *Si redundanti cuivis purgationi frigus adveniat cum sudore; funestum* &c.

VI. Intermedia, seu neutra vomitio biliosa est, quæ, ad exemplum, in principio paroxismi simplicium tertianarum accedit. Ex qua quidem nec ullum morbi levamen contingit, nec tamen ipse ingravescit; Hinc neque critica, neque symptomatica dicenda, quæ à sola validiori solidorum expressione producitur. Similis insuper censenda, quæ excitatur à vehementiori aliquo animi affectu, aut à subito alicujus objectæ rei fastidio, aut à nausea, à fœdo corpore, ab inspecto, aut degustato medica- *Neutri, seu intermedii vomitus quæ sit conditio, & quando ipse contingat.*

medicamento &c. aut etiam à nimiùm extimulante ingesto pharmaco, bilem ipsam hepaticam succutiendo, & pro concitando vomitu usque ad ventriculum exprimendo. Ejusmodi etiam est biliosus vomitus in calculosa nephritide, aut qui in picrocholis contingit, cùm ab inedia, cujus illi impatientes sunt, ut aliàs dictum est, bilis in stomachum exundans, eumque proritando, in vomitus concussiones adigit.

Symptomatici biliosi vomitus exempla ab Hippocrate expenduntur varia: & Primùm de hoc bilioso vomitu in variis læsionum capitis, aut cerebri clasibus.

VII. Jamque ad disquisitionis complementum exempla aliquot biliosi symptomatici vomitus ab Hippocrate elicita attingere, leviterque eorum causas delibare, non ingratum fore arbitrabor. Et primùm illa, quæ in vulneribus contingunt: *Si cui à vulnere bilis vomitio est, malè est, idque potissimùm à Cephalico.* In Aphor. & in Coacis. atque in iis rursùs: *Quibus cerebrum vulneratur, iis ut plurimùm febris, & bilis vomitio incidit, & corporis apoplexia. Tales autem sunt desperati.* Quippe si fortiter concussi sint à læsione cerebri nervorum caudices, elongati ad omnia viscera eorum rami, susceptas in cerebro vibrationes eisdem impertiuntur; Undè adaucta fiunt solidorum momenta; Quæ quidem in ventriculo excitare vomitum necesse est; In aliis verò partibus vividiores in appellentia liquida collisiones, & impetus; undè febrium, aliorumque succedentium symptomatum repetenda ratio est. Quòd si nervorum trunci, nullâ eis inductâ præternaturali succussione, in origine dumtaxat comprimantur, atque à naturalibus occillationibus impediantur; Apoplexia partium sub cerebro degentium continget; seu quarundam, aut plurimarum corporis partium ex privatione sensus, & motus exolutio; Quam nempè non quidem cerebri, sed partium sub cerebro sitarum apoplexiam declarat Hippocrates Lib. *de morbis*, hujusmodi apoplexiæ nomen paraplegiæ tradendo, quæ quidem non omnium corporis, sed quarundam solùm partium resolutio est: Intelligit autem Paraplegiam graviorem, quæ scilicet, sensus, motusque amissione, cerebri apoplexiam imitatur, non leviorem, in qua horumce dumtaxat alteruter amit-

amittitur. De cætero non à ſola cerebri, aut ejus membranarum ſæviori, aut profundiori plaga, vel contuſione, vel concuſſione vomitiones inducuntur; ſed à quâlibet aliâ vehementi harumce partium ab internis cauſis offenſione, unde fortes etiam nervorum concuſſiones, aut convulſiones exoriantur. Ita habet Hippocrates II. Epidem. *Phreneticorum convulſio eſt, tum æruginoſæ bilis vomitio; Unde quibuſdam eorum cita mors venit.* Tum externis ſolùm quibuſdam capitis offenſis partibus caſdem evenire vomitiones author adhuc idem eſt Lib. de Fractur. *Muſculis temporalibus affectis ſopor inducitur, & bilis ſincera vomitione rejicitur.* Cur verò gravibus capitis læſionibus non ſolùm vomitus, ſed bilioſus ſpeciatim vomitus ſuperveniat, id Duretus, aliique Interpretes explicare conantur ex febre, quæ ſemper ſocia eſt inflammatæ partis cujuslibet, quæ principatum habeat in corpore, atque indè ex bile, non ſolùm ab ipſa cerebri, aut membranarum inflammatione, ſed ab ipſamet febre continuò, mutuóque progenitâ. Ita frequens legitur eorum adagium, *Bilis, & febris mutua generatio eſſe ſolet.* Sed ipſe crediderim potiùs, bilis vomitum in his cerebri affectibus non à majori hujus ſucci productâ copiâ cenſendum eſſe (cùm reverà ſæpiſſimè in his capitis affectibus ante febris, & inflammationis adventum uberes hujuſmodi vomitiones erumpant) ſed potiùs ab ingentiori ſpaſmo nervorum intercoſtalium, paris vagi, nervorumque vertebralium; Ut hinc non ſolùm ventriculus in convulſivam diatheſim adigatur, ſed ipſummet hepar, eoſdem nervos, præcipuè à ſuperiori ſtomachi orificio ad proprium plexum tendentes, participans, ejuſque emiſſaria, & Cholidochi ductus versùs pylorum violenter retrahantur: Atque per eandem hoc pacto retractionis directionem bilis eructata, & expreſſa, ſurſùm potiùs feratur, undè vomitus. Equidem per eundem contractionum conſenſum in nephritide bilis frequenter evomitur; Quam quidem neque febris, neque inflammatio produxit, aut multiplicavit.

De symptomatico bilioso vomitu dysenteriæ supervenienτe: Et quomodo hic à critico, qui in eodem morbo non rarò contingit, distinguendus sit.

VIII. Alius symptomaticus vomitus ex Hippocrate in Coacis: *Intestinorum difficultate laborantibus vomitio biliosa circa initia malo est.* Quia Dysentericis, ut ait Duretus, nulla indè levatio ex hoc vomitu accedit, sed potiùs graviorum malorum accessio; Quòd nullam exhibet speciem causæ criticæ, quâ dolorificum malum foras exeat, sed nuncia sit pravę affectionis, quæ intùs inclusa est, tùm oppressionis à pravis humoribus, eorum multitudinis, & symptomaticæ per qualitatem, & tempus ab intestinis ad nobiliorem partem, veluti ventriculus est, exundationis. Nam cùm in dysenteriæ principio nulla adhuc concoctio sit, quamvis delinquentis humoris portionem videatur vomitio excernere, erit tamen, ut ait Hippocrates, *Critica sine crisi*, quarum quidem excretionum ut ipse adjicit, *aliæ mortiferæ sunt*, aliæ verò *sinistræ crisis.* Hinc addit Anutius Foësius super hunc textum, in hoc bilis vomitu (præcipuè si, ut ait Duretus, *spumantis*, & *meræ sit*) dysenteriæ principio superveniente omnia ingravescere; *Vexare acutas febres, extremorum perfrictiones contingere, cibi fastidia, vigilias, graveolentes ructus, nauseas, & tenebricosas vertigines: His accedere crebram virium exolutionem, genuum resolutionem, sitim, æstuationem, corporis inquietudinem, pulsus exiles, & debiles, & magnam tormentorum intensionem, & perseverantiam.* Sed in concocto morbo res alia est: Quippe, ut ex Aphor. XV. Sect. VI. *A longo alvi profluvio habito spontaneus vomitus superveniens morbum solvit*; Ita biliosa vomitio vel sponte, vel præsidio aliquo excitata, dysenteriæ, non quidem in principio, sed in statu superveniens, cùm hæc non quidem oppressionis, aut propagationis peccantis succi, sursùm deorsúmque confluentis, effectus sit, sed potiùs, aut multam ejus revulsionem, aut insignem evacuationem instituat, eandem solvit, aut notabiliter sublevat. Sed de his inferiùs cùm de biliari dysenteriâ.

Symptomatici biliaris vomitus.

IX. *Vomitus parvi, & frequenter repetentes, biliosi, sinceri, mali sunt, in copiosiore ventris subductione & intenso lumborum*

dolore; in Coac. Hi certè vomitus jam à nobis superiùs indicati, plurimis de titulis symptomatici, & perniciosi accensentur. Quippe mali jam sunt, quòd parcè vomatur, neque id nisi ægrè: Atque nihil paucum sit criticum; ut *nihil criticum esse paucum* sæpiùs Galenus memoriç mandavit. Præcipuè autem si quod vomitur biliosum sit: Juxta illud Coi in Prorrhet. aliisque locis positum: *Exigua vomitio biliosa malè habet eum, qui vomit.* Quandoquidem hujusmodi excretiones tùm gravem delinquentis biliosi humoris lentorem indicant, tùm ejusdem copiæ haudquaquam respondent; Atque in hoc casu, quo *copiosior ventris subductio* peccantium succorum multitudinem ostendit. Mali insuper, cùm *crebrò repetant*, juxta aliud Hippocratis effatum illud: *Vomitus cum varietate mali, idque cum aliis, tùm si frequentes fiant.* Cùm repetiti frequenter vomitus morbi contumaciam, viscerum, viriumque imbecillitatem, graviorem que morbosi humoris irritationem, ac feritatem ostendant. Mali prætereà, cùm sinceri sint, ut suprà: Non enim dumtaxat vomitiones, sed alvinæ dejectiones, hæmorrhagiæ, sputa, aliaque excreta, si sincera sunt, sunt utique & prava; annuente Hippocrate, & confirmante experientiâ. Mali ulteriùs, quod superadditus lumborum dolor enormem bilis morsum, vastiorem ejusdem exundationem, contumacemque adhærentiam declarat, ut hinc *copiosiori per alvum* subductioni non cedat. Hinc subdit huic textui Foësius "Vomitiones biliosæ, sinceræ, pau-„cæ, & crebræ damnandæ sunt ob magnam bilis, & corru-„ptelæ copiam, quæ etiam suâ acrimoniâ intestina lancinat, & lumborum dolorem facit „ Mali igitur tandem, & ut signum, & ut causa: Ut signum; nempe perennis in alvum affluxus efferæ bilis, atque æstus viscerum in quibus hæc gignitur, & commovetur, & insuper infirmitatis ventriculi, atque impotentiæ excludendi, aut nimiæ oppressionis, aut exolutionis: Et ut causa; cùm diuturni, & repetiti acrium hujusmodi humorum per ventriculum trajectus eundem quatere magisque labefactare, neque rarò lethaliter inflammare soleant.

quædam alia speciales conditiones; quarum ratione ille, & ut signum, & ut causa, sit malus.

Æruginosi vomitus, quando insaniam prænunciant; & Porracei quando lethales absolutè sunt.

X. *Vomitus virulenti, & æruginosi cum capitis dolore, surditate, & insomniis, promptam insaniam significant.* Prædict. Lib. I., & Coac. Prænot. ex calido, videlicèt, & inflammatorio affectu, à perustæ bilis anadrome in capitis partibus inducto, qui indè hepatis, & ventriculi viscera in consensum ducit: Ut ab hujusmodi per vomitum excretione, quæ quidem deterrimâ qualitate humoris, copiâ, & excernendi modo calamitosa est, vitiosi solùm humoris indoles, affectarum partium numerus, earumque affectionis gravitas depromantur; Non autem morbi concoctio, aut naturę salutaris nisus. Brevì autem adfuturam insaniam hujusmodi vomitio denunciat; quoniam humorum qualitate acerrimorum, substantiâ tenuium, temperamento calidorum, sive incendio conflagrantium, cita ad vigorem malorum, quæ ipsi faciunt (ut suprà cùm de biliosa phrenitide) expeditio esse solet. Ita habetur in Epidemicis morbis Hippocratis: *Philistam, qui cùm primo die flava, & pauca, mox æruginosa plurima vomuisset, secundo sub meridie è mentis potestate exivisse; cùm eo die obsurduisset.* De proventu æruginosæ bilis, ubi scilicet, & undè illa succrescat, tum de symptomatis, quæ illius naturam sequuntur, consuli meretur Galenus ad *Prorrhet.* Neque in adducendis symptomatici biliosi vomitus exemplis, quæ apud artis Præceptores innumera obversantur, diutiùs immorabimur. Id solùm adjicere liceat, pessimos fore, citóque lethales biliosos illos vomitus, qui longo, & incurabili Hepatis affectui aliquando succrescunt. Ita præ aliis affert Carolus Piso Observat. sui operis LXX: *Memini Cl. Medicum Franciscum Poirotium Phlegmones Erysipelatodis Hepatis decimo tandem mense violentiâ fractum, morte jam instante, evomuisse non sine summis cruciatibus, & intolerabili cardiogmo meracæ bilis porraceæ libras tres, quatuorve, & porrò in ejus cadavere hepar scirrhosum, atroque virore totum luridum fuisse repertum.* In hac verò observatione illud *Phlegmones Erysipelatodis Hepatis* non quidem est pro systrophica affectione intelligendum, quæ *decem menses* vigere

vigere procul dubio non potuisset. Fortè pro fugaci, instabili, sæpiúsque recurrente Phlogosi assumendum est; *scirrhoso* autem affectu pro primigenio, & principali, tantæque diuturnitatis morbo, reverà perspecto.

Singultus quid sit, quomodo à vomitu distinguatur; & quando ab inflammati hepatis pressione in ventriculum, aut à bile in eundem effusa ortum ducat. Elucidantia exempla. Biliosi singultus signa, & curatio.

XI. Quidpiam modò de bilioso singultu, biliosa cardialgia, æstuque ventriculi ab eadem causa, aliisque similibus hujus partis affectibus attingamus. Singultus ex mente Interpretum est concussio molesta, & irrita ventriculi, molestum corpus non excludentis, sed frustrà in excludendi conatu laborantis. Hinc ab antiquis omnibus singultus à noxiâ, tunicis ventriculi impactâ, vomitus à natante in ejus cavo substantiâ explicatur. Licèt Celsus ab Aphor. LIX. Sect. V. & XVII. Sect. VII. aliisque Hippocratis locis eductus tutò asserat Lib. II. Cap. VII. " *Singultum* frequentem, & præter consuetudi- ,, nem continuum, jecur inflammatum esse significare,, interdum tamen non hujus affectus soboles est; sed accerrimæ bilis, quâ exæstuans Hepar fœtum est, ad ventriculum effusæ, & propagatæ. Ita Virginem non hystericam, neque Catameniorum expertem, aliquando invisebamus, contumacissimo, & clamoso, atque ob id terrifico, sine febre, singultu per sex menses immaniter conflictatam, quam quidem [post innumera à plurimis usurpata remedia] nos tandem curavimus per validum antimoniale repetitum emeticum, cum uberrima viscidissimæ, simulque admodùm ruffę bilis dejectione. Sequentem observationem legimus ex Platero Lib. I. *Observat.* pag. mihi, 218. " Chirurgus quidam æger factus mox singultire cœpit, ,, adeò continuatis vicibus dies, noctesque, ut nec dormire, ,, nec rectè loqui, aut cibum capere posset, ad extremum hoc ,, pacto debilitatus. Cùm nil juvisset, & jam quasi in agone ,, esset, dedimus illi non sine metu, ipso tamen summoperè ,, rogante, vomitorium satis validum chymisticum, quod ad ,, manus erat. Undè immensam bilis æruginosæ, & nigrę co- ,, piam evomuit aliquoties, cessavitque singultus, ipseque sen- ,, sim convaluit,, Cùm verò hepatis inflammationem sectatur singultus,

ſingultus, tunc ab enormi prementis molis magnitudine ingeritur, neque hic idcircò cuilibet aſtat hepaticæ inflammationi, ſed prægrandi dumtaxat, ut ab Hippocrate non ut proprium inflammati hujus viſceris ſignum cenſeatur, ſed ut ejuſdem inſigniter adauctæ molis, quæ quidem in graviori Phlegmone, aut etiam calidiori hepatitide interdum contingit, atque ad valdè premendum, ac veluti ſtrangulatu afficiendum ventriculum producitur. Ita Aphor. XVII. Sect. VII. *In hepatis inflammatione ſingultus malum.* Bilioſus igitur propriè ſingultus, non quidem ut alii, qui à diſparibus cauſis ortum habent, *à cohibita ſpiratione*, aut *citato ſternutamento* finem facit, ut docet cum Platone Hippocrates; ſed forti duntaxat Cathartico, aut etiam Emetico curatur; Quorum quidem alterutro, aut utroque vellicans, & laceſſens glutinoſa bilis, tunicis, fibriſque ventriculi impacta, dimovetur, verritur, & tandem excluditur. Ad fervidiorem, mordacioremque, ſimulque tenuiorem bilem (ut in ſingultu, qui cum bilioſis, & præſertim ardentibus febribus accedit) cicurandam, & infringendam apprimè conducere frigidæ potum admonet in *Diſſert. Pathologic.* Antonius Menjotius, Hippocraticis in quocunque bilioſo æſtu ejuſcemodi præceptis edoctus. Signa bilioſi ſingultus ex univerſali bilis dominatu, aut peculiari hepatis vitio petenda ſunt.

Cardialgia, ſive Cardiogmus, quid ſit apud antiquos, & recentiores: A vitiata bile, ut plurimum, iſtam enaſci probatur.

XII. Cardialgia, ſeu Cardiaca paſſio, Cardiogmus, & Stomachica exolutio, quæ ex Galeno I. *de Symptom. cauſis* Cap. VII. eſt oris ventriculi infeſtum ſymptoma, à mordentibus ſuccis proveniens, cum dolore, interdum cum Apnœa, id eſt penè abolitâ ſpirandi functione, frequentiùs cum dyſpnœa, ſeu reſpiratione difficili, aut ſaltem gravi, cum virium proſtratione, & præcipuè cum ſpeciali animi deliquio, ſeu cardiaca ſyncope; Ex Modernis verò: Vehemens ac propè intolerabilis ſtomachi, ſeu orificii ventriculi ſiniſtri *Cardia* dicti, præcordiorumque in genere dolor, cum graviſſimis quandoque aliis ſymptomatibus, cordis nimirum palpitatione, animi deliquio, nauſeâ, vehementiori vomendi conatu, immoderato ſudore thora-

in ſpecie, cervicis, capitis, nec non & inordinata febre, quæ ſi Cardialgię ſymptoma ſit, cardiaca à Sylvio denominatur. Hic, inquam, morbus à vitiata bile utplurimùm ortum ducit. Quippe picrocholi homines, calidi, & ſicci, gracileſque præ aliis cardialgiæ ſunt obnoxii: Qui diuturnâ, crebrâve Cardialgiâ vexantur, hi in icterum plerumque delabuntur. Frequens eſt Cardialgia in bilem vomiturientibus; In iis inſuper, qui biliosis diarrhœis obnoxii ſunt; Et inſuper fervidioribus exquiſitis tertianis, & croceas utplurimùm, imò & quandoquè lateritias urinas mingunt. Ita habet Duretus in Comment. ad Coacas fol. 173. " Cardiogmus, quem facit bilis acerrimæ „ morſus, & vellicatio in ore ventriculi, quod ſtomachum „ latinè expreſſimus. Hoc nempè orificium apud Anatomicos „ *Cardia* dicitur „ Imò ipſemet ſummus medicinæ Magiſter Lib. IV. *de morbis* poſtquàm de ventriculi dolore ex bile cum critico poſtmodùm biliari alvi fluxu, biliarique urina diſputaſſet " Locus autem, ait, qui eſt in hepate quicquid illic bi„ lioſi ineſt, ad ſe trahit. Et ſi derepentè copioſa bilis exti„ terit, hepar homini dolet, & copioſa ex ventre gignitur. „ Hoc enim ſi contingit vetus bilis propter multitudinem ad „ ventriculum fertur, & indè tormina in ventriculo oriuntur, „ & ipſius pars quædam per veſicam quidem, pars verò per „ ventrem foras procedit, ſicque pauciſſima in homine exi„ ſtit, & dolores ceſſant „ aliquantò poſt affinem, fortaſſe & eundem intelligens morbum, hęc ſubdit " Quod verò in loco „ quidem, qui eſt in hepate ex cibis, & potionibus ſola bilis „ ſecernitur, ita etiam ſe res habet. Venulæ cùm tenues, & „ debiles exiſtant, alium humorem craſſiorem, & graviorem „ attrahere nequeunt, ſimulque ea non eſt loci capacitas, ut „ ibi alius humor conſiſtat, hicque locus bili naturâ maximè familiaris eſt. Proptereáque nullus in eo alius oritur morbus, niſi quem Cardiogmum, hoc eſt cordis morſum vocant „ Bilioſæ nos Cardialgiæ exemplum ſuperiùs attulimus ı loco biliaris vertiginis.

Ardor ventriculi à bile originem frequenter nanciscitur: sympathicũ capitis dolorem plerumque comitem habet. De nausea, anorexia, anxietate, cordis angustia, aliisque stomachi passionibus.

XIII. Ardorem ventriculi aliqui *Sodam* etiam dicunt, alii verò à *soda* distinguunt; quo nempe nomine dolorem capitis, seu Cephalalgiam significari contendunt. Sed in ventriculi ardore à bile res quidem eódem recidit; Cùm hujusmodi stomachi à lacessente bile affectio non nisi cum symptomatico dolore capitis plerumque accedat. Ardorem ventriculi à bile originem frequenter sortiri satis evincitur; Quòd hic unà cum Cardialgia, choleram morbum ut plurimùm comitetur. Vomitum bilis sæpè aut præcedit, aut consectatur æstus ventriculi; à flava nempè bile, (ut ait Galenus Comment. *IV.* Aphor. Hipp.) in ipsius tunicis ebulliente genitus, qui si cum Cardialgia in febre accidat, mali ominis est juxta Hipp. Aphorismum: *In febribus circa ventriculum, & fortis æstus, & cordis morsus malum.* De ardore bilioso ventriculi ponit Ermullerus Colleg. Pract. Sect. VII. Cap. III. "Ii, qui sunt iracundi, aut „ quibus facilè acrior bilis ex duodeno in stomachum regurgitat, obnoxii semper sunt huic affectui propter effervescentiam bilis cum acido stomachi tunc temporis vitiosi, obortam„ Ita eodem loco Cap. II. idem affert, quæ ardorem stomachi patiebatur, semper dicere solitam *ibi malum residet*, qui quidem ardor oriebatur à bile effervescente cum acido: excretâ materiâ dicebat: *Malum evanuit.*. Curatio Cardialgiæ, & ardoris ventriculi à biliosa causa repeti poterit à dictis superiùs in Can. XI. Idemque quoad frequentiorem causam, & remediorum administrationem de simplici nausea, seu fastidiosa ventriculi proritatione, quę tandem screatu finitur, de anorexia, seu ciborum fastidio, anxietate, adstrictione stomachi, angustia cordis, & similibus ventriculi morbis, seu potiùs symptomatibus, intelligendum est.

DE BILIOSA DIARRHOEA,

Canones Practici.

Diarrhœa in genere quando primigenia affectio dici possit: Biliosa verò diarrhœa quibus phænomenis à cæteris alvi fluxibus distinguatur. Duplex ista est.

I. QUamquàm tùm biliosa, tùm cujuslibet alterius humoris sincera, aut mixta diarrhœa aliorum affectuum symptoma frequenter sit, aut saltem succrescens morbus; sæpè tamen primigenii affectus videtur naturam induere, quum quidem ab aliis morbis neque manifestè oritur, neque stipatur; ut quæ, qui probè sani videntur, homines improvisè adoritur diarrhœa. Ut ut verò sit, biliosam hîc diarrhœam amplectimur; Quæ quidem ab aliis omnibus discriminatur, non solùm ab excretorum colore, & habitudine, sed insuper ex comitante nausea, frequenti Cardialgiâ, interdum singultu, vehementi siti, anxietate, habitu icterico, ardore viscerum, lancinanti intestinorum dolore, febre, si adsit, manifestè periodicâ, ingenti virium prostratione, aliisque similibus biliosi dominatus argumentis. Cùm verò biliosorum per alvum fluxuum alter artificialis sit, seu à purgantibus remediis elicitus; Alter naturalis, ab internâ causâ productus, hîc nos postremum disquirendum suscipimus.

Diarrhœa naturalis triplex est, critica, symptomatica, & media. Quid sit Perirrhœa:

II. Diarrhœa biliosa naturalis, non secùs ac vomitus superiùs descriptus, distinguitur in criticam, symptomaticam, & mediam: Critica, ut ut à salutari naturæ conatu manu ducta, ob humoris acrimoniam, atque mordacitatem semper est molesta, & incommoda. Intereà quæ non ad solam hepatis, & intestinalis tubi, sed omnium vasorum corporis repurgationem instituitur criticus per alvum biliosus fluxus, Perirrhœa etiam ab antiquis vocatus est. Sonat enim apud Hippocratem Perirrhœa *circumfluum humorum effluxum*, quo quidem per aliquod solemne emissarium seu effluvium, totum corpus superfluis humoribus repurgatur.

Diarrhœa biliaris, cui bilis orgasmus se comitem addit, quomodo dignoscenda sit, & quomodo remediis excipienda. De alvi cum auribus consensu. Critica biliaris diarrhœa ab Hippocrate descripta.

III. Quemadmodùm pluribus in locis (ut inferiùs videbimus) symptomaticam biliarem diarrhœam commemorat Hippocrates; Ita criticam in secundo versiculo Aphorismi XXVIII. Sect. IV. *Quibus biliosæ dejectiones, superveniente surditate cessant: & quibus surditas, supervenientibus biliosis dejectionibus cessat.* Reverà in primo hujus Aphorismi versiculo biliosa excretio non tam bona indicatur, cùm in biliari Orgasmo sita sit, ut hinc ejusdem ad alvum fluentis succi translatio, & decubitus ad caput, & aures, seu anadrome discrimine plena contingat. Idcircò in hoc casu naturæ viribus non integrè fidendum est, sed eâdem horâ purgandum, seu turgescens bilis validiùs ad inferiora præcipitanda, ne indè evolet in caput. Dignoscetur autem unà cum biliosa diarrhœa subesse, & bilis orgasmum, si simul morsus *in ventriculo aliquis*, (ut ait Galenus IV. Comment. in II. Aphor. Hippocratis) *& adsit cibi appetentiæ defectus, ac sitis, ore amarescente, aut quia tertiana febris hominem habeat, aut ex ardentibus illa, quæ ex amara fit bili.* Adde, si multa ventris sit tensio, multusque dolor, etsi capitis gravedo cum vertiginoso quopiam, atque aurium sibilo persentiatur. *Nam in his omnibus* (ut prosequitur Galenus) *Flava bilis abundat: Atque idcircò conabimur ipsam educere illis medicamentis, quæ cholagoga, idest, bilis eductiva ab effectu nominantur. Atque hoc est quod ab Hippocrate dicitur: si qualia oportet purgari purgentur: Confert, & leviter ferunt.* Cęterùm subiti hujusmodi ab alvo ad aures consensus rationem aperire nititur Lucas Tozzius in explicatione hujus Aphorismi: *Fiet autem, ut potiùs aures in his* (bilis diarrhœâ cum ejusdem Orgasmo affectis) *lædantur, quàm sensus alii, à conditione vitiosi humoris acris, & biliosi: Quippe is multùm respondet Cerumini, quod aurium recrementum est felleum, & amarum.* Ergo membrum illud Aphor. *Quibus biliosæ dejectiones, superveniente surditate cessant* (aut simile aliud in Coac: *In febribus enata surditas alvum remoratur, & sistit*) Crisim non benè criticam indicat, ideóque remediis emendandam: Aliud verò: *Et quibus surditas, supervenientibus biliosis dejectionibus cessat*

crisim

crisim laudabilem indigitat, quę ideò sibi, seu naturæ operi linquenda est, cùm motus turgentis bilis à nobilioribus ad minùs nobiles partes, seu à capite ad intestina totis, firmisq; naturæ viribus conducatur. Quòd autem in discusso Aphorismo de bile, in vehementes Orgasmi motus per ardentem febrem concitata, sermonem instituat Hippocrates, manifestè liquet ex alio ejusdem textu, qui ejusdem Aphorismi veluti Commentarium videtur: *Quibus in febribus ardentibus aures obsurdescunt, his non solutâ febre necesse est delirare. Solvit autem inter alia sanguinis è naribus eruptio, aut alvus biliosa.* Tùm alius ejusdem locus criticam alterius morbi non quidem in aure, sed circa aurem, aut prope aurem vigentis, ex bilioso alvi fluxu solutionem declarat: *Parotides rubræ, & nimiùm dolorosæ, sive sint participes, sive expertes suppurationis, periculosæ; præsertim si alvus non fluat biliosis.* Atque ad hunc textum alius in lib. 1. Sect. II. *Morbor. Vulgar.* quadrare videtur: *Quibus febre judicatoriè desinente tumores ad aures in febribus cum dolore suborti neque conquiescunt, neque suppurantur, eos biliosum alvi profluvium, ut intestinorum difficultas, aut quod in urinis crassis subsidet, liberat.*

De symptomatica biliosa Diarrhœa, quum ejecta bilis sincera est, aut valdè spumosa, aut nimiùm colorata. Quæ quidem habitudines bilis Orgasmum redolent.

IV. Sed multò frequentiùs de symptomatica biliosa diarrhœa mentionem tradit Hippocrates. Ita in 1. Prorrhet. *In biliosis sincerisque dejectionibus spumosa efflorescentia mala, tùm aliàs, tùm ei, qui lumbis anteà doluerit, atque hujusmodi dejectiones intestina permearint.* Nam præterquamquòd sinceræ bilis dejectio indicare non potest susceptam à naturâ secretionem, quę quidem ut paulatim celebratur, atque cum longa per intestinum mora, ita non fit, sine aliqua seri, & intestinalis muci commistione (veluti superiùs, cùm de vomitu, explicavimus;) Sed potiùs ostendit subitam atque præcipitem sine lege exundationem, seu orgasmum, (quod quidem per illud *atque hujusmodi dejectiones intestina permearint*, intelligere Hippocrates videtur) id accedit, quòd *spumosa efflorescentia*, (ut ait in hujus loci commentario Galenus) *veluti flos supernè incumbens bilis hujusmodi fervorem non modicum ostendit. Tùm hi lumbis antè*

dolent, præterea quòd bilis per intestina penetrans acris sit, & mordax: tali siquidem excremento per intestina deducto, translatoque, non lumbos modò, verùm quoque, & reliquas partes, dolores subsequuntur. Ideò Senex in *Coacis* effatus jam fuerat: *Spumans dejectio in acutis undequaque biliosa, mala: mala item prealba.* Quem quidem textum idem explicat in II. *de morbis* " Hu„ jusmodi autem dejectio sinceræ bilis, atque spumantis, alia „ quoque habet mala insignia. Nam hypochondriorum ardo„ rem non extinguit, sed magis accendit, tum anxietudinem, „ artuumque jactationem infert: Præterea intestini, & sedis ul„ cerifica est „ Nam sicuti spumans bilis spumat ardore visceris, unde manat; Ita per illud *undequaque biliosa* intelligit Hippocrates bilem flavo, aut viridi colore valdè saturatam, ut annotat Duretus: Sed hoc pacto vitiata bilis cùm sincerior est, jamque mala ut suprà; Tùm admodùm exusta est, ut quæ vitellinæ, aut porraceæ naturam participat: Jam ergò invalescentem morbum, & ad exitium conspirantem, aut certè naturæ, & remediis non facilè concessurum designabit. Ulteriùs Hippocrates per hunc textum in symptomatica diarrhœa, extremas (quæ quidem sunt semper malæ) bilis habitudines proponit: Quippè ut in acutis spumans, & saturata biliaris dejectio mala est; Mala itidem, & *prealba*, quæ scilicet omnis biliosæ tincturæ expers exhibetur. Cùm enim in acutis cùm tenuis satis, & fluida, ingentique motu rapta bilis sit, tùm multa insuper, juxta illud Galeni: *In acutis febribus biliosa gigni sincera per corpus nihil est mirum*, Si jam feces bile vacuantur, vel ejusdem humoris ad caput irruptio jam propè est, juxta illud Hipp. *Phreneticis alba dejectio mala est*; Vel symptomaticus icterus imminet, ut aliàs exposuimus. Contingunt quidem interdum prealbæ aliæ dejectiones, quæ imò diarrhϾ hepaticæ, ab aliis Cœliacæ passiones nominari solent; Atque à non traducta ab hepate in intestinum bile, neque ideò cum chymosa substantia immixta nascuntur. Sed hæ plerumquè acutæ febris comites non sunt.

V. Alia

De ſymptomatica biliosa diarrhœa, quæ cum gravi ventriculi affectu contingit.

V. Alia ex Præceptore *in Coacis* ſymptomatica biliaris diarrhœa: *Quibus cum bilioſa dejectione premitur morſu pectus, amareſcitque os, malum.* Accedit nempè ad choleram morbum, cùm bilis in hoc ſtatu ſoluta admodùm ſit, acrior, atq; per indebitas vias exundans, ſive à foco ſuo non ſolùm per inteſtinum effuſa, ſed ad uſque ventriculum aſcendens, ubi morſum, ſeu Cardiogmum excitat (pectus enim in hoc textu pro cordis ſcrobiculo ab Hippocrate accipitur, ſub quo jacet ventriculus) atque ex ventriculo per interioris tunicæ continuitatem amaros, ſeu proprios halitus, fauces, & linguam inficientes dimittat; neque biliosarum dejectionum benè à naturæ viribus ductarum conditionem aſſequatur, in quibus (ut ſuprà cùm de bilioſo vomitu,) bilis pituitâ mixta, atque ab eadem temperata, correctaque exigitur; Et præatereà craſſeſcens; quippe ex Hippocrate in Coacis: *Craſſeſcere autem decet ad criſim.* Itaque, quemadmodùm ex Dureti monito, ſaturata in hoc caſu nimiùm bilis eſt, atque ſpumans, quæ ſanè non minùs excernendo, quàm ſtabulando evadit infeſta; Ita perratò accidit, ut pariter, ęqualiterque ſurſum, deorſumque natura ſponte ſuâ curſum inflectat, niſi dominatu morbifici humoris, & efferi teneatur.

De ſymptomatica bilioſa diarrhœa, quæ vel pauca eſt, pallida, & difficilis, tum nimiùm glutinoſa &c. vel multa, & liquidior &c. Tum inſuper de aliis excreta bilis conditionibus improbis, aut

VI. Alia ulteriùs ex Coo malà bilioſa diarrhœa: *Dejectiones crebrò, & paulatim egeſtæ, ſubflavæ, & glutinoſæ, partim minutulæ, ſtercoroſæ, cum hypochondrii dolore & lateris, ictero aſſidente, an ſubſiſtentibus illis hi exolvuntur?* affert hîc Duretus *Comment. ad Coac.* in hypotheſi hujus prognoſeos theorema contineri alterationis verſæ in alienationem, quæ mutatio ſemel atque apparet, deſperationem ſalutis oſtendit. Vt enim malum eſt, in ictero præalbas dejectiones diù perſiſtere; Ita etiam pejus, *ſubflava*, ſeu vix bilioſa, *minutula ſtercoroſa*, ſeu ſcybala, *crebrò, & paulatim* excerni cum nulla hepaticæ affectionis remiſſione, imò cum Epigeneſi ad alias partes; Vt ad thoracem per illud *cum dolore lateris* indicatur. Simul enim naturæ in ſecer-

probis, variisque excretionis locis.

ſecernendo, atque excernendo infirmitas, noxii humoris rebellis viſciditas, contumax, & ferè invincibilis morbus, cum arida inteſtinorum, atque, ut aiebat Hippocrates, *hecticâ* intemperie, declarantur. Et alia demùm ex eodem Præceptore *in Coac.* ſymptomatica diarrhœa in jecoris diuturno affectu: *Quibus hypochondria tumore aſſurgunt alvo ſuppreſſâ malum: Malum eſt etiam maximè, quibus ex inveteratione morbi tabeſcentibus alvi profuſè feruntur.* Quoniam, ut ait in *Comment.* Duretus, ab inveteratione morbi tabifici ſuccedit atonia ventriculi, & jecoris; Eaſque partes multùm effœtas jam tædet officii ſui: Ac tùm in propinquo mors eſt, cum nigris excrementis fertur alvus. In diarrhœa biliari in genere, bilis crocea, rubiginis ferri diſſolutæ, aut lateris rubri non abſimilis apparens; Malum. Excreta bilis ſi tenuis ſit, ut ut nec ſpumoſa, nec ſincera, nec nimis acris, aut mordens, morbi cruditatem denunciat; Cùm bilem concoctam, criticéque eductam craſſeſcere opportere, ſuperiùs edoceamur. Quæ ſubruffa, atque mediocriter craſſa eſt, omnium optima eſt; quamquàm in febribus crocee, ſeu ſincerioris, ſed ſimul craſſeſcentis bilis, optima, & ſalutaris, catharticorum, aut etiam naturę, noxii humoris partem vel pręproperanter levantis opere, ejectio ſit: Fortaſſe bilioſę ſymptomaticę diarrhœæ claſſibus adjici alia poſſet, ſingularis quidem, nec apud Medentium obſervationes inſolens; Bilioſa nempe per muliebres ſpermaticas partes profuſio, quâ quidem morboſus, & contumax redditus uterinus fluor, non tantùm vitiatæ, atque ad hæc organa translatæ bilis colorem, intensâ inductâ flavedine, ſed acredinem inſuper & mordacitatem, ardore, inflammatione, excoriatione, aliiſque ad vaginam, pudendum, & urinarios ductus inflictis moleſtiis, & calamitatibus, prę ſe ferre ſolet. Crocei fluoris hiſtoriam vide Ephem. Nat. Curioſ. Ann. III. Obſervat. CXV. Exemplum pariter ſecretionis biliaris ad muliebrem vulvam translatæ, indeque ejuſdem vitellinæ bili innatantis, videre eſt apud Tulpium *Obſervat. Medicar.* lib. III. cap. XXXI.

VII. Diar-

VII. Diarrhœa biliosa intermedia, quę quidem (ut de biliofo ejusdem conditionis vomitu dictum est) neque critica propriè est, neque prorsus symptomatica, sed secundùm circumstantias varias nunc ad ægri levamen, nunc verò ad detrimentum approperat, quæ potissimùm morbo quidem adhuc crudo, sed cum aliquâ, ut plurimùm, ejusdem remissione supervenit, per exemplum aliquod elucidari poterit. Ita mulier illa, quæ non ita pridem ad Portam Padi dolore laterali sinistro usque ad jugulum prehendebatur, cum vomitu, diarrhœa biliosa, faecili sputo, flavescenti, bilioso, nonnihil amaro, rem ad usque quartam diem non malè sustulit. Sed cùm hâc die cessaret diarrhœa cum vomitu, & frigida incautè epotaretur, parum indè, & difficillimè expuebat cum adaucta febre, & dolore. Quintâ intumescebat ventre; neglectâque emetici à nobis perscripti administratione, dolore, & spirandi angustiâ enormiter conflictabatur. Ad sextam in delirium incidit cum integra alvi, sputique suppressione: Principio septimæ postremam diem obierat. Biliosa igitur hujusmodi diarrhœa, gliscens inter initia biliosæ pleuritidis, media fuerat inter criticam, & symptomaticam: Non quidem revera critica; cùm morbi principio, ejusque in cruditate erumpens, biliosi insuper Orgasmi soboles fuerit: Non verò symptomatica; quia multam semper à pectore aversionem, ut dicitur, præstabat: Hinc eâdem suppressâ, totus ad pulmonem desæviit bilis decubitus, productâque insuper ad cerebrum Epigenesi, præceps lethum inducebatur. Porrò intermedia hujusmodi diarrhœa eandem sanè indolem refert, quam universalis sudor in alterius generis pleuritide accedens, qui morbi principio si contingat, indifferens videtur; Qui nempè neque morbum plerumque remittit, neque graviorem reddit: At verò si ad usque maturitatem morbi [con]stanter protrahatur, sæpissimè tandem fit criticus, ipsumque judicat morbum.

Diarrhœa biliosa neque critica neque symptomatica quando contingat exemplis ostenditur.

VIII. Has itaque à biliari diarrhœa eliciendas curationis indicationes habeto. Si critica, eaque perfecta sit, duce naturâ,

Curativa in genere indicationes

in colliquativa, & maligna dyſenteria opiata adhibeto. Interea vegetale bezoarticum pluries in hoc morbo bene, fauſtéque conducens experti ſumus.

Curatoria methodus in mixta, ex critica & ſymptomatica, dyſenteria.

XVIII. Interdum mixta ex ambabus prolatis cauſſis dyſenteria obverſatur: Quæ ideò, ut alterutra præpolleat, atque inſuper juxta ætatis, ſexus, virium, climatis, habitus corporis, atque imprimis tempeſtatis diſcrimina, nunc primam, nunc alteram ex deſcriptis curatoriam methodum, nunc mixtim, nunc interpolatè ſuſcipiendam depoſtulat. Hujusmodi dyſenteriarum indoles quemadmodum arduo illo Celſi monito innititur: *Contraria facere, & interquieſcere* (quod quidem in obſcurioribus morbis prudentiſſimum conſilium eſt) ita clinicum judicio, ſimulque experientiâ refertum exigit.

Omnes in genere veluti per epilogum modi, ab Hippocrate eliciti, quibus delinquentis bilis oppugnationem aggredi medentes queant.

XIX. Bina adhuc, eademq; à Præceptore deſſumpta, monere liceat ad hujus diſputationis de bilari dyſenteria coronidem, quę quidem prætcrea cuilibet alteri curando bilioſo morbo accomodari poſſunt: Alterum quod in peccante, atque efferatâ bile conducendâ in genere verſatur: Alterum verò, quod in victus regimine pro bilioſis hiſce morbis ſitum eſt. Itaque quò ad primum: Nobiliſſimus Textus ab Hippocrate *lib. de Priſca Medicina* poſterorum memoriæ traditur, quem alibi pariter (quæ ejusdem dignitas eſt) per noſtram hanc hiſtoriam memorabimus " Si amarus humor aliquis, quem „ bilem flavam nuncupare ſolemus, effuſus fuerit, quænam „ anxietates, æſtus, & impotentiæ detinent? Quibus interdum liberati vel ſpontaneá purgatione, vel medicamento, „ ſi quid horum tempeſtivè contingat, doloribus planè & calore defunguntur. At quandiu iſta ſublata, incocta, & „ minimè contemperata fuerint, nullâ arte neque dolores, „ neque febres finientur. Et quibus quidem acuti, acres, „ & æruginoſi humores inſtant, quinam furores, & viſcerum ac thoracis lancinationes, animique abjectio inde „ oriuntur? Neque priùs hęc quieſcunt, quàm emaciati, dete-

„ dejecti, & aliis permisti fuerint. Multis autem, variisque „ modis concoqui, permutari, tenuari, & in humorum na- „ turam crassescere possunt „ In hoc quidem textu illi omnes recolliguntur per epilogum modi, quibus Medica Facultas delinquentis bilis oppugnationem moliri queat. Præcipuè verò postremis particulis in hoc loco attendendum est. Quippe si vitiata bilis *spontaneâ purgatione, vel medicamento dejici* non possit, diligenter concoquenda, & contemperanda est: Quod quidem opus absolvitur, si quidquid in bile hærens est, & crassescens (quę quidem primaria est in dysenterico affectu aliisque morbis bilis culpa) solvatur, & in naturalem fluorem redigatur, seu *humores emacientur*, atque *tenuentur*: Aut quod tenuitatem nimiam induere valuit, in crassitudinem revocetur (ut in cholera morbo præstandum est) seu *in humorum naturam crassescere possit.* Quòd si tam facilis inducendæ concoctioni locus non sit, Tertium superest Hippocraticum præceptum. *Permutare*, atque *aliis humoribus permiscere.* Addit enim: *Quiescunt si aliis permixti fuerint*; atque hujus rationem inferiùs proponit: *Quæ in homine insunt quò pluribus permiscentur, eò mitiora, & meliora evadunt.. Nihilque in eo existit, quòd propriâ facultate præpolleat.* Ita gravissimum in aliis locis ejusdem monitum est: *Misce, atque inconspicuum redde.* Hoc autem miscendi delinquentem bilem, atque inconspicuam reddendi præclarum opus in variis febribus, aliisque ab eadem productis morbis præcipuè Peruviani corticis usu persæpe obtinemus; ut in Febrifugi tractatu palàm fiet. Neque supervacaneum interdum est in biliosa legitima dysenteria, quæ contumaciam affectat, atque diutiùs protrahitur, hujusmodi præsidii genus.

XX. Qui verò ad victus rationem in biliosa hujusmodi, aliisque insuper ab eadem caussa affectionibus refertur Hippocratis locus, is quidem à lib. IV. *de Morbis* elicitur: *Quæ eduntur, & bibuntur alia aliorum sunt medicamenta. Ubi* *Victus ratio ab Hippocrate instituta in biliosa dysenteria, aliisq-*

verò

que bilari-bus morbis. *verò ex his, quæ in ventriculum illabuntur alia bilis corpori acceßerit, indè morbus oritur.* Quo quidem præcipua bilario-rum morborum remedia in recto victus regimine sita esse Legislator noster decernit: Præcipitque hoc pacto ne à bilioso homine, & bilis ametriis obnoxio alimenta ingerantur biliosa; seu quæ præviæ, vitiatæque bilis acuendæ intemperiei, aut augendæ copiæ, aut utrique præstando se paria per propriam indolem præbeant. Ita in biliosis morbis cibus in genere quâcunque acrimoniâ, salsedine, & aciditate, In calidis verò, omni in primis pingui, aut aromaticâ habitudine careat, omnisque ad frigidum declinet. In vacuatione febris, morboque in chronicum vergente, vescendum est carnibus animalium potiùs sylvestrium, quàm domesticorum, & potiùs volatilium, quàm quadrupedum, ut turturum, perdicum, turdorum, leporum, capreolorum &c. *Carnibus verò volucrium* ait Hippocrates de vict. rat. lib. III., *utatur aßis, palumbis quidem, & columbæ elixis, perdicum verò, & gallorum aßatis sine condimento. Leporinis verò in aqua coctis, & ferinis omnibus.* Utiles sunt ovorum vitelli, quos facilè in bilem facessere vana est aliquorum sententia. Pręstant juscula hordeacea, avenacea, & similia, lac amigdalarum dulcium cum aqua carnis elicitum &c. Quod verò in specie ad victitandi rationem attinet in biliosa dysenteria, cibi illi seligendi sunt, qui glutine quodam, emplasticâ insuper, atque humorum acrimoniam obtundente facultate pollent; quales fiunt ex oryza, amylo, extremitatibus vitulorum, aut vervecum, gelatinis &c. Proficuum insuper interdum vaccinum lac est, si febris absit, & nihil ejus usum prohibeat. Optimum sanè ad hujusmodi dysenteriam remedium diæta in genere tenuior est, non verò *biduana* Avicennæ *Fames.* In fervidiori dysenteria biliosa, præcipuè in juvene firmis atq; valentibus visceribus prædito, à copioso frigidæ potu (veluti in calidis aliis biliosis morbis contingit) multum solaminis impetratur.

HI

HISTORIA BILIOSÆ DYSENTERIÆ

A Bile viridi è Cysti manante, unde Ilei, & Coli corruptio.

„ ERat Fœmina 40. annorum, pinguis, & optimi cor-
„ poris habitus; quę 20. Augusti Dysenterica obiit
„ Amstelodami: Hæc ante tres septimanas inciderat in flu-
„ xum dysentericum, qui tum temporis epidemicus erat:
„ quæ rejiciebat in principio morbi erant nigra, subsequen-
„ te tempore rubescere incipiebant, aliquâ tamen intermi-
„ stâ albedine: dolebat ventrem, diverso tamen modo,
„ nam vel dolor ad umbilicum hærebat, tuncque deprime-
„ batur venter: vel si hic attolleretur, cinguli instar circa
„ umbilicum movebatur: Sitis ipsam urgebat intolerabilis,
„ quam quocunque volebat potu sedabat, spiritus vini, &
„ aquę vitæ usu nunquam intermisso: Medicamentorum ni-
„ hil sumere volebat præter decoctum aliquod alterans, &
„ pillulas de Laudano Amstelodamensium, ex quorum as-
„ sumptione dolor sedebatur, & somnus, qui aliàs abe-
„ rat, obrepebat. Cùm dejiceret, sentiebat dolorem circa
„ anum insignem: Purgata fuit aliquoties tempore morbi,
„ partim pulvere Rhabarbari solo, à quo nihil aut parum,
„ sine levamine movebatur: partim cum rad. Jalappæ mix-
„ to, à quo multum cum euphoria dejiciebat: Clyster eti-
„ am injectus est, à quo pessimè habuit, neque etiam ferre
„ poterat inunctiones, undè postmodum horum usus inter-
„ missus est: Tempore morbi ter sedatus fuit fluxus cum
„ optima spe; sed cùm pessimo uteretur victus regimine, re-
„ cidivam passa tandem fatis concessit. Cadaver apertum

„ hæccè dabat observanda, I. omentum justę quidem erat magnitudinis, sed sphacelatum, colore atro-lividum, 2. Intestinum Duodenum, & Jejunum repletissima erant bile, undè sitis intolerabilis causa derivari poterat, 3. Ileon, quo ad Cæcum tendit, cubiti unius longitudine corruptum, & sphacelatum erat. 4. Colon quatuor transversos digitos à Cæco sanum erat, pòst ad 8. digitos corruptum, 5. Folliculus fellis maximus erat, & bile repletissimus: Bilis, quæ in eo reperiebatur, viridis erat sicut gramen: Cætera optimè erant constituta: In Intestino Recto nihil notari poterat, nec in aliis visceribus: Hepar, Lien, Pancreas sanissima erant. *Alardus Hermannus Cummenus in Miscellaneis curiosis anni* 1672. *Observat.* 116.

DE BILIOSO TENESMO.

Canones Practici.

Descriptio Tenesmi biliosi.

I. QUandoquidem dysenteriam, pręcipuè *bilarem*, *Teinesmos*, latinè Tenesmus comitari plerumque soleat, quædam idcirco de hoc morbo ad calcem dysenteriæ delibare liceat. Describi igitur potest biliosus Tenesmus: Urgens, & ferè assiduum excernendi per alvum desiderium, cum dolore, præcipuè in extremo ano, & pauca interea, neque excitato desidendi conatui respondente excretione, quæ cæterùm mucosa est, subcruenta, interdum & purulenta; ortum ducens à reliquiis acrioris per intestinum effluxæ bilis, recto intestino, ejusque sphincteri præsertim hærentibus, & impactis, proindéque exulcerantibus. Interdum verò exulceratio recto non insidet, sed ex eo potiùs calamitosa hujusmodi, assiduaque ad hunc locum irritatio excitata est,

eſt, quòd inteſtina priùs à bilis irruptione laceſſita, quibus gradibus vires reſumpſerint, iiſdem etiam morbificas has omnes quisquilias, per criticum veluti impetum, deturbaverint in rectum; quod quidem hoc pacto indeſinenter proritatum, mucoſam illam materiam, quâ ex ſumma providentia inteſtina duplicantur, elidit.

II. Signa, & curationem hujus morbi profert Hippocrates lib. de *affect.* " cùm crebra, & inanis egerendi voluntas „ prehenderit (tineſmum dicunt) ſanguis, & mucus per alvum ſecedunt, dolorque in inferiore alvo oritur, idque „ præcipuè, ubi ad ſeceſſum devenerit. Huic alvum madefacere, pinguem reddere, ac levigare convenit, quæ in„ tus ſunt ſubducere, & calidâ, excepto capite, lavare. Hic „ autem morbus plures cibos inſumere conſuevit (*quaſi quod ex aſſiduo ad deſidendum ſtimulo veluti levitatem inteſtinorum* „ *ſecum ducat*) vacuato enim ventre à ſanguine, & muco „ tranſeunte, dum ad inteſtina illabuntur, tormina fiunt. „ Intus autem exiſtentibus cibis, minorem morſum inteſti„ no exhibent (*ſeu acribus extimulantibus ſuccis ab alimentitia ſubſtantia implicatis, atque irretitis*,) Ac ex iisdem quidem, „ ex quibus etiam inteſtinorum difficultas contingit, & im„ becillior tamen, & brevis, miniméque lethalis. *Diagnoſis, Prognoſis, & Curatio Tineſmi, ab Hippocratis textu elicita.*

III. Galenus 3. de *ſymptomat. cauſis* cap. 2. poſt explicatas dyſenterias, ab hepaticis præcipuè vitiis productas, deſcendit in teneſmi ſymptomata, quorum quidem præcipuum adducit, ſeu urinarum ſuppreſſionem, aut malam vacuationem, quæ quidem alterutra, aut etiam viciſſim utraque, ob recti inteſtini, ejuſque ſphincteris cum veſicæ cervice connexionem, & continuitatem produci in medium facilè poſſunt. En Galeni textus " Eſt autem ex eodem, quo jam di„ cta dyſenteria genere, & qui tinesmos dicitur, cùm ulcus „ in recto inteſtino eſt factum. Is cætera quidem ſympto„ mata infert dyſenteriæ ſimilia, nixus tamen multò vehe„ mentiores. Urinarum autem tum ſuppreſſio, tum mala *Aliqua proponuntur ſingularia Teneſmi ſymptomata, & quædam utiliora remedia.*

„ vacuatio , ventris excrementorum retentioni , & aliena „ à natura expulsioni , ad proportionem se habent. Retinen„ tur enim , vesicâ vel excernere non valente , vel ejus colli „ occluso „ Cæterùm biliaris tenesmus dispares à biliaris dysenteriæ indicationibus curandi scopos plerumque non videtur proferre. Interea si valde urgeat tenesmi cruciatus , & veluti intolerandus reddatur , mirè prodest potus distillati liquoris verbasci , magisque sessio in ejusdem herbæ decoctione; tum si frequenter anus cum eadem abstergatur : Preterea suffumigatio ex Terebinthina , ardentibus prunis injecta ; & similia alia curationi multùm tribuunt : Licèt Fotus , Insessus, Suffumigia , Clysteres , Suppositoria , aliaque topica , qualiacunque fuerint , inutilia esse in hoc morbo , à plurimis decantentur , veluti , cùm alienum quid sint , affectæ parti applicata , contactu molesto , debilitatem magis adferant , quàm robur , atque hinc , discussoriam morbi vim subministrare non valeant.

Historia Biliosi Tenesmi Critici.

D. Hyacinthus Bertonus Venetus Vitriarius inter elapsæ hyemis initia Taurini legitimâ Tertianâ correptus ad quartum paroxysmum ab usu Peruviani corticis liberabatur. Superiori Maio revertebatur febris, sed duplex tertiana; hæcque, efflagitante Ægro , per febrifugum iterum comprimebatur. Jamque ferocior post 12. aut 15. dies recrudescebat , cum vomitibus , & sedibus biliosis uberrimis. Morbus longâ alterantium , atque purgantium epicrasi oppugnabatur ; ut cedere tandem , non advocato febrifugo , absumptoque aliquando radicitùs fomite , & penitùs deleri videretur. Sed vetus adhuc biliosum delituit ignitabulum. Vix 15. aut 20. superatis diebus redit ipsa duplex tertiana febris ; noveque præbent biliares eruptiones : Novo epicrasis opere plurimæ adhuc viscidę saturatæque biliares copię subducebantur ; sed diu

diu vigebat febris, frigidulis quotidie ad vesperas ingressibus excepta; manè mitior, & placida. Tandem biliaris tenesmus spontè, subitéque supervenit, seu assiduus dejiciendi, urgensque stimulus cum dolore ad solum anum infixo, excretione paucâ, sed creberrimâ, in qua crocea bilis, atque ab eadem solutus intestinalis mucus discernebantur: iis quidem nihil cruentum intermixtum vidimus: quod tamen tenesmi rationem non immutabat. Ab hoc biliari tenesmo, quatuor, aut quinque dies vigente, morbus integrè judicabatur. Adeò liquet, bilem quò diutiùs comprimitur, eò tandem efferatiorem è latibulis erumpere, atque interdum (ut superiùs indicavimus) totam præcedentium morborum vim critico penè modo in rectum intestinum, ad procreandam tenesmi rationem, decumbere.

DE BILIOSA COLICA AFFECTIONE.

Canones Practici.

I. NOn de solius intestini coli dolore cum excrementorum alvi suppressione, gravibusque interdum supervenientibus vomitibus, intelligi volumus, quum de biliari colico affectu inpræsentiarum loquuturi sumus; sed latiùs de intestinorum, aut tenuium, aut crassorum, aut omnium dolore; cùm in utroque casu colici morbi, nomen usurpari soleat: Tùm illam duntaxat examinandam colicam passionem amplectemur, quæ à bilis vitio procedit, indéque biliosa dicitur. Alias igitur colicæ affectionis species, nimirum vel humorosas alias, ut pituitosam, mucosam, aut stercorariam; vel flatuosam, vel convulsivam &c. (quæ quidem idiopathicæ omnes sunt) vel nephriticam, herniosam,

Colicæ affectionis nomen strictè ad solum colon intestinum, latè verò ad intestina omnia arrogatur. Variæ affectionis colicæ species.

„ periculum intimè perſpectum habeant; qui, inquam, hæc „ cum illis oppoſita conferant, æquáque lance perpendant. „ Quin etiam de capite conſervato, quæ à nobis traduntur, „ de inteſtinis item proponi poterunt; eatenus certè, ut, „ quemadmodum materiam peccantem Artus ſuſcipiant, ad „ eundem modum eâ liberentur inteſtina; & ex eadem „ translata, & pro ejus menſura levetur *Colica*; quóque plus „ ægri dolent Articulis, eò minùs Interaneis. *Colicæ biliosæ* „ cùm adnaſcitur Arthritis, in eo medicam locari decet „ operam, eam præferri indicationem, quâ externis quibus- „ cunque materia foras electetur. Quæ ad hanc rem auxi- „ lia, noſtris hominibus explorata profuêre, per ea, to- „ ties hoc Scripto paſſim memorata, non eſt hoc tempore „ ut percurram. Sed, quæ hujus curationis quædam proprietas „ eſt, cardiaca interna, ut ut aliis curationibus ad paroxyſ- „ mum conciliandum idonea, hîc loci vel prorſus omitti, „ vel cautè admodum uſurpari par eſt; ne, incitatâ febre, „ & mutatâ ſimul inclinatione materiæ, confertim ea in ce- „ rebrum impellatur. Quem utique impulſum eò magis per- „ horreſcas, quòd huic affectui primario (*colicæ nempè bi- „ liosæ*) jure quodam avito proprius eſſe reperiatur, tum „ quòd iſtius materiæ in artus expreſſio non ita familiaris „ ſit, aut morborum ordini tam conveniens, imò potiùs „ fortuitu facta, & facillimè abſcindenda „ Superiùs autem docuerat, quinam faciliùs ex colica in arthritidem faceſſant: ii nempè, quibus *colica diuturna eſt, alvo plerumque duri creberrimis interdum dejectiunculis ſolutâ, dolore potiùs ur- ſtanti, & obtuſo, quàm acri, & acuto ſignatâ: Iique, qui- bus inteſtinalis fiſtula muco parum oblita; vel quibus illius fibræ tenuiores: Quique huic morbo homines à natura proni ſunt ex pravo victu, frigore, vel difficili concoctione.* Addi poſſent, & qui frigidis, imò adhibitâ glacie gelidis nimiùm, potibus abutuntur: Quos quidem, ſaltem ſub noſtro cœlo, non tan- tùm in bilares colicas, coactâ, impactâque nimiùm bile, ſed

& i

& in choleram morbum, aut, si lentior inducatur impressio, in contumacissimos icteros frequenter delabi, quotidie animadvertimus.

IV. Diagnosis igitur biliosæ Colicæ passionis comparari poterit ab his omnibus, quæ solertissimus Musgravius exposuit, tum ab aliis, quæ expertissimus Sydenhamius sect. IV. cap. VII. *de Colica Biliosa* ann. 1670: 71: 72: evulgavit; tum etiam ab his, quæ nos pluries in hoc morbo observavimus. Hæc itaque tradit cit. loc. Sydenhamius " animadverti morbum huncce eadem planè præcessisse symptomata febrilia, quæ *Dysenteriam* per illa tempora regnantem præcedere solebant; atque eundem etiam aliquando [quod supra notavi] *dysenteriam*, quæ post diuturnos cruciatus ægro tandem valedixisse videretur, fuisse insecutum. Ubi *dysenteriam* diutinam non excipiebat, plerumque à febre ordiebatur, quæ per horas aliquot tantùm affligens, in hunc morbum solebat desinere. Juvenes ut plurimùm temperamento calido, ac bilioso præditos, æstate præsertim adoritur. Intestinorum dolor atrocissimus est, & præ cæteris omnibus, quibuscum mortalium calamitosissimi committuntur, maximè intolerabilis. Intestina nonnunquam quasi injectâ fasciâ constringit, nunc in punctum contractus quasi terebello perforat. Subinde remittitur dolor, mox recrudescit Paroxysmus, quem æger presentiens, vultu miserabili, atque ejulatu, ceu præsentem exhorret, & aversatur. Sub initio hujus morbi non ita certò ad unum aliquod punctum determinatur dolor atque in ejusdem progressu; neque tam crebra est vomituritio, neque alvus ita pertinaciter Catharticorum vim eludit; quò autem magis augetur dolor, eò obstinatiùs in puncto figitur; vomituritio succedit frequentior, & major alvi adstrictio; donec tandem ab ineluctabili horum symptomatum vi totalis peristaltici intestinorum motus inversio (nisi maturiùs quis tulerit suppetias) atque

Diagnosis biliosæ Colicæ.

liquoris possetici vomitionem ciet; hinc *anodynis uterinis*, & præcipuè *narcoticis* largè, diuque utitur. In sanguinea constitutione cum valentibus viribus, pręcipuè in ejus orgasmi discrimine sanguinem primùm è brachio detrahit: cæterùm venæ sectionem, repetitas purgationes, tum ipsa enemata, quæ utique *in colica biliosa incipiente apertissimè*, ut ait, *indicantur*, vix hîc locum habere ostendit: aliisque tandem, & in primis chalybeatis præsidiis, clavum hunc hystericum delere studet. Supervenientem huic colicę sæpissimè icterum vix catharticis aggreditur, *ne à catharsi novi tumultus cieantur*, *ac proinde symptomata omnia postliminio occurrant.* Vix rhabarbarum, vel mollius aliud solutivum concedit. Quòd si hujusmodi Icterus brevi temporis spatio non evanescat, ut ferè assolet, sed longas nectat moras, confugit ad apozemata amara, & aperitiva, ex radic. rub. tinctor. & curcumę, ex foliis Chelidon. maj. cum toto, & summitat. Centaur. min. coctis in vino Rhenano, & aqua fontis, solutóque in colatura syrup. de quinque radicibus &c. diù, manè, & serò sumenda. Tandem ad ferreas aquas.

Biliosa Colica à nephritica colica, atque à convulsiva discrimen; tum ab alià quâlibet, sympathicâ, aut idiopathicâ, legitimâ, aut spuriâ.

VI. Discriminatur Colicus biliosus dolor à nephritico Colico; quòd in hoc ultimo, primò vomitus plerumque biliosus non sit, sed ingestæ cujuslibet indiscriminatim substantię, aut in hujus defectu, vix tenuis seri per solam spasmoticam expressionem eliciti. Secundò, in eodem nulla plerumque febris, nulla sitis, nulla constans nausea, aut ciborum fastidium; nulla, uno verbo, se produnt delinquentis bilis indicia. Ita à pastu Colicus biliosus dolor augetur, ob morbidam bilem acriùs à cibariis commotam: minùs verò nephriticus. Tertiò, renalis dolor ad renum alterutrum aut etiam utrosque, determinatus & fixus est, stabilis, immotus, distendens, & veluti disrumpens, ad testem, ut plurimùm, secundùm longitudinem ureteris exporrectus: interea magis adhuc quàm in bilari colica periodicus; magis insuper posticus cum majori flectendi, atque erigendi corporis

poris impotentia ; interdum cum ſtupore femoris affecti lateris : Virga plus minùs dolorem compatitur, aut ejus apex moleſtè, cum teſte affecti lateris retrahitur, aut prurigine, aut aliis modis afficitur, aut ſaltem à trajiciente urina, per propriam naturam, aut per contenta, acriori, fervidiorive redditâ, mordetur, & laceſſitur. Sed bilioſa Colica vaga eſt, aut in medio abdomine, aut ſupra, aut infra renes aut ad totum abdominis ambitum, cinguli inſtar, exſpatiatur. Quartò, etſi libera alvus evadat, & profluat in nephritide, adhuc tamen deſævit dolor, donec impacta reni, aut vreteri noxia ſubſtantia ad veſicam deturbetur. At in bilioſa colica ut alvus adſtrictior eſt, ita vel leviùs aperta ſublevat. Quintò, urinæ, in nephritici doloris principio ſunt inſigniter tenues, perſpicuę, percrudæ, aqueæ, atque ut dicitur, percolatæ, & parcæ vel etiam nullæ ; Longo verò morbi progreſſu interdum craſſiſſimę, valde opacæ, ſummè ſaturatę, ſubjugales, lateritię, lividæ, & non raro nigræ, ſine febre, aut alio univerſali affectu ; cùm nempè arenulæ, muci, ſanguis, aliave extranea corpora eiſdem intermixta, rubedinem, aliasve tincturas, variumque conſiſtentię gradum largita, unà à corpore deturbantur ; in bilioſa verò Colica quæ inter initia craſſiores urinæ excernuntur, in eodem conſtanter ſtatu perſeverant. Tum præcipuè quòd nephriticum dolorem indicia alia renalis morbi, in urinis, aliiſque circumſtantiis conſpicua ſectantur, quæ quidem in bilioſa colica non occurrunt. Diſtinguitur verò bilioſa inteſtinorum paſſio à ſpaſmotica colica, quòd iſta ſiccus ſit morbus ; nullę in hâc bilioſæ vomituritiones, aut dejectiones appareant ; intereà crebriores, ſed plerumque inanes vomitus : minor æſtuatio viſcerum, imò, & frequentiùs algores, qui in primis in lumbari regione, meſenterici nervei plexus principio, centroque correſpondente, perſentiuntur ; ubi etiam acerbior cruciatus cum tremulo ſpaſmo percipitur. Inſuper in convulſiva colica aſtrictio alvi

pertinacior eſt, quæ etiamſi liberetur, parum exinde commodi aſſequuntur ægri; ſecùs in humoroſa. Pulſus in convulſiva depreſſior, & obſcurior eſt; inæqualis inſuper, interdum & intermittens ſine magno ægri diſcrimine, plerumque haudquaquàm febrilis. Tormina contorquentia ſunt, veluti lacerantia, lacinantia, & abdomen ſubinde contrahentia, nunc in duritiem tendentia, nunc vaga, nunc quodam in loco crebriùs fixa &c. Sed de hujuſmodi colicarum paſſionum differentiis conſuli poterunt Williſius, Sylvius, Aliique, fusè de convulſiva Colica, cæteriſque hujus morbi ſpeciebus ſcribentes. ut ex his pariter per propria ſingulis argumenta, bilioſa affectio ab alia qualibet humorali, pituitosâ, mucosâ, ſtercorariâ, tum flatuosâ, herniosâ &c. diſparari facilè poterit: Dolores abdominis, bilioſam legitimam Colicam indiciis omnibus mentientes, interea in apertis cadaveribus, vel à jecore in ſcirrhum indurato, vel ab hujus viſceris inflammatione, & gangræna, vel ab ejuſdem lobo, poſteriori ventriculi orificio, diaphragmati, & circumſitis partibus affixo, vel à cavæ ejusdem partis abſceſſu, vel ab eodem adeò magno, ut infra umbilicum deſcenderet, totamque anteriorem hypogaſtrii partem occuparet; vel tandem à meatus cyſtici coalitu, ac bilis in cyſtide cohibitione, aut ab eadem cyſtide lapillis referta, procreati viſi, legi poterunt in Boneti *Sepulchreto*, ſeu *Anatom. Pract.* lib. III. ſect. XIV. A Riolano, Thom. Bartholino, Platero, Blaſio, Joh. Frid. Huldenreichio, aliiſque deſcripti; ubi etiam ſigna plurima, ſpurias hujuſmodi colicas à veris dirimentia, ex iisdem Authoribus exſcribuntur.

Biliaris Colicæ Prognoſis. Perfecta, imperfecta, peſſimaque hujus morbi judicatio exhibetur. Hiſtoria bi-

VII. Ut modò ad biliaris Colicę prognoſim deſcendamus: Hic morbus, qui interdum epidemius extat, perfectè judicatur, ſi citiùs craſſa bilis, eaque flava, non viridis, aut fuſca, per inferiora dejiciatur, parum inclinatis viribus, deleto vomitu, atque imminutis doloribus, qui cęterùm conſtantes non ſint, neque uno loco pertinaciter hęrentes; imper-

imperfectè verò, cùm in dorsi dolores mutatur, vel in icterum, vel in omnium artuum paralysin, ex observatione Car. Drelincurtii, aliorumque; quam quidem paralysim cæteris ab alia causa productis sanabiliorem esse, tradit cum aliis authoribus Ægineta, vel in articulares dolores, juxta Hipp. & Musgravium. Pessimè tandem judicatur, si in epilepsiam facessat, ex quo quidem succrescente morbo plerosque periisse idem Ægineta testatur: Pessimè insuper, si æger ex Colica in Iliacam passionem delabatur; quo quidem casu æger conclamatus est, ut in Praxi non rarò deprehendimus. fit autem iliaca affectio, cùm ex nimia biliari irritatione contorquetur intestinum, & sursùm (ut ait Duretus) revellitur; aut adeò inflammatur, ut ejus intercipiatur trajectio. Pravus est colicus hic dolor, ubi crebrior, ac difficilior sit vomitus, potus retineri nequeat; nihil vel parum infra excernatur, multa febris, cum debili pulsu, modicoque ad extremitates calore. Lethalis verò, si dolor acerbissimus sit, uno loco fixus, perpetuus, & constans, cum omnimoda alvi suppressione & retracto podice, enormi vomitu, contumaci vigiliâ, superveniente singultu, *delirio*, raucedine, extremorum frigiditate, sudore frigido, & syncope. Colica Biliosa nonnunquam in intestini, aut etiam mesenterii abscessum degenerat. Mense Septembris anni 1720. D. Carbonerius Cheriensis, atrabilaris constitutionis, ætat. suæ annorum 40. post malam victus rationem, immodicum fructuum horariorum esum, & longum in primis per totam æstatem abusum vini, vitium quodpiam in dolio passi, in gravissimam biliosam colicam incidebat. Febris aderat principio validior, cum bilioso vomitu, linguâ siccâ, nauseâ continuâ, forti intestini cruciatu, ventris tensione, & tumore, astrictâque alvo. Clysterum, fotuum, emollientium, demulcentium, oleosorum, & paregoricorum remediorum auxilio remitti omnia videbantur. Jamque alvus biliosa plurima viscida, saturataque excernebat, præcipuè

liosa Colica, in intestinorum, & mesenterii abscessus degenerata.

cipuè à forti inter tertiam, & quartam diem usurpato cathartico, institutâque deinceps epicrasis specie. Post septimam diem febris cum dolore exacerbescebat, & reddebatur homotona. Venter tumidior, atque instar tympani extensus; Missione sanguinis subortę intestinorum inflammationis suspicioni prospiciebamus. Cætera, ut suprà adhibita præsidia sunt, propriis intermixtis Cardiacis. Respondebat votis alvina dejectio, cruda tamen, & sincera febris continuò vehemens cum subdelirio nocturno, vigiliæ perpetuæ. Superatâ undecimâ morbi die, & insuper decimâ quartâ, improvisò remitti febris cum liberiori mente visa est (peracta enim fuerat suppuratio) atque vix sensu doloris superstite abdomen mollescere. Sed pulsus insigniter intermittens reddebatur, cum cordis ingenti palpitatione; conflictisque adeò viribus, ut neque in lectulo moveri æger posset. Accedebant ad decimam nonam singultus frequentes, Leipothymiæ, animique defectus sine causa manifesta cum respiratione gravissima; & protinus livida, & hippocratica evadebat facies: hinc Asphyxia: ad vigesimam venter in subitum denuò tumorem attollebatur cum vagis doloribus. Horâ septimâ pomeridianâ æger quandam in ventre veluti explosionem percepit, (ruptionem abscessus) cum elatiori ventris tumefactione, quæ tamen brevì ad pristinam reducebatur mensuram; atque ab intestini exolutione quædam adhuc biliosa dejecit, [ut etiam ante necem in sphacelatis iliacis contingit] hinc brevis rigor: horâ nonâ, amissâ visus functione, firmâ intereà voce, constantique animo misellus fruens, forti syncope correptus, frigidoque sudore perfusus subitò animam efflabat. In aperto Cadavere præter Ileon intestinum ad intervalla sphacelo peritum, plurimi diversæ magnitudinis se se folliculati abscessus obtulêre, quorum aliqui crassa, & tenuia indiscriminatim intestina tenuerant, alii verò crepidinem Meserei & Mesocoli, eadem intestina nectentem. Ex his postremis grandior quidam abruptus fuerat,

fuerat, ex eoque uberrimum fetidissimumque; & alicubi virescens pus, per ventris indè caveam, extimasque intestinorum facies effusum eruperat; unde syncopes, subitaque mors repetenda. mecum affuit hujus morbi curationi, denatique hominis spectaculo, ornatissimus D. Pacchiaudus R.C. Regis Matris Medicus à Cubiculo, & Consiliarius. Similem propè casum, pręter quàm alii authores, refert Guilhelmus Fabricius Hildanus Cent. II. Observ. LXXIV. In quo ruptio abscessus ad intestini cavitatem præstita est, ut indè non parum puris per alvum efflueret. Quod superest ad prognosim: Biliosa Colica, ut & alia humoralis quęlibet, mitior convulsivâ vid̨etur, præcipuè quæ diuturnior evadit; eâque faciliùs curatur, si tempestivè discerni à Clinico, propriisque debellari pręsidiis queat.

VIII. Invisum medentibus non est, biliosas Colicas, pręcipuè diutinas & chronicas, tum quę in primis in hypochondriacis, & confirmatis ictericis eveniunt, per lividas, ut nigras per criticam rationem copiosè ejectas urinas fęliciter judicari: Quod quidem in aliquibus authoribus legere, & semel, iterumque animadvertere in Praxi mihi datum est. An fortè æruginosa, an atra ipsa Bilis in cen[illegible] causæ morbi, faustè à natura subactæ, subductæque ad[illegible]anda erit? Revera frequentem atrę ipsius bilis in mor[illegible]is hominibus pręsentiam negare nemo poterit, qui con[illegible]sit, in pluribus morbis nigram bilem in ipso fellis [illegible]culo frequenter reperiri. Id certum non minùs est, in [illegible]gis, diuque contumacibus viscerum hypochondriorum, præcipuè lienis obstructionibus, nigras has, summéque [illegible]tas urinas optimis ęgrotantium auspiciis quandoque pro[illegible]re; Quas quidem si Veteres nostri à Liene per transmis[illegible]em in renalia parenchymata, proximè ejectas prędica[illegible]t, à Modernis medentibus propriæ succenturiatorum re[illegible] excretioni imputari, non semel in medicis ad ęgrolectulos consultationibus audivi. Utri rem acu tetigerint,

De biliosa Colica, præcipuè diuturnioris, non rarâ per lividas, aut nigras urinas judicatione. Atque obiter de nigris opacis urinis, secundùm varias morborum, atque ægrotantium habitudines, nunc bonis, nunc malis, nunc lethalibus. Tum de viridibus urinis observatio superadditur.

rint, lectores viderint. Contumax interdum icterus per crassas, turbidas, nigrasque urinas criticè solvitur. Vide Schenckium lib. III. *Observat.* aliosque. Pleuritidem in septuagenaria muliere cum gravissimis symptomatibus per lotium, colore scriptorium atramentum referens, judicatam habet Petrus Rommelius in Observat. XIII. *Ephemerid. nat. curios.* ann. IV. Interdum nigra ex ingestis urina redditur. Ita idem Rommelius Observatione aliâ, quæ memoratam sequitur, refert, urinam in vetula à coctis, & comestis damascenis prunis semper nigerrimam fuisse redditam. Hoeferus in *Hercul. Medic.* pag. 142. memorat icterum nigrum, in quo ex usu lapidis Bezoar urina nigra, & instar atramenti fuit excreta. Adeò incertum est nigrarum urinarum judicium. Addite urinas nigras, quæ à menstruorum, aut puerperiorum suppressione redduntur in acutis morbis, nihil mali portendere, sed contrà prodesse sic ipsas reddi. Criticam hanc nos plumbeæ, turbidissimæque urinæ excretionem vidimus olim in Domina *Isaia* à *Camerano*, atque non ita pridem in viro quodam Judęo. Sed post nigras hujusmodi, crassas, summéque opacas, deturbatas urinas, nisi istæ in statu, seu maturitate morborum, atque inter criticos naturæ conatus contingant, paucissimos ægrotantium evadere, omnibus etiam compertum est; cùm in cruditate morborum symptomatica hujusmodi urina, aut summam bilis, aliorumque humorum adustionem, & veluti cinefactionem, aut partium, undè profluunt exolutionem, atque ad necrosim proclivem habitudinem ostendat (ut de livido pariter, nigroque sputo in maligna, & lethali pleuritide cum principio necrosis pulmonum aliàs indiximus) Ita perspeximus ante hos decem annos in robusto homine acutâ, & malignâ febre correpto, in ædibus amicissimi D. *Rex* decumbente; ita in Dom. de *Courtenais*, aliisque: Ita in lib. I. *Epidem.* Hipp Philiscus acutâ febre correptus, tertiâ, quartâ, & quintâ minxit nigrum, sextâ obiit. Interea in ardentis, & acutæ febris

febris principio cum orgaſmo ſanguinis, ejuſque ad pectus, ſimulque & ad caput raptu, urinas ſummè nigras, opaciſſimas, craſſiſſimaſque vidi ante hos 18. annos in Domino *Baſſecourt* Belga, Pannorum opificiis præfecto, robuſtiſſimo viro, qui poſt decimam quartam diem à morbo evaſit; mecumque vidit, in curationis operam ſimul accitus, Illuſtriſſimus, omnique medicarum facultatum genere ſpectatiſſimus, optiméque de me meritus D. Joſeph Antonius Manzini S. R. M. Medicus, & Conſiliarius. Carolus Piſo de *Morbis à ſeroſa proluvie*, *Obſerv. CI.* affert, vidiſſe in binis mulieribus, nephritide valde ſemper exercitis, ichorum bilioſorum, & praſſinorum magnam vim urinæ adeò immixtam, ut ipſa craſſeſceret; & inſigni virore tota ſplendeſceret. Neque interea hanc modicam de atris, imò & viridibus urinis digreſſionem curioſis Lectoribus ingratam fore arbitrabor.

IX. Atque ut poſtremò cum eodem Sydenhamio, ſive potiùs cum ipſa genuina naturæ lege, bilioſam colicam expediamus: Duplex in hoc morbo curativa princeps indicatio eliciendam, ſe præbet, quarum altera humorem in ſanguiferis vaſis *antecedentem*, tum in viſceribus concluſum, ſeu *continentem* dictum, evacuandum proſpicit; altera ad compeſcendum anodynorum uſu humorum eò tendentium impetum, atque immaniſſimum demulcendum dolorem apprimè dirigitur. Quò ad primam, vel potiùs indiſcriminatim ad utramque: Si febris, & ardor urgeant, & vaſorum adſit plenitudo, neque prava bilis minitetur orgaſmum, ſanguis mittendus erit, è brachio. Poſt horas aliquot à phlebotomia, anodynum exhibet Sydenhamius: poſtero die catharticum quodpiam lenitivum præſcribit, atque juxta delinquentis humoris copiam, aut indolem, bis aut ter diebus alternis repetit. Interdum turgentibus ventriculi quiſquiliis, priùs eundem eluit. In doloris vehementia, & vomituritione validius catharticum adhibet, quod quidem per obſiſtentes inteſti-

Colica bilioſa curativa methodus, duplici quidem indicatione ſuffulta, quomodo ſit explenda juxta Sydenhamii Methodum.

norum canales efficaciter sibi viam aperiat: cæterisque ejuscemodi purgantibus antefert potionem ex infusione tamarind. folior. sennę, & rhei, cum dissolutione mannæ, & syrupi rosacei sol. Vomitu potionis trajectui obluctante pilulas in subsidium advocat, inter quas *cochias*. In nimia ventriculi debilitate, aut contumaci vomituritione, ut nec pilulę, aut ejuscemodi solida cathartica retineri queant, remedium primò anodynum imperat, deinde catharticum, eò tamen utrique interjecto temporis spatio, quô vis narcotici facultatem purgantis non infirmet; dum assumpto alvus ægriùs respondere, atque non nisi operosiùs solvi videatur
" Cùm autem hìc (ait idem Sydenhamius) uti in aliis plerisque morbis, in quibus indicantur *Narcotica*, *Catharticum* semper dolorem intendat (saltem finitâ jam operatione, quâ quidem vigente mitiùs nonnunquam cum ęgro agitur) ideo solenne mihi est *Anodynum* ingerere, ubi primùm expiravit cathartici operatio. Quale quidem manè etiam, & serò quotidie hauriendum impero, spatio scilicet omni inter purgationes medio, quò certiùs dolorem consopiam, donec catharsis debitè fuerit celebrata,,
Quamobrem satis elicito catharticorum opere, ad alteram confugere indicationem contendit nobilissimus Scriptor, compescendo extimulantium succorum turbas, inductosque dolores, atque solidorum tensiones, anodyno bis, interdum sæpiùs per diem, largiúsque usurpato; eo nihilominùs interjecto temporis spatio, ut compertum sit, quid à præcedenti dosi sperari debeat, antequàm altera superaddatur. Familiare illius (ut nobis omnibus) paregoricum est Laudanum liquidum, in aqua cardiaca, aut etiam anodyna solutum. Carminantia cæterùm repudiat enemata; cùm non quidem, (ipso judice) humores acres exterminent, sed irritent, & concitato eorum tumultu diuturniorem reddant morbum. Sępe intereà, pręcipuè in imbecillioribus, aut ob prægressam ægritudinem aliquam copiosiores anteà evacuationes

cuationes passis, aliisque in casibus, omissâ phlebotomiâ, & catharsi, à paregoricis curationem orditur, iisque tantummodò prosequitur. Neque tunc solùm, sed quum in biliosa Colica *hectica* viget (ut ait Hippocrates) *intestinorum intemperies*, seu nimiùm adauctum in iisdem fibrarum momentum, aut solemnis ariditas inducta est, à quocunque cathartico remedio absolutè cavendum præcipit. Deleto morbo, hunc, qui revera non difficilè recidivum se præbet, prçcavere jubet Vir cl. anodyno bis quotidie ad dies aliquot propinato.

Alia biliosam Colicam, secundùm varias ejus circumstantias, & morbidæ bilis indolem, curandi Methodus.

X. Porrò, cùm idem semper non sit bilis Colicam inducentis ingenium, expedit interdum, secundùm circumstantias varias, declinatâ nonnihil Sydenhamianâ Methodo, ad alias remediorum administrationes transire. Ita si morbifica bilis non tantùm acriorem, sed tenacem nimiùm, aridamque manifestiùs se prodat, prçstabit summoperè, eandem priùs copiosis tepidulis diluentibus, atque emollientibus haustibus ex longo, insulsoque jure carnis, aut pulli, cum emollientibus herbis alterato, oleosis insuper, præcipuè hydroleo, aut pinguibus jusculis, tum cremore lactis, aut etiam recenti butyro, copiosè, horisque præsertim matutinis ingesto, cicurare, & abluere. Fotibus prçterea, cùm externis, toti ventri impositis, tùm internis, seu emollientibus, atque lotoriis, iisque sæpiùs repetitis anodynis Clysteribus: Quibus posteà, si satis infractam fuisse bilis acrimoniam dignoscatur, carminantes, & discutientes, quinimo fortissimis purgantibus, atque emeticis aculeati, subrogari opportunè poterunt. In forti, simulque pertinaciori dolore valde proderit semicupium aquæ dulcis cum ebull. malvæ, altheæ, betæ, mercurialis &c. sem. lin. fænugr &c. In pertinacissimo, olei balneum, aut frequenter repetita omenti vervecum recèns mactatorum, oleo imbibiti, applicatio conducit. Quòd si tenuior Bilis, & impensè ferociens, orgasmum affectans his omnibus compesci non queat, atque

ulteriores ex propria accensione calamitates minitetur, hinc sitis ingens desæviat cum assidua oris amaritie, urinæ ardor accedat, febris, icterus calidus, aliaque incandescentis bilis symptomata; transeundum est non solùm ad liquidorum propriè refrigerantium, sed frigidæ ipsius aquę potum, docente Galeno lib. XII. Meth. cap. VII. atque docente Ægineta lib. III. cap. XLIII; Cujus quidem excellentem usum, subitumque illatum auxilium, ut non semel Amatus Lusitanus, Forestus, Septalius, Th. Bartholinus, aliique Practici, ita & nos sæpenumerò suspeximus. Neque minùs idcirco in hoc casu subveniunt frigida Epithemata ex succis endiv. sempervív. cichor. sonch. lactuc. acet. rosac. &c. frigidæque aquæ fotus, aut lintea eâdem imbuta, ventrique sępiùs admota. Temperatâ his præsidiis furente bile, ejusque retusis aculeis, densatâ tenuitate, atque exaltatione depressâ, nonnulli eliminare illam contendunt per largas, & repetitas doses amygdalini olei addito Hispanico vino, Cretensi, aut generoso alio malvatico, interdum etiam & spermate Ceti. Plerique verò remediis propriè catharticis hoc opus moliuntur: Quod utique obtinetur commodiùs per longas, atque iteratò exhibitas mediocrium purgantium, ut syrup. rosat. aut solut. de cich. S. mann. aut meri rhabarbari, solutiones, tincturas, & expressiones, quàm per fortiorum modicam dosim, siccamque, aut solidiorem administrationem. Ita raro utimur pilulis, extractis panchimagogis, aut extracto rhabarbari, agarici &c. rariùs adhuc mercurio dulci cum diagridio: Quę tamen remedia à Plurimis summoperè in hoc morbo commendantur. Balnea, vel in ipsa hujus colicæ declinatione valere interdum poterunt. Paregorica ex seminibus frigidis, & papav. alb. ex viola, sempervivo, nymphæâ, portulacâ, lactucâ, pomis redolentibus, lacte amygdalino, mucilaginibus seminum variis, gelatinis, testaceis, aliisque similibus parata, tum ipsa opiata, sæviente impensiùs dolore, remediis aliis intermiscenda sunt. Ad efferatiorem calidiorem-

lidioreinque in Colico morbo infringendam bilem, deprimendam, densandam multum tribuendum est acidis variis, fortioribus, aut mitioribus, mineralibus, aut vegetabilibus, ut spiritibus sulphuris, aut vitrioli, succis granatorum, berberis, limonum, acetosæ; aceto, omphacio &c. Tandem mitescente morbo ea omnia in usum vocanda, quæ excretoriis reserandis viis, atque bilis proventui minuendo apta nata sunt. Minerales aquæ acidulæ, aut vitriolatæ ad solvendas morbosæ bilis reliquias, atque per urinam pellendas multùm quandoque possunt. Specificorum quorundam, & veluti secretorum ad arcendum hunc morbum, quæ plurimi decantant authores, nondum nobis perspecta facultas est. Arcet revera bona methodus, quâ nec nimis bilem acuamus, calefaciendo; neque nimiùm figamus, refrigerando.

Victus ratio in colica biliosa passione.

,, X I. Diętam (adjicit laudatus Sydenhamius) si junior ,, fuerit æger, & calidioris temperamenti, refrigerantem at- ,, que incrassantem impero, putà hordei cremorem, Pana- ,, tellam &c. & tertio quoque die, si latret adhuc stoma- ,, chus, pullum teneriorem, merulamve, piscem coctum. ,, Potum non alium concedo, quàm cerevisiam tenuem, ,, mitemque, vel lac cum aqua coctum... Porrò ut in morbi ,, curatione, ita etiam eodem jam depulso, dięta tenuis ad- ,, huc aliquandiù est observanda. Cùm enim morbus hic ,, recidivam præ aliis omnibus affectet, atque insuper sedem ,, sibi delegerit, præcipua coctionis instrumenta (viscera in- ,, telligo jam ab eodem infirmata) vel levissimus hujus ge- ,, neris error malum non leve confestim apportabit. Quo- ,, circa tam in hoc, quàm in cæteris omnibus viscerum af- ,, fectibus, eâ tantùm sumendi quantitate cibi sunt, quæ ad ,, vitam sustinendam possit sufficere ... Neque ulteriùs quid- ,, quam indulgeo, nisi equitatio ad redintegrandam sanita- ,, tem necessaria, pleniorem victum, & generosiorem postu-

„ let liquorem, quibus rependantur ſpirituum exercitio ex„ hauriendorum damna. „

Cur exercitium, equo, vel vehente curru acriter habitum, ſananda pertinaci bilioſa Colicæ admodùm poſſit. Atque de aliis in hoc morbo præſidiis, prophylacticis, aut curativis.

XII. Reverà in bilioſa valde pertinaci aut ſæpiùs recrudeſcente Colica, quemadmodùm à vino abſtinentia cæteris omnibus præſidiis prȩſtat, ut plures ſolo hoc regimine ab hoc morbo evaſerint, relapſi autem ſint, cùm vini uſum reſumſerint; ita debitis vacuationibus, aliiſque incaſſùm tentatis, non invenitur, (authore eodem Sydenhamio, noſtrâque confirmante experientiâ) præſtantius reſtituendis ægris remedium, quàm exercitium, equo, vel ſaltem curru vehente factum, atque per dies aliquot, primùm ad ſtadia, deinde ad multa milliaria matutinis horis, & apricante cœlo inſtitutum. Hoc enim motu materia morbum committens in corporis habitum deducitur: Sanguis perpetuâ agitatione comminutus proprias depurationes meliùs aggreditur: roborantur ſuccuſſionibus inteſtina, aliaque abdominis ſecretoria viſcera, eorumque contractili adaucto momento impactæ morbi reliquiæ vividiùs preſſæ facilè, citóque excutiuntur. Ita hocce exercitii genus aliis etiam Chronicis morbis, ut obſtructioni, ictero frigido, menſium difficultati, febri albæ, cachexiȩ, aſthmati, phthiſi ſpuriæ &c. egregiè prodeſſe, frequenter animadvertimus. Omittam plurima confirmatæ bilioſæ Colicȩ, faciléque idcirco revertentis prophylactica, aut chronicæ, & contumacioris curativa, ab authoribus non paucis decantata præſidia; ut caſtoreum, cinnab. nativ. aut antimon. Tincturam aut magiſterium ſuccini, oleum, aut ſyrup. cinnamom., aquam carminativam, ſpirit. nitri, aut tartar. aut cephalicum dictum, ex tinctura radic. valerian. & pœon., viſc. quercin. & ſuccin. cum vini ſpiritu elicitâ, aut extractum laudani aromaticum &c. Id quidem revocare adhuc in cenſum par eſt, quòd quemadmodùm bilioſa Colica hominem, probâ conſtitutione, firmisque, ſed fervidis viſceribus præditum invadens, largô frigidȩ potu tutò, citóque debellatur; ita qualem, quantamque eidem opem conferre

valeat

valeat opportunè quandoque propinatum emeticum, ex illis, quæ mox adjicientur, Præclariſſimi D. Nottæ obſervationibus etiam, atque etiam liquebit.

HISTORIÆ ALIQUOT BILIOSÆ COLICÆ.

Hiſtoria ex Hippocrate Bilioſæ Colicæ, in Lethalem Iliacam paſſionem deſinentis; ſive Ægrotus IX. Lib. III. *Epidemic.*

„ MUlier, quæ decumbebat juxta Tiſamenum. Huic „ Volvuloſa moleſtè concitabantur, vomitibus mul- „ tis torquebatur, potum continere non poterat, dolores „ aderant circa hypòchondria, & in inferioribus ſecundùm ven- „ triculum partibus dolores & tormina continuò affligebant, „ non erat ſiticuloſa; incaleſcebat. Extrema frigida uſque ad „ finem; faſtidioſa ſine ſomno. urinæ tenues, paucæ; non erat „ remedio locus. mortua eſt „ In hac Hiſtoria licèt Hippocrates non expoſuerit vomitus ſpeciem; cùm tamen ſpeciales indicet *circa hypochondria* dolores, conjiciendum eſt cum Interprete *Valleſio* hunc morbum ex vitio hepatis fuiſſe genitum, ideoque bilioſum Colicum, indéque volvuloſum. Reverà in ſincero volvulo nihil omninò ſolent Ægri per ſedem emittere: ſed hæc Mulier dejectiones habebat.

De fauſta Emeticorum, validiorumque Purgantium in bilioſa Colica adminiſtratione, Obſervationes, Authori à cl. amiciſſimoque D. Notta, apud Alexandrinos celebratiſſimo Profeſſore, communicatæ.

„ Nobilis vir, mediæ ætatis, laudabilis temperamenti,

„ morbis haudquaquam obnoxius, post improbam totâ æsta-
„ te victus rationem, incessabili nauseâ corripiebatur, cum
„ perpetua anxietate, variisque excitatis excretionibus, præ-
„ cipuè per vomitum flavis, & amaris, cum summâ totius
„ abdominis, dextræque in primis regionis tensione, ferisque
„ que torminibus, constanti præterea intercedente tenesmo,
„ cum minima liquidarum fecum dejectione; urinæ aderat
„ difficultas. Pulsus parvus, durus, frequens, & identidem
„ intermittens: Acerrimo, siccissimoque calore percita to-
„ ta corporis superficies obversabatur: Artus verò ex adver-
„ so frigebant. Acerbissimus capitis dolor, præcipuè ad an-
„ teriora: ut omnia, ad summam, imminentis necis indi-
„ cia se proderent. Ad tertiam morbi diem, quibuslibet
„ methodicis præsidiis, fotibus, plurium generum clysteri-
„ bus, narcoticis, solutivis remediis, pilulis, pulveribus,
„ bolis incassum adhibitis, cochleare unum vini Emetici,
„ quasi fortuitò propinatum, instar miraculi, placidissimum
„ illico somnum ad horam, & ulteriùs, conciliat: hinc bi-
„ nis, aut tribus accitis vomitionibus, Ægrum perfectè re-
„ stituit. Et tertius hic fuerat, novem, aut decem anno-
„ rum intervallo, in eundem morbum relapsus. Neque ul-
„ teriora suspiciendæ reversionis argumenta ad hanc usque
„ diem passus ille est. Similem eventum in alio suspexeram.
„ Idem in *Moschenæ* Domûs Patritio, post innumera alia
„ usurpata remedia, ab Emetici opere contingebat. Idem,
„ veluti per incantamentum, in Nosocomio, & Plebis ædi-
„ bus, tum in utriusque sexus Cœnobiis millies mihi com-
„ pertum fuit. Cùm aliquando Capucinorum Fratrum *Vi-*
„ *carius* quidam omnem inutiliter medicinæ operam in pro-
„ priæ affectionis auxilium profudisset, demùm in sola in-
„ fusione *Algarot*, per vinum habitâ (quod licèt communi
„ emetico vino vehementius sit, tutò tamen suas exerit vi-
„ res) sanationem repererit, ansam dedit, ut modò Cœno-
„ bitæ omnes, præcipuè si biliosâ Colicâ, contumacibus

„ capi-

„ capitis doloribus, aut diuturnis aliis affectibus se confli-
„ ctatos persentiant, ad hocce remedii genus, veluti ad sa-
„ cram Anchoram, faustissimis plerumque eventibus confu-
„ giant; quorum utique plurimi, febre non tentati, hocce
„ remedio vel pluries utentes, sacris adhuc consuetis mini-
„ steriis dant operam: ut in celebri concionatore P. *Odescal-*
„ *cho*, aliisque observabam. Qui è converso hujusmodi præ-
„ sidii operam in his morbis declinabant, aut, translato in
„ caput improbo humore delirantes, vel apoplectici, occi-
„ debant; ut nuper in quodam militum duce perspicere li-
„ cuit; aut in graviores morbos cum magis, minúsve præ-
„ cipiti nece labebantur; ut ille Patritius, 22. annos natus,
„ ex memorati generis Colica in ferum Hydropem ruens, ex
„ quo, ut prædixeram, ante quadragesimam à decubitu diem
„ suffocatus cedebat fatis. Virgo, nunc probè valens, &
„ vegeta, ante hos duodecim annos simili passione Colicâ
„ affligebatur, quâ tamen ab invisentibus medicis neglectâ,
„ in tetrum, gravissimumque hydropem degenerabat, ut,
„ veluti ad cœlum iter jam propè factura, sacris omnibus
„ viaticis muniretur, meo intereà consilio institutâ paracente-
„ si, viginti plus libræ aquarum effluxêre: Dosim deinceps
„ balsami nostri *de Tartaro* propinabam: uberrimæ ventris,
„ ac vesicæ dejectiones subsequutæ sunt; ut vix alterâ obla-
„ tâ remedii dosi fœmina convalesceret. Olitor juvenis, &
„ fortis post aliquot dierum tertianam, simili Colicâ prehen-
„ debatur. Neglecto, quod fuerat præscriptum, Emeti-
„ co, in universalem hydropem, ut prænunciaveram, mi-
„ gravit, cum pessima jecoris habitudine. Cùm me hominis
„ miseresceret, adhuc opem attuli. Sex *Tartari emetici* gra-
„ na faustissimo successu exhibebam; postridie scrup. 2. rad.
„ jalappæ cum sale tartari: utrumque pharmacum ter alternis
„ vicibus usurpabat. firmè adeò revaluit, absumptæque aqua-
„ rum, noxiorumque humorum scaturigines sunt, ut omni
„ aliorum auxiliorum ablegato usu, nunc post quatuor annos
 à mor-

„ à morbo robuſtiſſimus vivat. Plura adhuc ejuſmodi ſuppe-
„ terent exempla, quibus non niſi per validiora purgantia
„ primigeniâ in his Colicis dejectâ biliosâ morbi causâ, ſuc-
„ creſcentes, breviores, aut diuturniores morbos dele-
„ tos iri palàm fieret; ni hęc modò ſuffectura eſſe cen-
„ ſerem &c.

HISTORIA ARTHRITIDIS,

Quæ Bilioſæ Colicæ ſecundaria extitit, productæ ſcilicet à Colica Bile, ad artus translatâ; ex laudato Muſgravio.

„ FEmina quædam, conſtitutione poſt hominum memo-
„ riam maximè *Cholericâ*, nunquam fecunda præſtita, ſub
„ ætatis flexum Colicâ pertinaci biliosâ cum ingrato ſapore,
„ inappetentiâ, vomitu bilis frequenti, dejectionibus raris,
„ & parum coloratis, urinâ ruffâ, ore luteo, & lentâ quà-
„ dam febriculâ premebatur. Horum autem malorum proca-
„ tarcticam habuit errorem in victu aſſiduum, utpotè craſ-
„ ſorum, & *dyſpeptorum*, ut dicitur, ſeu coctioni difficilium
„ eſtrix. ubi alvum inanientibus (præſentiſſimo illi remedio)
„ plus ſemel levaretur colica, ex bilis incremento, conſtan-
„ tiâque, & acrimoniâ, menſes poſt aliquot, iterùm, &
„ ſæpiùs recidiva eſt. Fugiente ſæculo ſuperiori, cùm affe-
„ ctui gravi tollendo tempus aliquod apud nos impenderet,
„ pręter *colicam* memoratam, pedum item orta eſt debilitas,
„ quæ primo aſpectu paralyſin, hujusmodi *colicæ* facilè ſuc-
„ cedentem, prædicere videretur. Quò per anum Bilis exu-
„ laret, neque ſe in nervos inſinuare permitteretur, cathar-
„ ticum adhibui. Iterum inſecutus eſt utriuſque (ſed potiſ-
„ ſimè dextri) pedis tumor, malleolum, & pedis conve-
„ xum, Hallucem autem pręcipuè diſtendens; quem comi-

„ tabatur hujus majoris articuli teneritudo mirifica, dolor „ pungens, rubor, ardor reverà *arthriticus*. Peræquâ verò „ proportione increſcit *Arthritis*, quâ minuitur *Colica*. Cùm „ de ſuis exinde interponerem, matre admodùm *cholericâ*, & „ demùm *Arthriticâ* fuiſſe prognatam, veterique *Arthritico* „ diutiùs junctam accepi; ſic, ut vitium partim hæreditarium, „ partim contagioſum eſſe ſuſpicari liceat. Rectè ſe habent „ muliebria, & copioſa ſunt. Ad medicinam morbi genio „ accomodandam in eo fui, ut materiam, quo poſſim artifi- „ cio, extrà dimoveam, ideoque internis eam protrudenti- „ bus, externis eam invitantibus, diverſis ſcilicet diverſo mo- „ do idem operantibus, inſiſto, ut & toti malleolo, & dex- „ tri pedis ſummitati, *Epiſpaſticum* imponi, ſiniſtrum pedem „ laneis involvi, calidéque veſtiri: & paulò poſteà ſoccos ex „ cerato illo viridi, quô fiunt Petaſothecæ, perpetuò geſta- „ ri jubeo. Undè exſudavit humor, nec inutiliter: Quan- „ diu enim perduravit iſte fluxus, receſſit uſque Colica & „ viſa eſt declinare. Erat autem iſta, per articulos, criſis imperfec- „ ta: Quod reliquum erat materiæ, finitâ re *Arthriticâ*, & „ ejus ſpe fallente omni, avitos intra limites ſe recepit, mo- „ reque proprio agens, Caput eſt adortum: Ideoque de hujus „ Ægrotæ malo non eſt quod ampliùs addam: unum iſtud „ volui; *ex Colica bilioſa* poſſe *Arthritidem* exoriri. „

HISTORIA ALIA

Bilioſæ Colicæ annuatim revertentis, & demùm in Arthritidem converſæ; ex Greulichio *diſſert. de Bile.*

VOcabar ad uxorem viri cujuſdam litterati, quæ jam tunc per quatuor ſeptimanas pro Hyſterica tractata fuit, omnibus remediorum formulis in auxilium vocatis. Ego.

„ Ego, historiâ morbi perceptâ, Colicam à bile esse, ita
„ testantibus signis pathognomonicis, pronuntiavi. Quapropter eductâ, quâ datâ portâ, bile flavâ, restituitur Ægra.
„ hinc elapso anno, eodem, ut priùs, mense revertitur Colica, quæ annuâ periodo novies reversa, semper exoneratâ bile, superata fuit. Interdum adeò ferociebat bilis, ut ante evacuationem, alterantibus demulceri debuerit.
„ Anno decimo silebat Colica; sed post aliquod temporis *Arthritica* in infimum pedem, ejusque calcem præcipuè, contendebat defluxio. Arguere licuit, eam à bile fuisse inductam alterationem, ut à causa *Colicæ* transierit illa in causam *Arthritidis*. „

HISTORIA

Biliosæ Colicæ Periodicæ, in Artuum Paralysin interdum conversæ: ex dictatis cl. *Caroli Drelincurtii.*

„ NIhil certè verius Fernelii doctrinâ de febribus intermittentibus, quæ degenerant in Colicam, ad febris typum periodicè recurrentem. Imo stupore quodam me percutit immanis ille cruciatus, sponte conversus in omnium artuum paralysin indolentem, & hanc aliquoties aquarum Borbonensium potu, & embroche miratus sum vegetè sanatam; verùm unus ex iis febrientibus Colicæ tormento exenteratus est, & morte mihi subductus præviâ paralysi nullâ; & tunc certè laudatissimus mihi fuit Citesius *de Colica Puerorum.* Ejus quippe ductu intestina reperi hìc, & illìc per areas quasdam bile suffusa, & per modum tincturæ sparsim vel flaventia, vel viridantia, vel atrata; prout scilicet Bilis multiplicis aculei se se tunicis

„ nicis intimiùs infixerant. Bilem enim inteſtinis impactam „ ſedulus obſervavi, hîc vitellinam, hîc verò porraceam, „ hîc demùm atram; & ab ipſa ſpiculis hamata dolores il- „ li ſuſcitabantur rabidi, ne quidem vel Homerico *Nepen-* „ *the*, vel ipſius Phœbi paregoricis ullis placabiles.„

HISTORIA ALIA,

Bilioſæ Colicæ, in Paralyſin degenerantis: ex *Volchero Coitero Lib. Obſervat. Anatom. & Chirurg.*

„ VIdi juvenem mulierem, quæ primò ex hepatis, & „ veſicæ bilis obſtructione in Tertianam notham, dein- „ de in Colicam paſſionem incidit; paulò pòſt Paralytica „ reddita, integrum annum vixit: Quæ tamen uſu therma- „ rum aliquâ ex parte ſublevata, ad extremum delirio, ac „ epilepſiâ correpta, occubuit. Paralyſis à principio occu- „ pavit brachiorum ſuperiores partes, ſenſim ad extremita- „ tes manuum, ultimò ad crura deſcendit. Ægra atrophiâ „ contabeſcebat: De ventriculi ardore, ſiti, appetitus eden- „ di proſtratione, alvi difficultate, & dolore ſiniſtri ilii ten- „ ſivo, gravique (ſentire enim ſe ſe inquiebat in illo loco „ pondus aliquod grave, tanquam plumbi maſſam) conque- „ rebatur. Hanc mulierem aperui, & reperi jecur pro „ corporis ratione nimis magnum, obſtructioneque mini- „ mè vacans; veſicam bilis bile craſſâ, ac nigrâ turgi- „ dam: Ventriculum humore plenum viridi, atque ex- „ tenſum.

DE COLICA PICTONUM,

Appendicula.

QUæ igitur in his binis ultimò positis Historiis Paralytica affectio, Colicæ biliosæ succedens, describitur, genuinam illam colicæ speciem adducit in medium, à Riolano *Pictonum*, *Pictonicam*, aut *Pictaviensem* dictam, quòd fortè in Pictavia familiarior hæc fuerit affectio. *Est enim*, aït in Processibus integr. in Morb. omn. Cur. Sydenhamius, *species quadam Colicæ, quæ degenerare solet in* Paralysin, *& motus omnimodam manuum, ac pedum depravationem: Apud insulas Caribum notissima, utpote quæ magnam vim hominum infestat.* Riverius *Prax. med. Lib.* 1. *Cap. de Paralysi* affert *Pictonum Colicam ab humore Bilioso produci apud omnes in confesso esse*; Idcircò lib. X. ejusdem *Praxeos* cap. I. eandem sat graphicè describit " Est alia Colicæ species, *ait*, quæ in Paralysin degenerat, Veteribus parum nota, quæ fit ab humore bilioso, „ non in Colon intestinum, quemadmodùm prædicta, sed „ in abdominis membranas repentè effuso, qui eò transfertur à cystide fellea, vel mesenterio in crisi diuturna febrium, aut à vehementi iracundiâ, aliâque causâ externâ, „ quando propter obstructiones ad vias communes effundi „ non potest, sed motu præpostero ad prædictas abdominis „ membranas repentè excutitur. Hinc dolor exoritur crudelissimus, colicum imitatus, qui tamen neque clysteribus „ neque fomentis, neque aliis remediis cedit, ad plures „ menses perseverans. Hinc corpus contabescit, febris interdum, alicujus ex intermittentibus typum referens, „ molestat; estque interdum, idque sæpiùs, continua, ac „ lenta; ac tandem doloribus remittentibus *paralysis* succedit, „ humore illo per abdominis membranas in spinam dorsi sen-

„ ſim irrepente. Illa tamen Paralyſis partes ſuperiores magis occupat. Crura verò & tibiæ plerumque dolent, in paucis reſolvuntur omnino, bile ſcilicet ob levitatem ſuperiora petente. Imò verò interdum in ipſum cerebrum irrumpit, & convulſiones epilepticas producit, undè mors utplurimùm ſolet ſuccedere „ Hactenus Riverius: Cui idcircò ſuffragans Lucas Tozzius *Pract. Part.* II. *de Colic. affect.* Colicos hujuſmodi dolores, quos cum Fernelio Nothos, cum Riolano Pictonicos nominat, peritonęum potiùs, omentum, cæteraſque membranas, quæ abdominis, ventrisque partibus obtenduntur, obſidere, atque excruciare declarat. Cæterùm huic Colicę affinis eſſe illa videtur, quam per univerſam Italiam fuiſſe aliquando vagatam P. Ægineta meminit; tum illa, quam ex validiorum, neque bene defæcatorum vinorum abuſu endemicam in Moravia, Auſtria, Franconia, ſe addere, Sennertus memorat. Ad inſtituendam colicæ Pictonum curationem paucis ſe expedit laudatus Sydenhamius cit. ſuperiùs Loco: *Hunc dolorem*, addit, *atrociſſimum ſanat Balſamum Peruvianum frequenter, ac in magna doſi exhibitum, nempe ſi ejus guttæ XX. XXX. vel XL. Sacchar. albiſſ. cochl.* I. *inſtillentur, & bis vel ter in die dentur.* Succreſcentem verò Paralyſin huic remedio non cedere ingenuè fatetur. Tozzius in hac Colica *diuretica, & ſudorifera, optima eſſe*, in genere aſſeverat; neque ulteriora excutit. Riverius *cit. loc.* remediis locupletiorem ſe porrigit. Alvo variis clyſteribus, præcipuè ex lacte paratis, cum additione caſſiæ ol. violac. & lilior. ſolutâ, primiſque viis cathartico apertis, demitti ægrum jubet in tepidum balneum, ex decocto emollientium paratum bis, ter, quater, quinquies quâque die, ut acrimonia humoris temperetur, ac pori membranarum aperiantur: Hinc catharticum repetit, hinc balneum; atque ita alternè ſe gerit, donec expurgatis humoribus, ſedatoque dolore, æger in tuto ſit. In uſu clyſterum toto decurſu morbi perſeverat: unguentes ex oleoſis, & butyraceis abdomini imponit. Ab ipſo

morbi principio phlebotomiam purgationi præmittit; & iterat, si sanguis inflammatus sit, aut dolor rheumatismi particeps esse videatur. In fine morbi ad seri lactis, & acidularum usum confugit. In ejusdem pertinacia, aliisque omnibus doloris vehementiâ obluctante, potionem ex syrupo fimi equini, aliove simili remedio cum aqua papaveris rhead; & spir. vin. confectam propinat (cui tamen selectiora opiata subrogari commodiùs possunt) affectu demum in paralysin vergente, præter galbanetum Paracelsi, spinam dorsi, partesque paralyticas lenit resolventibus balsamis, oleisque nervos roborantibus cum lana succida &c. Idemque Author lib. I. suæ Praxeos cap. V. meminit Pauli, qui lib. III. cap. XXVIII. & XLIII. proponit Paralysin ex biliosa colica, cui refrigerantia maximè conferunt: Additque exemplum, à lib. X. *Observat.* Foresti desumptum, cujusdam adolescentis, cum partium extenuatione, & atrophia: Qui cùm calefacientium, & exsiccantium medicamentorum usu ab aliis Medicis præscriptorum, in pejus continuò rueret; tandem solis humectantibus assumptis, & admotis, ab eo restitutus est. In Riverio verò reformato commendantur ad hujus morbi curationem, præter attenuantia, resolventia & sudorifica, spirituosa pariter, & volatilia, valida præterea purgantia, atque in primis generosa vomitoria in potionibus, & clysteribus, minùs verò narcotica, nisi vergat in convulsionem affectio: Tum missiones sanguinis præsertim imperantur. Neque (cùm utique brevitati studeam) cæterorum super hac curatione Scriptorum sententiam inducam; cùm revera in practicos memoratos scopos collineare hi omnes videantur. Id certum est, Pictaviensem hanc colicam dictam morbum esse gravissimum, pertinacem, diuturnum, atque curatu difficillimum, præcipuè si nervosum genus, ejusque inprimis caudices, & meditullia cerebri in affectionis partem abrepta jam fuerint. Conf. Franc. Citesius Pictaviensis in Diatriba de *novo, & populari apud Pictones, Dolore colico bilioso.*

DE

DE CHOLERA MORBO.

Canones Practici.

I. QUamquàm Trallianus, aliique rerum medicarum Scriptores, Cholericæ passionis nomen ab affecto intestino, & fortè potissimùm à *Colo* deducere annitantur; nos inter genuinos à bile morbos cum Hippocrate, Galeno, Celso, Cælio Aureliano, & Cnidiis Magistris hujusmodi affectum annumerabimus; qui nempe, præcipuè si humidus sit, non sine enormi bilis vitio contingit. Cholera morbus in genere est subita cibarii totius tubi contentio, atque indignatio, cum dolore acerrimo, inflatione ac distentione, & violentis eruptionibus cum maxima difficultate, & angustia, ventriculi morsu, virium prostrationibus, depresso, parvo, celeri quandoque intermittenti pulsu, interdum convulsionibus. gravioraque præterea ducunt symptomata deteriores Choleræ (veluti epidemicæ sunt, quæ observantibus Willisio, Sydenhamio, Riverio, aliisque, semper plus minùs extant malignæ, hinc theriacalibus, sudoriferis, & malignitati resistentibus remediis expugnandæ) ut ingentem præcordiorum anxietatem, extremorum refrigerationes, crebras lipothymias, inextinguibilem sitim, intolerabilia cumprimis intestini tormina, & convulsivos ad ventriculum singultus, aliasque feras, vehementesque utriusque partis passiones. In hoc siquidem affectu æquè stomachus, atque intestina lacessiri, ac perturbari videntur; ut sursum deorsumque, sive per os, & podicem, eruptiones fiant. Hinc Celsus Lib. IV. Cap. XI. tradidit: *Cholera inter intestina, stomachumque versatur, ita ut cujus potissimum partis sit, non facilè dici queat.*

Cholerica Passio, humidaque præcipuè, biliosis morbis arroganda est. Quid sit hæc in genere.

Ffff 2 II. Cho-

aliterve salina, ut ervum, porrum, brassica, bellaria, dulciaria &c. aut corruptioni obnoxia, ut fungi, vel nimiùm humidi fructus, fugaces, præcoces, horarii; Pepo, ficus, persica, cucumer; Lac: Demùm exurentia, aut enormiter fermentantia; ut ova barbi, aromata, mustum, vinum meracum, generosum, aut non ritè defæcatum, aut Ponticum &c. Quæ quidem omnia, corruptâ naturali digestione, in biliosum nidorem degenerare possunt &c. Hęc omnia, & alia insuper recolligit Hippocrates textu illo epidem. lib. VII. sect. VII. „ Cholera morbus contrahitur ex carnis esu, ma-
„ ximè verò suillæ crudioris, & ex cicere, & ebrietate vi-
„ ni odorati veteris, & insolatione, & usu sepiæ, locusta-
„ rum, & gammarorum, olerum, maximè porri, & cæpa-
„ rum, verùm etiam lactucarum coctarum, & brassicæ,
„ & lapati crudioris, & à placentis, & mellitis libis, &
„ à fructibus horariis, & cucumere, pepone, & potione
„ paratâ ex vini, & lactis mixtione, & orobis, & polen-
„ ta recenti. Æstate pręcipuè Cholera morbus, & febres
„ intermittentes grassantur, & hæ quibus horrores superve-
„ niunt, sed cavere oportet. Tales autem morbos pręcipuè
„ quinta, septima, & nona judicant; meliùs est verò ad de-
„ cimam quartam usque observare. „ Hæc itaque spuriam Choleram respiciunt, cui ortum præbent in genere *alimentorum humidorum cruditas, & acrimoniam quandam habentium corruptio*, ut scribit Galenus *comm. in lib. de rat. vict. in morb. acut.* Confirmatque Aretæus: Nam legitima Cholera non tam diu protrahitur. Hæc autem rursus est multiplex secundùm varios biliosæ depravationis gradus. Nos commodè eandem dividimus in Choleram simpliciter flavam, in porraceam, in æruginosam, & tandem nigram. Flava, ut cęteris frequentior est, ita mitior; quæ quidem ad auctæ cum vomitu biliosæ diarrhœæ malitiam non videtur transcendere. Deterior autem fit, imò utplurimùm lethalis, si cum sanguinis ejectione copuletur. Ita *Chartades* in VII. *Epidem.*

cùm

morbo affectos sæpe animo deficere prædicat; ità de *præsag. ex pulsi.* lib. II. cap. IX. scribit, vermicularem pulsum huic morbo succedere solere. febris interdum abest: sæpiùs excitatur; aliquando acuta; imò & non rarò maligna. sudor interdum diaphoreticus ut dicitur (præcipuè si algeant exteriora) cum crurum, atque brachiorum contractura: Quæ quidem postrema si contingant, æger sub 24. horarum spatio utplurimùm jugulatur. Alterius generis Cholera, seu sicca, in quà scilicet acrium duntaxat flatuum non humorum, aut fecum, dolorifica, & laboriosa sursum, deorsumque eruptio est, cum febris plerumque vacuatione, sed atrociori ventris dolore, tensione, & duritie, quę quidem magis ad latera, atque ad coli speciatim regionem percipiuntur, ex allata Hippocratis definitione suam satis superque diagnosim aperit.

III. Utraque Cholera in suas rursùs species dividitur. Atque quò ad humidam choleram, hæc duplex à Practicis recognoscitur: Altera enim quę legitima dicitur; altera verò, quæ spuria. Prima, quæ à genuino bilioso humore, per sævas gravesque externas, aut internas causas adeò depravato, ut furibundus supra, infraque erumpens, non minùs labem arguat visceris undè manat, quàm partibus ipsis, quà fertur, calamitosus sit. Hanc graphicè depingit Hippocrates in V. Epidem. *Athenis virum cholera corripuit, vomebatque, & deorsum dejiciebat & dolebat, & neque vomitus, neque dejectio sisti poterat; & oculi caliginosi, & cavi erant. & convulsiones detinebant, ab alvo, & intestino profectæ, & singultus; dejectio autem multò major erat, quàm vomitus... frigidus factus est, & lavatus est multâ valde calidâ à pudendis infernè, donec superiores partes incalescerent.* Altera, quæ quidem memoratâ remissior est, ortum habet ab esculentis, aut in ventriculo ob causas internas, externasve per accidens vitiatis; aut ex se vitiosis, qualia sunt pinguia, oleosa, mellita; tum coctu difficilia, ut suillę carnes, aliæque: aut nitrosa,

Utriusque Choleræ species varia. Cholera humida alia vera est, alia spuria: Vera, seu legitima rursus quadruplex; nempe flava simpliciter, porracea, æruginosa, & nigra. Ita Cholera sicca alia gravior est, alia levior.

ſtantiæ, atque in vapores tam citò dilatantur, ut ſæpe continentia vaſa diſrumpi contingat; Ita ſi ſimiles internis activioribus ſuccis effervefcentiæ, totaque ſubtilioribus eorum particulis, ulteriùs rarefactis, ad agminatim evolandum, ſubitéque diſplodendum, indatur conditio, cauſas mente aſſequemur ſicciorum illorum flatuum, qui in ſicca Cholera, præcipuè fortiori, à liquidis acriter excandeſcentibus, veluti per torrefactionem erumpunt. De bilis vitio in Cholera humida legitima, ſeu propriè billioſa, jam plura ſuperiùs protulimus in II. Partis Cap. VI. §. III, præcipuè autem eam eſſe biliaris tincturæ efficaciam, ut pauca vitiati, effetique hujus humoris quantitas, plurimos alios diſſimiles ſuccos, in ſecretionis, atque expreſſionis partem adactos, proprio colore inquinare valeat, hique poſtmodum ſub eadem bilis Perſona excreti, veluti homogenum enormis copiæ bilioſum corpus aſtantium oculis obverſentur; tum hujus morbi primigeniam cauſam bilem ipſam accenſendam eſſe, ex ſtatu bilis in felleo folliculo denatorum ab hoc morbo, manifeſtè compertum eſſe; & quidem quò ad primum: neminem latet ab humoribus fœdis, in aliqua determinata ſede latentibus, probos ſuccos, quibus illi commiſcentur, vel ex univerſo corpore advocatos facilè contaminari. Ita venena aſſumpta, mochlica cathartica, aut deteriora alimenta non modò ventriculum, atque inteſtina laceſſendo, ac recrementorum colluviem violenter alliciendo, ſed alibiles quoque ſuccos potiſſimùm corrumpendo, eoſque cum incitata pariter bile confundendo, Choleram frequenter inferunt, ut breviſſimo temporis intervallo multæ, meracæque bilis libræ ſurſum, deorſumque ingenti cum impetu erumpere videantur: undè etiam ratio videtur petenda procacis Choleræ recurſus; nempe à malè avulſa, è viſceribus primigeniæ Cacochimiæ ſegete, oblitoque veluti fermento, puriores poſtmodum humores labefactante, cujus quidem actio ad uſque totam ſanguineam maſſam diffunditur;

fundituri

funditur ; quam quidem utplurimùm eliquat, atque in cholericam ejuſcemodi colluviem pervertit. Ita animadvertit Galenus lib. VII. *meth. med.* Cap. XI. hunc morbum non ſolùm quibuſdam accidere certis intervallis, omnemque corporis redundantiam educere, ſed unà cum vitioſis humoribus magnam quoque bonorum partem evacuare. Quò ad alterum verò: non ſolùm in hoc morbo interemptis fellea cyſtis easdem prę ſe fert contentæ bilis habitudines, reſpectu ad colorem, conſiſtentiam, aliaque omnia, quæ in eadem, ſupra, infraque priùs erupta, viſa ſunt ; ſed inſuper in iis, qui cholerâ paſſione, præcipuè legitimâ, extincti ſunt, fellea veſicula multâ bilis copiâ præternaturaliter ſatura deprehenſa eſt. Ita in cholericâ affectione intra quatuor dies (ideoque legitimâ) denatis turgentem valdè hujuſmodi folliculum, ac dilatatum bilarium porum vidiſſe refert Riolanus *Anthropogr. lib. II. cap. XX.* Ita etiam Diemerbroeckius *Anat.* lib. 1. cap. V., & in Sepulchreto Theophilus Bonetus, aliique: Aut ex adverſo in horumce hominum ab hoc affectu extinctorum cadaveribus mala ſe protulit bilariorum ductuum conformatio ; qui nempe, vel nimis prope ventriculum ſe exonerarent, ad eundem facilè pro hujus morbi geneſi exundandum, ut ex obſervatione Anat. VI. Barthol. Cabrolii ; vel adeò extarent anguſti, ut bilis ad regurgitandum, ut dicitur, denſoque aliquando agmine in inteſtinalem tubum irrumpendum adigeretur ; ut ex Th. Bartholino *cent.* II. *Hiſtor.* VIII. Pręceps cæterùm, & ferè ſubita choleræ invaſio, tum perniciſſimus in hac, ſimulque furibundus bilis per inteſtina, & ventriculum trajectus evincunt ſatis, humorem hunc ad hujuſmodi inducendam affectionem inſigniter ſolvi, ſimulque ingentem acredinem inducere. Ita affert Sylvius lib. I. cap. VII. §. XXXXVI. fluidam, vel fluxilem ultra naturalem ſtatum, aut etiam turgentem bilem autorem eſſe cholerę, & diarrhœæ, qualem etiam per purgantia fortiora gigni, & expelli conſtat ; at-

que alibi *volatiſatam*, & tanquam *ſpiritualiſatam*. Hoc pacto cholerico huic humori dyſenterica deeſt conditio; videlicet tanta tenacitas, per quam hærens inteſtinorum faciebus, eaſdem exulceret. licèt quæcunque ſit ejuſdem tenuitas, adhuc tamen inteſtini cellulis, muciſque irretiri poteſt, ut ejuſdem proritandis ſuperficiebus, atque hinc uberibus ſuccorum promovendis expreſſionibus non imparem fore, in II. Parte dixerimus. Quâ verò ratione Bilis hæc, aut in ſanguine, aut in hepatis promptuario, aut etiam in inteſtino, ex depravatorum alimentorum permiſtione, aut veneni ingeſti aut intus geniti malitia, morſu, ſtimuliſque ſæviſſima evadat, èx aliis hujus Hiſtoriæ locis elucidari poteſt. Vult. Galenus lib. *de opt. ſect. cap.* XXIII. Choleram, & arquatum ab eadem cauſa procedere; at verò aſtrictum hunc eſſe morbum, illum verò fluxilem; hinc ſimilem ferè curationem poſtulare.

Prognoſis humidæ, & ſiccæ Choleræ. V. *Bilis ſi ſuâ ſponte aut infra, aut ſupra proruperit, difficiliùs ſedatur.* Hippocrates *de locis in* homine. Hic textus ingens Cholericæ paſſionis diſcrimen patefacit. Revera Choleram in genere peracutum, & celerrimum morbum eſſe, eumque periculoſæ plenum aleæ, Hippocratis, Galeni, omniumque medentium ſententia eſt: in ſpecie verò *legitimam, acutiſſimam pariter, & periculoſiſſimam eſſe, plerumque primo quaternario finire, rariſſimè ſuperare ſeptimanam, ac fortaſſe nunquam.* ex iiſdem oraculis, & praxi, Valleſius in *comment.* affirmat. Plurima ſunt deterioris choleræ indicia, quæ ab epidemiis Hippocratis elici abundè poſſunt. Virium magnus, præcepsque lapſus, ut arbitrarii motus impotentia ſequatur: Vocis inſuper defectus: Caligo, atque excavatio oculorum: extremorum frigus: convulſiones, ſingultus cum aſſidua anxietate, nec non urinæ ſuppreſſione: acuta febris. Quòd ſi ſanguinis pariter ejectio ſuperveniat, aut ephidroſis cum ſyncope, aut animi frequenti deliquio; aut ardens febris, aut vigiliæ cum ſpirandi anguſtia, & fre-

frequentiā, mentis alienatione, & delirio, linguâ asperâ, siccâ, aut nigrâ; vehementiori jactatione: Præcipuè verò si strepitus descendentis potus circa pectus, & ventriculum obaudiatur; vermicularis pulsus se præbeat, aut intermittens, aut solummodò inæqualis: si cum interceptione pulsus frigidum sudaverit; tum quæ evacuantur, pejora fiant: Conclamatus sanè æger est, ruitque ad citissimam necem. Ita *Chartades*, in quo plurimorum hujusmodi symptomatum congressus extitit, prçcipuè verò *strepitus descendentis potus circa pectus & ventriculum* (quod quidem symptoma Hippocrates *pessimi* nomine ab aliis distinguit) sub uno die mortuus est. Cholerica passio à flava simpliciter bile ortum ducens, minùs in genere periculosa est porraceâ: Hâc verò deterior est æruginosa: Livida tandem & nigra omnium pessimæ, atque ut plurimùm lethales. Pessima insuper, quæ in maligna febre, & pestilenti contingit; quæ à veneno profecta est; illaque ulteriùs, quæ loturç carnis simile quidpiam excernit. Cholera humida non nisi in Lypiria biliari critica, & salutaris dignoscitur, quam quidem exolvit, ut inferiùs videre erit, cùm hujusmodi febrem excutiemus; atque ad solum hunc casum quadrat Aphor. II. sect. I.: *in perturbationibus ventris, & vomitibus, quæ spontè fiunt, si qualia oportet purgentur, confert*: de cætero, semper toto genere symptomatica dejectio est, atque à vehementi irritatione progenita sursum, deorsumque humoris concitatio hujusmodi, atque commotio. Sed sicca Cholera ex se minùs, quàm humida, discriminis habet, cùm tanta ab erumpentibus susdeque flatibus, quanta à crebra per alvum, & ventriculum dejectione, non immineat calamitas: atque cùm primigenius plerumque hic morbus non sit, at prævios alios pro causa morbos recognoscat, id certè omne quod erit in hoc morbo metuendum, à primariæ affectionis ratione æstimari continget.

Curativa, mixtaque indicationes in genere Choleræ humidæ legitimæ simplicis. In specie verò Curatio ex Hippocr. per emetica, astringentibus intermixta, calidosque fotus.

VI. In hoc igitur morbo, per quem simul evertitur supernus, & infernus venter, neque continere se possunt ægroti, quin simul dejiciant, & vomant, frustrà, neque sine magno periculo tentatur astrictio, antequàm copia excrementi vacuata sit. Quum ergo, *ut ait Vallesius*, evacuationes videntur processisse satis copiosè, & vires non adhuc labascunt plurimùm, neque cohibendum, neque provocandum est, sed occurrendum solùm aliis symptomatis: Sin autem jam videtur processisse plusquàm pro excrementorum in corpore abundantia, aut plusquàm pro virium robore; sistendum: Sin autem irritatio, dolor, & anxietas sit major, quàm pro magnitudine evacuationis, & evacuatio minor quàm pro multitudine excrementorum; expurgandum est; ut copiâ affatim vacuatâ valeas occurrere symptomati, quod in nimia expulsione est. Verùm quia symptoma vel à principio urget, & irritatio nunquam per hunc morbum omninò tollitur; neque cùm expurgamus symptoma negligere, neque cùm cohibemus irritantis succi oblivisci debemus. Idcirco mixta semper est hujusmodi morbi curativa indicatio, quæ scilicet expurgantibus, & extergentibus, simulque cohibentibus, tum delinquentis succi subtilitatem incrassantibus, mordacitatem hebetantibus innitatur. Quamobrem Hippocrates ad perniciosissimum hunc morbum, quò ad febrem, æstuationes, dolores, convulsiones, singultus, perfrigerationes, virium læsiones, & præcipuè vomitus, & alvi fluxus majores, vel minores, in diversis ægris dispari symptomatum conditione stipatum, imò in iisdem ægrotantibus non rarò antipraxiis obnoxium, præcipuè juxta varia anni tempora, varium medelæ genus adhibuit. Ita cùm in viro Athenis cholerâ prehenso dejectio multò major esset quàm vomitus, intestinaque magis essent affecta quàm ventriculus, ratione revulsionis emeticum ex elleboro propinabat; nitens hoc pacto præter copiosam, subitamque peccantium succorum ejectionem, ut per magis affectam partem corpus non expurgaretur, miscuit verò elleborum

borum cum ſucco lentium, ut expurgans adſtrictorium faceret; qui nempè ſuccus, docentibus Dioſcoride, & Galeno, adſtringendi vi pollet, valdeque ad choleram, & dyſenteriam præſtat. Idcirco maximam, expletâ vomitione, hujus ſucci epotandam copiam exhibuit; undè ambæ excretiones ſedatæ ſunt. Cùm autem ægrotans frigidus fieret, & convulſiones deſinerent, uſus eſt multo aquæ valde calidæ fotu à pudendis infernè, donec ſuperiores partes incaleſcerent; & ſervatus eſt. Partium autem inferiorum ex aqua calida fotus non quidem ad balneum referendus eſt, cujus uſum immodicum hoc in morbo Aſclepiades, atque Praxagoras uſurpabant; ſed refrigeratarum, & contractarum partium remedium accommodatum eſt, citra ullum, quod fortè à balneo gliſcere poſſet, diſcrimen. Quòd ſi balneum adhibendum ſit, hoc certè poſt integram duntaxat expurgationem utendum, juxta illud Galeni *Iſagog.* fol. 56. *Remedio contractionibus ſunt perfuſiones calidæ: in iis, quæ contrahuntur, balneum poſt expurgationem.*

Curatio Choleræ humidæ legitimæ cum exulceratione cibarii tubi, atque indè effuſione ſanguinis ſurſum, & deorſum, per potum aquæ frigidæ, atque omnigenum ſummè refrigerantium uſum.

VII. Quòd ſi in Cholerica paſſione tantus accedat bilis fervor, & acredo billioſo ſucco, ut hic inteſtina exulcerare valeat, undè ſurſum, & deorſum prodire cum eodem ſanguis videatur; prȩſtantius nullum remedium invenit Senex copioſiſſimo aquæ frigidæ potu, & inſuper refrigerantibus & frigidis ſuccis, per os, atque clyſteres uſurpatis. „ Lariſſæ Oneſidemi famulæ, *affert ille V. Epidem.* exulceratus eſt venter, & inteſtinum à bile ſpontè commota; & „ bilis, ſanguiſque ſurſum, & deorſum prodibant, febriſque detinebat. Huic debili datum eſt in potu medicamentum deorſum purgans, debile, aquoſum, & paucum, ex quo multum vomuit, & plura prodierunt per „ inferna, & veſperi redierunt. Poſtridie verò febris aderat, ſed debilis. venter autem exulcerabatur, eademque „ adhuc egerebat. Tertiâ autem die mortua eſt ſub veſperam, febre admodùm vehementi correpta. Hæc autem

„ videbatur omninò moritura, minimè verò quandiu epotâ „ aquâ frigidâ vomitus detinuit. Postquàm autem refrigeratus „ est venter superior, & aquâ perpurgatus, succus frigidus pro- „ pinatus est, idemque per Clysterem infusus „ Hæc Hippocrates. Ubi animadvertendum est, in hoc insigni venenorum, quæ in nostris corporibus sponte gigni solent, exemplo, in quo nempe ob deleteriam bilis indolem tanta repentè exulceratio facta est, Divinum Senem digitum intendere potissimùm ad potus aquæ frigidæ utilitatem. nam cùm asserat *Tertiâ die mortuam esse hanc famulam sub vesperam, febre admodum vehementi correptam.* Addit *Hæc autem videbatur omninò moritura, minimè verò quandiu epotâ aquâ frigidâ vomitus detinuit.* Id est morbus hic erat insuperabilis, quoniam non ob frigidę, & omninò refrigerantium usum, qui accommodatissimus extitit, ægra vitâ defuncta est, imò verò hâc fuisset servata, si servari potuisset. Verum fecit humor morbum incurabilem, antequam repugnare posset ars medica. Ita tam ardens bilis refrigerari non potuit, atque fœmina vel *detento* ab aqua frigida *vomitu*, à febre, ejusque tertio vehementissimo accessu jugulabatur. fuit enim febris tertiana continua, quæ primâ die eam tenuit, postridie debilior aderat, tertiâ autem rursus vehemens, communem ide[illegible] bilis conditionem sequuta. Interea curatum est, anteq[illegible] peccantis succi qualitati succurreretur, ejusdem copiam minuere, assumpto pharmaco deorsum purgante; Pharmaco verò *debili*, cùm ægra esset debilis; non *solido*, ne fortè partibus hæreret, sed *potabili*, & *aquoso*, hoc est multâ in aqua dissoluto, ut facilè elaberetur; *Pauco* autem, quòd multum, non videretur posse sustinere. Ut jam eluceat, quàm diversa Magistro fuerit ratio curandi hanc *famulam Onesidemi*, atque illum superiùs adductum virum *Athenis degentem*; cùm hi eodem quidem morbo, sed diversis accidentibus stipato laborarent. Annotandum tamen venit,

venit, febrem, Choleræ morbo adjectam, frigidæ potionis usui per plurium Interpretum sententiam adversari, ut solùm hoc affectu citra febrem laborantes respicere videatur Galeni consilium *lib. de remed. parat. facil.* frigidæ potum præbendi: Qui insuper author (suppositâ semper vacuatione febris) optimè addit eodem loco: *Si is, qui affligitur, quadrato sit habitu, in frigidum inducito lavacrum in quo diutiùs permaneat.* Ut hinc inferendum sit, Hippocratem ideo in memorata ægrotante frigidæ, & summè refrigerantium usum fuisse amplexum, quòd tantum perniciosæ bilis fervorem, & impetum alio remedio quolibet oppugnari non posse censeret: seu in raræ vehementiæ morbo raro quoque medelæ genere fuisse usum; Quo quidem tam ardentis bilis occursui æquali refrigeratione itum est. In hypercatharsi acerrimæ bilis cum febre, ventri multâ frigidâ affusâ alvi fluxum sedabat in gravida muliere Hippocrates; cujus historia inferiùs habebitur sub tit. Historiæ V.

Curatio hujusmodi Choleræ morbi per largam eluvionem, & paregorica.

VIII. Celeberrimus inter modernos practicus Thomas Sydenham animadvertens, æquè in genere periculosum esse, principio Choleræ morbi acres, simulque crudos humores catharticis perturbare, novos eorum, ac concitatiores excitare tumultus, atque omnia, sus deque vertere, quàm ex adverso medicamentis narcoticis, aut astringentibus in ipso limine humorum impetum compescendo, noxium, invitumque humorem detinere, sicque intimiùs visceribus affigere; nec non ex advena planè inquilinum reddere; intermediam viam, tutiorem idcirco, expeditioremque, amplexus est, solemnem videlicet totius cibarii tubi ablutionem; quâ quidem hostilis humor partim blandè, tutóque evacuatur; partim etiam diluitur, simulque à viscerum implexu verritur, atque abstergitur. Longum tenerioris pulli jusculum præparat, hujusque (vel defectu ejus, liquoris possetici) Capaciores aliquot cyàthos ut æger tepidè exhauriat, jubet; eodemque tempore bonâ ejusdem quan-

quantitate pro concinnandis *enematis* successivè injiciendis uti docet; donec quà per superiora, quà per inferiora, tandem omne jusculum absumptum, ac denuò rejectum fuerit. Hisce haustibus pariter, ac clystetibus interdum, violam, lactucam, portulacam, & similia intermiscet. Ita ventriculo insigni liquoris quantitate sæpiùs onerato, & veluti subverso, ac reiteratâ enematum injectione, humores acres, virulentosque, vel foras eliminari, vel retusâ acrimoniâ ad debitam temperiem revocari pollicetur expertissimus Author. Revera quemadmodum viscerum hujusmodi in Cholera morbo abluvium fuisse Antiquis comprobatum testatur illud Hippocratis lib. II. de morb. vulgar. *vomitum sedat Calida in potu adhibita, & vomitione reddita*; ita largâ, atque creberrimè reiteratâ calidæ, seu potiùs tepidæ epotatione, vel citra aliud remedii genus, ferocissimas cholericas passiones comprimi non raro conspeximus. Ne tamen interea visceribus noxa fortè aliqua ab aquæ cruditate induci queat, hosce ipse morbos jure pulli per nymphex, & althex radices alterato abluere consuesco. Pergit indè, cl. Sydenhamius per novum, idque efficacissimum remedii genus Choleræ curam absolvere: exantlato enim eluvionis hoc penso (quod tres vel quatuor horas sibi vendicat) medicamento aliquo paregorico præcipuè Laudano liquido, secundùm symptomatum, præcipuè doloris, vomitus, & dejectionis vehementiam variis dosibus, tum crebriùs, aut rariùs per debitum vehiculum exhibito, curationi coronidem imponit.
„ At verò, *Addit vir accuratissimus*, diligenter est animad-
„ vertendum, quòd si non accesserit medicus, nisi post-
„ quàm æger, vomitu, ac dejectionibus ad horas aliquot
„ protractis, exhaustus fuerit, & jam frigescant extrema
„ membrorum; hoc, inquam, casu, omissis aliis quibus-
„ cumque auxiliis, recto cursu ad sacram hujus morbi an-
„ choram, *laudanum* intelligo, confugiendum est; quod non
„ tantùm exhibendum est urgentibus symptomatis, sed

„etiam

„ etiam cessantibus vomitibus, ac diarrhœâ manè, & serò quotidie repetendum, donec pristinas vires æger, ac sanitatem tandem receperit „ & demùm annotat, hujusmodi Choleram morbum legitimum, si epidemicus sit (qualem reverà per ann. 1669. ipse describit) rarissimè Augusti mensis, quo primùm cœpit, terminos excedere: Qui autem Epidemicus non sit, & præcipuè ab ingluvie, crapula, horariis fructibus &c. excitatus affectus, nullo temporis discrimine accedere; at verò propriis phænomenis satis ab alio distingui.

IX. Ex his itaque omnibus tota effulgère poterit humidæ, legitimęque Cholericæ affectionis exquisitior curatio, ut omittenda censeam remedia varia, quæ pro specificis in hoc morbo, ab authoribus plurimis decantantur: Qualia sunt serum lactis ad efferum diluendum humorem: tinctura rosarum, aut conserva rosar. rubr. vitriolata ad attemperandum: Tinctura corall. bolus armenus, Terra Lemnia, aliaque fixa alcalica, aut etiam testacea, pro indomitâ bile edulcorandâ: Aqua mulsa pro ciendo vomitu: Decoctiones myrobalanorum ad astringendum, atque insuper gelatinæ eboris, C. C. & similium: Acida varia ad palantes figendos succos, ut quæ per expressiones, syrupos &c. parari possunt è limonibus, citriis malis, cidoniis, melpillis, granatis, agresta, ribibus, berberis & cumprimis oxycratum &c. insuper ad eundem scopum santali, cryſtallus, Trochisci de thure, aut charabe, tum in vacuatione febris mentha in vino sumpta, summoperè à Galeno commendata, præsente verò febre ejusdem succus: Ad refrigerandum aqua aut succus portulacæ, acetosæ, plantaginis, acetosellæ &c. Denique ad purgandum aloë; ad purgandum, simulque adstringendum rhabarbarum tostum, aut etiam crudum. Id tamen hìc loci opportunè de rhabarbaro memorandum censeo; remedium hujusmodi, in calidioribus bilis morbis, calidâ pręcipuè, siccâque hepatis intemperie comite, valdè

Plura ab Authoribus in hoc morbo pro specificis habita.

ſenſim, diſſipabantur. Sed ad finem decimæ ſextæ è lecto diſſiliens ęgrotus, huc, illuc per conclavia juvenili permotus impatientiâ verſabatur adeò, ut per nimiam agitationem, novam quandam ſibi febris periodum compararet. Decimâ ſeptimâ virides adhuc, fervidaſque ſedes, ſumméque fœtentes habebat. Caput plenum, grave (ut toto contigit decurſu morbi) atque admodùm infirmata viſio. Paucula adhuc febris. Decimâ octavâ purgabatur cum ſyrupo aureo roſat. ſolut. & ebul. Agarici. Plurima flavi, & concocti evacuatio. Deſinebat febris ad decimam nonam; Vigeſimâ tamen reſtitui aliquantulum videbatur. Per ſingulos hoſce dies ſerum caprilli lactis largè epotatum inteſtinalem mirè abſtergebat fiſtulam, crebraſque dejectiones, utplurimùm flavas, interdum adhuc viridiuſculas promovebat. Vigeſimâ primâ viridia adhuc dejecta ſunt; clariora verò ad vigeſimam ſecundam; quâ quidem die poſtrema catharſis ſubminiſtrata fuit: Ultra quod tempus æger à morbo jam ſatis expeditus, probo victus regimini traditus, paulatim revaluit. Notabilis igitur extitit ille veluti flammeæ exhalationis ſenſus, priùs è naribus, mox ex oculorum hiatibus. cùm enim arſenicalis ignis, gliſcens in ſanguinem, fervorem ſuum non minùs in liquida, quàm in perluta à liquidis ſolida propagare valuiſſet; Primùm exhalabat, & veluti diſplodebat accenſio ex ventriculo, & inteſtinis, quibus quidem prima indebatur impreſſio; fortaſſe etiam & à pulmonibus, in phlogoſis partem advocatis: ſecundò verò ex capite, ubi à perluente ſanguine altera præſtita fuit impreſſio. Revera poſtremum Symptoma, cæteriſque ſuperſtes extitit gravedo capitis plurima, cum viſu debili, tenebroſo &c. à quo non niſi poſt longum tempus evadebat. Imò quandam ulteriùs ſuper nervos, ipſoſque muſculos fuiſſe inductam à veneno deleteriam pravitatem ex eo patet, quòd manus contrectando ſcriptorio calamo, aliiſque obeundis muniis vix diu pares ſe fecerint. Ille interea in morbi vigore

vigore ad utramque cibariæ fiſtulę extremitatem excitatus fervor intenſior, boni certè ominis fuit; Qui nempe criticam venefici ſtimuli ad exteriora inchoatam protruſionem indicabat: Veluti cùm criticus dyſenteriæ Teneſmus ſupervenit.

HISTORIA III.

Seu Obſervationes Choleræ Morbi ab Æruginoſa Bile.

„ ILla Bilis, quę in Cholera, & infantium multorum diar- „ rhœis copioſa ejicitur, eſt acris, & plerumque ęru- „ ginoſa, eaque talis in apertis hujusmodi ægrorum ca- „ daveribus ſemper admodùm copioſa à me inventa fuit in „ folliculo fellis, & pauciſſima, vel nulla in ventriculo: „ Quod certum indicium eſt, eam efferveſcentem ex fol- „ liculo erumpere in inteſtina, & ventriculum, non ve- „ rò in hoc generari „ De Diemerbroeck *Anatom. Lib. I. Cap. V.*

HISTORIA IV.

Cholera Morbus ex Bile atra, Lethalis.

„ APpoſitè ex Hippocrate Cornelius Celſus: *& is con-* „ *ſumitur, cui protinus in recenti morbo, Bilis atra vel* „ *infrà, vel ſuprà ſe ſe oſtendit.* Cujus effati veritatem de- „ monſtrat, non quælibet ſucci melancholici excretio: ut- „ potè quæ interdum ex uſu eſt. ſed potiſſimùm illa Bi- „ lis atra, quam produxêre vel lienis atonia, ventriculi in- „ temperies, vel inteſtina, ſive inflammata, ſive ſydera- „ ta. Quæ autem à diſſoluto lienis tono, illa præſagit „ lentam, ut quæ ab inflammato inteſtino, citam mortem.

„ Auri fabrum Brabantinum, diu vexatum, à præcordio-
„ rum angustia, pancreatis obstructione, liene indurato, &
„ novissimè ab effera atræ bilis ebullitione, invasit tandem
„ tam impetuosa, ejusdem bilis supra, infraque excretio,
„ ut dejectis indè viribus, cogeretur ante mensem secun-
„ dum, vitam cum morte commutare. Effluebat autem hæc
„ bilis per utramque viam tam effusè, ut omnes mirare-
„ mur, hinc ejus copiam, illinc verò vires, tanto profluvio
„ pares. Erant quippe dejectiones hæ sine ullâ fermè in-
„ termissione, & ita nigræ, ut atro sanguini, ac lutoso
„ paludis cœno forent simillimæ. Quibus tamen indesinen-
„ ter, ut fluctus fluctum, se se trudentibus, excessit tan-
„ dem æger, haud invitus, è vita „ *Nic. Tulpii Observat. medicar. lib. II. cap. XXI.*

HISTORIA V.

Cholera mortifera Vitellinæ Bilis, ab Hypercatharsi in Gravida: Estque à V. Epidemiorum *Hippocratis deducta.*

„ UXor Antimachi Larissæ uterum gestabat quinquagin-
„ ta circiter diebus, & reliquo tempore præ fastidio
„ à cibo abstinebat, & septem diebus uteri, & oris ven-
„ triculi dolore afficiebatur, & febris eam corripuit; ex
„ quo tempore nihil dejiciebat. Huic propinatum est me-
„ dicamentum purgans, vehementius quàm opportuit; &
„ evomit bilem adustam propter cibi abstinentiam, & fe-
„ brem, neque enim ullo utebatur potu; paucam autem,
„ & violenter vomuit, & grumosam. Ac postquàm com-
„ mota est, eam dejiciebat, & debilitata videbatur, nec
„ epotâ aquâ voluit evomere. Postea autem ventrem infe-
„ riorem vehemens dolor corripiebat, exulceratus enim

fue-

„ fuerat à medicamento, & ſtatim poſt ſtercus ſubcruentum „ quid ramento ſimile dejecit. ſemper autem augebatur & „ debilitas, & anxietas, & uſque ad quinque cotylas ex- „ purgata erat. Subſtitit autem alvus multâ aquâ ventri affu- „ sâ, nihil quippe aliud poterat admittere. mortua eſt cir- „ ca mediam noctem. vivere autem poſſe videbatur, ſi po- „ tuiſſet aquam bibere, & ſtatim ante medicamentum epo- „ tum vomere „

HISTORIA VI.

Humida Cholera, ſed ſpuria; Deſcripta ab Hippocrate *De morb. vulgar.* Lib. V. Sect. VII.

„ BIas pugil, ſuâpte naturâ vorax in Choleram morbum „ incidit ex carnium eſu, præcipuéque ſuillarum cru- „ diorum, & vini ſuavis ebrietate, ex bellariis, ac dulcia- „ riis, cucumere, pepone, lacte, & polenta recenti „

HISTORIA VII.

Cholera Sicca.

VIr quidam hypochondriacus ſtudiis, ſimulque victus intemperantiis deditus, annum nunc agens quinquageſimum, æſtate, & autumnô ſiccâ Cholerâ frequenter corripitur; præcipuè ſi ira, aut fervidus alius in animum affectus ingruat. Tumet illico abdomen, atque in enormem tenſionem quaquaverſum adigitur, cum cruciatibus maximis, præcipuè ad ilia, & epigaſtrium: Ad quemlibet vel leviſſimum tactum dolores adeò intenduntur, ut æger ad deliquium accedat. Collum veluti in thorace abſconditur,

atque immergitur: Oculorum radices ad interiora retrahi, & veluti laniari videntur. Idem ad linguam phenomenon est. nausea, singultus, sitis, suspiriosa spiratio, ejusque enormis angustia. Deglutitioni difficilis locus est. Ex flatuosis ab ore, & ano vehementibus, longisque, & ferè continuis eruptionibus, cum forti sonitu displodentibus, viventem *æolipilam* diceres. Neque aliud prętεr flatuosum hunc spiritum ex his ostiis egreditur. Sed erumpentes ejuscemodi flatus acres adeò, calidique sunt, ut ipse ægrotus in tanto insultu ignea ardentis veluti fornacis educi spiracula juraret. De præcipiti, ni succurratur, suffocatione conqueritur. Pallescit vultu, interdum & livescit. Invasio ad aliquot horas protrahitur. Sed largâ lini, amygdalini, aut olivarum olei per os, quantum possibile, assumpti, ut per Clysteres injecti copiâ, hinc multâ ingestâ paregoricorum dosi non difficilè sublevatur. Proficit interdum anisorum distillatum oleum cum chamæmellina, aut simili aquâ propinatum. Deleto insultu per dies aliquot universè dolet. Flatulenti ambulonis speciem esse decrevimus.

Historia Choleræ nigræ, seu ab atræ Bilis sursum, & deorsum ejectione, apud Rod. Fonsecam *lib. I. Cons. LXXXIV.* legi poterit; quam quidem hîc loci brevitatis gratiâ prętermittimus.

Choleram sanguineam, qualem observasse refert Panarolus *Pent. I. Observat. XI.* difficilè in Choleræ morbi censum admittimus.

DE BI-

DE BILIOSA LIPYRIA.

Canones Practici.

PEracuta illa febris, seu inter acutas eximia, quâ quidem exteriora veluti marmoreâ frigedine, algidâque idatiunculâ percipiuntur ab Astantibus suffusa, interiora ve- uri ægrotantes persentiunt; seu ardent viscera cum al- osis artubus, insuper cum siti perpetuâ, siccâ, aridâ, as- erâque linguâ, interdum & nigrâ, cum pulsu perceleri, arvo, inæquali, minimo, interdùm vix sensili, faciei qualore, prostratione virium, gravissimoque decubitu, fa- itque homines, ut ait Duretus in Coacis fol. mihi 66, ama- ulentos, & mœstos, fastidio, & contumaciâ insolentissi- nos, anxietudine miserabiles, omnis figuræ, & loci im- atientissimos, somni expertes, cum elisa in faucibus respi- atione, *seu respiratione offensante, ascensu crebra, & valdè nagna:* Nonnunquam etiam labrum inferius cietur, unà- ue manibus contremiscunt; hæc inquam febris, Lipyria licta, ab acerrimæ, teterrimæque bilis vitio non infrequen- em sortitur originem, quam imò ab hac Causâ semper exor- am statuit Duretus in Coac. fol. 66. *Quam facit bilis, mor- u, & stimulis sævissima stomacho, qui sensus acerrimi est. Nam ipyriæ materia biliosa focum habet in alvo, undè prohibetur xitu à contumaci obstructione, partiumque obsessarum languore.* Eandemque originem annuere videtur Hippocrates in Coac. ib. 1. *Febres Lipyriæ non nisi per choleram effusâ bile solvun- ur.* Quem commentans Duretus; *Lipyria*, ait, *symptoma- um plena gravissimorum, propriâ humoris morbifici, & solâ xcretione sanescit, neque aliter curationem recipit.* hasce febres

Graphica Leipyriæ febris descriptio; quam quidem à bile potissimum exoriri ex Hippocrate, atque interpretibus ostenditur.

ex Bile ortum ducere præclariùs adhuc declarat Hippocr. Lib. de affect. sect. apud Foës. V. fol. 518. *In febre ardente febris & sitis vehemens detinet, lingua aspera, & nigra, spiritus sanè caliditate redditur, color aliquantulum biliosus fit, & sputa biliosa. In ægro partes exteriores frigidæ sunt, interiora verò admodùm Calent... Hic morbus oritur ex bile commota, ubi in aliquam interiorem Corporis partem incubuerit. Consuevit etiam in pulmonis inflammationem transire.*

Lipyriæ in Iuvenibus, atque æstatum fervoribus cum maximis efferatæ bilis indiciis plerumque debacchantur. Exemplum biliosæ lethalis lipyriæ.

II. Ita fervente utplurimùm ętate adoriuntur Lipyriæ, atque inclementioribus æstatibus; nec non in pleniori hujusmodi tempestatis æstu, ut sub Cane, & ante Canem, crebriores sunt, tum etiam cum plurimis efferatæ bilis indiciis invadere homines plerùmque solent. Robustus Iuvenis 18. annos agens, mense julii superioris anni duplici tertianâ continuâ cum ingenti, & assiduo Capitis dolore corripiebatur: Ad undecimam diem delirat. decimâ tertiâ Lipyria succrescit, quæ sequenti die prosequitur, ad finem decimæ quartæ, atque in ingressu decimæ quintæ accedit universale biliosum Erysipelas cum subita, per totum corpus Epidermidis à cute separatione, hinc vasorum Cutis sanguiducorum apices aperiuntur, ut universalis hęmorrhagia, plurimo flavescente ichore intermixta, succederet. ad finem decimæ septimæ vitam æger cum morte commutabat.

Et alia exempla biliosarum Lipyriarum, dejectâ opportunè peccante bile curatarum; aut per calida exhibita remedia lethalium præstitarum.

III. Augusto fervidissimo mense anni 1719. Quadragenarius per largam spontaneo vomitu eruptam biliosam colluviem à forti Lipyriâ evadebat. Junior alter per validum propinatum emeticum, superiùs, & inferiùs multam æruginosam Bilem excrevit, similique morbo judicatus est. Judęus senior aromaticis, calidisque remediis potionatus, satis cedebat. Moriebatur pariter fœmina simili morbo laborans, quæ cùm Hystericâ passione prehensa, crederetur, castoreo; succinatis, volatilibus urinosis salibus, aliisque excitantibus præsidiis infaustè curata est.

IV. Bilis itaque, quæ propter tempestatis intemperiem, simulque improbum rerum non naturalium usum, non tantùm acerrima evadat, sed insuper deperdito phlegmate, dissipato subtiliori sale, fluidiorique oleo, & amissâ hoc pacto blandâ illâ naturali, suavique saponariâ, sive solvente facultate, turpem, infestissimamque ad internas Hepatis, Intestinorum, atque ventriculi superficies adhęrentiam, fixiorisque stimuli malitiam induat, viscidissima igitur reddita, & resinoso-austera, seu vitriolico-caustica, & ut dicebant Antiqui, atra, à flava superassata bile producta, narcotici deleterii, sive, juxta eorundem Antiquorum effatum, intus geniti veneni naturam induit. Hinc propriâ, enormique tenacitate non solùm in angustiis hepaticorum vasorum, sibi præstito ad secretionem impedimento, profundè implicatur, sed ulteriùs in universi sanguinis particulis irretita, easque non minùs illaqueans, quemadmodum in viscere gravissimum ad tensiones, & contorsiones vasorum, fibrarumque irritamentum est, ut hinc adnexæ intestinales partes in obnormes pariter rapiantur consensus; Ita in sanguinis alveo atrocia circuli impedimenta, invehit, & stasibus ansam exhibet; ut hinc tùm sanguinis fluxus, motusque per vasorum cutaneorum capillamenta, tùm indè salivariæ, aliæque aliæ plurimùm, aut penitùs, impediantur principales secretiones: undè repetenda sunt memorata omnia hujusmodi affectionis symptomata. Quamobrem decantata à plerisque in Lipyria febri ventriculi inflammatio, pro ejusdem potissima, foventéque causa æstimanda non est, sed Bilis utplurimùm tam perditus stimulus; ut partes Hepati affines ferociter lacessens, in sęvissimas dyscrasias, atque tensiones tenue intestinum, nec non ventriculum inducat, quibus profectò instar aquæ stygiæ suffunditur. Reverà genuina ventriculi inflammatio singultu nunquam caret; Neque frequens est in Lipyriis hoc symptoma: Cùm autem comitatur hunc morbum, tunc quidem non diffiteor, ventriculum

Explicatur obiter modus depravationis bilis in hepate, & in sanguine ad lipyriam febrem, ejusque symptomata inducenda, atque atræ *Antiquorum bilis conditionem induendam.*

Bilem, non verò ventriculi inflammationem, esse causam leipyriæ primigeniam per ipsosmet Antiquos ostenditur.

culum vehementer à bilis morbo vastatum, atque convulsum posse in symptomaticam inflammationem facessere. Cæterùm Lipyriam febrem affabrè satis agnoverunt Antiqui, pro ejus causa supputantes *bilis cursum circa sua emunctoria interceptum, ibidemque effervescentem, inductamque ex ea parte, quâ jecoris cavum propè fellis vesiculam respicitur, Erysipelatosam ventriculi inflammationem, jecinoris cavo, felleæ vesiculæ, atque etiam mesenterio communicatam; ut ex fuci acris biliosæ materiæ irritetur ventriculus acerrimi sensus viscus; ob cujus irritationem frigeant exteriora, interiora urantur; Prohibeaturque bilis exitus à contumaci obstructione, & languore partium obsessarum ab inflammatione.* Videantur super hac re Duretus in Coacis, Hollerius, aliique accuratiores Hippocraticæ doctrinæ Commentatores. Ex quibus igitur intelligendum est, hos omnes partium biliari emunctorio finitimarum affectus ex consensu fieri, sive ex bile à propriis focis primùm delinquente.

Ingens inter siccam, seu inflammatoriam lipyriam, atque humidam seu biliosam discrimen, in antecedentibus, adjunctis, & succedentibus.

V. Nihilò tamen minùs cùm lipyria febris symptoma quandoque sit Intestinorum, aut ventriculi Phlegmonis, aut etiam Erysipelatis, seu morbus inflammationi succrescens; Jam igitur essentiales, & symptomaticæ lipyriæ medentibus internoscendæ supersunt. Inflammatoriam propriè lipyriam præcedit acuta, & aperta febris; acerrimus abdominis dolor, cum insigni tensione, & ardoris sensu, singultu, irritoque ad vomitum nisu comitatur; ardentissima insuper, & clamosa sitis; & cùm externa perfrigeratio post aliquot dies succedit, facies priùs accensa, mortali statim pallore, atque hippocratico, ut dicitur, squalore suffunditur; omnisque illico interni ardoris sensus amittitur. Siccus semper aridusque persistit corporis habitus. In biliosa verò lipyria, externa perfrigeratio è morbi limine accedit, pulsusque immersus, & absconditus: Nullus ad ventrem procedens, aut inhærens dolor, aut saltem obscurus: minor interni ardoris sensus, interdum vix in ventre tensionis appare-

parentia: Rarissimus singultus: Et si nisus ad vomitum excitetur, bilis facili, plenoque gurgite educitur: sitis minùs ardens; neque facies tàm lurida, prostrataque obversatur; Tum ephydroses, sive leves sudatiunculæ, morbum perpetuò comitantur. Præterea usque ad judicationem morbi, interni ardoris sensus molestus est. Ita prima lipyria siccus videtur morbus, alter verò humidus. Hæc insuper à manifestis causis, ab irâ, aliove acriori animi affectu, à nimio tempestatis ęstu, aut vehementiori exercitio ab horariorum fructuum edacitate, à mustei vini bibacitate, aliisque similibus utplurimùm excitatur. Idcircò potiùs æstate, aut autumno, quàm aliis temporibus contingit. At verò propriè inflammatoria ab occultâ causâ improvisè proficiscitur; Hieme plerumque invadit; Nunquam in Choleram prorumpit, cùm revera semper lethalis extet, atque à visceris alicujus abdominis, aut plurium, inflammatione, in necrosim vergente, ortum ducat: Hinc biliari lipyriâ multò brevior est, ægrum aliquot horis ante obitum in asphyxiam conducens, atque indè mentis adhuc compotem jugulans. Lipyria interea biliaris, si mortifera sit, non nisi cum mentis alienatione, formicantique pulsu ad extremum usque perducto, misellos de medio tollere consuescit.

Curatio biliaris Leipyriæ febris; quò ad phlebotomiam, & purgationem. Quomodo intelligendus sit Hippocr. textus de Cholera morbo, qui in Lipyria sit criticus. Quæ ulteriùs in hoc morbo usur-

VI. Venæ sectio in lipyria biliari nunquam proficua est: neque in principio validâ purgatione utendum, ob inductam ventriculi & intestinorum spasmodicam habitudinem, atque interdum inflammationem, nisi bilis valdè copiosa in his caveis exundet, & turgeat; In quo statu intelligendus est superiùs expositus Hippocratis Textus. Bile verò non exundante, sed veluti in latibulis tenaciter coactâ, Hippocraticum oraculum morbi maturitatem, & statum, habitamque jam bilis coctionem significat. Quippè Hippocrates per Illud *supervenientè Cholerâ exolvuntur*, non quidem intelligit sum, in propriâ naturâ constitutum, *Choleram* morbum, quem quidem superiùs descripsimus; Quo casu peracutus

panda reme-dia sint, quæ vitanda.

morbus; alii non minùs acuto succedens, & fœderatus, ægrum è vivis citò deleret, sed bilis quidem vitiatæ, at verò per rectam naturæ contentionem è propriis latibulis dimotæ, & secretæ, prægrandi, citâque perturbatione alvi, sursum, deorsumque pariter æqualiterque citatam copiam; Hoc itaque pacto biliaris hujusmodi in lipyriis excretio modum quidem morbi Choleræ refert, non verò genuinam naturam, quæ in turbatissimo, & promiscuo quorumlibet humorum motu, non verò in perducto à naturâ conatu, propriâque morbifici humoris per alvi concutionem vacuatione, sita est. Idcircò cautè, prudenterque intelligendum est Hollerii placitum, memorato Hippocratis monito suffultum; *Diarrhœam nempè semper conferre posse, imò brevì desperatum iri ægros, nisi irritatâ naturâ promoveatur fluxus*: vomitus idcircò, & dejectiones arte vel naturâ provocari jubente hoc Authore. Quapropter bile haudquaquam manifestè turgente in lipyriæ principio imperare soleo largos, & repetitos hydrolei haustus, frequentes, tepidasque potiones ex aquâ carnis, aut pulli cum adject. C. C. rasp. & rasur. ebor. atque ebull. Radic. nymph., & alth. sonci, endiv. violar., & agrimon. cum floribus bellidis, hypericon. & tribus cordial. adjicimus emollientes, & lotorios clysteres, pluries etiam quâque die injiciendos; emollientes frequentes fotus; temperata cordialia cum aquâ totius citri, ac violarum diluta. In progressu morbi serum lactis tamarindatum, aut etiam levi aliquo cathartico maritatum propinamus, si aliqua bilis ex urinarum, & linguæ inspectione appareat concoctio; aut etiam longos solutæ recentis cassiæ haustus; & tandem biliosis succis, & continentibus visceribus per emollientia, & epiceraстica laxatis, atque ad ineundos, aut concedendos exitus paratioribus redditis, in delinquente per inferiora, aut etiam superiora, secundùm Coi Senis monitum, elutriando succo curam omnem impendimus. Vitanda sunt fortiora Alexipharmaca, diuretica præ-

præcipuè, ac diaphoretica, quæ quidem morbosæ causæ indoli, ac motui imparia sunt, fortassè & noxia. Ita ait Baglivius lib. I. Prax. medicæ. cap. 13. *Observavi lipyriam febrim superveniente Cholerâ statim ac prorsùs feliciter pluries cessisse; Non ita apparentibus sudoribus, aut urinâ. Cautè igitur procedendum cum diaphoreticis, & diureticis in tali febrium genere*: Hipp. lib. *de affect.* postquàm descripserit hujus morbi speciem (ut suprà attulimus) addit pro curatione: *Huic refrigerantia, & alvo, & exteriore corporis parte admovere convenit, & cautione adhibita, ut ne inhorrescat*; (intellige non esse frigida, clysteres, & balnea, *ne inhorrescat*, usurpanda) *Potiones quoque, & sorbitiones crebræ, & paulatim quàm frigidissimæ exhibendæ.* (Per illud *paulatim quàm frigidissima*, intelligendum est non esse in principio, sed morbo jam valde imminuto frigidas potiones propinandas.) *Alvus verò curanda; & si quidem quæ in ea continentur non subeant, subluenda, & per infusa quàm frigidissima vel quotidie, vel tertio quoque die refrigeranda.* Victus summè tenuis in hoc morbo imperandus est: Vinum rarò usurpandum.

HISTORIA

Biliosæ Legitimæ Leipyriæ.

„ INgentem Cystis Bilariæ intumescentiam à bile viridi
„ saturati coloris vidi anno 1677. Mense Augusto in
„ puero decenni, filio Dom. *Bruyere* mercatoris Lugdunensis,
„ quem extinxit febris leipyria ab inflammatione hepatis,
„ cujus extremi lobi omninò nigricabant, præcedente Cho-
„ lerâ morbo. Cystis fellea ovum gallinaceum magnitudine
exæquabat, bile viridi coloris olivaris turgida, eâdem
distenti cholidochi pori, quâ etiamnum oblita erat tota
pars hepatis cava, præ viscidítate, & lentore ibi subsi-

ſtens. ;, Theoph. Bonetus *Anat. Pract.* lib. III. ſect. IX. *De Cholerâ Morbo.*

HISTORIA

Bilioſæ ſpuriæ, ſeu imperfectæ Leipyriæ.

MErcator Antonius Oliverius 15. Julii 1723. ob nocturnum latronum invadendi tentamentum forti terrore perculſus, poſtridie in febrem incidebat, quæ duplicis, ſed intermittentis tertianæ indolem retulit, cum inſomnibus noctibus, virium proſtratione, oris amarore, nauſeâ, & bilioſo identidem vomitu. Sextâ die febris erat continua cum ſiti intenſa, linguâ bilioſo pigmento oblitâ, urinâque ictericâ. Propinato cathartico multa, ſaturatiſſimaque bilioſa dejiciebat, craſſa, atque in primis ſpumoſa. meliùs habuit. Ad finem ſeptimæ ingraveſcebat, cum urinis impensè croceis, ſimulque flammeis. Inter octavæ initia Phlebotomia inſtituebatur, cujus interea diei terminus turbatiſſimus extitit. Nonę principio exteriora omnia frigida facta ſunt, immerſus enormiter pulſus vix micare videbatur, celerrimus cæterùm, ſummè frequens, & inæqualis, cum lingua ſicca, nigraque, ſqualida facie, & opacis urinis. Accedebant profuſæ per alvum ſeri tenuis & crudi, ferè ſinceri, vix ſubflavi dejectiones: ſudavit frigidum, & lentum: mente non bene conſtabat: ſpiritus aderat gravis. Validiſſimæ ad totam cutem frictiones præſtabantur: Ad dorſum, ſcapulas, lumbos, & femora cucurbitularum, uberiùs indè atque profundiùs ſcarificatarum agmina affigebantur, fortiterque divellebantur. Valentiora propinabantur cardiaca, diaphoreticis alexipharmacis intermixta: diluentia multa ex ſcorſoneræ, ſcabioſæ, contrayervæ & ſimilium additione animata calidè epotabat; Ut ad finem ejuſdem diei diluta

ſatis,

ſatis ; cicuratâque efferatâ , ſimulque in viſceribus concreſcente , eâdemque deleterio penè more laceſſente bile , redditâque ad corporis habitum æquiori ſanguinis undâ , extremitates corporis recaleſcerent , pulſus æqualior , vividiorque redditus elevaretur ; & facies naturali ſimilior evaderet. ſymptomaticæ dejectiones deſiſtebant. Decimâ dormiebat. Aperta vigebat febris : Jamque bilioſis craſſis , & ferè concoctis profluebat alvus. Undecimâ valida febris cum univerſali calore fervebat. Quædam ad dextrum Hypochondrium renitentia. Duodecimâ purgatus eſt. Multa dejecit partim à cathartici ſtimulo expreſſa , & cruda , partim verò concocta bilioſa. Decimâ tertiâ febris adhuc vehemens cum aſſidua ad alvum irritatione crudorum. ad decimæ quartæ principium pauca ſed concocta per alvum fluebant: Hinc critica univerſalis ſudatiuncula cum levamine videbatur ; ſomnoque identidem blandiſſimo perſeverabat febris uſque ad decimam nonam cum largis , concoctiſque bilioſis dejectionibus : Vigeſimâ tandem per opportunum catharticum coctis bilioſis uberrimè excretis , judicatus eſt. Ægrotantem hunc mecum aliquando inviſebat Cl. D. Pacchiaudus Regiæ Matris Conſiliarius & Medicus. Nunc expedit , ad reliqua Guidettianæ Diſſertationis loca reditum facere, atque in eadem Scholiis , noſtriſque Animadverſionibus adhuc exornanda ſedulò pergere. Hęc quidem , præcipuis hepatis , & bilis hactenus exaratis Morbis , eorumque interpoſitis in prolixam ſeriem diſputationibus locum dantes , longiſſimo certè omiſimus intervallo , ac ferè fuiſſe obliti , videri poſſemus. *Cortex Peruvianus quacumque formulâ adhibitus in hisce morbi ſtadiis nullius efficaciæ mihi ſemper viſus eſt , & ſæpe noxius ; ad quem è contrà veluti ad ſacram anchoram confugio , quoties poſt elutriatam bilis cacochymiam , cutis mollitiem ſuam , & perſpirabilitatem adhuc ſervat, & quando exquiſita magis , & mitior eſt Tertianæ indoles.*

 Adhi-

Admonitio de febrifugo. Adhibendas in omnibus Biliosis febribus, earumque diversis temporibus cautiones in nostro de occasione febrifugorum Tractatu fusiùs recensebimus.

15. *Quamvis autem singulis ferè annis, ut diximus, febres hasce biliosas æstate, vel autumno remigrari videamus; aliquando tamen epidemicæ debacchantur, magis exitiales, ut observabam anno* 1711. *in oppido Sanbenigni. Febres tunc erant in quovis subjecto Tertianæ vel simplices à principio, & inde duplices, vel ab initio duplices remittentes, & inde continuæ. Stipabantur omnes symptomatibus jam recensitis, idest anxietate, hypochondriorum molestiâ, lumborum gravitate ad dorsum propagatâ, capitis dolore pulsativo, nauseâ, vel vomituritionibus, & similibus. Et nisi in morbi primordiis per superiora evocaretur biliosa colluvies, tractu ægritudinis excitabantur diarrhœæ biliosæ ægrè sanabiles, sæpè lethales, pacantium, & narcoticorum fræno reluctantes. Mirabile dictu, quantùm profuerit illis avertendis emeticum tempestivè datum; quotquot enim eo utebantur cum copiosâ biliosorum expressione, paucis imposterum egebant ad salutem, nec diarrhœis conflictabantur; vel si fortè urgebat ultrò febris, per sectionem venæ malleoli, vel salvatellæ ut suprà innueram, vel per hirudines ano affixas, decocta amaricantia; cathartica cholagoga, & demùm per febrifuga tutò evadebant. Qui hoc ritu, præsertim emeticis tractari non patiebantur, ferè omnes peribant. Huc ideò non pertinet vulgatum illud Clinicorum axioma:* " emetica citiùs, „ cathartica verò tutiùs operantur. „ *enim verò quum biliosa cacochylia per æstatem evocanda occurrit, non modò* " citiùs „ *sed &* " tutiùs „ *opitulantur vomitiones; nam per breviora ventriculi, & œsophagi itinera, accitis musculorum comprimentium potentiis eliminantur vel è penitioribus viscerum latebris recrementa hujusmodi resinosa, quæ, si catharticis ad anum ducantur per longas, atque anfractuosas intestinorum vias solâ actione, heu debiliori virtutis peristalticæ, ut ut stimulis purgan-*

tibus

via has ſuadebat, tum etiam quia, præter epidemicam cauſam biliferam, acceſſerat tamquam procathartica nocturna per apertas feneſtras refrigeratio ante ægritudinem ſæpiùs captata. His applicitis, nec ſuffragantibus, urgebant ulterius febris, cutis calor deurens, anxietas, jactatio, vigilia, urinæ coloratiores, & ſimilia. Injiciebantur clyſteres, non omiſſis alexiteriis, & paregoricis diligenti ſervato regimine. Die decimo miſſus eſt ſanguis de ſaphæna ultra libram, nec-dum apparuit ſalutis radius. Noctem egit inſomnem cum mentis emotione, & hypochondriorum tenſione per totam undecimam. Ut ut autem nihil intentatum relinqueretur ad cohibendum delirium, & ulteriorem ataxiam, non datum eſt avertere; imò ſequentem noctem æquè vigilem peregit, & de ridiculâ conſpicuæ per mentis alienationem dignitatis poſſeſſione ovans, lecto contineri vix poterat per robuſtum aſſiſtentem. Unum tandem par omnibus fuit caſſiæ dilutum tribus hauſtibus amicorum induſtriâ deliranti propinatum horis matutinis duodecimi diei, quo, licèt ſedes aliquas Bilioſas habuerit aſſumpto vix reſpondentes, cœpit tamen ſub veſperas minùs febricitare, mente conſtare, & noctu quieſcere; ſic nullo ulteriùs ſuperveniente paroxyſmo, nullâve criſi, omninò convaluit. Ad præcavendam recidivam uſus eſt per dies aliquot pul. chinæ chinæ ℨi. ſal. abſynth. ℈i. in ℥iiij. aq. ſcorzon. bis in die.

Hiſtoria hæc eſt legitimæ pernicioſæ Tertianæ ex efferatâ bile, atque per vaſa omnia plurimis pervicaciç modis excandeſcenti. Exempla aliquot pernicioſarum hujuſmodi Tertianarum habeas inferiùs in Epidemiâ Bilioſâ anni 1718. Cęterùm inſontem in quibuslibet hominum morbis Lumbricorum in inteſtinis hoſpitantium præſentiam, vel prævium, vel ſuccedentem ſtationem luculenter demonſtrabimus in peculiari diſſertatione, quæ prelis parata jam eſt: de Tæniâ hominis, aliiſque ejus vermibus.

Admonitio de tertiana pernicioſa, & humanis lumbricis.

18. *Verùm ex hac hiſtoriâ poſſet quis objicere, me febris malè moratæ ex coagulatione ſanguinis exemplum adduxiſſe potiùs,*

quàm biliosæ. Nec jam confessa diffiteor, cùm ex accidentibus, & concaussis emergat paritas aliqualis. Attamen hoc asserere non erubesco, quòd, si malignitatis larvâ adductus remedia tantùm alexipharmaca apposuerim, non evocatâ Bilis viscidâ illuvie, pessum erat itura tota vitalis machina; particulæ etenim bilis acriores etiam atque etiam per febriles effervescentias extricatæ, fracto lymphæ lentescentis compede per universam fluidorum massam palantes symptomaticam irruptionem, aut funestam metastasim attulissent, non dubito (datâ epidemicâ constitutione) quoties tumidiore torrente da..um foret excurrere.

SCHOLIUM II.

De perniciosis Tertianis ab exquisitè malignis distinguendis Admonitio.

REverà febris hucusque descripta illarum naturam sortitur, quę (ut superiùs innuimus) apud vulgum malignæ legitimæ, incautè satis deprædicantur, quum evincat contrarium universalis in crebriori earum dominatu febrium dumtaxat intermittentium constitutio; tùm hæ à leviori quocumque cathartico, aut opportunè exhibito febrifugo, citò, tutóque deleantur; nec nisi à majori, aut minori in ægrotantibus liquidorum, aut solidorum irritabili indole, mobilitate, elasticitate, aut Bilis delinquentis copiâ, aut ejusdem majori, minorive momento, majores etiam, aut minores sint, earundem febrium, & symptomatum ferìtates, & pervicaciæ. Quamobrem eadem febris, quam nempe ejusdem naturæ caussa progignit, & fovet, nunc veluti simplex intermittens obversatur, nunc duplex evadit; in aliquibus simplex subcontinua fit, in aliis perniciosa &c.

19. *Porrò non datum est pari successu opem ferre difficulter vomentibus, aut uterogerentibus, ideò nec ipsi uxori meæ charissimæ, quæ pari febre, parilibusque symptomatis ultimâ Julii die ejusdem æstatis correpta, suppariá exigebat auxilia, ni provecta nimis gestatio obstitisset. Hanc usque ad diem quintum mitioribus remediis levare curabam; sed in consilium vocato Do-*

ctore

via has suadebat, tum etiam quia, præter epidemicam causam biliferam, acceßerat tamquam procathartica nocturna per apertas fenestras refrigeratio ante ægritudinem sæpiùs captata. His applicitis, nec suffragantibus, urgebant ulterius febris, cutis calor deurens, anxietas, jactatio, vigilia, urinæ coloratiores, & similia. Injiciebantur clysteres, non omißis alexiteriis, & paregoricis diligenti servato regimine. Die decimo mißus est sanguis de saphæna ultra libram, nec-dum apparuit salutis radius. Noctem egit insomnem cum mentis emotione, & hypochondriorum tensione per totam undecimam. Ut ut autem nihil intentatum relinqueretur ad cohibendum delirium, & ulteriorem ataxiam, non datum est avertere; imò sequentem noctem æquè vigilem peregit, & de ridiculâ conspicuæ per mentis alienationem dignitatis possesßione ovans, lecto contineri vix poterat per robustum aßistentem. Unum tandem par omnibus fuit caßiæ dilutum tribus haustibus amicorum industriâ deliranti propinatum horis matutinis duodecimi diei, quo, licèt sedes aliquas Biliosas habuerit assumpto vix respondentes, cœpit tamen sub vesperas minùs febricitare, mente constare, & noctu quiescere; sic nullo ulteriùs superveniente paroxysmo, nullâve crisi, omninò convaluit. Ad præcavendam recidivam usus est per dies aliquot pul. chinæ chinæ ℥i. sal. absynth. ℈i. in ℥iiij. aq. scorzon. bis in die.

Historia hæc est legitimæ perniciosæ Tertianæ ex efferatâ bile, atque per vasa omnia plurimis pervicaciç modis excandescenti. Exempla aliquot perniciosarum hujusmodi Tertianarum habeas inferiùs in Epidemiâ Biliosâ anni 1718. Cęterùm insontem in quibuslibet hominum morbis Lumbricorum in intestinis hospitantium præsentiam, vel præviam, vel succedentem stationem luculenter demonstrabimus in pe-…i dissertatione, quæ prelis parata jam est: de Tæniâ …inis, aliisque ejus vermibus. *Admonitio de Tertiana perniciosa, & humanis lumbricis.*

3. — *Verùm ex hac historiâ poßet quis objicere, me febris maioratæ ex coagulatione sanguinis exemplum adduxisse potiùs,*

Anno 1707. *hic in Patriâ vigebat ipsissima , ut ita dicam , Epidemia biliosa , quâ affectæ prægnantes , alibanthas adibant. Una superstes fuit Domina Laura Pignoca athletici habitûs recèns tunc vidua , quæ gestationem ignorans , valida quævis admisit remedia , tàm emetica , quàm subductoria , etiam repetitam de saphana sectionem , hirudines applicitas , & similia cum euphoriâ citra abortum. Exactâ decimâ quartâ , suscepit usum corticis peruviani ad* ℥ij *bis in die per triduum , exinde ad* ℥j *pro dosi semel in die cum conser. flor. cichor. Mox eruperunt menstrua copiosa , & bene colorata , quæ per dies quadraginta , quibus utebatur cortice dicto , fluxerunt citra virium labem ; imò cum earum restauratione augebatur in dies carnosus , ac floridus totius corporis habitus , sed & venter tumebat , adeò , ut ipsa hydropem à nimio fluxu obortum pertimesceret non sine amicorum cachinno , qui eam pancraticè valentem aspiciebant. Hujus rei particeps factus , eam diligenter interrogavi , cúmque nìl prorsus animadverterem saluti oppositum monui , ut chinæ chinæ usum jam satis iteratum omitteret absque timore recidivæ ; quo facto , statim sufflaminatus est fluxus , & elapso semimense , certior fuit gravidationis suæ per fœtus gesticulationes , quem ad consuetum tempus nonimestre salubriter gessit , favente Deo omnipotente , cujus imperscrutabili judicio ducta est manus medica ; nam proculdubio , si curationis tempore innotuisset conceptio , à validioribus remediis abstinere tenebar , fortasse malis ægræ rebus.*

Hoc tamen exemplo non ducor ad credendum , posse audacter in usum vocari allata præsidia uterogerentibus indiscriminatim ; nam reapsè ex millibus una ferendo par esset citra abortum. singulare hujus mulieris robur in fovendis , sustinendisque fœtibus jampridem mirabar , cùm contigerit anno 1702. *hanc dysenteriâ nonimestri vexatam , quasi syntecticam concepisse , novemque adhuc mensibus inde sequentibus gestationem cum torminibus dysentericis (imò & pleuritidem secundo conceptionis mense obortam , cujus gratiâ bis de cubito missus est sanguis) sustulisse*

usque

usque ad maturum puerperium, cujus beneficio plenè convaluit; quod Celso observatum legimus lib. 2. cap. 8. „ Acria tormina „ quidem periculosa non sunt, si sanguis, & strigmenta des- „ cendunt, dum febris, cæteræque accessiones hujus morbi ab- „ sint, adeò ut etiam gravida mulier non solùm reservari possit, „ sed etiam partum reservare.

SCHOLIUM IV.

QUemadmodum in Gravidis, quæ biliosâ febre præcipuè de genere intermittentium conflictantur, Peruvianum corticem, alio non obstante, quàmcitiùs adhibendum esse, inferiùs in epidemicæ febris descriptione exponemus; ita in iisdem catamenia regularia, aut irregularia absque ullo discrimine perfluere interdum posse ex anatomicâ inspectione compertum est, quâ quidem instruimur, uterina sanguinis emissaria non tantùm ad fundum uteri, sed quędam ad cervicem vaginamque aperiri. Cæterùm non est medentibus insolens gravidarum, diuturnis dysenteriis cum gestationis incolumitate afflictarum, inspectio. *Aliqua de inspectione gravidarum.*

21, *Cùm de provocatis menstruis à cortice peruviano inciderit sermo, conticere non debeo me tres alias observasse mulieres inter usum dicti corticis abortum passas. An id à summâ illius amaritie, vel aloëticâ virtute reserandi vasorum oscula processerit; an ab aliis internis caussis, utique nescio; Mihi tamen adeò imposuit, ut illum Gravidis vix audeam proponere, nisi urgeat necessitas. An id ipsum fuerit aliis compertum, ignoro. Hæc obiter dicta sunto.*

SCHOLIUM V.

UTerinis, aliarumque etiam partium hæmorrhagiis opitulantem aliquando peruvianum corticem perspeximus: quod ideo directæ ejusdem ad menses, & abortus provo- *De variis peruviani corticis usibus Animadversio.*

candos efficaciæ ſuſpicionem delere poſſe videtur. Non inficior tamen (quod Praxis me ſæpiùs edocet) corticem hujusmodi pallidis virginum coloribus, indeque, & menſium ſuppreſſionibus prodeſſe, illis tamen, quibus non frigida, languida, mucoſa, aut obſtruens cauſſa, ſed vaſorum contractio, illaqueatio, &, ut dicitur liberiori vocabulo, *criſpatura*, adauctum uno verbo ſolidorum momentum incunabula præbuit. Revera ſtimulis cicurandis ſpaſmodicis, ſolidiſque hoc pacto ſtrictioribus redditis relaxandis in hypochondriacis, hyſtericis, colicis, ſtomachalibus, ipſiſquemet epilepticis, doloriferis, aut non doloriferis, fixis, aut vagis, univerſalibus, aut particularibus affectibus, in ipſo inſultu, vel ante, aptè ſuccurrit Peruvianus cortex; ut in noſtro de febrifugi occaſionibus Tractatu liquere poterit. In ſpaſmis abdominis univerſalibus, aut ſolùm inteſtinalibus clyſteres ex infuſione Chinæ-chinæ in aquâ ceraſorum nigrorum fauſtè ſublevantes non ſemel obſervavimus. Quod autem antiſpaſmodicum eſt paciferum eſt, & componens, non verò ſolvens, aut impellens.

22. *Sed jam ex inſtituto eſt, ut redeam ad allatam obſervationem ſanguinis extracti per exploratricem phlebotomiam initio febrium bilioſarum. Si itaque non ſincerus, floriduſque appareat concretus ſanguis liberâ inciſione eductus, ſed variegatus, aut lenteſcens ferè gelatinoſus (quod raro æſtivis temporibus, aliquando per autumnum) efferos adeò non metuo bilioſi recrementi raptus, ſed vel à phlebotomia celebrata, aut repetenda levamen accedet, vel ſaltem morbus inducias dabit, ut queat medicus cum minori ſollicitudine ſuppetias ferre. Vomitorium tamen non omitto, niſi ægri naturalis conſtitutio ferendo non ſit, vel vomendo ſit impar, tuncque catharticum cholagogum ſubrogo, reliquiſve remediis alterantibus utor juxta indicationum exigentiam ſervato delectu.*

SCHOLIUM VI.

ET sanè gelatinosas crustas, aut intimum liquamen rarissimè æstatis, & autumni tempore, plerùmque verò Hyeme, & Vere sanguis extractus exhibet: illis autem tempestatibus lucidus solùm, durus, compactusque obversatur; frequenter absque innatante sero, præcipuè in juvenibus, & bilioso dominatu constitutis: aut si serum innatat, id flavum, & biliosum est, seu tamquam urinosum saturatum.

De varia extracti sanguinis habitudine.

23. *Quòd si febris in subjectis non admodum plethoricis, attamen Picrocholis accendatur, in quibus inanis sit metus, ne vasa per repetitas vomitorii pressuras nimiùm distendantur, aut rixim patiantur, tunc abstemius sum à sanguinis detractione, utpotè quâ recrementa biliosa semel à sanguinis consortio rejecta postliminiò revocari satis superque sim expertus decursu annorum ultra viginti praxeos meæ; quæ recrementa, tamquam exotica non amplius sortiuntur intimam cum sanguine miscelam, sed ab hoc veluti bajulata varias impetunt partes, & nisi assiduis in eas illisibus discerpantur, & validis naturæ conatibus in febrili effervescentiâ comminuantur, & dissipentur, viscus aliquod, præsertim pulmones adoriuntur, in eoque suam ludunt tragœdiam eò sæviorem, quò graviorem inierint virulentiam à prægressâ in latibulis suis fermentatione, ita ut (si ab animatis ad inanimata liceret aliquando arguere) dicerem vidisse nunquam excitatas ab alveario suo apes, aut vespas turmatim irruere in truncum aliquem, vel parietem rapidiori volatu, ac soleant ipsæmet biliosæ particulæ ab infernis latebris excentratæ in superiores erumpere partes per concessum in sanguine spatium, & citatiorem circuitum. Nec ineptè sunt effati Arabes medici vetustiores, quum dicerent "sanguinem esse frenum bilis", Malo idcircò vomitorium dato intervallo repetere, interponendo diluentia intùs sumpta, & applicitos fotus, atque per vices subsidia san-*

ſanguinem inſtaurantia, quàm totam evertere fluidorum maſſam incautâ phlebotomiâ, quæ ſi ſemel fuerit inſtituta, neceſſitatem affert eam repetendi progreſſu morbi, cum virium jacturâ, & incertâ aleâ.

SCHOLIUM VII.

De vario miſſionis ſanguinis in bilioſis morbis eventu.

EQuidem nullum in medica ſcientiâ auxilium eſt, cui, ſupra miſſionem ſanguinis, tam varii, iidemque oppoſiti effectus in bilioſis morbis debeantur. Bilioſæ ſiquidem febres, earumque graviora ſymptomata nunc per phlebotomiam vehementer exacerbeſcunt; & in ſubitum æger, atque inexpectatum vitæ diſcrimen quandoque projiciatur; nunc ambo promptè expeditéque ſublevantur, nunc ambo intacta, ſibique, ut prius, æqualia relinquuntur. Promovet in deterius phlebotomia, quum, acutis extantibus ſymptomatibus, & febre, delinquens bilis non adhuc diſploſa, ſed facilis, promptaque ad exploſionem, inducto per miſſionem ſanguinis liberiori in arteriis, & venis ſpatio, & tantâ fluendi ſemotâ reſiſtentiâ, quantum eſt emiſſi ſanguinis momentum, vaſa omnia liberiùs diſcurrit, & prætergreditur uſque ad facillimam per peculiares partes ineundam exundationem. Subvenit Phlebotomia quum jam anteà rarefacta, & diſploſa bilis ſanguineum volumen tumefecerat; ipſumque adeò naturalibus vaſorum perimetris impar reddiderat, ut ultra ordinariam menſuram turgens, urgenſque in eorum latera, eruptiones aliquas per corporis partes minitaretur. Tunc ſanè opportunè imminutâ per miſſionem ſanguinis totius univerſalis liquidi mole, depletâque quâdam ejuſdem copiâ, ſuperſtitis cujuslibet liquidi expeditiores evadunt per omnes circulos greſſus: aut modo oppoſito quum nimis compreſſus à vaſorum tenſione bilioſus humor, conſuetæ collectioni, ac ſecretioni obluctatur; quæ inde obtineri poſſunt, inarmatâ per phlebotomiam dictorum vaſorum reſi-

resistentiâ, seu, quod idem est, imminuto solidorum adaucto nimiùm momento. Non adversor interea proficere suo modo posse missionem sanguinis, vel per revulsionem in præsenti bilis palindrome, aut epigenesi à naturalibus visceribus ad pectus, vel ad caput, undâ hoc pacto vehentis sanguinis ad partes v. g. inferiores per phlebotomum determinatâ; vel per derivationem in ejusdem bilis, partem jam nobiliorem aliquam obsidentis, lentâ simpliciter indole; quo quidem præsidio ad hanc rationem usurpato plures removeri possunt resistentiæ ad ejusdem humoris refluxum in universalem circuitum. Erit autem indifferens phlebotomia, sive nihil noxæ, aut utilitatis inducens, quum febrifera bilis, nec rarefacta sit, nec valeat rarescere; quæ ideò per vasa majora, & per viscera æquali ordine confusa, post extractam sanguinis portionem eundem adhuc cum superstite misturę modum servabit. Ad summam: in biliosis affectibus missio sanguinis mala est, quum ex antiquorum effato biliosorum effervescentiam inducit. Quamobrem sicuti varius vitiatæ bilis status phlebotomiam nunc postulat, nunc rejicit, ita & alia medica auxilia. Quippe bilis duntaxat acrior alkalibus fixis, aqueisque simplicioribus, aut epicerasticis cicuranda est, atque eluenda; combusta, exsucca, & accensa serosis refrigerantibus, & attemperantibus corrigenda; lentior excitanda, attenuanda, abstergenda; frigidior, crudior, sive inertiùs viscida calefacienda, seu salino-sulphureo-volatilibus, aut amaris aromaticis exaltanda; vel tandem resinosa cum enervatâ propriorum salium saponariâ potestate nitroso-tartareo-diluentibus emollienda est; sulphura enim nonnisi interventu salium aquoso latici immiscentur, atque cohærent, ita olea saccharo, aut sale imbuta solvuntur in aqua communi, quæ aliàs separatim fluitarent. Quòd si morbosa bilis concocta sit, aut turgescens, catharticis promptè expianda venit, aut si per febriles circuitus policiens, febrifugi incantamento coarcenda.

24. *Antimonii nomen horrendum, vomendi actio nimis incommoda, inconcinna, & inurbana, nobilibus personis adeò sunt exosa, ut piaculum sit medicis id remedii genus eisdem proponere; intereà plurimi eorum moriuntur, qui, si per datum apto tempore emeticum permisissent gutturi suo concussiones nonnullas, orci fauces teterrimas evadere potuissent,*

SCHOLIUM VIII.

Pro vehementiori moderando vomitu præsidium à cucurbitulæ admotione.

IN vomitibus per artem vehementiùs excitatis, aut ex contumaci internâ caussâ præcipuè biliosâ acriùs exstimulante, opportunum, faustumque semper auxilium expertus sum ab admotione, horis aliquot protractâ, cucurbitulæ ad epigastricam regionem: quod etiam remedii genus catharticis potionibus, aut alimentis, si facilè per vomitum rejiciuntur, in ventriculo asservandis præstantissimum extat. Et sanè distentis, atque elevatis à cucurbitulæ opere communibus integumentis, conclusus ventralis aër rarefactus, ac diductus suum ad ventriculi latera pressionis momentum valde deperdit; Hinc hæc stomachalis utris latera à validiori ejus accubitu liberata, commodiùs ad exteriora se dilatando statum induunt oppositum vomitui, qui nempe in retractione ad interiora consistit. Cessat ideò ad illud tempus tota actio vomendi, ut ut superstes sit vomendi stimulus.

25. *Expiatis per superiora choledochis, saltem quantum dari potuit, satago per repetitos alterantium haustus subsidentem adhuc cacochyliam disponere ad evacuationem alvinam per catharticum exhibendum, ut brevì possim peruvianum corticem, aut aliud febrifugum implorare, dummodò urinæ saturatiores, aut ulla ex antedictis conditionibus usum ejus ocyorem non vetent.*

SCHO-

SCHOLIUM IX.

Alia de febrifugo admonitio.

QUibus in casibus febrifugum præsidium ad febres exigatur ante extranei succi preparationem, imò & vigente urinarum saturatione, in tractatu de occasione febrifugi abundè discutiemus. Quòd si cæterùm prolonganda veniat febrifugi administratio, fert omne curationis punctum alternatio præparantium remediorum, atque catharticorum.

26. *Febrifugi formula mihi familiaris hac est, vel parum absimilis conser. flor. cichor.* ℥ij *pul. chinæ-chinæ* ℥j *theriacæ Andr.* ℥iß *sal. absynt. & card. bened.* ā. ʒj *cum syr. è succo cichor. vel endiv. f. electuarium, de quo cap. æger* ʒiij *pro dosi bis, vel ter in die horis ij ante cibum, vel horis electis juxta ordinem paroxysmorum. Sæpè immisceo salem cent. min. vel pulv. ejusdem centaur. min. exsiccat., imò aliquando in gratiam pauperum hoc solo pulvere cum conservis, & Theriacâ in electuarium redacto fæliciter usus sum, sicut & pulvere gentianæ.*

SCHOLIUM X.

Facultas febrifugi corticis non in determinatis partibus, sed in toto, earumque omnium servatâ unione consistit.

SOla totius substantiæ febrifugi corticis usurpatio efficax est, cùm tota potestas in toto corticis composito consistat. It inutilia deprehenduntur salia chinæ-chinæ, spiritus, phlegmata, aliaque ejus principia per Chimicam Analysim, elicita; atque idcirco febrifugi pensum absolvunt corticis hujusmodi extracta, tincturę, & infusiones, quia integras adhuc, neque in essentialibus principiis solutas ligni hujusmodi particulas secum addunt, & in sanguinem deferunt. Non ita tamen res est de lignis aliis, radicibus, seminibus, fungis, aut productis à ligno resinis, purgandi facultate præditis; quorum quidem determinatis duntaxat particulis, putà resinosis, totâ agendi ratio demandata est:

24. *Antimonii nomen horrendum, vomendi actio nimis incommoda, inconcinna, & inurbana, nobilibus personis adeò sunt exosa, ut piaculum sit medicis id remedii genus eisdem proponere; intereà plurimi eorum moriuntur, qui, si per datum apto tempore emeticum permisissent gutturi suo concussiones nonnullas, orci fauces teterrimas evadere potuissent,*

SCHOLIUM VIII.

Pro vehementiori moderando vomitu præsidium à cucurbitulæ admotione.

IN vomitibus per artem vehementiùs excitatis, aut ex contumaci internâ causâ præcipuè biliosâ acriùs extimulante, opportunum, faustumque semper auxilium expertus sum ab admotione, horis aliquot protractâ, cucurbitulæ ad epigastricam regionem: quod etiam remedii genus catharticis potionibus, aut alimentis, si facilè per vomitum rejiciuntur, in ventriculo asservandis præstantissimum extat. Et sanè distentis, atque elevatis à cucurbitulæ opere communibus integumentis, conclusus ventralis aër rarefactus, ac diductus suum ad ventriculi latera pressionis momentum valde deperdit; Hinc hæc stomachalis utris latera à validiori ejus accubitu liberata, commodiùs ad exteriora se dilatando statum induunt oppositum vomitui, qui nempe in retractione ad interiora consistit. Cessat ideò ad illud tempus tota actio vomendi, ut ut superstes sit vomendi stimulus.

25. *Expiatis per superiora choledochis, saltem quantum dici potuit, satago per repetitos alterantium haustus subsidentem adhuc cacochyliam disponere ad evacuationem alvinam per catharticum exhibendum, ut brevì possim peruvianum corticem, aliud febrifugum implorare, dummodò urinæ saturatiores, ulla ex antedictis conditionibus usum ejus ocyorem non vetent*

SCHOLIUM IX.

Jibus in casibus febrifugum præsidium ad febres exigatur ante extranei succi preparationem, imò & viurinarum saturatione, in tractatu de occasione febriıbundè discutiemus. Quòd si cæterùm prolonganda febrifugi administratio, fert omne curationis punalternatio præparantium remediorum, atque catharti-
).

Alia de febrifugo admonitio.

Febrifugi formula mihi familiaris hæc est, vel parum is conser. flor. cichor. ℥ij pul. chinæ-chinæ ℥j theriacæ ℥iß sal. absynt. & card. bened. ā. ʒj cum syr. è succo vel endiv. f. electuarium, de quo cap. æger ʒiij pro do- vel ter in die horis ij ante cibum, vel horis electis ordinem paroxysmorum. Sæpè immisceo salem cent. min. lv. ejusdem centaur. min. exsiccat., imò aliquando in gra- pauperum hoc solo pulvere cum conservis, & Theriacâ in rium redacto fæliciter usus sum, sicut & pulvere gentianæ.

SCHOLIUM. X.

ı totius substantiæ febrifugi corticis usurpatio efficax , cùm tota potestas in toto corticis composito con- Ic inutilia deprehenduntur salia chinæ-chinæ, spi- phlegmata, aliaque ejus principia per Chimicam im, elicita; atque idcirco febrifugi pensum absolvunt s hujusmodi extracta, tincturę, & infusiones, quia in- adhuc, neque in essentialibus principiis solutas ligni odi particulas secum addunt, & in sanguinem defe- Non ita tamen res est de lignis aliis, radicibus, se- s, fungis, aut productis à ligno resinis, purgandi te præditis; quorum quidem determinatis duntaxat lis, putà resinosis, tota agendi ratio demandata est:

Facultas febrifugi corticis non in determinatis partibus, sed in toto, earumque omnium servatâ unione consistit.

Flavam bilem sputo admodùm permixtam apparere intra initia bonum : Quo quidem effato flavam Bilem cruentis in sputis inter initia apparentem celere jam coctionis principium, aut plurimam ad coctionem aptitudinem exhibere, proindeque missione sanguinis non esse interrumpendum naturæ inchoatum opus, intelligit. Prohibet insuper *lateris dolor*, si quidem, ut suprà effatus Hippocrates fuit, *tenuiter consistens*, seu levior, & vagus appareat, neque acutus, & punctorius. Prohibet denique anni tempus, si nempe æstivum fit, cum bile ad subitos, efferosque (ut alibi innuebamus) ex detractione sanguinis ineundos impetus, & orgasmos aptissima. Symptomaticam autem hujusmodi biliosarum pleuritidum à vitiato hepatico bilis fonte naturam designare Hippocrates non dubitat per illa: *sive aversum à cibis animum, sive sublata præcordia æger habeat.*

30. *Hujus sectator Martianus inter Veteres expertissimus hæc addit :* " *Præfatos dolores sæpiùs observavimus in praxi modò illam partem pectoris infestantes vagè aliquando desinentes, & paulò pòst insurgentes (id, quod importare verba illa Hippocr. tenuiter consistentes, puto) in quibus alii cibos fastidiebant, biliosâ materiâ os ventriculi infestante, & his dolores partem sinistram lateris plerumque occupant. Alii hypochondrium dextrum in tumorem elevatum sine manifesto dolore ad contactum invenimus, & his dolor partes dextras potiùs infestare solet, utrosque levi purgatione sedatos esse vidimus, non dubitantes à venæ sectione lædendos fore, utpotè per eam in venas evocaretur humor biliosus, undè majus malum. Hæc ille Antiparalog. fol.* 21. " *Feliciorem eventum ex vomitione biliosa pollicetur Riverius Prax. med. lib. VI. cap. 11. pag. mihi* 104: " *Vomitus biliosus, & copiosus in principio pleuritidis salutem prænuntiat. Levata enim natura ab illa evacuatione biliosæ cacochimiæ morbum faciliùs superat.*

31. Doctissimus Ballonius Epid. lib. I. pag. 78. habet : " *Major est pars pleuritidon, & dolorum lateris tum à conge-*

stione

nescens , ægros in vehementem , & furiosam animi commotionem agit : Hippocr. Prædict.

29. *In curandis affectionibus hisce peracutis non Doctorum hypothetica ratiocinia , sed cautum me fecerunt experientia , & ocularis inspectio , neque mihi satis probata est Doctorum quorundam traditio , quæ solis spiritibus peculiari veneno infectis , aut salium acidorum , & alcalicorum luctæ per tumultuariam ex primorum aculeis in alterorum poros , & sinulos vi inductis aggressionem , & succussionem , febrim , & quodlibet exurgens symptoma , aut phlogosim deberi docet , ablegatis humoribus ; quare herculeo corticis peruviani antidoto profligandas iri indiscriminatim hujus notæ ægritudines suadet , praviâ tantùm venæ sectione ad delendam spirituum , aut efferatiorum salium spasmodicam ataxiam. Enim verò subtiliores fluidorum particulas (quæ spiritus audiunt , & salia volatilia) utpotè activiores , magisque mobiles , esse paratiores ad concipiendam deflagrationem , & excandescentiam , atque impetus promovendos non inficior ; caussa tamen continens harum febrium & morborum ab ipsis dependentium (in hoc censu non veniunt febres ab insolatu , & animi pathematis , aut verè malignæ , aut pestilentiales , aut ab assumpto veneno , & similes) humorosa sat est , magisque adhuc materialis , incendii tamen capax , cujusmodi bilis est præ cæteris omnibus. Quare ad earum curationem rectè dirigendam utiliores sum expertus Veterum Humoristarum animadversiones praxi meæ magis respondentes , quarum nonnullas ad rem hanc omnino pertinentes non tædeat recensere.* Hippocrates hæc habet in Coac. Prænotionibus sect. 3. num. 491. „ *Lateris „ dolores in febribus tenuiter consistentes , & absque ullâ significatione venæ sectio lædit , sive aversum à cibis animum , sive sublata præcordia æger habeat. Quin etiam in corporis perfrictione torpescentes , non sine febre sanguinis detractio lædit, „ & cùm videantur leviùs habere moriuntur.*

SCHO-

concretio cum inflammatoriâ simul sanguinis habitudine comitatur; in quarum quidem principio à quibuscumque purgantibus abstinendum esse in IV. Acut. docet: *Quicumque ea, quæ inflammata sunt statim in principio morborum medicamento solvere aggrediuntur, hi de intento quidem, ac inflammato nihil auferunt; non enim remittit affectio, quæ adhuc cruda est; quæ verò morbo resistunt, & sana sunt, colliquefaciunt.*

Quomodo biliosæ, essentiales, aut symptomaticæ pleuritides à sanguineis, aut aliis quibuslibet diversi generis, aut pleuritides in genere ab hepaticis affectibus, interstinguendæ sint.

Cæterùm, multâ medentibus sagacitate opus est ad interstinguendos lateris dolores cum febre; cùm hi nunc à phlegmonosa exquisita, nunc à biliari pleuritide, interdum ab essentiali, quandoque à symptomatica, neque infrequenter insonte pulmone, aut vix in irritationum consensus perducto, ab hepatis phlegmone, aliove etiam minori affectu originem ducant. Et sanè vel ab ipso Hippocrate primo intuitu videntur confundi: Nam cùm à Senis oraculis sæpe prolatum sit, dolores lateris cum acutâ febre, & spirandi angustiâ, quò magis ad superiora versùs claviculam, & jugulum ascendunt, eò systrophicum magis, seu primarium pulmonis morbum patefacere; quò plus ad hypochondrium extenduntur, eò primariam in naturalibus visceribus affectionem indicare, &, si quà sit in thorace vitium, ab illis per irritationem propagari; hinc pleuritides in ascendentes, & descendentes dirimantur, quarum primis phlebotomiâ, alteris purgatione prospiciendum veniat; interea ex eodem Hippocrate dolores laterum cum febre ad jugulum, & claviculam cum spirandi difficultate protenduntur, totam mentientes pleuritidem, qui verè systrophes pulmonicæ non sunt, sed hepatici phlegmonis, aut hepatitidis symptomata. *Morbus hepaticus: dolor acutus in hepar incidit, & sub ultimas costas, & in humerum, & in claviculam, & sub mammam: & fortis suffocatio tenet &c.* ut in jecoris phlegmonis, atque hepatitidis Tractat. superiùs attulimus. Attamen divinus Senex in hoc statim, aliisque plurimis locis pleuriticum

& alcalicorum ſalium luctam, immixta amborum fragmina in tertiam enixi ſalini corporis ſpeciem tacitè coaleſcunt. Quòd ſi contrarii fautores ſalia alcalina, non minùs quàm acida, eſſe naturaliter cuſpidata depromunt, placitum noſtrum magis adhuc confirmant: interea notatu dignum eſt, duplex extare alcalium genus, alterorum ſcilicet, quæ obtuſa, vacuaque ſimpliciter ſunt, alterorum, quæ ſolidiora, rigidiora, & aſpera: Illa terrea corpora, ac merè paſſiva: hæc propriè ſalia, acidis non ſecùs activa, ſæpe & activiora. Prima quidem ſe acidis in quendam, ut ſuprà, vaginæ modum fortaſſe præbere non diſſentirer; ut quum corallorum pulveri ſuperfunditur acetum. ſed altera, ut ſal Tartari eliquatum cum ſuperaddito vitrioli ſpiritu immaniter efferveſcens, alio modo ſe gerere, neque diſſimili à propoſitâ hypotheſi explicari poſſe, omnino putandum eſt. Hanc digreſſiunculam famoſis ſalium hujuſmodi per praxim, & Chimiam diſcordiis, eiſque toto numero ſuperductis paradoxis debebam. Sed de invalentiâ horum principiorum ad naturales, aut præternaturales res perficiendas, aut explicandas conſulantur David de Beke, Barnerus, Tachenius ipſe, ipſeque Bohnius, & alii.

Cæterùm ut eò redeam, undè digreſſus ſum, atque Hippocraticam à Guidetto allatam ſententiam cum aliis ejuſdem Præceptoris textibus confirmem; In morb. vulgar. lib. 6. ſect. 7. iſta leguntur: *Incruenta ſpuentibus ſanguinis detractionem prohibet anni tempus, lateris dolor, bilis:* Dicit Senex: *Incruenta ſpuentibus*; non verò in cruorem ſpuentibus, quippe ſputa ſimpliciter cruentata ſuo jam pollêre poſſunt coctionis gradu: quòd ſi meracus ſanguis à pulmonibus per ſputa ejiciatur, tamquam ab inflammatoriâ Hæmoptyſi, aut in phlegmonosâ pleuritide ortum ducens, ſubitam ſanguinis miſſionem depoſtulat. Prohibet igitur *bilis*; quæ ſcilicet facilè, & copiosè in principio morbi cruenta ſpuentibus è pulmone ejiciatur: nam idem affert in 2. Prognoſt.

De tempore non mittendi ſanguinis in biliosa pleuritide.

Flavam bilem sputo admodùm permixtam apparere intra initia bonum : Quo quidem effato flavam Bilem cruentis in sputis inter initia apparentem celere jam coctionis principium, aut plurimam ad coctionem aptitudinem exhibere, proindeque missione sanguinis non esse interrumpendum naturæ inchoatum opus, intelligit. Prohibet insuper *lateris dolor*, si quidem, ut suprà effatus Hippocrates fuit, *tenuiter consistens*, seu levior, & vagus appareat, neque acutus, & punctorius. Prohibet denique anni tempus, si nempe æstivum sit, cum bile ad subitos, efferosque (ut alibi innuebamus) ex detractione sanguinis ineundos impetus, & orgasmos aptissima. Symptomaticam autem hujusmodi biliosarum pleuritidum à vitiato hepatico bilis fonte naturam designare Hippocrates non dubitat per illa: *sive aversum à cibis animum, sive sublata præcordia æger habeat.*

30. *Hujus sectator Martianus inter Veteres expertissimus hæc addit :* " *Præfatos dolores sæpiùs observavimus in praxi modò illam partem pectoris infestantes vagè aliquando desinentes, & „ paulò pòst insurgentes* (*id, quod importare verba illa* Hippocr. *„ tenuiter consistentes, puto*) *in quibus alii cibos fastidiebant, „ biliosâ materiâ os ventriculi infestante, & his dolores partem „ sinistram lateris plerumque occupant. Alii hypochondrium dex- „ trum in tumorem elevatum sine manifesto dolore ad contu- „ ctum invenimus, & his dolor partes dextras potiùs infesta- „ re solet, utrosque levi purgatione sedatos esse vidimus, non „ dubitantes à venæ sectione lædendos fore, utpotè per eam in „ venas evocaretur humor biliosus, undè majus malum.* Hæc *ille Antiparalog. fol.* 21. „ *Feliciorem eventum ex vomitione biliosa pollicetur Riverius Prax. med. lib. VI. cap. 11. pag. mihi* 104 : " *Vomitus biliosus, & copiosus in principio pleuritidis „ salutem prænuntiat. Levata enim natura ab illa evacuatione „ biliosa cacochimiæ morbum faciliùs superat.*

31. Doctissimus Ballonius Epid. lib. I. pag. 78. habet : „ *Major est pars pleuritidon, & dolorum lateris tum à conge-*

„ *stiam*

SCHOLIUM XV.

IN fellea pulmonum phlogosi, præ aliis omnibus, prodesse egregiè videntur oleosa præsidia, cumulatim, vel partitè propinata. Hæc sanè resinosam bilem placidè & pacatè solvunt, exstimulantem infringunt, atque ab ejus cuneolis intentum solidum emolliunt, ferventem temperant, abstergunt impactam; tum per inferiora, aut etiam blandè per vomitum deturbare apta sunt. Quòd si pleuriticus dolor nonnihil sub transverso septo descendat, emollientes fotus plurimâ cum utilitate adjiciuntur. *Oleosorum præsidiorum ac fotuum utilitas in biliari pulmonum accensione.*

„ 34 Paucis repeto: ubi præsens est Bilis orgasmus in vis-„ceribus abdominis, huic statim delendo omnino studen-„dum puto per idoneas excretionum vias, videlicet per su-„periores, si nausea, anxietas, cordis molestia, jectigatio, „hypochondriorum, lumborumque gravitas, aut similia „comperiantur, & naturalis ægroti dispositio obsequatur; „Per inferiores verò, si intestinorum murmura, humo-„rum turgescentia, aut devergentia ad alvum id suadeant; „magis adhuc si præluceant pepasmi, aut fluiditatis mate-„riæ signa; maximè si naturalis resistentia ad vomendum „dehortetur emetica. In quibus omnibus religiosè servan-„da sunt magni Senis præcepta sect. 4 Aph. 4: 6: 7: 10: „18: & sect. 1. Aph. 21, & 22. Secundo loco compescen-„dus est motus, & castiganda acrimonia bilis superstitis, „quæ per febriles commotiones appulit sanguini, vel ap-„pellit; Id assequimur paregoricis, demulcentibus, dilu-„entibus, & abstersivis. Hæc si opportunè præmiserit Me-„dicus, poterit curationem in reliquis perficere quavis me-„thodo rectè institutâ cum, & sine phlebotomiâ, sæpè „etiam solo cortice peruviano. Quod sanè haud asseque-„tur, si ipso febris principio symptomatum syndrome per-

„territus

„ territus chirurgicis ictibus dimicando nitatur
„ confodere, ut videre est in historiis sequentibus.

„ 35. Anno 1709. Mensibus Februario, & Mar
„ præcesserat gelidissima Januarii constitutio oris e
„ ritimis propagata) in oppido Sanbenigni, ubi tu
„ cinam faciebam, truculenta febrium, pleuritidu
„ boles populariter grassabatur (eandem luem ad id
„ pus per totam Italiam, aliasque regiones diffusa
„ runt); ad cujus profligationem repetita venæ s
„ mos est, de brachio implorata aliquibus erat va
„ ficua, aliis indifferens, pluribus noxia; sic & sa
„ tractus diversam in hac triplici ægrotantium spe
„ bebat superficiem, & consistentiam; Quibus m
„ tulabatur, fibrosa sanguinis portio in disco conc
„ titer compacta duro obtegebatur chorio, puris
„ æmulante, innatabatque expresso circumquaque se
„ fungi vetustioris lixivo immersi, ut oppidò cons
„ in veris atque exquisitis pleuritidibus: & reverà h
„ di pleuritici dolorem in alterutro latere magis fixu
„ gisque acutum percipiebant cum duritie pulsantis
„ tussi, sputo cruento, & similibus; pariterque reme
„ tipleuritica, paregorica, bechica, & venæ section
„ jam dixi, bene ferebant.

36. Quibus venæ sectio erat indifferens, sanguis
„ gelatinosam æqualiter & promiscuam consistentiam
„ bat: dolores eis in pectore obtusiores, tusses mag
„ pentes cum catarrhali anacatharsi, forti spirandi a
„ potissimùm sub vesperas, & per noctem, paribusque
„ tomatibus pleuritidem notham, & catarrhalem d
„ antibus; quâ tamen perpauci, senes utplurimùm
„ phlegmatici homines afficiebantur, iique meliùs re
„ incisivis, aperitivis, pectoralibus, seu expectorativi
„ internis, tum externis, calidè adhibitis, quàm per
„ botomiam sanabantur.

„ 37. In tertio tandem ordine constitutis à cruoris scilicet missione in deterius positis (hic erat major ægrotantium numerus) sanguis tam primâ, quàm alterâ incisione evocatus, eleganter rubellus post ejus concretionem remanebat; dolores erant vagi, tusses inanes, & molestæ, vel cum pauco sputo seroso, vel subflavo, aut subcruento per vim expresso; pulsus celer, & frequens, intensus calor; genarum color roseus, anxietas vehemens, sitis ingens, vigiliæ, & jactationes assiduæ; quodque pessimum erat, hujus classis pleuritici diem quintum non superabant, erantque omninò supervacanea quævis antipleuritica remedia, sic etiam topica applicantes, canebamus surdis, mortem, ne hilum retardantes. Qui nullâ tractabantur sanguinis missione, ad septimam, nonam, ad summum decimam protelabantur, ast itidem peribant. Hâc pleuritidis specie tenebantur corpora utriusque sexus vegetiora, in primis picrochola, floridioris ętatis, consistentem non excedentis.

„ 38. Ægrotantium internecione perterritus, seniorum adhibui consilium, librosque volutabam; sed nequidem his doctior factus, harum pleuritidum anomaliam sedulus meditabar; Cúmque harum genesis Boreæ immodicè constipanti, & stringenti, mox austro improvisè laxanti, & solventi esset imputanda, tamquam caussæ universali procatarticæ, atque indifferenti, certissimum hinc duxi unumquodque corpus juxta internas sui dispositiones phlogosi, aut systrophe correptum iri, vel phlegmonode, vel catarrhali, vel erysipelatode; cujus postremæ naturam porrò referebant pleuritides truculentiores tertię distinctionis adductæ. Quum itaque ad ęgrotos accersebar, symptomata singula, diligenti criterio, unicuique speciei respondentia perpendebam, & distinguebam. Quòd si forent æquivoca, unicam phlebotomiam explorativam de cubito ad aliquot uncias præmittebam: Si verò satis signa

Oooo „con-

„ concluderent affectionem esse erysipelatosam, sive biliosam,
„ omninò interdictâ venæ sectione, præsertim è venis supe-
„ rioribus, clysteres emollientes, & detergentes primitet
„ suadebam (vomitorium in iis, fateor, casibus propinare
„ non audebam, cùm de inflammationibus peracutis agere-
„ tur per hyemem debacchantibus, febri contemporaneis,
„ in subjectis juvenibus, si potissimùm aliqualis vasorum
„ depletio non fiebat. Quibus autem phlebotomia explorativa
„ præponebatur, & facilem habebant ad vomendum dispo-
„ sitionem, magno cum fructu illo utebar ex pul. rad. asa-
„ ri ʒß, sal. vitrioli ℈j oximel. simpl. ℥j in haustu decocti
„ pector. tepidi, vel ex aq. bened. Rulandi, & oximell. scyl-
„ lit. ã ℥j vel ℥jß cum aq. flor. sambuc.) mox dabam rob.
„ sambuc. ℥ß sal. prun. ʒj camphoræ gr. v, bis in die ho-
„ ris duabus ante cibum, vel quatuor ab hoc elapsis, super-
„ bibendo aq. scabiosæ, & flor. sambuc. ã. ℥ij frequenter
„ per diem, & noctem haustus calidi ex decoctionibus rad.
„ cichor. alth. scorson. scab. flor. pap. rhead. & nitro: In
„ plethoricis saphena aperiebatur; In omnibus Clysteres le-
„ nientes laudati horis matutinis repetebantur, & post cœ-
„ nam emulsiones ex sem. mel. pap. alb. sal. prunell. in di-
„ ctis aquis, addit. syr. viol. vel de nymphea, cum guttis
„ aliquot laudani liqu. vel tincturæ anodynæ. quartâ morbi
„ die [morbus jam dabat inducias] exhibebam lene ca-
„ tharticum ex cassiâ, & syr. ros. in decocto prunor. dul.
„ & pulpæ tamarind. tartar., vel cum sale polycresto, addi-
„ tâ persæpe infusione rhabarbari, queis ejiciebantur excre-
„ tiones copiosæ bilioso-serosæ, vel resinosę. Tantum in
„ dictis præsidiis emanabat levamen, ut ægris palpabile, &
„ adstantibus evidens præberetur. Ad tussim siccam, & tra-
„ cheæ irritationes compescendas singulare erat bechicum
„ ol. amygd. dul. rec. sine igne expressum, & ol. sem. lini,
„ addito sale prunellę, & camphoræ parvâ dosi; vel etiam
„ syr. viol. viol.. Hoc eclegmate alioquin ingrato utebantur
ægro-

„ ægrotantes, velut nectare ob ingentem utilitatem, quam „ hinc reportabant.

„ 39. Quibusdam febris vigebat adeò perennis cum in- „ genti exæstuatione, & minitatâ ad caput epigenesi, ut „ post aliqualem usum supradictorum ad quintum circiter, „ aut sextum morbi diem, non dubitaverim iterare sectio- „ nem saphænæ cum fructu, si semel fuerat instituta, vel „ tunc instituere, si nondùm celebrata. Tandem aliquando „ hoc ritu diligenter servato, sedatis irruentiis humorum, „ motibusque omnium compositis, aliud mihi non supere- „ rat, quàm juscula ex cichoraceis, scabiosa, capillaribus, „ & flor. pap. interponere, ut præparatâ ad cathartici repe- „ titionem viâ curationem absolverem.

„ 40. Dum hæc ex voto agebantur, mortuum audio mili- „ tem robustissimum Regiminis Draconum *Genevois* in dicto „ loco tunc commorantis, qui dolore dexteri lateris va- „ go, tussi siccâ, & reliquis symptomatibus memoratis cum „ acutâ febri vexatus, solâ phlebotomiâ quater, vel quin- „ quies iteratâ, ad libitum sui Chirurgi de venis brachii, „ absque alio remedio intùs sumpto, fuerat quinto die mor- „ bi extinctus. Arripui caussam dissecandi ejus cadaver, quod „ mihi lubens concessit Illustrissimus Dominus de *Grimotie-* „ *re*, qui Regimini præerat [quod anteà nunquam à nostra- „ tibus, impetrare potueram,] statimque ad opus manum „ apposuit D. *Gattus* Chirurgus noster, & aperto thorace, „ patuit vel lippis, & tonsoribus fellea conspurcatio, quæ „ totum pulmonis dexteri lobum obduxerat, velut crusta ex „ ovi luteo plasmata, & pulmonibus concremata, cujus cro- „ ceo colore inquinabantur pleura, mediastinum, Pericar- „ dium, & quidquid pulmonem attigerat, imò & cor ipsum „ in dexterâ sui parte. In thoracis cavitate ejusdem lateris „ effusam conspeximus quantitatem seri lixivi, & interna „ pulmonis substantia, quam totam deglubere curavimus,

„ atro cruore æqualiter imbuta livebat. Siniſter pulmo, „ & reliquæ partes naturaliter ſe habebant.

SCHOLIUM XVI.

De biliosâ, quæ ab antiquis decantatur, morborum causâ non quidem calidiori ſanguini, ſed ipſimet recrementitiæ, jam in hepate elaboratæ bili imputanda.

JUvat hîc incuſare inexcuſabilem plurium modernorum allucinationem, qui nempe ſuadere ſibi contendunt, Hippocratem cum antiquis pro febrili, aut determinatas partes præternaturaliter invadente bile, varioſque in iiſdem morbos ciente intellexiſſe, non quidem bilem illam recrementitiam, aut excrementitiam, ſed quemlibet humorem calidum, atque ad ineundas efferveſcentias proclivem, præcipuè ſanguinem ipſum calidiorem, & ſiccum, bilioſum ideò dictum. Enim verò non ſolùm propoſitum hujuſmodi à D. Guidetto extiſpicium contrarium evincit; quo nempe manifeſtè oſtenſum fuit, pleuritidem militis fuiſſe ex genuinâ bile, quę à bilioſo ſanguine, aut alio quolibet calido, ſiccoque humore diſtincta erat, flavâ, imò croceâ, recrementitiâ, ſeu ſi mavis excrementitiâ, progenitam; ſed ulteriùs plures Hippocratis, aliorumque principalium Scriptorum textus abundè confirmant. Ita ne infinitus ſim, aliquot duntaxat loca, ab Hippocrate in hunc cenſum elicita adducam. Primum ex lib. de nat. muliebr. decerpimus: *Si caput, venter imus, & lumbi doleant, bilis uteros infeſtat. Huic igitur medicamentum, quod ſurſum, & deorſum purgare poteſt, exhibere oportet, calidâ lavare, & quæ bilem purgent in ſubditis apponere.* Jam ergo intelligit Præceptor bilem à ſanguine calidiori, aliove quolibet humore diſtinctam, ſive propriè recrementitiam, aliquando à ſanguine ſecretam, poſtmodum eidem ad ciendum deſcriptum morbum refuſam: Quippe cùm medicamenta propriam bilem ſignatè purgantia imperet, atque phlebotomiæ mentionem haudquaquam inſtituat.

Alter locus lib. 1. de Morbis occurrit: "Febricitanti quidem, „ & bilioſo, ſi bilis ſuo tempore extrà diſperſa fuerit, bono eſt, ſub

„ ſub cutem verò effuſa, ac diſperſa ægroto toleratu faci-
„ lior, & medico curatu promptior. effuſa autem, ac diſſi-
„ pata, & in unam aliquam corporis partem incumbens ma-
„ lo eſt„ Nonne textus hujuſmodi multa medentibus notatu digna proponit, cauſſam ſcilicet febrium in bilioſis bilem eſſe; perfectas ejuſdem criſes per ejuſdem integras à corpore amotiones opportunè elicitas; imperfectas verò per eandem bilem debito pariter morbi tempore ſecretam à ſanguine, atque in cutem diffuſam, malas denique, ſive bilis ad determinata viſcera decubitus? Sed quod rei caput eſt, de ipſâ recrementitiâ bile totum inſtitui ab Hippocrate ſermonem apertè liquet, cùm iſta certè, non verò bilioſus ſanguis ad procreandum icterum effundatur.

Pariter ex lib. 1. de Morbis: " qui verò priùs ineſt, ut-
„ potè naturâ calidiſſimus in corpore ſanguis exiſtens, cùm
„ ex carnibus, & ventriculo incaluerit ſupra eum, qui jam
„ ineſt, ampliùs adhuc à bile, reliquum etiam omne corpus
„ calefacit. „ Tandem lib. de Priſca Medicina hæc docet:
„ Si amarus humor aliquis, quem bilem flavam nuncupare
„ ſolemus effuſus fuerit, quænam anxietates, æſtus, & im-
„ potentiæ detinent? quibus interdum liberati vel ſpontaneâ
„ purgatione, vel medicamento, ſi quid horum tempeſti-
„ vè contingat doloribus planè, & calore defunguntur. At
„ quandiù iſta ſublata, incocta, & minimè contemperata fue-
„ rint nullâ arte neque dolores, neque febres finientur. &
„ quibus quidem acuti, acres, & æruginoſi humores inſtant,
„ quinam furores, & viſcerum, ac thoracis lancinationes,
„ animique abjectio indè oriuntur? Neque priùs hæc quieſ-
„ cunt, quàm emaciati, dejecti, & aliis permixti fuerint.
„ multis autem, variiſque modis concoqui, permutari, te-
„ nuari, & in humorum naturam craſſeſcere poſſunt. Ideó-
„ que in iſtis & judicationes, & temporum numeri magnum
„ pondus habere mihi videntur. „

Itaque in his textibus (qui certè graviſſima ad practicam

Prænot: *In omnibus pulmonis & laterum doloribus sputum celeriter, promptéque expui convenit, sputoque valde flavum permixtum apparere.* Præcipuè cùm bilis à tempestatis fervore aliquando excitata, superveniente frigore, in pulmone, aliisque visceribus concrescat, hæreatque; etiam juxta illud Hippocratis de loc. in hom. sect. 4. *Ubi in thoracem ab frigore defluxerit bilis, existit.* Secundâ die sitis aderat continua, sed noctu molestior, & contumaces vigiliæ, cum majori spirandi angustia: Febris interea non vehemens, & calor ad exteriora mitissimus. Secta brachii vena est. Tertiâ die dolor molestior, nausea cum acerrima jactatione: tussiebat, biliosaque & sanguinea liberè, & copiosè expuebat. emeticum cathartico sociatum propinabatur. Pauca superiùs ejecit, plura inferiùs, atque exquisitè biliosa: omnia interim remissiora fiunt; sed quartâ die recrudescunt, cum habitu corporis non calido, sed potiùs frigidiusculo. Clamosa sitis; assiduus oris amaror, cum nausea, & ingentiori anxietate: tum subita ad cutim erumpens icterica effusio. Repetitum inter quintæ initia cum cathartico emeticum multa inferiùs ejecit biliosa crocea, undè valde levata est. Dormiebat: parum spuebat, commodéque respirabat. Evanescente symptomatico ictero æqualior, vividiorque cuti redditus color est: Dolor vix sensilis: Febris, & anxietas minuebantur. Sextâ die Febris recaluit, qualis nempe concoctionis morbi videretur occasio, sed cum celeri, vibranteque simulque intermittente pulsu, atque vehementiori jactatione. Turbatam priùs noctem transegerat. Clystere alvus emollita est, undè scybala primùm, sed summè flava, sive potiùs biliosa duriora tomenta dejiciebantur, dein liquida plurima non minùs biliosa fluxêre. Urinæ copiosæ, pallidulæ, sed crassę, post aliquam moram laudabile enæorema exhibentes. Quodpiam tensionis indicium ad dextrum Hypochondrium prodibat. Sæva sitis, cum arida lingua, & oris intolerabili pravitate; jactatio inprimis, sub eâque angor assiduus, cum flatuosa, ferè perpetua

tua comitante eructatione, frequentesque ad vomitum stimuli ęgræ negotium facessebant: nec deerat ex adaucta febre productus ingentior quoque universi corporis calor. Sextæ noctem non minùs insomnem egit: manè placidiusculo somno indulgebat; atque imminutâ febri assidua eructatio, frequens alimentorum vomitus, cum biliosis largè per alvum eliminatis, pulsusque intermittentia supererant. Diluentia calidiuscula epotabat. Urinæ adhuc copiosæ, sed coloratiores, & crassæ, multa concoctionis indicia laudabili suspenso perhibentes. Ad septimam febris, & calor mediocres: Nulla tussis: Manifestior dextri hypochondrii tensio, & ad tactum subobscurus dolor: Urinæ densæ, multæ, & ictericæ; nec non creberrimæ, simulque flavissimæ, & tomentosæ alvinæ dejectiones. Dormiebat. sitis cum anxietate minor. Octavâ omnia similia. Longum cholagogorum purgantium dilutum propinatur, idque copiosissima rursus, atque saturatissima biliaria viscidula, imo ad usque purgationis finem valde crocea, deturbavit.

Pulsus mollis, mitissimus calor; nulla anxietas, limpidus cutis color; atque deleta omnis in pulsu intermittentia. Ad Nonam bene habuit: Saturatas urinas, atque instar biliosi olei crassiores, pingues & unctuosas reddebat, tum novas, mediocriter viscidas, biliares excretiones: Neque penitus evanuerat dolor ad hypochondrium dextrum ex tactu se prodens. Pauca sitis, lingua mollior, & humidior: Modica febris: optima respiratio; sublataque tandem anxietas.

Decimâ & undecimâ exilis adhuc momenti febris aderat, mollis pulsus; neque ampliùs sensibilis prior illa in dextro hypochondrio ad tactum molestia: Urinæ pallidiores, sed simul multæ, crassæque, cum alvinis, spontè, & à clystere uberibus, continuò tenacibus, biliosis, croceisque profluviis. purgabatur duodecimâ, biliaribus plurimis solutis per sedem copiis. Ita postea res ad usque decimam quartam diem procedebant, excernendo, meliúsque habendo; quo tempore mor-

morbus; uti ante ſeptimam prædictum fuerat, judicabatur. Sequenti verò die alvus cathartico extimulata novas adhuc ſaturatorum bilioſorum perfectè concoctorum quisquilias deponebat. Urinæ tandem naturales, & copiâ mediocres; optiméque reſtituta valetudo fuit. In hanc ipſe curationem quartâ à morbo die ſuperductus eram. Clinicus fuerat Accuratiſſimus D. Moreni, Aulicus medicus; Illuſtriſſimuſque D. Fantonus noſter ſemel in conſilium adhibitus.

„ 56. Frequentiſſimè à bile, vel ſanguine bilioſo fieri pleuritides, & habere periodos tertianarias ex Galeno, & „ Avicennâ colligit Hieronymus Mercurialis vir doctiſſimus „ Prælect. Bonon. de rat. victus in morbis acutis pag. 394. „ Summi itaque momenti eſt, quod obſervabam de ſanguinis miſſione, quam Hippocrates commendat in verâ pleuritide, cui non competit purgatio, cùm ſit inflammatio ex „ ſui naturâ, ut ſcitè advertit laudatus Mercurialis loco citato ſuper Hippocratis textu: " *ſiccum autem fomentum &c.*" *& pag.* 403. *& textu ſequente* "*ſi verò dolor ad claviculam &c.*" „ & pag. 405., ubi admirandi Senis myſteria in curatione „ pleuritidis perpendens, hæc habet " *Dicendum eſt negotium* „ *mittendi ſanguinis tanti momenti eſſe, ut ſi rectè adminiſtretur, protinus ſalubritatem: Si error quispiam committatur* „ *exitium, aut detrimentum maximum afferat. Quapropter diligentiſſimus voluit eſſe Hippocrates in proponendâ miſſione loco, menſurâ &c.*" *& infrà repetit* "*Si ulla res eſt in medicinâ faciendâ, quæ judicium Medici requirit, & inſignes difficultates habet, certè eſt negotium hoc mittendi ſanguinem.*"

„ 57. Porrò deteſtabilis eſt imprudentia eorum, qui in „ morbi limine deſumptâ indicatione à dolore, tuſſi, & febre phlebotomias affatim repetunt, nullo ſervato diſcrimine etiam iis, quibus extractus ſanguis inſons obſervatur. „ Autumant complures duræ cervicis Empirici, pleuriticos „ morbos, cujuſvis naturæ ſint, qui acutiem aliqualem præ-

„ſeferant

in fine " Cùm pituita aut bilis collecta fuerit, putrescit...
„ & siquidem pus quàmcitissimè maturuerit, eruperit, sur-
„ sum vergat, ac totum expuatur, venterque in quo pus
„ erat considat, ac resiccetur, prorsus sanus evadit „ sequenti pag. 454 " In latere autem tubercula quidem oriuntur,
„ tum à pituita, tum à bile non aliter quàm in pulmone „
Idem in pag. 458. in fine, postquàm de pituita & bile ad latera impactis alloquutus fuerit, hęc addit " Cùm verò quæ
„ ad latus impacta sunt, putruerint, & per sputum reddita
„ fuerint, convalescunt: Quòd si & antiquum multum ad
„ latus impingatur, & aliud insuper accedat, statim mo-
„ riuntur „ Paginâ 459 " cùm verò ad se traxerit, túmque
„ bilis, tùm pituita sedem in pulmone fixerit, putrescit, &
„ in pus vertitur„ tum pag. 461 " ex morbo autem laterali
„ intereunt, cùm circa exordia, copiosa quidem pituita &
„ bilis ad latus impacta fuerit, multaque ex reliquo corpo-
„ re præterea affluxerit, quam neque spuendo propter copi-
„ am, neque putrefaciendo superare possit „ in Principio libri II. *De morbis* memorat morbum Hippocrates, in quo carnes putrescunt, atque ulcerantur, hinc *advenientem pituitam & bilem putrefaciunt, pusque gignitur.*

Cùm igitur tot locis asseveret Senex, fieri ex pituita suppurationem citra concursum cruoris, seu sanguinis purpureæ substantiæ; atque cùm in toto sanguine sua semper delitescat pituita, quæ imo potissimam ejus partem constituit; Jam igitur quum idem Hippocrates alicubi asserit *effusum sanguinem putrescere*, hinc *pus gigni*, intelligendus non est *rubrum ipsum* sanguinem suppurari velle, sed *albam* duntaxat, seu *pituitosam* partem.

Bilis verò suâpte naturâ non suppurat, ut aliis locis probavimus, licèt in suppuratione, quæ per pituitam conficitur, implicari non difficilè queat, atque hinc flavum suum colorem, interdum & amarum saporem exhibere. Fortè etiam per propriam misturam, & activitatem suppurativi motus in-

citamentum evadere. Ita pag. 450. cit. lib. 1. *de morbis* ait, in ſuppuratis in pulmone *ſputum ſolito amarius exiſtere*: & in Coac. *Qui cum ſputo bilioſo purulentum expurgant, diductumque fuerit aut permiſtum* &c. Jam ergo per ipſum diſtinguitur in ſputo ſuppuratum à bile, quę revera non ſuppurat.

Cæterùm in pulmonibus (ut diximus cùm de *Pleuritide*, & cùm de *Hepatis abſceſſu*) ſuppurationes, quæ quidem per ſputum judicantur, eſſe plerumque ſuppurationes primi generis, ſeu ſpeciales quaſdam coctiones, veluti pepaſmos, ex quibus non quidem verum pus, ſed puri duntaxat ſimile liquamen progignitur, ex quodam Hipp. textu de *victus rat. in acut.* ſatis confirmatur: *Cocta autem ſunt ſputa, cùm puri ſimilia fuerint*; *hæcque* coctionum genera alibi *ſuppurationes* apertè nominat. Tum ſuppurationes in hepate, aliiſque abdominis viſceribus (ut ſuis locis diſcuſſimus) eſſe ſemper ſecundi generis, ſive non revera à pepaſmo, ſed potiùs à corruptione; tum præcipuè folliculatas evadere, atque genuinos abſceſſus procreare, patet ex alio textu ejuſdem Senis lib. I. *de morbis* fol. 451 " effuſum autem pus in inferiore „ ventre generari haudquaquam poterit, velut in ſuperiore „ ventre fieri dictum eſt, ſed in tunicis, & tuberculis innaſcitur, velut à me dictum eſt „ Licèt interdum etiam (rarò tamen) ſuppurationes hujuſmodi, quæ nempe celeriùs in ſummè acutis obtinentur, per viſceris ſubſtantiam effundantur; juxta illud Hipp. in Coac. " ſuppuratorum autem „ quæ ſurſum ſunt [*Intelligit de hypochondriacis viſceribus*] „ alia quidem in tunica ſtabulantur collecta, alia verò ſunt „ in viſceribus ipſis diffuſa.

„ 43. Anno 1713. menſe Junio in oppidulo Fellecti epidemica febris Tertiana duplex cum comite pleuritide jam „ plurimos enecaverat. Hæc, inquam, eodem ſymptomatum ſatellitio ſtipabatur, ut mox adducta hyemalis anni „ 1709, ſed præterea excernebantur etiam ægritudinis tractu „ per alvum lumbrici in copiâ, ita ut cuidam medico placuerit

„ cuerit febres illas purè verminoſas indigitare, pariterque „ dolores lateris vagos à lumbricis excitatos effutire, & vulgaris oggannire ſuſurris contra ſententiam doctiſſimi D. Doct. „ Gulielmetti, cujus nutu pendebant ægroti, quive longâ „ edoctus praxi optimè callebat inflammatorias eſſe affectiones illas abſque lumbricorum culpâ, vel leviſſimâ; idcircò à venæ ſectionis auxilio recedere non patiebatur; piaculum eſſe ratus præcipiti morbo promptum adeò negare „ ſubſidium, ut eſt phlebotomia ab universâ Practicorum „ republicâ tantoperè commendata. Imò peracuti morbi „ celeritate adductus totam ſanguinis quantitatem, quam ferre vires valebant repetitis vicibus ante diem quartum educendam præſcripſerat, nihil omittens quò ad reliqua antipleuritica optimo regimine miniſtrata. Hoc tamen ſtudio morbi acutiem infringere, aut enervare minùs valuit. „ Quare ſolertiſſimus Doctor ignotum virus apertione alicujus cadaveris explorare decrevit, in conſilium vocatis D. „ Verluca Medico ſeniori doctiſſimo, D. Auguſta Doctore „ præſtantiſſimo, & me ipſo. Electum eſt autem ad ſpectaculum cadaver hominis annorum circiter triginta epidemicâ phlogoſi denati, quem generoſior Chirurgi mucro à „ fatali falce eripere haud potuerat. Diſſecto hinc indè, & „ elevato ſterno per D. Bertam celeberrimum noſtri temporis, noſtræque regionis chirurgum, pulmones ambos ſpectabamus croceâ, ut aſtantibus prædixeram, & cruſtosâ, „ ut jam innuimus antecedente hiſtoriâ, crematos ſorde, totumque mediaſtinum, totam pleuram, vaſorum tunicas, diaphragma, & quævis contigua corpora fulvo inquinamento „ polluta cum effuſione ſeri in utroque pectoris cavo. Diſſecto abdomine hepar invenimus in naturali ferè ſtatu, cyſtim tamen felleam inanem, cyſticoſque ductus, & bilarios „ omnino flaccidos, & exuccos; lienem turgidum, & obſtructum (cujus tamen paulatina obſtructio acutum morbum præiverat familiaris, & tolerata à pluribus menſibus,

Lobelii, chamedryos montano, gnaphalio &c. Hæcque
tam per ſuccos, decoctiones, aut infuſiones adhibita, (
per clyſteres injecta, aut etiam in bile acriori, arden
que per fotus uſurpata.

47. *Uxor Solutoris Antonii Rubei picrochola, gracilis,*
tis conſiſtentis, ædibus meis proximè inhabitans diarrhæâ bi
torminosâ, ferè dyſentericâ à diebus aliquot angebatur menſe
no ſuperioris anni 1718., *aſt nullo ſervato delectu, veſceb*
cibis quibuſvis etiam diſpeptis, nec non exercitiis domeſticis,
boribuſque ruſticis indiſcriminatim vacabat. Imò cùm aliqua
ſudore maderet, cryptam ſubterraneam ingreſſa, ibi per ſemi
rium immorabatur; hinc acriter conſtipata ſub veſperas ejuſde
diei de dolore punctorio ad latus ſiniſtrum, querebatur cum ſu
preſſione diarrhϾ. Ob allatam conſtipationis recentis cauſſam, ſt
tim miſſus eſt ſanguis de cubito partis affectæ, qui viſus eſt o
ninò inſons, & purpureus. Præſcripta ſunt antipleuritica, &
pectoralia intus ſumpta, & pectori illita. Nocte quievit, febr
erat remiſſa, dolor evanuit, & nulla pectoris apparebat anguſtia,
quare ſequenti die ulteriora ſprevit remedia uſque ad diem qua-
tum, quem præceſſit nox inſomnis cum anxietate, jactatione, ſi-
ti, tuſſi ſiccâ, febri intensâ, calore urente, reſpiratione anhelo,
voce depreſſâ, genis collapſis, & ſimilibus, ita ut die ipſo quar-
to hanc invenerim malè adeò moratam, ut de ejus ſalute co-
clamatum eſſe pronunciaverim; nihilominus celebratâ ſtatim ſ-
phænæ ſectione generosâ præſcripſi caſſiæ ℥ij ſolutas in ℔ij ſeri lactis
tartariſati ſumendas partitis hauſtibus poſt elapſas horas duas à
ſanguinis miſſione. Hoc cathartico facta eſt ſolemnis evacuatio
fœtentium excrementorum bilioſorum adeò ferventium, ut ipſa
in excernendo fateretur ignitas percipere fæces. Interim libera-
les diluentium hauſtus ſitienti concedebantur, poſtque abſolutam ca-
tharſim laudata aliàs præſidia ex ſambucinis, nitratis, campho-
ratis anodynis, in bolis, ſyrupis, eclegmatibus, & emulſioni-
bus interpoſita ſunt; fluxitque per tres ſequentes dies pro

ſtu-

„ Potiones ex decocto pectorali sitienti concedebantur ad
„ libitum , & horâ pomeridianâ incisam venam reseravimus
„ ad emissionem rursus ℥viij sanguinis impetuosè effluentis
„ ejusdem omnino conditionis , & urgente tussi spuebantur
„ sanguineo-flava , febris efflagrabat cum reliquis symptoma-
„ tibus. Vires nihilominus constabant , ita ut ab iis , &
„ ab exaltatâ morbi acutie indicationem desumentes , veriti
„ non simus venam iterum relaxare incunte nocte pro ter-
„ tiâ unius diei effusione sanguinis impetuosiùs adhuc prosili-
„ entis absque sensibili virium jacturâ. Post elapsam horam
„ à postrema phlebotomia alvus turbata est , & biliosa de-
„ posuit viscidula. Eâ nocte ægrotus noster laudabiliter quie-
„ vit, & decimo die ex diluto cassiæ tribus haustibus epoto
„ excrevit cum eximio levamine magnam bilis flavæ , &
„ viscidæ copiam. Prosperum auspicatus eventum , Infirmo
„ Domino valedixi, in patriam redux ; ast post dies aliquot
„ relatum habui à præclarissimo Assistente , opportunam adhuc
„ fuisse septimam phlebotomiam ad superandam undecimi
„ paroxysmi vehementiam, nocturnis horis similiter repeten-
„ tem , viribus id permittentibus ; nec minoris malitiæ no-
„ tas exhibuisse extractum sanguinem. His peractis, evictus
„ est morbus , pulsus percipiebatur validior , & interpositis
„ ad aliquot dies alterantibus ex rad. & herbis hepaticis ,
„ amaricantibus , & capillaribus, datum est opportuno tem-
„ pore catharticum pro repurgatione eradicativâ: & æger op-
„ timè convaluit.

„ Viden ergo , quomodo curationis processus juxta indi-
„ cationes versari debuerit primò ad minuendum orgasmum
„ vasorum ; secundo loco ad exturbandam per superiora ca-
„ cochyliam viscido-biliosam è visceribus epigastrii. Tertiò
„ ad cohibendum revulsivâ evacuatione impetum morbosi hu-
„ moris ad sanguinem rapti , & superiora petentis. Quartò
„ ad demulcendam bilis acrimoniam diluentibus , & epice-
„ rasticis , vias alvi leniendas emollientibus , & sputi erup-

„ ſuperiora juxta allatam ſententiam §. 30. hujus diſſert. ex
„ Riverio prax. med. lib. VI. c. II. &c. niſi obſtitiſſet natu-
„ ralis in ægroto vomendi difficultas. Quòd ſi quis addat
„ potuiſſe utiliter celebrari ſanguinis miſſionem de venis in-
„ ferioribus poſt tentatum emeticum: hic profectò non inep-
„ tè hariolari mihi videtur.

„ 50. Simillimam ægritudinem ab iiſdem cauſſis inductam
„ pridem curabam in D. Gatto Montanarienſi, cui pulſus in-
„ termiſſio cum reliquis graviſſimis ſymptomatibus acceſſerat.
„ Ad integram tamen hujus ſolutionem nedum bilioſa diar-
„ rhœa, ſed & inde ictericę urinæ affatim erumpentes judi-
„ catorię fuerunt. Id autumnali tempore.

SCHOLIUM XXIV.

De urinis biliosorum.

QUemadmodùm in ictero urinæ, quæ bile ſaturatiores ſunt, & medentium aſpectui injucundiores eſſe plerumque ſolent, non ſanè quòd plurimam iſtæ morbidæ bilis copiam è corpore non eripiant, atque ſubducant, ſed quia, ſignorum more, uberrimum ejuſdem bilis ſuperſtitem perennè apparatum teſtantur; Ita in aliis omnibus bilioſis morbis ictericæ urinæ, quæ ſcilicet abſque icteri præſentiâ croceæ, craſſæque ſunt, rubentes, ſaturatæ, atque etiam in æſtuoſis febribus lateritiæ, cùm ipſum morbificum humorem eliminent, neque in cute, aut in hepatis foco, aut in aliis viſceribus implicari plurimam ejus partem, ſtabulari, atque ex diuturnâ ſtatione novas adhuc contrahere dyſcraſias concedant, boni ſemper ominis, criticæque indolis non expertes dijudicantur. Quamobrem è converſo pallidæ in iiſdem affectibus, & tenues urinæ, quæ nempe bile vacuæ ſunt, ejuſque permiſtione non coloratæ, indomabilem à natura hunc humorem, ſeu per conſuetas vias haudquaquàm ductilem, atque hinc in aliquod viſcus perniciter, pernicioſéque irrumpentem, aut irrupturum ſignificant. Ita habet Galenus in

Qua-

Quæsit. in Hipp. spur. 113. " Mingitur urina tenuis, & alba,
„ etiam in æstuosis febribus, quę causi nominantur: signifi-
„ catque amentiam imminere: Causus namque febris copiam
„ significat bilis: at diuturna urina non est, manifestum-
„ que facit in vasis bilem non manere, sed suâ ad cerebrum
„ evolvi, ac volitare levitate: ac si amens non sit, hinc no-
„ ris fore: quòd si jam est, mingitque tenuem, & albam
„ cum interclusâ febri mortem proximam fore prędicito:
„ neque enim cerebri vires sustinebunt per febrim æstuosam
„ immissę bilis acorem, & discerptionem putrescentis. „ Ita
etiam Duretus in Coacis fol. 510. loquens de urinis hæc jun-
git " Nam quę sunt pellucidæ, & aquosę in morbis acutis;
„ eò certè apparent, non quatenus potioni concolores, sed
„ biliosæ tincturæ expertes; vel ob anadromen bilis in cere-
„ brum ad phrenitidem, & hæmorrhagiam; vel ob deriva-
„ tionem ejus in alvum, ad dysenteriam „ denique Hippo-
crates lib. I. de Morbis urinæ biliosorum mentionem instituit:
Quibus autem ad vesicam bilis aliquid confluit, iis urina crassa, idque à pituita redditur, biliosum verò deorsum secedit, eò quòd exusta sunt quæ in ventre insunt.

51. *Hoc autem notandum quòd in adductis accensionibus pectoris erysipelatosis, sive biliosis sputa effatu digna non apparebant: Vrgebat autem tussis, quæ ad plures dies tracheam inaniter percellebat. In fine morbi humidior facta modicas promovebat excreationes catarrhales, spumosas, albicantes & tandem mucosas. Id ipsum narrat " Hippocrates lib. VII. epidemiorum accidisse Metoni post Pleiadum occasum febri, lateris dolore, & inflamma-
„ tione correpto ex causâ biliosâ &c. „ ut videre est apud eundem loco citato. Hoc equidem provenire reor ex eo, quòd biliosus humor acer, resinosus, atque retorridus pulmonum vesiculas, glandulasve obsidet, crispat, ac in temporaneas adigit ariditates; opus ideò systalticum, nutritium, & excretor.·m præpediens, soli muco familiari, areis trachealibus oblinito e. clusionem concedit inter frequentes tussis conatus. Aliter evenire comperimus in exquisitis*

„ lorem effudit cum pulsus vibratione, & icterico colore sa-
„ turatissimo. Demùm per alterantia ex supradictis herbis
„ addito cichorio, indè epicraticis dejicientibus res meliùs
„ in dies procedebant. Qui hunc convalescentem vident,
„ mortis repudium, aut cœmeterio profugum vocant.

„ 65. Dubium mihi enatum est in supradictis ægritudini-
„ bus curandis: An scilicet oleosa intùs sumpta quo tempore
„ biliosum recrementum in effervescentias agitur, ignem ad-
„ dant? In pluribus observavi, post exhibitum in jure amyg-
„ dalinum oleum, intensiorem imposterùm febricitationem:
„ An quia oleum biliosæ accensioni addere, atque intendere
„ pabulum aptum sit, propter substantiç analogiam? Non-
„ dum satis superque compertum habeo. Id tamen innuisse
„ videtur Hippocrates VI. epidem. his verbis: " *quod autem*
„ *biliosum est venit à pingui. & insuper quibus est ipsum pin-*
„ *gue, iis etiam bilis*: „ atqui bilis, & febris mutua ge-
„ neratio esse solet; ergo &c. Attamen recludendis viis ad
„ morbosæ materiei excretionem hoc oleum conduxisse satis
„ innotuit. Hoc ipsum ad sedendam tussim siccam, atque
„ molestam in epidemicâ constitutione pleuritidum biliosarum
„ anni 1709. profuisse visum est, ut suo loco innuebam. Ve-
„ rùm nitrata, sambucina, & camphorata non omittebantur.
„ Problema hocce in re therapeuticâ exactiùs perpenden-
„ dum conjicio. Juvat huc adducere mirabilem istius olei
„ efficaciam in sedandis diarrhœis ab acri materia excitatis,
„ si eædem primariæ sint potiùs, quàm symptomaticæ, sive
„ productæ à febri acutâ, vel peculiari inflammatione; &
„ præsertim si sufficientes viarum abstersiones preçesserint ope
„ enematum, & congrui alicujus eccoprotici ex decoctione
„ tamarind. rhab. &c. cum syr. ros. vel cassiâ rec. extr. &c.
„ Hoc nobile paregoricum non modò irritationes compescit,
„ sed simul irritantes particulas obtundit, involvit, & per
„ lubricatas intestinorum semitas leniter educit, quod æquè
„ tutò à quovis alio anodyno, vel hypnotico non impetramus.

In

SCHOLIUM XXIII.

VErnâ hac tempeſtate martii menſis, quâ hæc ſcribimus, alterius naturæ, aliiſque accidentibus ſtipatæ pleuritides, quæ imò pleuro-pneumoniæ potiùs dicendæ ſunt populatim deprædantur, ut inferiùs, quum de bilioſis conſtitutionibus, attingemus.

De diverſâ pleuritidum naturâ ſecundùm diverſas vernæ tempeſtatis conſtitutiones.

,, 49 Porrò non defuerunt momi, qui vomitorii exhibitio-
,, nem primo curationis die, tamquam intempeſtivam car-
,, pere tentarunt, utpotè in Plethorico viro. Prudentes ta-
,, men examinent ea, quæ anteà notavimus circa morbos,
,, & phlogoſes hujus farinæ; perpendant, hortor, an illius
,, loco repetita pro more phlebotomia in primo morbi ſtadio,
,, in expoſitâ, atque exploratâ ſemel ſanguinis conditione,
,, & abdominis ſtatu poſt diarrhœæ reſtitationem prægreſſam,
,, profuiſſet meliùs præ ſervatâ methodo? an itidem ſubdu-
,, ctoria explere emetici vices potuiſſent aptiùs. Quantùm
,, hactenùs obſervare mihi datum eſt in bilioſis apparatibus
,, æſtivis, vix unquàm cholagoga cathartica, quantumvis
,, ſelecta parem excretionem per longas inteſtinorum vias ad
,, anum promovere comperta ſunt, quàm pellere viſa ſint ip-
,, ſamet emetica per brevia à choledocho ad œſophagum ſpa-
,, tia cum tanta naturæ tolerantiâ, etiam in peracutis, ut ali-
,, bi monebam; dummodò, ſi fuerit opus, vaſorum ſufficiens
,, depletio mox præceſſerit ad præcavendam vaſorum rixim,
,, quæ rariſſimè contingit; vel inhibendum appulſum peni-
,, tiorem in partem phlogoſi tentatam, qui ab iuductis preſ-
,, ſionibus haud infrequenter ſolet augeri. Conſiderent de-
,, nique, an quâvis evacuatione poſthabitâ, ſolis eſſet epice-
,, raſticis, anodynis, aut febrifugis ludendum in biliari or-
,, gaſmo. Concludent, opinor, ob mitiorem fortaſſe vomitio-
,, nem inde fuiſſe prognatum ad pectus epigennema, quod
,, avertere nil æquè potuiſſet ac affluentior bilis eruptio per

quisitis pleuritidibus, quæ per liberalem anacatharsim judicari solent, nisi tempestivus sudor opportunè prospexerit. Cùm etenim istæ producantur ferè à stagnatione sanguinis, à quo lymphæ dimittuntur, & per visceris non adeò contracti glandulas, & ductus ad bronchia transcendunt, copiosa hinc materies excreationi suggeritur.

52. *De memoratis affectionibus pectoris à biliosis cacochyliis originem ducentibus egisse videtur verioris praxeos dictator Hippocrates lib. de Affectionibus, ubi de pleuritide, lateris dolore, & febre ardente tum per hyemem, tum per æstatem ex bile commotâ, ad viscera, & septum transversum residente provenientibus sermonem faciens, inquit, & repetit* " Si ad pulmonis inflamma-„ tionem transierint, pauci evadunt „ *Ad curationem earum commendat diluentia, & potiones ad vomendum (quibus reverà usus est in curatione præfati Metonis) vel infusa ad alvum subducendam: Et de iisdem tractans lib. 3. de Morbis fomenta, diluentes potiones, emetica, bechica, & fluido-facientia optimo regimine suadet his verbis* " Tepefacientibus humidis calefacere „ oportet & potionibus, præterquàm vino, & quoad fieri „ poterit per superiora purgare. Per tussim etiam, & spu-„ tum sursum educere oportet. Alioquin alvus inferior, ut „ dejiciat præparanda, & potionibus humectanda, quod condu-„ cit „ & paulò inferiùs hęc addit " Quòd si juxta rationem „ spuere nequeat medicamenta, quæ sursum educunt exhiben-„ da; Primis quidem quatuor, aut quinque diebus paulò ma-„ gis alvum subducere oportet, quò febres retundantur, & „ dolores leniantur &c. „

53 *Cavendum semper à validioribus dejectoriis (maximè in iis, quibus affluit sputum, vel ut promoveatur, necessitas poscit) ne sequatur intempestiva hypercatharsis cum pulmonum exsiccatione, & virium jacturâ, quibus mors præcipiti passu accersitur, ut mox innuit citatus Senex ibid. his dictis* " Nam si multus hu-„ mor per inferiora secedat, post quintum diem mortem ad-„ fert, succedente enim per inferiora humore, superiora

ficcescunt, neque sputum per superiora repurgatur „ *Ita contigit paucis ab hinc diebus fabro murario Bugellensi, cognomine* Casellarius, *qui, titulo rheumatis, peripneumonicus erat cum raucedine, & affluentiâ sputi sanguineo-biliosi citra ullum sensibilem lateris dolorem. Inductâ ex arte superpurgatione, obiit quinto morbi die. Ob id suspecta quoque sunt emetica in datâ sputi affluentiâ; Prosunt difficulter spuentibus, si per superiora vim exerant suam; sæpè nocent, si ad alvum impetuosiùs irruant. Quare ad præcavendas irritationes, & irruptiones alvinas expertum habeo ciere vomitum horâ alterâ, vel tertiâ post assumptam panatellam, aut aliud leve alimentum hujusmodi, ex indè inter vomitiones diluentia tepida, & emollientia proponere pitissanda, ut, quod reliquum est, feliciùs vomatur absque nimiâ stomachi violentiâ, & liquidorum profusione infernâ, semper in acutis verendâ (ut etiam observat expertissimus Sydenham de febribus, & maximè in pectoris morbis.*

54. *Maximi autem interest anodyna, hypnotica & refocillantia cum delectu exhibere post emetici absolutum opus, sæpe etenim sunt necessaria, ut fluidi morbosi motus compescatur, aut utilium laticum eductio supervacanea sistatur, tum etiam ut restituatur solidis alterna requies, quâ possint novis succis irrorari, tonumque suum resumere. In his eligendis prudens sit Medicus, & simul misceat cardiaca temperata, aut theriacalia. Si verò ab epoti emetici concussione, vel etiam sponte sequatur sputi per anacatharsim extricatio nonnisi leviora paregorica competunt e. g. tinctura, vel syrupus flor. papav. rub. emulsiones ex sem. pap. alb. & similia; nunquàm validiora narcotica.*

SCHOLIUM XXV.

ID certum est, emeticos stimulos, aut merè catharticos, lacessendo naturalium viscerum, quibus affiguntur, superficies, eorum meatus adeò interdum intendere, & coarctare, ut impeditis, aut imminutis consuetorum liquidorum fluxibus, *De incommodis ab emetico remedio.*

 ipsa

dirisque cruciatibus, necem modico horarum spatio inferentibus. Huic propinatum apto tempore emeticum succurrere potuisse meum sanè judicium erat; " Febres etenim leipyriæ non nisi per cho-
„ leram effusâ bile solvuntur: ex Hippocrate Coac. Præn. 120. „ *ergo & effusâ per emeticum bile de subjecto, ut dicebam, picrocholo, non modò tertiana citò curari, sed & leipyria præcaveri optimo jure poterat, unà cum suis accidentibus. Diarrhœas acerrimas, atque indè subortas dysenterias æstivis, vel autumnalibus febribus ab iteratis præproperè phlebotomiis frequentissimas inspicere datum est, nequaquàm iis, quibus opportunè emetica, vel saltem efficacia chologoga, anodyna, diluentia, & paregorica cum adæquato regimine fuerant ministrata.*

Monitum Authoris. Medicæ ad choleram morbum, autumnales tertianas, hepaticos fluxus, leipyrias febres, diarrhœas, atque dysenterias biliosas (qui quidem morbi hîc obiter à Guidetto innuuntur) administrationes per sua peculiaria loca, huic dissertationi intertexta, abundè medentibus se porrigunt.

„ 68. Sed toties commendatis emeticis stomachum tibi
„ excitare jam videor, *Præclarissime Bianchi*, quemdam for-
„ tasse animi genium ostentans ad hujus generis præsidia fi-
„ denter nimium, usurpanda ultra præfinitam à prudentio-
„ ribus methodum; ac si, pro susceptâ liberiori medendi con-
„ suetudine, morbo cuivis, levi quâ datâ occasione con-
„ venire isthæc affectarem. Attamen si minùs cautè unquam
„ egissem in hisce administrandis, non satis perpendens æ-
„ gritudinum ingenia, caussas, & tempora, ægrotantium
„ indoles, atque temperies, hujusmodi demùm præsidii ex-
„ hibendi modum, regimen, & dosim, id certè, quod in-
„ numeris hominum testimoniis probatum fuit, modò tibi
„ lætè, tutóque testificari non possem; nempe ab emetico-
„ rum propinatione quidpiam ægrotis meis pœnitentiâ dig-
„ num contigisse nunquam; me potiùs timoris non semel
„ pœnituisse, quo quidem perculsus in morbis quibusdam
incer-

si itum esset paregoricorum opere, somnus aliquis conciliabatur leviusculus, sed vehementiori citò excitato dolore, subito quodam subsultu excitabatur infirmus. Ad quartam nausea nata est, cibi fastidium cum inclinatione ad vomitum, tensio abdominis, atque in primis epigastrii, ubi jam exquisitior ardoris sensus percipiebatur. Propinatum fuit emeticum, ex quo plurima, variaque, sed præcipuè biliosa, mucilagini cuidam intermixta ejiciebantur. Meliùs habuit. Concocta spuebat, atque dilutiùs flava. Jamque remissa febris est, restituta respirationi libertas. Morbus per anacatharsim, simulque perennes biliosorum sedes ad undecimam judicabatur.

II. Mediolanensis advena vigesimum agens ætatis annum, degens in ædibus D. Philippi Rubei, autumno ejusdem anni subito rigore corripiebatur cum respirationis angustia, serrino pulsu, pungente ad dextras legitimas costas dolore, sanguineo sputo, & biliari, amarore oris, inflatione abdominis, stomachique fastidio. Sibilabat pectore, in orthopnœam jam properans. Celebratâ semel Phlebotomiâ, antimoniali remedio ad tertiam diem excitabatur vomitio. Hâc multa liquidiora, biliosaque propulsa sunt. Dormivit liberiori cum respiratione, atque dolore vix sensibili. Sed quartâ die omnia recrudescunt. Novum imperatur vomitorium. Plurima adhuc, & rursus biliosa, sed viscidiora, obscurioraque deturbantur. Ad septimam sanus evasit. Constitutio ad atrabilarem vergebat.

III. D. N. N. Biliosus, Picrocholus, Vere 1721. exquisitâ pleuritide correptus cum assidua tussi, interdum convulsivâ visâ, sanguinolento sputo, & mucoso, quartâ die subflavo, cum vehementissimo terebrante dolore, gravi spirandi difficultate, vigiliis, & acutiori febre, ad faustam judicationem, quæ quidem undecimâ die elucebat, disponi haudquaquàm potuerat, nisi inter initia morbi per mediocre vomitorium ex asari radice paratum largè fuisset expurgatus. eidem

„ summoque vitæ periculo, quando nempè cætera non suf-
„ fecerint. Secundò: non convenire valida hujusmodi præ-
„ sidia civilibus delicatisque personis, ast tantummodò ro-
„ bustis athletis, nervosisque plebeis rudem vivendi normam
„ servantibus; hinc familiaria hæc haberi in militum contu-
„ berniis, in xenodochiis, & pauperum tuguriis. Tertiò:
„ Medicos emeticorum fautores, illos potissimùm, qui li-
„ beram praxim longè, latéque professi sunt in suburbiis, &
„ oppidis, ablegandos esse ab urbium pomœriis, quòd vide-
„ licet morbos, & medelam urbanæ gentis indigenam non
„ calleant.

„Objectionibus, sive potiùs objurgationibus adductis res-
„ ponsum daturus, in primis non diffiteor emetica esse qui-
„ dem remedia generosa, non tamen indiscriminatim; va-
„ riæ etenim dantur eorum classes, & cathegoriæ, in qua-
„ rum delectu potest Medicus pro re natâ rationem habere
„ ad ægroti idio-syncrasiam, materiæ morbificæ conditionem,
„ quantitatem, & inhærentiam, nec non ad morbi magni-
„ tudinem. Hinc aliquando solos haustus aquæ tepidiusculæ
„ simplicis, vel mixtæ cum oleis, aut syrupis imperabit; ali-
„ quando radicem, vel folia asari pulverisata, aut infusa;
„ nunc radicem ipecacuanhæ; aliàs salem vitrioli, gum-
„ mi guttæ &c. præscribet; nonnunquàm decoctum folior.
„ nicotianæ, elleborum, aliaque hujus generis sat valida.
„ Præ cæteris autem antimonialia apud vulgus æstimantur po-
„ tentissima, cùm vel ipso nomine terrorem inducant. & re-
„ verà si isthęc minùs ritè sint præparata, vel congruam ex-
„ cedant dosim, vim sanè maximam inferre solent. Ob eam
„ rem haud satis fidendum iis est, quæ in substantiâ ad gra-
„ na duntaxat præscribi solent, uti sunt tartarum emeticum,
„ mercurius vitæ, vitrum, hepar, crocus antim. aliaque hu-
„ jusmodi; cùm etenim minima esse debeat eorum quanti-
„ tas ad ritè operandum, v. g. à granis iij ad vi circiter,
„ non erit minimus error, si qui fiat in excessu. Præterquàm
quòd

„ quòd ab unaquâque præparatione semper aliqualis emer„ git in præparato disparitas quo ad energiam, quæ medi„ cum etiam cautum potest decipere, ut ut familiarem, at„ que probatam authoris cujuspiam descriptionem signatè im„ ploret, quando præscribit. Si verò eorum tincturæ, aut „ infusa, qualia sunt vinum emeticum, & aqua benedicta Ru„ landi adhibeantur, quorum dosis ab ℥ß vel ℥j adusque „ ℥iij extendi potest, non ita facilè errare continget medico „ experto, cùm possit ea vel sola, vel aliis commixta præ„ scribere juxta ægroti dispositionem, & morbi exigentiam; „ Quòd si inter agendum aliquando excedant modum, anti„ doto ex paregoricis, & cardiacis desumpto sistuntur fa„ cillimè, ut jam notavimus experientiâ dictante; adeóque „ non malè tuta sunt, uti minùs peritis videntur.

„ Sæpè vomendi conatus laboriosi, & divellentes contin„ gunt ob fluidi laxantis defectum; quare inter vomitiones, „ ut alibi monebam, exhibere expedit haustus decocti emol„ lientis insulsi, saltem aquæ tepidæ, ut proritantium par„ ticularum spicula sensim leniantur, atque humorum ab eis„ dem provocatorum, bilis potissimùm, acrimonia per vi„ ces demulceatur, & diluatur; nec non stomachici villi „ aptè laxentur, ut possint cum minori incommodo, & „ majori excretorum copiâ stimulis obtemperare. Cavendum „ insuper, ne roborantia, vel paregorica, vel narcotica præ„ properè adhibeantur, antequàm recrementa à primis viis, „ & viscerum ductibus accersita, sufficienter ejecta videantur, „ dummodò virium, & animi robur cunctationem permit„ tat. Post tepidos haustus vomitionibus interpositos, post„ que laudabilem humorum depletionem propinanda adhuc „ est sub finem aqua magis calida, ut viscidum phlegma re„ siduum, acri bile intinctum, è ventriculi, atque intesti„ norum parietibus abstergatur, & omnis vomendi prorita„ tio imposterùm deleatur. Hoc medio vomitiones absque „ labore feliciter absolutas pro voto impetramus, nullâ ple-

„ rumque roborantium subſequente occaſione. Methodum
„ hanc vel inter Praxeos meæ primordia ab expertiſſimo Coo
„ traditam accepi *lib.* 2. *de morbis vulg.* hoc laconiſmo:
„ “ *Vomitum ſedat calida in potu adhibita, & vomitione rejecta* „;
„ Jamque innumeris *confirmatam experimentis candidè propala-*
„ *re non pertimeſco.*

„ Quòd emetica in ſumma tantùm neceſſitate, atque extremis
„ morbis ſint imploranda; reſpondeo falſam eſſe, & deteſta-
„ bilem ſententiam; nam quando dantur hæ ſummæ neceſ-
„ ſitates, atque extremi morbi, jam ægri vires vel ſunt at-
„ tritæ, vel oppreſſæ; ſi ſint attritæ, nullimodè admittunt
„ vomitoria, vixque dejectoria; ſi verò oppreſſæ, poſſunt
„ quandoque eorum actione relevari, aſt ſæpè ſæpiùs ultrò
„ peſſundari; Hinc eſt quòd antimonialia emetica hiſce mor-
„ bi periodis adhibita dicuntur remedia periculoſæ nimiùm
„ aleæ. Si autem temporiùs adminiſtrentur, dum nempè
„ viget inſitus ſolidorum tonus, & naturæ operantis vir-
„ tus, ad miraculum prodeſſe quotidianâ docemur experi-
„ entiâ.

„ Ad ſecundam; quòd nempè vomitoria non conveniant
„ delicatis ſubjectis, ſed robuſtioribus athletis, atque ple-
„ beis, reſpondeo errorem eſſe non levioris momenti; quan-
„ doquidem ſtrigoſæ exercitatorum, atque agricolarum fi-
„ bræ tam membranoſæ, aut nerveæ, quàm carnoſæ, aut
„ muſculares non niſi poſt maximam reſiſtentiam in antipe-
„ riſtalticam vomendi actionem inflectuntur; ideò nec ni-
„ in ſumma neceſſitate urgeri debent, & laceſſiri, quin oleo-
„ ſis, ac diluentibus fuerint anteà emollitæ. Hinc majus ſæ-
„ pè commodum iisdem acceſſiſſe animadverti ex epoti ſe-
„ milibrâ olei olivarum (ut mos eſt apud ruricolas) vel bu-
„ tyri recentis & eliquati, quàm ex quovis dato ſtimulante
„ præſidio emetico, vel ſubductorio. è converſo ſtomachi
„ delicatorum villi molliuſculi, magiſque flexiles, ſaltem mi-
„ nùs rigidi titillationibus emeticis non adeò reluctantur, ad

citi-

„ citiùs obtemperant, & leviori negotio antagonistas superant resistentias. Insuper plebei rudioribus, simplicioribusque alimentis frugaliter victitantes minorem bilis copiam sensim congerunt, ideò non ita facilè ejusdem exundantiis gravantur. Nobiles verò opiparè viventes lautis dapibus, sapidis, pinguibus, & multigenis biliferum penus notabiliter augere assolent, unde orgasmos ineunt, sæpè cholericos per superiora evocandos. Non tamen inficiabor dari quoque in agricolis quibusdam nidorosos sæpè apparatus per æstatem, & autumnum ob immodicas exercitationes, improbosque labores, queis chyloseos, vel biliariæ secretionis opificium alteratur; magis adhuc ob comestionem carnium salitarum, leguminum, aliorumque eduliorum oleis incongruis, vel lardo conditorum, addito fructuum horæorum abusu, & similium, quæ omnia, ut dicebam nidorosas in primis viis cacochimias solent congerere, laudatis emeticis sine mora obliterandas, dummodò non obstet insuperabilis ad vomendum difficultas, quam, cæteris paribus, majorem semper observavi in robustis, quàm in delicatulis; Hàc autem positâ ad cathartica confugiendum.

„ Ad tertiam: quòd videlicet medici emeticorum fautores „ (hi potissimùm, qui praxim suam diutissimè extra conspicuas urbes liberè coluerunt, non ægrotis morem gerendo, sed quotidianas observationes, atque Hippocratis monita auscultando) ignorent methodum medendi nobiliores personas: negatur suppositum, cùm credant adversarii nullum dari subjectum verè delicatum extra urbium mœnia, vel nullum rationalem medicum emeticis utentem in urbibus, dum ipse plurimos recensere possem præclarissimos viros nobilissimos, atque matronas delicatissimas his præsidiis fausto semper omine à me tractatos in urbe, & extra urbem, quando morbus, vel morbi caussa id remedii genus expostulabat. Nec desunt Professores Hippocratici famigeratissimi in civitatibus celeberrimis, qui ab emeticis

„ quâ datâ occaſione non abhorrent, panicum excutientes terrorem, etiam quando de Principum vitâ tuendâ contenditur. „ Verùm enim verò in hac medendi aleâ, uti etiam in reliquis ſolemnioribus remediis ritè adminiſtrandis, ſemper eſt neceſſaria verſati Clinici prudentia, non audacia, non timor.

„ Addam poſtremò veram medendi praxim rationalem non aliundè haberi, quàm à multiplicatis, atque interſtinctis ægritudinum remediorumque obſervationibus, neque has ullo modo obtineri, niſi per liberam medendi facultatem, plurimos inviſendo cujuſcunque conditionis ægrotos ubique loci, per annos ſucceſſivè plures, habitâ ratione ad temporum viciſſitudines, vitæ genus, victuſque regimen &c. " *Quare Celſus lib.* 1. *inquit: Quantum in vivis cognoſci poteſt ipſa curatio oſtendat. Verumque eſt ad ipſam curandi rationem nihil plus conferre, quàm experientiam.* „ Vereor itaque ne medentes urbaniſſimi, nobiliorum gratiam aucupantes, eorumque geniis obſequentes, illi, inquam, qui longè à Xenodochiis, militum contuberniis, & pauperum tuguriis verſati ſunt, Hippocraticæ praxeos jejuni conſeneſcant. Non etenim auratos ſibi delegit experientia toros, ut aſſideret docens, ſed pauperum lectulos; Hinc ſcitè repetit præfatus Celſus lib. 1. " *Nemo in ſplendidà perſonâ periclitari conjecturâ ſuâ voluerit: ne occidiſſe, niſi ſervaſſet, videretur.* „ Quòd ſi nihilominùs delicati, & meticuloſi hujuſmodi nobiles adverſarii allatis rationibus non acquieſcunt, audiant, precor, nec ignorent adagium, quod de ipſis circumfertur: " *Vivunt ut volunt; curantur ut jubent; moriuntur ut debent.* „

„ 70. Sed jam prolixior eſt ſermo, quàm deceat epiſtolicam diſſertationem: ne ideò proritandæ potiùs, quàm caſtigandæ bili videar conſuluiſſe, lubens manum auferam, & ſilebo; dum nominis tui, quod ubique cluet recanendis plauſibus, tuæque extollendis ſapientiæ præconiis, ſe totam præbet orbis eloquentia. Vale Subalpinorum decus æternum.

Strambini in Salaſſiorum Provinciâ, pridie Kal. Iunii 1719.

EPI-

EPIDEMICÆ BILIOSÆ CONSTITUTIONES,

Annorum 1711, 1712, 1713, 1714, 1715, 1716, 1717, 1718, 1719, 1720, 1721, 1722, 1723.

Exactè autem tenere oportet propriam cujusque temporum anni conditionem, & statum, morbumque ipsum, & quidnam boni commune sit constitutioni cum morbo, quidnam & mali constitutio, aut morbus inter se commune habeat. Et quisnam morbus diuturnus sit, & exitium afferat, aut quisnam diuturnus, & ex quo ægri evadunt. Et quisnam præceps, & exitialis, aut quisnam præceps, & salutaris. Hippocr. de Morb. vulg.

JOANNES THOMAS L. GUIDETUS, LECTURIS.

INter assidua praxeos exercitia ad rem medicam augendam spectantia placuit consultissimo, & oculatissimo D. Bianchi tempestatum habitudines, morbosque ab illis promotos, Post primam Hepaticæ Historiæ editionem, seu ab anno 1711, singulis annis contemplari, atque diariis anno-

tare, & custodire, more Veterum optimatum, ut præternaturales humorum redundantias, vel alterationes per suas caussas depromeret, monente Hippocrate de humoribus: *Humores quibus anni temporibus efflorescant noscere oportet, & quales in singulis morbos efficiant, & quasnam in unoquoque morbo affectiones pariant.* Hoc inquam utile institutum prosequutus indefessus atque Illustrissimus Vir, vulgares morbos plurium annorum disjunctis schedulis adumbravit, in primis epidemicam constitutionem Biliarem anni 1718, quam super cæteras Observationibus refertissimam peculiari quâdam, concinnâque capitum serie distribuere novissimæque editioni Historiæ Hepaticæ præcipuam & ampliorem attexere decreverat: Hanc tamen in pluteis adhuc indigestam, conficere ad hos dies neutiquam potuit, gravioribus certè curis distractus, atque districtus, præcipuè à solemni illo novæ in humanum corpus ostendendum Methodi invento, quod his diebus tanto omnium hominum applausu, tantâque litteratorum utilitate in publico Anatomico cursu feliciter tandem aperuit. Per id temporis ego dignis adductus caussis ab Eporediensi provincia in hanc Taurinorum Augustam migravi; quare datâ consuetudinis opportunitate amicissimus Doctor publicis, privatisque rebus anatomicis, & practicis graviter, jugiterque vacans, Schedas suas Biliaribus epidemiis aspersas ab anno 1711. adusque novissimè elapsum 1723. mihi familiariter communicabat, & pro illâ, quæ nos à pubertate devinxit, necessitudine hortabatur, ut eas historico stylo in ordinem revocando, deinceps succisivis horis conscriberem. Exiguum hocce amoris symbolum præclarissimo Viro detrectare non debui: tedebat intereà pretiosa isthæc nobilioris Operis prælibamina rudi meâ, incomptâque minervâ exarare; cùm maximè haud me lateat, quantum pudoris aucupaverim in præhabita dissertatione, cujus numeros innumeris erroribus scatentes antehac typis editos, atque doctissimis cl. Authoris nostri commentariis interpositos, non sine
mœro-

mœrore perſpicio. Quòd ſi nullam de illis veniam ſperare mihi licet, ſaltem liceat, humaniſſimi Lectores, de noviſſimorum obtinenda confidere, ſi Epidemicas hujuſmodi hiſtorias expoſiturus ab Authoris inſtituto, & obſervationibus ne hilum receſſero, quemadmodum fideli calamo me facturum polliceor. Dum itaque hirſutos nævos paſſim offendere vobis obtinget, hos meos eſſe recognoſcite, atque ignoſcite. Utiles verò animadverſiones Authoris ſunto. *Manus quidem ſunt Eſau, Vox autem Jacob.* Dabam Taurini Kal. Febr. 1724.

INTRODUCTIO AD CONSTITUTIONES EPIDEMICAS.

POpularibus morbis nihil eſt familiarius, ſed & iiſdem nil magis incultum. Ferè quotannis graſſantur, & per intervalla recrudeſcunt variis aſpectibus ludentes juxta varias cauſſarum, regionum, & incolarum conditiones, ac temporum viciſſitudines; Medici intereà ſat arti proſpectum exiſtimant ſi monuerint verno tempore ſporadicos excitari morbos, eſtate, & autumno epidemicos ad hyemem deferventes. Vix ideò de eorum principiis, & ſucceſſionum cauſſis, nihil de eiſdem præcavendis ſolliciti, accuratiorem ſpernunt indaginem. Fugit hos aureum Hippocratis ſeculum, quo vulgares ægritudines, etiam peſtilentiales obviæ arcebantur, vigentes delebantur. Hypotheſi locum ceſſit obſervatio, confuſioni hypotheſis; & dum de internis, atque abditioribus morborum cauſſis, quas nemo unquam attinget, diſceptatur, generales magiſque perviæ negliguntur. Cauſſæ in hominum labem potiſſimùm conſpirantes externæ ſunt; ex his excitantur internæ innuente Hippocrate lib. de morbis: *Morbi oriuntur partim quidem ex his, quæ in corpore inſunt pituitâ, & bile, partim verò ex his, quæ extrà obveniunt laboribus, & vulneribus, quin & à calido ſupra modum calefaciente,*

lefaciente, à frigido supra modum refrigerante, & sicco plus æquo siccante, & humido plus æquo humectante. Idem repetit libr. de Affect. *Bilis, & pituita morbos excitant cùm in corpore supra modum vel resiccantur, vel humectantur, vel incalescunt, vel refrigerantur. Hæc verò pituitæ, & bili contingunt ex cibis, & potibus, laboribus, vulneribus, odoratu, auditu, visu, rebus venereis, calore, frigore.*

Missis jam ad Chirurgorum praxim vulnerum morbis, salacibusque relictis, ut sibi ipsis religiosè consulant, quis effluviorum per aëra volitantium qualitates à magno Sene per *odoratum* indicatas, vibrationes per *auditum*, spectra, & luminarium phases per *visum* indigitata perpendit? quis, inquam, inordinatas *frigoris*, & *caloris* intensiones, tempestatum mutationes ventorumque afflatus internoscere didicit ad firmandas pathologicas disquisitiones? Non satis est medico curiosè perquirere solidis ne, an fluidis morborum impressiones contingant, sed ultrò inquirendum unde, & quomodo eædem habeant determinari.

Ad artis sacraria nobis est redeundum, *Doctores præctici*, quibus vita hominum demandatur. Illinc genuinæ morborum origines repetendæ, ut eisdem avertendis aut emendandis reluceant Hippocratici dies.

Quæ in primis ad res hominis naturales, vel morbidas faciunt docente optimo Coo sunt *Regionum positiones, ventorum mutationes, & tempestatum transmutationes, annique conditiones.* lib. 3. de vict. rat. Quodve attinet ad morbos ex tempestatum vicibus, vel peculiari earundem constitutione dependentes præfatus Senex lib. de Aëre, locis & aquis hæc habet: *Si hyems quidem sicca, & aquilonia, ver autem pluvium, & austrinum fuerit, æstatem febribus abundare, & lippitudines inducere necesse est.* Inde rationem adducit: *ac siquidem sub caniculæ exortum aqua, & hiberna tempestas supervenerit, etesiæque spiraverint, quietis spes est autumnum salubrem fore. Alioqui periculum est ne pueri, & mulieres moriantur, minimè*

verò

verò senes, aut ne qui evaserint in quartanas tandem incidant, & ex quartanis in aquam inter cutem. At si hyems quidem austrina, pluviosa, & placida fuerit; ver verò aquilonium, siccum, & tempestosum, primùm quidem mulieres, quæ prægnantes extiterint, & quibus partus in ver imminet abortionem facturas est verisimile; quæ verò etiam pepererint adeò imbecillos, ac morbosos fœtus parituras, ut aut statim pereant, aut tenues, debiles, & valetudinarii vivant. Atque hæc quidem mulieribus, reliquis verò intestinorum difficultates, & lippitudines siccas, nonnullisque defluxiones à capite in pulmonem .... Si verò æstas pluviosa fuerit, & austrina, & autumnus similiter, morbosam esse hyemem necesse est, iisque, qui pituitâ abundant, & quadragesimum annum excesserunt, febres ardentes contingere æquum est, biliosis verò morbos laterales, & pulmonum inflammationes. At si æstas sicca, & aquilonia fuerit, autumnus verò pluvius, & austrinus sub hyemem capitis dolores, & cerebri syderationes fieri par est, ac præterea raucedines, gravedines, & tusses, & nonnullis quoque tabes. Quòd si aquilonius, & siccus fuerit autumnus, ac neque sub canem, neque sub arcturum pluviosus pituitosis quidem, præcipuéque naturâ humidis, & mulieribus confert, biliosis verò hoc est maximè adversum. Admodùm enim resiccantur, iisque lippitudines aridæ contingunt, & febres acutæ, ac diuturnæ, quibusdam etiam melancholiæ. In bile namque quidquid est humidissimum, & aquosissimum consumitur, quod verò crassissimum, & acerrimum remanet, quod in sanguine eâdem quoque ratione accidit, unde hi morbi illis contingunt.

Monet Hippocrates epidemicas ægritudines variis per anni tempora aëris affectionibus primitùs imputandas esse, non cibo, non potui, non exercitationibus, aliisve caussis hujusmodi inter non naturales similiter adscriptis, quæ cæteroqui suum ad suscipiendas atmosphæræ injurias symbolum conferre valent. *Ubi complures uno morbo eadem tempestate vexantur in id, quod maximè commune est, quove omnes utimur*

potissimùm rejicienda causa est. Id autem est, quod in spirando trahimus. Quòd enim vivendi cujusque nostrûm ratio in causa non sit, jam liquidò constat, cùm morbus omnes continenter attingit, & juvenes, & senes, & mulieres, & viros, proindeque temulentos, & abstemios, tam eos, qui mazâ, quàm qui pane victitant, & eos, qui multis, quàm qui paucis exercitationibus utuntur. Non igitur victus rationi assignanda causa est, cùm cujusvis generis victu utentes eodem morbo corripiantur.

Quod autem rei caput est Hippocrates per varias etiam ventorum, aut pluviarum habitudines in quibusdam tempestatum cardinibus, tum syderum quorundam exortu, & occasu iteratis præceptis sparsim positis futuros, vel non futuros deinceps populares morbos per anni tempora prænunciare, eisque idcircò opportunè prospicere docet: *De annis autem hoc modo consideratione adhibitâ quis statuat qualisnam annus futurus sit, numne salubris, an morbosus. Siquidem secundùm rationem in syderum ortu, & occasu signa appareant, si per autumnum pluat, & hyems sit moderata, neque admodum blanda, neque præter modum frigida; & vere ac æstate aquæ tempestivæ eveniant, sic annum saluberrimum esse, consentaneum est.* De aëre, loc. & aq.

Superiùs etiam addiderat: "qui temporum mutationes, astrorumque ortus, & obitus, ut horum quæque eveniant, tenuerit, is utique futurum anni statum prævidere poterit." *In genere autem, ad libri principium*: "Qui artem medicam rectâ investigatione consequi volet, is primùm quidem anni tempora in considerationem adhibere debet, quid horum quodque possit: neque enim quidquam habent simile, sed cùm inter se plurimum differunt, tum etiam propter varias, quæ in eis contingunt mutationes. Deinde verò ventos tum calidos, tum frigidos, præcipuè eos, qui omnibus sunt communes, ac deinceps eos, qui cuique regioni sunt familiares.... Qui verò ista rectè cognoverit, is cujusque temporis impendentis, & anni statum præ-

„ prædicere poterit, & quinam morbi tam æſtate, quàm „ hyeme in urbe communiter ſint graſſaturi. „

Imò nec perſpectis peregrini aëris, ſeu ventorum rationibus, aut influentiis ex ſolis tempeſtatum vicibus, ſtatuque aëris per eaſdem duntaxat immutato, humores diverſimodè ad delinquendum diſpoſitos interſtinguit, unde communes morbos enaſcituros indigitat: " Per hyemem verò augetur „ in homine pituita .... quòd autem hyeme corpus pituitâ „ repleatur, hinc conſtat quòd per hyemem homines maximè pituitoſa tum expuunt, tum emungunt, hocque anni „ tempore præcipuè tumores laxi, & albi, & reliqui morbi pituitoſi oriuntur. At vere adhuc quidem in corpore „ viget pituita, ſed ſanguis increſcit, quòd & frigora remittant, & imbres ſuccedant. Tuncque ſanguis augetur „ tum ex imbribus, tum ex dierum calore. Æſtate verò ſanguis adhuc viget, & bilis in corpore attollitur, & in autumnum protenditur. At per autumnum modicus quidem „ ſanguis gignitur, quòd illius naturæ autumnus adverſatur. „ Bilis autem æſtate, & autumno in corpore obtinet. quod „ his indiciis cognoſcas, cùm hac tempeſtate homines ſuâ „ ſponte bilem evomant, & per medicamentorum potiones „ bilioſa repurgentur. Id quoque ex febribus, & hominum „ coloribus patet. .... aſt ineunte hyeme bilis perfrigerata „ pauca gignitur, & pituita rurſus augetur .... Cùm igitur „ hæc ita ſe habeant, oportet morbos, qui hyeme augentur, æſtate deſinere, & eos, qui æſtate increſcunt, hyeme ceſſare, niſi intra certum dierum circuitum ſolvantur .... morborum verò, qui vere oriuntur liberatio ad autumnum expectanda eſt, & autumnalium morborum diſceſſum vere fieri neceſſe eſt. Quòd ſi quis hæc anni tempora morbus ſuperaverit hunc annum fore ſciendum eſt. „ Atque ita medicum morbis mederi convenit, adhibitâ horum cujuſque conſideratione. Quod in corpore prævalet „ pro anni temporis ratione &c: „ *De natura hominis.*

Sunt & alia per libros Hippocratis loca quamplurima; quæ bilem ob ventorum poteſtates tempeſtatibus familiares, vel adventitias delinquentem, morborum in genere, præcipuè febrilium parentem accuſant. Alia non pauca affectiones peculiares ex bile progenitas enunciantia per praxim hanc ſæpiùs referuntur. Nunc textus unicus inſtar omnium vota noſtra confirmet, qui librum de Natura hominis concludit: „ Febres magna ex parte ex bile oriuntur, quarum genera „ ſunt quatuor, præter eas, quæ dolores eximios comitan- „ tur. Earum autem nomina ſunt Continens, Quotidiana, „ Tertiana, & Quartana. Quę continens appellatur ex co- „ pioſiſſima, & meraciſſima bile provenit, & per quam bre- „ vi judicatur: Corpus namque vehementi calore incaleſ- „ cens, neque unquam refrigeſcens celeriter colliqueſcit. „ Quotidiana ſecundùm continentem ex plurima bile ortum „ habet, & præ aliis citiſſimè liberat, at Continente eò lon- „ gior, quò ex pauciore bile provenit, quódque in ea cor- „ pus quietem habet, quod in Continente nullo unquam „ tempore quieſcit. Tertiana verò quotidianâ longior, & à „ pauciore bile fit, quò que diutiùs in ea, quàm in quoti- „ diana corpus quieſcit, eò diuturnior hæc febris eſt, quàm „ quotidiana. At quartanæ in reliquis eandem rationem ob- „ tinent, ſed tertianis tantò longiores ſunt, quantò minùs „ bilis calorem exhibentis obtinent, tum quia in his corpus „ liberaliùs refrigeratur, iiſque ab atrabile is cumulus acce- „ dit, ut non niſi ægrè depelli poſſint. Bilis enim eorum „ omnium, quæ in corpore inſunt, cùm ſit glutinoſiſſima, „ maximè diuturnas ſtationes facit.

Hæc itaque magni Senis oracula, quæ praxis quotidiana poſt tot ſecula confirmat, in annorum conſtitutionibus, quas evulgare ratus ſum, tamquam prolegomena, imò totius operis archetypos mihi vertenda decrevi; ut ideò exactè tranſcripſerim; tanta licèt prolixitas in citatis operibus hodierno ſcri-

ſcribendi ſtylo haud conſentanea videatur. Sed quoſnam his utiliores codices in praxim advocarem?

Sed quoniam bilioſas duntaxat epidemias exarare ſtatuimus, ideò prætermiſſis hyemalibus morbis, qui à pituita originem ducunt (non tamen omiſſis brumalibus prçcurſionibus, quatenus in ſuccedentes influunt tempeſtates) à vernis conſtitutionibus, & morbis auſpicabimur, ad æſtivos progrediendo, & autumnales, quibus reverà bilioſæ ægritudines, dictante Hippocrate fiunt, gliſcunt, & diverſimodè ludunt. Speramus intereà lucubrationes has, quæ biliares morbos principaliter tradunt, & praxim non contemnendam Clinicis exhibent, perutiles fore quibuſvis Apollineæ facultatis ſtudioſis, atque medentibus, maximè quia ne dum noſtris, atque amicorum fidis obſervationibus innituntur, ſed etiam Hippocraticis expoſitionibus ad amuſſim reſpondent.

CONSTITUTIO ANNI 1711.

HYems ante ſolſtitium frigida, poſt ſolſtitium frigidior, & nivoſa huic anno præluſit. Ver aquilonium fuit, & pluvioſum; æſtas ſuccedens humida, & vix non frigida; hinc conſtitutio ejus ſub cane, & ante canem temperata imbribus frequenter decidentibus. Vigebant per æſtatem febres intermittentes vix ullæ, hæque irregulares, & ſpuriæ, cæterùm mitiſſimæ, rigoribus, atque æſtuationibus ſolito remiſſioribus ſtipatæ; Febres continuæ familiares magis, eæque potiùs continentes videbantur cum mitioribus ſymptomatibus. Sitis, vomitus, anxietates, dolores capitis, jactationes, fervores, oris amaritudo, vel nidor, aliaque çſtivarum febrium ſatellitia ab hiſce omnibus ferè exulabant. Autumno perraræ quoque exquiſitæ intermittentes, quæ prçcipuè regulares periodos ducerent, viſæ ſunt. Rariſſimæ ideò quartanæ. Febres tertianæ duplices inordinatæ non verè intermittentes, ſed remittentes, ſive ſubintrantes continuæ prima-

tum obtinebant, & ſtationariam autumnalium indolem oſtendebant per diſtinctos circuitus, rigores, æſtuationes, & ſudores periodicos quotidie repetentes. Ad curationem catharſis optimè inſtituta cum pallidis bilioſorum excretionibus ſummè erat proficua, & interpoſitis alterantibus iterata febrilem commotionem ſedabat. Phlebotomiâ, & febrifugis vix opus fuit. Hinc deducendum febres hujus conſtitutionis fomitem ſuum traxiſſe à bile adhuc fluidâ, & ſolutâ, nec tam facilè à paroxyſmalibus coctionibus in ſpecificas moles congeſtâ, ideòque nec levi negotio à reliquis humoribus criticè ſeparabili, utpotè à leni æſtatis fervore non coctâ, vel coactâ, ſeu in denſioris compoſitionis cohæſiones adactâ, neque ad ſecretionum vias aggeſtâ, prout è converſo in ſequentibus, atque oppoſitis annorum conſtitutionibus facile eſt animadvertere.

CONSTITUTIO ANNI 1712.

PRincipium hyemis ante, & poſt ſolſtitium jugiter nubilum fuit, & frigidum. Ad januarii principium nebulæ adhuc contumaces in tenuem pluviam liqueſcebant, & ſtatim inter morbos catarrhales varios, putà tuſſes, raucedines, & ptyaliſmos irrepſere febres frequenter ſoporoſæ provectis æquè, ac juvenibus infenſæ cum frigido ad caput decubitu, quem febris quidem imminuta proſequebatur. Ægri interim lentè moriebantur, vel comatoſi, vel cataleptici, vel aphoni. Plurimi ante obitum convulſionibus torquebantur.

Ver ſummè pluvioſum, & humidum uſque ad æſtivum ſolſtitium perrexit, exinde verò æſtas fervidiſſima fuit, *& calido latravit Sirius aſtro.*

Interea per illius, & autumni decurſum civicarum febrium copia defecit, earumque vices expleverunt creberrimæ diarrhœæ, & dyſenteriæ. Soli milites in caſtris, coloni in agris, & artifices ſub dio laborantes, ut fabri murarii æſti-

vis fervoribus assiduè expositi febres per autumnum passi sunt intermittentes. Enim verò per longam veris humectationem diluta bilis ad torridam illam, viscidamque conditionem, quæ febribus producendis intermittentibus apta nata est adduci per æstivos, quicunque fuerint, fervores haud potuit in civibus placidè viventibus, potuit tamen in cæteris sub dio versatis. Nec tamen insons omninò fuit urbanis viris æstus vigens, nam irritatæ, & fluorem adeptæ salinæ bilis particulæ, atque ad alvinas vias devolutæ, excretionum profluvia, vel intestinorum difficultates attulerunt; quòd autem morborum quorundam æstivorum, vel autumnalium originem aliquando bilis salibus, non integræ substantiæ tribuere videamur, non hinc animus est vitium biliosi recrementi quà talis prætermittere; cùm non possit alterari præter naturam pars ulla ex componentibus bilem, quin bilis ipsa morbosa evadat. Nec assentiri possumus modernis Hypotheticis, qui non modò humorum specialiter peccantium nomina obliterare, sed & Humoristarum sententias proscribere toto contendunt nervo. A verâ praxi, atque à veris medicinæ Parentibus discedere pro aucupandâ novatoris gloriolâ piaculum esto. Morbi omnes, de quibus agere nostrum fuit institutum bilem vitiatam ubique redolent sub variis tamen respectibus; bile etenim per corpus vagante, aut vigente, vagantur, aut vigent hujusmodi ægritudines; depulsâ, vel correctâ cedunt illicò. Earundem crises spontaneæ, vel artificiales, perfectæ, vel imperfectæ per urinam, per alvum, per vomitum, per ipsamet sputa, & sudores interdum merè biliosæ exeruntur; symptomata itidem ferociora temperantibus, & anodynis obsistentia persæpè vomitu, vel secessu bilioso sedantur. His autem obiter delibatis è diverticulo redeamus in viam.

Præfari itaque morbi verè biliosi per hujus anni æstatem, & autumnum, qui siccus notabiliter fuit, idest per totum octobrem viguere. Succeslit november borealis, & frigidus, sub-

ſub finem varius ob aſtrorum, & aquilonum alternos afflatus, queis aër ad principium decembris valdè inæqualis thermometra per horas diei in aſcenſum, & deſcenſum ſæpiùs urgebat. Hinc epidemia rheumatica inæqualiter, ſed celeriter per totam Italiam, & ultrà protendebatur ſimillima ei, quæ anno 1709. deſævierat, ſaltem quo ad naturam, & invadendi modum, levior tamen, & brevior; nam ad decembris medietatem invaleſcens, eodem finiente ſuum attigit apicem. Notatu dignum eſt quod obſervabamus die 25. ejusdem menſis Dominicæ nativitati ſacro: ante Solis ortum aër tepidus erat, ad ejus ortum rigidus flante boreâ ad uſque horam nonam horologii Gallici; mox auſtralis per horas duas, & dimidiam; rursùs borealis per horam; iterùm auſtralis uſque ad primas tenebras, iterúmque per noctem gelidus. Hac inquam die quicunque libero aëri ſe ſe indiſcriminatim commiſerunt quibuslibet horis, præſertim veſpertinis, raucedinem extemplò inierunt cum tuſſi, & ardore tracheæ; permulti ſævioribus gravabantur catarrhis, Ita ut ſequente mane quinquaginta, & ultrà homines mihi cognitos dirâ hac invaſione veſpertinâ repentè correptos ſciverim, qui antehac optimâ fruebantur valetudine. In epidemiæ primordiis multi ęgrotabant, pauci verò interibant, morbo ſimplicem rheumatis conditionem haud excedente; In progreſſu, & ſtatu penitiores ſupremi, & medii ventris partes invaſit affectio, hinc ferè lethalis. In declinatione conſtitutionis perpauci ægrotabant, ſed utplurimùm ante ſeptimam vitâ periclitabantur ob gravem ad interiora decubitum.

CONSTITUTIO ANNI 1713.

PEractâ aquilonum viciſſitudine humidus vigebat æqualiter, & temperatus auſtrorum afflatus menſe januario cum nivibus conſtanter per dies aliquot decidentibus; Hinc morbidâ prægreſſi anni conſtitutio miteſcebat. Nonnulli attamen, præ-

præſertim ſenes, & phlegmatici, vulgò *fluxionarii*, vel aliter valetudinarii adulto hoc menſe, tum & februario per frigoris incrementum catarrhalibus orgaſmis, interdum metaſtaſi correpti ſupremum agebant diem, vel qui fortè evadebant longâ tenebantur tuſſi, aut arthriticâ affectione univerſali vel particulari, adeò ut uno die ad finem februarii ſex ægroti repentinâ iſchiade correpti conſilium noſtrum adierint. Nihil exinde memorabile ad hyemis finem obſervatum eſt, præter variolas, & morbillos non infauſti ominis, ut ut ſiccâ, & violentâ tuſſi cum febre, vel ardente, & ſynochali, vel obſcurè periodicâ angerentur affecti.

Ver æquè temperatum fuit abſque ventorum altercationibus, & abſque pluviis. Æſtas inde ſicca, & aquilonia; quare biliares morbi, tam univerſales quàm particulares ſilere viſi ſunt. Mixtæ potiùs affectiones emergebant lymphatico-ſanguineæ per æſtatis decurſum uſque ad autumni progreſſum. Hujuſmodi erant gutturis deſtillationes, & phlogoſes, tuſſes, pleuritides ſpuriæ, dolores potiùs intercoſtales, capitis gravitates, & dolores; febres ſcarlatinæ, & purpureæ, aut aliter mixtę, juxta ægrotantium ætatem, vel idioſyncraſiam. Itidem rheumatiſmi, & arthritides, prężertim iſchiades. Genus etiam nervoſum ſpaſmodicis inſultibus, imò & convulſionibus angebatur, pręcipuè in collo ad originem ſpinalium. Ad profligandos hujuſmodi morbos tempeſtati diſſentaneos venę ſectio opportunè celebrata ſolenne erat præſidium, nec nos fallebat eventus, quandoquidem detractâ ſanguinis congruâ quantitate facilè ſolvebantur lentores ſanguineo-pituitoſi, & ad debitas oſcillationes reſtituebantur vaſorum extenſorum perimetra. Reverà bilis, quemadmodum in humidioribus veris, vel æſtatis, vel utriuſque conſtitutionibus una cum frigore à borealibus deducto iners, & depreſſa jacet, nec vires exerit ſuas, ut hyeme obſervamus; ita in humidis conſtitutionibus cum adjecto calore diluta tandem acuitur, & alteratæ pituitę commixta mixtas ſimiliter affe-

ctiones procreat; In siccâ constitutione cum frigore, ut in hoc casu sæpè concentratur, & sub lympharum susceptis affectibus latitat, vel leviter cum iisdem sociatur. In sicca demum, & calidâ, ut in describendâ anni 1718. per propriam virtutem excandescit.

CONSTITUTIO ANNI 1714.

BRumales dies præcociter aquilonii, & rigidi extitêre. Ver frigidum, siccum, & undequaque ventosum. Ideò creberrimæ fluxiones ad fauces, ad pectus, ad corporis habitum cum febre, & sine febre catarrhales. Ad aprilis principium biduo, vel triduo afflantibus intensis aquilonibus austrino spiritu vix interceptis peracutæ excitabantur pleuritides; illis silentibus cessabant & istæ. Medio Aprili iterum boreas recruduit sævior, iterumque pleuritides legitimæ frequentiores, & contumaciores, ita ut die 17. ejusdem quatuor unâ horâ pleuritici me ad curationem accerserint. Harum pleræque per sudorem judicabantur, etiam absque prævià venæ sectione. Sudor, inquam, in earum principio spontaneus, quandiù particularis, vel interceptus scatebat, inutilis; in progressu autem continuus, copiosus, & universalis judicatorius fiebat quartâ, vel quintâ die. Per sputum vix ullæ judicabantur, fortâsse propter summam in humoribus viscíditatem ab aëris siccitate contractam. Raro itidem solvebantur per venæ sectiones ut ut istę desumptâ ab acutissimis symptomatibus indicatione repeterentur in pluribus usque ad septimam detractionem absque levamine, imò nec retardato pleuriticorum interitu. Harum pleræque solâ catharsi expugnabantur, eâque validâ ne dum ante septimam, sed quandoque ante quintam, aut quartam. Hâc ad miraculum levabantur ægroti: Fæces excernebantur cretaceo-biliosæ, & simul ardentes, argumento pręclaro inductæ ab aëris siccitate in humoribus lentescentiæ. Cùm etenim verno tempore viven-

ventium fluida ad quamdam turgescentiam, sive rarefactionem naturaliter promota majorem exigant in canalibus diametrum, & in cute perspirabilitatem, si fortè inter hos nisus utrâque frustrentur, reliquum est ut in oppositam consistentiam postliminio redigantur, & condensati, coactique humores, præsertim bilis majorem, quàm anteà ad inhærendum visciditatem nanciscantur, & minorem ad iterum rarescendum aptitudinem, quid quid natura per excitatas commotiones, & febres, quid quid ars per detractas lanceolâ copias, vel implorata diaphoretica præsidia eorum attenuationem moliantur. Id unum ferè assequitur febris, ut inductâ viscidis, prȩsertim biliosis effervescentiâ acrimoniam augeat; id unum ars, ut dato in canalibus spatio, vel addito per diaphoretica humoribus acrefactis motu, major fiat à locis secretionis ad nobiliores partes impetus, præcipuè ad organa respirationis, quibus aër, ut suprà frigidus, & siccus peculiarem attulit rigiditatem, nisi vel sponte, vel catharticis adhibitis per alvinas vias deturbentur morbosa recrementa, in primis biliaria, quæ vel, primas vias obducendo, comprimunt præcordia, & pectoris affectionem idiopathicam augent, vel per ductus secretorios non eructata sympathicam confirmant, aut statuunt per anadromen, ut mox dicebamus. Optimo itaque consilio in morbi principio semel, aut iterum institutâ venæ sectione idiopathicæ affectioni occurrebatur, statimque per cathartica morbidus fomes delebatur. Quo facto evidenter levabantur ægroti, & ad septimam circiter criticis sudoribus judicabantur. Hoc ritu plurimi ab orci faucibus liberabantur.

Rarò visi sunt ejecti lumbrici, & quamvis per similes aliquando morbos sæpiùs excerni videantur, non ideò dicendi sunt caussa pleuritidum, ut multi perperàm hariolabantur; sed earundem socii, quippè his excretis non solvitur affectio pleuritica.

Cùm itaque epidemica hujusmodi constitutio ab intensâ

humorum craſſitie, & ab notabili ſolidorum rigiditate proficiſceretur, miteſcere viſa eſt advenientibus longis pluviis, queis humores dilui, ſolida laxari, & acria demulceri potuerunt. Æſtas inde, & autumnus non valdè torridi fuere, ſed inæqualiter vel ad calidum, vel ad humidum deflectentes, hinc triplicis notę morbi ex bilioſo delicto emerſêre, ſcilicet primò febres intermittentes, ſecundò ardentes ſpuriæ, & tertiò dyſenteriæ, ſingulæ tamen haud nimis contumaces, ut conjicere fas ſit ex flore bilis exaltato ardentes ſpurias, ex ſedimento illius intermittentes, ex viſciditate, & acrimoniâ Dyſenterias fuiſſe productas. Primæ per unicam, vel alteram phlebotomiam, & conſueta refrigerantia defervebant; Alteræ per corticem peruvianum cicuratæ filebant; poſtremæ velut criticæ paucis erant tractandæ, nam cum ægrorum tolerantia aliquandiu vigebant, ſuâque ſponte terminabantur, vel uſu ipecacuanhæ mox à cruenta effuſione declinabant, & ulteriùs in diarrhœam migrantes ſalubriter deſinebant.

CONSTITUTIO ANNI 1715.

NOn ultra congruum, & climati noſtro reſpondentem frigoris gradum exceſſit hyemalis conſtitutio hujus anni. Ver ſiccum fuit, & æqualiter temperatum, hinc tertianæ legitimæ typum exquiſitè depuratorium ſervantes, benignæ ideo, & breviſſimæ aprilem non prætergreſſæ. Devergente maio calor ingens auſtrorum flatibus ſuccendebatur, ideoque tertianæ ab anteriorum indole deflectentes inſurgebant validæ, diuturnæ, nec remediis facilè cedentes. Ineunte junio ventus ſpirabat frigidus, mox pleureſes; anginæ, rheumatiſmi, genarum fluxiones, odontalgiæ, & catarrhi huic tempeſtati haud conſentanei; quare jure meritò aptari poteſt Hippocratis obſervatio: *Cùm ver hybernum fuerit, & extremæ hyemis frigora ſenſerit, hyberni etiam morbi fient, & tuſſes, & pulmonum inflammationes, & anginæ.* De humoribus.

Sup-

Suppresso boreæ afflatu calor invaluit cum australibus ventis, similiterque tertianæ validiores, & contumaces cum assiduis capitis doloribus, queis phlebotomi lanceola feliciter prospiciebat. Per julium æstus major febres intensè biliosas in aliquibus periodicas, in aliis homotonas cum acuto capitis dolore, cutaneis efflorescentiis, vomitibus, aut diarrhœis biliosis suscitavit, cæterùm breviores raro septimam, rarissimè decimam quartam excedentes unicâ sanguinis detractione, unâque catharsi curabiles. Inter has febres anomali quoque morbi ex pituitæ vitio bili commixto emergebant, quorum fortasse caussa procatartica fuit prægressa junii frigida intemperies; hujusmodi erant gravativi capitis dolores, articulares cruciatus, odontalgiæ &c. Huc pertinere videtur Hippocratis doctrina de internis affectibus: *Cùm pituita, & bilis in corpore mixta fuerit in ventrem defluit, cùmque ibi coacervata fuerit attollitur, sursumque ac deorsum velut unda discurrit, rigor, & febris prehendit, dolor ad caput decumbit, cúmque ad viscera pervenerit strangulatum adfert.*

Plurimi per hunc febrium decursum, præcipuè juvenes vividioris constitutionis, aut vinipotæ febre correpti enormibus deflagrationibus simul, & gravissimis virium prostrationibus prehendebantur cum biliosis exundationibus undequaque, nempè linguâ croceâ, urinis exquisitè croceis, croceo pariter extracti sanguinis sero immersos linteos flavedine inquinante, tandem & croceis dejectionibus; hinc facilè post unam, aut alteram catharsim in criticos, saturatosque icteros migrabant, qui sensim evanescebant cum febre ipsâ post aliquot imminutos accessus finiente. Alii post aliquot intermittentis tertianæ, vel duplicis paroxysmos cum dolore acuto, & pulsante ad oculorum radicem febris assiduo comite per institutam catharsim (exceptis plethoricis, quibus venæ sectio erat præmittenda) & sumptum ad quartam, vel quintam periodum peruvianum corticem convalescebant, in exulcerationes perruptâ labiorum crepidine. Plerique repetitis

purgationibus, & excretionibus materiæ exquisitè biliosæ in leniores paroxysmos deducebantur, & brevi in integram apyrexiam, nullo ex febrifugis petito auxilio. Nonnulli ob superadditas caussas ex biliosis in alias diversi generis febres incidebant, vel mixtas. Operarii nimiis laboribus dediti, & viatores improbis itineribus sub acuto, & assiduo insolatu fatigati, atque neglectis sudoribus refrigerati febribus biliosis per dies aliquot laborabant, mox in anginas, aut pleuritides legitimas, vel mixtas, aut in acutas arthritides incidebant; ast iteratis venæ sectionibus, calidisque potionibus diaphoreticis versùs undecimam judicabantur. Inter cæteros quidam simplici tertianâ captus cum vomitibus in principio, & cardialgiis ad quintum paroxysmum minùs febricitabat, iterumque minùs in sexto, ita quòd videretur septimo judicandus, sed auram captans frigidiusculam dolorem lateralem accersivit cum spirandi difficultate, tussi &c. Per haustus blandè diaphoreticos sudavit, & convaluit. Infantes & pueri suos etiam patiebantur bilis errores, atque excessus, unde vomitus, & diarrhϾ biliosæ creberrimæ. In pluribus biliare vitium ad cutim erumpebat per herpeticas pustulas, vel papulas ardentes, aut mordaces, aut puncticula aggerrima culicum morsibus similia, aut miliares quasdam asperitates, aut maculas per universum corpus hepaticas, vel saltem ephelides febre non productâ; quod etiam in adultis frequenter vidimus.

Hæc, ut monebam, à fine junii ventis australibus perflato, ideoque calidissimo, adusque julii medietatem dicto modo sequebantur. Tertianæ simplices, quæ per hoc tempus ad septimum communiter circuitum producebantur, & super alias febres vulgariter vagabantur, duplicibus tertianis locum præbuerunt post aliquot imbres, fortasse quia bilis febrifera nonnihil diluta crebrioribus cum sanguine circuitibus absolvendis par exinde fuit. Hæ nihilominùs tertianæ duplices citiùs solvebantur, quàm simplices.

Cæ-

Cæterùm in subjectis fervidiori liquidorum constitutione præditis febres nascebantur assiduæ typum duplicis tertianæ continuę servantes à prolixo rigore plurium horarum semel auspicatæ, & in reliquis circuitibus à solo quodam momentaneo horrore repetentes; aliter in densis constitutionibus, queis utplurimùm intermittentes adveniebant, quandoquidem bilis delinquens in primis subjectis fluxilior, & tenuior, alioquin accensa & asperior fomitem intermittentibus proprium producere non valebat, bene tamen in alteris ob majorem viscitatem, & siccitatem.

Ut autem redeamus ad capitis dolorem jam suprà adductum velut ordinarium sectatorem istarum febrium, cùm continuarum, tùm intermittentium, qui nempè acutus, pulsatorius, velut pertерebrans frontem potiùs, imò orbitarum fundum instar pertinacis hemicraniæ invadebat, quive communiter in plerisque solâ catharsi demulcebatur; si plethoricos nonnullos tensiori fibrâ præditos excipias, queis phlebotomia præmissa utilis fuit: Hoc inquam doloris genus hemicraniæ analogum animadvertens conjicio vulgarem hemicraniam produci forsitan posse à bilioso morsu nerveis intestinorum, & stomachi superficiebus inflicto, à quibus inde per nerveos funes molestæ ascendant irritationes adusque eorum originem, quæ cum plurimis frontis, & oculorum nervis medio intercostali communicat. Profectò hemicrania ferè solet excitari quo tempore coctior bilis, & copiosior ad duodenum, fortasse etiam ad ventriculum exundat, quum nudæ, ideoque irritabiles extant eorundem tunicæ, seu ante prandium; quare diluti alicujus alimenti assumptio in pluribus ferocientem dolorem minuit; Alii per tempestiva jentacula, aut matutinas epotationes eandem evadere didicerunt. Ipsemet hemicraniam alias frequenter appellentem bihorio ante meridiem, aquæ calidæ matutino potu cohibebam. Tandem hemicrania morbus ex biliosorum stirpe est, ejusque prodromus plerumque est vomitus, vel nausea, vel etiam cardiogmus.

mus Juvenes potiùs, quàm Senes invadens, ideoque communiter creditur validam sanitatem significare.

Toto augusto calor deferbuit, & febres biliosæ pari situ otiabantur, sed sobolevit nova rursus catarrhalis affectio, quam aura frigidiuscula fervoribus intermixta, nocturno præsertim tempore gliscens attulerat. Interceptâ itaque pluribus clanculùm transpiratione novæ anginæ, & pleuritides vernalium emulæ occurrebant; tusses siccæ, destillationes, dolores artuum, vel intercostalium, aliaque hujusmodi.

Adventante autumno, & temperatis per imbres ventorum peregrinorum insidiis, tum emollitâ fluidorum crasi exurgere nihilominùs visi sunt biliosi igniculi copiis lymphaticis intermixti, novum quoddam febrium, & symptomatum genus statuentes. Tunc febres continuæ explodentes, vel periodicæ cum orgasmis compositis, impetu ad caput, nocturnis ideò subdeliriis, jactationibus, calore sicco, faucium ariditate, cutis squallore, leipothimiis, anginis symptomaticis, linguæ fœditate, siti, virium & appetitus dejectione vigebant. In quibusdam ictericis, & quibus viscerum naturalium, hepatis præsertim infarctus prævii, vel in febribus producti assidebant, frequentes narium hæmorrhagiæ in viris, uterinæ in fœminis observabantur; circa sextum morbi diem turbidæ urinæ quales jumentorum subjugales dictæ, acres, & crassæ mingebantur, divulsum tamen, & grave sedimentum deponentes, & clarescentes; Non tamen has febres malignarum titulo obsignare placuit, nam manifesta origo bilioso-lymphatica nomen iisdem mutuare debebat. Reverà superatâ septimâ turbę omnes sedabantur, præcipuè post congruas catharses biliosam, mucosamque excretionem assatim promoventes, aut post spontaneas hujus notæ diarrhœas. Quòd si quædam adhuc reliquiæ superessent faustè febrifugis profligabantur. Novæ interim ad septembris finem pluviarum alluviones repetebant; quibus ultrò dilutâ bilis resinâ, cujus acri-

acrimoniâ sufficienter retusâ lætior, tutiorque sors febribus, cognatis morbis, eorumque productis præluxit.

Febres ideò superstites, aut noviter accedentes ad intermittentium classes reducebantur cum symptomatum lenitate; Dolores capitis paroxysmales exulabant; urinæ croceo, & lateritio colore deposito clarescebant mediocriter coctæ; cessarunt biliosi vomitus in febrium ingressu; leviores uno verbo, brevioresque circuitus, & morbi universùm dociliores methodicis purgantibus, alterantibus, & febrifugis cedebant nullam exigentes phlebotomiam, nec ullum post se trahentes recidivę fomitem. Rarissimæ quartanæ in his tantùm, qui malè per æstatem victus, & ambientis ratione utebantur, vel qui anteactas tertianas neglexerant.

Porrò in æstivis fervoribus, quos præcipuè calidi ventorum afflatus multiplicant, imbres copiosi, aut repetentes præsto sunt minuendis, vel avertendis morbis stationariis; his nempè diluitur succensa bilis, & in mansuetos motus composita, spiculisque suis facilè dedolata turbas inde leviores, minúsque frequentes suscitat. Quare per ejusmodi constitutionem impetus febrium, aliorumque æstivorum morborum sæpiùs exuperans, toties per pluviarum adventum reprimebatur; ita ut facto per æstatem, & autumnum morborum nunc insurgentium, nunc cedentium, nunc deficientium calculo non ingens Taurinensem urbem, ejusque ditionem epidemia vexarit. Aliter evenisse percepimus in Pedemontanis quibusdam, & ulterioribus Italiæ, & extra Italiam regionibus, quas nulla, vel modica mulcebat pluviarum irroratio; biliosæ etenim affectiones epidemicæ ibi sæviores plerosque hominum adortæ per nulla intervalla mitiores, imò ex diutinis siccitatibus ferociores factæ remediis quibuscunque obsistebant, vel in pejores degenerabant morbos v. g. arquatos diuturnos, obstructiones, asthmata, ischiades, cachexias, hydropes &c. In dictis, inquam, regionibus siccissimum ambiens infestam adeò habitudinem induerat, ut convenientes advenæ

post breves moras, velut contagio perciti in febres biliosas inciderent. De his nonnulla videantur in prodromo morborum biliariorum ad calcem secundæ partis Historiæ Hepaticæ.

Notandum autem pluviam, si modica sit, post longos æstatis fervores semel, aut iterum decidentem biliosas incensiones, utplurimùm augere potiùs, quàm demulcere, factâ videlicet assatæ bilis per levem irrorationem subitaneâ, ut ita dicam, calcinatione instar calcis per aquam desuper aspersam.

September ob pluvias, ut dicebamus mitescens in frigidum, humidumque octobrem desinebat; ideoque morbosos tumultus deposuit bilis præcociter repressa ab pituitosis laticibus in morborum dominatum succedentibus. Hinc per eundem, & per novembrem catarrhales ad caput, pectus, ventrem, & articulos morbi vulgariter emergebant.

Omnes hujusmodi mutationum series, & morborum vices, nec non appositæ remediorum classes varios indigitant bilis status secundùm diversas primarum qualitatum, atque ambientis habitudines, nam si consideretur jam vernalis æther potestatum renovationem in cunctis viventium liquidis intendens, vel ideò bilem simpliciter cum liquidis aliis ad majores inordinationes excitans, vel quodpiam liquidi ejusdem biliaris vitiatum per æstatem præcedentem, nec exantlatum ante hyemem, ideò compressum, & concentratum jam suscitans, & impellens; quomodocunque sit, in specialibus quibusdam casibus biliares affectiones jam venient. Consideretur ulteriùs bilis jam, ut suprà verno æthere excussa, atque æstate adaucta, & deflagrans, vel nova veteri superaddita (æstas enim bilem gignit ex Hippocrate) & intempestivi frigiditate compressa, aut siccitate intensiùs concrescens, aliis fluidorum delinquentium copiis intermixta, non ne proprias, aut communes turbas in subjectis dispositis excitabit? fit ardens & fluida jam continuè, vel per intervalla turgescet,

cet, & vagabitur; sit resinosa, & cretacea, partes varias fixè obsidebit, & lædet. Ventis aliquando calidis laxata, & promota; frigidis constricta, & repercussa; pluviis interdùm mitioribus explosa, affluentibus enervata, ferociam acuet suam, vel abscondet, & deponet. Similiter ab actuosis irritata, à diluentibus cicurata, per phlebotomiam ab invasionibus revocata, per purgationem eliminata, febrifugis tandem irretita facillimè concipietur.

Nec sola bilis verno tempore ad varios affectus morbosos excitatur; multa alia morborum diversa principia in subjectis dispositis per idem tempus expergiscuntur. Sic plurimæ ineunte Vere nasales, uterinę, hæmorrhoidales, aut pulmonicę erumpunt hæmorrhagiæ; Sepulti per hyemem rheumatici affectus exurgunt; Phthises, hydropes, hecticæ tabes in pejus ruunt; passiones denique quæcunque hypochondriacæ, scorbuticæ, venereæ, maniacæ, ut & cutaneæ eruptiones, vel destillationes excutiuntur. Adeò verum est viventia omnia ut in macrocosmo, ita & in microcosmo per vernum tempus moveri, aut sopitis jam motibus renovari ac veluti extincta per hyemem activa liquidorum principia, seu elateres reviviscere. Anni tempora morborum reversiones ciere plerumque solent, vel novas afferre ægritudines. *Illud prætereà spectandum est quomodo affecta sint corpora, cùm ab anni temporibus accipiuntur.* Hippocr. de humorib. Quod præcipuè de verno tempore prædicandum esse quotidiana experientia docet.

CONSTITUTIO ANNI 1716.

HYems præcessit aquilonia, & glacialis cum uberrimis nivibus, adeò ut à fine novembris adusque principium martii triginta septies in Pedemontio ninxisse observatum fuit. Hinc capitis, faucium, & pectoris affectiones variæ, raucedines contumaces, aliique hyemales morbi. Ad principium

januarii flantem priùs Vulturnum regelans excepit Auster humorum compagem, solidorumque texturam laxans. Hinc fusiones, & stases sanguinis inflammatoriæ. Ver temperatum fuit favoniis, & ornithiis aliquandiù eventilatum; siccum deinceps usque ad medietatem aprilis; tunc alternis imbribus largè perfusum, non insalubre. Vergiliarum exortus austrinos afflatus, & æstus præseferebat vigentes cum incremento usque ad julium. Febres ideò exurgebant biliosæ, continuæ, vel intermittentes, vel remittentes non valdè à descriptis in superioribus epidemiis dissimiles. Intermittentes remediis leniter obtemperabant, nec, sibi ipsis relictæ, septimum excedebant circuitum. Homines durioribus addicti exercitiis, & laboribus, iis præsertim, qui ad ignem, vel solem exantlantur, v. g. Pistores, & fabri murarii, in primis juvenes, vehementiùs ab hisce febribus corripiebantur cum siti intensâ, exæstuatione, urinis flammeis, anxietatibus, capitis dolore, totiusque corporis internis, externisque ariditatibus; interdum biliosis orgasmis, etiam ad cutim efflorescentibus. Crebræ in pauperibus, & exercitatis choleræ tam siccæ, quàm humidæ; crebriora alvi profluvia, & tenesmi cum, aut sine febre haud infeliciter desinentia. His aptari non immeritò visum est Celsi effatum: *alvum fluere sæpè pro valetudine est, dummodò intra septimum quiescat, & sit sine febre; expurgatur enim id, quod noxium latebat in corpore.* Fluxibus hujusmodi biliosis aliquando urinæ difficultates sociabantur per stimulos biliares ab intestino recto ad vesicam propagatos.

Finiente julio, & ineunte augusto inter austros latè peragrantes subdoli repetebant euro-boreales flatus vespere præsertim noctuque frigidi, cum nocturnis similiter, aut matutinis imbribus. Post initium Augusti venti exquisitè boreales matutini cum pluviis, quibus post meridiem intermiscebantur australes; eapropter intermittentibus, continuisve febribus, nec non diarrhœis adhuc vagantibus lymphatici accedebant

cedebant affectus, tuſſes contumaces, in pueris convulſivæ, arthritides ſimplices, anginæ, pleuritides ſpuriæ, aſthmata, œdemata, & hydropes. Quæ autem per æſtatem ante eurorum, & borealium afflatum in febribus, aliiſve bilioſis affectibus ab æſtu præcoci excitatis eluxerat placiditas, & facilis morborum reſolutio, aut curatio, aperto, & repetito euro-borealium inſultu in acriorem conditionem, & contumaciam degenerabant. Febres, earumque periodi, & ſymptomata vehementiora, & diuturniora evaſerunt, nec remediis facilè cedebant. Difficillimæ ideo judicationes, eæque, utplurimùm, imperfectæ anſam dabant recurſibus, vel viſcerum infarctibus, tumoribus, & fœdo cutis colori.

A cane ad arcturum, & ęquinoctium autumnale, dum auſtri jam quieſcebant, viceſque eorum ſumpſerant favonii cum aquilonaribus pleuritides aliquot inſuetas [præter ſpurias & incruentas] ſpectabamus, ſiccas, obſcuras cum dolore profundo, quaſi ad centrum diaphragmatis, tunc manifeſto, & acuto, quum ægri ſe ſe in latus alterutrum devolverent; reſpiratione ferè naturali; febre acutâ cum pulſu vix duro; ſputo albo, & viſcido nonnihil cruento. Pleuritides hujuſmodi non ſudore, non ſputo, ſed repetitis duntaxat largis phlebotomiis expugnabantur. Rati fuimus phlogiſticum decubitum ad eam pulmonaris lobi faciem inſidere potuiſſe, quæ lambit diaphragma, & per concavam figuram ſuam ejuſdem convexitati reſpondet, quam ideò caballinum unguem vocant Anatomici.

Notatu dignum eſt quod hoc anno, ęquè ac omnibus elapſis obſervabatur, nempè mulieres popularibus quibuſcunque morbis biliaribus, aut lymphaticis minùs tentari, quàm viri. Reverà fœminę, utpotè humidiori pollentes idioſyncraſiâ, & violentis laboribus non reſiccatę ad quandam menſuram bilis fervores concipiunt, & biliaribus morbis non adeò gravibus ſunt proclives; tum etiam inter privatos domi cancellos vivendi morem ſervantes rigidis, aut aliter infenſis

aëris percussionibus non adeò exponuntur, ideóque nec tam facilè in catarrhales, aut alios hujusmodi affectus incidunt. Muliebria isthæc in familiaribus epidemiis privilegia nostro etiam Hippocrati innotuerunt. Sic in statu tertio sect. 2. lib. 1. de Morbis vulgaribus in epidemia æstivâ: *Mulieres prætereà multæ ægrotarunt, minùs tamen, quàm viri, nec ita multæ obierunt.* & lib. 6. eorundem Epid. sect. 7. in epidemiâ catarrhali hyemali: *Cæterùm mulieres non æquè ac viri tussi conflictabantur, sed paucæ etiam febricitarunt, earumque valdè paucæ ad pulmonis inflammationem devenerunt. Eæque grandes natu, & omnes evadebant. Cujus rei causam esse existimabam quòd non perinde, atque viri in publicum prodirent, & quòd nequaquàm pariter ac viri morbis tentantur.*

CONSTITUTIO ANNI 1717.

HYems initio mitis, vix nivosa, interdùm austrina, post solstitium rigidiuscula, per januarium, & usque ad æquinoctium lenibus perflata aquilonibus, nonnihil asperior, & sicca, vix tamen gelida anni hujus constitutionem feliciter auspicabatur. Ver temperatum succedebat gradatim tepidiusculum. Ornithiæ leniter, & diutiùs spirabant. Æquinoctiales dies salubres, & tranquilli. Ortus pleiadum imbribus perfusus, mox serenus, & lætis favoniis stipatus. Tardus austrorum adventus, hisque quotidiè subsolani, & Boreæ interpositi, adeò ut solstitium æstivum vix ultra veris temperiem positum perciperemus. Æstas itaque breviter, & in remisso calida fuit, & inæqualis. Sub cane, & ante canem aquilones solitarii spirabant cum sensibili, præcipuè ad noctem frigiditate; Ad Augusti medietatem mediocris, sed brevis. Arcturus humidus, cum austrorum suscitatione efferum fervorem recolligente. Frigidus inde, humidusque autumnus usque ad vergiliarum occasum.

Febres vernas perpaucas adnumeravimus, lenes cæterùm, & po-

& potiùs lymphaticas; causones nullos. Duplices tertianæ continuæ per æstatem viguere, sed placidæ, & ad septimam, aut nonam per sudorem facilè difflabiles; quod etiam animadvertit Hippocrates lib. de humoribus: *ubi Æstas Veri similis extiterit sudores in febribus, eæque faciles, neque peracutæ erunt, neque linguas vehementer aridas habebunt.* Per breve Augusti interstitium nonnihil fervidum febres aliquot biliosæ exurgebant ex tumultuariis continuis, quas ex quorundam symptomatum strepitu malignas vulgus medicorum perperàm nominat. Veruntamen non anxietates, non deliria, non oppressiones virium paroxysmales, non cardialgiæ, ariditates, æstuationes, non papulatæ, aut puncticulares eruptiones cutaneæ, non centum alia ex Proteiformi perversæ bilis indole germinata symptomata veram malignæ febris naturam constituunt; hæc siquidem omnia vel in simplicibus tertianis intermittentibus occurrunt, præsertim æstivis. Quod autem verè malignum est intimiores partes etiam majoris usus clanculùm invadit, & cum minori strepitu conficit, antequàm pateat; principium quidem, ut cum Antiquis loquar, deleterium vix sensile, non extensum, non consuetum, remediis obluctans. Cæterùm faciles in dictis febribus curationes, etiam subitaneæ, vel per catharsim, aut opportunum febrifugum, vel modicum etiam paregoricum, aut aliud qualecunque alterans, facilesque coctiones. Nec virium nimia à paroxysmis dejectio malignarum nomen malè arrogatum decernit.

Intermittentes æstivæ raræ fuerunt, mites, atque facilis solutionis; rariores ad autumni limina, sed contumaces, & fixæ ultra morem superioribus epidemiis observatum. Ad medium, & finem autumni contumacissimæ, utplurimùm complicatæ. Duplices tertianæ anomalæ frequentiores erant cum ingente rigore, & æstuatione inæquali diù satis protractæ, imò post aliquod exilium postliminio revertentes; paroxysmales capitis dolores mitiores quidem, sed sitis ardentior, & anxie-

anxietas major. Urinæ leviter saturatæ, frequenter pallidiores, & crudæ. Diarrhœæ, & dysenteriæ hoc anno rarò visę sunt, eæque mitiores, & curatu faciles. Plurimæ lienis obstructiones autumnalem constitutionem claudebant. Bilis etenim ab æstiva rarefactione tumens nec à constanti imposterùm fervore congruenter disgregata in mucidam, & cretaceam naturam, facilè idcircò per lentos lienis anfractus irretiendam migraverat. Morbi insuper regii contumaces non pauci aggerebantur ex nimia inęqualitate caloris, & frigoris. quibus omnibus sat est textus Hippocratis in lib. de Humoribus: *Pro anni autem temporis varietate similes, aut dissimiles erunt morbi, qui hoc tempore oriuntur. Quod si similiter procedat; aut ejusmodi morbi erunt, aut ad tale quid deducentur, velut ad morbum regium autumnalem, cùm frigus calori, & calor frigori succedit. Si verò æstas biliosa extiterit, bilisque increscens intùs remanserit, etiam aliquantulùm lienosi erunt.*

CONSTITUTIO ANNI 1718.

POst hyemem aquiloniam, & siccam veris initium temperatum fuit. Ad aprilis finem Australes spirabant venti borealibus mitioribus aliquando intermixti. Maio, & junio invalescebant austri utplurimùm sinceri, quandoque favoniis intercepti. Julius, & augustus cum septembris initio australibus, atque etesiis jugiter infestabantur. Vix tamen austrorum humiditas, & pluviæ exiguę sub æstatis finem decidentes maximam horum temporum siccitatem leniebant. Veruntamen in hac nostrâ Pedemontana regione nulla dari potest certa ventorum exploratio, quâ exactè possint uniuscujusque afflatus exactè discriminari, cùm singuli refringantur, variisque metamorphosibus turbentur; hinc aliquando ab australi plagâ aquilones, ab aquilonari autem noti spirare perhibentur, aliàs calidus percipitur, qui frigidus ab ortu suo esse deberet, & vicissim. In hac inquam, nostrâ ditione

ædificiorum parietes aquiloni expoſiti eo ferè læduntur modo, ac lædi ſolent Romæ [ex relatu celeberrimi Lanciſii lib. de nativis, & adventitiis Romani cœli qualitatibus] vergentes ad auſtrum. cæterùm per hæc tempora epidemicæ febres indolem tertianę intermittentis eſſentialiter ſervabant, ut ut ſępè continuæ ardentes, vel ſubcontinuæ accidentaliter audirent., Nec defuerunt complicatæ ægritudines, vel ſporadicæ, imò & febres ſymptomaticæ, quæ ad particulares affectus relationem habebant. Hinc & viſæ dyſenteriæ, nec non quædam bilioſi ſcorbuti ſoboles cum phlogoſi vagâ, cutaneis maculis, & gingivarum eroſione &c.

Ineunte ſeptembri criticæ excretiones bilioſæ ad alvum die ſeptimo, quandoque etiam quarto judicatoriæ fiebant præter morem, atque excreta bilis ne dum craſſa, & limoſa, ſed & intensè crocea, atque ardens erat. Emetica quoque proficua, iis præſertim, qui nauſeâ, oris amaritie, & vomituritione urgebantur. Dyſenteriæ, quæ per julium, & auguſtum ſævierant hoc menſe ſedabantur. Icteritiæ frequentes ſuperveniebant, illis potiſſimùm, qui febribus de intermittentium naturâ afficiebantur. Lippitudines quoque bilioſæ inflammatoriæ non raræ.

In ejuſdem menſis progreſſu febres pleræque continuarum naturam induere viſæ ſunt, nullum in acceſſu rigorem, vel horrorem præ ſe ferentes, ſed aſſiduum capitis dolorem, jactationem, laſſitudinem, ſitim, vigilias, linguæ ariditatem, mentis emotionem, & ſimilia malum morem ſimulantia, ſemper tamen ſuam ſervabant periodum. In febribus etiam intermittentibus longa deliria velut paroxyſmalia intercurrebant. Multæ inſuper tertianæ cardiacæ legitimæ, & ſpuriæ. Inter complicatas ægritudines hujus conſtitutionis aliæ quidem febrilem diſtinguebant periodum reſpectu bilioſi ſuſcitabuli, ſed & inſimul phlogiſticum quid exhibebant cum idiopathicâ ſanguinis accenſione, adeò ut etiam poſt notabi-

lem paroxyſmi remiſſionem accederent narium hæmorrhagię, tuſſes &c.

Ægritudines alię pectoris affectionem cum ſanguinis ſputo idiopathicam effingentes, periodicam, bilioſamque febrim unà obſignabant; difficillimum idcircò negotium erat internoſcere an particularis, an univerſalis affectio primaria foret; nam diſtinctus paroxyſmi recurſus quotidianus, ejuſdemque manifeſta remiſſio cum urinis croceis, & lateritiis (quæ urinæ procul dubio pectoris affectui, etiam inflammatorio non competunt) eſſentialem duplicis tertianæ ideam ſignificabant. Dolor initio morbi ad ſcapulas punctorius cum pulſu ſerrato, tuſſi, reſpirationis anguſtiâ, & ſanguinis ſputo legitimam indicabant pleuritidem. Mixtum itaque dixiſſes morbum ex duobus æquè primariis, haud alterutro ſymptomatico.

Harum variæ ſpecies inſuper apparebant, nempè febris bilioſa cum hæmophthiſi, vel cardialgiâ, vel dolore epigaſtrii; internoſcebatur tamen in quibuſvis vitium bilis præ reliquis humoribus ex ſiti intensâ, ſummâ oris amaritię, linguâ flavâ, vomitu bilioſo, exulceratione labiorum, atque urinis, ut ſuprà dicebamus, lateritiis.

Febres denique ad extremos ejuſdem ſeptembris dies omnes primariæ bilioſæ, omnes continuæ cum delirio paroxyſmali; in aliquibus cum longo ſopore. Quò ad paroxyſmorum invaſiones in hac conſtitutione res maximè inæqualis fuit, & inſueta; nam in quibuſdam ingruebat acceſſus cum rigore apparenter notabili, attamen ęgrotantes nullum frigoris, ſed caloris ſenſum percipere aſſerebant; quare ſtragulas (ut mos eſt in rigore paroxyſmi) ſuperadditas recuſabant, utpotè ab his horrorem, ſimulque calorem velut ſuffocantem patiebantur, & in progreſſu ſpaſmodicos cruciatus ab anterioribus ad poſteriora, à trunco ad artus, ab hoc artu ad alium vagantes; è contrà qui levioribus utebantur lodicibus ſpaſmodicas haſce ambulantes irritationes cum minori mole-

molestiâ ferebant. Aliis paroxysmus sine frigore & horrore accedebat, ut ut febris de legitimâ intermittentium tertianarum familiâ foret; in ipso tamen accessu sitis ingens, oris amaritudo maxima, anorexia, & cardialgia, dolor angens, & ardor intensus ad epigastrium, & ad lumbos, diarrhœa acerrima, quasi dysenterica, dolor capitis acutus, lingua arida, & nigra, jectigationes, deliria, & similia superveniebant. In utroque casu bilem adustam, acrioremque culpandam arbitramur, servato tamen discrimine: nam bilis in primo casu à propriis incerniculis ad solidas partes translata, ipsas occasione paroxysmi spasmodicè lacessebat; in altero autem ad secretionis vias, antrumque intestinale deturbata, præfatos tumultus, sævaque excitabat symptomata, argumento sanè præclaro biliosum hunc febrium fomitem ab excretionibus consuetis præpeditum haud semper in viscerum anfractibus stabulari, sed quandoque indifferenter deferri ad alias corporis partes, in quibus commotus suum servat irritandi morem, suasque periodos. Huic sententiæ circa bilem nunc ad alvum, nunc ad articulos irruentem adaptari videtur Hippocratis textus Coac. Præn. num. 462, ubi magnus ille Præceptor de dysenterica affectione sermonem instituens, eamque supponens, vel biliosam, vel sanguineam, innuit à suppressione ejusdem prout biliosæ fieri abscessus ad articulos his verbis: *Intestinorum difficultas intempestivè suppressa abscessum in costis, aut visceribus, aut articulis inducit; Ac fortè biliosa quidem articulis, sanguinea verò in costis, aut visceribus, abscessum facit.* Hoc autem loco illa vox *abscessum* non videtur intelligi strictè pro tumore collecto, sed pro *abscessione*, idest translatione materiæ abscedentis ab una parte in aliam, ut in pluribus aliis locis videre est. Nec à secretoriis ductibus ad articulos, aliasve partes citiùs transferri queunt biliosa recrementa, quàm occasione febrilium apparatuum.

Enimverò parem huic nunquam observavimus biliosarum

tincturas, aliasque olentes mineralium ablutiones è montibus advehit, & aërem inficit. Porrò epidemicas Taurinensium febres hoc anno post immersas in Pado cannabes exordium duxisse multorum est observatio. Ejusdem generis ægritudines epidemicæ per eadem æstiva, & autumnalia tempora observabantur in diversis locis provinciæ Eporediensis, præsertim humilioribus versùs oras Balteæ Duriæ, ubi malè sana agricolarum œconomia de saginandis agris sollicita magis quàm de salute tuendâ præfato utitur more.

Hanc effluviorum vim excitativam comprobant binæ observationes per ejusdem æstatis decursum habitæ. Quoad primam: Padus, qui mœnia urbis præterfluit, ad eam aquarum penuriam hoc tempore devenit, ut parem viderint nunquam seniorum Decani: ob eam rem foveæ permultę ab undarum illisionibus desertę in paludes abierunt. Resiccatis inde sub dio earum stagnis, herbę, pisciumque reliquię in dies fermentatę, & putrescentes gravem cœperunt redolere mephitim. Quare homines utriusque sexus, qui ad fluminis oras habitabant in epidemicas febres inciderunt, periodicas quidem, sed diuturnas, atque difficiles. Ægrotantium plurimi remediis, & apto regimine destituti, in obstructiones, cachexias, & icteros deciderunt. Qui verò à fluminis littore nonnihil distabant, ut ut ejusdem suburbii incolę, ejusdem constitutionis, eodem utentes victu, iisdemque exercitiis &c. mitiùs valdè, & in minori numero ægrotabant. Observationem alteram implent ęgroti plurimi, qui in recentissimis amplificatę urbis ædificiis ad portam Secusianam habitare delegerant; eorum enim ęgritudines non ab aliâ procatarticâ caussâ profectas credendum, nisi ab humidis, simulque nidorosis calcarii cæmenti effluviis per ęstivos fervores emanantibus; nam cæteroquin ædificiorum situs ille acclivis est, atque salubrior quovis alio in toto urbis ambitu. Fortasse non tanta fuisset, nec tàm generalis febrium epidemia in

dictis

Notandum autem ſæpè accidere ut in unâ plagâ permultæ excitentur febres epidemicæ, in proximâ verò, & attiguâ nullæ, quamvis eadem concurrat rerum non naturalium uſura; unde hoc petendum? an ab univerſali temporum conſtitutione? nequaquàm; tanta enim haud eſt inter ipſas diſtantia, ut non habeat utraque æqualiter affici: an ab intrinſecis cauſſis, & præcipuè à peculiari totius ſanguinis ſtatu, ex cujus diversâ conſtitutione diverſæ quoque ametriæ, hinc & diverſæ febrium rationes ſint repetendę in colentibus regionem alterutram? Profectò quamvis hujuſmodi cauſſæ alias conferre plurimùm poſſint, ut infrà dicemus, in noſtro tamen problemate non ſatis evincunt; quippe eandem ſupponimus in utrâque plagâ climatis conditionem, atque, ut ita dicam, ipſiſſimum victus regimen, & temperamentorum analogiam. Ergo ab aliqua peculiari cauſſâ procatarticâ, ſive excitativâ, qualis eſſe poteſt miaſma quoddam putidum, vel aliter infenſum, quod videlicet propiùs attingat hanc, quàm illam regionis partem, cujuſmodi ſunt effluvia è locis paluſtribus, vel ſubterraneis emanantia. Quare in Vercellenſi ditione ſatis fœcundâ frequentiſſimæ quotannis exurgunt febres æſtivæ, & autumnales ob lutoſas aquarum ſtagnationes, & ſterquilinia paſſim cumulata ad fermentandum. In Sanbenigni oppido ſingulis omninò æſtatibus, & autumnis familiares itidem ſunt hujuſmodi epidemicæ, vel potiùs endemicæ febres cum obſtructionibus viſcerum; idque ob ſimiles prorſus cauſſas procatarticas, ſive, ut diximus excitativas: & primùm quia ſtramina, & quiſquilias poſt frumenti, aliorumque fructuum triturationem aliis uſibus ſuperflua, vel redundantia per vicos coloni ſpargunt, & ex induſtria humectant, ut putrefiant, præter fimeta ad exteriora domorum cumulata: Secundò; quia oppidum illud inter duo flumina ſitum eſt, Orcum nempè, & Malonem, quorum alterum mœnia lambit, & devergente auguſto immerſæ cannabis fœtidas

flumine morbiferis effluviis haudquaquàm fuisse obnoxios. Ad explicandam autem excitativæ caussæ efficaciam suscitabulum aliud determinativum meritò incusabat sagacissimus Vir, aërem nempè impetuosum à Secusiani montis faucibus, vulgò *Comba di Susa* assiduè expirantem adversùs suburbium, totamque extensionem adductam, quo profectò rapta miasmata ad suburbanos, cæterosque ejusdem directionis incolas facilè devehuntur, ibidemque ob collis ad suburbii tergum existentis sublimitatem reverberantur, sufflaminato ipsiusmet aëris impetentis progressu. Ab eadem fermè caussâ repetendas arbitramur biliosas ægritudines eodem anno epidemicas ab eruditissimo Doctore *Pignono* significatas. Referebat Vir præstantissimus eas mensibus Septembri, & Octobri in quodam agri Cuneensis tractu ad oras fluminis *Sturæ* tunc æstivis ardoribus exsiccatæ vulgariter adeò sæviisse, ut habitantium nemo immunis evaserit. Febres erant de intermittentium genere, quarum plurimæ ab intermissione mox desciscentes in subcontinuas convertebantur, & priusquàm delerentur in pristinum morem redibant. Occasionalem caussam laudatus Doctor apricitati illius regionis, utpotè vento à vicinis montibus jugiter impetenti magis expositæ tribuebat, quandoquidem habitantes ad humiliorem fluminis ripam minùs ægrotabant, quàm qui alta colebant loca; imò degentes in circuitu prædefiniti tractus, vel in urbe servabantur incolumes; quare effluvia à stagnis emanantia, vel quævis devecta miasmata nequaquam culpanda censuit; sed ventosum aërem, qui corpora ab intenso æstatis calore rarefacta jugiter percellens condensabat. Veruntamen si sola habitus intempestiva constrictio morbifera fuit, quo potiori jure biliosas febres vulgares, non verò pleuritides, anginas, articulares affectus, aliasve sporadicas ægritudines inferre valuit? arguendum itaque jure meritò à peculiari principio exotico per aërem delato excitatas fuisse hujusmodi epidemicas febres, non secùs ac evenisse diximus suburbanis Padi. Ast quam-

quamvis febribus epidemicis hujus notæ obnoxii magis fiant, habitantes æstivo tempore prope flumina, vel paludes; haud tamen immunes fuerunt eo anno habitantes apricos, & sublimiores colles; nam ab intensissimo solis ardore diuturno evocati ex intimioribus terræ latebris per apertos hiatus sulphurei, bituminosi, vel aliter infesti habitus sat aptè naturam febrilis fermenti induerunt; quod evidenter observare est in locis iis, ubi tellus profundis foditur caveis, atque ædificandi gratiâ pluribus revolvitur modis cum salutis detrimento eorum, qui propiùs inhabitant, præsertim æstivis temporibus.

An autem præter excitativas caussas, & quævis determinantia incitabula, adhuc diligenter contemplanda sit sanguinis habitudo, velut caussa conjuncta evidenter patet; nam per eandem siccitatis, & ardoris constitutionem æstivam quidam febricitant, alii nequaquàm; Nonnulli intermittentem, alii continuam, hi ardentem, illi mitiorem concipiunt effervescentiam. Præ aliis autem ii, qui exercitiis vehementibus, vel aliter sanguinis ramosam substantiam exasperantibus utebantur, sæviùs eo anno febricitabant; Hujusmodi fuerunt Pistores, fabri murarii, Tinctores, aliique activioris, & laboriosæ vitæ homines. Qui emissario cuipiam naturali, vel morboso, vel artificiali assueverant, ut sputatores, catarrhosi, & cauteriis muniti, vel ulceribus affecti, haud epidemicis febribus vexabantur. Egomet antehac tertianæ autumnali obnoxius, post susceptum familiare rheumatis pectoralis incommodum illâ immunis evasi, quamvis caussis eam producentibus æquè expositus. Hi tandem qui autumno anteacto tertianâ laborarunt, hoc anno immunes fuere, licèt apparenter valetudinarii degerent. Consequenter ad ineundas febres, etiam populares certa quædam, & proportionata requiritur humorum dispositio, atque morbosus apparatus. Ast si quidem, ut diximus, etiam dato hoc apparatu, non semper excitantur febres, nisi ab externo fomite succendantur;

ita sæpè incitamenti vices gerunt effluvia ab uno infirmo in alium traducta, quamvis hi morbi inter contagiosos non connumerentur, nec debeant meritò connumerari. Intereà observamus frequenter non solitarias ire febres in numerosis familiis, quando epidemicæ vigent, ut ut tertianas, sed ab uno ad aliud subjectum sæpè migrare, præcipuè in pauperum gurgustiis, ubi plures insimul cubare assuescunt, inter quos analoga viget sanguinis idiosyncrasia, & susceptibilitas ad morbos; exemplum præclarum obtulerunt conjuges Pisani mense octobri. Ægrotare cœpit uxor correpta frigore repentino nocturnis horis. Tunc maritus concumbens optimè se habebat, sed post semihoram febricitare & ipse cœpit cum pari frigoris, exinde caloris, & sudoris successione usque ad absolutum paroxysmi terminum. Æqualis in ambobus fuit febris intermissio, & alternâ nocte recurrebat utrique paroxysmus, eâdem semper in omnibus circumstantiis servatâ proportione, semperque retardato per semihoram accessu in viro, ut ab initio. Reverà quidpiam simile inter se se quo ad naturale temperamentum sortiti fuerant. Febris tam in paroxysmorum extensione, quàm in symptomatum majori, vel minori gravitate, & vicissitudine valdè inęqualis erat, sed eandem in utroque servabat inæqualitatem. Quare eâdem remediorum methodo, iisdemque electis diebus regebatur uterque. Post universalia præsidia sufficienter celebrata, interpositis alterantibus, corticem peruvianum ambobus exhibere statuimus; sed ante hujus exhibitionem concumbentibus separationem præcepimus, ut clariùs elucesceret, an interdictâ reciprocorum halituum conspiratione disparitas ulla in morbi processu emergeret; nam cæteroqui matura ægrotantium ætas, & ingenua utriusque asseveratio lubrici erroris suspicionem excludebant. Profectò, sejunctis hoc modo ęgrotantibus, febrilis accessus virum corripuit horâ ante meridiem, uxorem verò horâ tertiâ pomeridianâ. Cortex peruvianus utrique sub forma boli oblatus febrem in viro penitùs ex-

extinxit, in uxore autem leves adhuc periodos permisit sine rigore. Post aliquot dies solâ utebantur corticis tincturâ cum rhabarbaro in æquis partibus vini, & aq. stillat. scorsoneræ ad præcavendum ne febris recrudesceret, quæ utplurimùm post dies quindecim solet repetere. Hoc regimine vir in integrum fuit restitutus, ast uxor viro senior integram victoriam non obtinuit, quamvis leviter febricitaret distinctis accessibus ad longum tempus. Id observasse Hippocratem legimus lib. I. de morbis vulg. sect. 2. *quod verò ad judicia attinet, ea ut satis perspicere licet, aut sunt inter se similia, aut dissimilia, velut in duobus fratribus apparuit, qui ad theatrum Epigenis habitabant, quibus, cùm eâdem simul horâ morbus cœpisset, ætate provectiori sexto die, juniori verò septimo decrevit, reversus utrique eâdem simul horâ dies quinque intermisit, atque ex reversione uterque simul in totum die decimo septimo est judicatione liberatus.*

Ex hisce epidemicis febribus tam mixtis, quàm simplicibus nulla crisis perfecta apparuit unquam. Venæ sectiones etiam iteratæ, servato ægrotantium delectu proficuæ videbantur, ast insuper haud erant procrastinanda diluentia, & subductoria, ut cassiæ tinctura in sero lactis, aut simili vehiculo largis haustibus epota, vel alia cholagoga, queis bilis vitellinæ, & cretaceæ copia excernebatur. Alvinæ itaque dejectiones utiliores fuere; exinde suum etiam ad salutem suffragium sudores contulerunt. Picrocholi, strigosi, & laboriosi homines per cathartica sollicitati in hypercatharsim facilè adigebantur cum immodicâ serosorum expressione, cardialgiâ, leipothymiâ, asphyxiâ, extremorum frigiditate, interno ardore, & vomitu, ad instar choleræ, vel lipyriæ. Hinc urinæ mingebantur aliàs crudissimæ, aliàs saturatissimæ juxta diversas irritationum vices. His diluentia, & paregorica semper optima.

Ad sedandum paroxysmalem tumultum à bile in visceribus furente excitatum, vigente hac epidemiâ, nil æquè profi-

cuum fuit, ac paregoricum v. g. ex diascordio, reg. Nicolai &c. in ipso paroxysmi furore usurpatum. Ad hoc persæpè fuit confugiendum pro impetrandâ citiùs, & tutiùs symptomatum, ægrorumque quiete cum admirando levamine. Acida ex malis citriis, limoniis, arantiis, vel oxalide, & similibus desumpta ad temperandos febriles ardores non ignobilis emolumenti fuerunt, sed præsertim nitrata.

Cortex peruvianus post universalia præsidia, etiam ante septimam exhibitus, dum febrilis fomes nondum erat edomitus aliquando profuit, plerisque tamen incendium adauxit, summamque attulit ariditatem universalem, sed præsertim linguæ cum asperitate, & scabritie, cui respondebant urinæ saturatiores, & flammeæ. Per Clysteres emollientes, & refrigerantes tunc impositos biliosæ fæces velut ignitæ reddebantur. Febrifuga quædam alia ab aliquibus venditata ex cortic. arantior. lap. pumice, sal. absynth. vel semine atriplicis in pulverem redactis huc usque minùs tuta comperimus, nec ideò cortici dicto anteponenda, nec ejus vicibus explendis substituenda ducimus. Morbo ad declinationem vergente revocatus chinæ chinæ usus optimè contulit; ab hoc urinæ semper uberiores, & concoctę; quibus autem istæ post aliquot dies recrudescebant, hi citò recidivam patiebantur. Complures absque cortice, aliove febrifugo curati, & aptum servantes regimen adhuc relapsi sunt. Qui peruvianum corticem cum adjectis purgantibus sumpserunt, difficiliùs, quàm superioribus annis ad alvum movebantur, potiùs tumebant ventris emphysemate, emollientibus, & epicerasticis deprimendo.

Taurinensis ager, sed præsertim urbs ipsa quotannis febribus hisce epidemicis autumnalibus magis, vel minùs infestari solet, fortasse pluribus de caussis, & primùm quia humili condita solo inter duo flumina, *Padum* & *Duriam* hebetiori fruitur aëre. Secundò propter usum vini meracioris, vel subdulcis, & crassi. Tertiò propter corruptos halitus à quis-

quisquiliis, & sordibus in atria, vicos, & plateas projectis, æstivo potissimùm tempore, ut ut avertendis hujusmodi præjudiciis sedulam præstent operam almæ urbis Præfecti per edicta frequenter promulgata, & viros ad hoc officium demandatos. Quartò propter consuetas terræ motiones pro adstruendis ædificiis, & urbe amplificandâ, vel erigendis castrensibus propugnaculis. Quintò tandem propter familiarem quandam caliginem, quæ non solùm urbi, ejusque agro impendet, sed à Pado consurgens producitur obliquè versùs Lanzii Alpes ad plura milliaria, latitudinem, tamen unius milliarii non excedens, quâ Taurinum peculiariter excipitur à mense maio ad octobrem singulo indesinenter vespere usque ad tertiam, vel quartam noctis, horam. Hæc, inquam, caligo à suspicientibus in urbe non benè percipitur ob ejus raritatem, sed eminùs prospicientibus evidens est, eamque spectant optimè vicini montis incolæ, præcipuè faventibus Lunæ splendoribus. Huic profectò tribuendam ducimus Taurinensis cœli insalubritatem post solis occasum, vulgò *La Serena*, quam cauti homines evadere student se se sub tecta temporiùs recipientes. Ab hâc insuper, præ cæteris caussis, repetendę veniunt morbosæ dispositiones plurimæ catarrhales, & tabidæ, tum etiam præmatura mulierum senecta, mensium inordinationes, fluores albi, capillorum defluvia, odonthalgiæ &c.

Denique, ut summatim loquar, epidemia isthæc initium duxit mense julio post vernales tertianas, invaluit mense augusto, eodemque finiente summum attigit gradum, in quo viguit per integrum septembrem. Circa nonas octobris post frequentes pluvias valdè mitior evasit, & pedetentim in dies terminabatur; ita ut mense novembri ferè tantùm recidentes ægrotarent, quorum paroxysmi majorem servabant extensionem, quàm in primariâ ægritudine, nec verâ terminabatur apyrexiâ. Primas hujus epidemiæ impressiones susceperunt biliosi, & graciles mensibus Junio, & Julio. Inter

majores æſtatis ardores affecti ſunt plethorici, joviales, aliique ſanguineo præditi temperamento. Ad autumnum tandem melancholici. Nec defuerunt ſporadicæ ægritudines, præter biliares, aſt in minori numero. Et ſicuti versùs *Padum* plures, & contumaciores graſſabantur febres bilioſæ; ita in ſuperiori urbis parte ad *portam Secuſianam*, ad *caſtrum* &c. plures numerabantur dyſenterici. An fortè effluvia *Padi* ad præcavendas has inteſtinorum difficultates quid contulerunt? Probabile quidem; nam degentes in alterâ urbis parte versùs *Duriam* flumen, vulgò *à porta Palazzo* hoc morbo vix laborarunt. Hujuſmodi autem Dyſenterici per excretiones bilis flavæ, & craſſæ feliciter convaleſcebant; qui verò fæces vireſcentes, vel nigras, vel ſtrigmentoſas, aut ſimpliciter ſeroſas ejiciebant, plerumque interibant, niſi in bilioſas, & craſſas mutatio fieret; & viciſſim hi, quibus excrementa bilioſa, & craſſa in viridia, nigra, vel ſeroſa commutabantur peribant colliquati, vel reſoluti cum inteſtinorum atoniâ, vel necroſi. In primo ordine conſtitutis non fuit opus *ipecacuanhâ*, morbus enim ſpontè judicabatur; in altero adſcriptis nocua; aſt utilis iis, qui mucoſa egerebant; utilior autem quum in principio morbi implorabatur; nec ſolùm hanc in pulverem adhibitam, ſed & levem ejuſdem decoctionem cum tincturâ rhabarbari, & tamarindorum profuiſſe comperimus. Raræ ac fervidiori æſtate in pueris diarrhœæ, plures è contrà æſtate ſuperiori magis temperatâ, quod eſt inſuetum. Febrientes complures per hanc conſtitutionem poſt quartum paroxyſmum convaluere, factâ ad cutim eruptione puſtularum inſtar ſcabiei, quibus affrictis flavus ſcatebat ichor. Cæterùm plerique convaleſcentium hoc anno diutinos languores, anorexias, pallores, vel icteros patiebantur, antequàm in priſtinam redirent ſalutem.

Circa novembris idus conſuetæ febres epidemicæ ab indole ſævâ notabiliter declinabant, quartanis tùm duplicibus, cùm ſimplicibus locum cedentes. Eodem finiente, & ineunte

Decembri leves aquilones cum nebulis in ſcenam prodiere morborum hyemalium prodromi. Quare autumnales febres reſiduæ cum aliis morbis, præcipuè catarrhalibus fœderatæ novâ ludebant facie. Hinc angores catarrhales, auræ apoplecticæ cum oris torturâ, & inde decubitu ad pectus lethali, Pleuritides, anginæ non inflammatoriæ, variolæ confluentes, & malignæ, *conſtipationes*, hydropes, tympanitides &c. præter nonnullas febrium autumnalium recidivas, inter quas notabilem Piſani recidentis hiſtoriam infrà recenſebimus. Quartanæ quædam in ſubcontinuas migrabant cum manifeſtâ acutie, & delirio in paroxyſmis, ſiti, ardore, capitis dolore &c. etiam poſt methodicum uſum opiatæ febrifugæ, prout cuidam Recutito accidit, qui ſimplici quartanâ laborans, poſt integram conſuetæ opiatæ, ſive electuarii febrifugi maſſam partitis doſibus per plures dies adhibitam incidit in quartanam ſimplicem continuam pernicioſam cum delirio, & decubitu peſſimo. Ab inſtitutâ phlebotomiâ nonnihil levaminis reportaſſe videbatur, ſed periodus ſubſequens peſſima gravem ad caput anadromen minitabatur, quam revellere curavimus appoſitis ad crura epiſpaſticis. Intereà humectantia, cardiaca, & caſſiæ dilutum ex uſu fuerunt. Horis aliquot ante diem novi paroxyſmi, ſcilicet noctu ſenſuum quædam inſueta ſtupiditas acceſſit, mox comatoſus affectus cum reſolutâ deglutitione, ceu levis apoplexia ſine ſtertore per horas quinque, & ultrà. Per divulſas cucurbitulas, & veſicatorium cervici applicitum excitabatur, & deglutiebat ſal. volat. cornu C. & ſuccini cum ſpir. ſal. armon. in pauca quantitatę aq. ceraſor. nigr. & per aliquod temporis taciturnus, veluti ſemifatuus, ſeu aphonus aſſidentes intuebatur. Tandem reſipuit, & repetito corticis peruviani infuſo ceſſarunt ſingula cum febre ſymptomata, ſuperſtite extremâ laſſitudine à morbo, & remediis inductâ. Vir erat maximè melancholicus, non modò ex naturali temperamento, ſed etiam ob adverſas rerum ſuarum viciſſitudines. Huic profectò

fectò in morbi ingravescentiâ duplex præsidii genus congruere poterat, hirudines nempè ano affixæ, & emeticum apto tempore exhibitum. Sed Author noster cl. tardiùs advocabatur. Optimè tamen per servatam methodum convaluit.

Pisanus, qui, ut suprà allatum est, à spuria tertiana febre per peruvianum corticem evaserat, lentè, nec non cum virium notabili imbecillitate, febrilis reversionis facilè prodromâ, convalescebat. Vir 55. annorum, strigosus, bilioso-melancholicus, ac mentis turbationibus plurifariàm obnoxius. Post septem, aut octo dies à febris solutione conferens se ad urbis remotiorem regionem, die vehementer aquiloniâ, turbatâ, frigidâque, quendam conveniens amicum hominem, eumque vividè de propriis rebus alloquens, domum fatigatissimus redit; atque intensissimo statim rigore corripitur; postmodùm intenso calore, seu forti febrili paroxysmo, qui totâ sequenti nocte ferociens, manè quidem remittebatur. Rigor ad vesperas diei sequentis supervenit, vehementissimus, & convulsivus, ad quoslibet artus protensus; tonicus tamen, atque per repetitos insultus furens; enormis præcipuè in tendinibus utriusque carpi, & singularis in inferiori mandibula, quæ identidem strenuè quassabatur, & subsiliebat, ut qui per hyemem vehementissimo corripitur, atque percellitur frigore. Lurida, & dejecta facies, collapsa tempora, oculi concavi. Ad initium paroxysmi pulsus parvus, immersus, & tardus: Algor in cute, & frigedo: Lingua scabra & nigra: Suppressæ urinę, quæ priùs copiosæ fuerant in convalescente homine, neque ingratè concoctæ: Supinus, & pessimus decubitus: Sed inprimis mentis quædam singularis alienatio. Quandoquidem interrupta, cum intermixta per vices aphonia, se præbuit ratiocinatio. Noscere res, atque assidentes interdum, interdum verò non noscere videbatur ægrotans. Interrogatus modò alloquebatur, modò verò prorsus tacebat. Rescissa pariter videbatur reminiscentia, ut rerum species benè interdum comparare,

atque percipere valeret; interdum tamen confunderet, aut prosequi ulteriùs non posse ipsemet fateretur. Interea cerebrosi ejuscemodi affectus caussa videbatur fortuita: Tunc enim obumbrari ægrotantis judicium percipiebamus, cùm actutùm convulsivi sæviebant motus, præcipuè fortiorem in inferiori mandibula convulsivam insultationem major mentis alienatio consectabatur. Non ideo arduum erat conjicere, mentis, atque memoriæ alterationem à solis nervorum concussionibus originem deducere; Quæ quidem in externis nervorum propaginibus inchoantes, & ad usque grandiores nervos, eorumque caudices delatæ, in fibrillis pariter medullaribus cerebri, quæ quidem illorum origines sunt, insculptaque simulacra sensibilium rerum propriis in finibus recondunt, genuinam perturbationis inducebant rationem. Cæterùm hujusmodi symptomata morbi naturam redolebant, periodicam videlicet, atque intermittentem: Ad distincta enim intervalla se invicem excipiebant nervorum concussiones cum comite mentis lęsione, atque per æqualem mitescebant circuitum. Novum hunc spasmotici symptomatis stimulum rigidiori aquilonio aëri tribuere licuit, undè reverà in plurimis cùm externis, tùm internis partibus cónstrictio exorta, atque corrugatio fuerit; ut ex naturalibus præcipuè suppressis evacuationibus adamussim evincebatur. In tanto insultu famosiora antispasmotica per cordiales potiones diluta usurpabantur: Præterea non ad spasmos duntaxat, sed & suppressam alvum, & quandam cum dolore ventris emolliendam tensionem copiosus olei amygdalarum dulcium haustus multâ cum utilitate adhibebatur. Debacchatus cum horrendâ convulsivâ seditione per quinque, aut sex horas paroxysmus, denique deferbuit. Venter emolliebatur; & alvus ab oleo bis per noctem copiosè fluebat. Imminutis sensim convulsionibus mens tota restituebatur: Reviviscebat facies; ut mane ægrotantem invisens ferè à morbo solutum offenderim; Cùm vix sensibilis inferioris mandibulæ, & artuum intervallata

commotio supereſſet, ut potius nervorum priùs quaſſatorum, jam verò adhuc debilium, leviuſculi rarique tremores, quàm veri, ut priùs aderant, ſubſultus occurrerent. Proſsùs igitur pacata omnia videbantur. Interea ſequenti veſperaſcente die novus illicò, ſubituſque paroxyſmus invadit cum mediocri ſpaſmoticorum ſymptomatum ſtipatione, ſeu non tam feroci ut in ſuperiori paroxyſmo contigerat: Interpolatæ pariter convulſiones, præcipuè ad inferiorem mandibulam cum mentis & memoriæ correſpondente periodico errore. Poſt binas horas externus calor univerſale gelu excepit, & ſanguis in ipſo paroxyſmi ſtatu majorem adhuc acquirens diametrum, versùs auroram excutere febrilem motum videbatur (quod etiam in primo paroxyſmo accidiſſe memini) ad menſuram ſurgentis caloris firmari animum, & fortiùs à viribus regi convulſiones advertebamus. Tertiâ die recens poſt meridiem paroxyſmus ſed multò acerbior, ideóque cum primo correſpondens ingruebat. Pulſus inter initia omnimodè immerſus, celerrimus inſuper, vagus, & intermittens; Hippocratica facies, inceſſabiles convulſivi ſubſultus, immobilis decubitus, lingua nigra, ſicca, & aſpera; aphonia; univerſale per corporis habitum gelu; Vox ad momentum aliquod elicita, ſed profunda, tremula, convulſa, balbutiens, jamque intelligibile nihil exprimens; integra mentis alienatio; omniſque in ægro recipiendis remediis aut alimentis præcluſus aditus. Jam ergo ad latum digitum morti proximus extabat D. Piſanus, ut mihi intranti (ait præclariſſimus Author) obviantes Domeſtici mortuum illum eſſe, irritamque viſitationem meam enunciarent. Sed ego firmiter aſſero non adhuc mortuis cooptandum eſſe hominem, eumque ſanandi volui adhuc in animo ſpem, mihi patentiori redditâ per tertium hunc paroxyſmum, cum primo correſpondentem genuinâ naturâ morbi, à primigenia febre non diſpari, ut ut vehementius ſymptoma fortuitò caſu ſuccreverit. Ægrum accedo, video, concutio, ad aliquem ſenſum revoco: Eccle-
ſiaſticos

siasticos stolis & ritualibus libris armatos jamque triste illud *Proficiscere* religiosè parantes, nonnihil removeo; juris cyathum afferri jubeo, ipsumque ægro patienter atque per vices sorbillandum exhibeo (mihi enim uni, quâcumque mentis alienatione teneretur vir, plurimam adhuc propriique officii compotem servaverat observantiam) cordialis inde mistura terque quaterque porrigitur; posteà fotibus, atque frictionibus sulcitatur, hinc modico recreatur mero, ut novo infirmi, emicanteque jam pulsu Presbyteris funeri intentis exposito, eosdem illo vespere abdicere à lectulo tutò valerem. Paroxysmus horis aliquot suum tenuit vigorem cum vehementissimis convulsionibus, marmoreâ ad externas partes frigiditate, menteque miserrimè nutante. Sed tandem calor aliquis paulatim emicabat, dilatabatur pulsus, & veluti sensim impleri videbatur. Corpus ex cadaveroso decubitu in aliquos voluntarios motus restituitur: Apertior vocis sonus, manifestior sensus: Hinc ex novo, tenuique cibo mentis & virium reparatio major, ad mediam noctem valentior. Tunc præscriptus bolus opportunè offerebatur ex ℥ij Kin-kin. cum ʒß. sal. ammoniac. & gr. vi. sal. vol. viper. & s. q. confect. alkerm. cum vini potentis haustu. Post bihorium cyathus propinatur ex tinctura ℥iij ejusdem peruviani corticis cum quadam rhabarbari dosi in ℔ij vini hispanici & totidem aquæ scorsoneræ. Horâ sextâ matutinâ bolus alius exhibetur ex ʒi corticis cum s. q. confect. alkermes. Horâ octavâ cibus tenuis. Decimâ repetitur bolus; ad meridiem jusculum cum vino & pane dulciario. Horâ tertiâ pomeridianâ dosis ex memorata febrifugi corticis tinctura. En divini hujusce opportunè administrati præsidii potestatem. Imminens, atque per quamlibet certè conjecturam lethifer futurus paroxysmus adeò diffractus est, ut neque febris, neque symptomatum præcipuè convulsivorum vigesima præcedentis paroxysmi accederet pars. Mens firma, atque hilaris, proba facies &c. sola kinæ-kinæ tinctura ad noctem & succeden-

tem diem iteratò usurpatur. Quid tandem ? Nullum prorsùs sequentis paroxysmi, cum vehementiori necessariò correspondentis, vestigium: Ideoque febris perfectè judicata est. Usus interea tincturæ corticis ulteriùs protrahebatur. Æger optimè convaluit, solùm ob enormes convulsiones diù viribus attritus; quæ demùm & in integrum restitutæ sunt. Cùm igitur tanti radicem mali ab elapsa intermittente febre animo constanter deduxerim, ipsumque ab aliorum medicorum placitis minimè deviatus specifico genuino remedio aggressus fuerim, tutam palmam assequutus sum; & quamquàm post 30. à febris judicatione dies seu ad IV. Id. Decembris in duplicem remittentem tertianam inciderit; Hanc tamen nulla spasmotica affectio, solus febrilis rigor, at certè fortis, comitatus est. Febris hæc postrema quinque aut sex dies emensa, per repetitas aliquas purgationes citra ullum reditum deleta fuit. Neque lectoribus ingratum sit, me in hac describenda ægritudine longiùs, quàm fortè instituto par esse videatur, fuisse divagatum. Hoc quidem operæ pretium fore ratus sum, ut nempè numeris omnibus absolutam tertianæ legitimæ perniciosæ febris ideam porrigerem, tùm ut miram peruviani febrifugi aptè usurpati efficacitatem aperirem.

D. Pisani uxor à memorata febre, κinæ-κinæ aliorumque præsidiorum virtuti obsistente diù conflictata, hinc gravibus viscerum obstructionibus obsessa, posteà cachectica, ac tumida reddita, & veluti in Hydropicam diathesim vergens, cum lingua perpetuò aspera, & nigra, paulatim à diuturno morbo evadebat per diuturnos usus aquæ rhabarbari cum intermixtis amarioribus febrifugis. Vix levis ad finem decembris eaque erratica vigebat febricula: sed demùm linguâ ad naturalem statum restitutâ, maloque habitu, & crudis viscerum tumoribus emendatis, ad optimam valetudinem profecta est.

Ad finem hujus anni recidivi homines in periodicas febres,

bres, peruviano cortice anteà profligatas, quamplurimi extitere. Ingens illicò in his ferè omnibus videbatur acuties excitari cum dolore capitis atrociter pulſativo, ſiti, æſtuationibus, delirio in ingreſſu febris, pulſu duro & celerrimo, undè plena emicaret neceſſitas mittendi ſanguinis ex brachio, & ſalvatella, etiam in gravidis, picrocholis, & imbecillibus. Interea omnes hæ febres utplurimùm ſubcontinuæ præſtitæ, & quamdam mentientes continuitatem, non niſi revocato peruviani corticis uſu comprimebantur.

CONSTITUTIO ANNI 1719.

TOta hyems auſtrina fuit vix levibus aliquot per januarium aquilonibus noctu, & manè inæqualiter, vel alternatim ſpirantibus exaſperata. Frequentiores ad februarium Boreæ auſtris pomeridianis intercepti. Martio leves ornithiæ inchoarunt, aſt itidem auſtris poſt meridiem ſociati, indè per dies aliquot frigidiores. Sicca interim hyemis, & veris conſtitutio viguit. Morbi ab Januarii fine per totum februarium catarrhales plurimi ad guttur, ad tracheam, pectus, dentes, capitis interiora, & exteriora; ad habitum corporis cum febre acutâ, aut non acutâ, vel etiam ſine febre. Menſe martio pleuritides, ſeu potiùs pleuro-pneumoniæ populariter ſæviebant cum febre, & rigore inchoantes. Sputa ſanguineo-pituitoſa copiosè erumpebant cum pectoris anguſtiâ, pulſu maximè duro, & urinis à naturali habitudine non abludentibus. Acuti hujuſmodi morbi non niſi per iteratam quater, vel quinquies phlebotomiam cedebant. Alterius generis pleuritides ferè ſymptomaticæ prodiere non diſſimiles iis, quas anno 1716. pro inſuetis annotavimus, nec niſi tertio, vel quarto febris die manifeſtabantur abſque ſenſibili dolore punctorio, ſed tantùm obſcuro, & profundo occaſione motus totius corporis ab uno latere in aliud decumbentis. Reſpiratio primo ęgritudinis die vix læſa; Tuſſis ab initio

frigido. Ad hujus medietatem diuturnę pluviæ cum eadem ventorum indole, & toto mense pleuritides peracutæ ſęvire viſæ ſunt. Dolor in ſcapulis ordiebatur ad collum protenſus, mox altero, vel tertio die ad mammas extendebatur, in aliquibus fixus, in aliis vagus, in quibuſdam intermittens. Sanguinis ſputum vel ſincerum, vel mixtum cum febre acutâ, pulſu duro, quandoque ſerrato, & vibrante. Sudores tam in morbi principio, quàm in progreſſu lenti utplurimùm, atque intercepti, ideóque nil decernentes fortaſſe ob frigidi ambientis repugnantiam; Quippe temperatâ per aliquot intervalla à ſolaribus radiis atmoſphęrâ copioſior ſcatebat ſudor cum ſenſibili ęgrotantium levamine, & rursùs invaleſcente aëris rigiditate reprimebatur. Neminem profectò criticis ſudoribus ſanatum vidimus, niſi poſt longas, atque iteratas effuſiones ad nonam, vel undecimam protractas. Qui cruorem ab initio ſincerum, exinde ad quartam diem, vel ultra, liveſcentem expuebant, hi omnes die ſeptimâ periclitabantur. Nonnulli ante nonam ſtertentes interibant. Qui mixtum catarrho ſanguinem temporiùs ſpuebant, à morbo feliciùs, & brevi judicabantur, non ultra nonam. In aliquibus quinto die per ſputi velut ſuppurati copioſam excretionem à periculo evadebant. Plerique tamen non ſudore, non ſputo, ſed potiùs biliari diarrhœâ ſanabantur, quæ circa quartam ſuperveniebat penè omnibus, cum nauſeâ, interdum vomitu amaro, & bilioſo, periodicis in abdomine æſtuationibus, febre ipsâ periodicâ, & remittente, interdum cum aliquali in acceſſu horripilatione. Quare ſicuti hujuſmodi pleuritides mixtas, ſeu ſanguineo-biliares non infauſto omine judicavimus, ita æquè feliciter ægrotantes penè omnes ante ſeptimam cathartico ſubduximus, quo bilioſæ excretiones affluenter, & cum levamine fiebant. Id ipſum pariter impetrabatur ex Clyſteribus purgantibus ſæpè injectis, vel ex oleo amygdalino affatim epoto. Pleuritici hoc ritu conducti feliciter convaleſcebant, dum reliquos aliter à di-

à diverſis medicis curatos, præſertim iteratis venæ-ſectionibus occumbere frequenter audiebamus.

ÆGROTUS PRIMUS.

FAber lignarius vir ſenex menſe februario pleuritide captus cum acuto dolore, & febre ſanguinem mixtum ſpuebat. Per phlebotomiam bis inſtitutam extractus cruor exquiſitam eſſe affectionem ſignificabat. Ad quartam, & quintam ſputum affluenter ejectum liveſcebat cum ſudatiunculis; ſeptimâ die alvus ſponte humectata emolliebatur ulteriùs oleo amygdalino frequenter ingeſto. Judicatus eſt die nonâ, & integrè convaluit undecimâ.

ÆGROTUS ALTER.

PLeuriticus annorum 30, qui habitabat ad plateam Sereniſſimi Principis Cariniani ſputabat ſanguineo-flava; ſed ob temerariam frigidæ potationem ſuppreſſo ſputo nullâ arte præpediri potuit quin ſeptimâ die orthopnoicus, & ſtertore oppreſſus interiret. Celticâ lue inquinatus dicebatur.

ÆGROTUS TERTIUS.

JUdæus annorum 24. acerrimo ſub mammâ dolore ad dorſum correſpondente angebatur cum febre acutâ, ſiccâ tuſſi, pectoris anguſtiâ, nauſeâ, ſiti, ventris tenſione, & vomitionibus. quartâ die ſoluta eſt alvus cum borborygmis, nauſeâ, & virium labe. quintâ ſanguis è naribus ſtillabat; dolor erat acutior, & tuſſis moleſta cum ſputo ſeroſo, & crudo. Potionatus levabatur ſeptimâ, & judicabatur nonâ. Sudores primis diebus apparentes periodicè repetebant, ſed lenti, & vix ullius momenti. Dejectiones alvinæ ex bile exquiſitè porraceâ, & vomitus ejuſdem conditionis toto morbi

vel ſincerum, vel mixtum. quintâ, & ſextâ dolor identidem acutior cum ſtertore, pulſu vibrante, & leni ſudore univerſali. Stertor tamen aliquando per ſputum ſupprimitur, iterumque exurgit. Septimâ per ſudoris repetitionem levari videtur, aſt ſputum amiſsâ cruoris tincturâ liveſcit. Devergente ſeptimâ per totam octavam reſpiratio elata, & ſuſpirioſa cum adaucto ſtertore, pulſu duro, & celerrimo, febre acutiſſimâ, ſopore, mentis alienatione, ſputo quandoque intensè cruento, & facie hippocraticâ. mortem obiit in ingreſſu nonæ.

ÆGROTUS NONUS.

JUvenis puerpera eodem partus die pleuritide acerbâ corripitur cum lochiorum ſuppreſſione. Miſſo de ſaphenâ ſanguine purgamenta refluunt die tertio, parca tamen. quarto die tuſſis, dolor punctorius, ſputum ſanguinis, & febris acuta vigent. quinto ſudat, & expuit catarrhum ſanguine miſtum. Circa ſeptimum alvino fluxu proritatur cum levamine, ſimulque lochia affluenter erumpuut, & ſputum incruentum emittitur. Oleo amygdalino pectus, & alvus lubricantur. Hinc Puerpera nono die judicationem obtinet ſalutarem.

Adulto Maio ſilebant pleuritides; Conſtitutio tamen adhuc erat frigidiuſcula cum imbribus inordinatis; quare die ejuſdem 25. & 26. thermometra ad gradum 15. ſiſtebant.

ÆGROTUS DECIMUS.

INeunte Junio, auſtriſque jam leviter ſpirantibus cum imbrium imminutione Juvenis annorum 22. febri prehendebatur acutâ cum pulſu duro, dolore ſatis punctorio ad mammam ſiniſtram, & reſpirandi anguſtiâ. Sputum emittebat grandinoſum, nullimodè cruentum, atque è veſtigio liberum. Ter ſanguine detracto dolor evaſit acutior. Alterâ die levis ſudor febrem, & anhelitum leniebat, non tamen reliqua

ſymptomata, quæ uſque ad quartam æqualiter ſæviebant. Ad finem quartæ ſuborta biliaris diarrhœa febrim ultrò mitigabat, & dolorem tantiſper leniebat. Ad quintam novus ſudor, & alvi profluvium cum ſputo jugiter gelatinoſo, & incruento. Deſinente quintâ nullus ſudor, ſed copioſa alvi dejectio per totam ſextam cum maximo levamine, & euphoriâ. Ad finem ſextæ adhibito cathartico multa excrevit bilioſa cum morbi, & ſymptomatum notabili imminutione. Ineunte ſeptimâ febris, & dolor leviter intendebantur. Novus eo die ſudor ſcatebat cum eruptione acrium eſſerarum, ſed inſimul alvus bilioſa deponebat. Octavâ, nonâ, & decimâ ſudor exiguus cum alvi excretione perrexit, & ſenſim dolor, tuſſiſque miteſcebant. Duodecimâ per repetitum catharticum excernebantur iterùm, iterúmque bilioſa; hinc ad decimam quartam integra judicatio acceſſit.

CONSTITUTIO ANNI 1722.

SIngulare vix quidpiam (ut ad digerendas ipſe meas bilioſarum conſtitutionum ſchedas, ab anatomicis laboribus expeditus, revertar) in ſingulis hujus anni tempeſtatibus quò ad frigoris, aut caloris, imbrium, aut ventorum habitudines contigiſſe viſum eſt. Pręcedens autumnus in genere temperatus, & placidus fuerat, in ſpecie verò Octobri, ac Novembri menſe tepidis, & frigidulis ventis ſe ſe invicem excipientibus non inſalubri ſucceſſu afflatus. Subſequens hyems temperata pariter, quandoque ſuaviter auſtralis, rariùs, nec niſi ad finem, borealis, vix interdum pluvioſa. Inconſtans ver, plerumque frigidulum. Æſtas non nimis calida, interea admodùm ſicca. Autumnus rursùm temperatus, & amœnus. Vere Pleuritidum quidem frequentia inerat, ſed catarrhalium, aut ſanguineo-catarrhalium, non bilioſarum, quibus diſſimilis, quàm in bilioſis, curandi Methodus conducebat. Ex harumce Pleuritidum genere paucæ aſcendentes, plures verò

descendentes fuerant. Primæ siquidem accensentur hæ, quæ à prima morbi invasione ad hypochondrium duntaxat alterum, aut utrumque, cum epigastrii, vel sine epigastrii consensu, dolorificæ, cum vix sensili spirandi angustiâ, parvâ tussi, modicâ febre, cæterisque vix obviis veræ pleuritidis symptomatibus sensim invalescente morbo ad veras costas ascendunt, atque sub mammis, sæpè etiam sub scapulis, proprii doloris figentes sedem omnia tandem symptomata legitimæ pleuritidis induunt: Alteræ verò, quæ priùs sub mammis prodeuntes, maximoque furentes impetu, sensim postmodùm mitescunt, & versùs hypochondria descendentes disparere tandem videntur: Id circò Hippocrates primas alteris deteriores, & acutiores, varioque pręsidiorum ordine, selectuque oppugnandas decrevit.

Æstate, & autumno tertianæ simplices, duplicesque non paucæ eruperunt, sed regulares, & breves. Similis indolis & copiæ biliosæ, aliorumque generum dysenteriæ invadebant. Ad finem æstatis, & autumni principium, usus febrifugi corticis superiorum annorum fortunam vix assequi videbatur: In plerisque enim ægrotantium simplices, aut duplices tertianas febres Kina-Kinæ non difficilè comprimebat, quæ tamen post 14 aut 15 dies plerumque continuæ redditæ, revertebantur: Harumque non paucæ spontè, ac citra febrifugi usum rursùs judicatæ, vix aliquot superatis diebus recrudescentes, ad simplicis tertianæ naturam, leviorem tamen, mitioremque, quàm inter initia exhibuerint, restitutæ videbantur. Et sanè in continuâ, quæ intermedia fuerat, febrili deflagratione plurimum fomitis absumptum fuisse liquebar. Hujusmodi verò reversionum vices ab intermittenti febre in continuam, à continuâ rursùs in intermittentem, raró superioribus annis contigerant.

Ad autumni medium plurimæ perniciosæ tertianæ visæ sunt, nostrâque in praxi cæteris solemnior extitit, quæ in D. *Philippo de Rubeis* curanda committebatur. Primus hujus febris circui-

circuitus summum rigorem protulit cum enormi anxietate, & *Cardiogmo*: succedens calor vix emicabat: Paroxysmus non in sudorem profecto, sed in enormem virium prostrationem, lassitudinem, impotentiam arbitrarii motus, faciei pallorem, imò squallorem vergebat, ac desinebat: septem, aut octo horæ febrilis intermissionis numerabantur. Altera febrilis insultus ingressio cum perpetuo animi deliquio, soporoso insuper, ac veluti comatoso affectu, facieque hyppocraticâ se prodidit; Pulsus profundus, immersus, inæqualis, celerrimus, & veluti formicans: In caloris exitu delirium cum immobili prorsùs decubitu: paucus ad finem sudor. Febrifugum renuens, in maximum æger se vitę discrimen conjecit; nam tertius paroxysmus prolixam syncopem cum memoratis aliis symptomatibus sibi comitem addidit, ut mortuum plurimi D. *Philippum*, mortique saltem proximum alii crediderint. Sed hic ab insultus vehementiâ tandem exsurgens, & valentiorum cordialium usu à veterno excitatus, multoque opere in febris remissionem delatus, & demùm propriæ conscius aleæ, certusque mortis, in ipso quarti paroxysmi adventu imminentis, nostris aliquandò consiliis obtemperans, peruvianum corticem cum sale ammoniaco, sale volatili viperino, rhabarbaro, atque gentianę extracto singulis brevis intermittentiæ horis assumebat. Rediit febris, sed nullo prædictorum symptomatum, vix levi horrore stipata. Succedens calor æqualis, & brevis aderat; hinc largus sudor: dormiebat placidè; Plurima per alvum ejiciebat, avidéque vescebatur æger. Quinta febris non rediit; & proba sensim valetudo restituta est. Post mensem erratica quædam irrepebat febricula, cedens aliquando; atque ad vernum sequentis anni tempus repullulans. Sed hæc tandem, debitè administratâ epicrasi, deleta est: Atque D. *Philippus*, ut ut molli pituitosâ constitutione donatus, ab elapso Vere ad hanc usque diem incolumi valetudine fruitur.

CONS-

CONSTITUTIO ANNI 1723.

PRęcedens Autumnus placidus, at ſiccus; atque in ipſo tertianæ duplices, & ſimplices, numero, & vehementiâ mediocres: Hyems indè ſicca, ac diuturna, boreali conſtitutione continuò perflata; Hinc longæ tuſſes, raucedines contumaces, rheumata pulmonum, hæmoptyſes, arthritides frigidæ, nec non arthriticę Paralyſes, laterales dolores ſpurii, aſthmata, aliique pituitoſi morbi perhyemabant. Ver pariter frigidum, & boreale; ſed ante æquinoctium brevis, ſubitæque auſtrinæ conſtitutionis dominatus aderat, ventis denuò borealibus interſperſus. Hinc frequentes repentinæ mortes, uberrimæ rheumaticæ ægritudines, & gutturis inflammationes; Puerperarum acutæ febres, & ſtrages, plurimæ etiam in aliis malignæ ac lethales; Senum, atque picrocholorum excidia. His itaque diebus nullus aderat legitimarum tertianarum, aliorumque ex bile morborum ingreſſus. Aprilis pluvioſus; atque in ipſo tertianę aliquot jam emergebant præcedenti autumno compreſſæ, jamque ad vernum tempus recidivæ; Plurium generum Hepatitides addebantur, & in fœminis hyſtericæ paſſiones. Borealis habitudo uſque ad Junium vigebat, licèt Maio menſe calida, & auſtralis intemperies aliquandiu prodierit cum continuis tertianis & ſynochalibus febribus, calidiſque artuum doloribus. Ab Aprilis interea initiis ad uſque Junium imbres ferè aſſidui viſi ſunt. Nullum morbidæ affectionis diſtinctum genus ſuboriebatur, præter lethales apoplexias non paucas, quæ ſenes valetudinarios, aut obeſos, humidos, vinoſos, aut crapulentos homines invadebant, atque, Icteros poſt longas obſtructiones repentè prodeuntes, ventriculi inſuper, & hypochondriorum dolores. Phtiſici, ac hydropici poſtremam diem obibant. Lymphaticæ deſtillationes, viſcidulæ, & interdùm ſalſuginoſę aliquorum guttura, & pulmones prehendebant: Sudores no-

nocturni plurimi, in quibusdam contumaces lienis obstructiones, vertigines. Principio Junii levis austrinus afflatus imbribus intermiscebatur, valdéque irregulares caloris, frigoris, atque humiditatis vicissitudines invicem accedebant; hinc novæ raucedines, tusses, laterales dolores, hæmoptyses, præcipuè verò biliares Pleuritides modò sinceræ, modò etiam lymphatico-biliares, quarum primę per valida cathartica, aut emetica, copiosissimis, & saturatissimis biliosis ejectis sordibus, ad decimam quartam diem judicabantur; alteræ verò ad vigesimam post copiosas pariter mixtas dejectiones, & interdum cum leviori ad pectus suppurato. Tertianæ aliquæ prodibant, præcipuè quæ fuerant præcedenti autumno suppressæ, aut imperfectè judicatæ. Ad Junii medietatem dissipatis imbribus austrina illico erumpebat constitutio, cum nimiùm præcoci inducto in ambientem aërem fervore. Jamque non solùm ardentiores tertianæ, sed plurimæ febriles continuæ æstuationes excitabantur: Nonnullæ synochales ardentes cum maximâ siti, anxietate, & dolore capitis; plurimæ periodicæ cum notabili rigore primùm invadentes, hinc vix leviusculis, brevibusque perfrigerationibus propriorum circuituum rationem interstinguentes. Occurrebant quædam tertianæ simplices continuæ cum enormi anxietate, vigiliis, multâque in ægris impatientiâ morbi: crebriores aderant tertianæ duplices continuæ, exquisitè biliares: Quippe vomitus acerrimæ bilis increbescebant, dolores capitis punctorii, hinc dirè lancinantes, sitis intensa, lingua sicca, & flava, oris assiduus amaror, cum nausea, ciborum fastidio, ac perpetuâ, querulâque anxietate, enormes sub vesperas, & ad noctem fervores frequenter cum delirio, totius corporis præcipites exsiccationes; sæpè narium hęmorrhagiæ, capitis quidem dolorem lenientes, sed morbum haud quaquàm solventes; angustiæ pectoris, & jactationes cum virium prostrationibus; nec nisi à biliosis saturatis ejectionibus solamina habebantur. Tertianæ aliquæ perniciosæ obversa-

bantur, quarum aliquæ acutam indolem usque ad vigesimam protrahebant, aliæ ad decimam septimam, aut trigesimam per largos ex biliosis concoctis quisquiliis alvi fluxus judicabantur. Aderant insuper ardentiora faciem, aut artus occupantia erysipelata, quæ quidem catharticis facilè, citóque cedebant. Nonnulli quintâ die subito rigore corripiebantur, hinc uberi, universali, criticoque, sed lento postmodùm præstito sudore perfusi ad septimam evadebant. Alii toto corpore dolentes, neque in latera decumbere præ nimiâ musculorum omnium externorum tensione, & rigiditate valentes, multum adhuc ad septimum usque diem conflictabantur. Ad solstitium acriùs intendebatur austrinus fervor. Quæ primùm tertianæ simplices invadebant, in duplices indè migrabant; quæ duplices inter initia fuerant, continuæ fiebant, licèt valdè remittentes, & periodicæ, cum dolore capitis penè assiduo, siti, oris amarore, & jactatione, longisque ad finem accessuum sudoribus. Qui noctu in paroxysmi fervore delirabant mane imminutâ febre placidiores aderant, menteque consistentes. Iis, qui quintâ, aut sextâ die in æstuosis hisce febribus validè purgabantur multis, crassis, saturatisque biliosis retrimentis, statim omnia non expectatâ morbi judicatione remittebantur. Quæ ad solstitium accendebantur biliosæ febres, assiduum capitis lancinantem dolorem ducebant comitem, atque sudoribus ut plurimùm sed inutilibus principio diffluebant. Qui ante septimam hęmorrhagiâ narium videbantur sublevari, post septimam adhuc biliosa plurima per catharsim excernebant, & integrè solvebantur. Qui verò ante septimam purgati sunt, biliosa quoque post septimam plurima excernebant, iisque tum biliosi vomitus aliquandò contingebant, tum frequentiùs cardialgiæ, & cordis angustiæ, profectò à bilis morsu ęstimandæ. Colicæ quædam, præsertim in pichrocolis, intermiscebantur, post dies aliquos à bilis ejectionibus solutę. Intereà prompta sanguinis missio tertianas ferventes aliquas insigniter temperabat, quasdam de-

delebat funditus. Quę continuæ erant febres, eundem in omnibus quò ad ingressum, progressum, symptomata, & judicationem, servare ordinem videbantur, seu, ut suprà, catharticis cholagogis ante septimam mitigabantur, atque vel ad septimam judicabantur, vel usque ad nonam placidiores protrahebantur. At dominante austro creberrimi quidem nimbi advocati sunt, sed aër fervens supererat: Hinc dilutior bilis in ferociores tertianas erumpebat, in quibus catharses crocea semper, copiosa, fervida, spumosaque purgamenta biliosa movebant: In iis insuper croceæ, & saturatiores fluebant urinæ, tum fervidissimum tactu abdomen occurrebat. Plurimæ febres peruviano cortice compressę solito celeriùs, seu multùm ante consuetos quindecim circiter intermissionis dies redibant, plerumque duplicatæ, aliæque insuper primitivæ agminatim excitabantur. Has febres præter alia symptomata enormis lassitudo cum artuum doloribus comitabatur: alios solitariæ quidem, sed sævæ lumbagines cum nauseâ, & inappetentiâ adoriebantur, biliosis ex catharsi excretionibus non difficilè cedentes.

Cum verò inter aëris æstuationes, subdolæ quædam ex imbribus factæ perfrigerationes per intervalla irreperent, hinc qui plurimis, largisque sudoribus, aut uberi transpirationi assueti fuerant, facilè ab occlusis improvisò cutis spiraculis constipatione corripiebantur; undè rheumata per artus prodibant, tusses, raucedines, anginæ calidiores, dolores pectoris, & præcipuè dolores ossis sacri, in Ischiades interdùm degenerantes. Eandem ob causam nonnullos lymphaticæ febres corripiebant sub vesperas, quę ad noctem cum modico calore, multâque dolorificâ lassitudine ingravescebant, atque cum quotidianis æmulabantur: quibus accedebant flatus, doloriferæ ventris tensiones cum frequentibus *borborigmis*, & largâ flatuum ad inferiora eruptione.

Ad Junii finem australis iterum constitutio dominabatur. Qui tertianis duplicibus continuis febribus laborantes, ad

ſeptimam morbi concoctiones non attingebant, octavâ & nonâ graviſſimas pectoris anguſtias cum ventris tenſionibus patiebantur: iiſdem deprimebatur pulſus, vigiliæ aderant, & aſſiduæ jactationes; lingua biliari cruſtâ perpetuò infecta, crebræ alvi dejectiones veluti diarrhœam affectantes, ſed tenues, & crudæ. Noctu delirabant, atque per totum œſophagum ad uſque ventriculum, intenſiſſimo velut flammeo ardoris ſenſu vexabantur. In aliquibus noctu fauces, & œſophagus adeò exſiccabantur, ut neque liquores deglutire valerent. iis venter inflabatur, reſpirationem idcircò opprimens cum inexorabili laſſitudine: Cúmque copiosæ, ſed tenues, & crudæ bilioſæ excretiones mederi ancipitem fecerint de fortiori cathartico, aut etiam emetico propinando, tandem in aliquibus eadem præcociùs non adhibuiſſe pœnitebat; ut etiam ad decimam morbi diem emetico firmiori jam animo exhibuerim cum fauſto eventu; nimirùm ventre illicò detumeſcente, copioſiſſimis craſſæ bilis, & ſummè croceæ ſuccedentibus excretionibus: hinc quies, & febris remiſſio. Ceſſante cathartici ſtimulo crudæ iterum duntaxat materiæ, tenues, & pallidæ ſecedebant: In iis ſi quidpiam per vomitum prodibat, amariſſimum erat.

Hæc autem protrahebantur ultra ſeptimam in quibus morbus initio ſiccus fuerat; ut ſanè in multis contingebat. Bilis enim hujusmodi eſt, ut quò diutiùs comprimitur, eò tandem vehementiùs erumpat, atque diſplodat. Ita in aliis tempeſtatibus vernis, quæ ſub initio calidæ fuerant, & tales ſervabantur, creſcente ſenſim calore, bilis non adeò deflagrabat.

In hujuſmodi creberrimè ſævientibus tertianis cùm nimiùm efferata eſſet, atque exaltata bilis adhibitum febrifugum non tam citò, nec adeò liberè eas comprimere poterat, ut in aliis temporum vicibus; ſed ut ut longis, atque repetitis præmiſſis univerſalibus catharticis, atque præparantibus, tardè ſuum in aliquibus munus præſtabat; in quibusdam nonniſi dupli-

duplicatis dosibus exhibitum subveniebat; in aliis irritum prorsus extabat, donec per repetitos paroxysmos satis biliosus humor deflagraret: In nonnullis verò per corticem compressis febribus adhuc post dies aliquot à cessatione febris, subiti amarissimæ bilis vomitus excitabantur cum virium, & appetentiæ restitutione, quæ quidem priùs, licèt deletâ jam febre, valdè adhuc languebant.

Hos inter *Carolus Miglior* ætatis 50 annorum, carnosus, & melancholicus, decumbebat cum febre tertianâ duplici continuâ, sed valdè periodicâ, atque manifestè biliosâ; ut ex ventris tensione, nauseâ, crustâ linguæ flavissimâ, siti, anxietate continuâ, & clamosâ, corporis habitu subflavo compertum aderat: sed biliosus febrilis humor diu, summâque contumaciâ crudus perstabat. Principio pauca biliosa, simulque tenuia excreverat; hinc cruda & pallida veluti per diarrhœam continuò ejiciebat: solo catharticorum stimulo biliosa crocea movebantur, quo non inducto, rursùs cruda, & tenuia ac velut serosa deturbabat. Usque ad duodecimam, imò & decimam quartam contumax morbi cruditas persistebat, ut vix per Clysteres biliosum aliquid educeretur. Ad octavam venter turgebat cum summâ pectoris angustiâ, & molestissimâ tussi, sed sympathicâ: Cathartico forti multa biliosa excernebantur, venter deprimebatur cum leviori spirandi angustiâ; sed ad nonam hic iterum tumescebat cum subdelirio, præcipuè nocturno, ingenti aurium sonitu, & aliquâ mentis stupiditate: Per novum catharticum emetico sociatum biliosa ad inferiora subducens, sublevabatur æger: sed undecimâ major abdominis inflatio, & durities vigebat cum sævâ tussi interdum humidâ, & plurimâ pectoris angustiâ, perpetua insuper anxietas, virium enormis prostratio. Multam olei amygdalini per intervalla dosim assumpsit, unde aliquot, sed crudæ excretiones. Interea febris suis viribus consistebat, cum aliquâ interdum levi periodica perfrigeratione: Paucæ, & tenues erant urinæ, lingua flavâ con-

duplices remittentes (à diluta ex pluviis bile) sine rigore aut ulla perfrigeratione in paroxysmorum ingressu. In his, aliisque superioribus biliosis epidemiis tantâ sæpe nauseâ, ciborum, omniumque rerum aversione obsessos homines comperi, ut non tantùm alimentarias substantias ipsis per clysteres frequenter injicere necessum fuerit, sed & remedia tum febrifuga; tum etiam motus varios juxta morbi necessitatem excitantia. Ita pro sudore in hisce ægrotis, & acutis quandoque febribus opportunè, largéque promovendo non rarò usus sum ebullitione Gratiolæ seu Gratiæ-Dei in aqua comm. additâ, cùm liquidum in siphone excipitur, spiritus vini camphor. mediocri quantitate: Calidumque satis enema immittendum imperabam. Mirum quàm faustam hocce præsidii genus salutarium sudorum eruptionem eliciat.

Principium Septembris placidissimum extitit. Paucæ febres, eæque ut plurimùm tertianæ duplices, per *subintrantiam*, ut dicitur, continuæ. Viri ut plurimùm in hâc, aliisque constitutionibus ab hisce tertianis prehendebantur: mulieres enim naturâ humidiores difficiliùs ad hunc veluti torridæ bilis statum perveniunt. Dysenteriæ interea grassabantur non paucæ, tenesmi, & diarrhœæ vehementes, ac contumaces; plurimi, iique pertinacissimi, interdum & lethales, gutturales tumores: Lentæ nonnullæ, atque diuturnæ parotides. Ad 7. 8. & 10 Septembris, intermixti austrinis flatibus boreales venti irrepebant: Hinc anginæ cum febre, odontalgiæ &c.

In hisce biliosis febribus, atque in earum fervidiori statu sæpè urinæ prodibant saturatissimæ, summè croceæ, & lateritiæ, per aliquot dies perseverantes: sed exhibitis validis catharticis, eorumque vi copiosis croceæ, & saturatissimæ bilis dejectionibus impetratis, statim urinæ clariores fiebant, illâque tincturæ habitudine exuebantur. Quod certè nostram de urinarum à bile tincturâ confirmat hypothesim. In gener

ad i-

ad finem hujus æſtatis innumeri ex diuturno, aut etiam rapido univerſali hydrope moriebantur.

Diſploſis, atque deletis jam penè omnibus ante æquinoctium tertianis, dyſenteriis, aliiſque æſtivis morbis, circa æquinoctium pauciſſimæ vigebant ægritudines, atque univerſalis ridebat ſanitas, non ſine multis gregariorum Medicorum querelis; annotabam tamen, in recentiori urbis regione, in quâ quidem longiùs à Pado, atque in eminentiori, magiſque aprico loco poſitâ, noviſſimè conſtructæ ædes ſubtiliori aëre potiuntur, febres hujusmodi bilioſas crebriores, & vehementiores hoc tempore fuiſſe, quàm in regione ad Padum vergente. Elabente Septembri uberrimi imbres cadebant. Tuſſes plurimæ, colicæ rheumaticæ affectiones in mulieribus plurimæ, cum ſubitis acerrimis vomitibus; quæ tamen poſt paucas horas, vel abſque remediis, evaneſcebant. Nullæ hujuſmodi in viris affectiones; in quibus ex adverſo tertianæ furebant, non verò in fœminis.

Octobris principio, & progreſſu dolores laterales cum ſuffocativo ad pectus catarrho, & mors veluti ſubita. Plurimos etiam vel fortes, & ętate valentes legitima ſubitanea mors ſuſtulit. Medio octobri tertianæ aliquæ, ſed raræ; ſpaſmodici affectus præcipuè ventriculi, cum artuum conſenſu: *Conſtipationes* aliquæ, Rheumatiſmi nonnulli. Sed in genere minimus ægritudinum numerus. Ad finem hujus menſis aliquot adhuc æſtivarum tertianarum, præcipuè poſt uſus corticis redeuntium, reliquiæ; recentes etiam nonnullæ. Febres continuæ plures; acutæ aliquæ, imò & malignæ cum methaſtaſi ad caput, & nece. Variolarum in pueris præludia: Arthritici affectus. Cúmque frigida proluderet conſtitutio hyemalem propè redolens, bilioſi morbi aliquando coerceri ac ſupprimi, atque hyemalibus ſeroſis, & catarrhalibus locum jam cedere videbantur.

November caliginoſus, & humidus. Principium Decembris frigidum, hinc nonnihil auſtrale, & pluvioſum, mox

rigidulum; versùs finem ad plures dies micabant austri cum constanti serenitate. Decembri mense tertianæ duplices febres adoriebantur, tum mali moris, & petechiales, plurimæ: rheumatici affectus, morbilli, variolæ invalescentes; puerperarum acutæ febres miliares funestæ.

APPENDIX CONSTITUTIONIS
Anni 1724. ad usque Vernum ejus tempus.

PRincipio anni 1724. die nempè 2 Januarii desiere austri, leni succedente boreâ, hinc aliquantùm frigida constitutio, die 3a. frigidior, semper tamen cum serenitate; sed prosequente mense, indéque & sequenti februario, austrinus plerumque dominatus extitit, ut vernum tempus præmaturè emersisse, atque hyemis tenuisse locum visum sit. Hinc bilis non satis compressa in periodicas febres cum distinctis invasionibus, atque rigoribus non difficilè erumpebat: Sed cùm nec satis soluta fuerit, atque ad coctiones, debitasque secretiones, aliasque habitudines disposita, febres hujusmodi contumacissimam indolem exhibebant, nec quibuslibet opportunè administratis præsidiis cedentem, nec peruviano aptè adhibito cortici ut aliàs, obtemperantem: ut hinc ad finem Februarii & succedentes menses, febres ejuscemodi diuturnas ad 40 & 50 dies, atque ulteriùs protractas, acutis interea ingressibus vix destitutas, vel in juvenibus, ac vegetis maribus, & fœminis, cuilibet obluctantes remedio, neque ullam maturitatem patientes, quotidie datum fuerit perspicere: Harum plurimæ vix tandem evadebant, diuturno relicto cum longo virium, & concoctionum languore causario statu: Aliæ in tabem, aut hydropem degenerabant.

Ad Martii principium usque ad 12 diem finiebat hyemem aut potiùs renovabat, sicca, & frigida aquilonia constitutio asperrima, undè multa glacies, & excessus frigoris, qui certè neque ad penitiora elabentis hyemis tempora fuerat ullo modo

per-

perceptus. Nec sine gravi viventium pernicie tanta novitas extitit. statim tusses populabantur, anginæ, pleuritides ab impeditâ transpiratione, sed catarrhales, hæque à pulmonalium, aliorumque solidorum rigiditate, corrugatione, crispatâque diathesi, per validum frigidi transmissi aëris stimulum inductâ; aliique rheumatici affectus ad collum, artus, imò & interiores partes, ac viscera. Plurimos dolores ad mammam, & scapulam vexabant cum spirandi angustiâ, febre, tussi, & sputo sanguineo. Sed sputum hocce celebratâ missione sanguinis post binos plerumque dies evanescebat, remittebatur febris, aliquâ vix tussi superstite, neque ad quartam usque diem protrahebatur dolor: ut illud magis firmaretur indicium, affectus hujusmodi, Pleuritidem genuinam mentientes, non quidem fuisse systrophicos, sed ex solâ pulmonicarum superficierum à subito ictu rigidissimi aëris stimulantis, & lacessentis contractione, & *crispaturâ*, ut dicitur, procreatos; undè ab aliquibus, qui pressi magis aut contracti fuerint, sanguiferis canalibus aliqua sanguinis per tussim ejecti præstita fuisset expressio. Ita contigisse vidimus in Advena ad ędes D. Francisci De Nasis: in Dom[a]. Antonia Senta: In Dom. della Valle: in D[o]. Josepho Perini, aliisque plurimis curæ nostræ commissis. In hac autem Thoracis affectuum constitutione, super alias omnes, perniciosissimi usus erant catharticæ purgationes, ob stimuli nimirum facultatem augendis solidorum rigiditatibus aptissimam. Opem omnem attulit emollientium laxantium, atque oleosorum copiosæ, tepidæque potationes. Se comites his morbis addebant mali moris variolæ, frequenter confluentes, quarum quidem improbitas plurimos, præsertim ætate provectiores, plerumque ante maturitatem, de medio sustulit.

In hac Vernâ sporadicorum Morborum constitutione, quæ plurimas tertianas duplices, continuas, atque remittentes, synochas fortes, scarlatinas, aliasque febres, præcipuè anomalas rheumaticos pulmonum affectus, ventriculi dolores,

erysipelata, calidas ad faciem, collum, & artus distillationes, Tympanites, asthmata cùm sicca, tùm humida, contumaces denique capitis dolores, attulit, mirum dictu, quantùm hujusmodi morbi, supra alios omnes superiorum quarumcunque, & præcipuè vernarum tempestatum eventus, missio sanguinis subvenerit: sive id frigidę perflantis aëris habitudini tribuendum sit, quæ cutaneam transpirationem valde minuit, dum interea, qui verno tempore solent excitari liquidorum intestini, sive, ut vocant Willisianę scholæ, fermentativi motus, ad majus in propriis canalibus spatium nituntur; sive ad eorundem morborum naturam referendum sit. Verumtamen id certum est, non tantùm catarrhales febres, aut peculiares affectus plus, minúsve inflammatorios, Rheumatismos insuper, tum puerorum morbos magis, aut minùs acutos cum acidis à stomacho spirantibus halitibus, communiter verminosæ ægritudini adscriptis; sed ipsasmet hystericas, & hypochondriacas passiones, aliaque morborum genera, at potissimùm morbillos, & variolas, quæ modò grassantur, à sanguinis missionibus, vel inter eruptionum initia interdum urgente affectu celebratis, felicissimo eventu judicari contigisse: adeò ut à variolis, vel deterioribus ægrotantes convaluerint, quibus tempestivè missio sanguinis instituta, aut etiam juxta morbi vehementiam reiterata fuit; dum è contrà postremam plerumque diem obire contigit iis, qui phlebotomiam non susceperunt. Rarò hactenus animadverti dissolutum, nigricantem, & cum innatante velut oleo sanguinem, quemadmodum in aliis solet constitutionibus adnotari. Aprili eductus sanguis, perpetuò ad tomenti superficiem striis, atque areis plerumque flavis, & subatris varius apparebat, multamque à se se turbidi; & albicantis; instar chylaceæ substantię, seri copiam exprimebat; superiori verò mense gelatinosam, universè albidam, flavam, aut viridem superficiem plerumque obtulit. Quò purior, & floridior extat, qui ab ægrotantium venis educitur sanguis, eò minùs

Phle-

Phlebotomia prodesse solet : Oppositum autem in missione corrupti, ut loquuntur, & putridi ad oculum sanguinis experimur; licèt id ipsum non ritè circulationis legibus respondere videatur, quibus innixi recentiores affirmant, sanguinem in vasis residuum, eâdem, quâ gaudet extractus, habitudine donari. Falluntur tamen. Sed hanc, sicut & similes cæteras disquisitiones maximi in praxeos administratione momenti hic loci pertractare non est animus, atque opportunis aliis meis studiis servatas facio, quemadmodum etiam præsentis anni 1724. constitutionem; cùm præsertim ob frigidam, quæ adhuc Aprilis medietatem tenet, aëris habitudinem, compressa nimiùm Bilis nondum pro consuetis gignendis morbis deflagraverit; simulque tertianæ, aliæque periodicæ febres, similium in anteactâ æstate, & autumno morborum progenies, crudam, coactam, nec adhuc exaltatam bilem præferentes, non solùm diuturnæ admodùm sint, verùm etiam remediorum omnis generis administrationi, præcipuè cujuscumque speciei febrifugis, ipsi quoque peruviano cortici ut suprà, pertinaciter resistant.

Medio Aprili borealis adhuc aderat constitutio, dum totâ penè hyeme australis viguerit : Hinc novæ tusses, gutturis distillationes, uvulæ tumores, odontalgiæ, mandibularum dolores, catarrhales febres, nulli adhuc intereà biliares morbi. Atqui à medietate ad finem Aprilis invalescens solis accessus jam plurimam viventibus, cum augescente in dies liquidorum, & habitus corporis rarefactione, perspirationem conciliabat: sed subdolæ adhuc frigidulæ intermixtæ auræ afflatus internis hisce Verni temporis motibus extrinsecùs vim faciens, fugientes è cute halituum undas in plurimis ad internas superficies non difficilè repercutiebat; hinc mirum, quantæ his diebus homines invaserint raucedines, coryzæ, gutturales distillationes, tusses humidæ, aut siccæ; oculorum, & aurium dolores, pseudo-morbillosæ eruptiones, & similes à subitis cutaneis retrocessibus affectiones.

Poſtremis Aprilis diebus boreali quolibet deleto tandem afflatu calor vehementer grandeſcebat, ut ſenſim ablegatis catarrhalibus morbis, vix variolarum jam in genere non adeò deteriorum, ac morbillorum veſtigiis perſiſtentibus primos bilioſorum morborum nuncios præſtolabamur.

Ineunte Maio, cùm calidus ſimulque turbidus eſſet aër, atque tempeſtuoſis jactatus nimbibus, incredibile, quanta morborum inopinata genera erumperent, omnia quidem irregulari, inſuetoque curſu jactata verſipellis indolis Pleuritides priùs vix ſpaſmodicę, hinc inflammatoriæ, mox ſubitò evaneſcentes, cum ſuperſtite acutiſſimâ apertâ febre, atque inanibus ſudoribus: Harum plurimæ ex decubitu ad caput, & delirio versùs ſeptimam lethales erant: nonnullæ in præcipitem vergebant tabem, præcipuè ſi incautè inter initia catharticis excipiebantur. Variolæ anomalæ rurſus ſæviſſimæ, ſimulque eodem tempore æquali ferocia graſſantes, (quod rarò contingit) morbillorum, aliarumque ad cutem acutarum, rubentium & aſperarum effluentiarum copiæ. Puerperæ adhuc graviſſimè habebant: Plurimæ emoriebantur. Rheumatici dolores in fortes, & difficiles febres, hemiplegiæ verò ſtatim in lethales apoplexias deſinentes. ſtrumoſi celeres, & acuti tumores: Homotonæ febres: Nonnullæ Pleuritides ſiccæ tandem per hæmoptyſin (quod quidem & inſolitum) paulatim judicatæ: Maniæ plurimę, aliæque amentiæ ſubortę ſunt: Pectoris creberrima rheumata cum febre præſertim nocturnâ, atque præceps in phthiſicam indolem ex tuſſibus, & febriculis progreſſus. Tertianæ duplices continuę non ſine aliquâ pectoris irritatione debacchabantur, ſummamque contumaciam ſervabant. Acutæ pariter in pueris, & infantibus febres, frequenter mortiferæ. In morbis omnibus, qui ad ſalutem vergebat, vel levioribus, aut etiam intermittentibus febribus, incredibilis aderat pertinacia, atque remediis omnibus obluctatio: Tum hyemales morbi, ſoliti ad vernum tempus ſolutionem, atque judicationem ſuſcipere,

turnæ non sunt, quæ quidem unius, aut alterius purgantis operi non difficilè obsequuntur.

Atque hîc denique à biliosis plurium annorum Constitutionibus manum, & operam subducens, videor meam satis fidem liberasse in illis edendis observationibus, quas quidem fueram jam ab anno 1711. in Præfatione primæ editionis hujus Historiæ pollicitus: Cùm nempè *de Morbis vernis*, *æstivis*, *autumnalibus*, *& hyemalibus sub Taurinensi cælo vigentibus*, *eorum curationibus*, *aliisque ad dicta urbis medicinam spectantibus*; verba me aliquandò facturum enunciavi: Ex hâc enim Hepatis, & Biliosorum morborum absolutâ Historiâ hæc omnia abundè satis elicere, passim dignoscere, atque invicem distinguere cuicumque Medentium licebit.

JACO-

